DİJİTAL KÜTÜPHANE KANALI

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

https://rantey.org

Yedek ve Duyuru Kanallarımız
Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

• Telegram: https://t.me/birkitapbir

• WhatsApp Kanalımız : https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4IvMoc0Y

الأسس في السنة

EL ESAS Fİ'S SÜNNE

Siyretün Nebeviyye 2

SAİD HAVVA

2

Duvarayazıları DK 30-8-07-06

AKSA

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

الأسس في السنة وفقهها

كافة حقوق الطبع والنشر والترجمة محفوظة
للناشر

دار السلام للطباعة والنشر والتوزيع

لصاحبها
عبد القادر محمود البكار

١٢٠ شارع الأزهر تلفون ٩٣٢٨٢٠ - ٩٣٥٦٤٤
ص ب ١٦١ الغورية تلكس ٩٣٩٨٧ ايجبتل بكار

الطبعة الأولى
١٤٠٩ هـ - ١٩٨٩ م

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

الأساس في السنة

SAİD HAVVA

2

AKSA
YAYIN - PAZARLAMA
SAN.TİC.LTD.ŞTİ.
Halıcılar Cad. Okumuş Adam Sk. 24
Fatih - İstanbul
Tel: 531 45 86

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Aksa Yayın - Pazarlama
San. ve Tic. Ltd. Şti.

Genel Yayın Yönetmeni
Ahmet Küçükağa

c 1991

'El Esas Fi's Sünne' adıyla Türkçe'ye kazandırılan bu eserin Türkçe'de tercüme ve yayın hakları naşir 'Darü's Selam' tarafından Aksa Yayın Pazarlama San. ve Tic. Ltd. Şirketine devredilmiş olup, her hakkı saklıdır. İçinde bulunan yazılar, izin alınmadan tümüyle veya kısmen yayınlanamaz, kullanılamaz.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

EL ESAS Fİ'S SÜNNE

Siyretün Nebeviyye

İlmi Danışman

Ziya Eryılmaz

Çevirenler

Abdurrahim Ali Ural • Orhan Aktepe
M.Ahmet Varol • H.Ahmet Özdemir
Recep Çetintaş

Redakte ve İmla

Hamdi Çelebi

Dizgi - Mizanpaj

Veysel Polat

Bu eser, Ziya Ofset Tesislerinde basılmış ve Sezgin Ciltevinde ciltlenmiştir. Haziran 1991 - İstanbul

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

'El Esas Fi's Sünne'nin ikinci cildinin 11 - 200. sahifeleri Abdurrahim Ali Ural, 203 - 520. sahifeleri Orhan Aktepe tarafından tercüme edilmiştir.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ÜÇÜNCÜ KISIM

MEDİNE'DE RESULULLAH (A.S.)'IN VEFATINA KADAR SÜREN İSTİKRAR DÖNEMİ

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

HİCRETLE BAŞLAYAN DÖNEM

Nebevî davetin tarihinde bir dönüm noktası olmasından dolayı, müslümanlar tarihi hicretle başlatırlar. Zira İslam'a davetin başarıya ulaşması ve galibiyete erişmesinde hicretin büyük bir rolü vardır. Çünkü İslam devleti hicretle doğmuştur.

Tarih, Resulullah (a.s.)'ın Medine'ye geldiği günden itibaren değil, ashabın Medine'ye gelmeye başlamasından itibaren başlatılmıştır. Bu yüzden hicri yıl muharrem ayında başlar. Halbuki Resulullah (a.s.) Medine'ye daha sonra gelmiştir.

Hicretin öneminden dolayı, müslümanlar bu günü hatıralarda canlı tutmaya özen gösterir, her sene bu sevinci yeniden yaşamak isterler. İcmâya muhalefet etmelerinden ötürü, tarihi, Resulullah (a.s.)'ın vefatıyla başlatmak isteyen kimse, sanki müslümanların her yılbaşı sevinç duymasını engellemek, hicreti hatırlamakla canlanacak aksiyon duygularını hüzne dönüştürmek istemektedirler.

Resulullah (a.s.) Medine-i Münevvere'de birbirinden büyük olaylarla dolu, tam on yıl geçirmişti. Sonunda müslümanların önünde yollar açılmış, Resulullah (a.s.)'ı izleyip, söylediklerivle amel ettiklerinde dünyaya hükmetmişlerdir. Biz bu merhaleyi, birinci seneden başlayarak, senelere göre sırasıyla ele alacak, onbirinci seneye kadar bütün senelerde meydana gelen olayları gözler önüne sereceğiz.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

HİCRETİN BİRİNCİ YILINDA MEYDANA GELEN OLAYLAR

TARİHİN HİCRETLE BAŞLAMASI
HİCRET ESNASINDA MEDİNE'NİN DURUMU
ENSARLA MUHACİRLER ARASINDA KARDEŞLİK
CİHADA İZİN VERİLMESİ

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

HİCRETİN BİRİNCİ YILINDA MEYDANA GELEN OLAYLAR

BU DÖNEMİN ÖZETİ

● *Bu dönem; İslamî, terbiyevî, ictimâi, iktisadi, hukuki, siyasi ve askeri bakımdan sürekli bir hareketin gözlendiğini bir dönemdir. Bu dönemde İslam'a davet ve eğitim, siyasi ve askeri işlerle tam olarak kaynaşmıştır.*

● *Bu dönem; İslam'ın hedeflerini gerçekleştirmek üzere sürdürülen amel ve cihad merhalesidir.*

● *Bu dönem; nefislerin arınma dönemidir. Nefis ve heva bu dönemde terbiye edilerek İslami çizgiye oturtulmuştur. Her türlü gevşeklik, en yüce örnek doğrultusunda disipline edilmiş, sonuçta emsalsiz bir nesil ortaya çıkmıştır. Nitekim Resulullah (a.s.): "Çağların en hayırlısı, benim çağımdır" buyurmuştur.*

● *Bu dönem; toplumun, ümmetin ve devletin iç yapısının kuvvetlendiği dönemdir. Bu durum, müslümanlar arasında tesis edilen kardeşlikte, gayri müslim teba ile olan antlaşmalarda, siyasi ve sosyal ilişkileri belirleyen, yasal ve amelî düzenlemelerde açıkça görülür.*

● *Bu devir, genişleme devri olup, fikri mücadele sahasına yeni halkalar eklemiştir. Ehl-i kitap, münafıklar ve mecusiler gibi.*

● *İslam'ın ve müslümanların siyasi yapısı bu dönemde yerleşmiş, İslam ümmetinin ilk siyasi otoritesi oluşmuştur.*

● *Bu dönemdeki siyasi hareketin en belirgin özelliklerinden*

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

biri, anlaşmalar yapmaya çalışmak ve düşmanların birleşmesini engellemektir. Bu yüzden, Ahzâb Savaşı dışında, düşmanlar İslam'la aynı anda savaşmak için biraraya gelememişlerdir. Bununla birlikte Resulullah (a.s.) da bu anlaşmayı bozmuştur.

● *O dönemdeki askeri hareketin özelliklerine gelince; bu merhalede sürekli takipçi ve faal bir siyaset güdüldüğü görülür. On sene içerisinde yapılan gazve ve gönderilen seriyye sayısının yüze vardığı göz önünde bulundurulduğunda, bu dönemin ne kadar faal bir dönem olduğu ortaya çıkar.*

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

HİCRİ BİRİNCİ YILDA MEYDANA GELEN OLAYLAR

1- Tercih edilen görüşe göre; miladi 622 senesine rastlayan nübüvvetin 14. senesi, rebiülevvelin sekizinde, salı günü Resulullah (a.s.) Kubâ'ya varıp orada dört gün (Pazertesi, salı, çarşamba, perşembe) kaldı ve Kubâ Mescid'ini tesis edip orada namaz kıldı. Bu mescid tesis edilen ilk mescittir. Hz. Peygamber (a.s.) Medine'ye giderek Beni Sâlim bin Avf yurdunda İslam'da ilk cuma namazını kıldı ve hutbe okudu. Namazdan sonra devesinin yularını bırakarak Medine'ye girdi. Mescidinin ve evinin bulunduğu yer devesinin ilk çöktüğü yerdir. Evini ve mescidi inşa edinceye kadar Resulullah (a.s.) Ebu Eyyûb el-Ensarî'ye konuk olmuştur.

2- Resulullah (a.s.) Medine'de sırasıyla şu üç işi yaptı:

a- Mescid-i Nebevî'yi inşa ederek, bir ibadet merkezi, toplanma yeri ve (İslami davet için bir) hareket noktası yaptı.

b- Muhacirler ve ensar arasında kardeşlik kurarak, hicretin getirdiği problemleri ortadan kaldırdı ve aralarında en sağlam ve en güzel akrabalık bağlarını oluşturdu.

c- Medine'de oturan müslüman, müşrik ve yahudilerin, üzerinde ittifak ettikleri anlaşma belgesini yazdı. Böylece içişlerini düzene koymuş oldu.

3- Kureyşlilerin baskı ve tehdidlerinin ardı arkası kesilmeyince, Allah Teala savaşa izin veren ayetleri inzal buyurdu Bunun üzerine Resulullah (a.s.) keşif ve istihbarat tahkikatı ve savaş hazırlığı yapmak için seriyyeler göndermeye başladı. Medine etrafındaki ve Kureyş'in ticaret yolları üzerindeki kabilelerle anlaşmalar imzaladı.

4- Hicretin birinci senesinde üç seriyye gönderdi; bu hususta 'er-Rahik el-Mahtûm' adlı eserde özetle şunlar kaydedilmektedir:

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

a- Seyfü'l-Bahr (Veya Sahilü'l-Bahr) Seriyyesi:

Miladi 623 senesine rastlayan hicri 1. senenin ramazanında gönderildi. Resulullah (a.s.) bu seriyyenin başına Hamza bin Abdülmuttalib'i komutan olarak tayin etti. Yanına muhacirlerden otuz kişiyi katarak, Şam'dan gelen Kureyş'e ait ve içlerinde Ebu Cehl bin Hişam'ın da bulunduğu üçyüz kişilik kervanın yolunu kesmek üzere gönderdi. el-Ays(1) tarafından Seyfü'l-Bahr'e varıp onlarla çarpışmak üzere saf tuttular. Ancak her iki tarafla anlaşmalı olan Mecdî bin Amr el-Cühenî aralarına girerek çarpışmalarını önledi.

Hz.Hamza'nın sancağı Resulullah (a.s.)'ın hazırladığı ilk sancaktı ve beyazdı. Sancaktar ise Ebu Mersed Kennuz bin Husayn el-Ganavî idi.

b- Rabiğ Seriyyesi:

Hicretin 1. senesi şevval, miladi 623 senesi nisan ayında gönderilmiştir.

Resulullah (a.s.) Ubeyde bin el-Hâris bin el-Muttalib'i muhacirlerden altmış süvariyle beraber gönderdi ve ikiyüz kişiyle beraber bulunan Ebu Süfyan'la Batn-ı Rabiğ'de karşılaştılar. İki taraf birbirlerine ok attıysa da gerçek bir savaş olmadı. Bu seriyyede Mekke ordusundan iki kişi müslümanlara katıldı. Onlar Mikdab bin Amr el-Behranî ve Utbe bin Gazvân el-Mazeni idi. Bu kişiler müslümandılar. Ancak müslümanlara kavuşmak için kafirlerle beraber yola çıkmışlardı. Ubeyde'nin sancağı beyazdı ve sancaktar Mesdah bin Esase bin el Muttalib bin Abdimenaf idi.

c- Harar Seriyyesi:(2)

Miladi mayıs 623'e rastlayan hicretin 1. senesi zilkade ayında cereyan etmiştir.

Resulullah (a.s.) Saad bin Ebi Vakkas'ı yirmi süvari ile Kureyş kervanının yolunu kesmek üzere gönderdi ve ona Harar'ı geçmemesini söyledi. Yaya olarak gündüzleri saklanarak ve geceleri yürüyerek yol aldılar. Beşinci günün sabahı Harar'a vardıklarında kervanın bir önceki gün gittiğini öğrendiler.

Saad'ın sancağı beyaz olup Mikdad bin Amr taşımıştı.

5- Bu senede Resulullah (a.s.) Cuheyne kabilesiyle saldırmazlık anlaşması imzaladı. Onların meskenleri Medine-i Münevvere'ye üç konaklama yeri kadar uzaklıktaydı.

6- Hz. Peygamber (a.s.) Hz. Aişe (r.a.) validemiz ile zifafa girdi. Nikah akdi ise hicretten önce Mekke'de yapılmıştı. Ezan da bu sene teşrî edildi.

Hicri birinci senenin hadiselerinden zikretmeğe değer olanlarını ilerleyen bölümlerde anlatmaya devam edeceğiz.

---

1) El-Ays: Kızıldeniz tarafında Yenbu' ve el-Merve arasında bir yerdir.

2) Harar: Cuhfe yakınlarında bir yer.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

HİCRET ESNASINDA MEDİNE'NİN DURUMU

Üstad en-Nedvî, 'es-Sîretü'n-Nebeviyye' adlı eserinde hicret zamanında Medine'nin durumu hakkında şunları yazıyor:

"Allah Teala'nın Resulü (a.s.) için hicret yeri, dünyada İslam'a davetin hareket noktası ve İslamın zuhurundan sonra İslam toplumunun ilk beşiği olan Yesrib (Medine) şehri hakkında sahih ve muhtasar bir fikir edinmek için, onun medenî, sosyal ve ekonomik durumunu, orada oturan kabileler arasındaki bağlılığı, oradaki yahudilerin sosyal ve ekonomik durumlarını ve askeri kuvvetlerini bilmemiz gerekir. Müşrik bir dine ve tek bir tabiata sahip olan Mekke'nin aksine; burası dinlerin, medeniyetlerin ve çeşitli toplumların birbirine karıştığı bir zenginlik ve bolluk şehridir. İşte bazı işaretler:

YAHUDİLER

Tarihî görüşlerin tercih edileni; yahudilerin Arap Yarımadası'na gelişlerinin genel, Yesrib (Medine) şehrindeki durumlarının ise özel bir mahiyet taşıdığıdır. Miladi 1. asır hakkında Dr. İsrail Velfenson şöyle der:

"Filistin'in harabı, Beyt-i Makdis heykelinin yıkılışı ve yahudilerin dünyaya dağılışı ile biten miladi 70 yılındaki Yahudi - Rum savaşından sonra birçok yahudi toplulukları arap memleketlerine gitti. Nitekim bu savaşlara şahit olup bazı birliklere komutanlık yapmış olan yahudi tarihcisi Yusi Fos'un anlattıkları bu konudaki arap kaynaklarını teyid etmektedir."

Medine'de üç yahudi kabilesi vardı ve bunların yetişkin erkeklerinin sayısı ikibinden fazla idi. Bunlar; Kaynukâ, en-Nadir ve Kurayza kabileleriydi. Kaynukâ'nın savaşçı erkeklerinin sayısı yediyüz idi. Nadir kabilesinin erkekleri de bu sayıya yakındı. Kurayza'nın yetişkin erkeklerinin sayısı ise sekizyüz ile dokuzyüz arasındaydı. Bu kabileler arasındaki ilişkiler bozuktu. Zaman zaman birbirlerine saldırıyorlardı.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Burada Benî Kaynuka ile diğer yahudiler arasında düşmanlık vardı ve sebebi şuydu: Beni Kaynuka, Beni Hazrec ile Biâs savaşına iştirak etmişlerdi. Beni Nadir ve Beni Kurayza, Beni Kaynuka'ya gelip onları darmadağın ettiler. Bununla beraber onlar (Beni Nadir ve Beni Kurayza) yahudilerden (Beni Kaynuka'dan) ellerine düşenlerin fidyelerini verdiler. Fakat bu Buâs günü'nden sonra yahudiler arasında düşmanlık sürüp gitti. Müslümanlarla Beni Kaynuka arasında savaş başgösterdiğinde onlarla beraber müslümanlara karşı savaşa katılan yahudi olmadı.

Kur'an-ı Kerim, yahudiler arasındaki düşmanlığa şu ayetle işaret etmiştir. *"Kanlarınızı dökmeyin, birbirinizi yurdunuzdan sürgün etmeyin diye sizden söz almıştık. Siz de şahit olarak bunu kabul etmiştiniz. Sonra sizler birbirini öldüren, aranızdan bir takımını memleketlerinden sürgün eden, onlara karşı günah ve düşmanlıkta ittifak eden, onları çıkarmak haramken size esir olarak geldiklerinde fidyelerini vermeye kalkan kimselersiniz."*(1)

Onlar kendilerine has çeşitli köy ve mahallelerde yaşarlardı. Beni Kaynuka; kardeşleri Beni Nadir ve Kurayza'yı Medine dışındeki meskenlerinden kovduktan sonra Medine içinde kendilerine has bir mahallede ikamet ediyorlardı. Beni Nadir'in meskenleri ise el-Aliye denen Medine'nin güneydoğusunda ve Medine'ye iki-üç mil uzaklıktaki Bathân vadisinde idi. Orada hurma ağaçları vardı ve çeşitli ekinler yetişirdi. Beni Kurayza ise Medine'nin güneyinde ve birkaç mil mesafesindeki Mehzur mıntıkasında oturuyorlardı.

Yahudilerin mustakil olarak yaşadıkları kaleleri ve köyleri vardı. Ancak kendileri tarafından, yönetilen bir hükümet kuramamışlardı. Arap kabile reisleri ve ileri gelenlerinin himayesinde idiler. Kendilerini savunmaları ve himaye etmeleri karşılığında her sene onlara vergi verirlerdi. Böylece bedevi arapların kendilerine saldırmalarını önlemişler ve onlarla anlaşmalar yapmışlardı. Her yahudi liderinin arapların önde gelen bedevilerle ittifakı vardır.

Onlar kendilerini şeriatlar ve dinler hususlarında ilim ehli olarak vasıflandırırlardı. Kendilerine ait dinlerini, şeriatlarının hükümlerini, tarihlerini, resul ve nebilerine ait haberleri öğrettikleri medreseleri vardı. Nitekim dinî vecibelerini yerine getirmek ve ibadetlerini yaymak için edindikleri özel mekanları da medrese olarak isimlendirirlerdi. Buralar yahudilerin din ve dünya ile ilgili işlerini görüşüp, çözümlemek için toplandıkları yerlerdi.

Yahudilerin kendilerine ait kanun ve şeriatları vardı; bunların bir kısmı kitaplarından, bir kısmı da kâhinlerinin ve alimlerinin kendilerinden uydurdukları hükümlerdi. Yine kendilerine ait bayramları ve aşura gibi oruç tuttukları günleri vardı.

---

1) Bakara Suresi: 84 - 85

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Başkalarıyla olan ticari muamelelerinin çoğu rehin ve faize dayalıydı. Medine mıntıkasındaki çiftçilik bunun için bir fırsattı. Çünkü hasat zamanına kadar borç almak çiftçilerin adetlerindendi.

Rehin almak yalnız malî rehine has değildi; bilakis çocuk ve kadınlar da rahin alınırdı. Bu konuda Buharî'nin Sahih'inde rivayet ettiği Kâb bin el-Eşref en-Nadrî'nin öldürülmesini anlatan kıssa şöyledir:

"Muhammed bin Mesleme ona dedi ki: "Bize bir veya iki vesak (200 kg.lık bir ölçü) borç vermeni istiyoruz." O da: "Evet veririm. Fakat bana rehin verin" dedi. "Ne istiyorsun?" dediler. Dedi ki: "Kadınlarınızı rehin verin" Dediler ki: "Sen arapların en yakışıklısı olduğun halde kadınlarımızı nasıl sana rehin verelim?" Dedi ki: "Çocuklarınızı rehin verin." Dediler ki: "Onlardan birini sövülsün diye nasıl sana rehin veririz?" Denildi ki; bir veya iki vesak için ona rehin verildi. Bu bizim için ardır. Fakat biz sana rehin olarak zırh verelim."

Bu rehin bırakma işi çocuk ve kadınlarda olduğu zaman rehin bırakanla rehin alan arasında kin ve hoşnutsuzluk doğuyordu. Çünkü araplar kadınlarını çok kıskanmakta, onurlarına dokunacak şeyi kabul etmemekle meşhurdurlar.

Yahudilerin Medine içindeki ve dışındaki hakimiyetleri ekonomiye dayanıyordu. Bu mâlik nüfus sayesinde, çarşılar üzerinde mutlak bir hakimiyete sahiptiler. Menfaatleri gereği karaborsacılık yapıyorlardı. En belirgin özellikleri, bencillikleri, faizde ölçüyü kaçırmaları ve arapların alışkın oldukları ve yapageldikleri işlerden yararlanarak servet ve zenginliğe sahip olma düşünceleriydi. Genişleme siyasetleri ve hırsları bu durumu kamçılıyordu.

De-Lacy, O'Leary, 'el-Aram Kable Muhammed'(1) adlı kitabında; Medineli bedevilerle sömürgeci yahudiler arasındaki ilişkilerin miladi yedinci asırda kötüleştiğini çünkü onların, ekim alanlarını bedevilerin meralarına kadar genişlettiklerini yazıyor.

Medine'de oturan Evs ve Hazreç araplarıyla yahudiler arasındaki ilişki tamemen şahsi menfaat ve maddi kazanca dayanıyordu. Onlar bu iki fırka arasında savaş fitnesi sokmada bir fayda umuyorlardı. Nitekim Evs ile Hazreç arasında meydana gelen savaşlar da hep böyle olmuştur. Yahudiler için önemli olan, Medine üzerindeki malî hakimiyet idi. Onların beklenen peygamberle ilgili konuşmaları Evs ve Hazreç'in İslam'a girmelerinde etken olmuştur.

Arap beldelerinde yaşayan yahudilerin konuştukları dil doğal olarak arapça idi. Ancak bu hâlis arapça olmayıp, ona ibraniceden yabancı kelimeler karışıyordu. Çünkü onlar ibraniceyi tamamıyle terk etmemişler, derslerinde ve ibadetlerinde bu dili kullanmaya devam etmişlerdi. Din ve dine davet meselesine gelince;

---

1) Muhammed'ten önce araplar.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Şüphe yok ki; yahudilerin araplar arasındaki dinî nüfuzlarında ekonomik güçlüklerin büyük bir tesiri vardır. Öyle ki, bu güçlü ekonomiden iyi bir şekilde yararlanıyorlardı. Fakat İsrailoğullarının genel olarak dinlerine davet etmedikleri yahudi tarihinde görülmektedir. Zira dinî daveti neşretmek yahudilerce bazı yönlerden mahzurlu görülmüştür.

Fakat şüphe yoktur ki; Ev ve Hazreç ile başka arap kabilelerinden bir çok arap, onlara rağbet ederek veya evlenme ve akrabalık yoluyla yahut yahudi muhitinde yetişmelerinden dolayı yahudiliğe yaklaşmışlardır. Arap yahudileri arasında bu çeşitlerin hepsi bulunur. Sabit olmuştur ki; Büyük yahudi taciri ve meşhur şair Ka'b bin el-Eşref'in Beni Kabilesinden bilindiği sabittir. Ancak o, babası Beni Nadîr'den evlenmiş olup aslen Tayyi kabilesindendir. Ka'b bin el-Eşref mutaassıp bir yahudi olarak yetişmiştir.

İbn Hişam; *"Sonradan Beni Nebham'dan sayılmış, Beni Tayyi'den bir adam vardı. Anası Beni Nadir'dendi. Araplardan çocukları yaşamayan bir takım kimseler nezrederler ve oğulları olduğunda onu yahudileştirirlerdi. Medine'de bu yolla yahudiliğe girmiş olan bir çok arap vardı."* demektedir.

İmam Ebu Davud es-Sicistanî(1) İbn Abbas'a dayanan senediyle şöyle rivayet eder:

"Çocuğu olmayan bir kadın vardı. Eğer yaşayan bir çocuğu olursa onu yahudileştireceğine dair söz vermişti Beni Nadîr, topraklarından çıkarıldığı zaman, içlerinde ensar'ın da çocukları vardı. Onlar, "çocuklarımızı bırakmayız," dediler de Allahü Teala şu ayeti inzal buyurdu: "Dinde zorlamak yoktur, Hak ile batıl birbirinden iyice ayrılmıştır."(2)

EVS VE HAZREÇ

Medine'nin arap sakinleri olan Evs ve Hazreç kabileleri aslen Yemen'in Ezdî kabilelerindendirler ve Medine'ye göç etmişlerdir. Yemen'den Medine'ye değişik zamanlarda yapılan bu göçlerin çeşitli sebepleri vardır: Yemen'deki hayat şartlarının ağırlığı, Habeş gazvesi ve Me'rib Seddi'nin harabıyla beraber sulama işlerinin bozulması bu sebepler arasındadır. Bu da Evs ve Hazreç'in Medine'ye gelişlerinin yahudilerden daha sonra olduğunu göstermektedir.

Evs kabilesinin bir bölümü güneydoğu mıntıkasında ikamet etmişlerdir. Burası Medine'nin yukarı taraflarıdır. Hazreç kabilesinin bir bölümü ise ortakuzey mıntıkada oturmakta olup, burası şehrin aşağı taraflarına düşmekteydi. Batı taraflarında ise, arkalarında bâdiye boşluklarından başka bir şey yoktu.

---

1) Ebu Davud (3/59) Kitabu'l-Cihad. Bab fi'l-ebîni yukrehu ale'l-İslam.

2) Bakara Suresi: 256

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Hazreç'in soyundan gelen kabileler dört tanedir. Bunlar: Mâlik, Adiyy, Mazin ve Dinâr'dı. Bunların hepsi Lat'a tapmalarıyla bilinen Beni Neccar kabilesindendiler. Beni Neccar'ın soyundan gelen kabileler de Mescid-i Nebevi etrafındaki orta mıntıkada oturuyorlardı.

Evs'liler, Medine'de ziraat açısından zengin mıntıkalara sahiptiler. Yahudi kabile ve cemaatlerinin en önemlileri onlara komşu idi. Hazreç ise merası az olan bir yer edinmişti. Onlara da büyük yahudi kabilesi Kaynuka'nın komşusu idi.

Evs ve Hazreç erkeklerinin tam sayısını belirtmek oldukça zordur. Fakat hicretten sonra meydana gelen muharebeler hakkında derinlemesine yapılacak bir araştırma onların savaşçı kuvvetleri hakkında bir fikir verebilir. Zira onların sayısı Mekke fethinde dört bin savaşçıya ulaşıyordu.

Araplar hicret'ten sonra Medine'de en yüce kelimenin etrafında toplanmışlar, birlik içerisinde işlerini yürütür hale gelmişlerdi. Öte yandan yahudiler ise birliklerini sağlayamamışlar, hasımlarının karşısında tek bir saf olamamışlardı. Böylece batınları ayrıldı ve bazıları Evs ve bazıları da Hazreç ile ittifak etmek zorunda kaldılar. Araplar savaşta kendi kavimlerini koruma hususunda taassub sahibi idiler. Beni Kurayza, Beni Nadîr ve Beni Kaynuka ise birbirine düştüler. Beni Kaynuka yerlerini ve mezralarını terk etmeye başladı ve kuyumculukla yetindiler. Böylece Evs ve Hazreç arasında bir çok savaşlar oldu. Bunların ilki Semir ve sonuncusu ise hicretten beş sene önceki Buas savaşıdır. Yahudiler Evs ve Hazreç arasında hile, fitne ve hased ruhunu alevlendirmeye çalıştılar. Sonunda onları birbirleriyle uğraşır duruma soktular. Araplar bunu daha sonra anladılar ve onları "tülkiler" diye isimlendirdiler.

MEDİNE'NİN DOĞAL YAPISI

Medine hicret esnasında arap ve yahudi batınlarının oturmakta olduğu bir kaç bölgeye ayrılıyordu. Her bölge batınlarından birine tabi idi. Bölgeler iki kısma ayrılıyordu: Birinci kısım, sakinleri ve evleriyle beraber ziraat arazilerini içeriyor, ikinci kısım ise küçük kaleleri (el-Utum) kapsıyordu. Yesrib'de yahudilere ait bu küçük savunma kalelerinin sayısı elliydi idi.

Dr. Velfenson bu kaleleri tasvir ederken şöyle der:

"Bu küçük kalelerin Yesrib'deki(1) önemleri büyük idi: Düşman hücumu esnasında batın efradı buralara çekilir, erkekler düşmanla savaşmaya giderken; kadınlar, çocuklar ve ihtiyarlar bunlara sağınırdı. Bu küçük kaleler, meyve ve ürün deposu olarak da kullanılıyordu. Zira muhafaza edilmedikleri takdirde bu malların soyulup gasbedilmesi tehlikesi vardı. Mal ve silah deposu olarak da

1) Yesrib: Medine şehrine verilen diğer bir isim.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

kullanılan bu küçük kaleler kapılarında çarşılar kurulduğu gibi, yakınlarına ağır yüklü kafileler konaklardı.

Bu küçük kalelerin içinde Tevrat'ın ders verildiği yerlerin, evlerin ve mabedlerin de bulunduğu sanılmaktadır. Oralarda ev aletleri ve edavatı ile birçok kitaplar bulunur, kavmin ileri gelenleri araştırma ve müşavere için toplanırlar, ittifak ve akidler hakkında bir karara varmak için mukaddes kitaplara başvururlardı."

Dr. Velfenson, el-Utum kelimesini açıklarken de şöyle der:

"O İbraniceden alınmış bir kelimedir. Gözlerini yumdu ve kulaklarını kapattı manasındadır. El-Utum; duvar ve surlarda; dışarıdan kapalı ve içeriden açık pencereler anlamındadır ve kalın surlarda kullanılır." Dr. Velfenson şöyle devam ediyor:

"Hal böyle olunca biz yahudilerin kaleye (Utum) ismini verdiğini farzediyoruz. Çünkü gerektiğinde kapılarının kapatılma imkanı vardır. Onun dışarıdan pencereleri olduğuna göre içeriden kapatılabilmektedir."

İşte Yesrib şehri bu mahallelerden ve surla çevrilmiş bölgelerden oluşmuştur. Hakikatte o birbirlerine yakın ve toplu haldeki köylerden meydana gelmiş, böylece onlardan bir şehir oluşmuştur. Kur'an-ı Kerim buna şöyle işaret etmektedir.

"Allah'ın Peygamberine, (kafir) memleketler ahalisinden verdiği ganimet..."(1) "Onlar (yahudiler ve münafıklar) toplu halde size karşı savaşamazlar; ancak tahkimli kalelerde veya duvarlar arkasından savaşırlar."(2)

Medine'nin doğu sınırı olan Harretü Vakim, Badiye'ye nazaran daha mamur idi. Hz. Peygamber (a.s.) Yesrib'e hicret ettiği zaman Beni Nadir ve Beni Kurayza'nın önemli kabileleri ve bir takım yahudi aşiretleri Harretü Vakim'de ikamet ediyorlardı. Abdü'l-Eşhedoğulları, Zaferoğulları, Hariscoğulları, Muaviyeoğulları gibi Evs kabilesine mensup batınlar da burada oturmaktaydı. Abdü'l-Eşhedoğulları menzillerinde ise Vakim adlı kaleleri bulunuyordu. Mıntıka bu kalenin adıyla isimlendirilmişti.

MEDİNE'DE DİNİ VE SOSYAL HAYAT

Araplar, diyanet ve akidede Kureyş ve Mekke ehline tabi idiler. Kureyş'i Kabe'nin hizmetkarı, din önderi, ibadet ve itikatta uyulacak bir örnek olarak görürler, Kureyş ve Hicaz ehlinin taptığı putlara taparlardı. Ancak bazılarına karşı olan ilgileri diğerlerine nazaran daha fazla idi. Putların en eskisi olan "Menât"

1) Haşir Suresi: 7
2) Haşir Suresi: 14

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Medine ehlinin putu olup, Evs ve Hazreç onu diğer putlardan daha fazla yüceltirler ve onu Allah'a ortak koşarlardı. Hazv (Kudeyd) ise sahil tarafında Mekke ile Medine arasında bir dağdı. Lât, Taif ehlinin, Uzza ise Mekke ehlinin putuydu. Bu şehirlerin halkı, bu putlara karşı diğerlerine nispetle daha bağlı idiler. Aynı şekilde Medine ehlinden biri evinde tahtadan veya başka bir şeyden bir put edinse onu "Menat" diye isimlendirirdi. Nitekim müslüman olmadan önce Beni Seleme'nin ileri gelenlerinden Amr bin el-Cemûh da böyle yapmıştı.

Allah Teala'nın *"Gerçekten, Safa ile Merve Allah'ın (emrettiği haccın) alametlerindendir. Bunun için hac veya umre amacıyla kim Kabe'yi ziyaret ederse, yine Safa ve Merve'yi tavaf etmesinde günah yoktur."*(1) ayetinin tefsiri hakkında İmam Ahmed, Urve'den, o da Hz.Aişe (r.a.)'den şöyle dediğini rivayet etmiştir. Hz. Aişe dedi ki:

"Ensar, müslüman olmadan önceki fesat zamanlarında azgın Menat'a taparlardı. Ona tapanlara da Safa ve Merve'yi tavaf etmek zor gelirdi. Bu hususu Resulullah (a.s.)'dan sorarak dediler ki: "Ey Allah'ın Resulü cahiliyet zamanımızda Safa ve Merve'yi tavaf etmek bize zor gelirdi." Bunun üzerine "Gerçekten, Safa ve Merve Allah'ın (emrettiği haccın) alametlerindendir" ayeti inzal buyuruldu."

Medine'de Lat, Menat, Uzza veya Hübel gibi ibadetine devam edilen ve şehir dışından kendisine gelenlerin olduğu, şöhretli bir puta rastlamıyoruz. Görülüyor ki, putlar Mekke'de olduğu şekliyle Medine'de yaygın değildi. Mekke'de her evde özel bir put bulunurdu. O putlar tavaf edilir ve onlara tabi olunurdu. Medineliler, puta tapma yönünden Mekkelilerin tabileri ve aileleri durumunda idiler.

Medinelilerin oyun oynadıkları iki günleri vardı. Resulullah (a.s.) Medine'ye geldiğinde onlara şöyle buyurdu: *"Allah bu iki gününüzü daha hayırlı olan Ramazan ve Kurban bayramlarıyla değiştirdi."* Bazı hadis şerhçileri o iki günün Nevruz ve Mihrican olduğunu ve bu iki günü İranlılardan aldıklarını zikrederler.

Kureyşliler, Evs ve Hazreç'in soyuyla iftihar ederlerdi: Onlar, arapların aslı sayılan Beni Kahtan'dan idiler. Bu yüzden onlarla evlenirler ve akrabalık kurarlardı. Kureyş'in reisi Haşim bin Abdimenaf, Beni Neccar'la evlenmişti. Selma binti Amr bin Zeyd, Hazreç'den olan Beni Adiy bin Neccar'dan evlenmişti. Fakat Kureyş yine de kendini onlardan üstün görürdü. Denilmiştir ki: *"Bedir günü Utbe bin Rabia, Şeybe bin Rebia ve Velid bin Utbe, Mübarezeye (düelloya) davet ettiklerinde karşılarına ensardan bazı gençler çıkmıştı. Dediler ki: "Siz kimsiniz" onlar "Ensar'dan bir gurubuz." Onlar "Sizinle bir işimiz yok" de-*

---

1) Bakara Suresi: 158

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

diler ve şöyle bağırdılar: "Ey Muhammed! Bize karşı bizim kavmimizden seviyemize uygun adam çıkar." Resulullah (a.s.) buyurdu: "Kalk ey Ubeyde bin el-Haris, kalk ey Hamz, kalk ey Ali." ve onlar da kalkıp onlara yaklaşarak kendilerini tanıttıklarında: "Evet, bizim seviyemizdekiler" dediler. Onlar, Medinelilerin yerleştikleri arazinin hükmü gereğince geçimlerini temin için uğraştıkları çiftçiliği hor görürlerdi. Bu hor görüş, çocuğu olmayan Ebu Cehil'in sözünde de tecelli etmiştir: Onu ensardan Afrâ'nın iki oğlu öldürmüş, henüz canı çıkmadan Abdullan bin Mes'ut yetiştiğinde ona: *"Keşke beni çiftçiler değil de başkaları öldürseydi"* demişti.

İKTİSADİ VE MEDENİ HAYAT

Yesrib şehri tabiatının gereği, ziraat mıntıkasıydı. Halkının çoğunluğu ziraat ve bağ-bahçe işleriyle uğraşırdı. En önemli ürünleri hurma ve üzümdü. Orada hurma ve üzüm bahçeleri, üstü açık ve kapalı bağlar ve birbirine komşu ve ayrı ayrı ekinler ve hurmalıklar bulunuyordu. Hububat ve baklagiller ekilen şeylerdendi. Hurma, özellikle yağmurların kesilip, yerin kuruduğu zaman orada oturanların gıda ihtiyaçlarını karşılayan ürenleriydi. Buranın ahalisi gerektiği zaman iş hayvanlarını değiştirirlerdi. Onların hayatında hurmanın geniş bir yeri vardı. Onu gıda ve yapı malzemesi olarak, sanatkarlıkta, yakacak ve hayvan yemi olarak kullanırlardı. Medine hurmasının birbirinden ayırdedilmesi zordu ve bir çok çeşidi vardı. Medine ehlinin tecrübeleri, zor günlerinde istifade ettikleri hurmalarını geliştirme yolları bulunuyordu. Hurma ıslahı da bunlardan biriydi.

Bu durum Medine'de ticari hareketin varlığını gösteriyordu. Ancak bu hareket Mekke'de yaygın değildi. Çünkü Mekkelilerin ziraat alanları ve suları bulunmuyordu, yaz ve kış aylarındaki yolculuklarıyla ticaret yapıyorlardı.

Medine'de çoğulukla yahudilerin uğraştıkları bazı sanatlar vardı. Onların bu sanatları, Yemen'den getirdikleri söylenir. Sanatta maharetleriyle beraber bu işi sonuna kadar devam ettirdiler. Beni Kaynuka'nın hepsi kuyumcu olup, yahudi taifelerinin en zenginleri idiler. Bunların sayıları fazla olmamakla beraber, evleri altın ve gümüşten yapılmış süs eşyalarıyla doluydu.

Medine arazisi sulak ve yeşillikti. Orada birçok vadiler vardı. Yağmur suları toprağı, ekinleri ve hurmaları beslerdi. Bunların içinde Medine'den geçen el-Akîk vadisi çok meşhurdu. Bu vadi suyla dolup taşar, her tarafından bağlar fışkırırdı. Medine arazisi kuyu açmaya da elverişli idi. Bağlarda çok miktarda kuyu vardı ve içleri taşla örülü olduğundan onları el-Hâit (duvar) diye adlandırmışlardı. Bu kuyular suları tatlıydı ve bolluklarıyla meşurdu ve bunları arklar vasıtasıyla bahçelerine akıtırlardı.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Onların en başta gelen hububatı arpa, sonra buğdaydı. Bol sebze ve baklagilleri vardı. Ziraatte, ölçü ve tartıda, bahçecilikte, haberleşmede, hasatta kendilerine has metotları vardı. Bunlardan bir kısmını İslamiyet kaldırmış, bir kısmını da ıslah etmiştir.

Para Mekke ve Medine'de müşterekti. Medineliler ölçü ve tartı aletlerine hububat ve meyvelerle uğraştıklarından dolayı, Mekkelilerden daha fazla ihtiyaç duyuyorlardı. Medine'de kullanılan ölçü aletleri: müd, sâ, fırk, ırk, vesak; tartı aletleri ise; danik, kırat, nevat, rıtl, kıntar ve ûkiye idi.

Medine gıda yönünden kendine yetiyor sayılmazdı. Orada oturanlar bazı gıda maddelerini dışarıdan temin ederlerdi. Şam'dan beyaz un, yağ ve bal getirirlerdi.

Tirmizî'nin Katade bin en-Numan (r.a.)'dan rivayet ettiği hadiste şöyle anlatılır:

"İnsanların Medine'deki yiyecekleri hurma ve arpa idi. İnsanlar imkanları elverdiğinde getirdiği beyaz undan satın alır, onu yalnız kendilerine ayırırlar, çocuklarına ise yiyecek olarak arpa ve hurma verirlerdi." Bu kıssa hicretten öncesi için, Medinelilerin beslenmesi ve insanların geçim konusundaki seviyeleri hakkında bir fikir vermektedir.

Her yerde olduğu gibi burada da yahudiler araplara nazaran daha zengindi. Bedevi oluşları nedeniyle araplar istikballerini fazla düşünmezler ve onun için mal biriktirmezlerdi. Konuksever ve cömert olan araplar, yahudilerden borç almak zorunda kalırlar, bu borç da çoğunlukla faiz ve rehin yoluyla olurdu.

Medinelilerin servetleri; deve, sığır ve koyundu. Deveyi sulama işlerinde kullanır ve 'el-İblü'n-Nevadih' olarak isimlendirirlerdi. En şöhretli olanları Zuğabe ve el-Ğabe olup yakacak odunlarını buralardan temin ederler ve buralarda hayvanlarını otlatırlardı. Mekke'ye nisbetle daha az olsa da; savaşlarda kullandıkları atları vardı. Beni Süleym, dışarıdan at getirmekle meşhurdu.

Medine'de birkaç çarşı vardı: En önemlilerinden biri olan Beni Kaynuka çarşısında kıymetli taşlar ve altından mamul eşyalar satılırdı. Bezzâzlar çarşısında ise ipekli ve pamuklu ürünler, renkli yastıklar ve resimli örtüler bulunurdu. Aktarlar ise çeşitli kokular ve misk satarlardı. Burada anber ve ze'bek alışverişi yapanlar bulunurdu. Ayrıca burada İslamın kabul ve menettiği çeşitli satış şekilleri vardı. Piyasa kızdırma, karaborsacılık, şehir dışında karşılama, musarrat satışı, tecilli satış, hazır olanı görünene satma, ölçüsüz satış ve muhafaza satışları...(1) Evs ve Hazreç'den faizle uğraşanlar, yahudilere nisbetle az da olsa vardı.

---

1) Bu satışlarla ilgili açıklayıcı bilgiler, kitabın 4. kısmında gelecektir.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Medine'de bazı yönlerden hayat gelişmiş -Orada yaşayanların tabiatı da buna bağlı- olarak incelmişti. Evlerin bir kısmı katlı ve bazılarının ise bahçeleri vardı. Tatlı su bulunuyor ve onu uzaktan getiriyorlardı. Evlerde peykeler bulunur, taştan ve camdan kadehler ve çeşitli eğerler, ziraat ve ev işlerinde de zenbiller ve küfeler kullanılırdı. Özellikle yahudiler olmak üzere, zengilerin evlerinde bol miktarda eşya vardı: Bunlar kıymetli taşlardan yapılmış kadın süs eşyaları, yaylar, halhallar, küpeler, yüzükler, altından veya akikten takılardı. Dokuma ve iplik bükme kadınlar arasında yaygındı. Terzilik, dericilik, ev yapımı, çömlekçilik ve oymacılık da hicretten önce Medine'de varlığı bilinen sanatlardandı.

RESULULLAH (A.S.)'IN MEDİNE'DE KARŞILAŞTIĞI PROBLEMLER

Hicretle birlikte Resulullah (a.s.) ve muhacirler, -her ne kadar birinin öbüründen yaşayış bakımından görünen farklılıkları varsa da- bir şehirden (Mekke) diğer bir şehre (Medine'ye) hicret etmişlerdi. Medine Mekke'ye nisbetle daha küçüktü, fakat burada hayat daha karmaşıktı. Burada çeşitli medeniyetler, muhitler ve dinler bulunmaktaydı. Bundan dolayı Resulullah (a.s.)'ın orada karşılaşacağı problemler de çeşitlilik arzedecekti. Böyle bir şehrin insanlarını, tek bir akide potasında eritebilmek için yapılan davette ancak Allah tarafından desteklenen bir peygamber başarılı olabilirdi. Allah, O'na hikmet, hitap gücü ve değişik yapıda insanları toplama kuvveti vermişti. Birbiriyle çekişen kuvvetleri, birbirleriyle çelişen arzuları ancak o biraraya getirebilirdi. Allah Teala O'na fazlından bir muhabbet vermiş ve şöyle buyurmuştur:

"O Allah ki seni kendi yardımı ve müminlerle kuvvetlendirdi ve onların kalplerini sevgiyle birleştirdi. Yoksa eğer yeryüzünde bulunanların hepsini harcasaydın onların kalplerini birleştiremezdin. Fakat Allah onların aralarını sevgiyle birleştirdi. Çünkü Allah her şeye galiptir, hükmünde hikmet sahibidir."(1)

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

٢٢٩ــ رَوَىٰ الْبُخَارِيُّ عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ــ قَالَ: مَا عَدُّوا مِنْ مَبْعَثِ النَّبِيِّ ﷺ وَلاَ مِنْ وَفَاتِهِ، مَا عَدُّوا إِلاَّ مِنْ مَقْدَمِهِ الْمَدِينَةَ.

229 - Buhari, Sehl bin Said (r.a.)'den şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"(Tarihi) Resulullah (a.s.)'ın peygamber olarak gönderilişinden ve vefatından değil, Medine'ye gelişinden (itibaren) hesap ettiler."

٢٣٠ــ رَوَىٰ الْحَاكِمُ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ــ قَالَ: جَمَعَ عُمَرُ النَّاسَ فَسَأَلَهُمْ: مِنْ أَيِّ يَوْمٍ يُكْتَبُ التَّارِيخُ؟ فَقَالَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ: مِنْ يَوْمِ هَاجَرَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ وَتَرَكَ أَرْضَ الشِّرْكِ، فَفَعَلَهُ عُمَرُ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ــ .

230- Hâkim, Said bin Müseyyeb (r.a.)'in şöyle dediğini rivayet eder:

"Ömer (r.a.) insanları topladı ve sordu: "Tarih hangi günden başlar?" Ali bin Ebi Talib, "Resulullah (a.s.)'ın hicret edip şirk toprağını terk ettiği günden" dedi, Ömer (r.a.)'de öyle yaptı."

229- Buhari, (7/267) 63-Kitabu Menakib el-Ensâr -48- Bab: et-Tarih Min Eyne Errehû et-Tarih

230- El-Müstedrek (3/14) Hakim, hadisin isnadının sahih olduğunu söylemiş, Zehebi de ona muvafakat etmiştir.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Bir Açıklama

İbn Kesir 'el-Bidâye ven-Nihaye' adlı kitabında şöyle der: *"Sahabiler (r.a.) Hicri 16. veya 17. yahut 18. senede Ömer (r.a.) başta olduğu zaman, İslami tarihin hicret senesinde başlamasında ittifak ettiler. Buna sebep de şudur: Hz. Ömer (r.a.)'e, birinden diğerine verilen bir senet getirildi. Bu senedin tarihinde ise şaban yazılıydı. Ömer (r.a.) dedi ki: "Bu hangi şaban, içinde bulunduğumuz mu, geçmiş şaban mı yoksa gelecek şaban mı?" Sonra sahabileri topladı ve onlarla borçlar ve diğer şeylerin zamanının geldiğinin bilinebileceği bir tarih tespit etmek üzere istişare etti. Biri dedi ki: "İran tarihi gibi tarihleyelim. İranlılar birbiri arkasından gelen aylara göre tarih tesbit ederlerdi. Başka biri de: "Rum tarihi gibi tarih koyalım" dedi. Rumlar da tarihlerini kral Makedonyalı İskender bin Filips'le tesbit etmişlerdi. Başkaları da: "Resulullah (a.s.)'ın doğumundan başlatalım", bazıları ise "Peygamber olarak gönderilişinden", bazıları da "Bilakis hicretinden" başka bir grup da: "Vefatıyla tesbit edelim" dediler. Ömer (r.a.) herkesçe bilinmesinden ve şöhret bulmasından dolayı hicretle tarihi başlatmaya meyletti ve onlar da bunda ittifak ettiler."*

Bundan maksat, onların İslam tarihini hicretin başlangıcından başlatmaları ve başlangıcını muharrem ayından itibaren tesbit etmeleridir. Çünkü cumhurun görüşüne göre meşhur olan şudur ki; Arap aylarının birincisi muharrem'dir ve böylece birinci seneyi, hicretin birinci senesi yaptılar. İşler karışmasın diye de muharrem'i hicri 1. senenin başı yaptılar. -Allah en iyisini bilir-.

Hicri takvimin muharrem ayıyla başlamasının iki sebebi vardır: Birincisi; araplar arasında senenin başlangıcı muharrem'dir. İkincisi ise, ashabın, hicretlerine muharrem ayında başlamaları ve ilk hicretlerin de bu ayda olmasıdır.

İbn Hacer el-Askalani, 'Fethu'l-Bâri'de şöyle der:

"Tarihin hicretle başlatılması bir çok kimse tarafından uygun görülmüştür. Tarihin başlangıcı olarak kabul edilebilecek başlıca dört olay vardır. Bunlar Rasulullah (a.s.)'ın doğumu, peygamber olarak gönderilişi, hicreti ve vefatıdır. Bunlardan, hicret tercih edilmiştir. Çünkü doğumu ve peygamberliğinin senesinin tayininde tam bir ittifak yoktur. Vefat tarihinin kullanılmama sebebi bu olayın hatırlanışının vereceği üzüntüdür. Bu sebeblerden ötürü görüşler hicrette birleşmiştir. Hicreti, rebiülevvel'den muharrem'e tehirlerinin sebebi de, hicret kararının muharrem ayında olmasıdır. Çünkü biat zilhicce ayında meydana gelmişti ve hicretin başlangıcı da bu aydır. Biattan sonra ilk görülen ay ve hicret kararı muharrem'de olduğundan başlangıç olarak bu ay alınmıştır. Hicri senenin muharrem'le başlaması hususunda söylenebilecek en kuvvetli görüş budur."

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ENSARIN MUHACİRLERİ COŞKUYLA KARŞILAMALARI VE PEYGAMBERİ KABÜLDEKİ ÜSTÜNLÜKLERİ

Allah (c.c.), ensarın iyilikteki gayretleri ve muhacir misafirlere gösterdikleri sevgiye şahittir. Cenab-ı Hak şöyle buyurur: *"Daha önce (Medine'yi) yurt edinmiş olup gönüllerine imanı yerleştirmiş olan kimseler, hicret edip kendilerine gelenlere muhabbet ederler. Onlara verilen nimetler karşısında çekememezlik hissetmezler ve kendileri zaruret içinde bulunsalar bile onları kendi nefislerine tercih ederler."*(1) İşte bu ruh, güzel terbiye ve Resulullah (a.s.)'ın güzel idaresi, hicretin bütün problemlerini ortadan kaldırdı. Öyle ki, hicret yeryüzünde karşılaşılan en karmaşık problemleri peşisıra getirmesine rağmen, sanki hicret dolayısıyla herhangi bir sıkıntı doğmamış gibiydi.

Ensarın muhacirleri karşılamalarının güzelliği ve Resulullah (a.s.)'ı kabuldeki üstünlüklerini şu metinler gözler önüne sermektedirler:

٢٣١ــ رَوَىٰ الْبُخَارِيُّ عَنْ خَارِجَةَ بْنِ زَيْدٍ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ــ: اَنَّ اُمَّ الْعَلاَءِ ــ اِمْرَأَةٌ مِنَ الْاَنْصَارِ بَايَعَتِ النَّبِيَّ ﷺ ــ ، اَخْبَرَتْهُ: اَنَّهُ اَقْسَمَ الْمُهَاجِرُونَ قُرْعَةً، فَطَارَ لَنَا عُثْمَانُ بْنُ مَظْعُونٍ، فَاَنْزَلْنَاهُ فِي اَبْيَاتِنَا، فَوَجِعَ وَجَعَهُ الَّذِي تُوُفِّيَ فِيهِ، فَلَمَّا تُوُفِّيَ وَغُسِّلَ وَكُفِّنَ فِي اَثْوَابِهِ، دَخَلَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ ، فَقُلْتُ: رَحْمَةُ اللَّهِ عَلَيْكَ اَبَا السَّائِبِ، فَشَهَادَتِي عَلَيْكَ: لَقَدْ اَكْرَمَكَ اللَّهُ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ : «وَمَا يُدْرِيكِ اَنَّ اللَّهَ اَكْرَمَهُ؟» فَقُلْتُ: بِاَبِي اَنْتَ يَارَسُولَ اللَّهِ، فَمَنْ يُكْرِمُهُ اللَّهُ؟ فَقَالَ: «اَمَّا هُوَ فَقَدْ جَاءَهُ الْيَقِينُ، وَاللَّهِ اِنِّي لاَرْجُو لَهُ الْخَيْرَ، وَاللَّهِ مَا اَدْرِي ــ وَاَنَا رَسُولُ اللَّهِ ــ مَا يُفْعَلُ بِي؟» قَالَتْ: فَوَاللَّهِ لاَاُزَكِّي اَحَدًا بَعْدَهُ اَبَدًا.

231- Buharî, Harise bin Zeyd (r.a.)'den rivayet etmiştir ki:

"Ensar kadınlarından ve Resulullah (a.s.)'a biat etmiş olan Ümmü'l-Ala (r.a.) şöyle haber verdi: "Muhacirler Kur'a ile paylaşıldığından bize Osman bin Maz'ûn düşmüştü. Onu evimize getirdik, ancak o ölüm hastalığına yakalanıp

---

231- Buhari (3/114) 23-Kitabu'l-Cenâiz -3- Babu'd-Duhuli âle'l-Meyyiti bâde'l-Mevti İzâ Udrice fi Ekfâhanihi.

1) Haşir Suresi: 9

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

vefat etti. Vefat edince yıkandı ve elbiseleri içinde kefenlendi. Resulullah (a.s.) geldiğinde dedim ki: "Ey Ebu Saib (Osman bin Maz'un) Allah'ın rahmet üzerine olsun. Şehadet ederim ki Allah sana ikram etti." Peygamber (a.s.) buyurdu ki: "Allah'ın ona ikram ettiğini nereden biliyorsun." Bunun üzerine: "Babam sana feda olsun ey Allah'ın Resulü, Allah kime ikram eder?" dedim. Buyurdu ki: "Buna ölüm gelmiştir. Allah'a yemin ederim ki ben onun için hayır dilerim. Ancak ben Allah'ın Resulü olduğum halde bana ne yapılacağını bilmiyorum." (Ümmü'l-Ala) dedi ki: "Allah'a yemin ederim ki; ben ondan sonra kimseyi övüp tezkiye etmedim."

Başka bir rivayetinde ise şunu ilave etmişti. *"Rüyamda Osman'ın akan iki gözesi (su kaynağı) olduğunu gördüm. Bunu gelip Resulullah (a.s.)'a anlattığımda "Bu onun amelidir" buyurdu.*

Bir rivayetinde de *"(Osman'ın ölümüne) üzüldüm de uyuduğumda, rüyada Osman'ın akan bir gözesi olduğunu gördüm"* ifadesi vardır.

٢٣٢ــ رَوَى التِّرْمِذِيُّ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ــ قَالَ: لَمَّا قَدِمَ النَّبِيُّ ﷺ الْمَدِينَةَ أَتَاهُ الْمُهَاجِرُونَ فَقَالُوا: يَارَسُولَ اللَّهِ! مَارَأَيْنَا قَوْمًا أَبْذَلَ مِنْ كَثِيرٍ، وَلاَ أَحْسَنَ مُوَاسَاةً مِنْ قَلِيلٍ، مِنْ قَوْمٍ نَزَلْنَا بَيْنَ أَظْهُرِهِمْ، لَقَدْ كَفُونَا الْمُؤْنَةَ، وَأَشْرَكُونَا فِي الْمَهْنَأِ، حَتَّىٰ لَقَدْ خِفْنَا أَنْ يَذْهَبُوا بِالْأَجْرِ كُلِّهِ فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ : «لاَ، مَادَعَوْتُمُ اللَّهَ لَهُمْ، وَأَثْنَيْتُمْ عَلَيْهِمْ».

232- **Tirmizi,** Enes bin Malik (r.a.)'in şöyle dediğini rivayet etti:

"Resulullah (a.s.)'ın Medine'ye teşrifinde muhacirler O'na gelip dediler ki: "Ey Allah'ın Resulü! Biz ellerinde çok olduğunda bol miktarda veren ve azı paylaşan böyle bir kavim görmedik. Biz bu kavmin sırtına yük olduk, rızıkta ihtiyacımızı giderdiler ve sevinçte bizimle ortak oldular. Öyle ki bütün sevabı bunların almasından korktuk." Resulullah (a.s.) buyurdu ki: "Hayır, onlar için Allah'a dua etmediniz, yalnız onları övdünüz."

Ebu Davud bunu şöyle özetledi ve dedi ki: *"Muhacirler dediler ki: "Ey Allah'ın Resulü, ensar sevabın hepsini alıp götürdü." Buyurdu ki: "Hayır, onlar için Allah'a dua etmediniz, yalnız onları övdünüz."*(1)

232- Tirmizi (4/653) 38- Kitabu Sıfati'l-Kıyame -Bab: 44 Bu yönden bu hadisin sahih, hasen, garib olduğu söylenmiştir.

1) Ebu Davud (4/255) Kitabu'l-Edeb, Bab: fi Şükri'-Maruf, İsnadı sahihtir.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

٢٣٣ــ رَوَىٰ الْبُخَارِيُّ عَنْ اَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَتِ الْاَنْصَارُ لِلنَّبِيِّ ﷺ اِقْسِمْ بَيْنَنَا وَبَيْنَ اِخْوَانِنَا النَّخِيلَ. قَالَ: «لاَ»، فَقَالُوا: تَكْفُونَا الْمُؤُونَةَ وَنَشْرُكُكُمْ فِي الثَّمَرَةِ، قَالُوا: سَمِعْنَا وَاَطَعْنَا.

233- Buhari, Ebu Hureyre (r.a.)'nin şöyle dediğini rivayet etti:

"Ensar Resulullah (a.s.)'a dedi ki: "Bizimle (muhacir) kardeşlerimiz arasında hurma ağaçlarını taksim et" buyurdu ki "Hayır." (Muhacirler) "Bize sadece rızık yeter, meyvelere ortak olalım" dediler. Ensar da: "İşittik ve itaat ettik." dediler."

٢٣٤ــ رَوَىٰ الْبُخَارِيُّ عَنْ اِبْرَاهِيمَ بْنِ سَعْدٍ عَنْ اَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ قَالَ: لَمَّا قَدِمُوا الْمَدِينَةَ اٰخَىٰ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ بَيْنَ عَبْدِالرَّحْمٰنِ وَسَعْدِ بْنِ الرَّبِيعِ. قَالَ لِعَبْدِالرَّحْمٰنِ: اِنِّي اَكْثَرُ الْاَنْصَارِ مَالاً، فَاَقْسِمُ مَالِي نِصْفَيْنِ، وَلِيَ امْرَأَتَانِ فَانْظُرْ اَعْجَبَهُمَا اِلَيْكَ فَسَمِّهَا لِي اُطَلِّقْهَا، فَاِذَا انْقَضَتْ عِدَّتُهَا فَتَزَوَّجْهَا، قَالَ: بَارَكَ اللّٰهُ لَكَ فِي اَهْلِكَ وَمَالِكَ، اَيْنَ سُوقُكُمْ؟ فَدَلُّوهُ عَلٰى سُوقِ بَنِي قَيْنُقَاعٍ، فَمَا انْقَلَبَ اِلاَّ وَمَعَهُ فَضْلٌ مِنْ اَقِطٍ وَسَمْنٍ ..... وَذَكَرَ الْحَدِيثَ.

234- Buhari, İbrahim bin Saad (r.a.)'dan o da babasından ve o da dedesinden şöyle dediğini rivayet etti:

"Muhacirler Medine'ye geldiklerinde, Resulullah (a.s.), Abdurrahman ile Saad bin Rebi arasında kardeşlik kurdu. (Saad) Abdurrahman'a dedi ki: "Ben ensarın en zenginiyim. Malımı ortadan ikiye taksim ediyorum. Benim iki hanımım var. Sen onlara bak ve en fazla hoşuna gidenini bana söyle, onu boşayayım. İddetini bitirince de evlen. Saad (r.a.) dedi ki: "Allah malını da hanımlarını da sana mübarek etsin. Çarşınız neresidir?" Ona Beni Kaynuka çarşısını gösterdi, o da (yanında) yağ ve kurut (kurumuş yoğurt) olduğu halde döndüğünü zikretti."

233- Buhari (5/8) 81- Kitabu'l-Hırsi ve'l-Muzaraa -5- Bab: İza Kale akfini Maunete'n-Nahli ve Gayrihi ve Tuşrikuni fi't-Temr.

234- Buhari (7/112) 63- Kitabu Menakib el-Ensar -3- Babu İhani'n-Nebiyyi (a.s.) Beyne'l-Muhacirine ve'l-Ensar.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

٢٣٥ــ رَوَىٰ الْبُخَارِيُّ عَنْ أَنَسٍ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ــ قَالَ: قَدِمَ عَبْدُالرَّحْمٰنِ بْنِ عَوْفٍ الْمَدِينَةَ، فَآخَى النَّبِيُّ ﷺ بَيْنَهُ وَبَيْنَ سَعْدِ بْنِ الرَّبِيعِ الْأَنْصَارِيِّ، وَكَانَ سَعْدٌ ذَا غِنًى، فَقَالَ لِعَبْدِالرَّحْمٰنِ: أُقَاسِمُكَ مَالِي نِصْفَيْنِ وَأُزَوِّجُكَ. قَالَ: بَارَكَ اللَّهُ لَكَ فِي أَهْلِكَ وَمَالِكَ، دُلُّونِي عَلَى السُّوقِ، فَمَا رَجَعَ حَتَّىٰ اسْتَفْضَلَ أَقِطًا وَسَمْنًا، فَأُتِيَ بِهِ أَهْلَ مَنْزِلِهِ، فَمَكَثْنَا يَسِيرًا ــ أَوْ مَاشَاءَ اللَّهُ ــ فَجَاءَ وَعَلَيْهِ ضَرٌ مِنْ صُفْرَةٍ فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ ﷺ: «مَهْيَمْ؟» قَالَ: يَارَسُولَ اللَّهِ تَزَوَّجْتُ امْرَأَةً مِنَ الْأَنْصَارِ. قَالَ: «مَا سُقْتَ إِلَيْهَا؟» قَالَ: نَوَاةً مِنْ ذَهَبٍ ــ أَوْ وَزْنَ نَوَاةٍ مِنْ ذَهَبٍ ــ قَالَ: «أَوْلِمْ وَلَوْ بِشَاةٍ».

235- **Buhari**, Enes (r.a.)'den şöyle dediğini rivayet etti:

"Abdurrahman bin Avf Medine'ye geldiğinde Resulullah (a.s.) onunla Saad bin Rebi' el-Ensari'yi kardeş yaptı. Saad zengindi. Abdurrahman'a dedi ki: "Malımı ikiye bölüyor ve seni evlendiriyorum." Saad da "Allah malını da aileni de sana mübarek etsin. Bana çarşıyı göster." (dedi ve çarşıdan) yağ ve kurutla döndü ve onları bulunduğu eve getirdi. Aradan bir müddet geçtiğinde üzerinde zâferân kokusu olduğu halde geldi: Resulullah (a.s.): "Bu ne haldir?" diye sorduğunda "Ey Allah'ın Resulü, ensardan bir kadınla evlendim" dedi. Resulullah (a.s.)'da: "Ona mehir olarak ne verdin" diye sorduğunda "Beş dirhemlik altın" dedi. Resulullah (a.s.)Buyurdu ki: "Bir koyun da olsa düğün yemeği ver."

'Fethu'r-Rabbani'nin müellifi, Nevevî'nin şöyle dediğini söyler:

"Bu hadisin manasında sahih olan onun zaferan ve evlenmede gelinin süründüğü diğer kokulara değmiş olmasıdır. Burada zaferan süründüğünü kastetmiyor. Zira zaferan sürmenin erkekler için nehyedildiği sahihtir. Bunun gibi erkekler halûk (zaferanlı koku) kullanmaktan da kadınların işi olduğu için nehyedilmişlerdir. Bu hadisin manasında sahihliğinde diğer bir şey de erkeklerin kadınlara benzemeden nehyedilmeleridir. Bu ise Kâdî ve muhakkiklerin seçtiği yoldur. Kâdî ve başkaları şöyle derler: "Bunda damat olacak erkeklere ruhsat verilmiştir." Ebu Ubeyd'in dediğine göre bu (kokuları sürünmede) genç damatlara ruhsat verilirmiş. Yine der ki: "Malik ve arkadaşlarının görüşü zâferan sürülmüş elbisenin giyilmesinin caiz oluşudur. Malik bunu Medine

---

235- Buhari (4/288) 24- Kitabu'l-Buyu' 1-Babu Ma Câe Fi Kavlillahi Teala: "Fe izâ Kudiyeti's-Salâtu."

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

alimlerinden rivayet etmiştir. İbn Ömer ve başkalarının görüşü de budur. Ebu Hanife ve Şafii ise, bunun erkekler için caiz olmadığını söylerler."

٢٣٦ــ رَوَىٰ اَحْمَدُ عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ : «مَا يَضُرُّ امْرَأَةً نَزَلَتْ بَيْنَ بَيْتَيْنِ مِنَ الْأَنْصَارِ اَوْ نَزَلَتْ بَيْنَ اَبَوَيْهَا».

236- **İmam Ahmed,** Hz. Aişe (r.a.)'nin şöyle dediğini rivayet eder:

"Resulullah (a.s.) buyurdu ki: "Bir kadının ensardan birinin evine gitmesi ebeveyninin evine gitmesi gibi kendisine zarar vermez."

٢٣٧ــ رَوَىٰ الْحَاكِمُ عَنْ اَبِي اَيُّوبَ قَالَ: لَمَّا نَزَلَ عَلَيَّ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهِ وَسَلَّمَ قُلْتُ: بِأَبِي اَنْتَ وَاُمِّي أَكْرَهُ أَنْ اَكُونَ فَوْقَكَ وَتَكُونَ اَسْفَلَ مِنِّي، فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهِ وَسَلَّمَ : «اِنِّي اَرْفَقُ بِي اَنْ اَكُونَ فِي السُّفْلِيِّ لِمَا يَغْشَانَا مِنَ النَّاسِ»، قَالَ: فَلَقَدْ رَأَيْتُ جَرَّةً لَنَا انْكَسَرَتْ فَأَهْرِيقَ مَاؤُهَا، فَقُمْتُ اَنَا وَاُمُّ اَيُّوبَ بِقَطِيفَةٍ لَنَا مَالَنَا لِحَافٌ غَيْرُهَا نُنَشِّفُ بِهَا الْمَاءَ، فَرَقًا اَنْ يَصِلَ اِلَى رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهِ وَسَلَّمَ شَيْءٌ يُؤْذِيهِ.

237- **Hakim,** Ebu Eyyub (r.a.)'dan şöyle rivayet etti:

"Resulullah (a.s.) evime geldiğinde: "Anam, babam sana feda olsun, ben senin üstünde oturmam, senin de benim altımda oturman hoşuma gitmiyor" dedim. Resulullah (a.s.) buyurdu ki: "İnsanların bana gelmeleri için aşağı (kat)da olmam gerekir." Dedi ki: "Su kovanızın kırılıp içindeki suyun aktığını gördüm. Ben ve Ummu Eyyub dökülen sudan Resulullah (a.s.)'a gider de ona eziyet verir diye kadifeler ve diğer örtülerimizle suyu kurulamaya başladık."

Bir Açıklama

İnsanlardan bir çoğu, başkalarının rahatını ihmal ederler ve müslümanların hayatında çok önemli bir yer tutması gerçeğine rağmen buna gereken önemi vermezler. Biz Resulullah (a.s.) ve ashabının hayatında bunu görüyoruz. Ebu Eyyub ve Ummu Eyyub'un bu davranışları pek çok örnekten biridir.

236- Müsned, İmam Ahmed, (6/257) Haysemi, Mecma' üz-Zevaid'de hadisi İmam Ahmed ve Bezzar'ın rivayet ettiğini ve ricâlinin sahih olduğunu söyler.

237- Müstedrek (3/461) Hakim, "Müslim'in şartı üzere sahihtir. Buhari ve Müslim zikretmemiştir. Zehebi ikrar etmiştir", dedi.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

٢٣٨ــ رَوَىٰ الْحَاكِمُ عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ قَالَ: نَزَلَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهِ وَسَلَّمَ عَلَى اَبِي اَيُّوبَ وَكَانَ اِذَا اَكَلَ طَعَامًا بَعَثَ اِلَيْهِ بِفَضْلِهِ فَيَنْظُرُ اِلَى مَوْضِعِ يَدِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهِ وَسَلَّمَ فَيَأْكُلَ مِنْ حَيْثُ مَوْضِعُ يَدِهِ، فَصَنَعَ ذَاتَ يَوْمٍ طَعَامًا فِيهِ ثُوْمٌ فَأَرْسَلَ بِهِ اِلَيْهِ فَرَدَّهُ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهِ وَسَلَّمَ، فَاَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: يَارَسُولَ اللّٰهِ لَمْ اَرَ اَثَرَ اَصَابِعِكَ، فَقَالَ: «اِنَّهُ كَانَ فِيهِ ثُوْمٌ» قَالَ شُعْبَةُ فِي حَدِيثِهِ: أَحَرَامٌ هُوَ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهِ وَسَلَّمَ : «لَا»، وَقَالَ حَمَّادٌ فِي حَدِيثِهِ: يَارَسُولَ اللّٰهِ بَعَثْتَ اِلَيَّ بِمَا لَمْ تَأْكُلْ، فَقَالَ: «اِنَّكَ لَسْتَ مِثْلِي اِنَّهُ يَأْتِينِي الْمَلَكُ».

238- Hakim, Cabir bin Semure (r.a.)'den şöyle rivayet etti:

"Resulullah, Ebu Eyyub'un evine yerleşmişti. O yemeğini yiyince artığını (Ebu Eyyub'a) gönderir, o da Resulullah'ın elinin yerine bakar ve o da oradan yerdi. Bir gün, içinde sarmısak bulunan bir yemek yapıp ona gönderdi. Resulullah (a.s.)'da onu geri yolladı. Ebu Eyyub, Resulullah (a.s.)'a gelip: "Ya Resulullah! Yemekte parmaklarının izini görmedim." Buyurdu ki: "Onda sarmısak var." Şu'be hadisinde dedi ki: *Ebu Eyyub "O haram mıdır" diye sorduğunda buyurdu ki: "Hayır".* Hammâd da hadisinde *"Ey Allah'ın Resulü neden yemedin de bana gönderdin?" diye sorduğunda "Sen benim gibi değilsin, bana Melek geliyor." buyurdu."*

238- El-Müstedrek (3/461) Hakim, "Müslim'in şartı üzere sahihtir. Buhari ve Müslim zikretmemiştir, Zehebî ikrar etmiştir" dedi.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

ÖNCE MESCİD

İbn Kesir, 'el-Bidaye ve'n-Nihaye' adlı eserinde der ki:

"Hz. Peygamber (a.s.)'in develeri Medine'ye ulaştığı zaman ilk konakladığı yer Beni Amr bin Avf yurdundaki Kuba'dır. Daha önce de bahsedildiği gibi orada oniki gece, bazısına göre onsekiz gece ve bazısına göre de on küsür gece ikamet etti. Musa bin Ukbe üç gece der, İbn İshak ve başkalarının söyledikleri en meşhur kavle göre ise Kuba'da pazartesinden cumaya kadar kaldığıdır. İşte bu ihtilaflı zaman içinde de Kuba Mescidi'ni yaptı."

Peygamber (a.s.), Kuba'dan Kusvâ adlı devesinin üzerinde hareket ettiğinde cuma günü idi. Zeval vakti geldiğinde Beni Salim bin Avf yurdunda idi. Burada müslümanlara cuma namazını kıldırdı. Oranın bulunduğu vadiye Ranuna vadisi denilir. Belki de bu mutlak böyledir. Çünkü -Allah en iyisini bilir- ilan edilmiş bir vaaz yahut hutbe okunan bir cuma kılınıncaya kadar Mekke'de toplanamamışlardı. Bu da müşriklerin şiddetli muhalefetinden ve eziyet etmelerinden ileri geliyordu.

Medine'ye geldiğinde Resulullah (a.s.)'ın ilk işi mescid yapmak olmuştur.

٢٣٩ــ رَوَىٰ الْبُخَارِيُّ عَنْ اَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: قَدِمَ النَّبِيُّ ﷺ الْمَدِينَةَ فَنَزَلَ فِي اَعْلَى الْمَدِينَةِ فِي حَيٍّ يُقَالُ لَهُمْ بَنُو عَمْرِو بْنِ عَوْفٍ، فَاَقَامَ فِيهِمْ اَرْبَعَ عَشْرَةَ لَيْلَةً، ثُمَّ اَرْسَلَ اِلَى بَنِي النَّجَّارِ فَجَاءُوا مُتَقَلِّدِي السُّيُوفِ كَاَنِّي اَنْظُرُ اِلَى النَّبِيِّ ﷺ عَلَى رَاحِلَتِهِ وَاَبُو بَكْرٍ رِدْفَهُ، وَمَلَأُ بَنِي النَّجَّارِ حَوْلَهُ حَتَّىٰ اَلْقَى بِفِنَاءِ اَبِي اَيُّوبَ، وَكَانَ يُحِبُّ اَنْ يُصَلِّيَ حَيْثُ اَدْرَكَتْهُ الصَّلَاةُ، وَيُصَلِّي فِي مَرَابِضِ الْغَنَمِ، وَاِنَّهُ اَمَرَ بِبِنَاءِ الْمَسْجِدِ، فَاَرْسَلَ اِلَى مَلَإٍ مِنْ بَنِي النَّجَّارِ فَقَالَ: «يَابَنِي النَّجَّارِ ثَامِنُونِي بِحَائِطِكُمْ

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

هٰذَا» فَقَالُوا: لاَ وَاللَّهِ لاَنَطْلُبُ ثَمَنَهُ إِلاَّ إِلَى اللَّهِ، فَقَالَ أَنَسٌ: فَكَانَ فِيهِ مَا أَقُولُ لَكُمْ: قُبُورُ الْمُشْرِكِينَ، وَفِيهِ خِرَبٌ، وَفِيهِ نَخْلٌ، فَأَمَرَ النَّبِيُّ ﷺ بِقُبُورِ الْمُشْرِكِينَ فَنُبِشَتْ، ثُمَّ بِالْخِرَبِ فَسُوِّيَتْ، وَبِالنَّخْلِ فَقُطِّعَ؛ فَصَفُّوا النَّخْلَ قِبْلَةَ الْمَسْجِدِ، وَجَعَلُوا عِضَادَتَيْهِ الْحِجَارَةَ، وَجَعَلُوا يَنْقُلُونَ الصَّخْرَ وَهُمْ يَرْتَجِزُونَ، وَالنَّبِيُّ ﷺ مَعَهُمْ وَهُوَ يَقُولُ: «اللَّهُمَّ إِنَّهُ لاَخَيْرَ إِلاَّ خَيْرُ الْآخِرَةِ، فَاغْفِرْ لِلأَنْصَارِ وَالْمُهَاجِرَةِ».

239- Buhari, Enes bin Malik (r.a.)'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s.) Medine'ye geldi ve şehrin yukarısındaki Beni Amr bin Avf'ın yurdu olan mahallede ondört gün kaldı. Sonra Beni Neccar'a adam gönderdi, onlar da kılıçlarını kuşanmış olarak geldiler. Ben (şu anda) sanki Ebu Bekir de terkisinde olduğu halde bineğinin üstünde Resulullah (a.s.)'a bakıyorum. Beni Neccar, Ebu Eyyub'un avlusuna kadar etrafında toplandılar. Namaz vakti gelince hemen eda etmeyi severdi ve koyun ağlığında (bile namaz) kılardı. Ve bir mescid yapılmasını emrederek, Beni Neccar'ın ileri gelenlerine adam gönderip çağırttı ve onlara dedi ki: "Ey Beni Neccar! Bu arsanızı bana satın" Onlar da "Hayır biz onun karşılığını istemiyoruz, Allah için veriyoruz." dediler. Enes dedi ki: *"Orada (arsada) neler olduğunu söyleyeyim: Müşrik kabirleri, harabeler ve hurma ağaçları... Resulullah (a.s.) kabirlerin kazılıp (nakledilmesini) harabelerin düzeltilmesini ve ağaçların kesilmesini emretti ve bu emri yapıldı. Hurma ağaçlarını mescidin kıble tarafına nizamladılar. Başta Resulullah (a.s.) olmak üzere, kollarının üstüne yerleştirdikleri taşları taşıdılar. Çalışırken şiir okuyorlardı. Resulullah (a.s.) da onlarla beraber şiir söylüyordu:*

"Ey Allah'ım, hayır ancak ahiret hayrıdır.
Ensar ve muhacirleri bağışla."

٢٤٠ــ وَقَدْ وَرَدَ فِي صَحِيحِ الْبُخَارِيِّ عَنِ الزُّهْرِيِّ عَنْ عُرْوَةَ أَنَّ الْمَسْجِدَ الَّذِي كَانَ مِرْبَدًا ــ وَهُوَ بَيْدَرُ التَّمْرِ ــ لِيَتِيمَيْنِ كَانَا فِي حِجْرِ أَسْعَدْ بْنِ زُرَارَةَ، وَهُمَا سَهْلٌ وَسُهَيْلٌ، فَسَاوَمَهُمَا فِيهِ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَقَالاَ: بَلْ نَهَبُهُ لَكَ يَارَسُولَ اللَّهِ، فَأَبَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَنْ يَقْبَلَهُ مِنْهُمَا هِبَةً حَتَّى ابْتَاعَهُ مِنْهُمَا ثُمَّ بَنَاهُ مَسْجِدًا وَطَفِقَ رَسُولُ

239- Buhari (1/524) 8- Kitabu's-Salat -48- Bab: Hel Tunbeşu Kuburu Müşrikiy el-Cahiliyye, ve Yüttehazu Mekanehâ Mecâcid / Müslim (1/373) -5- Kitabu Mesacid ve Mevadiu's-Salât-1- Bâbu İbtinâi Mescidi'n-Nebî (a.s.)

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

اللَّهِ ﷺ يَنْقُلُ مَعَهُمُ اللَّبِنَ فِي بُنْيَانِهِ وَيَقُولُ:

هٰذَا الحِمَالُ لاَحِمَالُ خَيْبَرْ هٰذَا أَبَرُّ رَبَّنَا وَأَطْهَرْ

وَيَقُولُ:

اَللّٰهُمَّ إِنَّ الْأَجْرَ أَجْرُ الْآخِرَهْ فَارْحَمِ الْأَنْصَارَ وَالْمُهَاجِرَهْ

240- Sahih-i Buhari'de Zühri kanalıyla Urve (r.a.)'den şu şekilde rivayet etmiştir:

"Mescid, hurma kurutma yeriydi. Burası Sehl ve Süheyl isimlerinde Esad bin Zürare'nin himayesindeki iyi yetime aitti. Burası için Resulullah (a.s.) onlarla pazarlık etmek isteyince, onlar:

"Biz orayı sana hediye ediyoruz ey Allah'ın Resulü" dediler. Resulullah (a.s.) hediyeyi kabul etmedi, orayı onlardan satın aldı ve mescid yapıldı. Onun yapımında Resulullah (a.s.) da kerpiç taşıyor ve şöyle diyordu:

"Taşıdığımız bu yük ey Rabbimiz
Hayber'de taşınandan daha hayırlı, temiz."

Yine diyordu ki:

"Ey Allah'ım! Mükafat ancak ahiret mükafatıdır.
Ensar ve muhacirlere merhamet et."

٢٤١ــ رَوَىٰ الْبُخَارِيُّ عَنِ ابْنِ عُمَرَ اَنَّ الْمَسْجِدَ كَانَ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ مَبْنِيًّا بِاللَّبِنِ، وَسَقْفُهُ الْجَرِيدُ، وَعُمُدُهُ خَشَبُ النَّخْلِ، فَلَمْ يَزِدْ فِيهِ أَبُو بَكْرٍ شَيْئًا، وَزَادَ فِيهِ عُمَرُ وَبَنَاهُ عَلَى بُنْيَانِهِ فِي عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ بِاللَّبِنِ وَالْجَرِيدِ وَاَعَادَ عُمُدَهُ خَشَبًا. ثُمَّ غَيَّرَهُ عُثْمَانُ فَزَادَ فِيهِ زِيَادَةً كَبِيرَةً، وَبَنَىٰ جِدَارَهُ بِالْحِجَارَةِ الْمَنْقُوشَةِ وَالْقَصَّةِ وَجَعَلَ عُمُدَهُ مِنْ حِجَارَةٍ مَنْقُوشَةٍ وَسَقَفَهُ بِالسَّاجِ.

241- Buhari'nin İbn Ömer (r.a.)'den rivayet ettiğine göre:

240- Buhari (7/240) 63- Kitabu Menakibi'l-Ensar -45- Bab: Hicretu'n-Nebiyyi (a.s.) ve Ashabihi ile'l-Medine.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

"Mescid-i Nebevi Resulullah (a.s.) zamanında kerpiçten yapılmış ve tavanı hurma dallarından, direkleri de hurma kütüğündendi. Ebu Bekir (r.a.) buna bir şey eklemedi. Ömer (r.a.) daha önceden olduğu gibi kerpiçten yaptı ve direklerine kütük koydu. Osman (r.a.) ise mescide bir çok eklemeler yaptı ve duvarlarını yontma taş ve kireç, direklerini yontma taş ve tavanını saç ağacından yaptı."

İbn Kesir, 'el-Bidaye Ve'n-Nihaye'de şöyle demiştir:

"Osman bin Affan (r.a.) bu ekleri Resulullah (a.s.)'ın "Kim Allah için - isterse bağırtlak kuşunun yumurtlamak için yaptığı yer gibi de olsa- bir mescid yaparsa, Allah da onun için cennette bir ev yapar" kavlini tevil ederek yaptı. O zaman hayatta olan sahabiler de ona muvafakat etti ve ondan sonra da değiştirmediler. Alimlerin kavillerinden tercih edilerek delil getirilir ki: Eklenen ek, yapılan hükmündedir. Başka mıntıkalardan gelen ziyaretçilerin namazdaki çokluğu ve sıkışıklıktan dolayı ek, mescidin öbür kısımları hükmünde olur."

Velid bin Abdülmelik zamanında Şam Camii'ne ve yine onun naibi olarak Medine'de bulunan Ömer bin Abdulaziz zamanında Mescid-i Nebevi'ye ek yapıldı ve Hücre-i Nebeviye Mescidin içine dahil edildi. Bu konunun açıklaması ileride yapılacaktır. Bundan sonra da birçok ekler yapıldı ve kıble tarafından yapılan eklerle ravza ve minber ilk saflardan arkada kaldı. Nitekim Mescid-i Nebeviyi şimdi bu haliyle görüyoruz.

Resulullah (a.s.) için Mescid-i Şerif etrafında ona ve ailesine mesken olması için odalar yapıldı. Odaların tavanları alçak ve avluları yakındı. Hasan bin Ebi Hasan el-Basri -ki, anası Ummü Seleme'nin cariyesi Hayre ile beraber kalan bir çocuktu- Şöyle der: *"Ben, Resulullah (a.s.)'ın odalarının en yüksek yerine elimle ulaşıyordum."* Hasan el-Basri -Allah rahmet etsin- iri yarı, uzun, buğday tenli idi.

Süheylî, Ravz'da dedi ki:

"Resulullah (a.s.)'ın meskenleri bazısı hurma dallarından ve çamurla sıvalı ve bazıları taştan örülüydü. Tavanları ise tamamen hurma dalındandı."

Yukarıda zikredilen Hasan el-Basri rivayetinden, duvarlarının ar'ar ağacının kütükleriyle birbirine bağlanmış bitkilerden oluştuğu anlaşılmaktadır.

Buhari, tarihinde der ki: *"Resulullah (a.s.)'ın kapısı tırnakla çalınırdı. Çünkü kapısının halkası yoktu."*

٢٤٢ــ رَوَىٰ الطَّبَرَانِيُّ فِي الْأَوْسَطِ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ

241- Buhari (1/540) -8- Kitabu's-Salât 62- Bab: Bünyanü'l-Mescid.
Ebu Davud: (1/183) Kitabu's-Salat, Bab: Fî Binâi'l-Mescid.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rahley.org

ـ قَالَ: كُنَّا نَنْقُلُ اللَّبِنَ لِلْمَسْجِدِ لَبِنَةً لَبِنَةً وَكَانَ عَمَّارٌ يَنْقُلُ لَبِنَتَيْنِ فَنَفَضَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنْ رَأْسِهِ وَقَالَ: «وَيْحَكَ يَا ابْنَ سُمَيَّةَ تَقْتُلُكَ الْفِئَةُ الْبَاغِيَةُ».

242- **Taberani,** el-Evsat'da, Ebu Said el-Hudri (r.a.)'nin şöyle dediğini rivayet eder:

"Mescid-i Nebevi'nin kerpiçlerini biz birer birer, Ammar ise ikişer ikişer taşıyordu. Resulullah (a.s.) onun başına dokunup hafifçe sarstı ve buyurdu ki: "Yazık ey Sümeyye'nin oğlu, seni haddi aşan bir topluluk öldürecek."

İbn Kesir, 'el-Bidaye ve'n-Nihayc'de der ki:

"Bu nübüvvet alametlerindenir: Resulullah (a.s.) Ammar'ı haddi aşan bir topluluğun öldüreceğini haber verdi. Gerçekten de Irak ehli ve Hz. Ali (r.a.) ile beraber olan Ammar (r.a.)'ı,Şam ehli, Sıffîn'de öldürdü."

DERSLER VE ÖĞÜTLER

Bu konu, ilgili yerinde tafsilatıyla anlatılacaktır. Muaviye'ye nazaran Hz. Ali (r.a.) **daha haklıdır. Şia ve diğer cahil dalalet fırkalarının iddia ettikleri gibi** Muaviye'nin arkadaşlarını "Bağî" olarak isimlendirip tekfîr etmek **mümkün de**ğildir. Çünkü her ne kadar yaptıkları işte haddi aşmış olsalar da, onlar bu savaş konusunda içtihad etmişlerdir. Zaten müctehid her hükmünde isabet etmeyebilir. Bilakis isabet edene iki, hata edene bir sevap vardır. Kim de *"Seni, haddi aşan bir topluluk öldürecek."* hadisine *"Kıyamet gününde Allah onları şefaatime ulaştırmasın"* sözünü eklerse, bu eklemesiyle Resulullah (a.s.)'a iftira etmiş olur. Çünkü bu kabul edilir bir yolla nakledilmemiştir. -Allah en iyisini bilir- Onun *"O onları cennete, onlar ise onu cehenneme çağırıyorlardı"* sözüne gelince: Ammar ve arkadaşları Şam ehlini dostluk ve birliğe çağırıyorlardı. Şam ehli ise, idare işini ona ehil olmayana vermeyi ve birliğin parçalanarak her topluluğun başında müstakil bir imam olmasını istiyorlardı. Bu ise birliğin dağılmasına ve ihtilafa yol açıyordu. Onların maksatları bu değilse de mezheplerinin bir gereği idi ve içtihatlarından ileri gelmekteydi. -Allah en iyisini bilir.-

Bu faslı biri Şeyh Muhammed Gazali ve diğeri de Mustafa Sıbai'nin, Mescid-i Nebevi'nin yapılmasıyla birlikte Resulullah (a.s.)'ın Medine'ye yerleşmeye başlaması hususundaki sözleriyle bitireceğiz.

Şeyh Gazali -Allah onu korusun- diyor ki:

242- İmam Heysemi, bu hadisi Mecmau'z-Zevaid'de zikretmiş, (9/296) hadisi Taberani'nin Evsat'da rivayet ettiğini ve isnadının hasen olduğunu söylemiştir.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

"Resulullah (a.s.) İslam'ın şiarlarının ortaya konması, insanları alemlerin Rabbi'ne bağlayan namazın kılınması ve kalplerin dünya hayatının desiselerinden ve yeryüzünün kirlerinden korunması için mescidi bina etti.

Mescid çok sade idi: Yaygısı kum ve çakıl, tavanı ağaç dalı, direkleri kütük idi. Çoğu kez yağmur yağınca içine geçerdi. Orada köpekler (kemik) yer, giderlerdi.

Bu mütevazi bina, meleğimsi insanların eğitildiği, zalimleri dize getiren ahiret sultanlarının terbiye edildiği yerdi. Bu mescidde Rahman Peygamber'i fecrin başlangıcından, gecenin karanlığına kadar Kur'an'a inanan en hayırlı müminlere Kur'an'la imamlık yapmayı nasib etti. O peygamberdi, orada onları semavi bir eğitimle terbiye eden.

İslam toplumunda mescide yüklenen işlev, onu maddi ve manevi yönlendirme yeri kılar. Orası ibadet sahası, ilim medresesi ve edep meclisidir. Orası namaz farizasıyla ve onun saflarıyla İslam'ın özü olan ahlak ve gelenekleri birbirine bağlar.

Resulullah (a.s.)'ın Medine'de her işten önce, inşasına başladığı bu mescid, yalnız orada ibadet edilsin diye yapılmamıştı. Çünkü müslüman için bütün yeryüzü bir mesciddi. Zira müslümanın ibadeti mekanla kayıtlı değildi. İslam'ın ısrarla üzerinde durduğu ve büyük önem verdiği mescid, sadece bir remizdi. Zaman değişse de kulların Rableriyle olan bağını bu mescidler kuruyor, gündüz olsun, gece olsun namazlar devam ettikçe bu bağ da devam ediyordu. Bir olan Allah'ı bulamamış, ahiret gününden habersiz, iyiyle kötüyü birbirine karıştıran uygarlığın bunun yanında ne değeri olabilir!

İslam'ın getirdiği uygarlık daima Allah'ı ve O'na kavuşulacak günü hatırlatır. İyiliğe sarılmayı, kötülüğe düşman olmayı ve Allah'ın koymuş olduğu haddin dışına çıkmamayı esas alır."

Dr. Mustafa Sibai de mescidin yapılması konusunda şöyle diyor:

"Hicretle meydana gelen hadiselerden anlıyoruz ki; Resulullah (a.s.)'ın ilk yaptığı iş, müminlerin toplanacağı bir mescid inşa etmesidir. Kuba mescidini orada kaldığı dört günde yaptı. Kuba ile Medine arasındaki yolun ortasında bina ettiği mescid ise Ranuna vadisinin içinde, Salim bin Avf yurdunda ve cuma vaktinde ulaştığı yerdedir.

Medine'ye ulaştığında da ilk işi orada bir mescid inşa etmesi olmuştur.

Bu bize İslam'da mescidin önemini gösterir. İslamın bütün ibadetleri de; nefsi temizlemek, ahlakı güzelleştirmek ve müslümanlar arasında yardımlaşma duygularını geliştirmektir. Cuma ve bayram namazları ise İslam toplumunun birliğinin, hedeflerinin, takva ve iyilik üzerinde yardımlaşmalarının bir güç gösterisidir. Şüphe yok ki; mescidin, müslümanların hayatında sosyal ve psikolojik

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

olarak büyük tesiri vardır. O, onların saflarını birleştirir, nefislerini terbiye eder, akıl ve kalplerini uyandırır, problemlerini çözer ve onların kuvvet ve bağlılıklarını gösterir.

İslam'da mescidin tarihi gösteriyor ki; İslam orduları yeryüzünü hidayete kavuşturmak için buralardan hareket etti. Hidayet nuru müslümanlara ve başkalarına buradan ulaştı. İslam medeniyetinin tohumları buralarda filizlenip büyüdü. Hz. Ebu Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali, Halid, Saad, Ebu Ubeyde (r.a.) gibi İslam tarihinin büyükleri, Medrese-i Muhammediye olan Mescid-i Nebevi'nin talebeleridir.

İslam'da mescidin diğer bir özelliği de: Her hafta hatibinin lisanında hak sözün haykırılması ve aktivite kazanmasıdır. Kötülüğü reddetme, iyiliği emir, hayra davet, gafletten uyandırma, toplanmaya çağrı, zalimleri protesto veya tağutlara ihtar, hep bu sesin işlevidir. Biz çocukluğumuzda mescidlerin; siyonistlere ve sömügecilere karşı, cihad önderlerinin verdiği mücadelede nasıl bir üs görevi yüklendiğini görmüştük."

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ENSAR VE MUHACİRLER ARASINDAKİ KARDEŞLİK

Resulullah (a.s.) Medine'ye yerleştikten sonra iki türlü anlaşma yaptı: Biri ashabı arasındaki özel kardeşlik anlaşması, diğeri de müslümanlarla Medine'nin diğer sakinleri arasındaki anlaşmadır.

Aşağıdaki metinler birinci tür anlaşmaya işaret etmektedir:

٢٤٣ــ رَوَىٰ مُسْلِمُ عَنْ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ــ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «لاَ حِلْفَ فِي الْإِسْلاَمِ، وَأَيُّمَا حِلْفٍ كَانَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ لَمْ يَزِدْهُ الْإِسْلاَمُ إِلاَّ شِدَّةً».

243- Müslim, Cabir bin Mut'im (r.a.)'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s.) buyurdu ki, "İslamda antlaşma yoktur. Cahiliyet zamanındaki antlaşmaları ise İslam ancak kuvvetlendirir."

İbnü'l-Esir: *"İslamda antlaşma yoktur"* sözü üzerine şunları söylemiştir: *"Antlaşmanın aslı; yardımlaşma ve ittifak üzerine muahede ve antlaşma yapmaktır. Cahiliyet devrinde antlaşmalar, kabileler arasındaki savaşlar, saldırmalar ve fitne üzerine yapılıyordu. İşte İslamiyette "İslam'da antlaşma yoktur." kavliyle bu nehyedildi. Cahiliyet dönemlerinde, mazlumlara yardım ve sıla-i rahim için yapılan Mutayyabîn anlaşması ve benzerleri de vardır. İşte Resulul-*

243- Müslim (4/1961) 44- Kitabu Fadâili's-Sahâbe -50
Bab: Muâhâtu'n-Nebî Beyne Ashâbihi (r.a.).
Ebu Davud (3/129) Kitabu'l-Ferâid -Baun Fi'l-Hilf.
Ebu Davud, "Mutayyabin" anlaşmasının kastedildiğini söyler.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

lah (a.s.)'ın "Cahiliyet zamanındaki antlaşmaları ise, İslam ancak kuvvetlendirir." sözüyle kastedilen hayır üzerine yapılan ve hakkı destekleyen anlaşmalardır. Böylece iki hadisi cemetmek mümkün olmaktadır. Resulullah (a.s.) İslamiyette Kureyş ile ensar arasında bir antlaşma yaptı: Yani aralarında kardeşlik kurdu. İşte bu, İslam'ın gereği olan bir antlaşmadır. İslam'a göre yasak olan antlaşmalar ise; İslam'ın hükmüne muhalif olanlardır. Resulullah (a.s.) ve Hz. Ebu Bekir (r.a.) Mutayabîn'den, Hz. Ömer ise Ahlaftandı. Ahlâf ise altı kabile idi. Abdüddar, Ümah, Mahzûm, Adiyy, Ka'b ve Sehm. Bu ismi almalarının sebebi şudur: Beni Abdimenaf, Abdüdar'ın elindeki hicabe rifade, liva ve sikâye'yi almak istediler, ancak onlar vermek istemediler. Bunun üzerine her kavim, birbirlerinden yardımı kesmemek üzere kuvvetli bir antlaşma yaptılar. Beni Abdimenaf güzel kokularla dolu bir çanak çıkardılar ve onu antlaşmalarının (işareti) olarak Kabe'deki mescide koydular. Sanra bütün kavim ellerini buna batırıp anlaşma yaptılar. Beni Abdüddar ve anlaşma yaptıkları kabileler de birbirlerinden yardımı kesmemek üzere başka bir anlaşma yaptılar ve bunu el-Ahlâf diye isimlendirdiler."

٢٤٤ــ رَوَىٰ الْبُخَارِيُّ عَنْ عَاصِمِ بْنِ سُلَيْمَانَ الْأَحْوَلِ قَالَ: قُلْتُ لِأَنَسِ بْنِ مَالِكٍ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ــ: اَبَلَغَكَ اَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: «لاَحِلْفَ فِي الْإِسْلاَمِ ؟» فَقَالَ: قَدْ حَالَفَ النَّبِيُّ ﷺ بَيْنَ قُرَيْشٍ وَالْأَنْصَارِ فِي دَارِي.

وَعِنْدَ اَبِي دَاوِدَ قَالَ: سَمِعْتُ اَنَسَ بْنَ مَالِكٍ يَقُولُ: حَالَفَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بَيْنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ فِي دَارِنَا، فَقِيلَ لَهُ: اَلَيْسَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «لاَحِلْفَ فِي الْإِسْلاَمِ ؟» فَقَالَ: حَالَفَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بَيْنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ فِي دَارِنَا، مَرَّتَيْنِ اَوْ ثَلاَثًا.

244- Buhari, Asım bin Süleyman el-Ahvel (r.a.)'in şöyle dediğini rivayet eder:

"Enes bin Malik (r.a.)'e dedim ki: "Resulullah (a.s.)'ın "İslam'da antlaşma yoktur" kavli sana ulaştı mı?" Dedi ki: "Resulullah (a.s.), Kureyş ve ensar arasında, benim evimde antlaşma yaptı."

244- Buhari, (4/472) 39- Kitabu'l-Kefâle 2- Bab: Kavlullahi Teala: "Vellezine agdet iymanikûm fatû hüm nasibihim."

Müslim (4/1970) 44- Kitabu Fadâili's-Sahebe. 50- Bab: Muâhatü'n-Nebiy beyne Ashabihi (r.a.).

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ebu Davud ise şöyle der:(1)

"Enes bin Malik (r.a.)'in şöyle dediğini işittim: "Evimizde Resulullah (a.s.), muhacirlerle ensar arasında antlaşma yaptı." Ona denildi ki: "Resulullah (a.s.) İslam'da antlaşma yoktur, demedi mi?" O da "Resulullah (a.s.) muhacirler ve ensar arasında antlaşma yaptı." diye iki veya üç defa tekrarladı."

Bir Açıklama

Bazıları müslümanlar ve başkaları arasında antlaşmalar yapmanın caiz olmadığını düşünürler. Yine bu kimseler, cemaatleri ile gayri müslimler ya da islamcı olmayanlarla yapılan anlaşmalara da aynı gözle bakarlar. Bu bir hatadır. Her ne zaman İslam ve müslümanlar açısından hakiki bir maslahat bulunursa, müslümanların meşvereti ve ehlinden alınan sahih fetva ile antlaşma caiz olur. Biz burada, antlaşmaların, Resulullah (a.s)'ın hayatından bir parça olduğunu görmekteyiz.

٢٤٥ــ رَوَىٰ أَبُو يَعْلَى عَنْ زَيْدِ بْنِ حَارِثَةَ أَنَّهُ قَالَ: يَارَسُولَ اللَّهِ اٰخَيْتَ بَيْنِي وَبَيْنَ حَمْزَةَ بْنِ عَبْدِالْمُطَّلِبِ.

245- **Ebu Ya'le**, Zeyd bin Harise (r.a.)'nin şöyle dediğini rivayet eder:

"Ey Allah'ın Resulü! Benimle Hamza bin Abdülmuttalib arasında kardeşlik yapsana..."

٢٤٦ــ رَوَىٰ مُسْلِمٌ عَنْ اَنَسِ بْنِ مَالِكٍ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ــ قَالَ: اٰخَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بَيْنَ اَبِي عُبَيْدَةَ بْنِ الْجَرَّاحِ وَبَيْنَ اَبِي طَلْحَةَ.

246- Müslim ise Enes bin Malik (r.a.)'in şöyle dediğini rivayet etmektedir:

"Resulullah (a.s.) Ebu Ubeyde bin Cerrah ile Ebu Talha arasında kardeşlik yaptı."

٢٤٧ــ رَوَىٰ الطَّبَرَانِيُّ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ــ اَنَّ النَّبِيَّ ﷺ اٰخَى بَيْنَ الزُّبَيْرِ وَابْنِ مَسْعُودٍ.

245- Haysemi, Mecmau'z-Zevaid (8/171) de nakleder ve der ki: "Bunu Ebu Ya'la rivayet etmiştir ve ricali sahihtir demiştir. Abdurrahman bin Salih ez-Ezdî ise sikadır demiştir.

246- Müslim, (4/1960) 44- Kitabu Fadâili's-Sahabe 50- Bab: Muâhati'n-Nebi (a.s.) beyne Ashabihi (r.a.).

1) Ebu Davud (3/129) Kitabu'l-Feraiz, Bab: Fi'l-Hilf.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

247- Taberani, İbn Abbas (r.a.)'dan Resulullah (a.s.)'ın Zübeyr ve İbn Mes'ud arasında kardeşlik yaptığını rivayet etmiştir.

٢٤٨ــ رَوَىٰ أَبُو يَعْلَى عَنْ أَنَسٍ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ــ قَالَ: آخَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بَيْنَ أَصْحَابِهِ، آخَى بَيْنَ سَلْمَانَ وَأَبِي الدَّرْدَاءِ وَبَيْنَ عَوْفِ بْنِ مَالِكٍ وَبَيْنَ صَعْبِ بْنِ جَثَّامَةَ.

248- Ebu Ya'le, Enes (r.a.)'den şöyle dediğini rivayet eder:

"Resulullah (a.s.) ashabı arasında kardeşlik yaptı. Süleyman ile Ebu'd-Derda ve Avf bin Malik ile Sa'b bin Cessame, aralarında kardeşlik yapılanlardandı."

٢٤٩ــ رَوَىٰ الْبُخَارِيُّ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ــ قَالَ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: ﴿وَلِكُلٍّ جَعَلْنَا مَوَالِيَ﴾: وَرَثَةً. ﴿وَالَّذِينَ عَقَدَتْ أَيْمَانُكُمْ﴾: كَانَ الْمُهَاجِرُونَ لَمَّا قَدِمُوا الْمَدِينَةَ يَرِثُ الْمُهَاجِرُ الْأَنْصَارِيَّ دُونَ ذَوِي رَحِمِهِ لِلْأُخُوَّةِ الَّتِي آخَى النَّبِيُّ ﷺ بَيْنَهُمْ، فَلَمَّا نَزَلَتْ: ﴿وَلِكُلٍّ جَعَلْنَا مَوَالِيَ﴾ نَسَخَتْ ثُمَّ قَالَ: ﴿وَالَّذِينَ عَقَدَتْ أَيْمَانُكُمْ﴾ مِنَ النَّصْرِ وَالرِّفَادَةِ وَالنَّصِيحَةِ، وَقَدْ ذَهَبَ الْمِيرَاثُ وَيُوصَى لَهُ.

249- Buhari, İbn Abbas (r.a.)'dan şöyle rivayet etmiştir:

"O, "Ana-babanın ve yakınların bıraktıklarına varisler kıldık.." (1) ayetiyle normal varisleri, "Kendileriyle yeminleştiğiniz kimseler..." tabiriyle de muhacirleri kastetmektedir. Muhacirler Medine'ye geldikleri zaman ensardan olanlarla akrabalık olmaksızın, yalnız Resulullah (a.s.)'ın aralarında yaptığı kardeşlikten dolayı varis olurlardı. Ancak "Ana-babanın ve yakınların bıraktıklarına varisler kıldık..." ayeti nazil olunca bu hüküm neshedildi ve "Kendileriyle yeminleştiğiniz kimseler..." tabiri, yardım, maddeten destekleme ve nasihatı ifade etti. Böylece mirası kalktı ve asıl varise mahsus oldu."

247- Haysemi, Mecmau'z-Zevaid (8/171) de nakleder ve der ki: "Taberani el-Evsat ve el-Kebir'de rivayet etti. Evsat'ın ricâli sikadırlar."

248- Haysemi, Mecmau'z-Zevaid (8/171) de nakleder ve der ki: "Ebu Ya'la bunu rivayet etti ve ricali sahihtir."

249- Buhari, (8/247) 65- Kitabu't-Tefsir -7- Bab: "Akraba ve Ana-babanın terkettiklerinden herkes için varisler kıldık."

1) Nisa Suresi: 33

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Bir Açıklama

Resulullah (a.s.) ensar ve muhacirler arasında oluşturduğu kardeşlikle, hicret problemini en güzel ve en kolay biçimde çözmüştü. Prof.Muhammed Gazali, Fıkhu's-Sîre adlı eserinde bu konuyu şöyle anlatıyor:

"Resulullah (a.s.) ümmetinin birbirleriyle olan ilişkilerini, kâmil bir kardeşlik üzerine bina etmiştir. Kardeşlik "ben" duygusunu ortadan kaldırıp, amel-ler ve işler bakımından cemaat ruhunu harekete geçirir. Böylece yalnız kendisini değil başkalarını da düşünür. Bu kardeşliğin manası; cahiliyet asabiyetinin eriyip, hamiyetin yalnız İslam için olması ve soy, renk ve vatan farklılığının ortadan kalkmasıdır. Böylece kişinin değeri de ancak takva ve mürüvvetine göre ölçülür.

Resulullah (a.s.) bu kardeşliği yalnız sözde kalsın diye değil, geçerli bir akid, kanlarla ve mallarla bütünleşen bir amel olsun diye yapmıştır. Bu yalnız ağızların konuştuğu, fakat ortada eseri görülmeyen güzel bir sözden ibaret değildir.

Bu kardeşlikte birbirini sevme, başkalarını kendine tercih etme ve şefkat vardır. Kurulacak yeni toplum bu kardeşlik sayesinde örnek şahsiyetlere kavuşacaktır.

Aşağılık toplumlarda gerçek kardeşliği bulmak mümkün değildir. Zira oralarda cehalet, kusur, korkaklık ve cimrilik hüküm sürer. Bu yüzden oralarda hakiki kardeşlikten veya karşılıklı muhabbetten bahsedilemez. Resulullah (a.s.)'ın ashabı bu güzel hasletlere sahip olmasalar ve Allah'ı razı eden ilahi kaidelere sarılmasalardı dünyanın şahit olduğu, Allah rızasına yönelik bu sağlam kardeşliği tesis edemezlerdi.

Onları birleştiren yüce gaye, peşinden sürükleyen yüce örnek, onlarda şeref ve fazilet duygularını geliştirmişti. Bu duyguların hakim olduğu bir toplumda elbette sahte dostluklara yer yoktu.

Dahası, Hz. Muhammed (a.s.) öyle bir insandı ki, onda insanlığın bütün güzel meziyetleri ve hayırları biraraya gelmişti. O, beşerin ulaşabileceği en yüksek kemal noktasına ulaşmıştı. Onun etrafında dönen ve ondan örnek alanlar da elbette onun nuruyla aydınlanacaktı. Onlar, kahramanlık, vefa ve cömertliği ile yaşayan insanlardı.

Sevgi kendi başına akan coşkun bir kaynak gibidir. Onu çıkarmak için alet kullanmaya gerek yoktur. Kardeşlik de böyledir. Onun prensip ve merasimlere ihtiyacı yoktur. O, insanları bencillik, ihtiras ve çekişmelerden arındırır. İlk müslümanlar arasında kardeşlik duygusu çok yaygındı. Zira onlar hayatlarının her yönünde İslamla yücelmişlerdi. Onlar, Allah'ın kardeş olmuş kulları idiler. Şayet kendi nefislerine kul olsalardı, asla böyle bir kardeşlik oluşamazdı.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Bedir savaşına gelinceye kadar, varis olma bakımından kardeşlik, akrabalıktan önce geliyordu. Tâ ki, "Birbirinin mirasçısı olan akraba, Allah'ın kitabına göre birbirine daha yakındır. Muhakkak Allah her şeyi bilir."(1) ayeti inzal buyuruldu ve kardeşlik akdiyle varis olma kaldırılıp, akrabalıkla varis olmaya döndü."

İbn Hacer, 'Fethu'l-Bari' adlı eserinde İbn Abdi'l Berr'in şöyle dediğini belirtir:

"Kardeş kılma vakası iki defa olmuştur: Birincisi muhacirler arasında yalnız Mekke'ye has olanı; ikincisi ise ensar ve muhacirler arasında olanıdır ki; burada bizim kastettiğimiz budur."

Süheylî diyor ki:

"Resulullah (a.s.) ashabı arasında; gurbetin yalnızlığı gitsin, aile ve akrabalarından ayrılık duygusundan kurtulsunlar ve birbirlerinin işlerine yardım etsinler diye kardeşlik tesis etti. Ne zaman ki İslam güçlendi ve akrabalık bağları yeniden kuruldu, İslam kardeşliği nedeniyle birbirlerine varis olma hükmü de kaldırıldı. Bundan sonra bütün müminler "Müninler ancak kardeştir" ayeti kerimesi gereği birbirini sevmede ve İslam'a davetin içeriğinde kardeş oldular."

İbn Teymiyye ise 'Kitabu'r-Reddi a'la İbni'l-Mutahhar er-Râfızî' adlı kitabında, muhacirler arasında ve özellikle Peygamber (a.s.) ile Hz. Ali (r.a.) arasındaki kardeşliği inkar ederek der ki:

"Çünkü kardeşlik, bazılarının bazılarına ısındırılması ve aralarında arkadaşlık kurulması içindir. Yoksa bu kardeşliğin manası, Peygamber (a.s.)'in onlardan biriyle ve muhacirlerin birinin diğeriyle kardeşliği değildir." der.

Halbuki bu, kıyas ve kardeşliğin hikmetinden gafil bulunarak açık bir delilin reddedilmesinden başka bir şey değildir. Çünkü bazı muhacirler; mal, aşiret ve kuvvet yönünden daha güçlüydü. Resulullah (a.s.) güçlü olan zayıfa yardım etsin, arkadaş olsun diye aralarında kardeşlik yaptı. Kendisinin de Hz. Ali (r.a.) ile kardeşliği böyledir. Zira Hz. Ali (r.a.) çocukluğu zamanında ve Resulululllah (a.s.)'ın Peygamberliğinden önce de onunla beraberdi. Hamza ve Zeyd bin Harise'nin de kardeşlikleri böyledir. Çünkü Zeyd, onların kölesi idi. Her ikisinin muhacir olmakla beraber kardeş oldukları sabittir. Umretü'l-Kaza bahsinde Zeyd bin Harise'nin: *"Hamza'nın kızı, kardeşimin kızıdır"* dediğinin bahsi gelecektir.

Hakim ve İbn Abdü'l-Berr, hasen bir senedle Ebu Şa'şaa'dan o da İbn Abbas'dan Hz. Peygamber (a.s.)'in Zübeyr ve İbn Mesud arasında kardeşlik yaptığını naklederler. Halbuki bunların ikisi de muhacirdir. Bunu el-Ziya, Taberani'nin el-Mu'cemu'l-Kebir'inden alarak muhtar hadisler içinde nakletmiştir. İbn

1) Enfal Suresi: 75

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Teymiyye ise muhtar hadislerin, Müstedrek'deki hadislerden daha sahih ve kuvvetli olduğunu söyler.

Hakim, Cemi'den, o da İbn Ömer yoluyla ilk kardeş olma hadisesini şöyle anlatır:

"Resulullah (a.s.), Ebu Bekir ile Ömer, Talha ile Zübeyr ve Abduraman bin Avf ile Osman arasında kardeşlik yaptı."

Bir topluluk da (buna devamla) şöyle zikreder: *"Ali dedi ki: "Ey Allah'ın Resulü: Ashabın arasında kardeşlik yaptın, ya benim kardeşim kimdir?" Buyurdu ki: "Senin kardeşin Benim."*

Bu hadis öbürüyle bir araya gelince, onun kuvvetiyle kuvvet bulur.

Dr.Mustafa Sıbaî, "kardeş olma" ile ilgili olarak şöyle der:

"Resulün (a.s.) muhacirlerle ensar arasında yaptığı kardeşlik, İslam adaletinin ve olumlu insan ahlakının en önemli göstergesidir. Muhacirler, Allah yolunda yerlerini ve yurtlarını terk eden bir kavim olarak dünya malından bir şeyleri olmaksızın Medine'ye geldiler. Ensar ise; ziraatleri, malları ve sanatlarıyla zengin idiler. Kardeş kardeşin yükünü taşıdı... Hayatın acısını ve tatlısını paylaştılar.... Evini her ikisine de yetecek şekilde kardeşiyle paylaştı... Kardeşinden daha varlıklı olduğu için malını onunla paylaştı... Dünyadaki hangi sosyal adalet "bu kardeşliğe" denk olabilir?

İslam'daki sosyal adaleti görmemezlikten gelenler, İslam'ın nurunun parlamasını, insanların kalplerinde egemenlik kurmasını istemeyenlerdir. Bir de müslüman olduğu halde yeni kelimelerden hoşlanmayan, donuk fikirli insanlar vardır ki, bu kimseler, İslam'da yeri olsa da insanların meyli olan bu tür ibareleri kullanmak istemezler. İslam tarihi bu eşsiz kardeşliğin örnekleriyle dolu iken nasıl olur da İslam'daki sosyal adalet, görmezlikten gelinir? Kaldı ki, o kardeşliği tesis eden, Resulullah (a.s.)'ın bizzat kendisidir."

ANAYASAL DÜZENLEMELER

Dr. Ramazan el Buti, İbn Hişam'ın; Hz. Peygamber (a.s.)'in Medine'deki ikametinin üzerinden çok zaman geçmeden Medine halkından pek çok arabın İslamı kabul ettiğini rivayet ettiğini söyler. Evs kabilesinden bir kaç kişi dışında ensardan İslamı kabul etmeyen bir tek ev dahi kalmamıştı. Resulullah (a.s.), muhacirlerle ensar arasında yazılı bir antlaşma hazırlamış, bu anlaşmada yahudilerle sulh yapmış, onların dinlerine ve mallarına dokunulmayacağını, lehlerine ve aleyhlerine şartlar koştuğunu ifade etmiştir.

İbn İshak bu antlaşmayı isnadsız olarak zikretmiştir. İbn Hayseme ise isnad olarak; Ahmed İbn Cenab Ebu'l-Velîd, İsa İbn Yunus, Kesir İbn Abdullah İbn Amr el-Muznî'den, o da babasından, o da dedesinden, Resulullah (a.s.)'ın muhacirler ve ensar arasında bir anlaşma yazdığından bahsetmiştir. Ve İbn İshak'ın söylediklerine benzer şeylerden sözetmiştir. İmam Ahmed, Müsned'inde Serîc'den rivayetle bunu zikretmeştir; İbâd, Haccac'dan, o da Amr İbn Şuayb'den o da babasından, o da dedesinden Hz. Peygamber (a.s.)'in ensar ve muhacirler arasında bir yazılı antlaşma yaptığını söylemiştir.

Şeyh Gazzali; Peygamberin Medine'ye gelişinden sonra gerçekleştirdiği önemli işlerden bahseden sözlerinin başında şunları söylemiştir:

"Müslümanların kendi dinlerinden olmayan yabancılarla olan münasebetleri hususunda Resulullah (a.s.); kin ve taassub dolu dünyanın tanımadığı, bilmediği af ve hoşgörü ilkeleriyle prensipler vaz'etmiştir. İslamın yanıbaşında bir başka dinin mevcudiyetine tahammülü olmadığını, müslümaların hüküm ve varlıkta yalnız kalmadıkça rahat etmeyen insanlar olduğunu sananlar, hatalı olmakla kalmaz, haksız yere zulmetmiş de olurlar."

Zikredilen bu yorumlar, yalnızca müslümanlarla müslüman olmayanlar arasındaki sosyal hayatı düzenlemekle kalmaz, müslümaların kendi aralarındaki sosyal münasebetleri de düzenler. Bizzat bu hadise İslami hareketin göz önünde bulundurması gereken önemli bir husustur. Dahası bu belge insanlık tarihindeki

en büyük hukuki belgelerdendir. Sonraki dönemlerde insanlık; milletlerin hayatını düzenleyen anayasaların yazımını bu çerçeve içinde düşünmeye başlamıştır. Oysa biz bunu Resulullah (a.s.)'ın İslam devletini kurduğu yıl içinde gerçekleştirdiğini görüyoruz. Bu İslam'ın mucizelerindendir. İnsanlar, cahilliklerinden İslam ümmetinin hayatında İslam hukukunun hakim kılınarak o doğrultuda yapılmasına karşı savaşmışlardır.

Öte yandan insanlar siyasi bir takım tasavvurlarda da ifrata kaçmış, kullanılmalarında hiçbir beis olmayan terimler, kavramlar aleyhinde savaşlara bile girmişlerdir. Bütün bunlar hastalık derecesine varan vehimlerin sonucudur. Bu yanlış düşünce sahipleri, yapılması haram olanlar, caiz ya da farz olan şey arasındaki sınırı ve haddi bilemiyorlar.

Bununla birlikte İbn İshak'ın delilsiz zikrettiği bu belge, İbn Hayseme'nin isnadıyla zikredilen vesikayla kuvvetlenmektedir.

İbn Seyyid en-Nas da 'Uyûn el-Eser' adlı kitabında bu şekilde söylemiştir. Bundan başka Resulullah ve yahudiler arasında tamamlanan bir takım anlaşmaların varlığına işaret eden naslar vardır. Resulullah (a.s.), muhacirler ve ensar arasında pekiştirdiği bu antlaşmayı, İbn Kesir, 'el-Bidaye ve'n-Nihaye' adlı eserinde özetlemiş ve antlaşma belgesinin ihtiva ettiği maddeleri açıklamıştır. Bunu da bu vesikanın ihtiva ettiği şeylere işaret eden bazı sahih hadislerle birlikte zikrederek takdim etmiştir.

Herşeye rağmen bizim anladığımıza -ki bunu bu bölümün girişinde zikretmiştik- ve itimat ettiğimiz görüşe göre; imamlardan biri bir şeyi kabul ederek zikrettiği zaman bu; onun mezhebinin zikrettiği görüşe da-yandığını gösterir. Eğer o, ictihad ehlinden biri ise ona ittiba etmemiz gerekir. Hiç kimsenin İbn İhak'ın, sîret imamlarından biri olduğundan şüphesi yoktur.

İbn Kesir'in bu vesika hakkında zikrettiği şeylerden bazılarını sunuyoruz. İbn Kesir; Resulullah (a.s.)'ın muhacirler ve ensar arasında sevgi kardeşlik bağlarını tesis ettiğini zikrettikten ve o zaman Medine'de olan yahudilerle antlaşmasından söz ettikten sonra şunları söyler:

"Medine'de yahudi mahallelerinde Beni Kaynuka, Nadiroğulları ve Kurayzaoğulları vardı. Hicaz bölgesine gelişleri Taberi'nin zikrettiğine göre ensardan önce, Bahtunnasır'ın Makdis ülkelerini hükmü altına aldığı günlerde idi. Sonra büyük sel baskınına maruz kalınca, darmadağın oldular. Evs ve Hazreç, Medine'de yahudilerin yanına yerleşti, onlarla antlaşma yaptılar ve onlar gibi yaşamaya başladılar. Onlara fazilet ve peygamberlerden teverrüs ettikleri ilim hususunda benzemeye başladılar. Allah müşrik olan bu kimselere hidayet ve İslam'ı nasib ederken, ötekileri hasedleri, taşkınlık ve isyanları ve hakka uymada gösterdikleri kibirden dolayı yardımsız bırakmıştır."

٢٥٠ــ رَوَىٰ الْإِمَامُ اَحْمَدُ عَنْ عَمْرِ بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ اَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ: اَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَتَبَ كِتَابًا بَيْنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالْاَنْصَارِ عَلَى اَنْ يَعْقِلُوا مَعَاقِلَهُمْ، وَيَفْدُوا عَانِيهِمْ بِالْمَعْرُوفِ وَالْإِصْلَاحِ بَيْنَ الْمُسْلِمِينَ.

250- İmam Ahmed, Amr bin Şuayb (r.a.)'dan o da babasından, o da dedesinden şöyle rivayet etti:

"Resulullah (a.s.), ensar ve muhacirler arasında birinin öldürülmesi halinde eskiden olduğu gibi diyet almaya devam etmeleri, esirlere iyilikle muamele ederek fiyde karşılığında serbest bırakmaları ve müslümanlar arasında islaha çalışmaları üzerine bir antlaşma yapmıştır."

٢٥١ــ رَوَىٰ مُسْلِمٌ عَنْ جَابِرٍ: كَتَبَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «عَلَى كُلِّ بَطْنٍ عُقُولَهُ».

251- Müslim, Câbir (r.a.)'den rivayet etti:

"Peygamber her oymağa diyetleri tespit edilsin diye yazdı."

Muhammed İbn İshak şöyle demiştir:(1)

"Resulullah (a.s.), muhacirler ve ensar arasında yazılı bir antlaşma yapmış, bu antlaşmada yahudilerle antlaşma yaptığını, onların dinini ve mallarını kabul ettiğini, lehlerine ve aleyhlerine olmak üzere şartlar koştuğunu beyan etmiştir. Bu mektup şöyledir:

«بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ، هٰذَا كِتَابٌ مِنْ مُحَمَّدٍ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ بَيْنَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُسْلِمِينَ مِنْ قُرَيْشٍ وَيَثْرِبَ وَمَنْ تَبِعَهُمْ فَلَحِقَ بِهِمْ وَجَاهَدَ مَعَهُمْ اَنَّهُمْ اُمَّةٌ وَاحِدَةٌ مِنْ دُونِ النَّاسِ، اَلْمُهَاجِرُونَ مِنْ قُرَيْشٍ عَلَى رِبْعَتِهِمْ يَتَعَاقَلُونَ بَيْنَهُمْ وَهُمْ يَفْدُونَ عَانِيَهُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَالْقِسْطِ، وَبَنُو عَوْفٍ عَلَى رِبْعَتِهِمْ يَتَعَاقَلُونَ مَعَاقِلَهُمُ الْاُولٰى وَكُلُّ طَائِفَةٍ تَفْدِي عَانِيَهَا بِالْمَعْرُوفِ وَالْقِسْطِ بَيْنَ الْمُؤْمِنِينَ» ثُمَّ ذَكَرَ كُلَّ بَطْنٍ مِنْ بُطُونِ

250- İmam Ahmed, Müsned'inde (2/204) zikretmiştir.

251- Müslim (2/1146) 20. Kitab el-Itk. 4-Bab: Tahrî Tevelli el-Atîk gayre mevâlîhi.

1) İbn Hişam, Siret in-Nebeviyye. (2/119)

الْأَنْصَارِ، وَأَهْلَ كُلِّ دَارٍ؛ بَنِي سَاعِدَةَ، وَبَنِي جُشَمٍ، وَبَنِي النَّجَّارِ، وَبَنِي عَمْرِو وَبَنِي عَوْفٍ، وَبَنِي النَّبِيتِ، إِلَى أَنْ قَالَ:

«وَإِنَّ الْمُؤْمِنِينَ لَا يَتْرُكُونَ مُفْرَحًا بَيْنَهُمْ أَنْ يُعْطُوهُ بِالْمَعْرُوفِ فِي فِدَاءٍ أَوْ عَقْلٍ، وَلَا يُحَالِفُ مُؤْمِنٌ مَوْلَى مُؤْمِنٍ دُونَهُ، وَإِنَّ الْمُؤْمِنِينَ الْمُتَّقِينَ عَلَى مَنْ بَغَى مِنْهُمْ أَوِ ابْتَغَى دَسِيعَةَ ظُلْمٍ أَوْ إِثْمٍ أَوْ عُدْوَانٍ أَوْ فَسَادٍ بَيْنَ الْمُؤْمِنِينَ، وَإِنَّ أَيْدِيَهُمْ عَلَيْهِ جَمِيعُهُمْ وَلَوْ كَانَ وَلَدَ أَحَدِهِمْ، وَلَا يَقْتُلُ مُؤْمِنٌ مُؤْمِنًا فِي كَافِرٍ، وَلَا يَنْصُرُ كَافِرٌ عَلَى مُؤْمِنٍ، وَإِنَّ ذِمَّةَ اللَّهِ وَاحِدَةٌ يُجِيرُ عَلَيْهِمْ أَدْنَاهُمْ، وَإِنَّ الْمُؤْمِنِينَ بَعْضُهُمْ مَوَالِي بَعْضٍ دُونَ النَّاسِ وَإِنَّهُ مَنْ تَبِعَنَا مِنْ يَهُودٍ، فَإِنَّ لَهُ النَّصْرَ وَالْأُسْوَةَ غَيْرَ مَظْلُومِينَ وَلَا مُتَنَاصَرٍ عَلَيْهِمْ، وَإِنَّ سِلْمَ الْمُؤْمِنِينَ وَاحِدَةٌ لَا يُسَالِمُ مُؤْمِنٌ دُونَ مُؤْمِنٍ فِي قِتَالٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ إِلَّا عَلَى سَوَاءٍ وَعَدْلٍ بَيْنَهُمْ، وَإِنَّ كُلَّ غَازِيَةٍ غَزَتْ مَعَنَا يَعْقُبُ بَعْضُهَا بَعْضًا، وَإِنَّ الْمُؤْمِنِينَ يَبِيءُ بَعْضُهُمْ بَعْضًا بِمَا نَالَ دِمَاءَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، وَإِنَّ الْمُؤْمِنِينَ الْمُتَّقِينَ عَلَى أَحْسَنِ هُدًى وَأَقْوَمِهِ، وَإِنَّهُ لَا يُجِيرُ مُشْرِكٌ مَالًا لِقُرَيْشٍ وَلَا نَفْسًا وَلَا يَحُولُ دُونَهُ عَلَى مُؤْمِنٍ، وَإِنَّهُ مَنِ اعْتَبَطَ مُؤْمِنًا قَتْلًا عَنْ بَيِّنَةٍ فَإِنَّهُ قَوَدٌ بِهِ إِلَّا أَنْ يَرْضَى وَلِيُّ الْمَقْتُولِ، وَإِنَّ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ كَافَّةً وَلَا يَحِلُّ لَهُمْ إِلَّا قِيَامٌ عَلَيْهِ، وَإِنَّهُ لَا يَحِلُّ لِمُؤْمِنٍ أَقَرَّ بِمَا فِي هَذِهِ الصَّحِيفَةِ وَآمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ أَنْ يَنْصُرَ مُحْدِثًا وَلَا يُؤْوِيَهُ، وَإِنَّهُ مَنْ نَصَرَهُ أَوْ آوَاهُ فَإِنَّ عَلَيْهِ لَعْنَةَ اللَّهِ وَغَضَبَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا يُؤْخَذُ مِنْهُ صَرْفٌ وَلَا عَدْلٌ، وَإِنَّكُمْ مَهْمَا اخْتَلَفْتُمْ فِيهِ مِنْ شَيْءٍ فَإِنَّ مَرَدَّهُ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَإِلَى مُحَمَّدٍ ﷺ وَإِنَّ الْيَهُودَ يُنْفِقُونَ مَعَ الْمُؤْمِنِينَ، مَا دَامُوا مُحَارَبِينَ، وَإِنَّ يَهُودَ بَنِي عَوْفٍ أُمَّةٌ مَعَ الْمُؤْمِنِينَ، لِلْيَهُودِ دِينُهُمْ وَلِلْمُسْلِمِينَ دِينُهُمْ مَوَالِيهِم وَأَنْفُسُهُمْ إِلَّا مَنْ ظَلَمَ وَأَثِمَ فَإِنَّهُ لَا يُوتِغُ إِلَّا نَفْسَهُ وَأَهْلَ بَيْتِهِ، وَإِنَّ لِيَهُودِ بَنِي النَّجَّارِ وَبَنِي الْحَارِثِ وَبَنِي سَاعِدَةَ وَبَنِي جُشَمٍ وَبَنِي الْأَوْسِ وَبَنِي ثَعْلَبَةَ وَجَفْنَةَ وَبَنِي الشُّطَيْبَةِ مِثْلَ مَا لِيَهُودِ بَنِي عَوْفٍ، وَإِنَّ بِطَانَةَ يَهُودٍ كَأَنْفُسِهِمْ، وَإِنَّهُ لَا يَخْرُجُ مِنْهُمْ أَحَدٌ إِلَّا بِإِذْنِ مُحَمَّدٍ، وَلَا يُحْجَزُ عَلَى نَارِ جُرْحٍ، وَإِنَّهُ مَنْ فَتَكَ

فَبِنَفْسِهِ إِلاَّ مَنْ ظُلِمْ، وَإِنَّ اللَّهَ عَلَى أَبَرِّ هٰذَا، وَإِنَّ عَلَى الْيَهُودِ نَفَقَتَهُمْ وَعَلَى الْمُسْلِمِينَ نَفَقَتُهُمْ، وَإِنَّ بَيْنَهُمُ النَّصْرُ عَلَى مَنْ حَارَبَ أَهْلَ هٰذِهِ الصَّحِيفَةِ، وَإِنَّ بَيْنَهُمُ النُّصحَ وَالنَّصِيحَةَ وَالبِرَّ دُونَ الْإِثْمِ، وَإِنَّهُ لَمْ يأثم إِمْرؤٌ بِحَلِيفِهِ. وَإِنَّ النَّصْرَ لِلْمَظْلُومِ وَإِنَّ يَثْرِبَ حَرَامٌ جَوْفُهَا لِأَهْلِ هٰذِهِ الصَّحِيفَةِ، وَإِنَّ الْجَارَ كَالنَّفْسِ غَيْرِ مُضَارٍ وَلاَ آثِمٍ، وَإِنَّهُ لاَتُجَارُ حرمة إِلاَّ بِإِذْنِ أَهْلِهَا، وَإِنَّهُ مَا كَانَ بَيْنَ أَهْلِ هٰذِهِ الصَّحِيفَةِ مِنْ حَدَثٍ أَوْ إِشْتِجَارٍ يُخَافُ فَسَادُهُ، فَإِنَّ مَرَدَّهُ إِلَى اللَّهِ وَإِلَى مُحَمَّدٍ رَسُولِ اللَّهِ، وَإِنَّ اللَّهَ عَلَى أَتْقَى مَافِي هٰذِهِ الصَّحِيفَةِ وَأَبَرِّهُ، وَإِنَّهُ لاَتُجَارُ قُرَيْشٌ وَلاَ مَنْ نَصَرَهَا وَإِنَّ بَيْنَهُمُ النَّصْرَ عَلَى مَنْ دَهَمَ يَثْرِبَ، وَإِذَا دُعُوا إِلَى صُلْحٍ يُصَالِحُونَهُ وَيَلْبَسُونَهُ فَإِنَّهُمْ يُصَالِحُونَهُ وَيَلْبَسُونَهُ وَإِنَّهُمْ إِذَا دُعُوا إِلَى مِثْلِ ذٰلِكَ فَإِنَّهُ لَهُمْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ، إِلاَّ مَنْ حَارَبَ فِي الدِّينِ عَلَى كُلِّ أُنَاسٍ حِصَّتُهُمْ مِنْ جَانِبِهِمُ الَّذِي قِبَلهم، وَإِنَّهُ لاَيَحُولُ هٰذَا الْكِتَابُ دُونَ ظَالِمٍ أَوْ آثِمٍ، وَإِنَّهُ مَنْ خَرَجَ آمِنٌ، وَمَنْ قَعَدَ آمِنٌ بِالْمَدِينَةِ إِلاَّ مَنْ ظَلَمَ أَوْ آثَمَ، وَإِنَّ اللَّهَ جَارٌ لِمَنْ بَرَّ وَاتَّقَى».

"Bismillahirrahmanirrahim.

Bu mektup, ümmî Peygamber Muhammed'den Kureyş ve Medine müslümanları, onlara tabi olanlar, onlara lâhik olanlar ve onlarla birlikte cihad edenler arasındadır. Onlar bir ümmettir. Kureyş muhacirleri İslam geldiği zaman ki durumları üzerinedir. Aralarında fidye alır ve esirlerine iyilik ve adaletle davranırlar. Avfoğulları da İslam geldiği zamanki durumları üzerinedir. Eskiden olduğu gibi fidye alırlar. Her oymak esirlerini maruf ve adil bir biçimde serbest bırakır."

Sonra ensar oymaklarını saydı. Benî Saide oymaklarını, Beni Ceşum, Beni Neccar, Beni Amr bin Avf, Beni Nebit'leri saydı. Ve şöyle devam etti:

"Müminler kendi aralarında fidye olarak birbirlerine zorluk ve külfet getirmezler. Bir mümin bir mümin kardeşinin kölesiyle o olmaksızın anlaşamaz. Muttaki müminler asi olan, ya da müminler arasında zulüm, düşmanlık yayan ve fesad çıkaranlara karşı fesad çıkarıcı kendi çocukları bile olsun tek bir el, bir beden olurlar. Bir mümin, mümin kardeşini bir kafir için öldürmez. Ve bir

mümine karşı bir kafire yardım etmez. Allah'ın sözü, teminatı hepsi içindir. Allah onları korur, himaye eder.

Yahudilerden kim bize tabi olursa ona yardım edilir. Müminler barışta birliktirler. Bir mümin, bir mümine ancak Allah yolunda savaşta yardım eder. Onlar aralarında eşitlik ve adelet üzerine hareket ederler. Kim bizimle birlikte gaza ederse, diğer bazı gazvelere de katılır. Müminler Allah yolunda döktükleri kan sebebiyle elde edecekleri şeylerde eşittirler. Muttaki müminler en güzel ve en doğru hidayet üzerinedirler. Onlar Kureyşten bir müşrike ne mal ne de bedenen yardım etmez, onu bir mümine değişmezler. Kasıtsız bir mümini öldüren kişi öldürülenin velisini razı edinceye kadar kısas'a tabidir. Müminler bu kısası gerçekleştirmek için yek vucut olmalıdırlar. Bir mümine bu mektuptakileri onayladıktan, Allah ve ahiret gününe iman ettikten sonra bir caniye yardım etmesi ya da onu himaye etmesi helal olmaz. Kim onu himaye eder ve korursa Allah'ın laneti ve gazabı kıyamet günü onun üzerine olur. Ve onun hiçbir nafile ve farz ibadeti ya da tevbesi kabul edilmez.

Siz, bir hususta her ne zaman ihtilafa düşerseniz, döneceğiniz merci Allah ve onun Resulü olacaktır. Yahudiler müminlerle birlikte savaştıkları müddetçe infak etmek durumundadırlar. Beni Avf yahudileri müminlerle bir ümmettir. Yahudilerin dini, köleleri ve canları kendilerine, müslümanlarınki kendilerinedir. Ancak bir günah işleyen veya zulüm işleyen kimse kendi nefsini ve ehlini helâke götürmüş olur. Beni Neccar, Beni Haris, Beni Saide, Beni Cuşem, Beni Evs, Beni Sa'labe ve Cefne ve Beni Şutaybe yahudileri de Beni Avf yahudileri gibidir. Her yahudi oymağı onlar gibidir. Onlardan kimse Muhammed'in izni olmaksızın çıkamaz. Kısas hakkı olan kimse, hakkından mahrum edilmez. Haksızlık eden ve haddi aşan bir kimse, ancak kendi nefsine haksızlık etmiş olur. Şühesiz Allah bu akdin yerine getirilmesine razıdır, şahittir. Yahudilerin nafakaları kendi üzerlerinedir.

Bu mektubun sahipleri (ona muhatab olanlar) arasında kim harb ederse diğerlerine yardım etmek düşer. Aralarında kötülük değil nasihat ve iyilik olmalıdır. Medine içindekiler, bu mektub ehline haramdır. Kişinin komşusu kötülük ve zarar hususunda kendisi gibidir. Ve ehlinin izni olmaksızın onun mahramiyetine ilişmek helal olmaz. Bu mektuba muhatab olanlar arasında fitne ve fesada sebeb olmasından korkulan bir olay ve çekişme meydana gelirse, başvurulacak hakem Allah (c.c.) ve O'nun Resulü Muhammed (a.s.)'dir. Allah, bu mektubun muhtevasına en ziyade razı olan ve yeminini yerine getirendir.

Kureyş'e yardım edilmeyecektir. Eğer onlar sulh ve barışa çağırırlarsa onlarla barış yapacaklardır. Eğer dine karşı savaşırlarsa herkes ait olduğu taraf adına Medine'yi müdafaa edecektir. Bu mektubun ihtiva ettiği maddeler değişmeyecektir. Kim çıkarsa emniyettedir. Ancak zulüm işleyen ve kötülük yapanlar

bunun dışındadır. Allah en çok korkanın ve yeminini yerine getirenin komşusu, yardımcısıdır."

Bu mektubu İbn İshak da aynı şekilde zikretmiştir.

DERSLER VE ÖĞÜTLER

1. Bu belge, Medine toplumunun mümini, müşriki ve yahudisiyle bütün bireyleri arasındaki sosyal münasebetleri sağlam ve tutarlı bir esas üzerine oturtmaktadır. Bundan şunu çıkarıyoruz; İslami hareket nerede bulunursa bulunsun müslümanlarla müslüman olmayanlar arasındaki ilişkileri düzenlemek hususuda hukuki bir yapılaşmayı esas alır. Bu konuda takınılacak tavır, bölgeden bölgeye, zayıftan kuvvetliye, çokluktan azlığa göre değişir. Fetvalar, şûra ve genel maslahat bu durumu belirleyen etkenler olarak kabul edilir.

2. Bu vesikanın taşıdığı ifadelerden biri de şudur: "*Beni Avf yahudileri, müminlerle bir ümmettir. Yahudilerin dini onlara, müslümanların dini de kendilerinedir.*" Bu ifade çağdaş terminolojide şunu ifade eder: Bütün vatandaşlar bir tek millettir. Bu da İslam'a taassubla yaklaşanlara karşı güzel bir cevaptır. Zira (İslam'ı bilmeyen) bu kimseler, adeta herşeyi kapsayacak şekilde haramlar dairesini genişletmektedirler.

3. Çağdaş İslami hareket; insanlara bu noktadan yaklaşmalı, haramı helal ve helali de haram kılmama esasına göre hareket etmelidir. Aynı şekilde bir nas, fetva ya da şuraya ters düşen bir durum içine girmemelidir. Böyle bir tutum, asrımızda İslam'ın ve müslümanların yararına olacaktır. Bunun aksi İslam'a ve müslümanlara hiç bir yarar getirmez. Zaten bizden de istenen ve beklenen, her şeyle didişip, uğraşmamız ve her şeyi değiştirmemiz değildir. Değiştirmekle mükellef olduğumuz şeyleri de bir defada değiştirmemiz istenmez. İslam'ın zayıflık ve kuvvetlilik zamanlarına göre değişebilen bir çok ahkâmı vardır. İçinde bulunduğumuz duruma, fetva ve şuraya göre güç yetirebildiğimiz oranda sorumlu bulunmaktayız. Çünkü şurayı oluşturan kimseler ve fetva ehli, hareketin yürüyüşünü düzenleyecek kişilerden meydana gelir.

4. Antlaşmalar ve cihad hukuku İslami Hareket'in seyrini belirleyecek olan iki temel taşıdır. İslami cemaat, bu hukuki yapının inceliklerini idrak etmedikçe ortaya koyacağı her hareket neticesiz kalacaktır.

5. Dr.Sibaî, bu vesika münasebetiyle şu tespitlerde bulunmuştur:

"Muhacirler ve ensar arasında kardeşlik, müslümanlar ve müslüman olmayanlar arasında yardımlaşmayı esas alan bu yazılı belge; İslam devletini sosyal adalet üzerine kurulduğu gerçeğini ortaya koyan belgelerden biridir. İslam devletinin, vatandaşları olan müslümanlar ve müslüman olmayanlar arasındaki ilgilerin temeli barıştır. Hak, adalet ve yardımlaşmanın ilk prensibi de iyilik,

takva ve insanların hayrına çalışma esasına dayanır. Toplumdan kötülükleri defetmek, İslam devletinin en önde gelen görevidir. Bu şekilde İslam devleti nerede ve hangi asırda olursa olsun en sağlam ilkeler ve en adil prensiplerle hareket eder. Ki bu da bugün, devletlerin esas aldıkları, milletlerin gölgesinde yaşadıkları ilke ve kanunların en kıymetlisi ve üstünüdür. İçinde yaşadığımız bu çağda, müslüman toplumlarda İslam'ın ilkeleri, temelleri üzerine dayalı devletler ikame etme çalışması, insanlığın devlet mefhumu hakkındaki fikri gelişmesine uygun bir çalışma olacaktır.

Ne olursa olsun bizim, devleti İslami esaslar üzerine inşa etmemiz gereklidir. Bu bizim de menfaatimiz gereğidir. Bunun yapılmaması yıkım ve yok oluşumuz demektir. İslam, İslam ülkesinde müslüman olmayanlara eziyet etmez, onların hak ve hukuklarını çiğnemez. Öyleyse İslam ülkesinde devletlerin İslami yasaların tenfizini ve tamamı adalet, hak, kuvvet, kardeşlik ve sosyal dayanışma ile olan hükümlerini ikame ve ilzam etmelerinden duyulan korku niye? Biz sömürgecilikten ancak İslamın yardımıyla kurtulabiliriz. Bu yolda herkes elinden geleni yapsın.

"(O) ülkelerin halkı inanıp (Allah'ın azabından) korunsalardı, elbette üzerlerine gökten ve yerden bolluklar açardık."(1) "İşte benim doğru yo-lum bu, ona uyun (başka) yollara uymayın ki sizi onun yolundan ayırmasın".(2)

"Kim Allah'tan korkarsa (Allah) ona bir çıkış (yolu) yaratır. Ve onu ummadığı yerden rızıklandırır. Kim Allah'a güvenirse O, ona yeter. Allah emrini yerine getirendir. Allah her şey için bir ölçü (bir sınır) koymuştur".(3)

"Kim Allah'tan korkarsa (Allah) ona işinde bir kolaylık yaratır."(4)

"Kim Allah'tan korkarsa (Allah) onun kötülüklerini örter ve onun mükafatını büyütür."(5)

6. Dr.Ramazan el-Butî'nin bu vesikaya ilişkin tesbitleri ise şöyledir:

"Çağdaş terminolojideki anayasa kelimesi, bu belgeye verilecek en uygun tanım olacaktır. Bunun bir kanun ilanı olduğu düşünülürse; bu vesika devletin içte ve dışta nizamı için gerekli, ana çizgileri çok net bir şekilde ortaya koymak suretiyle çağdaş bir anayasanın ele alıp çözüme kavuşturacağı her şeyi kapsadığı görülür. Yani devletin fertlerinin birbirleriyle olan ilgi ve münasebetleri ve

---

1) A'raf Suresi: 96

2) En'am Suresi: 153

3) Talak Suresi: 2 - 3

4) Talak Suresi: 4

5) Talak Suresi: 5

devletin diğer devletlerle olan ilişkilerine yönelik her hususu çözümleyebilecek nitelikte olduğu anlaşılır."

Resulullah (a.s.) Rabbinden vahiy yoluyla aldığı ve sahabilerine yazdırmak suretiyle va'z ettiği bu düsturu, müslümanlar ve komşuları olan yahudiler arasında, üzerinde ittifak edilen bir esas kılmıştır. Bu; İslam toplumunun başlangıçtan beri tam bir hukuk temelleri üzerine oturduğunun en iyi delilidir. İslam devletinin doğduğu ilk günden beri, bir devletin ihtiyacı olan anayasal ve idari dayanaklar üzerine ikame edildiğini göstermesi için bu delil yeter.

İşte bu şekilde, gözlerini ve basiretlerini bu açık hakikat karşısında kapatan kimselerin iddiaları boşa gitmektedir. Onlar, İslam'ın kişi ile Rabbi arasında, devlet ve hukuki düzenlemelerden yoksun bir din olduğunu iddia ederler. Kültür emperyalizminin ve sömürgecilerin sık sık başvurdukları eski bir tekerlemedir bu. Onlar bununla İslam'ın evrensel açılımını engellemek, İslam toplumlarının gelişmesine mani olmak isterler. Yoldan çıkmış toplumlarda İslam'ın hiç bir şekilde hükmü, şansı olmasın isterler. Bu amaçlarına da ancak şu yolla varmayı hedeflerler.

"İslam, somut ibadetler manzumesinden ibaret olup, kanunları ve yasaması olmayan bir dindir" derler. Yani devletle alakası yoktur derler. Onlar, İslam'ın hakikatte din ve devlet olduğunu bilseler de, bunu yıkılması gereken bir düşünce olarak görür, yalanla da olsa bunun önüne geçmeye çalışırlar.

Bu vesika, Peygamber (a.s.)'in, yahudilerle olan ilişkisinde de kendisini gösteren adaletin niceliğine işaret eder. Yahudilerin hile, yalan ve aldatmacaya meyyal olan tabiatları olmasaydı, bu adil çözümün müslümanlar ve yahudiler arasında meyvelerini vermesi mümkün olurdu. Zaten çok geçmeden uymakla mükellef oldukları bu vesikanın ihtiva ettiği maddeler yüzünden sıkıntıya düştüler. Resulullah (a.s.) ve müslümanlarla olan anlaşmalarını çeşitli hilelere başvurarak bozdular.

Bu belge aşağıda açıklayacağımız gibi İslam şeriatında çok önemli hükümlere kaynaklık etmektedir.

Bu vesikanın birinci maddesi İslamın tek başına müslümanların birliğini oluşturduğuna, onları tek bir ümmet kıldığına delalet eder. Öyle ki müslümanlar arasındaki bütün farklılıklar ve özellikler, bu kapsayıcı birliğin potasında eriyecek ve kaybolacaktır. Bu husus Hz. Peygamber (a.s.)'in şu sözünden çok açık bir şekilde anlaşılmaktadır:

"Kureyş'den olsun, Yesrib'den olsun bütün müslümanlar, onlara tabi olanlar, katılanlar ve onlarla birlikte cihad edenler, diğer insanlar olmaksızın bir tek ümmettir."

Gene bu vesika, müslümanlar arasındaki eşitlik prensibine İslam'ın göster-

diği özene delalet etmektedir. İslam bu hususu davet etmek ve arzetmek şeklinde bir duygu olarak değil, tam tersine İslam toplumu için önemli şerî rükünlerden bir rükün olarak görür. En ince şekliyle ve en kamil bir biçimde tatbik edilmesini ister.

Gene bu vesika, müslümanların diğer işlerinde, ihtilaf ve husûmetlerinde mutlaka ve kesin olarak başvurmaları gereken adil hükmün Allah'ın şeriatı olduğuna delalet eder. Allah'ın şeriatı ve hükmü ise; Allah'ın kitabı ve Resulü (a.s.)'nün sünnetinin ihtiva ettiği şeydir. Müslümanlar problemlerinin çözümünü bu kaynağın dışında aramaları halinde günaha girmiş olurlar. Böyle olunca da dünyada kendilerini meşakkat ve zorluk, ahirette ise Allah'ın azabını bekler.

٢٥٢ــ رَوَىٰ اَحْمَدُ عَنْ اُمِّ عَطِيَّةَ قَالَتْ: لَمَّا قَدِمَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ الْمَدِينَةَ، جَمَعَ نِسَاءَ الْاَنْصَارِ فِي بَيْتٍ، ثُمَّ اَرْسَلَ اِلَيْهِنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ، فَقَامَ عَلَى الْبَابِ فَسَلَّمَ عَلَيْهِنَّ، فَرَدَدْنَ السَّلاَمَ فَقَالَ: «اَنَا رَسُولُ رَسُولِ اللّٰهِ ﷺ اِلَيْكُنَّ»، فَقُلْنَ مَرْحَبًا بِرَسُولِ اللّٰهِ ﷺ وَبِرَسُولِ رَسُولِ اللّٰهِ ﷺ فَقَالَ: «تُبَايِعْنَ عَلَى اَنْ لاَتُشْرِكْنَ بِاللّٰهِ شَيْئًا، وَلاَ تَسْرِقْنَ وَلاَ تَزْنِينَ وَلاَ تَقْتُلْنَ اَوْلاَدَكُنَّ وَلاَ تَاْتِينَ بِبُهْتَانٍ تَفْتَرِينَهُ بَيْنَ اَيْدِيكُنَّ وَاَرْجُلِكُنَّ وَلاَ تَعْصِينَ فِي مَعْرُوفٍ»، قُلْنَ: نَعَمْ فَمَدَّ عُمَرُ يَدَهُ مِنْ خَارِجِ الْبَابِ، وَمَدَدْنَ هُنَّ اَيْدِيَهُنَّ مِنْ دَاخِلٍ، ثُمَّ قَالَ: «اَللّٰهُمَّ اشْهَدْ» وَاَمَرَ اَنْ نَخْرُجَ فِي الْعِيدَيْنِ الْعَتَّقَ وَالْحُيَّضَ وَنُهِينَا عَنِ اتِّبَاعِ الْجَنَائِزِ، وَلا جُمْعَةَ عَلَيْنَا، فَسَاَلْتُهُ عَنِ الْبُهْتَانِ، وَعَنْ قَوْلِهِ وَلاَ يَعْصِينَكَ فِي مَعْرُوفٍ، قَالَ: «هِيَ النِّيَاحَةُ».

252- İmam Ahmed, Ummu Atiyye (r.a.)'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s.), Medine'ye geldiğinde ensarın kadınlarını bir evde topladı, sonra onlara Ömer ibn el-Hattab'ı gönderdi. Ömer kapının yanında durup onları selamladı. Onlar da selamını aldılar. Ömer;

252- Ahmed, Müsned'inde (6/408) İmam el-Haysemi, Mecmau'z-Zevaid (6/38)'de zikretmiş. Ebu Davud'un çok muhtasar olarak, Ahmed, Ebu Ya'la ve Taberani'nin de rivayet ettiğini söylemiştir.

Umm Ahye, İsmi Nüseybe. Meşhur sahabi kadın bint el-Haris el-Ensariyye.

"Ben size Allah'ın Resulü (a.s.)'nün elçisiyim" deyince, onlar:

"Allah'ın Resulüne ve onun elçisine merhaba" dediler. O da:

"Bana Allah'a hiç bir şeyle ortak koşmayacağınıza, hırsızlık ve zina yapmayacağınıza, kızlarınızı diri diri gömüp öldürmeyeceğinize, bir çocuk peydahlayıp kocanıza bu çocuk sendendir demeyeceğinize, Allah'ın itaatine muvafık her emir ve nehiyde karşı gelmeyeceğinize biat edeceksiniz" dedi. Kadınlar "evet" dediler.

Bunun üzerine Ömer elini kapının dışından uzattı, onlar da ellerini içerden uzattılar. Sonra Ömer; "Allah'ım şahit ol" dedi. Ve bayramlarda hayızlı iken dışarı çıkmamızı emreti (yani namaz kılmamamıza rağmen çıkıp tekbir getirebileceğimizi). Cenazelerin peşinden gitmemizi nehyetti. Ve üzerimize cumanın farz olmadığını söyledi. Ona Bûhtan ve Ma'rufa ma'siyeti sordum. O "Niyahedir" dedi (Yani ölünün arkasından sesli ağlamak ve iyilikleri saymak)."

Avn el-Ma'bud da biat konusunda şunları söylemiştir:

"Kadın misakı Peygamber (a.s.)'e verdi"

Buhari'nin Hz. Aişe (r.a.)'den rivayet ettiği hadiste;

"Peygamber şu ayete binaen kadınlardan sözle biat alıyordu. "Allah'a hiç bir şeyi ortak koşmamaları hususunda..."(1)

Hz. Aişe: *"Resulullah (a.s.)'ın eli eşleri olan kadınlardan başkasına dokunmamıştır."*demiştir.

Nevevî; *"Bu, kadınların biatının eli tutmaksızın sözle olduğuna ve kadın sesinin avret olmadığına delildir"* demiştir.

Bu hadiste tedavî için, kan almak, hacamat, diş çekmek, göze sürme çekmek ve benzeri şeyler gibi bir zaruret olmadan ecnebi kadına dokunulmayacağına dair delil vardır. Bunları yapacak kadın olmaması halinde bir zarurete binaen yabancı bir erkeğin yapması caiz olur.

٢٥٣ــ رَوَىٰ اَحْمَدُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْاَسْوَدِ بْنِ خَلَفٍ، اَنَّ اَبَاهُ حَضَرَ النَّبِيَّ يُبَايِعُ النَّاسَ عِنْدَ قَرْنِ مَسْقَلَةَ، فَجَاءَهُ الرِّجَالُ وَالنِّسَاءُ وَالصِّغَارُ وَالْكِبَارُ فَبَايَعُوهُ عَلَى الْاِسْلَامِ وَالشَّهَادَةِ. قِيلَ: وَمَا الشَّهَادَةُ؟ فَقَالَ مُحَمَّدُ بْنُ الْاَسْوَدِ: شَهَادَةُ اَنْ لَاۤ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَاَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللّٰهِ.

---

1) Mümtehine Suresi: 12

253- İmam Ahmed, Muhammed bin el-Esved bin Halef (r.a.)'den rivayet etmiştir:

"Babası Peygamberin yanına vardığında insanlar Karn-i Muskile'de ona biat ediyorlardı. Erkekler, kadınlar, küçükler ve büyükler İslam ve şehadet üzerine ona biat ediyorlardı.

"Şehadet nedir" denildi. Muhammed İbn el-Esved:

"Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed'in O'nun Resulü olduğuna şehadet etmektir" dedi."

٢٥٤ــ رَوَىٰ اَحْمَدُ عَنْ سَلْمَىٰ بِنْتِ قَيْسٍ وَكَانَتْ اِحْدٰى خَالاَتِ رَسُولِ اللّٰهِ ﷺ قَدْ صَلَّتْ مَعَهُ الْقِبْلَتَيْنِ وَكَانَتْ اِحْدَىٰ نِسَاءِ بَنِي عَدِيِّ بْنِ النَّجَّارِ. قَالَتْ: جِئْتُ رَسُولَ اللّٰهِ ﷺ فَبَايَعْتُهُ فِي نِسْوَةٍ مِنَ الْاَنْصَارِ، فَلَمَّا شَرَطَ عَلَيْنَا اَنْ لاَنُشْرِكَ بِاللّٰهِ شَيْئًا وَلاَ نَسْرِقَ وَلا نَزْنِيَ وَلاَ نَقْتُلَ اَوْلاَدَنَا وَلاَ نَاْتِيَ بِبُهْتَانٍ نَفْتَرِيهِ بَيْنَ اَيْدِينَا وَاَرْجُلِنَا وَلاَ نَعْصِيهِ فِي مَعْرُوفٍ قَالَ: «وَلاَ تَغُشُّشْنَ اَزْوَاجَكُنَّ» قَالَتْ: فَبَايَعْنَاهُ ثُمَّ انْصَرَفْنَا، فَقُلْتُ لِامْرَاَةٍ مِنْهُنَّ اِرْجِعِي فَاسْاَلِي رَسُولَ اللّٰهِ ﷺ مَا غِشُّ اَزْوَاجِنَا؟ قَالَتْ، فَسَاَلَتْهُ، فَقَالَ: «تَاْخُذُ مَالَهُ فَتُحَابِي بِهِ غَيْرَهُ».

254- İmam Ahmed, Selma bint Kays (r.a.)'dan rivayet etmiştir. 5151O, Resulullah (a.s.)'ın teyzelerindendi. Peygamberle Kıbleteyni kılmıştı. Adiyy bin Neccaroğullarının kadınlarından idi:

"Ensar'dan kadınlarla Resulullah'a gittim ve ona biat ettim. Bizden "Allah'a başka bir şeyle şirk koşmamak, hırsızlık yapmamak, zina etmemek ve kız çocuklarımızı diri diri gömüp öldürmemek ve Allah'a itaat edip onun nehiylerine uymak konusunda söz aldıktan sonra, "kocalarınızı aldatmayınız" dedi. Biat ettikten sonra oradan ayrıldık.

Onlardan bir kadına dedim ki "git ve Resulullah (a.s.)'a, "kocalarımızı aldatmak nasıl olur diye sor" O da sordu. Hz. Peygamber (a.s.) "(İzinsiz olarak) onların malını alıp başkasına verirseniz" buyurdu."

253- İmam Ahmed, Müsned'inde (3/415) ve el-Mucem'ül-Kebir (1/280). Mecmaüz Zevaid (6/37) de: Taberani de Kebir ve Evsat'ında rivayet etmiştir. İmam Ahmed de özetleyerek rivayet etmiş ve ricalinin güvenilir olduğunu söylemiştir.

254- İmam Ahmed, Müsned (6/379)

SAVAŞA VE ASKERİ HAREKATA İZİN VERİLMESİ

Siyer alimlerince benimsenen görüşe göre; Resulullah (a.s.) hicretin birinci senesinde üç seriyye göndermiştir. Bunlar; başında Abdulmuttalib'in oğlu Hamza'nın bulunduğu Seyfu'l-Bahr seriyyesi, Muttaliboğlu Ubeyde bin el-Hâris'in olduğu Râbiğ seriyyesi ve Sa'd bin Ebi Vakkas'ın bulunduğu el-Harrar seriyyesidir.

Bu husus; savaşa izin verilmesinin hicretin birinci yılında olduğunu teyid ediyor.

"Kendileriyle savaşılan (mümin)lere, savaşma izn(i) verildi. Çünkü onlara zulmedilmiştir ve şüphesiz Allah, onlara yardım etmeğe kaadirdir"(1) "Onlar, sırf Rabbimiz Allah'tır dedikleri için haksız yere yurtlarından çıkarıldılar..."(2)

Savaşa hicretin birinci yılında izin verilmiş olduğu tercih edilen bir görüştür. Ki bu sene İslam Devletinin inşa edildiği senedir. Savaşa hazır olmayan bir devlet düşünülemez. Bu bölümde söz konusu edilen seriyyelere ait bilgiler verilecektir. Daha sonra Kureyş'in savaş hazırlıklarından bahsedilecektir.

٢٥٥ــ رَوَىٰ اَحْمَدُ عَنْ سَعْدِ بْنِ اَبِي وَقَّاصٍ قَالَ: لَمَّا قَدِمَ النَّبِيُّ ﷺ الْمَدِينَةَ جَاءَتْ جُهَيْنَةُ فَقَالُوا: اِنَّكَ نَزَلْتَ بَيْنَ اَظْهُرِنَا فَاَوْثِقْ لَنَا حَتَّى نَأْتِيَكَ وَنُؤْمِنَّا، فَاَوْثَقَ لَهُمْ فَاَسْلَمُوا، فَبَعَثَنَا صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي رَجَبَ وَلَمْ نَكُنْ مِائَةً وَاَمَرَنَا اَنْ نُغِيرَ عَلَىٰ حَيٍّ مِنْ كِنَانَةَ اِلَى جَنْبِ جُهَيْنَةَ فَاَغَرْنَا عَلَيْهِمْ وَكَانُوا كَثِيرًا، فَلَجَاْنَا اِلَى جُهَيْنَةَ

---

1) Hacc Suresi: 39

2) Hacc Suresi: 40

فَمَنَعُونَا وَقَالُوا: لِمَ تُقَاتِلُونَ فِي الشَّهْرِ الْحَرَامِ؟ فَقُلْنَا: إِنَّمَا نُقَاتِلُ مَنْ أَخْرَجَنَا مِنَ الْبَلَدِ الْحَرَامِ فِي الشَّهْرِ الْحَرَامِ، فَقَالَ بَعْضُنَا لِبَعْضٍ: مَاتَرَوْنَ؟ فَقَالَ بَعْضُنَا: نَأْتِي نَبِيَّ اللَّهِ ﷺ فَنُخْبِرَهُ، وَقَالَ قَوْمٌ: لاَ بَلْ نُقِيمُ هٰهُنَا، وَقُلْتُ أَنَا فِي أُنَاسٍ مَعِيَ: لاَبَلْ نَأْتِي عِيرَ قُرَيْشٍ فَنَقْطَعُهَا فَانْطَلَقْنَا إِلَى الْعِيرِ وَكَانَ الْفَيْءُ إِذْ ذَاكَ مَنْ أَخَذَ شَيْئًا فَهُوَ لَهُ فَانْطَلَقْنَا إِلَى الْعِيرِ، وَانْطَلَقَ أَصْحَابُنَا إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَأَخْبَرُوهُ الْخَبَرَ فَقَامَ غَضْبَانَ مُحْمَرَّ الْوَجْهِ، فَقَالَ: «أَذَهَبْتُمْ مِنْ عِنْدِي جَمِيعًا وَجِئْتُمْ مُتَفَرِّقِينَ؟ إِنَّمَا أَهْلَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمُ الْفُرْقَةُ، لأَبْعَثَنَّ عَلَيْكُمْ رَجُلاً لَيْسَ بِخَيْرِكُمْ أَصْبَرُكُمْ عَلَى الْجُوعِ وَالْعَطَشِ» فَبَعَثَ عَلَيْنَا عَبْدَاللَّهِ بْنَ جَحْشٍ الأَسَدِيَّ فَكَانَ أَوَّلَ أَمِيرٍ أُمِّرَ فِي الإِسْلاَمِ.

255- İmam Ahmed, Sa'd bin Ebi Vakkas (r.a.)'dan rivayet etmiştir:

"Peygamber (a.s.) Medine'ye gelince Cuheyne kabilesi ona gelerek: "Sen göğüslerimizin arasından indin. Bizi güvendir ki sana inanalım, iman edelim" dediler. O (a.s.), onlara güvenmelerini sağlayınca müslüman oldular. Peygamber (a.s.) bizi recep ayında gönderdi. Yüz kişi kadardık. Cüheyneoğullarının yakınında yaşayan Kinaneoğullarına ait bir mahalleye baskın yapmamızı emretti. Biz de üzerlerine baskın yaptık. Kalabalık idiler. Biz de Cuheyneoğullarına sığındık. Bize mani oldular, dediler ki; "Niçin haram ayda savaşıyoruz?" Biz de bizi haram beldeden haram ayda çıkaranlarla savaşıyoruz" dedik. Birbirimize görüşlerimizi sorduk.. Bazımız "Peygamber (a.s.)'e gidelim, ona haber verelim" dedi. Bazısı da "Hayır burada kalalım" dedi. Ben ve diğerleri de, "Hayır, bir Kureyş kervanının yolunu keselim" dedik.

Kervan'a doğru yola çıktık. O zamanın adetine göre, kim bir şey alırsa o onun oluyordu. Biz kervanın üzerine hareket ettik. Arkadaşlarımız Peygamber (a.s.)'e gittiler ve ona haber verdiler. Yüzü kızarmış ve kızgın olarak ayağa kalktı ve "Benim yanımdan birlik olarak gittiğiniz halde dağınık olarak mı dönüyorsunuz?" dedi. "Sizden öncekiler de bu ayrılık yüzünden helak oldu. Ben size sizden daha hayırlı olmayan, açlığa ve susuzluğa dayanan birini göndereceğim." dedi. Ve üzerimize Abdullah bin Cahş el-Esedi'yi gönderdi. O, İslam'da tayin edilen ilk emir olmuştur."

Bu, Resulullah (a.s.)'ın yaptığı ve müslümanlar üzerinde güzel tesirleri olan antlaşmalara bir örnektir.

255- Ahmed'in Müsned'inde zikredilmiştir. Hadis, Nesai'ye göre hasendir. Bazıları zayıf olduğunu söylemiştir.

٢٥٦ــ رَوَىٰ الطَّبَرَانِيُّ عَنْ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ، قَالَ أَبُو جَهْلٍ حِينَ قَدِمَ مَكَّةَ مُنْصَرَفَهُ عَنْ حَمْزَةَ: يَامَعْشَرَ قُرَيْشٍ إِنَّ مُحَمَّدًا قَدْ نَزَلَ يَثْرِبَ وَأَرْسَلَ طَلاَئِعَهُ، وَإِنَّمَا يُرِيدُ أَنْ يُصِيبَ مِنْكُمْ شَيْئًا، فَاحْذَرُوا أَنْ تَمُرُّوا طَرِيقَهُ وَأَنْ تُقَارِبُوهُ فَإِنَّهُ كَالْأَسَدِ الضَّارِي .... وَزَادَ: بَعَثَ حَمْزَةَ حِينَ بَعَثَهُ النَّبِيُّ ﷺ إِلَى سَيْفِ الْبَحْرِ فِي ثَلاَثِينَ رَاكِبًا مِنَ الْمُهَاجِرِينَ، فَلَقِيَ أَبَا جَهْلٍ فِي ثَلاَثِ مِائَةِ رَاكِبٍ فِي عِيرٍ لِقُرَيْشٍ جَاءَتْ مِنَ الشَّامِ فَحَجَزَ بَيْنَهُمْ مَجْدِيُّ بْنُ عَوْفٍ الْجُهَنِيُّ وَلَمْ يَكُنْ قِتَالٌ.

256- Taberani, Cübeyr bin Mut'im (r.a.)'den rivayet etmiştir:

"Ebu Cehl, Mekke'ye geldiğinde Hamza'ya dönerek demiştir ki: "Ey Kureyş topluluğu! Muhammed Medine'ye indi ve casuslarını gönderdi. Sizden bir şey almak istiyor. Yolundan ya da yakınından geçmekten sakının. O, zarar veren bir aslan gibidir. Peygamber (a.s.), Hamza'yı muhacirlerden 30 atlı ile birlikte Seyfu'l-Bahr'e gönderdiğinde orada Şam'dan gelen Kureyş'e ait bir kervanda; üçyüz atlıyla birlikte Ebu Cehil'le karşılaştı. Aralarına Mediy bin Avf el-Cuheni girdi ve savaş olmadı."

٢٥٧ــ رَوَىٰ الطَّبَرَانِيُّ فِي الْكَبِيرِ عَنْ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ قَالَ: قَالَ أَبُو جَهْلِ بْنُ هِشَامٍ حِينَ قَدِمَ مَكَّةَ مُنْصَرَفَهُ عَنْ حَمْزَةَ: يَامَعْشَرَ قُرَيْشٍ إِنَّ مُحَمَّدًا قَدْ نَزَلَ يَثْرِبَ وَأَرْسَلَ طَلاَئِعَهُ: وَإِنَّمَا يُرِيدُ أَنْ يُصِيبَ مِنْكُمْ شَيْئًا فَاحْذَرُوا أَنْ تَمُرُّوا طُرُقَهُ وَأَنْ تُقَارِبُوهُ فَإِنَّهُ كَالْأَسَدِ الضَّارِي إِنَّهُ حَيْثُ عَلِيكُمْ، تَقَيَّمْتُمُوهُ نَقْيَ الْقِرْدَانِ عَلَى الْمَنَاسِمِ، وَاللَّهِ إِنَّ لَهُ لَسِحْرَةً مَا رَأَيْتُهُ قَطُّ، وَلاَ أَحَدًا مِنْ أَصْحَابِهِ إِلاَّ رَأَيْتُ مَعَهُمُ الشَّيَاطِينَ، وَإِنَّكُمْ قَدْ عَرَفْتُمْ عَدَاوَةَ ابْنَيْ قَيْلَةَ فَهُوَ عَدُوٌّ اسْتَعَانَ بِعَدُوٍّ فَقَالَ لَهُ مُطْعِمُ بْنُ عَدِيٍّ: يَا أَبَا الْحَكَمِ وَاللَّهِ مَا رَأَيْتُ أَحَدًا أَصْدَقَ لِسَانًا وَلاَ أَصْدَقَ مَوْعِدًا مِنْ أَخِيكُمُ الَّذِي طَرَدْتُمْ، فَإِذَا فَعَلْتُمُ الَّذِي فَعَلْتُمْ فَكُونُوا أَكَفَّ النَّاسِ عَنْهُ. فَقَالَ أَبُو سُفْيَانَ بْنُ الْحَارِثِ: كُونُوا أَشَدَّ مَا كُنْتُمْ عَلَيْهِ فَإِنَّ ابْنَيْ قَيْلَةَ إِنْ ظَفِرُوا [illegible]

256- Haysemi, Mecma' üz-Zevaid'de (6/68) zikretmiş ve Taberani'nin sika olan ricalini tahric ettiğini söylemiştir.

مِنْ بَيْنِ اَظْهُرِهِمْ فَيَكُونَ وَحِيدًا مَطْرُودًا. وَاَمَّا ابْنَا قَيْلَةَ فَوَاللّٰهِ مَا هُمَا وَاَهْلُ دَهْلَكٍ فِي الْمَذَلَّةِ اِلاَّ سَوَاءٌ وَسَأَكْفِيكُمْ حَدَّهُمْ وَقَالَ:

سَأَمْنَحُ جَانِبًا مِنِّي غَلِيظًا عَلَى مَا كَانَ مِنْ قُرْبٍ وَبُعْدِ
رِجَالُ الْخَزْرَجِيَّةِ اَهْلُ ذُلٍّ اِذَا مَا كَانَ هَزْلٌ بَعْدَ جِدِّ

فَبَلَغَ ذٰلِكَ رَسُولَ اللّٰهِ ﷺ فَقَالَ: «وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لاَقْتُلَنَّهُمْ وَلاُصَلِّبَنَّهُمْ لاَهْدِيَنَّهُمْ وَهُمْ كَارِهُونَ اِنِّي رَحْمَةٌ بَعَثَنِي اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ وَلاَ يَتَوَفَّانِي حَتَّىٰ يُظْهِرَ اللّٰهُ دِينَهُ. لِي خَمْسَةُ اَسْمَاءَ: اَنَا مُحَمَّدٌ وَاَحْمَدُ وَاَنَا الْمَاحِي الَّذِي يَمْحُو اللّٰهُ بِي الْكُفْرَ وَاَنَا الْحَاشِرُ يُحْشَرُ النَّاسُ عَلَى يَدَيَّ وَاَنَا الْعَاقِبُ».

257- Taberani, Kebîr'de Cubeyr bin Mut'im (r.a.)'den rivayet etmiştir:

"Ebu Cehil, Mekke'ye geldiği zaman Hamza'ya yönelerek şöyle demiştir: "Ey Kureyş topluluğu! Muhammed, Medine'ye indi ve casuslarını gönderdi. Sizden bir şey almak istiyor. Onun yolundan geçmekten ya da ona yakın olmaktan sakının. O zarar veren bir aslan gibidir. O, üzerine sürüldüğü zaman devenin bedenine yapışan sülük gibi üzerinize yapışır. Vallahi onda bir sihir vardır ki böylesini hiç görmedim. Onun ashabının herbiri de birer şeytandır. Siz şüphesiz iki Kayleoğularının (Evs ve Hazreç) adavetini bilirsiniz. O, düşmandan yardım alan bir düşmandır."

Mut'ım bin Adiy ona dedi ki: "Ey Ebe'l-Hakem, vallahi ben kovduğumuz kardeşinizden daha doğru sözlü, va'dine daha sadık birini görmedim. Eğer daha önce yaptığınızı yaparsanız onun vaz geçmesini en çok siz istersiniz." Ebu Süfyan bin el-Haris: "Olduğunuzdan daha şiddetli olun. Kayleoğulları size karşı zafer kazanırlarsa sizi gözetip korumayacaklardır... Eğer bana itaat ederseniz onlara savaşta Kinaneoğullarına yaptığımı yaparım. Ya da Muhammed'i aralarından çıkarırlar tek ve kovulmuş duruma düşer. Kayleoğullarına gelince, vallahi onlar Dehlek ehli gibi zelil değillerdir..." dedi. Bu, Resulullah (a.s.)'a ulaştığında şöyle dedi: "Nefsim yedi kudretinde olana yemin ederim ki ben onları öldüreceğim, onları bağlayıp asacağım, onlar istemeseler de onlara hidayet edeceğim. Ben Allah'ın gönderdiği bir rahmetim. Allah dinini izhar edinceye

257- el-Mu'cem el-Kebîr (2/123) Ahmed ibn Salih: "Sahih olduğunu ümid ederim" demiştir.

kadar beni vefat ettirmeyecek. Benim beş ismim var: Ben Muhammed'im, ben Ahmed'im, Allah'ın benimle küfrü kaldıracağı Mâhi'yim ve ben insanların elinde haşrolunacakları Hâşir'im ve Akib'im (ki benden sonra Peygamber olmayacak.)"

Bir Açıklama

Mut'ım bin Adiyy ve Ebu Süfyan, Peygamber (a.s.)'in Abdi Menafoğulları kolundan ailesindendir. Mut'ım iki erkekle sıla-i rahimde bulunuyordu. Peygamber (a.s.), Taif dönüşünde Mekke'ye girerken onun koruması altına girmişti.

Hz. Peygamber (a.s.)'in, isimlerinden, Allah'ın kendisiyle küfrü ortadan kaldıran kişi; "el-Mahî"yi zikretmesi, onun kavminden bir kimsenin ya müslüman olması ya da öldürülmesi gerektiğine olan inancına delildir.

٢٥٨ــ رَوَى الْحَاكِمُ عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ قَالَ: أَوَّلُ مَنْ رَمَى بِسَهْمٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ سَعْدُ بْنُ أَبِي وَقَّاصٍ.

258- Hakim, Cabir bin Samure (r.a.)'den rivayetle şöyle demiştir:

"Allah yolunda ilk oku atan kişi Sa'd bin Ebi Vakkas'tır".

İbn Hacer, Feth'ül Bari'de şöyle demiştir:

"Buhari'de Sa'd'ın hadisinin bir bölümü zikredilmiştir: "Ben arapların Allah yolunda ilk ok atanıyım". Bu da Ubeyde bin el-Haris'in seriyyesinde olmuştur. Bu seriyyede vaki olan savaş, müslümanlar ve müşrikler arasında meydana gelen ilk savaştır. Ubeyde bin el-Haris'in seriyyesi, Resulullah (a.s.)'ın hicretin birinci yılında gönderdiği ilk seriyyedir. Peygamber (a.s.), müslümanlardan bir gurubu Rabiğ'e, Kureyş'e ait bir kervanın yolunu kesmeye göndermiş, ok atmışlar ama herhangi bir çarpışma olmamıştır. İşte Sa'd'ın attığı ok ilk atılan ok olmuştur."

Bunu Zubeyr ibn Bekkâr ve başkaları senediyle birlikte zikretmiştir.

Bir Açıklama

Siyer yazarları arasında bu üç seriyye hakkında ihtilaflar vardır. Bu seriyyeler hicretin birinci yılında mı yoksa ikinci yılında mı olmuştur ya da hangisi diğerinden daha önce olmuştur? denilmiştir. İbn-i Kesir, hicretin birinci yılında olduğu görüşünü tercih etmiş, siyer yazarları Hamza ve Ubeyde bin Haris'in seriyyelerinde onlardan hiç kimsenin olmadığını yazmışlardır. Bu, Peygamber

---

258- el-Müstedrek (3/498) bu hadisin isnadının sahih olduğunu söylemiştir. Buhari ve Müslim onu tahriç etmemiş, Zehebî de bunu onaylamıştır.

(a.s.)'in hikmetlerinden bir hikmettir. İlk kuvvet gurubunun cihad için harekete geçirilmesiyle, cihad başlıyor, giderek genişleyen bu daire, herkesi cihad ruhuyla sarmalıyor, kuşatıyordu. Muhacirler psikolojik olarak Kureyş'le karşılaşıp, hesaplaşmaya can atıyorlardı. Güçsüzlük ve mağduriyet görüntüsünü silmek, uğradıkları eziyetin ve zulmün tesirini ortadan kaldırmaya ihtiyaçları vardı.

Bunlar, komuta merkezinin üzerinde durması gereken hususlardır. Bununla, ümmetin sulh ve barış tavrı, harp tavrına dönüşüyordu.

Müslümanların ezik ve yeni tavrı, cihad rolüyle yer değiştiriyordu. Böyle durumlarda, komuta merkezinin kabiliyet ve yetenekleri ortaya çıkar. Olayların psikolojik yanına gereken özen ve ilgiyi göstermeyen bir komuta merkezi başarısız olmaya mahkumdur.

Gözardı edilmemesi gereken husus: Sadece Allah'ın savaşa izin vermesiyle askeri harekatın başlamış olmasıdır. Resulullah (a.s.), savaş farz kılınıncaya kadar beklemişti. Bu husus, İslami Harcketlerin, üzerinde titizlikle durması gereken bir hususdur. Cihad şartları ne zaman oluşursa o zaman harekete geçilir. Ne var ki, bu konu, dengeli biçimde ele alınmalı, gerek yöresel, gerekse de evrensel dengeler iyice etüd edilmelidir. Bir mekana uygun olan şey, bir başka mekana uygun olmayabilir. Ya da bir zamana uygun olan bir şey, bir başka zamana uyarlanmayabilir. Konunun takdiri ve uygun kararın alınması ve bu iki önemli mesele komuta merkezinin üzerinde ciddiyetle durması gereken bir konudur.

Ebu Cehil'in tutumundan ve Mut'im bin Adiyy'in ona karşı tavrından, Resulullah (a.s.)'ın siyasi hikmet ve inceliğini gözlemliyoruz. Düşmanın hilelerinden korunmak, müslümanların haklarını gözetmek ve düşmanın kalbine korku salmaktır asıl olan. Bu ise siyasi ve askeri başarının en belirgin özelliklerindendir. Siyasi ve askeri alandaki bu nokta, zirvenin ta kendisidir.

HİCRETİN BİRİNCİ YILINDA MEYDANA GELEN ÇEŞİTLİ OLAYLAR

Bu yıl içinde bir takım olaylar meydana gelmiştir. Bu olaylar kapsadığı dersler bakımından çok önemlidir. Ve üzerlerinde durmakta büyük yararlar vardır.

1. Abdullah bin Selam'ın müslüman oluşu:

٢٥٩ــ رَوَىٰ ابْنُ مَاجَةَ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ سَلاَمٍ قَالَ: لَمَّا قَدِمَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ الْمَدِينَةَ انْجَفَلَ النَّاسُ إِلَيْهِ، وَقِيلَ: قَدِمَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ ، فَجِئْتُ فِي النَّاسِ لِأَنْظُرَ إِلَيْهِ، فَلَمَّا اسْتَبَنْتُ وَجْهَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ عَرَفْتُ أَنَّ وَجْهَهُ لَيْسَ بِوَجْهِ كَذَّابٍ، فَكَانَ أَوَّلَ شَيْءٍ تَكَلَّمَ بِهِ، أَنْ قَالَ: «يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَفْشُوا السَّلاَمَ، وَأَطْعِمُوا الطَّعَامَ، وَصَلُّوا بِاللَّيْلِ وَالنَّاسُ نِيَامٌ، تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ بِسَلاَمٍ».

259- İbn Mâce, Abdullah bin Sclam (r.a.)'dan rivayct etmiştir:

"Resulullah (a.s.), Medine'ye gelince insanlar onu görmek için akın etti. "Resulullah geldiğinde kendimi insanlarla birlikte ona bakar buldum. Resulullah (a.s.)'ın yüzünü görünce bu yüzün bir yalancı yüzü olmadığını anladım. İlk söylediği şey şu oldu: "Ey insanlar selamı yayın. (Yoksullara) Yemek yedirin. İnsanlar uykuda iken namaz kılın, cennete selametle girersiniz."

259- İbni Mace (1/423) 5- Kitab ikâmet el-salah ve'l-Sûnne fihî 174- Bab: ma car fi kıyâm el-leyl.

Tirmizi (4/262) 38-Kitab sıfat el-Kıyâme -Bab: 42. Tirmizi hadisin sahih olduğunu söylemiştir.

٢٦٠ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ عَنْ طَرِيقِ عَبْدِالْعَزِيزِ عَنْ أَنَسٍ قَالَ: فَلَمَّا جَاءَ النَّبِيُّ ﷺ جَاءَ عَبْدُاللَّهِ بْنُ سَلاَمٍ فَقَالَ: أَشْهَدُ أَنَّكَ رَسُولُ اللَّهِ وَأَنَّكَ جِئْتَ بِحَقٍّ، وَقَدْ عَلِمَتْ يَهُودُ أَنِّي سَيِّدُهُمْ وَابْنُ سَيِّدِهِمْ وَأَعْلَمُهُمْ وَابْنُ أَعْلَمِهِمْ فَادْعُهُمْ فَاسْأَلْهُمْ عَنِّي قَبْلَ أَنْ يَعْلَمُوا أَنِّي قَدْ أَسْلَمْتُ فَإِنَّهُمْ إِنْ يَعْلَمُوا قَدْ أَسْلَمْتُ قَالُوا فِيَّ مَالَيْسَ فِيَّ. فَأَرْسَلَ نَبِيُّ اللَّهِ ﷺ إِلَى الْيَهُودِ فَدَخَلُوا عَلَيْهِ. فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «يَامَعْشَرَ الْيَهُودِ وَيْلَكُمُ اتَّقُوا اللَّهَ فَوَاللَّهِ الَّذِي لاَإِلَهَ إِلاَّ هُوَ إِنَّكُمْ لَتَعْلَمُونَ أَنِّي رَسُولُ اللَّهِ حَقًّا وَأَنِّي جِئْتُكُمْ فَأَسْلِمُوا» قَالُوا: مَا نَعْلَمُهُ. قَالُوا ذٰلِكَ لِلنَّبِيِّ ﷺ قَالَهَا ثَلاَثَ مِرَارٍ. قَالَ: «فَأَيُّ رَجُلٍ فِيكُمْ عَبْدُاللَّهِ بْنُ سَلاَمٍ» قَالُوا ذَاكَ سَيِّدُنَا وَابْنُ سَيِّدِنَا وَأَعْلَمُنَا وَابْنُ أَعْلَمِنَا. قَالَ: «أَفَرَأَيْتُمْ إِنْ أَسْلَمَ» قَالُوا: حَاشَ لِلَّهِ مَاكَانَ لِيُسْلِمَ. قَالَ: «يَا ابْنَ سَلاَمٍ اُخْرُجْ عَلَيْهِمْ» فَخَرَجَ فَقَالَ: يَامَعْشَرَ يَهُودَ اتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي لاَإِلَهَ إِلاَّ هُوَ إِنَّكُمْ لَتَعْلَمُونَ أَنَّهُ رَسُولُ اللَّهِ وَأَنَّهُ جَاءَ بِالْحَقِّ فَقَالُوا: كَذَبْتَ فَأَخْرَجَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ .

260- Buhari, Abdulaziz yoluyla Enes (r.a.)'ten rivayet etmiştir:

"Allah'ın Peygamberi, Ebu Eyyub'un evine gelince, Abdullah bin Selam da geldi ve şunları söyledi: "Şehadet ederim ki, sen Allah'ın Resulüsün ve sen hiç şüphesiz hakkı getirdin. Yahudiler, kendilerinin seyyid ve seyyidlerin oğlu olduğumu, onların en bilgilisi ve en bilginlerinin oğlu olduğumu bilmişlerdir. Onları çağır da, onlar benim müslüman olduğumu bilmeden önce, beni onlardan sor (mevkiimi onlara tasdik ettir). Çünkü yahudiler, eğer benim müslüman olduğumu bilirlerse, benim hakkımda bende bulunmayan şeyler söyleyip bana iftira ederler." dedi. Bunun üzerine Allah'ın Peygamberi (Abdullah bin Selam'ı bir tarafa gizledikten sonra) Yahudilere haber gönderip çağırdı. Yahudiler gelip huzuruna girdiklerinde, Resulullah (a.s.): "Ey yahudi cemaati, size yazıklar olsun, Allah'tan korkunuz. Kendisinden başka ilah olmayan Allah'a yemin ederim ki, sizler benim Allah'ın Hakk Resulu olduğumu ve benim hak dini getirmiş olduğumu muhakkak pek iyi bilmektesiniz. Onun için müslüman olunuz," buyurdu. Yahudiler: "Biz senin Peygamber olduğunu bilmiyoruz," dediler. Ve bu sözü Peygambere üç defa söylediler. Sonra Peygamber onlara: "Sizin içinizde Abdullah bin Selam var, o nasıl bir adamdır?" diye sordu. Yahudiler: "O bizim seyyidi-

---

260- Buhari (7/249) -63- Kitab Menakıb el-nsar -45- Bab- Hicret el-Nebi (a.s.) ve ashabuhu ile'l-Medine. Bu hadisten bir bölümdür.

miz ve seyyidimizin oğludur; en bilgilimiz ve en bilgilimizin oğludur." dediler. Peygamber: "Abdullah bin Selam müslüman olursa sizler ne dersiniz?" diye sordu. Yahudiler: "Haşa Allah'a! Abdullah bin Selam hiç bir zaman müslüman olmaz" dediler." Peygamber yine "Abdullah bin Selam müslüman olursa sizler ne dersiniz" buyurdu. Yahudiler: "Haşa Allah'a, Abdullah hiç bir zaman müslüman olmaz" dediler. Peygamber üçüncü defa: "Abdullah bin Selam müslüman olursa sizler ne dersiniz" diye sordu. Yahudiler üçüncü defa: "Haşa Allah'a, Abdullah bin Selam hiç bir zaman müslüman olacak değildir" dediler. Bu sefer Peygamber, Abdullah bin Selam'a hitaben: "Ya İbn Selam, bulunduğun yerden çık" buyurdu. Abdullah, saklı olduğu yerden çıkarak: "Ey yahudi cemaati, Allah'a itaat edip korkun! Kendisinden başka hiç bir ilah olmayan Allah'a yeminle söylüyorum ki, sizler, O'nun Allah'ın Resulu olduğunu ve O'nun hakk dini getirdiğini muhakkak iyi bilmektesiniz." dedi. Yahudiler de ona karşı: "Sen yalan söylüyorsun" dediler.

Bu çelişkili sözleri üzerine Resulullah, yahudileri huzurundan dışarı çıkardı."

٢٦١ــ رَوَى الْإِمَامُ اَحْمَدُ عَنْ عَبْدِاللّٰهِ بْنِ سَلاَمٍ قَالَ: لَمَّا قَدِمَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ الْمَدِينَةَ أُخْبِرَ عَبْدُاللّٰهِ بِقُدُومِهِ وَهُوَ فِي نَخْلِهِ فَأَتَاهُ، فَقَالَ: اِنِّي سَائِلُكَ عَنْ اَشْيَاءَ لاَيَعْلَمُهَا اِلاَّ نَبِيٌّ فَاِنْ اَخْبَرْتَنِي بِهَا اٰمَنْتُ بِكَ وَاِنْ لَمْ تَعْلَمْهُنَّ عَرَفْتُ اَنَّكَ لَسْتَ نَبِيٌّ، قَالَ: فَسَأَلَهُ عَنِ الشَّبَهِ وَعَنْ اَوَّلِ شَيْءٍ يَأْكُلُهُ اَهْلُ الْجَنَّةِ وَعَنْ اَوَّلِ شَيْءٍ يَحْشُرُ النَّاسَ؟ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ : «اَخْبَرَنِي بِهِنَّ جِبْرِيلُ اٰنِفًا» قَالَ: ذٰاكَ عَدُوُّ الْيَهُودِ، قَالَ: اَمَّا الشَّبَهُ اِذَا سَبَقَ مَاءُ الرَّجُلِ مَاءَ الْمَرْأَةِ ذَهَبَ بِالشَّبَهِ وَاِذَا سَبَقَ مَاءُ الْمَرْأَةِ مَاءَ الرَّجُلِ ذَهَبَتْ بِالشَّبَهِ، وَاَمَّا اَوَّلُ شَيْءٍ يَأْكُلُهُ اَهْلُ الْجَنَّةِ فَزِيَادَةُ كَبِدِ الْحُوتِ، وَاَمَّا اَوَّلُ شَيْءٍ يَحْشُرُ النَّاسَ فَنَارٌ تَخْرُجُ مِنْ قِبَلِ الْمَشْرِقِ فَتَحْشُرُهُمْ اِلَى الْمَغْرِبِ» فَاٰمَنَ، وَقَالَ: اَشْهَدُ اِنَّكَ رَسُولُ اللّٰهِ. قَالَ ابْنُ سَلاَمٍ: يَارَسُولَ اللّٰهِ اِنَّ الْيَهُودَ قَوْمٌ بُهْتٌ وَاِنَّهُمْ اِنْ سَمِعُوا بِاِسْلاَمِي يَبْهَتُونِي فَأَخْبِئْنِي عِنْدَكَ وَابْعَثْ اِلَيْهِمْ فَتَسْأَلُهُمْ عَنِّي فَخَبَّأَهُ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ وَبَعَثَ اِلَيْهِمْ فَجَاؤُا فَقَالَ: «اَيُّ رَجُلٍ عَبْدُاللّٰهِ بْنُ سَلاَمٍ فِيكُمْ» قَالُوا: هُوَ خَيْرُنَا وَابْنُ خَيْرِنَا وَسَيِّدُنَا وَابْنُ سَيِّدِنَا وَعَالِمُنَا وَابْنُ عَالِمِنَا. فَقَالَ: «اَرَاَيْتُمْ اِنْ اَسْلَمَ تُسْلِمُونَ» فَقَالُوا: اَعَاذَهُ اللّٰهُ مِنْ ذٰلِكَ، فَقَالَ: «يَاعَبْدَاللّٰهِ بْنَ سَلاَمٍ اُخْرُجْ اِلَيْهِمْ فَأَخْبِرْهُمْ» فَخَرَجَ فَقَالَ: اَشْهَدُ اَنْ لاَاِلٰهَ اِلاَّ اللّٰهُ وَاَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللّٰهِ،

فَقَالُوا: اَشَرُّنَا وَابْنُ اَشَرِّنَا وَجَاهِلُنَا وَابْنُ جَاهِلِنَا فَقَالَ ابْنُ سَلاَمٍ: قَدْ أَخْبَرْتُكَ يَارَسُولَ اللّٰهِ انَّ الْيَهُودَ قَوْمٌ بُهْتٌ.

261- İmam Ahmed, Abdullah bin Selam (r.a.)'dan rivayetle şöyle demiştir:

"Resulullah (a.s.) Medine'ye geldiğinde gelişi haberi Abdullah'a hurmalığındayken verildi, o da hemen Peygamber (a.s.)'e gelerek ona şöyle dedi: "Sana ancak bir peygamberin bilebileceği şeyler soracağım. Eğer bilirsen sana iman ederim, eğer bilmez isen senin peygamber olmadığını bu şekilde anlamış olurum." Ve ona benzerlikten, cennet ehlinin ilk yiyeceği şeyden ve insanların ilk haşrolacağı konu hakkında sorular yöneltti. Resulullah (a.s.) "Bana bunları Cebrail (a.s.) anında bu yuhadilerin düşmanıdır diyerek haber verdiğini söyledi. Benzerliğe gelince; eğer erkeğin sperması kadının yumurtasından önce varırsa erkeğe, kadının yumurtası erkeğin spermasından önce varırsa kadına benzer. Cennet ehlinin ilk yiyeceği şeye gelince o balık ciğeridir. Kıyametin ilk kopacağı şey ise; maşrikten çıkıp, insanları mağribe sevkedecek bir ateş olacaktır" dedi.

Bunun üzerine o da iman etti ve "Senin Allah'ın Resulü olduğuna şehadet ederim" dedi. Bin Selam; "Ya Resulullah, yahudiler iftiracı bir millettir. Eğer benim müslüman olduğumu duyarlarsa bana iftira ederler. Benim hakkımda olmayan şeyler söylerler. Beni yanında gizle ve onları çağır." dedi. Resulullah (a.s.) onu bir tarafa gizledi ve yahudilere gelmeleri için haber gönderdi. Onlar da geldiler. Onlara; "sizin içinizde Abdullah bin Selam var, o nasıl bir adamdır?" diye sordu. Yahudiler "o bizim seyyidimiz ve seyyidimizin oğludur, en bilgilimiz ve en bilgilimizin oğludur en hayırlımız ve en hayırlımızın oğludur" dediler. Peygamber (a.s.) "Abdullah bin Selam müslüman olursa buna ne dersiniz?" diye sordu. Yahudiler: "Haşa Allah'a, Abdullah bin Selam hiç bir zaman müslüman olmaz" dediler.

Peygamber (a.s.), Abdullah bin Selam'a hitaben "Abdullah bin Selam çık ve onlara bunu söyle" dedi. Abdullah bin Selam bulunduğu yerden çıktı ve onlara: "Allah'ın kendisinden başka hiç bir ilah olmadığına ve Muhammed'in O'nun Resulü olduğuna şehadet ederim" dedi. Yahudiler, "en kötümüz ve en kötümüzün oğlu, cahilimiz ve en cahilimizin oğlu" dediler. Bunun üzerine İbn Selam, Resulullah'a hitaben; "Ey Allah'ın Resulü, ben sana yahudilerin iftiracı bir millet olduğunu söyledim" dedi."

261- Ahmed, Müsned'inde zikretmiştir. (271)

Bir Açıklama

Abdullah ibn Selam'ın nübüvvet işaretlerini bilmesine rağmen, Resulullah (a.s.)'ı sınadıktan sonra müslüman oluşu, yahudiler ve diğerlerine karşı tam bir delil ve hüccet olmuştur. Bu tutum ve tavır, selim fıtratın ve insafın davetine icabet etmektir. İnsaf sahibi insanlar için bundan başkaca bir yol olamaz.

Bazı insanların anlamakta zorluk çektikleri naslardan biri de Peygamber (a.s.)'in şu sözüdür:

"Çocuğa gelince; eğer erkeğin suyu kadının suyundan kuvvetli olursa, baba'ya çeker. Eğer dişilik yumurtası spermadan daha kuvvetli olursa kadının özellikleri üstün gelir. Ve çocuk kız olarak dünyaya gelir."

2. Medine'nin Veba Hastalığından Kurtulması:

٢٦٢ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ عَنِ ابْنِ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ــ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «رَأَيْتُ امْرَأَةً سَوْدَاءَ ثَائِرَةَ الرَّأْسِ، خَرَجَتْ مِنَ الْمَدِينَةِ، حَتَّى قَامَتْ بِمَهْيَعَةَ» وَهِيَ الْجُحْفَةُ، فَأَوَّلْتُ: أَنَّ وَبَاءَ الْمَدِينَةِ نُقِلَ إِلَيْهَا.

262- Buhari, Ömer ibn el-Hattab (r.a.)'ın oğlundan rivayetle Peygamber (a.s.)'in Medine hakkındaki rüyasını şöyle anlattı:

"Ben rüyamda başı siyah bir kadın gördüm. O Medine'den çıktı ve Mehye'a'da konakladı. Ben bu rüyamı Medine vebasının Cuhfe'den ibaret olan Mehye'a'ya taşınmasıyla te'vil ettim."

Bir Açıklama

Medine'deki veba hastalığının Cuhfe'ye intikal etmesi Peygamber (a.s.)'in bir mucizesi ve bereketinin neticesidir. Ancak biz bu olaydan çok önemli bir ders almak zorundayız. Bu Allah'ın, Resulü (a.s.) için gerçekleştirdiği bir mucizedir. İslami Hareket de sistemli ve düzenli bir sağlık programını tatbik etmek üzere gayret sarfetmelidir. Tıp açısından mevcut seviyesini yükseltme azminde olmalıdır. İdare ve yönetim kendisine geçtiğinde bu konuda çok çalışmakla yükümlüdür.

262- Buhari, (12/425). 91-Kitab'üt Tabir -41 Bab: "Bir yerden çıkıp, başka bir yere oturma".

Tirmizi, (4/541) 30-Kitab'ür Rüya -10-Bab: "Nebi (a.s.)'nin mizan ve ölçü konusundaki rüyası babı. Tirmizi hadisin sahih, hasen ve garip olduğunu söylemiştir.

3. Hz.Peygamber (a.s.)'in Hz. Aişe (r.a.) ile Evlenmesi:

٢٦٣ــ رَوَىٰ مُسْلِمٌ عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: تَزَوَّجَنِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فِي شَوَّالٍ، وَبَنَىٰ بِي فِي شَوَّالٍ، فَأَيُّ نِسَاءِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ كَانَ أَحْظَى عِنْدَهُ مِنِّي. قَالَ: وَكَانَتْ عَائِشَةُ تَسْتَحِبُّ أَنْ تُدْخِلَ نِسَاءَهَا فِي شَوَّالٍ.

263- Müslim, Hz. Aişe (r.a.)'den rivayetle şöyle demiştir:

"Resulullah (a.s.) benimle şevval ayında nikahlandı ve (yine) şevval ayında zifaf oldu. Bu bakımdan Resulullah (a.s.)'ın kadınlardan hangisi O'nun yanında benden daha bahtlı olabilirdi?"

Urve demiş ki: *"Aişe; akrabası olan kadınların şevval ayında zifaf etmelerinden hoşlanırdı."*

İbn Kesir 'el-bidâye ve'l-Nihâye' adlı eserinde der ki:

"Buna göre Peygamber (a.s.)'in Hz. Aişe (r.a)'yle zifafı hicretten yedi ya da sekiz ay sonra olmuştur." İbn Cerir her iki vechi de zikreder. Ondan önce Sevde ile evlenmişti. Hz. Aişe'yle evliliği ve onunla duhulu Medine'ye gelmelerinden sonra olmuştur. O'nun (a.s.), Hz. Aişe'yle duhulu ise gündüz ortasındaydı. Ki bu davranış bugün insanların itiyad edindikleri şeklin hilafına bir durumdur.

Hz. Peygamber (a.s.)'in Hz. Aişe'yle duhulu şevval ayındaydı. Bu gerçek, insanların karı-koca arasının ayrılması korkusuyla iki bayram arasında cinsel ilişkinin mekruh olduğu şeklindeki vehimlerinin asılsız olduğunu gösteriyor. Bunda Hz. Aişe'nin de söylediği gibi hiç bir sakınca yoktur. Hz. Aişe'nin şu sözleri bu zamanda insanların evliliğinin mekruh olduğu şeklindeki vehimlerini ortadan kaldırmaktadır: *"Benimle şevvalde evlendi ve benimle şevvalde ilişkide bulundu. Kadınların arasında hangisi onun (a.s.) yanında benden daha şanslıydı?"*

Bu Hz. Aişe'nin kadınların en sevgilisi olduğunu anladığına işaret etmektedir. Bu şekilde anlaması doğrudur. Çünkü Resulullah (a.s.)'ın şu sözü çok açık bir şekilde buna delalet etmektedir.

Buhari'de Amr bin el As'tan rivayet edilen şu hadis bunu açıkça ifade eder:

"Ey Allah'ın Resulü, insanların en sevimlisi sana hangisidir." dedim.

263- Müslim, (2/1039) 16-Kitab'ün Nikah. 11-Bab: "Şevval ayında evlenme ve evlendirmenin ve zifafa girmenin mübah olduğu..."

"Aişe" dedi. "Erkeklerden" dedim, "Babası" dedi."

Bir Açıklama

Tebliğ, cihad, eğitim ve bütün bunların getirdiği üzüntüler ve yorgunluklara rağmen Resulullah (a.s.) ve ashabı, evliliği ihmal etmemişlerdir. Tam tersine evlilik, yemek içmek gibi, onların hayatlarının tabii bir parçasıydı. Bu özellik İslam'ın doğal ve fıtrî bir din olduğunu gösteren en önemli işaretlerden biridir. Ancak şu da gözönünde bulundurulmalıdır; evlilik Peygamber (a.s.)'in ve ashabının yaşamlarında, görevlerini ihmal ya da te'hir etme gibi bir şeye asla sebeb olmamıştır.

4. Ezanın Meşru Kılınması ve Namazın Tamamlanması:

٢٦٤ــ رَوَىٰ اَبُو دَاوُدَ عَنْ عَبْدِاللّٰهِ بْنِ زَيْدِ بْنِ عَبْدِ رَبِّهِ قَالَ: لَمَّا اَمَرَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ بِالنَّاقُوسِ يُعْمَلُ لِيُضْرَبَ بِهِ لِلنَّاسِ لِجَمْعِ لِلصَّلاَةِ (وَفِى رِوَايَةٍ وَهُوَ كَارِهٌ لِمُوَافَقَتِهِ النَّصَارٰى) طَافَ بِى وَاَنَا نَائِمٌ رَجُلٌ يَحْمِلُ نَاقُوسًا فِى يَدِهِ فَقُلْتُ: يَاعَبْدَاللّٰهِ اَتَبِيعُ النَّاقُوسَ؟ قَالَ: مَاتَصْنَعُ بِهِ؟ فَقُلْتُ: نَدْعُو بِهِ اِلَى الصَّلاَةِ، قَالَ: اَفَلاَ اَدُلُّكَ عَلَى مَا هُوَ خَيْرٌ مِنْ ذٰلِكَ؟ فَقُلْتُ لَهُ: بَلَىٰ، قَالَ: تَقُولُ: اَللّٰهُ اَكْبَرُ، اَللّٰهُ اَكْبَرُ، اَشْهَدُ اَنْ لاَاِلٰهَ اِلاَّ اللّٰهُ، اَشْهَدُ اَنْ لاَاِلٰهَ اِلاَّ اللّٰهُ، اَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللّٰهِ، اَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللّٰهِ، حَيَّ عَلَى الصَّلاَةِ، حَيَّ عَلَى الصَّلاَةِ، حَيَّ عَلَى الْفَلاَحِ، حَيَّ عَلَى الْفَلاَحِ، اَللّٰهُ اَكْبَرُ، اَللّٰهُ اَكْبَرُ، لاَاِلٰهَ اِلاَّ اللّٰهُ، ثُمَّ اسْتَأْخَرَ عَنِّى غَيْرَ بَعِيدٍ، ثُمَّ قَالَ: وَتَقُولُ اِذَا اَقَمْتَ الصَّلاَةَ: اَللّٰهُ اَكْبَرُ، اَللّٰهُ اَكْبَرُ، اَشْهَدُ اَنْ لاَاِلٰهَ اِلاَّ اللّٰهُ، اَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللّٰهِ، حَيَّ عَلَى الصَّلاَةِ، حَيَّ عَلَى الْفَلاَحِ، قَدْ قَامَتِ الصَّلاَةُ، قَدْ قَامَتِ الصَّلاَةُ، اَللّٰهُ اَكْبَرُ، اَللّٰهُ اَكْبَرُ، لاَاِلٰهَ اِلاَّ اللّٰهُ. فَلَمَّا اَصْبَحْتُ اَتَيْتُ رَسُولَ اللّٰهِ ﷺ فَاَخْبَرْتُهُ بِمَا رَاَيْتُ فَقَالَ: «اِنَّهَا لَرُؤْيَا حَقٌّ اِنْ شَاءَ اللّٰهُ، فَقُمْ مَعَ بِلاَلٍ فَاَلْقِ عَلَيْهِ مَارَاَيْتَ فَلْيُؤَذِّنْ بِهِ، فَاِنَّهُ اَنْدٰى صَوْتًا مِنْكَ»، فَقُمْتُ مَعَ بِلاَلٍ، فَجَعَلْتُ اُلْقِيهِ عَلَيْهِ وَيُؤَذِّنُ بِهِ، قَالَ: فَسَمِعَ ذٰلِكَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ وَهُوَ فِى بَيْتِهِ فَخَرَجَ يَجُرُّ رِدَاءَهُ وَيَقُولُ: وَالَّذِى بَعَثَكَ بِالْحَقِّ يَارَسُولَ اللّٰهِ لَقَدْ رَاَيْتُ مِثْلَ مَارَاٰى، فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ : فَلِلّٰهِ الْحَمْدُ.

264- Ebu Davud, Abdullah bin Zeyd bin Abdu Rabbih (r.a.)'ten rivayetle şöyle dedi:

"Resulullah (a.s.) insanları namaza toplamak için çan çalınmasını emrettiğinde; (ki bir rivayete göre bunun hristiyanlarla olan benzerliğinden dolayı istemediği halde) rüyamda elinde bir çan taşıyan bir adam gördüm. Ona dedim ki; "Ey Allah'ın kulu çan satar mısın?" "Onunla ne yapacaksın" dedi. Ben de "Onunla namaza çağırırız" dedim. Bunun üzerine "Bundan daha hayırlısını sana göstereyim mi?" dedi. Ben "Evet" deyince o "şöyle dersin" dedi:

اَللّٰهُ اَكْبَرُ، اَللّٰهُ اَكْبَرُ، اَللّٰهُ اَكْبَرُ، اَللّٰهُ اَكْبَرُ، اَشْهَدُ اَنْ لاَاِلٰهَ اِلاَّ اللّٰهُ، اَشْهَدُ اَنْ لاَاِلٰهَ اِلاَّ اللّٰهُ، اَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللّٰهِ، اَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللّٰهِ، حَيَّ عَلَى الصَّلاَةِ، حَيَّ عَلَى الصَّلاَةِ، حَيَّ عَلَى الْفَلاَحِ، حَيَّ عَلَى الْفَلاَحِ، اَللّٰهُ اَكْبَرُ، اَللّٰهُ اَكْبَرُ، لاَاِلٰهَ اِلاَّ اللّٰهُ.

Sonra benden biraz ilerde durdu ve şöyle dedi: "Namaz kılmak istediğinde de şöyle dersin" dedi.

اَللّٰهُ اَكْبَرُ، اَللّٰهُ اَكْبَرُ، اَشْهَدُ اَنْ لاَاِلٰهَ اِلاَّ اللّٰهُ، اَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللّٰهِ، حَيَّ عَلَى الصَّلاَةِ، حَيَّ عَلَى الْفَلاَحِ، قَدْ قَامَتِ الصَّلاَةُ، قَدْ قَامَتِ الصَّلاَةُ، اَللّٰهُ اَكْبَرُ، اَللّٰهُ اَكْبَرُ، لاَاِلٰهَ اِلاَّ اللّٰهُ.

Sabah olunca Resulullah (a.s.)'a gittim. Gördüklerimi ona anlattım. O "İnşallah bu hak bir rüyadır" dedi. "Bilal'le birlikte kalk ona gördüklerini aktar ve o şekilde ezanı okusun" dedi. Çünkü onun sesi, seninkinden daha güzeldir." Bilal'le birlikte kalktım ona gördüklerimi anlattım, o da o kelimelerle ezanı okudu." Ravi, Ömer ibn el-Hattab'ın bunu evinde işitince abasını çekerek çıktığını ve şöyle dediğini söyler: *"Seni hak ile gönderen adına söylüyorum ey Allah'ın Resulü, onun gördüğünün aynısını ben de gördüm." dedi. Resulullah (a.s.) bunun üzerine; "Allah'a hamd olsun" dedi."*

Buna benzer bir hadisi Ebu Davud ikinci bir yolla rivayet etmiştir. Onda ise şu fazlalıklar vardır:

"Sonra ezan okunmasını emretti. Ebu Bekir'in kölesi Bilal, bu kelimelerle ezanı okuyup Resulullah (a.s.)'ı namaza çağırdı. Ona geldi ve fecre yakın zamanda onu çağırınca ona Resulullah (a.s.)'ın uykuda olduğu söylendi. O da en

---

264- Ebu Davud (1/125) Kitab el-Salat -Bab: Keyf îl-Ezân ibn Mace (1/232) 3- Kitab el-Ezan ve'l-Sünne fihaı - Bab bedü'l-Ezan.

yüksek sesiyle bağırarak; "Namaz uykudan daha hayırlıdır" dedi." Said el-Müseyyeb bu cümlenin sabah namazında okunan ezana Peygamber (a.s.)'in emriyle girdirildiğini söyledi.

٢٦٥ــ رَوَىٰ الْبُخَارِيُّ عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: فُرِضَتِ الصَّلَاةُ أَوَّلَ مَافُرِضَتْ رَكْعَتَيْنِ، فَأُقِرَّتْ صَلَاةُ السَّفَرِ، وَزِيدَ فِي صَلَاةِ الْحَضَرِ.

265- Buhari, Hz. Aişe (r.a.)'den rivayetle şöyle demiştir:

"Namaz ilk farz kılındığında iki rek'at olarak farz kılındı. Bu seferî namazda aynen bırakıldı. Seferi olmayan namaza ise ilave yapıldı."

İbn Cerir şöyle demiştir:

"Bu senede -Yani hicretin birinci senesinde- seferi olmayan namaza iki rekat ilave edilmiştir. Hazır ve seferi namaz ikişer rekattı. Bu da Peygamber (a.s.)'in Medine'ye gelişinden bir ay sonra rebiulahirde gerçekleşmiştir."

Bir Açıklama

Bütün peygamberlerin davet ve tebliği ibadet üzerine kurulmuştur.

"Senden önce hiç bir peygamber göndermedik ki ona: "Benden başka tanrı yoktur, bana kuluk edin" diye vahyetmiş olmayalım"(1).

İbadetin ilk adımı ise namazdır. Bundan dolayı meşru kılınması, düzeni ve yerine getirilmesi, İslamın ilk gerçekleştirdiği amellerdendir. Resulullah (a.s.)'ın bu konuya gösterdiği ilgi ve özen, İslam davetçilerinin her zaman gözönünde bulundurmaları gerekliliğini göstcrir. Tabiatıyla namazın vakitlere göre tanzim edilmesi gereklidir. Ezan ise; namazı vakit olarak tanzim eder. Bu konuyu ileride namaz ve hükümleri bölümünde tekrar ele alacağız. Namazın, hicretin birinci yılında düzenc sokulmasından, İslami hareketin, zaferden önce de sonra da namaza özen gösterip, dosdoğru kılınmasını anlıyoruz.

"Onlar, (o kimselerdir ki) kendilerine yeryüzünde iktidar verdiğiniz takdirde (zorbaların yoluna sapmazlar, bilakis) namazı kılarlar, zekatı verirler, iyiliği emrederler, kötülükten vazgeçirmeye çalışırlar."(2)

265- Buhari (1/464) 8- Kitab el-Salah-ı Bab: Keyfe furidet el-Salavat fi'l-İsra'. Müslim (1/478) 6- Kitab salât el-Musafirîne ve Kasruha 1-Bab: Salatul Musafirîne ve Kasruhu.

1) Enbiya Suresi: 25

2) Hacc Suresi: 41

5. Sahabilerin Resulullah (a.s.)'ı Korumaları:

٢٦٦ــ رَوَىٰ مُسْلِمٌ عَنْ عَبْدِاللّٰهِ بْنِ عَامِرٍ رَحِمَهُ اللّٰهُ قَالَ: سَمِعْتُ عَائِشَةَ تَقُولُ: سَهِرَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ مَقْدِمَهُ الْمَدِينَةَ لَيْلَةً، فَقَالَ: «لَيْتَ رَجُلاً صَالِحًا مِنْ أَصْحَابِي يَحْرُسُنِي اللَّيْلَةَ» قَالَتْ: فَبَيْنَا نَحْنُ كَذٰلِكَ، سَمِعْنَا خَشْخَشَةَ سِلاَحٍ، فَقَالَ: «مَنْ هٰذَا؟» قَالَ: سَعْدُ بْنُ أَبِي وَقَّاصٍ، فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ: «مَا جَاءَ بِكَ؟» قَالَ: وَقَعَ فِي نَفْسِي خَوْفٌ عَلَى رَسُولِ اللّٰهِ ﷺ، فَجِئْتُ أَحْرُسُهُ، فَدَعَا لَهُ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ، ثُمَّ نَامَ.

266- Müslim, Abdullah bin Amir bin Rebia (r.a.)'dan rivayetle şöyle demiştir:

"Resulullah (a.s.) Medine'ye gelişinde bir gece uyuyamadı ve: "Keşke ashabımdan yararlı bir zat bu akşam beni korusa." dedi.

Biz bu halde iken bir silah hışırtısı işittik. Resulullah (a.s.): "Kim o?" dedi. (Gelen zat) "Sa'd bin Ebi Vakkas'ım" cevabını verdi. Resulullah (a.s.) ona, "Seni buraya getiren şey nedir?" diye sordu. Sa'd: "İçime Resulullah (a.s.) hakkında bir korku düştü de onu korumaya geldim" dedi. Bunun üzerine Resulullah (a.s.) ona dua etti, sonra uyudu."

Bir başka rivayette: *"Resulullah (a.s.) uyudu, öyle ki horlamasını işittim"* demiştir. Bu hadiste düşmandan korkmanın, tedbir almanın ve ihtiyata ihtiyaç duyulduğunda ihmalin caiz olmadığına dair bir delil vardır.

Bir Açıklama

"Allah seni insanlardan korur"(1). Ulema, söz konusu hadisin, bu ayetin nuzulünden önce olduğunu söylemişlerdir. Çünkü O bu ayeti kerime nazil olunca korumayı terketmiş, sahabilerine kendini korumaktan vazgeçmelerini söylemiştir. İkinci rivayetiyle bu hadisin, Medine'ye gelişlerinin başlarında olduğu anlaşılıyor. Çünkü bu ayetin bundan bir zaman sonra nazil olduğu bilinmektedir.

Şeyh Şa'ravi; bu konu üzerine bir oryantalistin müslüman olduğunu söyler.

266- Müslim (4/1875) 44- Kitab Fedail el-Sahebe 5-Bab fi fadl Sa'd bin Ebi Vakkas (r.a.) el-Buhari (12/219) 94- Kitab el-Temennî -4- Bab: Kavluhu Leyte keza ve keza.

1) Maide Suresi: 67

Peygamber (a.s.)'in korunması için ihtimam göstermesi, sonra *"Allah seni insanlardan korur"*(1) ayeti nazil olunca bundan vazgeçmesi, risaletinin Allah'tan olduğu konusundaki doğruluğuna en büyük delildir. Hangi akıl sahibi binlerce azılı düşmanı olan birinin korumasını kaldırır? Ancak Allah (c.c.)'ın kendisini koruyacağına emin olan bir insan bunu yapabilir.

Bu, Allah (c.c.)'ın müslümanlara tedbiri almak konusundaki emrini hatırlatır. *"Korunma tedbirinizi alın (uyanık bulunun)"*(2). Müslüman sebeblere sarılmak, ondan sonra ise tevekkül etmekle mükelleftir. İnsanın güvenlik ve emniyet sebeblerine aşırı bir şekilde sarılması kemâl'den değildir. İşte Resulullah (a.s.), mahlukatın en kamil insanı korunmayı arzuluyor. Komutanlıkların emniyet ve güvenilir olması, bizzat milletlerin, toplulukların, hükümetlerin ve cemaat ferdlerinin emniyetinin önemli bir bölümünü oluşturur. Bundan dolayı da komuta merkezinin emniyetine çok büyük önem verilmelidir. Bunun bir çok sebebi vardır. Bu sebeblerin bir kısmı iktidardan önceki konum için bir kısmı ise iktidardan sonraki dönem içindir. İktidardan sonra komuta merkezinin emniyeti için bu ihtiyaç daha da önem kazanır. Çünkü İslami iktidar bizzat küfür odaklarının hedefi haline gelir. Komutayı oluşturan unsurların emniyete alınması İslamın emniyete alınması demektir.

BİRİNCİ YILIN SONUNDA DURUMUN DÜZELTİLMESİ

Birinci yıl biterken Resulullah (a.s.); ibadet ve sosyal konuları içine alan düzenlemelerle ümmeti doğrudan yönlendirme işlerini tanzim etmişti. Ensarla muhacirler arasında akrabalık bağları kurulmuş, müslümanlar tek saf haline gelmişti. Medine toplumu içinde müslümanlar ve müslüman olmayanlar arasında sağlam ilişkiler kurulmuştu. Medine'nin emniyet dairesini genişletmek, İslam'ın yayılması yolundaki engelleri aşmak ve Kureyşi sıkıştırmak için Medine dışında geniş yayılma hareketleri başlamıştı. İnsanların İslamı duyması ve kabul etmesi yolunda uygun şartlar oluşturulmuştu. Bununla birlikte model devletin bütün unsurları tamamlanmıştı. Vatan, anayasa, kanunlar, ordu, tebliğ, risalet ve hedeflerin hepsinin başında herkesin teslim olduğu bir başkan vardı... Böylece Risaletin ümmet eliyle ötelere taşınma hareketi başlamış oluyordu.

---

1) Maide Suresi: 67

2) Nisa Suresi: 102

HİCRETİN İKİNCİ YILINDA MEYDANA GELEN OLAYLAR

YIL İÇİNDEKİ GAZVELER VE SERİYYELER
KIBLENİN DEĞİŞTİRİLMESİ
BEDİR SAVAŞI

HİCRETİN İKİNCİ YILI

Bu yıl içinde kıble, Mescidi Aksa'dan Mescid-i Haram'a çevrildi. Ramazan ayı orucu farz kılındı. Malların zekatı ve fıtr zekatı farz olundu. Hata ile öldürmenin tesirlerini tasfiye için mu'akıl teşrii tamamlandı. Resulullah (a.s.)'ın kızı Osman bin Affan (r.a.)'ın zevcesi Rukiyye, Bedir savaşının ardından vefat etti. Resulullah (a.s.)'ın kızı Zeynep Mekke'den Medine'ye muhacir olarak geldi. Hz. Ali (r.a.), Resulullah (a.s.)'ın kızı Fatıma ile evlendi.

Siyasi hareket, antlaşmalar bazında yönlendiriliyor, askeri hareket ise heyetler, seriyyeler ve gazveler şeklinde kendisini gösteriyordu. Bütün bunların sonucunda emniyet halkası genişlemişti. İslam devletinin nüfuzu artmış, müslümanlar Mekke ve Şam arasındaki bütün yolların hakimiyetini ellerine geçirmişlerdi. Bundan böyle Kureyş ticari kervanlarını Bedir'den sonra Irak yoluyla göndermeyi deneyecekti. Ama gene de müslümanların eline düşecekti. Bunların tabi bir sonucu olarak savaşlar çok şiddetli geçmeye başlamıştı.

Siyer kitaplarında anlatıldığı şekilde bu yıl içinde yapılan anlaşmalar ve askeri harekatlerin anahatları bunlardır. Bu seriyye ve gazvelerin tarihleri hakkında siyer yazarları arasında ihtilaf vardır. Ancak bu ihtilaflar hiç bir şeyi ifade etmediği için üzerinde durmayacağız.

İkinci Yılın Antlaşmaları:

İbn Kesir, 'el-Bidaye ve'l-Nihâye' adlı eserinde şöyle der:

"Resulullah (a.s.) Medine'ye gelişinden oniki ay sonra, safer ayında gazveye çıktı. İbn Hişam, Resulullah (a.s.)'ın Sa'd ibn Ubade'yi Medine'de tahsildar olarak görevlendirdiğini söyler. İbn İshak; bunun Ebva gazvesi de denilen Veddan'a varıncaya kadar olduğunu söylemiştir. İbn Cerir, Ebva gazvesine, Veddan da denildiğini kaydetmiştir.

Resulullah (a.s.)'ın bu gazvedeki hedefi Beni Damre bin Bekir bin Abd-i Menaf bin Kinâne idi. Damreoğullarının o zaman başkanı olan Yehşa bin Amr

el-Damerî ile antlaşma yapıldı. Resulullah (a.s.) yolda hiç bir müdahale ile karşılaşmadan Medine'ye döndü. Safer ayının sonunu ve rebiulevvel ayını Medine'de geçirdi. İbn Hişam; "Bu, Resulullah (a.s.)'ın çıktığı ilk gazve idi" der.

İbn Kesir, İbn İshak'dan naklen şöyle der:

"Yenbu içlerine çekildi. Cemaziyelevvel ve cemaziyelahirin bir kaç gecesini burada geçirdi. Burada Mudlicoğulları ve Damreoğullarının müttefikleri ile antlaşma yaptı. Sonra Medine'ye döndü ve yolda hiç bir müdahaleyle karşılaşmadı."

Askeri Harekatlar:

Bu yıl içinde şu olaylar olmuştur:

1- Ebva ya da Veddan gazvesi:

Hicretin ikinci yılı sefer ayında Veddan'a sefer düzenlenmiştir. Veddan; Mekke, Medine ve Rabiğ arasında Medine'ye yirmidokuz mil uzaklıktadır. Ebva ise Veddan yakınlarında bir yerdir.

'el-Rahik el-Mahtum' adlı eserde şöyle denilmiştir:

"Resulullah (a.s.), Medine'de, yerine Sa'd bin İbade'yi bıraktıktan sonra özellikle muhacirlerden oluşan 70 kişiyle birlikte yola çıktı. Amaç, Kureyş'e ait bir kervanın yolunu kesmekti. Veddan'a varıncaya kadar hiç bir müdahaleyle karşılaşılmadı.

Bu gazvede Damreoğullarının o zamanki reisi olan Mahşiyyi ibn Amr el-Damre ile bir andlaşma yaptı. Bu andlaşmanın metni şöyledir:

"Bu hitab, Allah'ın Resulü Muhammed (a.s.)'ten, Demreoğullarınadır. Onların malları ve canları emniyettedir. Allah'ın dini ile savaşmadıkça devamlı olarak herhangi bir savaşta yardım edilecektir. Eğer Peygamber (a.s.) onları yardıma çağırırsa icabet edeceklerdir."(1)

Bu Resulullah (a.s.)'ın çıktığı ilk gazve olmuştur. Onbeş gece orada kalmıştır. Sancak beyazdı, sancaktar ise Hamza bin Abdulmuttalib idi.

2. Buvât Gazvesi:

Hicretin ikinci yılı rebiulevvel ayında (Eylül 623 miladi sene) olmuştur. Resulullah (a.s.) içinde Ümeyye bin Halef el-Cumahi'nin ve Kureyş'ten yüz erkeğih ve 2.500 devenin bulunduğu kervanın önünü kesmek için, ashabından ikiyüz kişiyle gazveye çıkmıştı. Radva (2) tarafından Buvat'a hiç bir müdahaleyle

---

1) el-Mevahibu'l Leduniyye ve Zerkâni'nin şerhi.

2) Radva ve Buvat, Medine'ye dört posta mesafesinde iki dağ.

karşılaşmadan vardılar. Bu gazvede Medine'de yerine Sa'd bin Muaz'ı bıraktı. Sancak beyaz, sancaktar Sa'd bin Ebi Vakkas (r.a.) idi.

3. Sefvan Gazvesi:

Hicri ikinci yılın rebiulevvel ayında olmuştur. (Eylül 623 miladi sene)

Kürz bin Cabir el-Fahrî, müşriklerden oluşturduğu hafif kuvvetlerle Medine otlaklarına saldırdı. Bazı hayvanları gasbetti. Resulullah (a.s.) ashabından yetmiş kişiyle birlikte onları kovalamak üzere yola çıktı. Bedir nahiyesinde Sefvan denilen vadiye vardı. Ancak Kürz ve arkadaşlarına rastlamadı ve savaş olmaksızın geri dönüldü. Bu gazve birinci Bedir gazvesi olarak da adlandırılır.

Resulullah (a.s.) bu gazvede Medine'de Zeyd bin Harise'yi yerine vekil bıraktı. Sancak beyaz, sancaktar Ali bin Ebi Talib (r.a.) idi.

4. Zil Uşayre Gazvesi:

Hicretin ikinci yılı cemaziyelevvel ve cemaziyelahir aylarında oldu (Ekim, Kasım ayları 623 Miladi yıl). Resulullah (a.s.), yüzelli kişiyle hareket etti. Muhacirlerden ikiyüz kişiyle de çıktığı söylenir. Kimse bu çıkışa karşı gelmedi. Şam'a gitmekte olan Kureyş kervanının yolunu kesmek için beraberlerinde otuz deve olmak üzere yola çıktılar. Mekke'den gelen habere göre, kervanda Kureyş'e ait mallar bulunuyordu. Zu'l Uşayre'ye vardıklarında kervanın kendilerinden bir kaç gün önce geçtiğini gördüler. İşte bu kervan; Şam dönüşünde ele geçirmek üzere kendisi için yola çıkılan ve büyük Bedir gazvesi için bir sebeb teşkil eden kervandır. Resulullah (a.s.)'ın bu gazveye çıkışı cumaziyelevvel başlarında, dönüşü ise İbn İshak'ın ifadesine göre cemaziyelahir başlarında olmuştur.

Siyer yazarlarının, bu gazvenin ayını tayin konusunda düştükleri ihtilafın sebebi bu olmalıdır. (Bazıları bu gazveyle Veddan gazvesinin aynı gazve olduğunu söylerler)

Resulullah (a.s.) bu gazvede Damreoğullarından müttefikleri olan Mudlicoğullarıyla düşmanlık yapmama anlaşması yapmıştır.

Bu gazvede, Peygamber (a.s.) Medine'de yerine Ebu Selma bin Abdu'l-Esed el-Mahzûmi'yi bıraktı Bu gazvenin sancağı beyaz ve sancaktarı Hamza bin Abdulmuttalib (r.a.)'ti.

5. Nahle Seriyyesi:

Hicri ikinci yılın receb ayında (Miladi 624 yılının ocak ayı). Resulullah (a.s.), Abdullah bin Cahş el-Esedî'yi Nahle'ye muhacirlerden on iki kişiyle birlikte gönderdi. Her iki kişi bir deveye binmişti.

6. Hicri ikinci sene ramazan ayının onyedinci gününde Bedir savaşı oldu:

Resulullah (a.s.)'ın Medine'den çıkışı ramazanın sekizine ya da on ikisine rastlıyordu.

7. el-Rahik'te şöyle denilmiştir:

"Bedir'den sonra Medine'den Peygamber (a.s.)'e ulaşan haberlere göre Gatafan kabilelerinden Süleymoğulları, Medine'ye saldırmak için kuvvetlerini topluyordu. Hz. Peygamber (a.s.) derhal ikiyüz atlı ile bu toplanmakta olan kabilelerin üzerine gitti. Kedr (1) denilen yerdeki evlerine vardı. Süleymoğulları vadide beşyüz deve bırakarak kaçtı. Medine ordusu bunlara el koydu. Resulullah (a.s.) beşte birini çıkardıktan sonra bunları taksim etti. Her bir kişiye iki deve düştü. Adı Yesar olan bir de köle vardı. Onu azad etti."

Peygamber (a.s.) o bölgede üç gün kaldı, sora Medine'ye döndü. Bu gazve hicretin ikinci senesi şevval ayında, Bedir'den döndükten yedi gün sonra olmuştur. Resulullah (a.s.) bu gazvede Medine'de yerine Seba' bin Arfata'yı bırakmıştır. İbn Umm Mektum'u da bıraktığı söylenir.

8. Hicretin ikinci yılı şevval ayında Resulullah (a.s.) Kaynakaoğullarını akidlerni bozmaları üzerine muhasara etti:

Onlar da verdiği hükme razı oldular ve Şam'a sürgün edildiler.

9. Bu yıl içinde Umeyr bin Vehb el-Cumahî, Resulullah (a.s.)'a suikast yapmaya yeltendi:

Ancak Resulullah (a..) onun gizli emellerini öğrenince niyeti açığa çıktı. O da İslamı kabul etti ve müslüman oldu.

10. Hicri ikinci yılda Sevîk gazvesi oldu:

Bu; Bedir'in intikamını almaya çalışan Kureyş'i püskürtme hareketiydi.

'el-Rahik'te şöyle denilmiştir:

"Bunun öyküsü şöyledir: Safvan ibn Umeyye, yahudiler ve münafıklar entrikalar çevirmek, komplolar yapmak düşüncesinde iken, Ebu Sufyan riski az, gösterişi fazla bir şey yapmak istedi. Kavmi arasındaki yerini koruyabilmek için bu düşündüğünü acilen yapmak zorundaydı. Hz. Muhammed (a.s.)'e karşı başarı kazanamayıncaya kadar cünüblükten dolayı başına su dokundurmayacağına dair yemin etmiş, adak adamıştı. Yeminini yerine getirmek için ikiyüz atlı ile yola çıkmıştı.

Medine'ye oniki mil uzaklıkta Niyeb denilen dağın yanındaki bir ırmağın başında konakladı. Açıkça Medine'ye saldırmaktan da korkuyordu. Korsanların yaptıklarına benzer şeyler yapmaya kalktı. Geceleyin karanlıkta gizlenerek Me-

---

1) Kedr: Süleymoğullarına ait, Necd'ten önceki bir suyun adı.

dine'nin kenar mahellelerine girdi. Huyyî bin Ahtab'a geldi, ondan kapısını açmasını istedi. Ancak o çekinip korktuğu için bunu kabul etmedi. Bu defa Sellam bin Mişkem'e gitti. O, Nadiroğullarının efendisi ve hazinelerinin bekçisiydi. Ondan evlerine girmek için izin istedi. O da girmesine izin verdi, ona içki sundu. Ona bazı bilgiler ve haberler verdi. Sonra Ebu Süyfan gecenin geç vakitlerinde dışarı çıktı. Arkadaşları gelince onlardan müfreze gönderdi. Medine'nin Ureyd denilen mahallesine saldırdılar. Orada hurma ağaçlarından yapılmış surları yakıp yıktılar. Ensar'dan birini ve ekim-sürüm işlerinde ona yardım eden ortağını öldürdüler. Ve gerisin geriye Mekke'ye kaçtılar.

Haber Resulullah (a.s.)'a ulaşınca, Ebu Süfyan ve arkadaşlarını kovalamak için acele hareket etti. Ne var ki Ebu Süfyan ve arkadaşları olanca süratleriyle kaçmışlardı, kaçarken da hafiflemek için beraberleride getirdikleri azık ve gıda maddelerini bırakmışlardı. Resulullah (a.s.) Karkerat el-Kedr'e (1) vardı. Sonra geri dönerek oradan ayrıldı. Müslümanlar, kafirlerin attıkları gıda maddelerini topladılar. Uzaktan uzağa yapılan bu gazve, Sevik gazvesi diye adlandırılır. Hicretin ikinci yılında zilhicce ayında Bedir'den iki ay sonra olmuştur. Bu gazvede Medine'de Peygamber (a.s.)'in yerine Ebu Lûbâbe bin Abdulmûnzir kalmıştı."

Bu şekilde, hicretin ikinci yılını en çetin askeri ve siyasi hareketlerin içiçe olduğu, müslümanların inşa ameliyesinin gerçekleştirildiği bir yıl olarak görüyoruz. Bu yıl içinde müslümanlar sürekli bir askeri harekatın içinde olmuşlardı. Askeri harekatla birlikte, siyasi hareketler, kendisini anlaşmalar, düşmanlardan gelebilecek kötülüklerin yolunu kesmek ya da anlaşmaları bozdukları zaman onları cezalandırmak şeklinde görülüyordu. Bu şekilde birlik sağlanmaya, İslam teşrii'nin bütün boyutlarıyla realite ve bölge topraklarına kök salması için yollar aydınlanmaya başlamıştı.

Bu yıl içinde, elde edilen zaferler nedeniyle, Medine müşrikleri İslam'a girmeye başladı. İçlerinde yalandan müslüman olanlar olmakla beraber, gerçekten İslamı kabul edenler de vardı. Bu noktada Medine-i Münevvere'de nifak olayları da gündeme gelmiş oluyordu.

Siyasi ve askeri harekatlar sebebiyle, şu gerçeği anlıyoruz: İktidar, devlet ve siyaset, daima uyanık olmaya, sebeblere sarılmaya ve herhangi bir saldırı karşısında kendisini koruyacak hazır kuvvete ihtiyaç duymaktadır. Bütün bunları, Resulullah (a.s.)'ın hayatında en çarpıcı bir şekilde gözlemliyoruz. Resulullah (a.s.)'ın sonradan neshedilmiş olan bazı davranışları da olmuştur. Ancak gözönüne alınması gereken; Resulullah (a.s.)'ın üzerinde yürüdüğü genel sünnet

---

1) Karkerat el-Kedr: Ma'den tarafında Medine'ye sekiz posta mesafesinde olan bir yerdir.

çizgisidir. Sürekli hareket ve devamlı andlaşmalar çağdaş İslami hareketin gözönünde bulundurması gereken iki önemli noktadır. Şû'ra, fetva ve İslamın yüksek menfaatleri de aynı anda dikkate alınacaktır.

Siyasi ya da askeri bir görevde çalışanlar şunu çok net olarak bilirler: Savaşta başarı, düşmanın yardım yollarını kesmekten geçer. Bu yapılabildiği, düşmanın yardım yolları tutulabildiği ve yeterince güç toplanabildiğinde başarı kaçınılmaz olacaktır. Bu tip işlerde askeri ya da siyasi komutanın başarısı ve dehası ortaya çıkar. Siyasi ve askeri alanda çok az lider var ki hata işlemeden bu özellikleri bütünüyle gerçekleştirmeye muvafak olmuştur. Davet ya da risalet sahibi olan kişi bunları yaparken davranış ve yaptıklarını davet ve risaletine uygun olarak yapacaktır. Bunu başarabilen lider sayısı ise çok sınırlıdır. Resulullah (a.s.) bu konuları en mükemmel ve güzel biçimde gerçekleştirmiştir. Bu dünyada Resulullah (a.s.) gibi bu şerefe bir başkası sahip olamamıştır. Ve hiç kimse Resulullah (a.s.) kadar güzel örnek olamamıştır.

Bütün askeri ve siyasi yetkililer, orduların ve milletlerin hayatında iç ve dış hareketin önemini anlarlar. Aynı şekilde bilinçlendirme, terbiye ve kültür olayının önemini de kavrarlar. Ancak çok azı bütün bu manaları birleştirmeyi ve uyumlu bir şekilde gerçekleştirmeyi başarırlar. Resulullah (a.s.) bütün bu manaları en mükemmel bir biçimde gerçekleştirmiştir. Zaten O, Allah'ın Resulü olmasaydı bunlar da gerçekleşemezdi.

Bu yıl içinde meydana gelen olaylar, daha sonraki dönemlerde gelecek müslümanlara örnek olacak model olaylardır. Bu manaların bütün boyutlarını bir çok kişi bilemez. Ancak kitab ve sünnetin naslarını iyice anlamış, özümlemiş ve siyer etüdlerini çok iyi bir şekilde kavramış kimseler anlayabilir.

Bir çok siyer konuları, hadis kitaplarında dağınık olarak verilmektedir. Biz bu kitapta küçük ve büyük, bütün olaylardan ve hükümlerden sözetmiyoruz. Burada en önemli olaylar üzerinde durmakla yetiniyoruz.

٢٦٧ــ رَوَىٰ الطَّبَرَانِيُّ عَنْ جُنْدَبِ بْنِ عَبْدِاللَّهِ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّهُ بَعَثَ رَهْطًا وَبَعَثَ عَلَيْهِمْ أَبَا عُبَيْدَةَ فَلَمَّا ذَهَبَ لِيَنْطَلِقَ، بَكَى صَبَابَةً إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَجَلَسَ، فَبَعَثَ عَلَيْهِمْ عَبْدَاللَّهِ بْنَ جَحْشٍ مَكَانَهُ، وَكَتَبَ لَهُ كِتَابًا وَأَمَرَهُ أَنْ لَايَقْرَأَ الْكِتَابَ حَتَّىٰ يَبْلُغَ مَكَانَ كَذَا وَكَذَا، وَقَالَ: «لَاتُكْرِهَنَّ أَحَدًا مِنْ أَصْحَابِكَ عَلَى الْمَسِيرِ مَعَكَ»، فَلَمَّا قَرَأَ الْكِتَابَ اِسْتَرْجَعَ وَقَالَ: سَمْعٌ وَطَاعَةٌ لِلَّهِ وَلِرَسُولِهِ، فَخَبَّرَهُمُ الْخَبَرَ وَقَرَأَ عَلَيْهِمُ الْكِتَابَ، فَرَجَعَ رَجُلَانِ، وَمَضَى بَقِيَّتُهُمْ، فَلَقُوا ابْنَ الْحَضْرَمِيِّ فَقَتَلُوهُ، وَلَمْ يَدْرُوا أَنَّ ذٰلِكَ الْيَوْمَ مِنْ رَجَبٍ أَوْ جُمَادَىٰ، فَقَالَ الْمُشْرِكُونَ لِلْمُسْلِمِينَ: قَتَلْتُمْ فِي الشَّهْرِ الْحَرَامِ، فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: ﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ الشَّهْرِ الْحَرَامِ﴾ الآيَة. فَقَالَ بَعْضُهُمْ: إِنْ لَمْ يَكُونُوا أَصَابُوا وِزْرًا فَلَيْسَ لَهُمْ أَجْرٌ، فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: ﴿إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أُولٰئِكَ يَرْجُونَ رَحْمَةَ اللَّهِ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾.

267- Taberani, Cündeb bin Abdullah (r.a.)'tan rivayet ettiğine göre:

"Peygamber (a.s.) bir gurup (5-10 kişi) gönderdi. Onların başında da Ebu Ubeyde vardı. Ebu Ubeyde hareket etmek için kalktığında Resulullah (a.s.)'a olan şevk ve yakınlığından dolayı ağladı. (Resulullah) Onu geri bıraktı, onun yerine gurubun başında Abdullah bin Cahş'ı gönderdi. Ona bir mektup yazdı ve şu yere varmadan mektubu okumamasını emretti. Ve dedi ki:

267- el-Mu'cem el-Kebir (2/162) Mecma' ez-Zevaid (6/198). Taberani'nin rivayet ettiğini ve ricalinin güvenilir, sika olduğunu söylemişlerdir.

"Arkadaşlarından kimseyi seninle birlikte gelmeye zorlama." Mektubu okuduktan sonra geri istedi ve "Allah ve Resulünü işitir itaat ederiz" dedi. Arkadaşlarına da durumu bildirdi, onlara mektubu okudu. İki kişi geri döndü. Diğerleri kaldı. İbn el-Had-rimi'ye rastladılar, onu öldürdüler. O günün recep ya da cemazi aylarından bir gün olduğunu bilmiyorlardı. Müşrikler, müslümanlara "Siz haram ayda öldürdünüz" dediler. Allahu Teala "Sana haram ayından, (onu savaştan) soruyorlar."(1) ayetini inzal etti. Bazıları günah işlemiş olmasalar bile kendilerine bir ecir verilmeyeceğini söylediler. Bunun üzerine şu ayeti kerime nazil oldu: "Onlar ki inandılar, güç ettiler -Allah yolunda savaştılar- işte onlar, Allah'ın rahmetini umarlar. Allah çok bağışlayan, çok merhamet edendir."(2)

٢٦٨ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ عَنْ زَيْدٍ قَالَ: أَوَّلُ رَايَةٍ رُفِعَتْ فِي الْإِسْلَامِ رَايَةُ عَبْدِاللَّهِ بْنِ جَحْشٍ، وَأَوَّلُ مَالٍ خُمِّسَ فِي الْإِسْلَامِ مَالُ عَبْدِاللَّهِ بْنِ جَحْشٍ.

268- Taberani, Zeyd (r.a.)'ten rivayetle:

"İslam'da ilk çekilen sancak Abdullah ibn Cahş'ın sancağı, ilk beşte biri (ganimet olarak) dağıtan mal Abdullah ibn Cahş'ın elde ettiği ganimettir (maldır)". demiştir.

DERSLER VE ÖĞÜTLER

Biz Abdullah bin Cahş'ın bu seriyyesinden önce başka seriyyeler olduğunu görmüştük. Gene bizzat Resulullah (a.s.)'ın komuta ettiği Uşeyra gazvesi olduğunu da biliyoruz. Ancak bütün bunlara rağmen Abdullan bin Cahş'ın bu seriyyesinin tarihte çok büyük önemi vardır. Bunun önemi; haram aylarında savaşın haram olduğu fikrinin aşılmasına zemin hazırlamış olmasından gelmektedir. Bundan sonra sahabe ileriye doğru atılımlarda bulunmuş ve bütün günlerinde cihad eder olmuşlardır. Eğer haram aylarda savaşın haram olduğu şeklinde yerleşik kanaat, fikri sabit olarak devam etseydi, bu sene müslümanlar yara alacaktı. Bununla birlikte Resulullah (a.s.) haram ayların, araplar üzerindeki kudsiyyetini düşünüyor, bu aylarda savaştan kaçınmak şeklindeki genel görüşü gözetiyordu. Bazıları ise savaşın haram aylarda olmasının neshedilmesinin daha sonra olduğunu düşünürler. Ama gerçek öyle değildir.

268- Haysemi zikretmiş (6/67) ve Taberani'nin hasen bir isnadla rivayet ettiğini söylemiştir.

1) Bakara Suresi: 217

2) Bakara Suresi: 218

Prof.Muhammed Gazzali, bu olaya ilişkin şu yorumlarda bulunuyor:

"Müslümanları itham etmek için fırsat bulmuşlardı. Onlara göre, müslümanlar haram kılınan şeyi helal kılmışlardı. Bu konuda söylentiler çoğalmıştı. Öyle ki, bu söyentileri kökünden kazımak ve Abdullah'ın müşriklere karşı sürdürdüğü bu cihadı te'yid etmek için vahiy nazil olmuştu: "Sana haram ayından, onda savaştan soruyorlar. De ki: Onda savaş büyük bir günahtır. Fakat (insanları) Allah yolundan çevirmek, Allah'a ve Mescidi Haram'a karşı nankörlük etmek, halkını ondan (Mekke'den) sürüp çıkarmak, Allah yanında daha büyük bir günahtır. Fitne çıkarmak, (adam) öldürmekten daha büyük (bir günah)tır."(1)

Müşriklerin kopardığı yaygaranın sebebi müslüman savaşçıların kalplerine şüphe topumları serpmekti. Halbuki onlar, her türlü kutsal değeri çiğneyerek savaşmış ve müslümanları ortadan kaldırmaya çalışmışlardı. Şimdi ise bu yaygarayı koparıyorlardı.

Onlar Peygamberlerini öldürmeyi ve mallarını gasbetmeyi kararlaştırdıkları zaman, müslümanlar haram belde'de oturmuyorlar mıydı? Anlaşılan bazı kimseler işlerine geldiği zaman konuları rafa kaldırıyor, düşünmek bile istemiyorlardı...

Gerçekten onlar için geçerli olan adetler, kendilerine dönük menfaatin gerektirdiklerinden başka bir şey değildi.

Allah (c.c.) çok açık bir şekilde müşriklerin haram şehir (belde) ya da haram ay gibi bir problemleri olmadığını, onların asıl gayelerinin müslümanları ortadan kaldırmak ve dinlerinin hakim olmasına mani olduğunu bildiriyordu. "Onlar yapabilseler sizi dininizden döndürünceye kadar sizinle savaşmaya devam ederler."(2)

Sonra müslümanları, bu azgın kuvvetler önünde hezimete uğramaktan ve Allah'ın onları şereflendirdiği bu imanda ifrata varmaktan sakındırmıştır. Onların dünya ve ahiret saadetlerinin bu iman üzre omalarına bağlı olduklarını söylemiştir: "Sizden kim dininden döner ve kafir olarak ölürse; İşte onların bütün yaptıkları dünyada da, ahirette de boşa çıkmıştır ve onlar ateş halkıdır, orada ebedi kalacaklardır."(3)

Kur'an, Abdullah ve arkadaşlarının yaptığını doğrulamıştır.

Onlar ki Resul (a.s.)'ün emirlerini emanet ve cesaretle yerine getirmişler ve düşman topraklarında geniş mesafeler kat'etmişlerdir. Bunu da hiç bir zorlama ve baskı olmaksızın sonsuz bir itaat duygusu içinde yapmışlardır. Nasıl bu du-

---

1) Bakara Suresi: 217

2) Bakara Suresi: 217

3) Bakara Suresi: 217

rumda korkutulup, cezalandırılırlardı? Allahu Teala onlar için şöyle der: "Onlar ki, inandılar, göç ettiler, Allah yolunda savaştılar; İşte onlar Allah'ın rahmetini umarlar. Allah çok bağışlayan, çok merhamet edendir".(1)

Kur'an, müslümanlar ve düşmanları üzerinde derin etkileri olan bu seriyyenin kahramanları hakkında fikir beyan eden azgın müşriklere hiç bir şekilde fırsat vermemiştir.

Daha önceki seriyyelere katılanların çoğunluğu muhacirlerden olurken artık bu heyetlere muhacirler ve ensar birlikte gönderilmeye başlanmıştı.

Artık çetin mücadelenin süreceği ve yorgunlukların çoğalacağı inancı artarken, mücadelenin müstehab olduğu ve beraberinde er ya da geç hayırlar getireceği fikri de yerleşmeye başlamıştı.

Bölgenin ticareti artık müslümanların kontrolü altındaydı ve müşrikler bütün kötülüklerinin karşılığını ödemek zorundaydı. Mekke artık bunu çok iyi biliyordu.

Atmosfer, bu şekilde yayılıp genişliyor, iki gurup arasındaki ayrılık da giderek artmış oluyordu.

Sanki bu şiddetli olaylar, ilahi takdirin bir ay sonra hazırlayacağı olayların başlangıcıydı. Mekke'nin bütün erkekleri ve Medine halkının hayırlıları beklenmeyen bir rendevuda, Bedir'de buluşacaklardı...

"Size savaş yazıldı (farz kılındı)"(2) ayeti Abdullah bin Cahş'ın seriyyesinden bahseden "Sana haram ayından, onda savaşmaktan soruyorlar..."(3) ayetinden önce nazil olmuştur. Burada hiç bir zorlama ya da, yükümlülük olmaksızın kital (savaş) ayetiyle enfal suresi arasında bir irtibat kurmak gerekir. "Gerçi huşunuza gitmez ama, size savaş yazıldı (farz kılındı). Bazan hoşunuza gitmeyen bir şey hakkınızda kötü olabilir."(4) ve enfal suresinde: "Nitekim hak uğruna (savaşa gitmek için) Rabbin seni, evinden çıkardığı zaman, müminlerden bir takımı bundan hoşlanmıyorlardı."(5)

Bedir gazvesi, savaşın farz olmasındaki hikmetin mihengi olmuştu. Savaş insan nefsi için hoşlanılmayan bir şey de olsa, onda ehli iman için nice hayırlar vardır. Bedir bunun kanıtıdır. Pek çok hayırlar Bedir gazvesi sonrasında kendisini göstermiştir."

---

1) Bakara Suresi: 218
2) Bakara Suresi: 216
3) Bakara Suresi: 217
4) Bakara Suresi: 216
5) Enfal Suresi: 5

Dr.Muhammed Ebu Faris, seriyyelerin ve yoklama gurublarının gönderilmesinin faydaları hakkında şunları söylemiştir:

"Muhacirlerin kendi nefislerinde dış planda mazlum oldukları, kendi topraklarından kovuldukları ve mallarının müsadere edildiği, düşünce, söz ve ibadet hürriyetinden mahrum bırakıldıkları şeklindeki problemleri canlı ve daima gündemde tutulmuştu. Bunun tabii bir neticesi olarak haklı davalarını, başkalarına duyurabilmek için öncelikle kendi içlerinde yaşatmaları gerekiyordu."

Bu gelişmelerden sonra Kureyş ekonomisi bozulmuş ve bu ekonomi müslümanlar tarafından kontrol altına alınmıştı.

Ticaret, Kureş'in can damarıydı. Müslümanlar ise Kureyş'in ticaret yollarını ele geçirmişler, ancak böylelikle bazı haklarını geriye alabilmişlerdi.

Kureyş askeri güç bakımından zayıflatılmıştı. Kureyşin savaşçıları arasında korku ve endişe rüzgarları estirilmişti. Kureyşin yüksek şan ve şerefine şiddetli ve öldürücü darbeler indirilmişti.

Muhacirlerin korku duvarını yıkıp müşriklerin kalplerine korku salması ve maneviyatlarının kırılması ve her hareketlerinin kontrol altına alınması, müslümanların moral ve maneviyatlarını yükseltmişti.

Muhacirler, üzerinde savaşıp vuruşacakları toprağı iyice tanımışlardı. Yoklama heyetleri ortaya çıkmış, askerler nezdinde planlama, tatbikat, savaş becerisi ve terbiyesi kazanılarak pratik alışkanlıklara sahip olunmuştu. Ayrıca müslüman erkekler kendilerini tanımak, güçlerini keşfetmek gibi bir fırsata da kavuşmuştu.

Bu heyetler sebebiyle Medine içindeki dahili düşmanı korkutmak ve harici düşmanların cephesini zayıflatmak imkanı elde edilmişti. Ayrıca düşmanın gücünü sınamak gibi avantajlar da sağlanmıştı.

KIBLENİN DEĞİŞTİRİLMESİ

Bu konuda 'el-Rahik el-Mahtum' adlı eserde şunlara yer veriliyor:

"Hicretin ikinci yılının şaban ayında (Şubat 624 miladi) Allah, kıblenin Beyt'ul-Makdis'ten Mescidu'l-Haram'a doğru çevrilmesini emretti. Allah Teala, yahudilerden müslümanların safına geçmiş olan, zayıf ve münafıkları kendi aralarında infiale uğratmak ve bu şekilde müslümanlardan ayrılmalarını ve oldukları yere dönmelerini sağlamak için yapmıştır. Bu şekilde müslümanların safları hile ve hiyanetten arınmış oldu.

Kıblenin değiştirilmesinde yeni bir dönemin başladığına dair çok ince, zarif bir işaret vardır. Bu dönem; müslümanların bu kıbleyi ele geçirinceye kadar bitmeyecek bir dönemdi. Ya da bir kavmin kıblesinin düşmanlarının elinde olması, kabul edilemeyecek bir durumdu. Ne pahasına olursa olsun bir gün onu düşmanlarının elinden kurtarmak gerekiyordu."

٢٦٩ــ رَوَىٰ الْبُخَارِيُّ عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ــ اَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ صَلَّىٰ اِلَى بَيْتِ الْمَقْدِسِ سِتَّةَ عَشَرَ شَهْرًا، اَوْ سَبْعَةَ عَشَرَ شَهْرًا وَكَانَ يُعْجِبُهُ اَنْ تَكُونَ قِبْلَتُهُ قِبَلَ الْبَيْتِ، وَاَنَّهُ صَلَّىٰ ــ اَوْ صَلاَّهَا ــ صَلاَةَ الْعَصْرِ، وَصَلَّىٰ مَعَهُ قَوْمٌ، فَخَرَجَ رَجُلٌ مِمَّنْ صَلَّى مَعَهُ، فَمَرَّ عَلَى اَهْلِ الْمَسْجِدِ وَهُمْ رَاكِعُونَ، قَالَ: اَشْهَدُ بِاللَّهِ لَقَدْ صَلَّيْتُ مَعَ النَّبِيِّ ﷺ ــ قِبَلَ مَكَّةَ فَدَارُوا كَمَا هُمْ قِبَلَ الْبَيْتِ.

269- Buhari, el-Bera İbn Azib (r.a.)'den şöyle rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s.) Medine'de onaltı ay yahut onyedi ay Kudüs'teki Beytu'l-

---

269- Buhari (8/171) 65- Kitab el-Tefsir -12. Bab (Seye'kûlû essüfeha minen Nasi..)

Makdis'e doğru namaz kıldı. Fakat her zaman kıblesinin Kabe olmasını arzu ederdi. Resulullah, Kabe'ye doğru ilk namazını, yahud ikindi namazını kıldı. Bir cemaat de O'nunla birlikte kıldılar. Ondan sonra, O'nunla birlikte namaz kılanlardan biri çıktı ve bir mescidde bulunan bir cemaate, onlar namaz kılarlarken uğradı, onlara: "Peygamber ile birlikte Mekke'ye doğru namaz kıldığıma Allah için şehadet ederim" dedi. Bu şehadet üzerine o cemaat namazlarını bozmadan oldukları gibi Kabe'ye doğru döndüler."

Bir başka rivayette şöyle denilmiştir:

"Kıble değiştirilmeden evvel ilk kıbleye doğru namaz kılarak vefat etmiş, öldürülmüş, bir takım insanlar vardı. Biz bunlar hakkında ne diyeceğimizi (nasıl bir hüküm vereceğimizi) bilemedik. O zaman Allah şu ayeti indirdi: "Allah sizin imanınızı zayi edecek değildir."(1)

Bir başka rivayette;(2)

"Resulullah (a.s.) kıblesinin Kabe'ye yöneltilmesini arzu ederdi. Bunun üzerine Aziz ve Celil olan Allah: "Biz, yüzünü çok kere göğe doğru evirip çevirdiğini muhakkak görüyoruz. Şimdi seni herhalde hoşnut olacağın bir kıble'ye döndürüyoruz. (Namazda) Yüzünü artık Mescidi Haram tarafına çevir. (Ey müminler) Siz de nerede bulunursanız (namazda) yüzlerinizi, o yana döndürün." (3) ayetini indirdi. Resulullah (a.s.) da Kabe tarafına yöneldi. Bunun üzerine, insanlardan bir takım beyinsizler -ki onlar yahudilerdir- "Müslümanları, üzerinde durdukalrı kıblelerinden çeviren nedir?" dediler. "De ki: Doğu da Allah'ın, batı da. O kimi dilerse onu dosdoğru yola iletir".(4)

Tirmizi de şu hadisi tahric etmiştir:

"Resulullah (a.s.) Medine'de onaltı ay ya da onyedi ay Beytu'l-Makdis'e doğru namaz kıldı. Fakat her zaman kıblesinin Kabe ciheti olmasını arzu ederdi. Allahu Teala şu ayeti kerimeyi indirdi: "Biz, yüzünü çok kere göğe doğru evirip çevirdiğini muhakak görüyoruz. Şimdi seni herhalde hoşnut olacağın bir kıbleye döndürüyoruz. (Namazda) yüzünü artık Mescidi Haram tarafına çevir" Resulullah da Kabe tarafına yöneldi. Resulullah, zaten bunu arzuluyordu. Resulullah Ka'be'ye doğru ikindi namazını kıldı ve Beytul Makdis'e uğradı. Onlarla birlikte namaz kılanlardan biri onlara: Peygamber ile birlikte Mekke'ye doğru namaz kıldığına Allah için şehadet ettiğini söyledi. Bunun üzerine o cemaat na-

---

1) Bakara Suresi: 142

2) Buhari (1/502) 8- Kitab el-Salat -31- Bab el-Teveccuh nahve'l-kıbleti haysû kâne.

3) Bakara Suresi: 144

4) Bakara Suresi: 142

mazda iken Kabe'den tarafa döndüler."(1)

Nesai de şu hadisi tahric etmiştir: *"Resulullah, Medine'de onaltı ay Beytu'l-Makdis'e doğru namaz kıldı. Sonra Kabe'ye yöneldi. Sonra onunla namaz kılanlardan biri ensardan bu topluluğa uğradı ve onlara: "Peygamberin Kabe'ye doğru yöneldiğine şehadet ederim" dedi. Bunun üzerine o cemaat Kabe'ye doğru yöneldiler."*(2)

٢٧٠ــ رَوَىٰ الطَّبَرَانِيُّ عَنْ تُوَيْلَةَ بِنْتِ اَسْلَمَ وَهِيَ مِنَ الْمُبَايِعَاتِ قَالَتْ: إِنَّا لَبِمُقَامِنَا نُصَلِّي فِي بَنِي حَارِثَةَ، فَقَالَ عَبَّادُ بْنُ بِشْرِ بْنِ قِبْطِيٌّ: إِنَّ رَسُولَ اللّٰهِ ﷺ قَدِ اسْتَقْبَلَ الْبَيْتَ الْحَرَامَ وَالْكَعْبَةَ، فَتَحَوَّلَ الرِّجَالُ مَكَانَ النِّسَاءِ وَالنِّسَاءُ مَكَانَ الرِّجَالِ، فَصَلَّوا الرَّكْعَتَيْنِ الْبَاقِيَتَيْنِ نَحْوَ الْكَعْبَةِ.

270- Taberani, Tuveylete bint-i Esleme (r.a.)'den şöyle rivayet etmiştir:

"Biz, Beni Harise'lerin yanında namaz kılıyorduk. Kıbtioğullarından Abbad bin Bişt dedi ki; "Resulullah (a.s.) Beytil-Haram'a ve Kabe'ye yöneldi." Bunun üzerine erkekler kadınların yerine, kadınlar da erkeklerin yerine geçti. Namazın iki rekatını Kabe'ye doğru yönelerek kıldılar."

٢٧١ــ رَوَىٰ الطَّبَرَانِيُّ عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ اَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يُصَلِّي قِبَلَ بَيْتِ الْمَقْدِسِ، فَلَمَّا حُوِّلَ انْطَلَقَ رَجُلٌ إِلَى اَهْلِ قُبَاءَ فَوَجَدَهُمْ يُصَلُّونَ صَلاَةَ الْغَدَاةِ، فَقَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللّٰهِ ﷺ اَمَرَ اَنْ يُصَلِّيَ إِلَى الْكَعْبَةِ فَاسْتَدَارَ إِمَامُهُمْ حَتَّى اسْتَقْبَلَ بِهِمُ الْقِبْلَةَ.

271- Taberani, Sehl ibn Sa'd (r.a.)'dan rivayet etmiştir:

"Peygamber, Beyti'l-Makdis'e doğru namaz kılıyordu. Kıble, Ka'be'ye doğru çevrilince bir adam Kûba ehline gitmek için yola çıktı. Onları sabah namazını kılarlarken buldu. Onlara Resulullah (a.s.)'ın Kabe'ye doğru kılınmasını emrettiğini söyledi. Kabe'ye yönelinceye kadar yönlerini çevirdiler."

270- el-Mucem el-Kebir (24/207). Haysemi zikretmiş (14). Taberani'nin Kebir'de rivayet ettiğini ve ricalinin güvenilir olduğunu söylemiştir.

271- Haysemi zikretmiş (2/14), Taberani'nin rivayet ettiğini ve ricalinin sahih olduğunu söylemiştir.

1) Tirmizi (2/169) Ebvab el-Salah -Bab Ma cac fi iblida el-Kıble. Sahih, hasen hadis olduğunu söylemiştir. Gene (5/207) Kitab Tefsir el-Kur'an -1- Bab: Ye min Sûretil Bakara.

2) Nesai (1/243) Kitab el-Salah - Bab: Farz el-Kıble.

DERSLER VE ÖĞÜTLER

Üstad Ebul Hasan en Nedvi şöyle der:

"Müslüman araplar, Kabe sevgisi üzerine büyümüştür. Bu sevgi, onların iliklerine kadar işlemiştir. Kabe'yi salt bir ev olarak, ya da Hz. İbrahim (a.s.)'in veya Hz. İsmail (a.s.)'in yaptığı bir ev olarak düşünmüyorlardı. Kabe'ye yönelmek onların en büyük arzusu idi. Namazın Beyt'ul-Makdis'e doğru kılınması, müslümanlar için çok zor bir sınav olmuştu. Ancak onlar "İşittik ve itaat ettik, Rabbimizin katından olan her şeye iman ettik" demişlerdir. Resulullah (a.s.)'a itaat etmek ve Allah'ın emirlerine uymaktan başka bir şey düşünmüyorlardı. Bu itaat, adet ve heveslerine uysun ya da uymasın hiç fark etmiyordu.

Allah onların kalblerini takva ile doldurup ve emirlere teslim olmak konusunda imtihan edince, Resulullah ve müslümanlar, Kabe'den yüz çevirip Beytül Makdis'e yönelmişlerdi. Kur'an şöyle diyor: "Böylece sizi bir ümmet yaptık ki, insanlara şahit olsun. Biz Peygamber'e uyanı, ökçesi üzerine geriye dönenden ayıralım diye, eksiden yöneldiğin Kabe'yi kıble yaptık. Bu Allah'ın yol gösterdiği kimselerden başkasına elbette ağır gelir."(1)

Kıblenin değiştirilmesinin siyasi, askeri, dini ve tarihi olmak üzere pek çok boyutları vardır. Siyasi boyut olarak; arap yarımadasını hadislerin merkezi haline getirmesidir. Tarihi boyutu ise; dünyayı, Hz.İbrahim (a.s)'in bıraktığı arap mirasına bağlamış olmasıdır. Askeri boyutu da, Mekke'nin fethi ve Mescidûl Haram'daki fıtrata aykırı olan konuma son vermeye zemin hazırlamasıdır.

HZ. PEYGAMBER (A.S.)'İN GAZVELERİNİN SAYISI

٢٧٢ــ رَوَىٰ الْبُخَارِيُّ عَنْ اَبِي اِسْحَاقَ قَالَ: كُنْتُ اِلَى جَنْبِ زَيْدِ بْنِ اَرْقَمَ فَقِيلَ لَهُ: كَمْ غَزَا النَّبِيُّ ﷺ مِنْ غَزْوَةٍ؟ قَالَ: تِسْعَ عَشْرَةَ قَالَ: كَمْ غَزَوْتَ اَنْتَ مَعَهُ؟ قَالَ: سَبْعَ عَشْرَةَ، قُلْتُ: فَاَيُّهُمْ كَانَتْ اَوَّلَ؟ قَالَ: ذَاتُ الْعُشَيْرِ اَوِ الْعُسَيْرَةِ، فَذَكَرْتُ لِقَتَادَةَ فَقَالَ: الْعُشَيْرَةِ.

272- Buhari, Ebu İshak Amr ibn Abdullah (r.a.)'dan şöyle rivayet etmiştir:

272- Buhari (7/279) 64-Kitab el-Megâzi -1-Bab: Gazvetûl Uşeyre evi'l-Useyre. Ve Müslim (3/1447) 32- Kitab el Cihad ve'l-Siyer -49- Bab: Gezavat ûl'-Nebi. (a.s.) Ve Tirmizi (4/194) 24- Kitab el-Cihad -6- Bab: Ma Car fi gazevat el-Nebi (a.s.). Ve kem geza.

1) Bakara Suresi: 143

"Ben, Zeyd ibn Erkam'ın yanında idim. Kendisine: "Peygamber (a.s.) gazalardan kaçında bizzat bulunup savaşmıştır?" diye soruldu. Zeyd ibn Erkam: "Ondokuz gazada" diye cevap verdi. Sonra Zeyd'e; "Sen kaç gazada Peygamber'in beraberinde gaza ettin?" denildi. O da; "Onyedi" dedi. Ben "Bunların hangisi ilk gaza idi?" dedim. Zeyd ibn Erkam: "Useyre yahud Uşeyre gazası" dedi. Şu'be; "Ben Katada'ye bu ismi zikrettim de, o (Uşeyr) şeklinde söyledi" demiştir."

٢٧٣ــ رَوَى الشَّيْخَانِ عَنْ بُرَيْدَةَ قَالَ: غَزَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ تِسْعَ عَشْرَةَ غَزْوَةً، قَاتَلَ فِي ثَمَانٍ مِنْهُنَّ.

273- Şeyhan, Bureyde (r.a.)'den şu şekilde rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s.) ondokuz gazveye gitmiş, bunların sekizinde bizzat savaşmıştır."

İbni Hacer de 19 olduğunu söylemiştir. Gazvelerle kasdettiği; Resulün bizzat savaşmış olsun ya da olmasın, çıktıkları kasdedilir. Ancak Ebu Ya'li'nin Ebu Zubeyr'den, o da Cabir'den rivayet ettiğine göre, gazvelerinin sayısı 21'dir. İsnadı sahih, aslı ise Müslim'dedir. Buna göre Zeyd bin Erkam iki tanesini atlamıştır. Bunların Ebva ve Buat gazveleri olması muhtemeldir. Bu gazveler, onun küçüklüğünde yapıldığı için bilmiyor olması ihtimali vardır. Müslim'de şu ifade ile varid olan hadis bunu te'yid etmektedir. *"Dedim ki; onun ilk katıldığı gazve hangisidir?" Dedi ki "Üşeyr ya da Uşeyre gazesi"* Uşeyre gazesi ise bilindiği gibi Resulullah (a.s.)'ın üçüncü gazvesidir.

Amâ İbn Tîn'in bu konudaki açıklaması ise şöyledir:

"Zeyd ibn Erkam'ın sözü kendisinin ilk katıldığı gazve olduğu için böyle söylediğini gösterir. O şöyle demiştir: "Dedim ki: "Peygamber (a.s.)'in senin de birlikte olduğun ilk gazvesi hangisidir?" "Uşeyr", dedi. "Bunda iki ihtimal var: Ya ondan sonraki iki gazveyi bilmiyor, ya da iki gazveyi bir tek gazve olarak sayıyor." Musa ibn Ukle de şöyle der: *"Resulullah (a.s.) bizzat sekiz gazvede savaştı. Bedir, sonra Uhud, sonra Ahzab, sonra Mustalak, sonra Hayber, sonra Mekke, sonra Huneyn, sonra Taif."*. Musa İbn Ukle, Kurayza gazvesini saymamıştır. Çünkü bunun akabinde olduğu için Ahzab'la birlikte saymıştır. Diğerlerini ise Ahzab hezimetinden sonra tek tek vaki olduğu için ayrı ayrı saymıştır. Zeyd bin Erkam ve Cabir'in sözü bu şekilde aynı manada birleşmiş olur.

273- Buhari (8/153) 64- Kitab el-Meğazi -89- Bab: Geza el-Nebi (a.s.).

Ve Müslim (3/1448). 32-Kitab el-Cihad ve'l-Siyer. 49- Bab: Aded Gezavat el-Nebi (a.s.).

İbn Said bunu daha da genişletmiş, Resulullah (a.s.)'ın bizzat çıktığı gazvelerin sayısını 27 olarak belirtmiştir. Vakidî de bu görüşü kabul etmiştir.

Bu ibn İshak'ın da söylediğine uygundur. Ancak o, Vadi'l-Kura'yı, Hayber-'den ayırmamıştı. Süheyli de buna işaret etmiştir. Altı tane fazlalık da bu kabildenir. Abdürrezak'ın sahih bir isnadla Said bin el-Müseyyib'ten tahric ettiği de buna hamledilebilir. O, *"Resulullah 24 gazveye katıldı"* demiştir. Ya'kub ibn Süfyan, Selme ibn Sebib'ten o da Abdurrezzak'tan tahriç etmiş ve sonra fazladan olarak Said'in önce 18, sonra da 24 söylediğini zikretmiştir. Zührî'de *"Vehim mi etti yoksa sonradan bir şey mi işitti bilemiyorum"* demiştir.

Zeyd ibn Erkam'ın o sözü hangi sebepten ötürü söylediği konusundaki sözleri birleştirmek gerekir. Allah en iyisini bilendir...

Resulullah (a.s.)'ın gönderdiği heyetler ve seriyyeleri, İbn İshak 36, Vakidî ise 48 olarak belirtmiştir. İbn el-Cevzî (Telkih)de 56 olduğunu söylemiştir. Mesudi ise 60 olarak kabul etmiştir. Şeyhimiz (Nuzum el-Sîre)de 70'den fazla saymıştır. Hakim'e ve İklil'e göre de bunlar yüzün üzerindedir. Onların, gazveleri de bu sayıya katmış olmaları ihtimali vardır.

İnsanlık tarihinin bu dönemi; insanları, yapılan işler ve her şeyiyle insanlığı dehşete düşüren dönemdir. Hergün yenilenen ve hergün yeniden dirilen İslam ümmetinin ortaya çıkması bunun bir kanıtıdır. Bu dönem, bu dünyaya daima genişleyen, yayılan hidayete götüren İslamı hediye etmiştir. Köhne dünyayı, tek Allah'ın hidayetine kavuşturmuştur.

BEDİR SAVAŞI

GİRİŞ

Bedir Savaşı'nın Hz.Peygamber (a.s.)'in hayatında ve İslam tarihinde çok büyük önemi vardır. Çünkü bu savaş, bütün İslami savaşlara damgasını vurmuştur. Hiçbir cihad hareketi yoktur ki, Bedir'den dersler alınmamış olsun. Müslümanların savaş anında okumayı alışkanlık haline getirdikleri ve her cihad hareketinde yeniden etüd ettikleri enfal suresi, Bedir sebebiyle nazil olmuştur. Bedir; iki merhale arasında yani kuvvet ve zayıflık merhaleleri arasında bir geçit dönemi, bariz bir öğretmen olmuştur. Allahu Teala:*"Nitekim Allah size Bedir'de de yardım etmişti. Siz o zaman zayıf idiniz."*(1)buyuruyor.

Bedir sonrasında nifak olayları başgöstermişti. Halbuki daha öncesinde sadece küfür ve iman vardı. Allah (c.c.) Bedir dolayısıyla Resule ve müminlere verdiği pek çok vaadini yerine getirmişti. Kafirlere de yaptığı pek çok tehdidi gerçekleştirmişti. Bu şekilde savaşın dini hükümleri ve adabı da belirlenmiş oldu. Şüphesiz savaşın gerisinde ganimet ve esirler kalır. Hiçbir ümmet ganimetler ve esirler hakkında ahlaki yıkımdan kurtulamamıştır. Ancak bu ümmet, bu yıkıma kendini kaptırmamıştır. Bedir gazvesi en yüksek ahlaki değerlerin ikamesi için bu iki meselede ve diğerlerinde başlangıç olmuştur.

Müslümanların sayısı üçyüzon küsürdü. Beraberinde atlar ve 70 deve vardı. Müşrikler ise başlangıçta 1300 kişiydi. Sonlara doğru 950 kişiye düşmüşlerdi. Beraberlerinde 100 at, 600 zırh ve çok sayıda deve bulunuyordu.

Onlar da araptı, bunlar da arap. Bununla birlikte müşrikler yenilmiş, müslümanlar ise kazanmıştı. Şartlar bakımından yenilgi şaşırtıcı ve beklenmedikti. Müşriklerden 70 kişi öldürülmüş, 70 kişi esir edilmiş, kalanlar da kaçmıştı. Müslümanlardan ise 6'sı ensar'dan ve 8'i muhacirlerden olmak üzere 14 kişi

---

1) Al-i İmran Suresi: 122

şehid düşmüştü. Doğrusu bu netice maddi ölçütlere göre hayret edilecek bir durumdu. Maddi ölçütlere göre imkansız olan bu netice imani değerler bakımından son derece doğaldı. Allah'ın isteği bu yoldaydı. O'nun iradesi önünde hiçbir şey duramazdı. Büyük Bedir'den alınacak en önemli ibret budur.

İki maddi kuvvet karşılaştığında sebebler ve şartlar bakımından, oluş kanunlarına göre kuvvetli olan kazanır. Eğer silah, toprak, savaşçılar, komuta ve şartlar eşit olunca biri diğerine galip gelmez. Eğer biri ötekine üstünlük sağlarsa sonunda denge, üstünlük sağlayan tarafa döner. Allah'ın iradesi galip gelir. Maddi şartlar karşı tarafın şartları önünde az ve yetersiz dahi olsa imani dengelerde zafer ve yardım Allahtandır. Bedir savaşında müşrikler bazı yönlerden üstündüler. Müslümanlar ise bazı yönlerden onlardan daha üstündüler. Ancak müşriklerin üstünlüğü yalnızca maddi yönde idi. Ve Allah'ın askerleri onun (c.c.) fazlı ile galip geldi.

Müşriklerde gurur, kibirlenme, riya ve kopukluk vardı. Buna ilaveten komuta birliği de yoktu. Allah bazı müşrikleri genel bütünden koparmış ve çekilmelerini sağlamıştı. Allah savaş öncesi yağmur indirmişti. Ki bu müslümanların güçsüzlüklerini gidermiş bunun neticesi olarak müşrikler gevşemişlerdi. Allah Azze ve Celle bu savaşta melekleri göndermişti ve onlar düşman saflarına korku salmışlardı. Komutan Resulullah (a.s.)'dı. O ise tarihte askerleri tarafından en çok sevilen ve itaat edilen, bu hususta eşi olmayan bir komutandı. Komutana duyulan bu sevgi ve itaata, dua, şura, şehid olma arzusu ve ahirete kavuşma yarışı da eklenince başarının sırrı anlaşılır. Ayrıca savaşta olanca gayretin sarfedilmesi, alınan kararların yerinde ve isabetli kararlar olması, zulüm ve isyandan uzak, stratejik yerleri daha önceden kapma, düzenli ve tertipli olmak da siyasi ve askeri başarılardandı.

Üstad Nedvî'nin de dediği gibi Bedir'in İslam tarihinde ve müslümanlar üzerinde büyük önemi vardı.

Her başarı ve fethin, kurulan her devletin ve hükümetin Bedir meydanında kazanılan bu bariz zafere borçlu olduğu taraflar vardır. Bundan ötürü bu savaş Yevm'ul-Furkan diye adlandırılır. *"Eğer Allah'a ve (hak ile batılın) ayrılma gününde, o iki topluluğun karşılaştığı (Bedir) gününde kulumuz Muhammed'e indirdiğimiz (ayetler)e inanmışsanız..."*(1).

Bedir'in önemini Allahu Teala, ali imran suresinde ve tamamen Bedir'le ilgili olarak inzal ettiği enfal suresinde açıklamıştır ki biz bunu 'el Esas fi't Tefsir' adlı eserimizde ele almıştık. Şimdi de Bedir Savaşı'yla ilgili hadis metinlerini ele alıyor, bu savaşın boyutlarını anlatmaya başlıyoruz.

---

1) Enfal Suresi: 41

BEDİR SAVAŞI'NIN HAZIRLIKLARI

٢٧٤ــ رَوَى اَبُو دَاوُدُ عَنْ عَبْدِالرَّحْمٰنِ بْنِ كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ ــ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا ــ عَنْ رَجُلٍ مِنْ اَصْحَابِ النَّبِيِّ ﷺ : اَنَّ كُفَّارَ قُرَيْشٍ كَتَبُوا اِلَى ابْنِ اُبَيٍّ، وَمَنْ كَانَ يَعْبُدُ مَعَهُ الْاَوْثَانَ مِنَ الْاَوْسِ وَالْخَزْرَجِ، وَرَسُولُ اللّٰهِ ﷺ يَوْمَئِذٍ بِالْمَدِينَةِ قَبْلَ وَقْعَةِ بَدْرٍ:

اِنَّكُمْ اٰوَيْتُمْ صَاحِبَنَا ــ وَاِنَّا نُقْسِمُ بِاللّٰهِ لَتُقَاتِلُنَّهُ اَوْ لَتُخْرِجُنَّ، اَوْ لَنَسِيرَنَّ اِلَيْكُمْ بِاَجْمَعِنَا، حَتَّى نَقْتُلَ مُقَاتِلَتَكُمْ، وَنَسْتَبِيحَ نِسَاءَكُمْ ــ فَلَمَّا بَلَغَ ذٰلِكَ عَبْدَاللّٰهِ بْنَ اُبَيٍّ وَمَنْ كَانَ مَعَهُ مِنْ عَبَدَةِ الْاَوْثَانِ اجْتَمَعُوا لِقِتَالِ النَّبِيِّ ﷺ فَلَمَّا بَلَغَ ذٰلِكَ النَّبِيَّ ﷺ لَقِيَهُمْ فَقَالَ: «لَقَدْ بَلَغَ وَعِيدُ قُرَيْشٍ مِنْكُمُ الْمَبَالِغَ، مَا كَانَتْ تَكِيدُكُمْ بِاَكْثَرَ مِمَّا تُرِيدُونَ اَنْ تَكِيدُوا بِهِ اَنْفُسَكُمْ، تُرِيدُونَ اَنْ تُقَاتِلُوا اَبْنَاءَكُمْ وَاِخْوَانَكُمْ» فَلَمَّا سَمِعُوا ذٰلِكَ مِنَ النَّبِيِّ ﷺ تَفَرَّقُوا، فَبَلَغَ ذٰلِكَ كُفَّارَ قُرَيْشٍ، فَكَتَبَتْ كُفَّارُ قُرَيْشٍ بَعْدَ وَقْعَةِ بَدْرٍ اِلَى الْيَهُودِ: اِنَّكُمْ اَهْلُ الْحَلْقَةِ وَالْحُصُونِ وَاِنَّكُمْ لَتُقَاتِلُنَّ صَاحِبَنَا، اَوْ لَتَفْعَلُنَّ كَذَا وَكَذَا، وَلاَ يَحُولُ بَيْنَنَا وَبَيْنَ خَدَمِ نِسَائِكُمْ شَيْءٌ ــ وَهِيَ الْخَلاَخِيلُ ــ فَلَمَّا بَلَغَ كِتَابُهُمُ النَّبِيَّ ﷺ : اِجْتَمَعَتْ بَنُو النَّضِيرِ، بِالْغَدْرِ، فَاَرْسَلُوا اِلَى رَسُولِ اللّٰهِ ﷺ : اُخْرُجْ اِلَيْنَا فِي ثَلاَثِينَ مِنْ اَصْحَابِكَ، وَيَخْرُجُ مِنَّا ثَلاَثُونَ حَبْرًا، حَتَّى نَلْتَقِيَ بِمَكَانِ الْمَنْصَفِ، فَيَسْمَعُوا مِنْكَ، فَاِنْ صَدَّقُوكَ وَاٰمَنُوا بِكَ، اٰمَنَّا بِكَ، فَقَصَّ خَبَرَهُمْ، فَلَمَّا كَانَ الْغَدُ عَلَيْهِمْ بِالْكَتَائِبِ فَحَصَرَهُمْ، فَقَالَ لَهُمْ: «اِنَّكُمْ وَاللّٰهِ لاَتَاْمَنُونَ عِنْدِي اِلاَّ بِعَهْدٍ تُعَاهِدُونِي عَلَيْهِ»، فَاَبَوْا اَنْ يُعْطُوهُ عَهْدًا، فَقَاتَلَهُمْ يَوْمَهُمْ ذٰلِكَ، ثُمَّ غَدَا الْغَدَ عَلَى بَنِي قُرَيْظَةَ بِالْكَتَائِبِ، وَتَرَكَ بَنِي النَّضِيرِ، وَدَعَاهُمْ اِلَى اَنْ يُعَاهِدُوهُ، فَعَاهَدُوهُ، فَانْصَرَفَ عَنْهُمْ، وَغَدَا عَلَى بَنِي النَّضِيرِ بِالْكَتَائِبِ، فَقَاتَلَهُمْ حَتَّى نَزَلُوا عَلَى الْجَلاَءِ، فَجَلَتْ بَنُو النَّضِيرِ، وَاحْتَمَلُوا مَا اَقَلَّتِ الْاِبِلُ مِنْ اَمْتِعَتِهِمْ، وَاَبْوَابِ بُيُوتِهِمْ وَخَشَبِهَا، فَكَانَ نَخْلُ بَنِي النَّضِيرِ لِرَسُولِ اللّٰهِ ﷺ خَاصَّةً، اَعْطَاهُ اللّٰهُ اِيَّاهَا، وَخَصَّهُ بِهَا، فَقَالَ: ﴿وَمَآ

أَفَآءَ اللَّهُ عَلَى رَسُولِهِ مِنْهُمْ فَمَا أَوْجَفْتُمْ عَلَيْهِ مِنْ خَيْلٍ وَلاَ رِكَابٍ﴾.

يَقُولُ: بِغَيْرِ قِتَالٍ، فَأَعْطَى النَّبِيُّ ﷺ أَكْثَرَهَا لِلْمُهَاجِرِينَ، وَقَسَّمَهَا بَيْنَهُمْ وَقَسَّمَ مِنْهَا لِرَجُلَيْنِ مِنَ الأَنْصَارِ، وَكَانَا ذَوَيْ حَاجَةٍ، وَلَمْ يَقْسِمْ لأَحَدٍ مِنَ الأَنْصَارِ غَيْرِهِمَا، وَبَقِيَ مِنْهَا صَدَقَةُ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ الَّتِي هِيَ فِي أَيْدِي بَنِي فَاطِمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا.

274- **Ebu Davud**, Abdurraman ibn Ka'b ibn Malik (r.a.)'ten, o da Peygamber (a.s.)'in ashabının birinden şöyle rivayet etmiştir:

"Kureyş kafirleri ibn Ubeyye'ye ve onunla birlikte Evs ve Hazreç kabilelerinden putperestlere bir mektup yazmışlardır: Resulullah o zaman Bedir savaşından önce Medine'de idi:

"Siz sahibimize sığındınız. Allah'a yemin ederek diyoruz ki, sizinle mutlaka ya savaşılacak ya da çıkartılacaksınız. Ya da biz topyekün sizin üzerinize yürüyeceğiz. Ta ki, savaşçılarınızı öldürecek, kadınlarınızı helal kılacağız." Bu haber Abdullah ibn Ubey'ye ve beraberindeki putperestlere varınca, Peygamber (a.s.)'le savaşmak üzere toplandılar. Onların toplanma haberi Peygamber (a.s.)'e ulaştığında onları karşıladı ve onlara şöyle dedi: "Kureyş'in tehdit ve korkusu sizi olanca kuvvetiyle sarmış. Onların sizin için düşündükleri hile ve kötülükler sizin kendi nefsiniz için istediğiniz hilelerden daha fazla değildir. Siz, oğullarımız ve kardeşlerimizle savaşmak istiyorsunuz" Bunları işitince dağıldılar. Bu; Kureyş kafirleri tarafından duyulunca onlar Bedir savaşından sonra yahudilere yazdılar ve şöyle dediler: "Siz silah, mühimmat ve kaleler sahibisiniz. Siz ya sahibimizle savaşırsınız ya da biz şöyle şöyle yaparız. Bizimle sizin kadınlarınızın hizmetkarları arasında hiç bir fark yoktur."

Onların bu yazıları Peygamber (a.s.)'e varınca, Nadiroğulları, sabahleyin erkenden topladılar.

Resulullah (a.s.)'a haber gönderdiler ve; "Ashabından 30 kişiyle karşımıza çık. Bizden de 30 tane alim kişi çıkacak. Uygun bir yerde karşılaşacağız. Seni dinleyecekler. Eğer seni tasdik eder, sana iman ederlerse biz de sana iman ederiz" deyip, onların sözlerini anlattı. Ertesi gün Resulullah onları ordusuyla muhasara etti ve onlara şöyle dedi "Sizler, vallahi üzerine ahdedeceğiniz bir ahid olmadıkça benim yanımda emin olmazsınız." Onlar ahid vermekten kaçındılar. O gün, onlarla savaştı. Bir gün sonra, ordusuyla Kurayzaoğullarının üzerine gitti. Nadiroğullarını bıraktı. Onları kendisiyle anlaşma yapmaya çağırdı. On-

---

274- Ebu Davud (3/156) Kitab el-Harac ve'l-İmare ve'l-Fey Bab: Fi haber el-Nadir.

lar anlaşma yapınca, onlardan uzaklaştı. Ve ordusuyla Nadiroğulları yurtlarından uzaklaştılar. Nadiroğulları ancak bir devenin taşıyabileceği kadar, evlerinin kapısı ve tahtasını yük olarak götürebildiler. Nadiroğullarının hurmalığı özellikle Resulullah (a.s.)'a kaldı. Allah hurmalığı ona verdi, ona ayırdı. "Allah'ın onlardan Peygamberine verdiği ganimetlere gelince siz (onu elde etmek için) onun üzerine ne at, ne deve sürmediniz."(1)

Savaşılmaksızın alınan hurmalığın çoğunu Hz. Peygamber (a.s.), muhacirlere verdi. Onlar arasında bölüştürdü. Bir kısmını da ensardan ihtiyaç sahibi olan iki kişi arasında taksim etti. O ikisinin dışında ensardan kimseye vermedi. Kendisine de daha sonra Fatıma (r.a.)'nın oğullarına kalacak bir yeri kaldı."

٢٧٥ــ رَوَىٰ الْبُخَارِيُّ عَنْ عَبْدِاللّٰهِ بْنِ مَسْعُودٍ ــ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ ــ حَدَّثَ عَنْ سَعْدِ بْنِ مُعَاذٍ أَنَّهُ قَالَ: كَانَ صَدِيقًا لأُمَيَّةَ بْنِ خَلَفٍ، وَكَانَ أُمَيَّةُ إِذَا مَرَّ بِالْمَدِينَةِ نَزَلَ عَلَى سَعْدٍ، وَكَانَ سَعْدٌ إِذَا مَرَّ بِمَكَّةَ نَزَلَ عَلَى أُمَيَّةَ، فَلَمَّا قَدِمَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ الْمَدِينَةَ: اِنْطَلَقَ سَعْدٌ مُعْتَمِرًا، فَنَزَلَ عَلَى أُمَيَّةَ بِمَكَّةَ، فَقَالَ لأُمَيَّةَ: اُنْظُرْ لِي سَاعَةَ خَلْوَةٍ، لَعَلِّي أَطُوفُ بِالْبَيْتِ، فَخَرَجَ بِهِ قَرِيبًا مِنْ نِصْفِ النَّهَارِ، فَلَقِيَهُمَا أَبُو جَهْلٍ، فَقَالَ: يَا أَبَا صَفْوَانَ، مَنْ هٰذَا مَعَكَ؟ فَقَالَ: هٰذَا سَعْدٌ، فَقَالَ لَهُ أَبُو جَهْلٍ: أَلاَ أَرَاكَ تَطُوفُ بِمَكَّةَ آمِنًا، وَقَدْ زَعَمْتُمْ أَوَيْتُمُ الصُّبَاةَ، وَزَعَمْتُمْ أَنَّكُمْ تَنْصُرُونَهُمْ وَتُعِينُونَهُمْ، أَمَا وَاللّٰهِ، لَوْلاَ أَنَّكَ مَعَ أَبِي صَفْوَانَ مَارَجَعْتَ إِلَى أَهْلِكَ سَالِمًا، فَقَالَ لَهُ سَعْدٌ ــ وَرَفَعَ صَوْتَهُ عَلَيْهِ ــ : أَمَا وَاللّٰهِ، لَئِنْ مَنَعْتَنِي هٰذَا لأَمْنَعَنَّكَ مَا هُوَ أَشَدُّ عَلَيْكَ مِنْهُ: طَرِيقَكَ عَلَى الْمَدِينَةِ، فَقَالَ لَهُ أُمَيَّةُ: لاَتَرْفَعْ صَوْتَكَ يَاسَعْدُ عَلَى أَبِي الْحَكَمِ سَيِّدِ أَهْلِ الْوَادِي، فَقَالَ سَعْدٌ: دَعْنَا عَنْكَ يَا أُمَيَّةُ، فَوَاللّٰهِ، لَقَدْ سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ ﷺ يَقُولُ: «إِنَّهُمْ قَاتِلُوكَ»، قَالَ: بِمَكَّةَ؟ قَالَ: لاَ أَدْرِي، فَفَزِعَ لِذٰلِكَ أُمَيَّةُ فَزَعًا شَدِيدًا، فَلَمَّا رَجَعَ أُمَيَّةُ إِلَى أَهْلِهِ، قَالَ: يَا أُمَّ صَفْوَانَ، أَلَمْ تَرَيْ مَا قَالَ سَعْدٌ؟ قَالَتْ: وَمَا قَالَ لَكَ؟ قَالَ: زَعَمَ أَنَّ مُحَمَّدًا أَخْبَرَهُمْ: أَنَّهُمْ قَاتِلِيَّ، فَقُلْتُ لَهُ: بِمَكَّةَ؟ قَالَ: لاَ أَدْرِي. فَقَالَ أُمَيَّةُ: وَاللّٰهِ لاَ أَخْرُجُ مِنْ مَكَّةَ، فَلَمَّا كَانَ يَوْمُ بَدْرٍ اِسْتَنْفَرَ أَبُو جَهْلٍ النَّاسَ، فَقَالَ: أَدْرِكُوا عِيرَكُمْ،

---

1) Haşir Suresi: 6

فَكَرِهَ اُمَيَّةُ اَنْ يَخْرُجَ، فَاَتَاهُ اَبُو جَهْلٍ، فَقَالَ: يَا اَبَا صَفْوَانَ، اِنَّكَ مَتَىٰ مَايَرَاكَ النَّاسُ قَدْ تَخَلَّفْتَ، وَاَنْتَ سَيِّدُ اَهْلِ الْوَادِي تَخَلَّفُوا مَعَكَ، فَلَمْ يَزَلْ بِهِ اَبُو جَهْلٍ حَتَّىٰ قَالَ: اَمَّا اِذْ غَلَبْتَنِي، فَوَاللّٰهِ، لَاَشْتَرِيَنَّ اَجْوَدَ بَعِيرٍ بِمَكَّةَ، ثُمَّ قَالَ اُمَيَّةُ: يَا اُمَّ صَفْوَانَ، جَهِّزِينِي، فَقَالَتْ لَهُ: يَا اَبَا صَفْوَانَ، وَقَدْ نَسِيتَ مَا قَالَ لَكَ اَخُوكَ الْيَثْرِبِيُّ؟ قَالَ: لَا، وَمَا اُرِيدُ اَنْ اَجُوزَ مَعَهُم اِلاَّ قَرِيبًا، فَلَمَّا خَرَجَ اُمَيَّةُ اَخَذَ لَايَنْزِلُ مَنْزِلاً اِلاَّ عَقَلَ بَعِيرَهُ، فَلَمْ يَزَلْ بِذٰلِكَ حَتَّى قَتَلَهُ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ بِبَدْرٍ.

275- Buhari, Abdullah ibn Mesud (r.a.)'dan rivayet etmiştir. O da Sa'd Muaz'ın şöyle dediğini tahdis etmiştir:

"Sa'd ibn Muaz, Mekkeli Umeyye ibn Halef'in samimi dostu idi. Umeyye ticaret için Şam'a giderken Medine'ye uğradığında, Sa'd ibn Muaz'a misafir olur, Sa'd da Mekke'ye uğradığında Umeyye ibn Halef'in konağına iner, ona misafir olurdu. Resulullah (a.s.), Medine'ye hicret edip gelince, Sa'd ibn Muaz, umre yapmak için Mekke'ye gitti ve Mekke'de Umeyye'ye gidip ona misafir oldu ve ona hitaben:

"Benim için Harem'in tenha bir saatini gözetle de ben Kabe'yi rahatça tavaf edeyim" dedi.

Bu istek üzerine Umeyye, Sa'd'ı, gündüzün yarısına yakın olan kuşluk vaktinde Kabe'ye götürdü. Umeyye, Sa'd'la beraber bulunduğu bu sırada yanlarına Ebu Cehil geldi ve

"Ya Eba Safvan! Beraberinde bulunan bu adam kimdir?" diye sordu.

O da: "Bu Sa'd ibn Muaz'dır" dedi.

Bunun üzerine Ebu Cehil, Sa'd'a hitaben: "Dikkat et, ben seni Mekke'de emniyet içinde Kabe'yi tavaf ederken görüyorum. Halbuki siz (Medine'liler), o dinlerini değiştirenleri (yani Muhammed ile sahabilerini) sığındırdınız ve onlara nusret ve yardım ettiniz. Bunu da açıkça söylüyorsunuz. Şunu iyi bil ki vallahi sen eğer Ebu Safvan Umeyye ibn Halef'in beraberinde bulunmasaydın salimen ailene dönemezdin" dedi.

Sa'd ibn Muaz da Ebu Cehil'e karşı yüksek sesle şu cevabı verdi: "Dikkat et, vallahi eğer sen beni bu tavaftan men edersen, ben de sana karşı bundan daha şiddetlisini yapar, senin Medine üzerinden geçen ticaret yolunu keser ve

---

275- Buhari (7/282) 64-Kitab el-Magazi 2- Bab: Zikr el-Nebi (a.s.) men yuktel bi-Bedr.

seni ondan men ederim." dedi.

Bunun üzerine Umeyye, Sa'd'a hitaben "Ya Sa'd! Bu Mekke vadisi ahalisinin seyyidi olan Ebu'l-Hakem'e (Ebu Cehil'e) karşı sesini yükseltme!" dedi. Sa'd bunun üzerine Umeyye'ye: "Ya Umeyye! Sen de (Ebu Cehil'i koruyarak) beni tutma, bırak. Vallahi ben Resulullah'tan seni öldüreceklerini işittim." dedi. Umeyye: "Onlar beni Mekke'de mi öldürecekler" dedi. Sa'd: "Bilmiyorum" dedi. Umeyye bu sözden dolayı şiddetli bir şekilde korktu. Umeyye bu korku ile ailesinin yanına dönünce karısına hitaben:

"Ya Ummü Safvan! Medineli dostum Sa'd'ın bana ne dediğini biliyor musun?" dedi.

Karısı: "Hayır bilmiyorum" dedi.

Ümeyye: "Sa'd, Muhammed'in sahabilerine, kendilerinin beni öldüreceklerini söylemiş. Ben de ona: Mekke'de mi öldürecek? dedim. Sa'd: "Bunu bilmiyorum" dedi."Ve Umeyye konuşmasını şöyle sürdürdü:

"Vallahi ben Mekke'den dışarı çıkmam" dedi. Bir müddet sonra Bedir günü olduğu (yani olacağı) zaman Ebu Cehil, insanların bu sefere çıkmalarını istedi ve: "Muaviye'nin maiyetinde gelmekte olan kervanınıza yetişin" dedi. Umeyye, Mekke'den Bedir'e çıkmak istemedi. Ebu Cehil, Umeyye'ye geldi ve: "Ya Eba Safvan! Sen Mekke vadisi halkının seyyidisin. İnsanlar senin savaştan geri kaldığını görünce senin gibi yapar ve savaşa katılmazlar." dedi. Ebu Cehil bu sözlerini ısrarla söylemeye devam etti. Sonunda Umeyye:

"Sen benim Mekke'den çıkmam konusunda ısrar ediyorsun. Bir tehlike hissettiğim zaman binip kaçmak için vallahi ben Mekke'nin en hızlı koşan devesini bu sefer için satın alacağım" dedi. Sonra Umeyye (deveyi satın aldı ve) karısına:

"Ya Ümmü Safvan, benim sefer hazırlığımı yap" dedi. Karısı da ona:

"Ya Eba Safvan! Sen Yesribli kareşin Sa'd'ın sana vaktiyle söylediği sözü unuttun mu?" dedi.

O: "Hayır (ben o sözü unutmuş değilim, lakin) ben onların beraberinde ancak yakın bir yere kadar gideceğim" dedi.

Ebu Safvan Umeyye ibn Halef, Bedir'e doğru yola çıkınca konakladığı her bir yerde, devesini yanında bağlayıp hazır bulundurmaya başladı. Ve yolculuğunu bu suretle devam ettirdi. Nihayet Allah (c.c.), onu Bedir'de öldürdü."

Bir başka rivayette de aynen bu şekilde belirtilmiştir. Ancak onda şu ifadeler vardır:

"Umeyye, Sa'd'a hitaben: "Sesini yükseltme" dedi ve ona engel olmaya baş-

ladı. Bunun üzerine Sa'd öfkelendi Umeyye'ye şöyle dedi: "Beni bırak. Ben Resulullah (a.s.)'tan seni öldüreceğini işittim" dedi. Umeyye: "Beni mi?" dedi. O da "Evet. Vallahi Muhammed konuştuğunda yalan söylemez." dedi. Umeyye bunun üzerine karısının yanına döndü, ona;

"Medineli dostumun bana ne söylediğini biliyor musun?" dedi. Karısı: "Ne dedi? diye sordu. Umeyye: "Muhammed'in sahabelerine kendisinin beni öldüreceğini haber verdiğini söyledi." Karısı da; "Vallahi Muhammed yalan söylemez" dedi.

Bir müddet sonra Bedir günü olduğu zaman karısı ona, "Medineli kardeşinin sana vaktiyle söylediği sözü hatırlamıyor musun?" dedi. Bunun üzerine o da savaşa çıkmak istemedi. Ebu Cehil, ona geldi ve "Sen Mekke vadisi halkının seyyidisin. Bir ya da iki günlük yol, geri kalma, gel" dedi. Bunun üzerine onlarla birlikte yolculuğa çıktı. Ve yolculuğa bu suretle devam etti. Nihayet Allah onu öldürdü."

Fet'ül Bari'de şöyle denilmiştir:

"Hadiste Peygamber (a.s.)'in zahiri mucizeleri vardır. Ayrıca Sa'd ibn Muaz'ın kişilik ve görüş bakımından kuvvetli olduğu görülmektedir. Bu olayda, umrenin eskiden de mana ve değer bakımından sahabilerin nazarında değerli olduğuna ve Peygamber (a.s.)'den önce hac değil de umre yaptıklarına deliller vardır."

٢٧٦ــ رَوَىٰ الطَّبَرَانِيُّ عَنْ عُرْوَةَ قَالَ: كَانَتْ عَاتِكَةُ بِنْتُ عَبْدِالْمُطَّلِبِ عَمَّةُ رَسُولِ اللّٰهِ ﷺ سَاكِنَةً مَعَ اَخِيهَا عَبَّاسِ بْنِ عَبْدِالْمُطَّلِبِ، فَرَأَتْ رُؤْيَا قُبَيْلَ بَدْرٍ فَفَزِعَتْ، فَأَرْسَلَتْ اِلَى اَخِيهَا عَبَّاسٍ مِنْ لَيْلَتِهَا حِينَ فَزِعَتْ وَاسْتَيْقَظَتْ مِنْ نَوْمِهَا، فَقَالَتْ: قَدْ رَأَيْتُ رُؤْيَا وَقَدْ خَشِيتُ مِنْهَا عَلَىٰ قَوْمِكَ الْهَلَكَةَ، قَالَ: وَمَا رَأَيْتِ؟ قَالَتْ: لَمْ اُحَدِّثْكَ حَتَّى تُعَاهِدَنِي اَنْ لاَ تَذْكُرَهَا، فَاِنَّهُمْ اِنْ يَسْمَعُوهَا اٰذَوْنَا فَاَسْمَعُونَا مَالاَ نُحِبُّ، فَعَاهَدَهَا عَبَّاسٌ، فَقَالَتْ: رَأَيْتُ رَاكِبًا اَقْبَلَ عَلَى رَاحِلَتِهِ مِنْ اَعْلَى مَكَّةَ يَصِيحُ بِاَعْلَى صَوْتِهِ: يَا اٰلَ غُدَرٍ وَيَا اٰلَ فُجَرٍ اُخْرُجُوا مِنْ لَيْلَتَيْنِ اَوْ ثَلاَثٍ، ثُمَّ دَخَلَ الْمَسْجِدَ عَلَى رَاحِلَتِهِ فَصَرَخَ فِي الْمَسْجِدِ ثَلاَثَ صَرَخَاتٍ، وَمَالَ عَلَيْهِ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ وَالصِّبْيَانِ وَفَزِعَ النَّاسُ لَهُ اَشَدَّ الْفَزَعِ، ثُمَّ اَرَاهُ مُثِّلَ عَلَى ظَهْرِ الْكَعْبَةِ عَلَى رَاحِلَتِهِ فَصَرَخَ ثَلاَثَ صَرَخَاتٍ يَا اٰلَ غُدَرٍ وَيَا اٰلَ فُجَرٍ اُخْرُجُوا مِنْ لَيْلَتَيْنِ اَوْ ثَلاَثٍ حَتَّى اَسْمَعَ مَنْ بَيْنَ الْاَخْشَبَيْنِ مِنْ اَهْلِ مَكَّةَ، ثُمَّ عَمِدَ لِصَخْرَةٍ عَظِيمَةٍ فَنَزَعَهَا مِنْ اَصْلِهَا ثُمَّ اَرْسَلَهَا عَلَى

اَهْلِ مَكَّةَ، فَاَقْبَلَتِ الصَّخْرَةُ لَهَا دَوِيٌّ، حَتّٰى اِذَا كَانَتْ عَلَى اَصْلِ الْجَبَلِ رَمَضَتْ، فَلاَ اَعْلَمُ بِمَكَّةَ بَيْتًا وَلاَ دَارًا اِلاَّ وَقَدْ دَخَلَهَا فِرْقَةٌ مِنْ تِلْكَ الصَّخْرَةِ، فَلَقَدْ خَشِيتُ عَلٰى قَوْمِكَ اَنْ يَنْزِلَ بِهِمْ شَرٌّ، فَفَزِعَ عَبَّاسٌ، وَخَرَجَ مِنْ عِنْدِهَا، فَلَقِيَ مِنْ لَيْلَتِهِ الْوَلِيدَ بْنَ عُتْبَةَ بْنَ رَبِيعَةَ، وَكَانَ خَلِيلاً لِلعَبَّاسِ فَقَصَّ عَلَيْهِ رُؤْيَا عَاتِكَةَ وَاَمَرَهُ اَنْ لاَيَذْكُرَهَا لأَحَدٍ، فَذَكَرَهَا الْوَلِيدُ لاَبِيهِ، وَذَكَرَهَا عُتْبَةُ لاَخِيهِ شَيْبَةَ، وَارْتَفَعَ حَدِيثُهَا حَتّٰى بَلَغَ اَبَا جَهْلِ بْنِ هِشَامٍ وَاسْتَفَاضَتْ، فَلَمَّا اَصْبَحُوا غَدَا الْعَبَّاسُ يَطُوفُ بِالْبَيْتِ حَتّٰى اَصْبَحَ، فَوَجَدَ اَبَا جَهْلٍ وَعُتْبَةَ بْنَ رَبِيعَةَ وَشَيْبَةَ بْنَ رَبِيعَةَ وَاُمَيَّةَ بْنَ خَلَفٍ وَزَمْعَةَ بْنَ الْاَسْوَدِ وَاَبَا الْبَخْتَرِيِّ فِي نَفَرٍ يَتَحَدَّثُونَ، فَلَمَّا نَظَرُوا اِلَى عَبَّاسٍ يَطُوفُ بِالْبَيْتِ؛ نَادَاهُ اَبُو جَهْلِ ابْنِ هِشَامٍ: يَا اَبَا الْفَضْلِ اِذَا قَضَيْتَ طَوَافَكَ فَأْتِنَا، فَلَمَّا قَضَى طَوَافَهُ اَتَى فَجَلَسَ، فَقَالَ اَبُو جَهْلٍ: يَا اَبَا الْفَضْلِ، مَا رُؤْيَا رَأَتْهَا عَاتِكَةُ؟ قَالَ: مَا رَأَتْ مِنْ شَيْءٍ، قَالَ: بَلٰى، اَمَا رَضِيتُمْ يَابَنِي هَاشِمَ بِكَذِبِ الرِّجَالِ حَتّٰى جِئْتُمُونَا بِكَذِبِ النِّسَاءِ، اِنَّا كُنَّا وَاَنْتُمْ كَفَرَسَيْ رِهَانٍ فَاسْتَبَقْنَا الْمَجْدَ مُنْذُ حِينٍ، فَلَمَّا حَاذَتِ الرَّكْبَ قُلْتُمْ: مِنَّا نَبِيٌّ، فَمَا بَقِيَ اِلاَّ اَنْ تَقُولُوا مِنَّا نَبِيَّةٌ، وَلاَ اَعْلَمُ اَهْلَ بَيْتٍ اَكْذَبَ رَجُلاً وَلاَ اَكْذَبَ امْرَأَةً مِنْكُمْ. فَاٰذَوْهُ يَوْمَئِذٍ اَشَدَّ الاَذَى، وَقَالَ اَبُو جَهْلٍ: زَعَمَتْ عَاتِكَةُ اَنَّ الرَّاكِبَ قَالَ: اُخْرُجُوا فِي لَيْلَتَيْنِ اَوْ ثَلاَثٍ، فَلَوْ قَدْ مَضَتْ هٰذِهِ الثَّلاَثُ تَبَيَّنَ لِقُرَيْشٍ كَذِبُكُمْ، وَكَتَبْنَا سِجِلاًّ، ثُمَّ عَلَّقْنَاهُ بِالْكَعْبَةِ اِنَّكُمْ اَكْذَبُ بَيْتٍ فِي الْعَرَبِ رَجُلاً وَامْرَأَةً، اَمَا رَضِيتُمْ يَا بَنِي قُصَيٍّ اَنَّكُمْ ذَهَبْتُمْ بِالْحِجَابَةِ وَالنَّدْوَةِ وَالسِّقَايَةِ وَاللِّوَاءِ حَتّٰى جِئْتُمُونَا زَعَمْتُمْ اَنَّ فِينَا نَبِيًّا مِنْكُمْ، فَاٰذَوْهُ يَوْمَئِذٍ اَشَدَّ الاَذَى، وَقَالَ لَهُ الْعَبَّاسُ: مَهْلاً يَا مُصَفِّرَ اِسْتِهِ هَلْ اَنْتَ مُنْتَهٍ، فَاِنَّ الْكَذِبَ فِيكَ وَفِي اَهْلِ بَيْتِكَ. فَقَالَ لَهُ مِمَّنْ حَضَرَهُ: يَا اَبَا الْفَضْلِ مَا كُنْتَ بِجَاهِلٍ وَلاَ خَرِفٍ وَنَالَ عَبَّاسًا مِنْ عَاتِكَةَ اَذًى شَدِيدًا فِيمَا اَفْشَى مِنْ حَدِيثِهَا. فَلَمَّا كَانَ مَسَاءُ لَيْلَةِ الثَّالِثَةِ مِنَ اللَّيَالِي الَّتِي رَأَتْ فِيهَا عَاتِكَةُ الرُّؤْيَا جَاءَهُمُ الرَّاكِبُ الَّذِي بَعَثَ اَبُو سُفْيَانَ ضَمْضَمُ بْنُ عَمْرٍو الغِفَارِيُّ فَقَالَ: يَا اٰلَ غُدَرٍ اِنْفِرُوا فَقَدْ خَرَجَ مُحَمَّدٌ وَاَصْحَابُهُ لِيَعْرِضُوا لاَبِي سُفْيَانَ فَاْحرِزُوا عِيرَكُمْ، فَفَزِعَتْ قُرَيْشٌ اَشَدَّ الْفَزَعِ وَاَشْفَقُوا مِنْ قِبَلِ

رُؤْيَا عَاتِكَةَ وَنَفَرُوا عَلَىٰ كُلِّ صَعْبٍ وَذَلُولٍ.

276- Taberani, Urve (r.a.)'den rivayetle şöyle demiştir:

"Abdulmuttalib'in kızı Atike, Resulullah (a.s.)'ın halası idi. Kardeşi olan Abdulmuttalib oğlu Abbas ile birlikte oturuyordu. Bedir öncesi bir rüya gördü ve çok korktu. Uykusundan korkuyla uyanınca aynı gece kardeşi Abbas'a haber gönderdi ve ona

"Ben bir rüya gördüm, kavminin helak olacağından korkuyorum" dedi. Abbas; "Ne gördün?" deyince, O: "Kimseye söylemeyeceğine dair bana söz vermeyinceye kadar sana söylemem" dedi. "Onlar eğer bunu işitirlerse bize eziyet ederler, istemediğimiz şeyleri duymak zorunda kalırız." dedi. Abbas ona söz verince o da şöyle dedi:

"Bineğinin üzerinde Mekke'nin yüksek yerlerinden gelen ve en yüksek sesiyle bağıran bir süvari gördüm. "Ey Güder ailesi, ey Fecir ailesi iki ya da üç geceye kadar çıkınız" diyordu. Sonra bineğiyle birlikte Mescid'e girdi, Mescid'de de üç kere bağırdı. Bütün erkekler, kadınlar ve çocuklar ona yöneldi ve çok korktular. Sonra onu, bineğinin üzerinde Kabe'nin üzerine dikilmiş olarak gördüm, üç kere bağırdı:

"Ey Güder ehli, ey Fecir ehli iki ya da üç geceye kadar çıkınız". Öyle ki, onun sesini iki dağın (Ebu Kubeys ve Ahmer dağları) arasından duyuyordum. Sonra büyükçe bir kayaya yöneldi, onu yerinden söktü ve Mekke ahalisinin üzerine attı. Kaya çok büyük sesler çıkararak geldi. Bilmiyorum Mekke'de sağlam bir ev ya da kapı kaldı mı.. Bu kayanın bir parçası her bir eve girdi. Ben kavmime bir kötülük geleceğinden korkuyorum" dedi.

Bunun üzerine Abbas da korkmaya başladı. Atike'nin yanından çıkıp gitti. Aynı gece Rebia'nın oğlu Utbe ibn Velid'le karşılaştı. O, Abbas'ın dostuydu. Atike'nin rüyasını anlattı ve hiç kimseye söylememesini söyledi. Velid de rüyayı babasına anlattı. Ve olay yayıldı. Hişamoğlu Ebu Cehil'e kadar vardı. Sabah olunca Abbas erkenden Kabe'yi tavaf etmeye başladı. Ebu Cehil, Utbe İbn Rebia, Şeybe ibn Rebia, Umeyye bin Halef, Zem'a ibn el-Esved ve Ebu'l-Bahteri kendi aralarında konuşmaya başladılar. Abbas'ı Kabe'yi tavaf ederken gördüler. Ebu Cehil ibn Hişam onu çağırdı:

"Ey Ebul Fadl, eğer tavafını bitirdiysen yanımıza gel" dedi. Abbas tavafını bitirince gelip yanlarına oturdu. Ebu Cehil ona;

276- Haysemi, Mecma' üz-Zevaid'de (6/70) zikretmiştir.

Taberani'nin mürsel olarak içinde İbn Lehye'a olmak üzere rivayet ettiğini, içinde zayıflık olduğunu ve hadisinin hasen olduğunu söylemiştir.

"Ey Ebul Fazl, Atike'nin gördüğü rüya neyin nesidir?" dedi. Abbas; "O bir şey görmemiştir" dedi. Ebu Cehil; "Bu iyi. Ey Haşimoğulları, erkeklerinizin yalanları yetmedi de şimdi kadınlarınızın yalanlarını mı söyleyip duruyorsunuz?" dedi. "Biz öteden beri sizinle şerefte yarışan atlar gibiyiz. Tam sizi geçeceğimiz sırada bizden bir Peygamber çıktı dediniz. Çok geçmeden bir de kadın Peygamberimiz var dersiniz. Ben erkeği ve kadını, sizden daha yalancı bir aile tanımıyorum" dedi.

O gün Abbas'a sözleriyle çok eziyet ettiler. Ebu Cehil şöyle devam etti: "Atike, süvarinin iki ya da üç gece içinde (Mekke'den) çıkınız dediğini iddia ediyor. Bu üç günün geçmesi halinde, Kureyş, sizin yalanınızın ortaya çıktığını görecek. Bunu tescil edip Kabe'nin duvarına asacağız.. Böylece kadını ve erkeği en yalancı arap ailesi olduğunuz ortaya çıkacak. Ey Kussioğulları, siz Kabe'nin örtülmesi, toplantıların düzenlenmesi, sulama ve bayraktarlık işleri size verildiği halde, siz bunlara da razı olmadınız, şimdi kalkmış bir peygamberiniz olduğunu iddia ediyorsunuz."

O gün ona çok şiddetli eziyet etti ve söylemediklerini bırakmadılar... Abbas ona şöyle dedi: "Yavaş ol. Ey tecrübesiz insan.. Sözlerin bitti mi? Yalancı sensin ve senin ailendir. Gelenlerden biri ona şöyle dedi: "Ey Ebu'l-Fazl sen cahil de, korkak da değilsin".

Daha sonra Abbas, Atike'nin sözünü ifşa ettiği için onun tarafından şiddetli bir şekilde azarlandı. Atike'nin rüyayı gördüğü üçüncü gecenin gecesinde, Ebu Süfyan'ın gönderdiği bir süvari şöyle dedi: "Damdam ibn Amr el-Gifari geldi ve şöyle dedi: "Ey Guder ailesi kaçınız. Muhammed ve ashabı, Ebu Süfyan'ın yolunu kesmek için yola çıktı. Kervanınızı koruyun." Bunun üzerine Kureyş çok korktu. Atike'nin rüyasının çıktığını sandılar. Ve her biri zelil olarak oradan ayrıldılar."

٢٧٧ــ رَوَى الْإِمَامُ أَحْمَدُ عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ أَمَرَ بِالْأَجْرَاسِ أَنْ تُقَطَّعَ مِنْ أَعْنَاقِ الْإِبِلِ يَوْمَ بَدْرٍ.

277- İmam Ahmed, Hz.Aişe (r.a.)'den şöyle rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s.)'ın Bedir gününde develerin boynundaki zillerin kesilmesini emrettiğini rivayet eder."

Bunun iki sebebi vardır:

Birincisi: Zillerin çanlara benzemesi dolayısıyla mekruh oluşu. Resulullah

---

277- Ahmed, Müsned'inde zikretmiştir (6/150).Mecma'da (5/174): "Ahmet rivayet etmiş ve ricali sahih ricaldir" demiştir.

(a.s.) gayriislami hiç bir dini görüntünün kalmasına izin vermiyor, buna özellikle özen göseriyordu. Dini olmayan bir şeye de muhalefet etmiş, ya azaltmış ya da bir başka şey içine sokmuş veya ona ayrı bir kalıp ve biçim vermiştir.

İkincisi ise: Askeri strateji açısındandı. Ziller ordunun gelişini haber verir ve onların dikkatini çeker. Bu ise düşmanların hazırlık yapmalarına sebeb olur.

BAZI ÖNEMLİ SAHNELER

٢٧٨ــ رَوَىٰ الطَّبَرَانِيُّ عَنْ اَبِي اَيُّوبَ الْاَنْصَارِيِّ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ وَنَحْنُ بِالْمَدِينَةِ: «اِنِّي اُخْبِرْتُ عَنْ عِيرِ اَبِي سُفْيَانَ اَنَّهَا مُقْبِلَةٌ فَهَلْ لَكُمْ اَنْ تَخْرُجَ قِبَلَ هٰذَا الْعِيرِ لَعَلَّ اللّٰهَ يُغْنِمَنَاهَا» فَقُلْنَا: نَعَمْ فَخَرَجَ وَخَرَجْنَا، فَلَمَّا سِرْنَا يَوْمًا اَوْ يَوْمَيْنِ قَالَ لَنَا: مَاتَرَوْنَ فِي الْقَوْمِ فَاِنَّهُمْ قَدْ اُخْبِرُوا بِمَخْرَجِكُمْ، فَقُلْنَا: لاَ وَاللّٰهِ مَا لَنَا طَاقَةٌ بِقِتَالِ الْعَدُوِّ وَلٰكِنْ اَرَدْنَا الْعِيرَ، ثُمَّ قَالَ: مَاتَرَوْنَ فِي قِتَالِ الْقَوْمِ؟ فَقُلْنَا مِثْلَ ذٰلِكَ. فَقَالَ الْمِقْدَادُ اَحَبُّ اِلَيْنَا مِنْ اَنْ يَكُونَ لَنَا مَالٌ عَظِيمٌ فَاَنْزَلَ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ عَلَى رَسُولِهِ: ﴿كَمَا اَخْرَجَكَ رَبُّكَ مِنْ بَيْتِكَ بِالْحَقِّ وَاِنَّ فَرِيقًا مِنَ الْمُؤْمِنِينَ لَكَارِهُونَ * يُجَادِلُونَكَ فِي الْحَقِّ بَعْدَمَا تَبَيَّنَ كَاَنَّمَا يُسَاقُونَ اِلَى الْمَوْتِ وَهُمْ يَنْظُرُونَ﴾ ثُمَّ اَنْزَلَ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ: ﴿اِنِّي مُمِدُّكُمْ فَثَبِّتُوا الَّذِينَ اٰمَنُوا سَاُلْقِي فِي قُلُوبِ الَّذِينَ كَفَرُوا الرُّعْبَ فَاضْرِبُوا فَوْقَ الْاَعْنَاقِ وَاضْرِبُوا مِنْهُمْ كُلَّ بَنَانٍ﴾ وَقَالَ: ﴿وَاِذْ يَعِدُكُمُ اللّٰهُ اِحْدَى الطَّائِفَتَيْنِ اَنَّهَا لَكُمْ وَتَوَدُّونَ اَنَّ غَيْرَ ذَاتِ الشَّوْكَةِ تَكُونُ لَكُمْ﴾ وَالشَّوْكَةُ الْقَوْمُ وَغَيْرُ ذَاتِ الشَّوْكَةِ الْعِيرُ، فَلَمَّا وَعَدَنَا اِحْدَى الطَّائِفَتَيْنِ اِمَّا الْقَوْمَ وَاِمَّا الْعِيرَ طَابَتْ اَنْفُسُنَا، ثُمَّ اِنَّ رَسُولَ اللّٰهِ ﷺ بَعَثَ رَجُلاً لِيَنْظُرَ مَا قِبَلَ الْقَوْمِ، فَقَالَ: رَاَيْتُ سَوَادًا وَلاَ اَدْرِي، فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ: «هُمْ هُمْ، هَلُمُّوا اَنْ تَتَعَادَّ» فَفَعَلْنَا فَاِذَا نَحْنُ ثَلٰثِمِائَةٍ وَثَلاَثَةَ عَشَرَ رَجُلاً، فَاَخْبَرْنَا رَسُولَ اللّٰهِ ﷺ بِعِدَّتِنَا فَسَرَّهُ ذٰلِكَ فَحَمِدَاللّٰهَ وَقَالَ: «عِدَّةُ اَصْحَابِ طَالُوتَ»، ثُمَّ اِنَّا اجْتَمَعْنَا مَعَ الْقَوْمِ فَصَفَفْنَا فَبَدَرَتْ مِنَّا بَادِرَةٌ اَمَامَ الصَّفِّ فَنَظَرَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ

إِلَيْهِمْ فَقَالَ: «مَعِي مَعِي» ثُمَّ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «اَللَّهُمَّ إِنِّي أَنْشُدُكَ وَعْدَكَ» أَفْضَلُ فَقَالَ ابْنُ رَوَاحَةَ: يَارَسُولَ اللَّهِ إِنِّي أُرِيدُ أَنْ أُشِيرَ عَلَيْكَ وَرَسُولُ اللَّهِ ﷺ مَنْ يُشِيرُ عَلَيْهِ وَإِنَّ اللَّهَ أَعْظَمُ مِنْ أَنْ تَنْشُدَهُ وَعْدَهُ، فَقَالَ: «يَا ابْنَ رَوَاحَةَ لَأَنْشُدَنَّ اللَّهَ وَعْدَهُ فَإِنَّ اللَّهَ لَايُخْلِفُ الْمِيعَادَ» فَأَخَذَ قَبْضَةً مِنَ التُّرَابِ فَرَمَى بِهَا رَسُولُ اللَّهِ وُجُوهَ الْقَوْمِ فَانْهَزَمُوا فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: ﴿وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ رَمَى﴾ فَقَتَلْنَا وَأَسَرْنَا، فَقَالَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ: يَارَسُولَ اللَّهِ مَا أَرَى أَنْ تَكُونَ لَكَ أَسْرَى فَإِنَّمَا نَحْنُ دَاعُونَ مُؤَلِّفُونَ، فَقُلْنَا مَعْشَرَ الْأَنْصَارِ: إِنَّمَا يَحْمِلُ عُمَرَ عَلَى مَا قَالَ حَسَدٌ لَنَا، فَنَامَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ ثُمَّ اسْتَيْقَظَ ثُمَّ قَالَ: «اُدْعُوا لِي عُمَرَ» فَدُعِيَ لَهُ فَقَالَ: «إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ قَدْ أَنْزَلَ عَلَيَّ»: ﴿مَا كَانَ لِنَبِيٍّ أَنْ يَكُونَ لَهُ أَسْرَى حَتَّى يُثْخِنَ فِي الْأَرْضِ تُرِيدُونَ عَرَضَ الدُّنْيَا وَاللَّهُ يُرِيدُ الْآخِرَةَ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾.

278- Taberani, Ebu Eyyub el-Ensari (r.a.)'den şöyle rivayet etmiştir:

"Biz, Medine'de iken Resulullah (a.s.) şöyle buyurdu: "Ben, Ebu Süfyan'ın kervanının geleceğinden haberdar edildim. Bu kervandan önce yola çıkalım mı, ne dersiniz? Umulur ki, Allah onu bize ganimet olarak ihsan eder". Biz de "Evet" dedik. Bunun üzerine o ve biz yola çıktık. Bir ya da iki günlük yol yürüyünce bize şöyle dedi:

"Bu kavim hakkında ne düşünüyorsunuz? Onlara bizim çıkışımızla ilgili haber muhakkak ulaşmıştır." Biz de ona,

"Hayır, vallahi bizim düşmanla savaşacak takatimiz yoktur. Ancak biz kervanı istiyoruz" dedik. Sonra bize

"Bu toplulukla savaşmak hususunda ne dersiniz? dedi. Biz de aynısını söyledik. Bunun üzerine Mikdad bin Amr şöyle dedi:

"Öyleyse ya Resulullah; biz, Musa (a.s.)'nın kavminin Musa (a.s.)'ya söylediğini sana söylemeyeceğiz: Sen ve Rabbin gidin, ikiniz savaşın, işte biz burada oturanlarız." Dedi ki; "Çok malımız olmaktansa ensar topluluğunun Mikdad'ın söylediği gibi söylemesini temenni ederdik." Bunun üzerine Allah (c.c.) şu ayeti kerimeyi inzal etti:

278- Mu'cem el-Kebir (4/174) ve isnadı sahihtir. Haysemi, Mecma' üz-Zevaid'inde zikretmiştir (6/73) ve Taberani'nin rivayet ettiğini ve isnadının sahih olduğunu söylemiştir.

"Ganimetlerin bölüştürülmesinde bazı kimselerin hoşnutsuzluk göstermesi, Bedir savaşı'na gideceğin sırada bu hareketini hoş görmeyenlerin durumuna benzer. Nitekim hak uğruna (savaşa gitmek için) Rabbin seni, evinden çıkardığı zaman, müminlerden bir takımı bundan hoşlanmıyorlardı..." "Hak ortaya çıktıktan sonra, sanki gözleri göre göre ölüme sürekleniyorlarmış gibi (cihad hususunda) seninle tartışıyorlardı"(1).

Sonra şu ayeti kerimeyi inzal etti: "Rabbin, meleklere vahyediyordu ki: Ben sizinle beraberim, siz inananları pekiştirin; beni inkar edenlerin yüreklerine korku salacağım; vurun (onların) boyunların(ın) üstüne. Vurun onların her parmağına."(2) "Ve Allah size, iki takımdan birinin sizin olduğunu va'dediyordu; Siz ise kuvvetsiz olanın siz olmasını istiyor (ona galip diliyor)dunuz. Oysa Allah, sözleriyle hakkı gerçekleştirmek ve (kuvvetli olan takımı yok ederek) kafirlerin ardını kesmek istiyordu."(3)

"Kuvvetli ve kuvvetsiz olan takım. Bize iki taifeden birini ya kavmi ya da kervanı va'd edince nefsimize bu hoş geldi, sonra Resulullah kavimden önce birini bakması için gönderdi. O "bir siyahlık gördüm ama bilmiyorum" dedi. Bunun üzerine Resulullah "Onlar, onlar" dedi. Haydin hazırlanalım. Biz de bunu yaptık o zaman biz üçyüzonüç kişiydik.

Resulullah (a.s.)'a sayımızı söyledik. Bu O'nu çok sevindirdi, Allah'a hamdetti ve şöyle dedi: "Tâlut ashabının sayısı". Sonra kavimle birlikte toplandık. Saflaştık, bizden bazıları saffın önüne çıktılar. Resulullah onlara baktı ve "benimle birlikte, benimle birlikte" dedi. Sonra Resulullah (a.s.) şöyle dedi: "Allah'ım ben va'dini hatırlarım" İbn Revaha bunun üzerine dedi ki: "Ya Resulullah, ben sana bir şeyi işaret etmek istiyorum. Ve Allah'ın Resulu kendisine işaret edenden daha faziletlidir. Allah'a ona va'dini hatırlatmandan daha azimdir." Bunun üzerine Resulullah ona; "Ya ibn Revaha ben elbette Allah'a va'dini hatırlatıyorum (şüphesiz Allah sözüne muhalefet etmez)" dedi.

Yerden bir avuç toprak aldı onu topluluğun üzerine attı. Bunun üzerine yenildiler. Allahu Teala şu ayeti kerimeyi inzal etti: "Attığın zaman onu sen atmadın, fakat Allah attı..." (4) Ve onları öldürdük ve esir aldık.

Ömer ibn el-Hattab şöyle dedi: "Ey Allah'ın Resulu. Senin esirlerin olmasını ben doğru bulmuyorum. Biz ancak davetçi ve kalbleri birleştirenleriz." Biz ensar topluluğu; Ömer'i bu şekilde söyleten şeyin hased olduğunu söyledik. Bunun üzerine Resulullah (a.s.) uyudu sonra "bana Ömer'i çağırın" dedi. "Yeryüzünde ağır basıp küfrün belini iyici kırıncaya kadar hiçbir Peygambere esirler sahibi olmak yakışmaz. Siz, geçici dünya malını istiyorsunuz, Allah ise (sizin için) ahireti istiyor. Allah daima üstün ve hikmet sahibidir."(5) ayetini okudu."

---

1) Enfal Suresi: 5-6
2) Enfal Suresi: 12
3) Enfal Suresi: 7
4) Enfal Suresi: 17
5) Enfal Suresi: 67

٢٧٩ــ رَوَىٰ مُسْلِمٌ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ــ قَالَ: بَعَثَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بُسَيْسَةَ، عَيْنًا يَنْظُرُ مَا صَنَعَتْ عِيرُ أَبِي سُفْيَانَ، فَجَاءَ وَمَا فِي الْبَيْتِ أَحَدٌ غَيْرِي وَغَيْرُ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ ــ قَالَ: لاَ أَدْرِي، مَا اسْتَثْنَىٰ بَعْضَ نِسَائِهِ .. ــ قَالَ: فَحَدَّثَهُ الْحَدِيثَ، فَخَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَتَكَلَّمَ، فَقَالَ: «إِنَّ لَنَا طَلِبَةً، فَمَنْ كَانَ ظَهْرُهُ حَاضِرًا فَلْيَرْكَبْ مَعَنَا» فَجَعَلَ رِجَالٌ يَسْتَأْذِنُونَهُ فِي ظُهْرَانِهِمْ فِي عُلْوِ الْمَدِينَةِ، فَقَالَ: «إِلاَّ مَنْ كَانَ ظَهْرُهُ حَاضِرًا» فَانْطَلَقَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَأَصْحَابُهُ حَتَّى سَبَقُوا الْمُشْرِكِينَ إِلَى بَدْرٍ، وَجَاءَ الْمُشْرِكُونَ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لاَ يَقْدُمَنَّ أَحَدٌ مِنْكُمْ إِلَى شَيْءٍ حَتَّىٰ أَكُونَ أَنَا دُونَهُ» فَدَنَا الْمُشْرِكُونَ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «قُومُوا إِلَى جَنَّةٍ عَرْضُهَا السَّمٰوَاتُ وَالْأَرْضُ» قَالَ: يَقُولُ عُمَيْرُ بْنُ الْحُمَامِ الْأَنْصَارِيُّ: يَارَسُولَ اللَّهِ، جَنَّةٌ عَرْضُهَا السَّمٰوَاتُ وَالْأَرْضُ؟ قَالَ: «نَعَمْ» قَالَ: بَخٍ بَخٍ يَارَسُولَ اللَّهِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَا يَحْمِلُكَ عَلَى قَوْلِكَ: بَخٍ بَخٍ؟» قَالَ: لاَ وَاللَّهِ يَارَسُولَ اللَّهِ، إِلاَّ رَجَاءَةَ أَنْ أَكُونَ مِنْ أَهْلِهَا، قَالَ: «فَإِنَّكَ مِنْ أَهْلِهَا» قَالَ: فَأَخْرَجَ تَمَرَاتٍ مِنْ قَرْنِهِ، فَجَعَلَ يَأْكُلُ مِنْهُنَّ، ثُمَّ قَالَ: لَئِنْ أَنَا حَيِيتُ حَتَّىٰ آكُلَ تَمَرَاتِي هٰذِهِ إِنَّهَا لَحَيَاةٌ طَوِيلَةٌ، قَالَ: فَرَمَىٰ بِمَا كَانَ مَعَهُ مِنَ التَّمْرِ ثُمَّ قَاتَلَهُمْ حَتَّى قُتِلَ.

279- Müslim, Enes bin Malik (r.a.)'ten şöyle rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s.), Buseyse'yi Ebu Süfyan'ın kervanının ne yaptığını görmek için casus olarak gönderdi. Buseyse, evde ben ve Resulullah (a.s.)'dan başka kimse yokken geldi. (Ravi: "Kadınlardan birini istisna edip etmediğini bilmiyorum" dedi) Ve kendisine gördüğünü anlattı. Az sonra Resulullah (a.s.) dışarı çıkarak şunları söyledi: "Bizim bir isteğimiz var. Kimin hazır hayvanı varsa, hemen bizimle birlikte binsin." Bunun üzerine bazı kimseler Medine'nin yukarısında bulunan binek hayvanlarını almak için ondan izin istemeye başladılar. Fakat O; "Hayır! Yalnız hayvanı hazır olan (binecek)" buyurdu. Sonra Resulullah (a.s.)'la ashabı yola çıktılar. Ve müşriklerden önce Bedir'e vardılar. Daha sonra müşrikler de geldi. Resulullah (a.s.): "Ben başında olmadıkça, hiç bir kimse ilerlemesin" buyurdu." Derken müşrikler yaklaştı.

279- Müslim (3/1510). 43- Kitab el-İmare -41-Bab: Sübût el-Cemne Lil'-Şehid.

Resulullah (a.s.) da: "Kalkın, genişliği göklerle yer kadar olan cennete" buyurdu.

Umeyye ibn Muman el-Ensari: "Ya Resulullah, genişliği göklerle yer kadar olan cennet ha?" dedi. "Evet" dediler.

Umeyr; "Hele hele" dedi. Resulullah (a.s.) "Seni hele hele demeye sevkeden nedir?" diye sordu.

Umeyr: "Bir şey yok. Vallahi ey Resulullah, cennet ehlinden olmamı ümid etmekten başka bir şey yok" dedi.

"Öyle ise ise sen onun ehlindensin" buyurdular. Bunun üzerine Umeyr, torbasından bir kaç hurma çıkararak onlardan yemeye başladı. Sonra şöyle söyledi: "Eğer ben, bu hurmalarımı yeyinceye kadar yaşarsam bu gerçekten uzun bir hayat olur" dedi ve elindeki hurmaları yere attı. Sonra ölünceye kadar müşriklerle cihad etti."

Bir Açıklama

Nevevî şöyle demiştir:

"Resulullah (a.s.) "Buseyse'yi casus olarak, gönderdi" sözü bu şekilde Buseyse olarak bütün nüshalarda geçmektedir. Kadı; bütün nüshalarda bu şekilde olduğunu, Ebu Davud ve hadis ulemasının çoğunluğunun böyle rivayet ettiğini söylemiştir."

Nevevi ayrıca siret kitaplarında bilinenin, (Besbes) şeklinde olduğunu söylemiştir. Besbes'dan kasdedilen ibn Amr'dır. Ensarın Hazrec kabilesinin ibn Bişr olduğu da söylenir. Bu iki ifadenin, birinin onun ismi, ötekinin de lakabı olmasının kuvvetli olduğunu belirtmek gerekir. Hadisteki *"aynen"* sözü casus ve gözcü manasınadır. (Ebu Süfyan'ın kervanının ne yaptığını...) ifadesinde geçen (ayn) kelimesiyle yemek ve sair eşyaları taşıyan hayvanlar kastedilmiştir. 'el-Meşarik'de; Bu kelime *"Elsayr"* yemek ve diğer ticari emtiayı taşıyan deve ve hayvan olduğu zikredilmiştir. *"Kimin hayvanı hazırsa binsin"* ifadesindeki *"Talebe"* kelimesi *"T"* harfi fetheli ve lam harfi kesrelidir. Yani *"istediğiniz bir şey"* manasınadır. İfadedeki*"zahere"* kelimesinde binilen hayvan kastedilmektedir. *"Binek hayvanlarını almak için ondan izin istemeye başladılar"* ifadesinde, komutanın ordusunu ya da askerini sevk ettiği cihetin bilinip yayılması korkusu bulunmaktadır. Bu açıdan böyle bir stratejinin mubah olduğu anlaşılmaktadır. Bu sebeble savaşta kumandanın planını gizli tutup, nereye hucum edeceğini bildirmemesinin müstehab olduğunu anlıyoruz. Zira hücum edecek olan yer ve zamanın bildirilmesi düşmanın hazırlık yapmasına neden olur.

(Fi alel Medine) Medine'nin yukarısında ifadesinde (Ayn) kelimesi dammeli veya kesreli okunabilir.

"Ben başında olmadıkça, sizden hiç bir kimse ilerlemesin" cümlesinde şu

kastedilmiştir: İlerlemeleri halinde bilmedikleri bir menfaatı ya da faydayı kaçırabilirler. *(Bah bah)* kelimesi hayır hususunda bir işi büyütmeye delalet eder. Bu kelime *(Bahin Bahin)* şeklinde de okunur.

Üstad Ramazan el-Buti; İmamın, cihadda, düşman arasında dolaşarak onların durum ve taktiklerine ilişkin bilgiler toplayıp, kuvvetlerinin ne olduğunu müslümanlara ileten casuslar kullanmasının caiz olduğunu söyler. Bunun için bütün sebeblere başvurmak caizdir. Ancak bunun salt casusluk için değil de düşmanın durumunu bütün ayrıntılarına kadar öğrenmek için yapılmış olması gerekir. Bu noktada başvurulacak usulleri gizlemek ya da bir çeşit hile ve aldatmacaya yönelmek de mümkündür. Müslümanların menfaatlerine olmak kaydıyla bunların hepsi meşrudur.

٢٨٠ــ رَوَىٰ الْإِمَامُ أَحْمَدُ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ قَالَ: كُنَّا يَوْمَ بَدْرٍ ثَلاَثَةً عَلَى بَعِيرٍ كَانَ أَبُو لِبَابَةَ وَعَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ زَمِيلَيْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ قَالَ: وَكَانَتْ عُقْبَةُ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَقَالاَ: نَحْنُ نَمْشِي عَنْكَ فَقَالَ: «مَا أَنْتُمَا بِأَقْوَىٰ مِنِّي وَلاَ أَنَا بِأَغْنَى عَنِ الْأَجْرِ مِنْكُمَا».

280- İmam Ahmed, Abdullah bin Mesud (r.a.)'dan şu şekilde rivayet etmiştir:

"Bedir günü üç kişi devenin üzerinde idik. Ebu Lubâbe ile Ali bin Ebu Talib de beraberdi. Benim arkadaşım da (deveyle sırayla bindiğim kişi) Resulullah (a.s.) idi. Yürüme sırası Resulullah (a.s.)'a geldi. Dediler ki: "Senin yerine biz yürüyelim". Bunu üzerine Resulullah (a.s.) şöyle dedi: "Siz benden daha kuvvetli değilsiniz. Ve ben, sevab ve ecire ihtiyaç konusunda sizden daha uzak değilim. Benim durumum da sizin durumunuz gibidir."

Bir Açıklama

Komutanın askerleri üzerinde etkili olabilmesi, sevilip sayılması ve itaat edilmesiyle ölçülür. Resulullah (a.s.)'ın hayatının sevgi ve eşitliğin en canlı örnekleriyle dolu olduğunu görürüz.

٢٨١ــ رَوَىٰ أَبُو دَاوُدَ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ــ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ خَرَجَ يَوْمَ بَدْرٍ فِي ثَلاَثِمَائَةٍ وَخَمْسَةَ عَشَرَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ

280- Ahmed, Müsned'inde zikretmiştir. (1/411) ve (1/434)

ﷺ : «اَللّٰهُمَّ اِنَّهُمْ حُفَاةٌ فَاحْمِلْهُمْ، اَللّٰهُمَّ اِنَّهُمْ عُرَاةٌ فَاكْسُهُمْ، اَللّٰهُمَّ اِنَّهُمْ جِيَاعٌ فَأَشْبِعْهُمْ» فَفَتَحَ اللّٰهُ لَهُ يَوْمَ بَدْرٍ، فَانْقَلَبُوا ــ حِينَ انْقَلَبُوا ــ وَمَا مِنْهُمْ رَجُلٌ اِلاَّ وَقَدْ رَجَعَ بِجَمَلٍ، اَوْ جَمَلَيْنِ، وَاكْتَسَوْا وَشَبِعُوا.

281-Ebu Davud, Abdullah ibn Amr ibn el-As (r.a.)'dan rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s.) şöyle demiştir: "Allah'ım, onlar yayadır, onlara binek ver.. Allah'ım, onlar çıplaktır, onları giydir. Allah'ım, onlar açtır, onları doyur." Allah da onlara Bedir'de fetih nasib etmişti. Geriye dönüşlerinde onlardan hiçbir kimse yoktu ki, bir ya da iki deveyle dönmesin. Ayrıca giyinmişler ve doymuşlardı."

Bir Açıklama

Bazı rivayetlerde Bedir'de müslümanların sayısı 313 olarak verilirken bazısında 314, bazısında 315, bazısında ise 318 ve 319 olarak zikredilmektedir. Bu konudaki ihtilafın sebebi; birinin saydığını ötekinin saymamasıdır. Örneğin Enes, küçük olduğu halde Bedir'e katıldığı yolunda sahih rivayetler vardır. Bununla birlikte Resulullah (a.s.)'ın Enes'i Medine'ye annesine bakması için geri gönderdiği de rivayetler arasındadır. Bu şekilde katılması veya geri gönderilmesi, rivayetlerin birden fazla olmasına sebep olmuştur. Gene katılmamasına rağmen sayılanlardan biri de Osman ibn Affan'dır. Peygamber (a.s.) ona hasta karısı Rukiyye'ye bakmasını emretmiştir. Bunlar gibi, bazı rivayetlerde harp araç ve gereçlerini taşımakla yükümlü olup savaşa gelmeyenler de sayılmıştır. Savaşa katılmamasına rağmen sayılan ve ecre iştirak eden dokuz kişinin ismi de bazı rivayetlerde geçmektedir. Bedir'e katılmamalarına rağmen, Bedir ehli olarak kabul edilenleri ayrı bir başlık altında daha sonra ele alacağız.

Ebu Davud(1), Sünen'inde Cabir ibn Abdullah ibn Amr ibn Haram'dan şu hadisi rivayet etmiştir:

"Bedir günü ashabıma su dağıtıyordum."

Bu hadisi Buhari ve Ziya zikretmemiştir. Aynı şekilde el-Bidaye ve'n-Nihaye'de de zikredilmemiştir.

لَنْ: بَالَةَ ــ مُنْقَ مُلَّا رَضِيَ ــ بِ بَالَةَ بْنِ وَاحِبَا بْنِ رُبِّ لِغَبَّا رَضِيَ ــ ٢٨٢

281- Ebu Davud (3/79). Kitab el-Cihad. Bab: Fi nafel el-Seriyye taherrece min el-Asker.

1) Ebu Davud (3/79) Kitab el-Cihad - Bab: fi'l-Mer'ati ve'l-Abdi yahzubani mine'l-Ganimeti.

أَصْحَابَ مُحَمَّدٍ نَتَحَدَّثُ: أَنَّ عِدَّةَ أَصْحَابِ بَدْرٍ عَلَى عِدَّةِ أَصْحَابِ طَالُوتَ الَّذِينَ جَاوَزُوا مَعَهُ النَّهْرَ — وَلَمْ يُجَاوِزْ مَعَهُ إِلاَّ مُؤْمِنٌ — بِضْعَةَ وَثَلاثمَائَةٍ، وَفِي رِوَايَةٍ قَالَ الْبَرَاءُ: لاَ، وَاللَّهِ مَا جَاوَزَ مَعَهُ النَّهْرَ إِلاَّ مُؤْمِنٌ.

282- Buhari, el-Berâ ibn Azib (r.a.)'ten şöyle rivayet etmiştir:

"Biz, Muhammed'in sahabileri; Bedir sahabilerinin Talut'la beraber nehri geçen Talut'un sahabileri sayısında üçyüz küsur kişi idik. Talut'un beraberinde ancak mümin olan geçmiştir diye konuşur idik." Bir başka rivayette el-Bera: *"Hayır vallahi Talut ile beraber nehri yalnız mümin olan geçti"* demiştir.

٢٨٣ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ — رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ — قَالَ: اِسْتُصْغِرْتُ أَنَا وَابْنُ عُمَرَ يَوْمَ بَدْرٍ، وَكَانَ الْمُهَاجِرُونَ يَوْمَ بَدْرٍ: نَيِّفًا عَلَى سِتِّينَ، وَالأَنْصَارُ نَيِّفًا وَأَرْبَعِينَ وَمِائَتَيْنِ.

283- Buhari, el-Bera ibn Azib (r.a.)'ten şöyle rivayet etmiştir:

"Bedir savaşı sırasında ben ve ibn Ömer küçük sayıldık. Bedir günü muhacirler altmış küsür kişi, ensar da ikiyüz kırk küsür kişi idiler".

٢٨٤ــ رَوَى الْحَاكِمُ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ — رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا — أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ دَفَعَ الرَّايَةَ إِلَى عَلِيٍّ — رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ — يَوْمَ بَدْرٍ وَهُوَ ابْنُ عِشْرِينَ سَنَةً.

284- Hakim, İbn Abbas (r.a.)'tan rivayetle:

"Resulullah (a.s.)'ın Bedir savaşında sancağı Hz. Ali (r.a.)'ye verdiğini söylemiştir. Hz. Ali (r.a.) o zaman yirmi yaşındaydı." demiştir.

282- Buhari (7/290). 64-Kitab el-Megazi. 6-Bab: İddet Ashab Bedr.

283- Buhari (7/290) 64-Kitab el-Megazi. 6- Bab: İddet Ashab Bedr.

284- el-Müstedrek (3/111). Bu hadisin şeyhanin şartına bağlı olarak sahih olduğunu söylemiştir. Onlar bunu tahric etmemiş ve Zehebi de bunu onaylayarak şöyle demiştir: "O müslüman olduğunda on yaşından daha küçüktü."Urve'nin sözüne göre o müslüman olduğunda yaşı ya yedi ya da sekiz idi.

٢٨٥ــ رَوَىٰ مُسْلِمٌ عَنْ عَائِشَةَ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ــ قَالَتْ: خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ قِبَلَ بَدْرٍ، فَلَمَّا كَانَ بِحَرَّةِ الْوَبْرَةِ اَدْرَكَهُ رَجُلٌ قَدْ كَانَ يُذْكَرُ مِنْهُ جُرْأَةٌ وَنَجْدَةٌ، فَفَرِحَ اَصْحَابُ النَّبِيِّ ﷺ حِينَ رَأَوْهُ. فَلَمَّا اَدْرَكَهُ، قَالَ لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ : جِئْتُ لأَتَّبِعَكَ وَأُصِيبَ مَعَكَ، قَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «تُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ؟» قَالَ: لاَ، قَالَ: «فَارْجِعْ، فَلَنْ اَسْتَعِينَ بِمُشْرِكٍ» قَالَتْ ثُمَّ مَضَىٰ، حَتَّىٰ إِذَا كُنَّا بِالشَّجَرَةِ اَدْرَكَهُ الرَّجُلُ، فَقَالَ لَهُ كَمَا قَالَ اَوَّلَ مَرَّةٍ، فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ ﷺ كَمَا قَالَ اَوَّلَ مَرَّةٍ قَالَ: «فَارْجِعْ فَلَنْ اَسْتَعِينَ بِمُشْرِكٍ» ثُمَّ رَجَعَ، قَالَ، فَاَدْرَكَهُ بِالْبَيْدَاءِ، فَقَالَ لَهُ كَمَا قَالَ اَوَّلَ مَرَّةٍ: «تُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ؟» قَالَ: نَعَمْ، فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «فَانْطَلِقْ».

285 - Müslim, Hz. Aişe (r.a.)'den şöyle rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s.) Bedir tarafına yola çıktı. Haratul-Vebara'ya(1) varınca kendisine bir adam yetişti. Bu adamın cür'et ve cesaretli olduğu söyleniyordu. Bu sebeble Resulullah (a.s.)'ın ashabı onu gördükleri zaman sevindiler. Resulullah (a.s.)'a yetişince: "Sana tabi olmak ve seninle beraber yaralanmak için geldim" dedi. Resulullah (a.s.) "Allah'a ve Resulüne iman ediyor musun?" diye sordu. "Hayır" dedi. "Öyle ise dön! Ben asla bir müşrikin bana yardım etmesini istemem" buyurdular."

Hz. Aişe (r.a.) dedi ki: *"Sonra gitti. Ağacın yanına vardığımızda o adam Resulullah (a.s.)'a yine yetişti ve ona ilk defa söylediğini söyledi. Resulullah (a.s.) "Öyle ise dön. Ben asla bir müşrikten yardım alamam" buyurdu. Sonra döndü ve Resulullah (a.s.)'a Beyda'da tekrar yetişti. Resulullah (a.s.) da ilk defa dediği gibi; "Allah'a ve Resulüne iman ediyor musun?" diye sordu. Adam; "Evet" deyince, Resulullah (a.s.) ona "O halde yürü" buyurdular."*

Bir Açıklama

Resulullah (a.s.)'ın *"Dön, bir müşrikten yardım almayacağım"* sözü üzerinde durmakta yarar var. Yukarıdaki hadisle Resulullah (a.s.) bu sözü söylemiş,

---

285- Müslim (4/127), 23-Kitab el-Cihad ve'l-Siyer Bab: Kerahet el-Istîane fi'l-Gazv bi Kafir.

1) Vebera: Medine'ye dört mil mesafede bir yerdir. Bazıları bu kelimeyi vebra okumuşlardır. Tirmizi şu söze kadar hadisi tahric etmiştir: "Müşriklerden bir adam Peygamber (a.s.)'le savaşmak için ona yetişti. Peygamber (a.s.) ona "dön" dedi. Sonra anlaştılar. Peygamber (a.s.) "Biz asla bir müşrikten yardım almayız" dedi."

bir başka hadiste ise Safvan ibn Umeyye'den müslüman olmadan önce yardım istemiştir. Bir gurup ulema birinci hadisi delil olarak kabul etmişlerdir. Şafii *"Müsbet bir düşünceye sahipse ve yardımına ihtiyaç duyuluyorsa ondan yardım kabul edilir. Yoksa ondan yardım kabul etmek mekruh olur"* demiş ve iki hadisi bu iki halde yorumlamıştır. İmam Malik, Şafii, Ebu Hanife ve cumhura göre ise; bir kafir izin ister ve yardıma gelirse ona biraz fırsat verilir, ama pay verilmez.

٢٨٦ــ رَوَىٰ مُسْلِمٌ عَنْ اَبِي الطُّفَيْلِ رَحِمَهُ اللّٰهُ قَالَ: حَدَّثَنَا حُذَيْفَةُ بْنُ الْيَمَانِ قَالَ: مَا مَنَعَنِي اَنْ اَشْهَدَ بَدْرًا اِلاَّ اَنِّي خَرَجْتُ اَنَا وَاَبِي، حُسَيْلٌ، فَاَخَذنا كُفَّارُ قُرَيْشٍ، فَقَالُوا: اِنَّكُمْ تُرِيدُونَ مُحَمَّدًا، فَقُلْنَا: مَا نُرِيدُهُ، وَمَا نُرِيدُ اِلاَّ الْمَدِينَةَ، فَاَخَذُوا مِنَّا عَهْدَاللّٰهِ وَمِيثَاقَهُ: لَنَنْصَرِفَنَّ اِلَى الْمَدِينَةِ، وَلاَ نُقَاتِلُ مَعَهُ، فَاَتَيْنَا رَسُولَ اللّٰهِ ﷺ، فَاَخْبَرْنَاهُ الْخَبَرَ، فَقَالَ: «اِنْصَرِفَا نَفِي لَهُمْ بِعَهْدِهِمْ، وَنَسْتَعِينُ اللّٰهَ عَلَيْهِمْ

286- Müslim, Ebu't Tufel (r.a.)'den şöyle rivayet eder:

"Bize Huzeyfe ibnu'l-Yeman rivayet etti. (Dedi ki): "Bedir'de bulunmamamız için hiç bir sebep yoktu. Bu nedenle ben, babam Huseyl ile beraber yola çıktım. Bu esnada Kureyş kafirleri bizi yakaladılar ve "Siz muhakkak Muhammed'in yanına gitmek istiyorsunuz" dediler. "Biz onun yanına gitmek istemiyoruz, bizim amacımız Medine'ye gitmektir" dedik. Bunun üzerine bizden, Medine'ye gideceğimize, onunla birlikte savaşa katılmayacağımıza Allah'a söz vermemizi istediler. Sonra Resulullah (a.s.)'a gelerek bu olayı kendisine anlattık. "Haydi gidin! Biz onlara verdiğimiz sözü tutar; onlara karşı üstün gelmek için Allah'tan yardım dileriz" buyurdular."

Bir Açıklama

Nevevi; bu hadisle savaş halinde yalanın caiz olduğuna delil olduğunu söylemiştir. Eğer savaşta, üstü kapalı bir şekilde konuşmak mümkün olursa, bu daha iyidir. Ama bununla birlikte, savaşta insanların arasını bulmak ve koca ile karısının arasını düzeltmek gibi durumlarda yalan söylemek caiz olur. Görüldüğü gibi bu hadiste ahde vefa vardır ve sahih hadis de bunu açıkça ifade etmektedir.

Kafirlere kaçmayacağı konusunda söz veren esirlerin durumu hakkında ise alimler ihtilaf etmiştir. Şafii, Ebu Hanife ve Kûfiler *"Ona hiç bir şey lazım gelmez, eğer imkan bulursa kaçar"* demişlerdir. Maliki ise taahhüdün yerine geti-

286- Müslim (3/1414) 32-Kitab el-Cihad ve'l-Siyer Bab: el-Vefa bi'l-Ahd.

rilmesinin gerektiğini söylemiştir. Ona, kafirler onu mecbur edip kaçmayacağına yemin ettirmiş olsalar bile... Çünkü bu olayda zorlama vardır.

Huzeyfe ve babasının durumuna gelince; kafirlere karşı Peygamber (a.s.)'le birlikte cihadı terketmek diye bir şey olamaz. Burada Peygamber (a.s.), müslümanlar sözlerini tutmuyor, ahidlerini bozuyorlar şeklinde bir ithamı önlemek için bu şekilde emir buyurmuştur.

٢٨٧ــ رَوَىٰ الْبُخَارِيُّ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ــ قَالَ: شَهِدْتُ مِنَ الْمِقْدَادِ بْنِ الْاَسْوَدِ مَشْهَدًا لأَنْ اَكُونَ صَاحِبَهُ اَحَبُّ اِلَيَّ مِمَّا عُدِلَ بِهِ: اَتَى النَّبِيَّ ﷺ وَهُوَ يَدْعُو عَلَى الْمُشْرِكِينَ فَقَالَ: لاَنَقُولُ كَمَا قَالَ قَوْمُ مُوسَىٰ: ﴿فَاذْهَبْ اَنْتَ وَرَبُّكَ فَقَاتِلاَ﴾ وَلٰكِنَّا نُقَاتِلُ عَنْ يَمِينِكَ وَعَنْ شِمَالِكَ وَبَيْنَ يَدَيْكَ وَخَلْفَكَ. فَرَأَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ اَشْرَقَ وَجْهُهُ وَسَرَّهُ، يَعْنِي قَوْلَهُ.

287- Buhari, Abdullah bin Mesud (r.a.)'dan şöyle rivayet etmiştir:

"Ben, Mikdad ibnu'l-Esved'in ağzından kesin bir dille şöyle söylediğine şahid oldum. O sözün muhatabı olmak, kıyas olunamayacak bir şeydi. Mikdad, müslümanları müşrikler üzerine hareket etmeye çağırıyor ve Peygamber (a.s.)-'in huzuruna gelerek: "Biz, Musa kavminin (Musa'ya karşı) artık sen Rabbinle beraber git. Bu suretle ikiniz savaş edin. (Biz mutlaka burada oturucularız)." dedikleri gibi söylemeyeceğiz. Biz senin sağında, solunda, önünde, arkanda düşmanla çarpışırız" dedi. İbn Mesud (r.a.), Mikdad'ın bu ateşli sözü üzerine Peygamber (a.s.)'in "Yüzünün parladığını ve Mikdad'ın sözünün onu sevindirdiğini gördüm" demiştir.

Bir başka rivayette:

"Ya Resulullah. Biz sana İsrailoğullarının Musa Peygamber (a.s.)'e "Artık sen Rabbinle git. Bu suretle ikiniz savaşın. Biz muhakkak burada oturucularız" dedikleri gibi demeyiz. Fakat biz sana "(Düşman üzerine) yürü, biz de seninle beraberiz" diyoruz" demiştir."

Miktad'ın bu sözü, Resulullah (a.s.)'ın bütün üzüntülerini gidermiştir..

İbn Hacer şöyle demiştir:

"Amma bih" sözündeki ."adlî" kelimesindeki ayn harfinin dammeli ve lam

---

287- Buhari (7/287) 64- Kitab el-Mağazi.

Buhari (8/273) 69- Kitab el-Tefsir. 4-Bab: Fezheb 2. ente ve Rabbuke fekatila inna hahuna kaidûn.

harfi de kesrelidir. Bu kelime ile dünyevi olan herşey kastedilmektedir. Murad edilen mananın sevab olduğu da söylenmiştir. Halbuki buradaki asli mana çok daha geniş boyutludur. En doğru ve yakın mana; bu manzaranın ne kadar büyük olduğunu göstermektedir. Yani o; Bunun sahibi olmak ve bunun karşılığında elde edebileceği şey arasında tercih yapma durumunda bırakılsa bunu tercih etmek için daha hoş ve sevimli olacaktı. (Lien ekune sahibehu) ifadesindeki (Sahibehu) kelimesi üstünlü el-Keşnihi'nin rivayetinde ise (Lien ekune ene sahibehu) şeklinde (Sahibehu ve Sahibuhu) şeklinde her iki halde de okunabilir. İbn Malik mensub olmasının yani üstünlü olmasının daha iyi olduğunu söyler."

Nesai rivayetinde şunu ilave etmiştir:

"Miktad, Bedir gününde atının üzerinde olduğu halde geldi ve şöyle dedi"

İbn İshak, Miktad'ın söylediği bu sözü şu şekilde söylediğini zikreder:

"Kureyş'in Bedir'e doğru geldiğini, Ebu Süfyan ve beraberindekilerin kurtulduğu haberi Peygamber (a.s.)'e geldikten sonra istişare etmiş, bunun üzerine Ebu Bekir ayağa kalkarak iyi şeyler söylemiş, sonra aynı şekilde Ömer kalkmış konuşmuş, sonra Mikdad ayağa kalkarak hadiste geçen şeyleri zikretmiş ve şunları ilave etmiştir: "Seni hak ile gönderen adına yeminle söylüyorum ki eğer sen bizi Birkel Gimad'a götürseydin gene seninle gelirdik".

Peygamber (a.s.)'in Bedir savaşına çıkmazdan önce ashabı ile istişarede bulunması, ensarı denemek içindi. Çünkü ensar verdiği biatla onunla birlikte düşmanın saldırısına karşı kendisini koruyacaklarına söz vermişlerdi.

Sa'd ibn Muaz şöyle demiştir:*"Ya Resulullah, emredildiğin şeyi yap. Biz seninle beraberiz."* Musa ibn Ukbe de ayrıntılı olarak aynı şekilde rivayet etmiştir:

İbn Aziz, Eb'il Esved aracılığıyla Urde'den aynı şekilde tahriç etmiştir. Gene aynı olay İbn Ebi Seybe'de Alkame ibn Abbas'tan mürsel olarak nakledildiği belirtilmektedir.

Sa'd ibn Muaz ise şöyle demiştir:

"Yemen'den, Birke'l Gimade'ye kadar yürümüş olsan bile biz gene de seninle beraberiz. Biz Musa'ya diyenler gibi olmayız" (Musa'ya söylenenleri de bu sözlerinin ardından zikretmişti. Zikrettikleri arasında şu sözler de yer alıyordu:) "Herhalde sen bir işe niyetlenerek çıktın ama Allah başka şeyin olmasını murat etti. Sen istediğini yap, istediğinin kararını al, istediğinin kararını da iptal et. İstediğinle barış, istediğinle savaş yap. Mallarımızın da istediğin kadarını al..."

Daha sonra ise şunları ilave etmiştir: *"Allah'ın Resulü (a.s.), Ebu Süfyan'ın yolunu kesmek ve ticaret mallarını ganimet olarak ele geçirmek için yola çıkmış fakat yüce Allah (c.c.), bu niyetini savaşla değiştirmişti."*

İbn Ebu Hatim de Ebu Eyyub'un hadisini şu şekilde rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s.) bize (Medine'de iken) şöyle demişti: "Bana Ebu Süfyan'ın kervanının buralardan geçeceği haberi verildi. O kervanın üzerine yürümek ister misiniz? Bunu yaparsak, inşaallah Rabbimiz onu bize ganimet olarak nasib eder." (Biz) "Evet" dedik ve böylece yola çıktık. Bir iki gün yol yürüdük. (Resulullah) "Bizim gelişimizi haber almışlar, savaşmak için hazırlanınız" buyurdular. Biz de "Vallahi bizim bir toplulukla savaşacak takatimiz yoktur" dedik. Bunun üzerine sözlerini tekrarladı.

Mikdat ona şöyle dedi: "Biz sana İsrailoğullarının söyledikleri gibi söylemeyeceğiz. Biz de seninle birlikte savaşacağız." Ensar topluluğu olarak biz de Mikdat'ın söylediklerini söylemeyi arzuluyorduk. Bu olay üzerine Allah Teala şu ayetleri inzal buyurdu:

"Nitekim, Hak uğruna (savaşa gitmek için) Rabbin seni evinden çıkardığı zaman, mü'minlerden bir gurup bundan hoşlanmıyordu."(1)

İbn Merdeviye; Muhammed ibn Amr bin Alkame bin Vakkas'dan, o da babasından, o da dedesinden bu hadisin aynısını rivayet etmiştir. Yalnız onların rivayetlerinde bu sözleri söyleyen kişinin Mikdat değil Sa'd ibn Muaz'ın olduğu belirtilmektedir. Halbuki bu sözün sahibi Mikdat'tır. Sa'd ibn Muaz ise şunları söyleyen kişidir:

"Bizimle birlikte Bir'kel Gimad'a dahi yürüsen, biz gene de seninle beraberiz." Bunu aynı şekilde Musa bin Ukbe de rivayet etmiştir. İbn Aziz de Urve hadisinde Sa'd ibn Muaz'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: *"Bizimle birlikte Yemen'deki Birk'el Gi-mad'a gitsen..."*

Sahih-i Müslim'de bu sözü söyleyen kişinin Sa'd bin Ukbe olduğu kaydedilmektedir. İbn Ebu Şeybe de bunu İkrime'den mürsel olarak çıkarmıştır.

Ancak Sa'd'ın Bedir savaşına katılmadığı dikkatlerden kaçmamalıdır. Sa'd, daha sonra açıklayacağımız gibi bir özellikten ötürü Bedir ehlinden sayılmıştır. Bu nedenle bu iki hadisi şu şekilde cemetmemiz mümkündür.

Resulullah (a.s.) ashabıyla Bedir savaşı için iki kez istişare etmiştir. Birincisi; Resulullah (a.s.) Medine'de iken Ebu Süfyan'ın kervanının gelmekte olduğu haberi kendisine verildiği zaman... Müslim'de bu rivayetler şu şekilde yer almaktadır:

"Peygamber (a.s.), Ebu Süfyan'ın gelişini haber alınca istişare etti..."

İkinci istişare ise yola çıktıktan sonra olmuştur.

Taberani'ye göre Sa'd'ın söylediği bu söz, Hudeybiye'de söylenmiştir. Doğru olan görüş de budur.

---

1) Enfal Suresi: 5

Birk'el Gimad mevkiinin açıklamaları hicret olayında da yer alıyordu. İbn Aziz'in bu rivayetiyle bu bölgenin Yemen tarafında bir yer olduğu anlaşılmaktadır. Suhayli, bazı kaynaklarda buranın Habeşistan toprakları içinde yer aldığının geçtiğini söylemektedir. Onun bu görüşünün Hz. Ebu Bekir ile İbn el-Dağne ile aralarında geçen şu öyküden kaynaklandığı söylenir:

Hz. Ebu Bekir, Habeşistan'a, Birk'el Gimad'a giderken İbn el-Dağne ile karşılaşmış ve onu kiralamış... Bu konu daha önceki bölümlerimizde ayrıntısı ile yer almıştı. Bu açıdan bu olayın detayına burada girmiyoruz. Bundan ötürü Birk'el Gimad'ın Yemen'in Habeşistan taraflarına düşen bölgelerinde yer aldığını anlıyoruz.

٢٨٨ــ رَوَىٰ مُسْلِمٌ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ــ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ شَاوَرَ حِينَ بَلَغَهُ إِقْبَالُ أَبِي سُفْيَانَ: قَالَ: فَتَكَلَّمَ أَبُو بَكْرٍ، فَأَعْرَضَ عَنْهُ ثُمَّ تَكَلَّمَ عُمَرُ فَأَعْرَضَ عَنْهُ، فَقَامَ سَعْدُ بْنُ عُبَادَةَ، فَقَالَ: إِيَّانَا تُرِيدُ يَارَسُولَ اللَّهِ؟ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، لَوْ أَمَرْتَنَا أَنْ نُخِيضَهَا الْبَحْرَ لأَخَضْنَاهَا، وَلَوْ أَمَرْتَنَا أَنْ نَضْرِبَ أَكْبَادَهَا إِلَى بَرْكِ الْغُمَادِ لَفَعَلْنَا، قَالَ: فَنَدَبَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ النَّاسَ فَانْطَلَقُوا، حَتَّىٰ نَزَلُوا بَدْرًا، وَوَرَدَتْ عَلَيْهِمْ رَوَايَا قُرَيْشٍ وَفِيهِمْ غُلاَمٌ أَسْوَدٌ لِبَنِي الْحَجَّاجِ، فَأَخَذُوهُ، فَكَانَ أَصْحَابُ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ يَسْأَلُونَهُ عَنْ أَبِي سُفْيَانَ وَأَصْحَابِهِ؟ فَيَقُولُ: مَالِي عِلْمٌ بِأَبِي سُفْيَانَ، وَلَكِنْ هٰذَا أَبُو جَهْلٍ، وَعُتْبَةُ، وَشَيْبَةُ، وَأُمَيَّةُ بْنُ خَلَفٍ فَإِذَا قَالَ ذٰلِكَ ضَرَبُوهُ، فَقَالَ: نَعَمْ أَنَا أُخْبِرُكُمْ، هٰذَا أَبُو سُفْيَانَ، فَإِذَا تَرَكُوهُ فَسَأَلُوهُ قَالَ: مَالِي بِأَبِي سُفْيَانَ عِلْمٌ وَلٰكِنْ هٰذَا أَبُو جَهْلٍ، وَعُتْبَةُ، وَشَيْبَةُ، وَأُمَيَّةُ بْنُ خَلَفٍ فِي النَّاسِ، فَإِذَا قَالَ هٰذَا أَيْضًا ضَرَبُوهُ، وَرَسُولُ اللَّهِ ﷺ قَائِمٌ يُصَلِّي، فَلَمَّا رَأَىٰ ذٰلِكَ انْصَرَفَ، وَقَالَ: «وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، لَتَضْرِبُوهُ إِذَا صَدَقَكُمْ، وَتَتْرُكُوهُ إِذَا كَذَبَكُمْ» قَالَ: فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «هٰذَا مَصْرَعُ فُلاَنٍ» وَيَضَعُ يَدَهُ عَلَى الأَرْضِ هَاهُنَا وَهَاهُنَا ــ قَالَ: فَمَا مَاطَ أَحَدُهُمْ عَنْ مَوْضِعِ يَدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

288- Müslim, Enes bin Malik (r.a.)'den şöyle rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s.), Ebu Süfyan'ın geliş haberini aldığında ashabıyla istişare

288- Müslim (3/1403) 32-Kitab el-Cihad ve'l-Siyer 30. Bab: Gazvet Bedir.

etti. (Enes şöyle demiştir) *İlk önce Ebu Bekir konuştu. Resulullah (a.s.) onun sözlerine fazla itibar etmedi. Daha sonra Ömer bin Hattab konuştu, ona da itibar etmedi. Bunun üzerine ensardan Sa'd bin Ubada ayağa kalkarak şöyle konuştu: "Sen bizden mi bir cevap bekliyorsun ey Allah'ın Resulü? Nefsim yedi kudretinde olan Allah'a yemin ederim ki, sen bize atalarımızı denize atmamızı söylesen, biz onu da yaparız. Bize Birk'el Gimad'a yürümemizi söylesen, biz onu da yaparız." dedi. Daha sonra Resulullah (a.s.) müslümanların hazırlanmalarını emretti. Daha sonra hep birlikte yola çıkarak Bedir'e kadar geldiler. Derken yanlarına Kureyş'in sucuları geldi. İçlerinde Beni Haccac kabilesinin siyahi kölesi de vardı. Müslümalar hemen onları esir aldılar. Ona Ebu Süfyan'ın kervanı hakkında sorular sordular. O da bunu bilmediğini ama Ebu Cehil, Utbe, Şeybe ve Ümeyye ibnü Halef'in hazırlık içinde olduklarını bildiğini söylüyordu. Bunu söylediğinde kendisi dövülüyordu. O esnada Resulullah (a.s.) namaz kılıyordu. Bu olayı görünce şöyle buyurdular:*

"Nefsim yedi kudretinde olan Allah'a yemin ederim ki, o size doğruyu söylediğinde dövüyor, yanlışı söylediğinde ise kabul ediyorsunuz ve serbest bırakıyorsunuz." (Enes devam ederek şöyle demiştir:) *"Resulullah ayrıca şöyle diyordu: "Şurası filanın düşeceği yer" ve eliyle de orada burada işaretler yapıyordu. Daha sonra savaş bittiğinde Resulullah (a.s.)'ın eliyle işaret ettikleri yerin aynıları üzerinde müşrikler yere düşüp öldürülmüşlerdi."*

Ebu Davut, bu hadisin başını çıkarmış ve şu şekliyle yer vermiştir:

"Resulullah (a.s.), ashabını hazırlamış ve Bedir'e doğru yola çıkmıştı. Derken Kureyş'den bazı kimseleri görmüşlerdi. Bunların arasında Beni Haccac kabilesinin siyahi bir kölesi de vardı..."

Ebu Davud bu hadisin sözlerinde bazı değişiklikler yaparak sonuna kadar zikretmiştir. Hadisin sonunda Enes'in şöyle dediği yer almıştır:

"Nefsim yedi kudretinde olan Allah'a yemin ederim ki, onların hiç birisi Resulullah (a.s.)'ın elinin işaret ettiği yerlerin ötesine geçmemişlerdi. Resulullah (a.s.), onların ayaklarından tutulup çekilmelerini emretti ve onlar Bedir'deki kuyulara atıldılar."

Bir Açıklama

Hadisin ibn İshak'tan rivayet edildiğini ve Kur'an ayetlerinin zahir manalarıyla pekiştirildiğini gördük. İbn Kesir'in 'el-Bidâye ve'n-Nihâye' adlı eserinde bu şekilde yer almaktadır.

---

* *Birkel Gimad: Mekke'nin sahil tarafına düşen ve ona beş günlük mesafede bulunan bir yerdir. Gimad kelimesi Gumâd şeklinde de okunmuştur. Uzaktan kinaye olduğu da söylenmiştir.*

"Karşılaştığınız zaman onları sizin gözlerinize az gösteriyor, sizi de onların gözlerinde azaltıyorduk ki, yapılmış bir işi yerine getirsin. İşler hep Allah'a döndürülecektir."(1)

İki gurup birbirleriyle karşılaştığında Allah her birini diğerinin gözünde azaltıyordu ki, birbirlerinin üzerine hücum etmekte çekingenlik göstermesinler.

Bunda çok açık hikmetler vardır. Sonra Al-i İmran suresinde yer alan şu ayeti kerime ile de herhangi bir karşıtlık yoktu.

"Bedir'de karşılaşan şu iki toplulukta sizin için bir ibret vardı: Bir topluluk Allah yolunda çarpışıyordu, öteki de inkarcı (idi ki), bunlar o (müslüman)ları açıkça, gözleriyle kendilerinin iki misli görüyorlardı. Allah dilediğini yardımıyla destekler. Elbette bunda gözleri olanlar için bir ibret vardır."(2)

Sağlıklı görüşe göre, bu ayeti kerimedeki anlam şudur: Kafir topluluğu, müslümanları kendi sayılarının iki katı olarak görüyordu. Savaşın en kızıştığı bir anda, Allah kafirlerin kalblerine korku düşürüyor, bidayette karşılaştıklarında önce onları gözlerinde azaltıyordu. Sonra müminlere nusret ve yardımda bulunuyor, onları kafirlerin gözlerinde zayıf gösteriyordu. Kafirler bu şekilde aldanıyor, zafiyete düşüyor ve mağlub oluyorlardı.

"Allah dilediğini yardımıyla destekler. Elbette bunda, gözleri olanlar için bir ibret vardır".

Bütün bunlar Allah (c.c.)'ın, Resulü ve müminler için murad ettiği hayırlı şeylerdi. Müslümanlar ihlasdan ayrılmayıp, iyi işler yapmaları halinde, Allah'ın yardım ve desteğinin her taraftan kendilerini kuşattığını göreceklerdir.

Allah (c.c.), müslümanları, müşriklerin gözünde azaltmasının sebebini şu şekilde dile getirir:

"Eğer size onları çok gösterseydi, çekinirdiniz ve (savaş) iş(in)de (birbirinizle) çekişirdiniz."(3)

Bu olayın bu şekilde bir sebebe bağlanmış olması, pek çok şeye işaret etmektedir:

Birincisi; sebeblerin bilicisi olan Allah (c.c.), müslümanlara hükmetmektedir. Müslümanlar, kuvvetlerinin eşit olmadığını gördükleri zaman, savaşıp savaşmama konusuda ihtilafa düşebilirlerdi. Allah (c.c.) hikmetiyle, Bedir günü onların bu duruma düşmelerini engellemiştir. Müslümanların bu gibi olaylar karşısında buna benzer durumlara düşmeleri, böyle tutumlara girmeleri her

---

1) Enfal Suresi: 44

2) Al-i İmran Suresi: 13

3) Enfal Suresi: 43

zaman mümkündür. Bundan dolayı komuta makamının bu hususu gözönüne alması ve karar vermeden önce bu dengeleri hesaba katması gereklidir.

İkincisi; dikkat edilmesi gereken en önemli husus, denk olmaları durumunda, tereddüt etmeden aynı anda karar vermektir.

Üçüncü olarak; kuvvetlerin birbirlerine olan üstünlükleri ışığı altında, uygun taktiği anında verebilmektir.

Dördüncüsü ise, düşmanla karşılaşacak ordunun psikolojik hazırlığını ve eğitimini tamamlamış olmasıdır.

Beşincisi de savaşı en iyi şekilde yönetme, koordine etme meselesidir.

٢٨٩ــ رَوَىٰ الطَّبَرَانِيُّ عَنْ عَبْدِاللَّهِ يَعْنِي ابْنَ مَسْعُودٍ قَالَ: لَقَدْ قُلِّلُوا فِي أَعْيُنِنَا يَوْمَ بَدْرٍ حَتَّىٰ قُلْتُ لِصَاحِبِي الَّذِي إِلَىٰ جَانِبِي أَتَرَاهُمْ سَبْعِينَ؟ قَالَ: أَرَاهُمْ مِائَةً، حَتَّى أَخَذْنَا مِنْهُمْ رَجُلاً فَسَأَلْنَاهُ قَالَ: كُنَّا أَلْفًا.

289- Taberani, Abdullah bin Mesud (r.a.)'dan şöyle rivayet etmiştir:

"Bedir günü, onlar gözlerimizde azaltılmışlardı. Öyle ki, yanımdaki kardeşime "yetmiş kişi olarak görüyor musun?" dediğimde, o "Onları yüz kişi olarak görüyorum" dedi. Onlardan bir esir aldığımız zaman ona sormuşuk. O da "bin kişi idik" demişti."

٢٩٠ــ رَوَىٰ الْإِمَامُ أَحْمَدُ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَوْمَ بَدْرٍ: «مَنِ اسْتَطَعْتُمْ أَنْ تَأْسِرُوهُ مِنْ بَنِي عَبْدِالْمُطَّلِبِ فَإِنَّهُمْ خَرَجُوا كَرْهًا».

290- İmam Ahmed, Ali bin Ebi Talib (r.a.)'ten şöyle rivayet etmiştir:

"Abdulmuttaliboğullarından esir aldığımız herkes, savaşa istemediği halde katılanlardı."

Bu hadisin manası şudur:

"Abdulmuttaliboğullarından esir aldıklarınızı öldürmeyiniz". Çünkü; Ku-

---

289- Haysemi, Mecma üz-Zevaid'de zikretmiştir (6/84). Taberani'nin rivayet ettiğini söylemiştir. Mecma'da onunla ilgili birşey söylememiştir. İbn İshak'tan An'an şeklinde rivayet edilmiştir.

290- Ahmed, Müsned'inde zikretmiştir (1/89). Haysemi, Mecma' üz-Zevaid'de zikretmiş (6/85) ve Ahmed ile Bezzar'ın rivayet ettiklerini söylemiştir.

Ahmed'in ravileri sikadır.

reyş'in tamamı bu savaşa kendi arzularıyla katılmamışlardı. Bu açıdan bakıldığında müşriklerin bazısının savaşa katıldıkları bazılarının ise vaz geçtikleri görülmektedir. Bir kısmı ise tamamen savaştan uzak durmuşlardı. İbn Kesir buna dair bir olayı 'el-Bidâye ve'n-Nihaye' adlı eserinde şu şekilde ele almıştır:

"el-Ahnes bin Şerîk bin Amr bin Vehb el-Sahafî -ki o Zühreoğullarının müttefiki idi- onlar Cuhfe'de iken şöyle demiştir: "Ey Zühreoğulları! Allah sizin mallarınızı kurtardı. Arkadaşınız Mahreme bin Nevfel'i size bağışladı. Siz onu ve malını korumak için savaşmaya çıktınız. Dönünüz, beni de korkmuş bilin. Size fayda getirmeyecek bir şey için savaşmaya ihtiyacımız yok."

Bu sözler üzerine onlar da döndüler ve ona itaat ettiler. Adiyyoğulları dışında Kureyş'in bütün kabileleri savaşa çıkmıştı. Zühreoğulları ise el-Ahnes ile beraber döndüler. Bu iki kabileden hiç kimse Bedir savaşına katılmadı. Kavim Bedir'e doğru yol alıyordu. Ebu Talib ile bazı Kureyşliler kendi aralarında istişare ediyorlardı. Dediler ki: "Ey Haşimoğulları -bizim yanımızda savaşa katılsanız da- gönlünüzün Muhammed'le olduğunu biliyoruz." Ebu Talib daha sonra dönenlerle birlikte Mekke'ye geri gelmişti."

٢٩١ــ رَوَى الْبَزَّارُ عَنْ اِبْنِ عَبَّاسٍ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ــ قَالَ: لَمَّا نَزَلَ الْمُسْلِمُونَ بَدْرًا وَاَقْبَلَ الْمُشْرِكُونَ نَظَرَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ اِلَى عُتْبَةَ بْنِ رَبِيعَةَ وَهُوَ عَلَى جَمَلٍ اَحْمَرَ فَقَالَ: «اِنْ يَكُنْ عِنْدَ اَحَدٍ مِنَ الْقَوْمِ خَيْرٌ فَهُوَ عِنْدَ صَاحِبِ الْجَمَلِ الْاَحْمَرِ، اِنْ يُطِيعُوهُ يَرْشُدُوا» وَهُوَ يَقُولُ: يَاقَوْمِ اَطِيعُونِي فِي هٰؤُلَاءِ الْقَوْمِ فَاِنَّكُمْ اِنْ فَعَلْتُمْ لَنْ يَزَالَ ذٰلِكَ فِي قُلُوبِكُمْ، يَنْظُرُ كُلُّ رَجُلٍ اِلَى قَاتِلِ اَخِيهِ وَقَاتِلِ اَبِيهِ فَاجْعَلُوا جُبْنَهَا بِرَأْسِي وَارْجِعُوا، فَقَالَ اَبُو جَهْلٍ: اِنْتَفَخَ وَاللَّهِ سِحْرُهُ حِينَ رَأَى مُحَمَّدًا وَاَصْحَابَهُ، اِنَّمَا مُحَمَّدٌ وَاَصْحَابُهُ كَاُكْلَةِ جَزُورٍ لَوْ قَدِ الْتَقَيْنَا، فَقَالَ عُتْبَةُ: سَتَعْلَمُ مَنِ الْجَبَانُ الْمُفْسِدُ لِقَوْمِهِ، اَمَا وَاللَّهِ اِنِّي لَاَرَى قَوْمًا يَضْرِبُونَكُمْ ضَرْبًا، اَمَا تَرَوْنَ كَاَنَّ رُؤُوسَهُمُ الْاَفَاعِي وَكَاَنَّ وُجُوهَهُمُ السُّيُوفُ، ثُمَّ دَعَا اَخَاهُ وَابْنَهُ فَخَرَجَ يَمْشِي بَيْنَهُمَا وَدَعَا بِالْمُبَارَزَةِ.

291- el-Bezzâr, İbn Abbas (r.a.)'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Müslümanlar Bedir'e ulaşıp müşriklerle karşı karşıya geldiklerinde Resu-

291- Haysemi, Mecma' üz-Zevaid'de zikretmiştir (6/76). Bezzar'ın rivayet ettiğini ve ricalinin sahih olduğunu söylemiştir. Kesf el-Estûr: (2/313)

lullah (a.s.) Utbe bin Rebia'ya baktı. Utbe, kırmızı bir devenin üzerinde idi. Şöyle buyurdu:

"O kavimden birinde hayır varsa o da kırmızı devenin sahibidir. Eğer ona itaat ederlerse, doğru yolu bulurlar" Utbe ise (o sırada) kavmine şöyle hitap ediyordu:

"Ey kavmim! Karşımızda bulunan topluluk hakkında bana itaat edin! Eğer bunu yaparsanız, kalpleriniz huzura erer. Yoksa hepiniz kardeşinizin ya da babanızın katilleriyle yüz yüze gelirsiniz. Eğer dönmekten dolayı bir utanç duyacaksanız, o utancı bana verin. Ama siz geri dönün" Bu sözler üzerine Ebu Cehil:

"Vallahi bu adam, Muhammed ve ashabını görünce büyülenip şişti. Muhammed ve ashabı bizim için cesur yiyeceği gibidir. Karşı karşıya geldiğimizde onları yer bitiririz." dedi. Utbe: "Kavmini ifsad eden gerçek korkağın kim olduğunu göreceksin. Allah'a yemin ederim ki, o kavmin size çok büyük bir darbe vuracağını görüyorum. Onların başlarının yılan gibi, yüzlerinin kılıç gibi olduğunu görmüyor musunuz?" dedi. Sonra kardeşini ve oğlunu çağırdı. Aralarında yürüyerek düelloya davet etti."

٢٩٢ــ رَوَىٰ الْإِمَامُ اَحْمَدُ عَنْ عَلِيٍّ قَالَ: لَمَّا قَدِمْنَا الْمَدِينَةَ اَصَبْنَا مِنْ ثِمَارِهَا فَاجْتَوَيْنَاهَا وَاَصَابَنَا بِهَا وَعْكٌ وَكَانَ النَّبِيُّ ﷺ يَتَخَبَّرُ عَنْ بَدْرٍ، فَلَمَّا بَلَغَنَا اَنَّ الْمُشْرِكِينَ قَدْ اَقْبَلُوا سَارَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ اِلَى بَدْرٍ، وَبَدْرُ بِئْرٌ، فَسَبَقْنَا الْمُشْرِكِينَ اِلَيْهَا فَوَجَدْنَا فِيهَا رَجُلَيْنِ مِنْهُمْ رَجُلاً مِنْ قُرَيْشٍ وَمَوْلَى لِعُقْبَةَ بْنِ اَبِي مُعَيْطٍ، فَاَمَّا الْقُرَشِيُّ فَانْفَلَتَ وَاَمَّا مَوْلَى عُقْبَةَ فَاَخَذْنَاهُ فَجَعَلْنَا نَقُولُ لَهُ: كَمِ الْقَوْمُ؟ فَيَقُولُ: هُمْ وَاللَّهِ كَثِيرٌ عَدَدُهُمْ شَدِيدٌ بَأْسُهُمْ فَجَعَلَ الْمُسْلِمُونَ اِذَا قَالَ ذٰلِكَ ضَرَبُوهُ، حَتَّى اِنْتَهُوْا بِهِ اِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَ لَهُ: «كَمِ الْقَوْمِ» قَالَ: هُمْ وَاللَّهِ كَثِيرٌ عَدَدُهُمْ شَدِيدٌ بَأْسُهُمْ فَجَهَدَ رَسُولُاللَّهِ ﷺ اَنْ يُخْبِرَهُ كَمْ هُمْ فَاَبَى، ثُمَّ اِنَّ النَّبِيَّ ﷺ سَاَلَهُ: «كَمْ يَنْحِرُونَ مِنَ الْجُزُورِ؟» قَالَ: «اَلْقَوْمُ اَلْفٌ كُلُّ جَزُورٍ لِمِائَةٍ وَتَبِعَهَا» ثُمَّ عَشْرًا كُلَّ يَوْمٍ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : اِنَّهُ اَصَابَنَا مِنَ اللَّيْلِ طَشٌّ مِنْ مَطَرٍ فَانْطَلَقْنَا تَحْتَ الشَّجَرِ وَالْحَجَفِ نَسْتَظِلُّ تَحْتَهَا مِنَ الْمَطَرِ، وَبَاتَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَدْعُو رَبَّهُ وَيَقُولُ: «اَللّٰهُمَّ اِنَّكَ اِنْ تُهْلِكْ هٰذِهِ الْفِئَةَ لاَتُعْبَدُ» قَالَ: فَلَمَّا اَنْ طَلَعَ الْفَجْرُ، نَادَى الصَّلاَةَ عِبَادَاللَّهِ فَجَاءَ النَّاسُ مِنْ تَحْتِ الشَّجَرِ وَالْحَجَفِ فَصَلَّى بِنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَحَرَّضَ عَلَى الْقِتَالِ ثُمَّ قَالَ: «اِنَّ جَمْعَ قُرَيْشٍ

تَحْتَ هٰذِهِ الضَّلَعِ الْحَمْرَاءِ مِنَ الْجَبَلِ» فَلَمَّا دَنَا الْقَوْمُ مِنَّا وَصَافَفْنَاهُمْ إِذَا رَجُلٌ عَلَى جَمَلٍ لَهُ أَحْمَرَ يَسِيرُ فِي الْقَوْمِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «يَا عَلِيُّ نَادِ حَمْزَةَ الْأَحْمَرِ وَمَاذَا يَقُولُ لَهُمْ، ثُمَّ قَالَ وَكَانَ أَقْرَبَهُمْ مِنَ الْمُشْرِكِينَ مِنْ صَاحِبِ الْجَمَلِ يَأْمُرُ بِخَيْرٍ فَعَسَى أَنْ يَكُونَ صَاحِبَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «إِنْ يَكُنْ فِي الْقَوْمِ أَحَدٌ يَأْمُرُ بِخَيْرٍ فَعَسَى أَنْ يَكُونَ صَاحِبَ الْجَمَلِ الْأَحْمَرِ» فَجَاءَ حَمْزَةُ فَقَالَ: هُوَ عُتْبَةُ بْنُ رَبِيعَةَ وَهُوَ يَنْهَى عَنِ الْقِتَالِ وَيَقُولُ لَهُمْ: يَاقَوْمِ إِنِّي أَرَى قَوْمًا مُسْتَمِيتِينَ لَأَتَصِلُونَ إِلَيْهِمْ وَفِيكُمْ خَيْرٌ، يَاقَوْمِ اعْصِبُوهَا الْيَوْمَ بِرَأْسِي وَقُولُوا جَبُنَ عُتْبَةُ بْنُ رَبِيعَةَ وَقَدْ عَلِمْتُمْ أَنِّي لَسْتُ بِأَجْبَنِكُمْ فَسَمِعَ ذٰلِكَ أَبُو جَهْلٍ فَقَالَ: أَنْتَ تَقُولُ ذٰلِكَ وَاللَّهِ لَوْ غَيْرُكَ يَقُولُ لَأَعْضَضْتُهُ، قَدْ مُلِئَتْ رِئَتُكَ رُعْبًا فَقَالَ عُتْبَةُ: إِيَّايَ تَعْنِي يَامُصَفِّرَ اسْتِهِ سَتَعْلَمُ الْيَوْمَ أَيُّنَا الْجَبَانُ قَالَ: فَبَرَزَ عُتْبَةُ وَأَخُوهُ شَيْبَةُ وَابْنُهُ الْوَلِيدُ حَمِيَّةً، فَقَالُوا: مَنْ يُبَارِزُ؟ فَخَرَجَ فِتْيَةٌ مِنَ الْأَنْصَارِ سِتَّةٌ، فَقَالَ عُتْبَةُ: لَانُرِيدُ هٰؤُلَاءِ وَلٰكِنْ يُبَارِزُنَا مِنْ بَنِي عَمِّنَا مِنْ بَنِي عَبْدِالْمُطَّلِبِ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «قُمْ يَا عَلِيُّ وَقُمْ يَاحَمْزَةُ وَقُمْ يَاعُبَيْدَةُ بْنُ الْحَرْثِ بْنِ الْمُطَّلِبِ» فَقَتَلَ اللَّهُ شَيْبَةَ وَعُتْبَةَ ابْنَيْ رَبِيعَةَ وَالْوَلِيدَ بْنَ عُتْبَةَ وَجُرِحَ عُبَيْدَةُ، فَقَتَلْنَا مِنْهُمْ سَبْعِينَ وَأَسَرْنَا سَبْعِينَ، فَجَاءَ رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ بِالْعَبَّاسِ بْنِ عَبْدِالْمُطَّلِبِ أَسِيرًا، فَقَالَ الْعَبَّاسُ: يَارَسُولَ اللَّهِ إِنَّ هٰذَا وَاللَّهِ مَا أَسَرَنِي، أَسَرَنِي رَجُلٌ أَجْلَحُ مِنْ أَحْسَنِ النَّاسِ وَجْهًا عَلَى فَرَسٍ أَبْلَقَ مَا أَرَاهُ فِي الْقَوْمِ. فَقَالَ الْأَنْصَارِيُّ: أَنَا أَسَرْتُهُ يَارَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: «اسْكُتْ فَقَدْ أَيَّدَكَ اللَّهُ بِمَلَكٍ كَرِيمٍ» قَالَ عَلِيٌّ — عَلَيْهِ السَّلَامُ — فَأَسَرْنَا مِنْ بَنِي عَبْدِالْمُطَّلِبِ الْعَبَّاسَ وَعَقِيلاً وَنَوْفَلَ بْنَ الْحَارِثِ.

292- İmam Ahmed, Hz. Ali (r.a.)'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Medine'ye geldiğimizde oranın meyvelerinden yedik, fakat Medine'de bulunmak hoşumuza gitmedi ve hastalandık. Hz. Peygamber (a.s.) Bedir'den sürekli haber alıyordu. Müşriklerin gelmekte oldukları haberi bize ulaştığında, Resulullah (a.s.) Bedir'e hareket etti. Doğru kuyunun bulunduğu yere gitti. Ku-

---

292- Ahmed, Müsned'inde (1/117), Haysemi , Mecma' üz-Zevaid'de zikretmiştir: (6/75). Ebu Davud, bir kısmını Ahmed ve Bezzar'ın rivayet ettiğini söylemiştir. Ahmed'in Haris'e ibn Mudarrib'in dışındaki ricali sahihtir. O ise sika'dır.

yunun yanına gelmekte olan müşrikler bizden önce davranmışlardı. Orada Kureyşli biriyle, Ukbe bin Muayt'ın kölesinin bulunduğunu gördük. Kureyşli elimizden kaçtı. Ukbe'nin kölesini tutup, müşriklerin kaç kişi olduklarını sorduk. "Vallahi sayıları çok, güçleri de pek şiddetli" dedi. Bu sözü söylediğinde (gerçek sayılarını söylemesi için) müslümanlar ona vurmaya başladı.

Sonra onu tutup, Hz. Peygamber (a.s.)'e getirdiler. Resulullah (a.s.) ona, müşriklerin sayılarının ne kadar olduğunu sordu. Adam: "Allah'a yemin olsun ki, sayıları çok, kuvvetleri fazla" dedi. Resulullah (a.s.) müşriklerin sayılarını öğrenmekte ısrar etti, fakat adam bir şey söylememekte diretti. Bunun üzerine Hz Peygamber (a.s.): "Kaç deve kesiyorlar?" diye sordu. Adam "Günde on tane" dedi. Resulullah (a.s.): "Onlar bin kişidir. Bir deve yüzü aşkın kişiye yeter." buyurdu. Sonra akşama doğru yağmur çiselemeye başladı. Ağaçların ve deriden yapılmış kalkanların altına girerek yağmurdan korunmaya başladık. Resulullah (a.s.) geceyi Rabbine dua ederek geçirdi. Şöyle diyordu: "Allah'ım eğer bu topluluğu helak edersen, (yeryüzünde) sana ibadet eden kalmayacak". Sabah olduğunda Allah'ın kulları namaza çağırıldı. İnsanlar ağaçların ve kalkanların altından çıkıp geldiler ve Resulullah (a.s.)'ın imamlığında namaz kıldık. Hz. Peygamber (a.s.) savaş için cesaretlendirip, teşvik edici sözler söyledikten sonra şöyle buyurdu: "Kureyşliler şu kızıl tepeciklerin eteğinde toplanmış duruyorlar."

Kureyşliler bize doğru yaklaştılar. Biz de onların hizasında durduk. (O sırada) müşrikler içinde, kırmızı devesiyle dolaşan bir adam gördük. Resulullah (a.s.) şöyle buyurdu: "Ey Ali, Hamza'yı çağır". Hz. Hamza'nın bulunduğu yer müşriklere, dolayısıyla kırmızı devenin sahibine en yakın yerdi. Acaba, kırmızı develi adam Kureyşlilere ne söylüyordu? Resulullah (a.s.) şöyle buyurdu: "Eğer bu kavim içerisinde, hayra davet eden birisi varsa, umulur ki bu kişi kırmızı devenin sahibidir". Hz. Hamza (r.a.) geldi ve şöyle dedi: "Bu Utbe bin Rabia'dır. Müşrikleri savaştan alıkoymak istiyor ve onlara şöyle söylüyor: "Karşımızda ölümü göze almış bir kavim görüyorum. Onların yanına yaklaşmazsanız, sizin için daha hayırlı olacaktır. Ey kavmim, bugün korkaklığı benim üzerime atarak, Utbe bin Rabia korktu deyiniz. Gerçi siz benim, en korkağınız olmadığımı bilirsiniz..." Bu sözleri işiten Ebu Cehil: "Bu sözleri sen mi söylüyorsun? Şayet bu sözleri bir başkası söylemiş olsaydı, ona galiz bir küfür ederdim. Senin ciğerlerini korku doldurmuş." dedi. Utbe: "Bunu bana mı söylüyorsun, ey arkası sarıya boyalı (küfür mahiyetinde bir söz). Hangimizin korkak olduğunu bugün göreceksin" dedi. Daha sonra Utbe, kardeşi Şeybe ve oğlu el-Velid cesaretlerini göstermek üzere ortaya çıkıp, düello yapmak istediler ve "Karşımıza kim çıkacak? diye seslendiler. Bunun üzerine ensar gençlerinden altı kişi ortaya çıktı. Utbe şöyle dedi: "Onları değil, Abdulmuttaliboğullarından amcamızın oğullarını karşımızda görmek istiyoruz". Resulullah (a.s.): "Ey Ali!

Ey Hamza! Ey Muttalib oğlu Ubeyde bin el-Haris, kalkın!" buyurdu. (Bu çarpışmanın sonunda) Allah Rabiaoğullarından Şeybe ve Utbe'yi ve Utbe'nin oğlu el-Velid'i öldürdü. Ubeyde ise yaralanmıştı. (Savaşın sonunda) onlardan yetmiş kişiyi öldürdük, yetmiş kişiyi ise esir ettik. Ensardan biri, Abbas bin Abdulmuttalib'i esir alarak getirmişti. Abbas dedi ki: "Ey Allah'ın Resulü, beni esir alan bu değil! O insanların en güzel yüzlüsüydü. Başının yan taraflarında saç yoktu. Siyah beyaz bir ata binmişti. Onu buradaki insanlar arasında görmüyorum." Ensar'dan olan o adam (ısrarla) "Onu ben esir aldım, ey Allah'ın Resulü" diyordu. Resulullah (a.s.): "Sus! Allah seni kerim bir melekle desteklemiş" buyurdu. Selam onun üzerine olsun Ali dedi ki: "Abdulmuttaliboğullarından Abbas'ı, Ukayl'ı ve Nevfel bin el-Hâris'i esir ettik."

٢٩٣ــ رَوَىٰ أَبُو دَاوُدَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ــ قَالَ: تَقَدَّمَ عُتْبَةُ بْنُ رَبِيعَةَ، وَتَبِعَهُ ابْنُهُ وَأَخُوهُ، فَنَادَىٰ: مَنْ يُبَارِزُ؟ فَانْتُدِبَ لَهُ شَبَابٌ مِنَ الْأَنْصَارِ، فَقَالَ: مَنْ أَنْتُمْ؟ فَأَخْبَرُوهُ فَقَالَ: لَا حَاجَةَ لَنَا فِيكُمْ، إِنَّمَا أَرَدْنَا بَنِي عَمِّنَا، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «قُمْ يَا حَمْزَةُ، قُمْ يَا عَلِيُّ، قُمْ يَا عُبَيْدَةُ بْنَ الْحَارِثِ، فَأَقْبَلَ حَمْزَةُ إِلَى عُتْبَةَ، وَأَقْبَلْتُ إِلَى شَيْبَةَ، وَاخْتَلَفَ بَيْنَ عُبَيْدَةَ وَالْوَلِيدِ ضَرْبَتَانِ، فَأَثْخَنَ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا صَاحِبَهُ ثُمَّ مِلْنَا عَلَى الْوَلِيدِ، فَقَتَلْنَاهُ، وَاحْتَمَلْنَا عُبَيْدَةَ.

293- Ebu Davud, Ali bin Ebu Talib (r.a.)'ten şöyle rivayet etmiştir:

"Utbe bin Rebia ilerledi.. Onu oğlu ve kardeşi takib etti. Ve şöyle bağırdı: "Kim mubareze (düello) edecek?" Bunun üzerine ensardan bir kaç genç seçildi. O "Siz kimsiniz?" dedi. Onlar da ona cevap verdiler. Bunun üzerine "bizim size ihtiyacımız yoktur. Biz ancak amca çocuklarımızı isteriz" dedi. Bunun üzerine Resulullah (a.s.): "Kalk ya Hamza, kalk ya Ali, kalk ya Ubeydi bin el-Haris" dedi. Hamza, Utbe'ye yöneldi. Ben Şeybe'ye yöneldim. Ubeyde ve Velid karşılıklı birbirlerine darbeler indirdiler. Her biri ötekini bastırdı. Sonra biz Velid'e yöneldik ve onu öldürdük. Sonra Ubeydi'yi taşıdık."

Ruzî'nin zikrettiği bir rivayette de bu olay şöyle anlatılır: *"Bedir günü olunca, Utbe bin Rebia ve kardeşi Şeybe ve Velid ibn Utbe öne çıktılar."* Bu rivayetten sonra hadisi zikretmiştir. Bu hadiste şu ifadeler yer almaktadır: *"Biz ancak amcamız çocuklarından dengimiz olanları isteriz"*

Hz. Ali (r.a.) şöyle demiştir: *"Hamza ve ben rakibimizin üzerine çullanıp*

293- Ebu Davud (3/52) zikretmiştir. Kitab el-Cihad Bab: fi'l-Mubâreze.

işlerini bitirdik. Ubeyde ve Velid'e gelince; herbiri ötekini bastırdı..."

Hadisin kalan kısmını bu şekilde zikretmiştir.

Bir Açıklama

Peygamber (a.s.) mubareze için kendisine en yakın, erkek çocuğu, kardeşi ya da babası olmayan üç akrabasını çıkarmıştır. Kendisine en yakın insanlar, amcası Hz. Hamza, amcasıoğlu Hz. Ali ve büyük amcasının oğlu Ubeyde idi. Bu husus bize şunu gösteriyor: Biz, en yakın akrabalarımızı cihad için ileri sürmek zorundayız. Kendimizi ve yakınlarımızı cihaddan alıkoyup başkalarını bu göreve davet etmek son derece yanlıştır. Cihad ve şehadete öncelikle kendimizden başlamalıyız. Bu olayda İslam davetçilerinin alacağı bir çok hikmet ve ders bulunmaktadır.

٢٩٤ــ رَوَىٰ الْبَزَّارُ عَنْ عَبْدِاللَّهِ يَعْنِي ابْنَ مَسْعُودٍ قَالَ: كَانَ سَعْدٌ يُقَاتِلُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ يَوْمَ بَدْرٍ قِتَالَ الْفَارِسِ وَالرَّاجِلِ.

294- Bezzâr, Abdullah bin Mesud (r.a.)'dan rivayet etmiştir:

"Sa'd, Bedir savaşında Resulullah (a.s.)'la birlikte yaya ve atlı olarak savaşıyordu."

٢٩٥ــ رَوَىٰ الْبُخَارِيُّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ــ قَالَ: أَنَا أَوَّلُ مَنْ يَجْثُو بَيْنَ يَدَيِ الرَّحْمٰنِ لِلْخُصُومَةِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، قَالَ قَيْسٌ: وَفِيهِمْ نَزَلَتْ: ﴿هٰذَا خَصْمَانِ اخْتَصَمُوا فِي رَبِّهِمْ﴾ قَالَ: هُمُ الَّذِينَ بَارَزُوا يَوْمَ بَدْرٍ: عَلِيٌّ، وَحَمْزَةُ، وَعُبَيْدَةُ، وَشَيْبَةُ بْنُ رَبِيعَةَ، وَعُتْبَةُ بْنُ رَبِيعَةَ، وَالْوَلِيدُ بْنُ عُتْبَةَ.

295- Buhari, Ali bin Ebu Talib (r.a.)'ten şöyle rivayet etmiştir:

"Kıyamet gününde ben Rahman'ın huzurunda müşriklerle muhakeme olmak üzere duruşmak için ilk diz çöken kişi olacağım" demiştir." Bu hadisin ravisi Kays ibn Ubâd da: "Bu iki zümre, Rableri hakkında birbirleriyle davalaşan iki hasım zümredir."(1) ayeti, (yani Hamza ve iki arkadaşı; Ali ve Ubeyde, Utbe

---

294- Keşf el-Estar (2/315) Mecma' üz-Zevaid (6/82) Bezzar'ın, biri muttasıl öteki mürsel olmak üzere iki isnadla rivayet ettiğini söylemiştir. Ricalleri ise sika'dır.

295- Buhari (8/443) 65- Kitab el-Tefsir. 3- Bab: Hazani hasmani ihtasamû fi rabbihim) 1) Hacc Suresi: 19

bin Rabia ve iki arkadaşı; (Şeybe ibn Rabia ve el-Velid ibn Utbe) hakkında nazil olmuştur."

Bir başka rivayette Hz. Ali: *"Bu ayet bizim için indirildi"* demiştir. *"Bu iki zümre Rableri hakkında birbirleriyle davalaşan, iki hasım zümredir."(1)*

٢٩٦ــ رَوَىٰ الْبُخَارِيُّ عَنْ اَبِي ذَرٍّ الْغِفَارِيِّ ــ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ ــ قَالَ قَيْسُ بْنُ عُبَادٍ: سَمِعْتُ اَبَا ذَرٍّ يُقْسِمُ قَسَمًا اَنَّ هٰذِهِ الْاٰيَةَ: ﴿هٰذَانِ خَصْمَانِ اخْتَصَمُوا فِي رَبِّهِمْ﴾ نَزَلَتْ فِي الَّذِينَ بَرَزُوا يَوْمَ بَدْرٍ: حَمْزَةَ وَعَلِيٍّ، وَعُبَيْدَةَ بْنِ الْحَارِثِ، وَعُتْبَةَ وَشَيْبَةَ ابْنَيْ رَبِيعَةَ، وَالْوَلِيدِ بْنِ عُتْبَةَ.

296- Buhari, Kays ibn İbâd (r.a.)'dan şu şekilde rivayet etmiştir:

"Ebu Zerr Gıfari şu ayet hakkında "Bu iki sınıf, (yani iman edenlerle etmeyenler) Rableri hakkında birbirleriyle davalaşan iki hasım zümredir"(2) şüphesiz bu ayet, Bedir günü birbirleriyle cenkleşen şu altı kişi hakkında inmiştir" diye yemin ediyordu. Hamza, Ali ve Ubeyde, Utbe bin Rabia, Şeybe ile el-Velid bin Utbe..."

٢٩٧ــ رَوَىٰ اَحْمَدُ عَنْ عُتْبَةَ بْنِ عَبْدِالسُّلَمِيِّ اَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ لِاَصْحَابِهِ: «قُومُوا فَقَاتِلُوا» قَالُوا: نَعَمْ يَارَسُولَ اللّٰهِ وَلاَ نَقُولُ كَمَا قَالَتْ بَنُو اِسْرَائِيلَ لِمُوسَىٰ ــ عَلَيْهِ السَّلاَمُ ــ اِنْطَلِقْ اَنْتَ وَرَبُّكَ فَقَاتِلاَ اِنَّا هٰهُنَا قَاعِدُونَ، وَلٰكِنْ اِنْطَلِقْ اَنْتَ وَرَبُّكَ يَامُحَمَّدُ فَقَاتِلاَ وَاِنَّا مَعَكُمْ نُقَاتِلُ.

297- İmam Ahmed, Utbe bin Abdu'l-Sülemi (r.a.)'den şöyle rivayet etmiştir:

"Peygamber (a.s.), ashabına "kalkın ve savaşın" buyurdu. Onlar "Evet ya Resulullah, biz İsrailoğullarının Musa (a.s.)'ya "Sen ve Rabbin gidin ve bu su-

---

296- Buhari (7/1297) 64-Kitab el-Megazi 8-Bab: Katlu Ebu Cehil ve Müslim (4/2323) 54- Kitab el-Tefsir 7-Bab: fihavlihi teala (Hazani hasmani intesamu fi rabbihim).

297-Ahmed'in Müsned'inde (4/184) ve Mecma' üz-Zevaid'de (6/74). Ahmed'in rivayet ettiğini ve ricalinin sikât olduğunu söylemiştir.

1) Hacc Suresi: 19

2) Hacc Suresi: 19

retle ikiniz savaşın biz muhakkak oturucularız" dedikleri gibi demeyiz. Biz; sen ve Rabbin ey Muhammed gidin savaşın ve biz de sizinle birlikte savaşacağız" di-yoruz."

٢٩٨ــ رَوَىٰ الْبُخَارِيُّ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ــ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ ــ وَهُوَ فِي قُبَّةٍ يَوْمَ بَدْرٍ ــ: «اَللَّهُمَّ إِنِّي أَنْشُدُكَ عَهْدَكَ وَوَعْدَكَ، اَللَّهُمَّ إِنْ تَشَأْ لاَتُعْبَدْ بَعْدَ الْيَوْمِ» فَأَخَذَ أَبُو بَكْرٍ بِيَدِهِ فَقَالَ: حَسْبُكَ يَارَسُولَ اللَّهِ أَلْحَحْتَ عَلَى رَبِّكَ، وَهُوَ يَثِبُ فِي الدِّرْعِ، فَخَرَجَ وَهُوَ يَقُولُ: ﴿سَيُهْزَمُ الْجَمْعُ وَيُوَلُّونَ الدُّبُرَ﴾.

298- Buhari, Abdullah ibn Abbas (r.a.)'tan rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s.) Bedir günü küçük, yuvarlak bir çadır içinde şöyle dua etmiştir: "Allah'ım; ben senden ahdini ve va'dini (yerine getirmeni) isterim. Allah'ım eğer (müminlerin helakini) diliyorsan, bu günden sonra ibadet edilmeyecek." Bu sırada Ebu Bekir, Peygamber (a.s.)'in elini tuttu ve: "Ya Resulullah, yeter. Rabbine karşı duada ısrar ediyorsun" dedi. Bu esnada Resulullah (a.s.) bir zırh içinde ayakta duruyordu. "Yakında o cemiyet bozulacak, onlar arkalarını dönüp kaçacaklar" ayetini okuyarak çadırından dışarı çıktı."

Bir başka rivayette ise şöyle denilmiştir:

"Ubeydullah bin Abdullah ibn Utbe yoluyla Sa'd ibn Mansur'dan rivayetle şöyle dedi: *"Bedir gününde Resulullah (a.s.) müşriklere baktı, onları çok gördü. Müslümanlara baktı, onlar gözüne az göründü. İki rekat namaz kıldı. Ebu Bekir sağından kalktı. Resulullah (a.s.) namazda iken şöyle dedi: "Allah'ım, yardımsız bırakma. Allah'ım hakkımı kesme."*

٢٩٩ــ رَوَىٰ الْبُخَارِيُّ عَنْ أُسَيْدٍ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ــ قَالَ: قَالَ لَنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَوْمَ بَدْرٍ: «إِذَا أَكْثَبُوكُمْ» يَعْنِي أَكْثَرُوكُمْ وَفِي أُخْرَى يَعْنِي: أَكْثَرُوكُمْ ــ «فَارْمُوهُمْ، وَاسْتَبْقُوا نَبْلَكُمْ».

299- Buhari, Ebi Useyd (r.a.)'den şöyle rivayet etmiştir:

298- Buhari (8/619) 65-Kiteb el-Tefsir 5-Bab: Kavluhu teala (Seyehzumu'l-Cem' ve yuvellûne el-dubr) el-Kamer: 45.

299- Buhari (7/306) 63- Kitab el-Megazi Bab-10 I. Ebu Davud (3/52) Kitab el-Cihad Bab: fi Sell-i Suyûf inda'llika'.

"Resulullah (a.s.) Bedir günü bize: "Düşmanlarınız size yaklaştıklarında (size atış imkanı verdikleri) zaman onlara ok atışı yapınız. (Atış menzilinden uzak bulunduklarında atış yapmayın) oklarınızın kendi yanınızda kalmasını isteyiniz."

Ebu Davud'un bir rivayetinde ise; *"Düşmanlarınız size yaklaştıkları zaman, onlara ok atışı yapınız. Size çok yaklaşıp, kalabalıklaşmadıkça kılıçları çekmeyiniz." buyurmuşlardır."*

'Feth'ül Bari'de şöyle denilmiştir:

"Benim açıkça anladığım mana şudur: "Oklarınızın kendi yanınızda kalmasını isteyiniz" sözü "Oklarınızı atınız" sözüyle bağlantılı değildir. Bu, ok atışını geciktirmedeki amacı belirtmek için söylenmiştir. Bunda müslümanların düşmana yaklaşmaları istenmiştir. Yani onlar, uzaktayken çoğu kere isabet etmek mümkün olmaz. Dolayısıyla mana: "Oklarınızı isabet ettiremeyecek durumda iken atmayın, yanınızda alıkoyun. Sadece isabet ettireceğinizi anladığınız zaman atınız."

٣٠٠ــ رَوَىٰ الْبُخَارِيُّ عَنِ الزُّبَيْرِ بْنِ الْعَوَّامِ الْقُرَشِيِّ قَالَ: لَقِيتُ يَوْمَ بَدْرٍ عُبَيْدَةَ ابْنَ سَعِيدِ بْنِ الْعَاصِ، وَهُوَ مُدَجَّجٌ، لاَيُرَى مِنْهُ إِلاَّ عَيْنَاهُ، وَكَانَ يُكَنَّىٰ اَبَا ذَاتِ الْكَرْشِ، فَقَالَ: اَنَا اَبُو ذَاتِ الْكَرْشِ، فَحَمَلْتُ عَلَيْهِ بِالْعَنْزَةِ، فَطَعَنْتُهُ فِي عَيْنِهِ، فَمَاتَ، قَالَ فَأُخْبِرْتُ اَنَّ الزُّبَيْرَ قَالَ: لَقَدْ وَضَعْتُ رِجْلِي عَلَيْهِ، ثُمَّ تَمَطَّأْتُ فَكَانَ الْجُهْدُ: اَنْ نَزَعْتُهَا، وَقَدِ انْثَنَىٰ طَرَفَاهَا، قَالَ عُرْوَةُ: فَسَأَلَهُ إِيَّاهَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، فَأَعْطَاهُ، فَلَمَّا قُبِضَ رَسُولُ ﷺ اَخَذَهَا، ثُمَّ طَلَبَهَا اَبُو بَكْرٍ، فَأَعْطَاهُ، فَلَمَّا قُبِضَ اَبُو بَكْرٍ سَأَلَهَا إِيَّاهُ عُمَرُ، فَأَعْطَاهُ إِيَّاهَا، فَلَمَّا قُبِضَ عُمَرُ اَخَذَهَا، ثُمَّ طَلَبَهَا عُثْمَانُ مِنْهُ، فَأَعْطَاهُ إِيَّاهَا، فَلَمَّا قُتِلَ عُثْمَانُ وَقَعَتْ عِنْدَ اٰلِ عَلِيٍّ، فَطَلَبَهَا عَبْدُاللَّهِ بْنُ الزُّبَيْرِ، فَكَانَتْ عِنْدَهُ حَتَّىٰ قُتِلَ.

300- Buhari, Zübeyr bin el-Avam el-Kureyşi (r.a.)'den rivayetle şöyle demiştir:

"Bedir günü ben, Ubeyde ibn Said ibn As'a yetiştim. O, baştan ayağa kadar zırh giymiş ve silahlanmıştı. Yalnız iki gözü görünüyordu. O'na Ebu Zatil Keriş denilirdi. O bana: "Ben Ebu Zatil Keriş'im" diye meydan okudu. Ben de hemen harbemle ona saldırdım ve harbemi onun gözünün içine soktum. Ubeyde he-

---

300- Buhari (7/314) 64-Kitab el-Megazi. Bab: 12.

mencecik öldü.

Hişam ibn Urve dedi ki: "Bana el-Zübeyr'in şöyle dediği haber verildi: "Yemin olsun ben ayağımı onun üstüne koydum. Sonra harbemi olanca kuvvetimle çekip çıkardım. Fakat harbemin iki tarafı da eğrilmişti."

Urve ibnu'l-Zubeyr de şöyle dedi: "Bu harbe kıymetli bir harb hatırası olduğu için Resulullah (a.s.) onu Zubeyr'den ariyet olarak istedi, Zubeyr de ona verdi.

Resulullah (a.s.) vefat ettiğinde, Zubeyr onu geri aldı. Sonra o harbeyi Ebu Bekir istedi, Zubeyr ona da verdi. Ebu Bekir vefat edince Zübeyr onu tekrar geri aldı. Bu defa o harbeyi Ömer istedi, Zubeyr ona da verdi. Ömer vefat edince, onu yine kendisi aldı. Sonra o harbeyi Osman istedi. Zubeyr ona da verdi. Osman şehid edilince harbe Ali'ye, sonra oğullarına geçti. Abdullah ibn'ul-Zubeyr onu Ali'nin çocuklarından isteyip aldı ve Abdullah ibn'ul-Zubeyr öldürülünceye kadar onun yanında bulundu."

Bir Açıklama

Bu hadis, müze ve antika eşyanın meşru oluşuna delil olarak görülmektedir. Caiz olan hudutlar içerisinde müze kurmak ve antika eşya biriktirip saklamakta hiç bir beis yoktur. Bu olay, bu mesele için bir delildir.

٣٠١ــ رَوَىٰ أَبُو يَعْلَى عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ قَالَ: كُنْتُ عَلَى قَلِيبٍ فَكُنْتُ يَوْمَ بَدْرٍ أُمِيحُ وَأَمْتَحُ مِنْهُ فَجَاءَتْ رِيحٌ شَدِيدَةٌ، ثُمَّ جَاءَتْ رِيحٌ شَدِيدَةٌ شَدِيدَةٌ فَلَمْ أَرَ رِيحًا أَشَدَّ مِنْهَا إِلاَّ الَّتِي كَانَتْ قَبْلَهَا، ثُمَّ جَاءَتْ رِيحٌ شَدِيدَةٌ، فَكَانَتِ الْأُولَىٰ مِيكَائِيلَ فِي أَلْفٍ مِنَ الْمَلاَئِكَةِ عَنْ يَمِينِ النَّبِيِّ ﷺ، وَالثَّانِيَةُ إِسْرَافِيلَ فِي أَلْفٍ مِنَ الْمَلاَئِكَةِ عَنْ يَسَارِ النَّبِيِّ ﷺ، وَالثَّالِثَةُ جِبْرِيلَ فِي أَلْفٍ مِنَ الْمَلاَئِكَةِ وَكَانَ أَبُو بَكْرٍ عَنْ يَمِينِهِ، وَكُنْتُ عَنْ يَسَارِهِ، فَلَمَّا هَزَمَ اللَّهُ الْكُفَّارَ حَمَلَنِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَلَى فَرَسِهِ، فَلَمَّا اسْتَوَيْتُ عَلَيْهِ حَمَلَ بِي فَصِرْتُ عَلَى عُنُقِهِ فَدَعَوْتُ اللَّهَ فَثَبَّتَنِي عَلَيْهِ فَطَعَنْتُ بِرُمْحِي حَتَّى بَلَغَ الدَّمُ إِبْطِي.

301- Ebu Ya'la, Ali bin Ebu Talib (r.a.)'ten şöyle rivayet etmiştir:

301- Haysemi, Mecma' üz-Zevaid'de zikretmiştir (6/77). Bunu Ebu Ya'la'nın rivayet ettiğini ve ricalinin sika olduğunu söylemiştir.

"Bedir günü içinden su çektiğim bir kuyunun başında idim. Ve çok şiddetli bir rüzgar esiyordu. Arkasından çok daha şiddetli bir rüzgar esmeye başladı. Ben daha önceki hariç, bundan daha şiddetli bir rüzgar görmemiştim. Sonra şiddetli bir rüzgar daha esti. Birinci rüzgar, Peygamber (a.s.)'in sağında yer alan bir Melekle Mikail idi. İkincisi Peygamber (a.s.)'in sağında yer alan Melekle Cebrail idi. Ben o anda Ebu Bekir'in solunda idim. Allah kafirleri bozguna uğratınca, Resulullah (a.s.) beni atın üzerine aldı. Üzerine çıkınca şiddetlendi, kendimi onun boynunda buldum. Beni sabit kılması için Allah'a dua ettim. Ve kargımı kafirlerden birine sapladım. Öyle bir kan fışkırdı ki kan baldırıma kadar sıçradı."

٣٠٢ــ رَوَىٰ الطَّبَرَانِيُّ عَنْ عُرْوَةَ قَالَ: نَزَلَ جِبْرِيلُ ــ عَلَيْهِ السَّلَامُ ــ يَوْمَ بَدْرٍ عَلَى سِيمَا الزُّبَيْرِ، وَهُوَ مُعْتَجِرٌ بِعَمَامَةٍ صَفْرَاءَ.

302- Taberani, Urve (r.a.)'den rivayetle şöyle demiştir:

"Cebrail (a.s.), Bedir günü Zubeyr'in simasıyla, başında sarı bir sarık olduğu halde savaşa katılmıştır."

٣٠٣ــ رَوَىٰ الْبَزَّارُ عَنْ عَلِيٍّ قَالَ: قَالَ لِي النَّبِيُّ ﷺ وَلِأَبِي بَكْرٍ يَوْمَ بَدْرٍ: «مَعَ أَحَدِكُمَا جِبْرِيلُ وَمَعَ الْآخَرِ مِيكَائِيلُ، وَإِسْرَافِيلُ مَلَكٌ عَظِيمٌ يَشْهَدُ الْقِتَالَ، أَوْ يَكُونُ فِي الصَّفِّ».

303- el-Bezzâr, Hz. Ali (r.a.)'den rivayetle şöyle demiştir:

"Resulullah (a.s.), Bedir günü bana ve Ebu Bekir'e şöyle dedi: "Birinizle Cebrail, diğerinizle Mikail vardır. İsrafil ise savaşta hazır olan büyük bir Melektir. Ya da savaşmak üzere safta hazırdır."

Bir Açıklama

Orduları zafere götüren bazı etkenler bulunur. Genelde komutanlar savaş esnasında askerleriyle birlikte savaşı yönlendirirler. Savaş esnasında bazı askeri manevralarla düşman saflarına doğru ilerlerler. Yukarıda zikredilen hadislerden

---

302- Haysemi, Mecma' üz-Zevaid'de zikretmiştir (6/84). Taberani'nin rivayet ettiğini, mürsel ve sahih el-isnad olduğunu söylemiştir.

303- Keşf el-Estar (2/314). Haysemi, Mecma' üz-Zevaid'de zikretmiştir (6/82). Ahmed'in aynısını Bezzar'in kendi lafzıyla rivayet ettiğini söylemiştir.Ricali sahihtir. Bunu Ebu Ya'la rivayet etmiştir.

şu hususları gözlemlemek ve önemlerine binaen altlarını çizmek gerekir.

1. Bedir'de savaş taktikleri çok nettir ve hikmetlerle doludur.

2. Psikolojik hazırlık en ince ve en yüksek seviyede yapılmıştır.

3. Savaşa olan inanç tam ve eksiksiz idi. Bütün bunlar bir orduyu zafere götüren etkenlerdir. Ki Bedir'de sadece bunlarla kalınmamış, sebebler zincirinden her bir halka gerektiği şekilde tamamlanmıştır. Müslümanların, girdikleri bütün savaşlarda bu hususları gözönünde bulundurmaları ve bütün ayrıntıları yerli yerinde kullanmaları gerekmektedir. Çünkü sebebler yerine getirilmeden zafer elde edilemez.

٣٠٤ــ رَوَىٰ الْبُخَارِيُّ عَنْ عَبْدِاللّٰهِ بْنِ عَبَّاسٍ ــ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا ــ اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ ﷺ قَالَ يَوْمَ بَدْرٍ: «هٰذَا جِبْرِيلُ اٰخِذٌ بِرَأْسِ فَرَسِهِ، عَلَيْهِ أَدَاةُ الْحَرْبِ».

304- Buhari, Abdullah ibn Abbas (r.a.)'tan şöyle rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s.), Bedir günü "İşte şu Cibril'dir: Atının başını tutmuş, silahı da elindedir" buyurmuştur."

٣٠٥ــ رَوَىٰ الْحَاكِمُ عَنْ اَبِي اُمَامَةَ بْنِ سَهْلٍ قَالَ: قَالَ لِي اَبِي: يَابُنَيَّ لَقَدْ رَأَيْتُنَا يَوْمَ بَدْرٍ وَاِنَّ اَحَدَنَا يُشِيرُ بِسَيْفِهِ اِلٰى رَأْسِ الْمُشْرِكِ فَيَقَعُ رَأْسُهُ عَنْ جَسَدِهِ قَبْلَ اَنْ يَصِلَ اِلَيْهِ.

305- Hakim, Ebi Emâme bin Sehl (r.a.)'den rivayetle şöyle demiştir:

"Babam bana şöyle dedi: "Ey oğulcuğum; Biz Bedir günü şunları gördük. İçimizden biri kılıcıyla müşrikin başını işaret ediyor, daha ona ulaşmadan kafası başından ayrılıp yere düşüyordu."

٣٠٦ــ رَوَىٰ مُسْلِمٌ عَنْ عَبْدِاللّٰهِ بْنِ عَبَّاسٍ ــ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا ــ قَالَ: حَدَّثَنِي عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ قَالَ: لَمَّا كَانَ يَوْمُ بَدْرٍ نَظَرَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ اِلَى الْمُشْرِكِينَ وَهُمْ اَلْفٌ، وَاَصْحَابُهُ ثَلاَثُمِائَةٍ وَتِسْعَ عَشَرَ رَجُلاً، فَاسْتَقْبَلَ نَبِيُّ اللّٰهِ ﷺ الْقِبْلَةَ، ثُمَّ مَدَّ

304- Buhari (7/312). 64- Kitab el-Megazi, II-Bab: Suhud el-Melaike Bedren.

305- Müstedrek (3/409). Kitab Ma'rifed el-Sahabe ve sahih isnadı olduğunu onu tahric etmediklerini söylemiş, Zehebi de bunu takrir etmiştir.

يَدَيْهِ، فَجَعَلَ يَهْتِفُ بِرَبِّهِ يَقُولُ: «اَللّٰهُمَّ اَنْجِزْ لِي مَا وَعَدْتَنِي، اَللّٰهُمَّ اٰتِنِي مَاوَعَدْتَنِي، اَللّٰهُمَّ اِنْ تَهْلِكْ هٰذِهِ الْعِصَابَةُ مِنْ اَهْلِ الْاِسْلاَمِ، لاَتُعْبَدُ فِي الْاَرْضِ» فَمَا زَالَ يَهْتِفُ بِرَبِّهِ مَادًّا يَدَيْهِ مُسْتَقْبِلَ الْقِبْلَةِ، حَتّٰى سَقَطَ رِدَاؤُهُ عَنْ مَنْكِبَيْهِ، فَاَتَاهُ اَبُو بَكْرٍ، فَاَخَذَ رِدَاءَهُ، فَاَلْقَاهُ عَلٰى مَنْكِبَيْهِ ثُمَّ اِلْتَزَمَهُ مِنْ وَرَائِهِ، وَقَالَ: يَانَبِيَّ اللّٰهِ كَفَاكَ مُنَاشَدَتُكَ رَبَّكَ، فَاِنَّهُ سَيُنْجِزُ لَكَ مَا وَعَدَكَ، فَاَنْزَلَ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ: ﴿**اِذْ تَسْتَغِيثُونَ رَبَّكُمْ فَاسْتَجَابَ لَكُمْ اَنِّي مُمِدُّكُمْ بِاَلْفٍ مِنَ الْمَلاَئِكَةِ مُرْدِفِينَ**﴾ فَاَمَدَّهُ اللّٰهُ بِالْمَلاَئِكَةِ، قَالَ سِمَاكٌ: فَحَدَّثَنِي ابْنُ عَبَّاسٍ قَالَ: بَيْنَمَا رَجُلٌ مِنَ الْمُسْلِمِينَ يَشْتَدُّ فِي اَثَرِ رَجُلٍ مِنَ الْمُشْرِكِينَ اَمَامَهُ، اِذْ سَمِعَ ضَرْبَةً بِالسَّوْطِ فَوْقَهُ، وَصَوْتَ الْفَارِسِ يَقُولُ: اَقْدِمْ حَيْزُومُ فَنَظَرَ اِلَى الْمُشْرِكِ اَمَامَهُ خَرَّ مُسْتَلْقِيًا، فَنَظَرَ اِلَيْهِ، فَاِذَا هُوَ قَدْ خُطِمَ اَنْفُهُ وَشُقَّ وَجْهُهُ، كَضَرْبَةِ السَّوْطِ، فَاخْضَرَّ ذٰلِكَ اَجْمَعُ، فَجَاءَ الْاَنْصَارِيُّ، فَحَدَّثَ بِذٰلِكَ رَسُولَ اللّٰهِ ﷺ فَقَالَ: «صَدَقْتَ، ذٰلِكَ مِنْ مَدَدِ السَّمَاءِ الثَّالِثَةِ» فَقَتَلُوا يَوْمَئِذٍ سَبْعِينَ، وَاَسَرُوا سَبْعِينَ، قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: فَلَمَّا اَسَرُوا الْاُسَارٰى، قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ لِاَبِي بَكْرٍ وَعُمَرَ: «مَاتَرَوْنَ فِي هٰؤُلاَءِ الْاُسَارٰى؟» فَقَالَ اَبُو بَكْرٍ: يَانَبِيَّ اللّٰهِ، هُمْ بَنُو الْعَمِّ وَالْعَشِيرَةِ، اَرٰى اَنْ تَاْخُذَ مِنْهُمْ فِدْيَةً، فَتَكُونَ لَنَا قُوَّةً عَلَى الْكُفَّارِ، فَعَسَى اللّٰهُ اَنْ يَهْدِيَهُمْ اِلَى الْاِسْلاَمِ فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ: «مَا تَرٰى يَا ابْنَ الْخَطَّابِ؟» قُلْتُ: لا وَاللّٰهِ، يَارَسُولَ اللّٰهِ، مَا اَرٰى الَّذِي رَاٰى اَبُو بَكْرٍ، وَلٰكِنِّي اَرٰى اَنْ تُمَكِّنَّا، فَنَضْرِبَ اَعْنَاقَهُمْ، فَتُمَكِّنَ عَلِيًّا مِنْ عَقِيلٍ فَيَضْرِبَ عُنُقَهُ، وَتُمَكِّنِّي مِنْ فُلاَنٍ ــ نَسِيبًا لِعُمَرَ ــ فَاَضْرِبَ عُنُقَهُ، فَاِنَّ هٰؤُلاَءِ اَئِمَّةُ الْكُفْرِ وَصَنَادِيدُهَا، فَهَوِيَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ مَا قَالَ اَبُو بَكْرٍ وَلَمْ يَهْوَ مَا قُلْتُ، فَلَمَّا كَانَ مِنَ الْغَدِ جِئْتُ، فَاِذَا رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ وَاَبُو بَكْرٍ قَاعِدَيْنِ يَبْكِيَانِ، قُلْتُ: يَارَسُولَ اللّٰهِ، اَخْبِرْنِي مِنْ اَيِّ شَيْءٍ تَبْكِي اَنْتَ وَصَاحِبُكَ؟ فَاِنْ وَجَدْتُ بُكَاءً بَكَيْتُ، وَاِنْ لَمْ اَجِدْ بُكَاءً تَبَاكَيْتُ لِبُكَائِكُمَا، فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ: «اَبْكِي لِلَّذِي عَرَضَ عَلَيَّ اَصْحَابُكَ مِنْ اَخْذِهِمُ الْفِدَاءَ، لَقَدْ عُرِضَ عَلَيَّ عَذَابُهُمْ اَدْنٰى مِنْ هٰذِهِ الشَّجَرَةِ» لِشَجَرَةٍ قَرِيبَةٍ مِنْ نَبِيِّ اللّٰهِ ﷺ ــ وَاَنْزَلَ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ: ﴿**مَا كَانَ لِنَبِيٍّ اَنْ يَكُونَ لَهُ اَسْرٰى**

حَتَّى يُثْخِنَ فِي الْأَرْضِ تُرِيدُونَ عَرَضَ الدُّنْيَا وَاللَّهُ يُرِيدُ الْآخِرَةَ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ * لَوْلَا كِتَابٌ مِنَ اللَّهِ سَبَقَ لَمَسَّكُمْ فِيمَا أَخَذْتُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ * فَكُلُوا مِمَّا غَنِمْتُمْ حَلَالًا طَيِّبًا﴾ فَأَحَلَّ اللَّهُ الْغَنِيمَةَ لَهُمْ.

306- Müslim, Abdullah bin Abbas (r.a.)'tan şöyle rivayet etmiştir:

"Bana Ömer ibn Hattab rivayet etti ve dedi ki; "Bedir savaşı olduğu gün, Resulullah (a.s.) müşriklere baktı. Onlar bin, kendi ashabı ise üçyüzondokuz kişi idiler. Bunun üzerine Allah'ın Nebisi (a.s.), kıbleye döndü. Sonra ellerini uzatarak Rabbine şöyle dua etmeye başladı:

"Ey Allah'ım bana va'dettiğini yerine getir. Allah'ım bana vad'ettiğini ver. Allah'ım eğer şu müslüman topluluğu helak edersen (bundan sonra) yer yüzünde sana ibadet olunmaz". Ellerini uzatarak kıbleye karşı o derece niyazda bulundu ki, nihayet omuzlarından cübbesi düştü. Daha sonra Ebu Bekir yanına gelerek cübbesini aldı ve omuzlarına koydu. Sonra arkasından ona sarılarak;

"Ey Allah'ın Nebisi, Rabbine yaptığın dilek yeter. Şüphesiz O, sana vadettiğini yerine getirecektir." dedi. Az sonra Allah (c.c.); "Hani Rabbinizden imdat istiyordunuz. O da: "Ben size birbiri ardınca gelecek bin melekle imdat göndereceğim," diye cevap vermişti."(1) ayetini indirdi ve Allah ona meleklerle imdat gönderdi."

Ebu Zumeyl; *"Sonra bana ibni Abbas rivayet etti ve dedi ki;*

"O gün müslümanlardan bir zat, önünde müşriklerden bir adamın peşinden koşarken ansızın üzerinde bir kırbaç darbesi işitti. Ve Süvarinin "Dur ya Hayzûm" diyen sesini duydu. Bir de önündeki müşrike baktı ki boylu boyunca yere serilmişti. Burnu berelenmiş, yüzü de kırbacın vurduğu şekilde yarılmış. Bütün bunlar yemyeşil olmuştu. Az sonra Ensari gelerek bu hadiseyi Resulullah (a.s.)'a anlattı. O da: "Doğru söyledin; bu semadan gelen üçüncü imdattır." buyurmuştur. Artık o gün müslümanlar yetmiş kişiyi öldürdüler, yetmiş kişiyi de esir aldılar."

Ebu Zumeyl şöyle der: *"İbn Abbas şöyle söyledi: "Müslümanlar esirleri al-*

306- (3/1383) 32- Kitab el-Cihad ve'l-Siyer. 18- Bab: el-İmdad bi'l-Melaiketi fi gazvet Bedr ve ibahetû'l-Genaim.

1) Enfal Suresi: 9

Tirmizi (5/269), Kitab Tefsir el-Kur'an. Bab: ve min Sureti'l-Enfal. Hasen, sa-hih, garib bir hadis olduğunu söylemiştir.

dıktan sonra, Resulullah (a.s.) Ebu Bekir'le Ömer'e "Bu esirler hakkındaki görüşünüz nedir" diye sordu. Ebu Bekir: "Ey Allah'ın Resulü; Bunlar amcaoğulları ve akrabadırlar. Ben onlardan fidye alman fikrindeyim. Bu suretle küffar üzerine kuvvetimiz artar. Umulur ki, Allah onları İslam'a hidayet buyurur" dedi. Peşi sıra Resulullah (a.s.): "Sen ne fikirdesin Ey Hattaboğlu" diye sordu. Ömer; "Hayır, vallahi ya Resulullah (a.s.), ben Ebu Bekir'in fikrinde değilim. Ben, bize izin verirsen, şunların boyunlarını vuralım derim. Ukayl'e karşı Ali'ye müsade buyurmalısın ki, onun boynunu vursun. Bana da filana (bir yakını) karşı izin ver ki ben de onun boynunu vurayım. Çünkü bunlar küfrün imamları ve eşrafıdırlar" dedi. Bunun üzerine Resulullah (a.s.) Ebu Bekir'in söylediğine meyletti. Benim söylediğimi beğenmedi. Ertesi gün olunca ben geldim. Bir de ne göreyim! Resulullah (a.s.)'la Ebu Bekir oturmuş ağlıyorlar.

"Ya Resulullah, bana açıklar mısın, sen ve arkadaşın neden ağlıyorsunuz. Eğer ağlanacak bir şey varsa ben de ağlayayım. Ağlayacak bir şey yoksa bile, siz ağladığınız için ben de ağlar görünürüm." dedim.

Bunun üzerine Resulullah (a.s.): "Senin arkadaşlarının teklif ettiği fidye alma meselesine ağlıyorum. Gerçekten onların azapları bana şu ağaçtan daha yakın arz olundu." buyurdu. O (a.s.), yakın bir ağaca işaret etmiş: Ve Allah (c.c.): "Yeryüzünde üstünlüğü sağlamadıkça hiç bir Peygamber (a.s.)'e esir almak yaraşmaz" ayeti kerimesini "Artık aldığınız ganimetten helal hoş olarak yeyin" ayetine kadar indirdi. Ve Allah müslümanlara ganimeti helal kıldı."

٣٠٧ــ رَوَىٰ الْبُخَارِيُّ عَنْ عَبْدِالرَّحْمٰنِ بْنِ عَوْفٍ ــ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ ــ قَالَ: بَيْنَا اَنَا وَاقِفٌ فِي الصَّفِّ يَوْمَ بَدْرٍ، فَنَظَرْتُ عَنْ يَمِينِي وَشِمَالِي فَاِذَا اَنَا بِغُلَامَيْنِ مِنَ الْاَنْصَارِ حَدِيثَةٍ اَسْنَانُهُمَا، تَمَنَّيْتُ اَنْ اَكُونَ بَيْنَ اَضْلَعَ مِنْهُمَا، فَغَمَزَنِي اَحَدُهُمَا، فَقَالَ: يَاعَمِّ، هَلْ تَعْرِفُ اَبَا جَهْلٍ؟ قُلْتُ: نَعَمْ، مَا حَاجَتُكَ اِلَيْهِ يَا ابْنَ اَخِي؟ قَالَ: اُخْبِرْتُ اَنَّهُ يَسُبُّ رَسُولَ اللّٰهِ ﷺ، وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، لَئِنْ رَأَيْتُهُ لَايُفَارِقُ سَوَادِي سَوَادَهُ حَتَّىٰ يَمُوتَ الْاَعْجَلُ مِنَّا، قَالَ: فَتَعَجَّبْتُ لِذٰلِكَ، قَالَ: فَغَمَزَنِي الْاٰخَرُ فَقَالَ لِي مِثْلَهَا، فَلَمْ اَنْشَبْ اَنْ نَظَرْتُ اِلَىٰ اَبِي جَهْلٍ يَجُولُ فِي النَّاسِ، فَقُلْتُ: اَلَا اِنَّ هٰذَا صَاحِبُكُمَا الَّذِي سَاَلْتُمَانِي، فَابْتَدَرَاهُ بِسَيْفَيْهِمَا فَضَرَبَاهُ حَتَّىٰ قَتَلَاهُ، ثُمَّ انْصَرَفَا اِلَىٰ رَسُولِ اللّٰهِ ﷺ فَاَخْبَرَاهُ، فَقَالَ: «اَيُّكُمَا قَتَلَهُ؟» قَالَ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا: اَنَا قَتَلْتُهُ، فَقَالَ: «هَلْ مَسَحْتُمَا سَيْفَيْكُمَا؟» قَالَا: لَا، فَنَظَرَ فِي السَّيْفَيْنِ، فَقَالَ: «كِلَاكُمَا قَتَلَهُ سَلَبُهُ لِمُعَاذِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْجَمُوحِ»، وَكَانَا مُعَاذُ بْنُ عَمْرِو بْنِ الْجَمُوحِ وَمُعَاذُ بْنُ عَفْرَاءَ.

307- Buhari, Abdurrahman bin Avf (r.a.)'dan şöyle rivayet etmiştir:

"Bedir (savaşı) günü safta dururken sağıma ve soluma baktım. Ve kendimi ensardan iki çocuğun arkasında gördüm. Yaşları gençti. Keşke bunlaran daha kuvvetliler arasında olsaydım, diye düşündüm. Derken birinin bana dokunduğunu ve "Ey Amca, Ebu Cehil'i tanır mısın? dediğini duydum. "Evet, onu ne yapacaksın ey kardeşim oğlu?" dedim. "Duydum ki o, Resulullah (a.s.)'a küfrediyormuş. Nefsim yedi kudretinde olan Allah'a yemin ederim ki, onunla karşılaşırsam ya o, ya ben ölmedikçe yakasını bırakmayacağım." dedi. Bu söze çok şaştım. Az sonra bir başkası bana dokundu ve öncekinin söylediğini söyledi. Çok geçmeden Ebu Cehil'i halkın arasında bocalarken gördüm ve "Görüyor musunuz, işte sorduğunuz adam budur" dedim. Hemen ona doğru koştular ve kılıçları ile vurarak öldürdüler. Sonra Resulullah (a.s.)'a giderek kendisine haber verdiler. Peygamber (a.s.): "Onu hanginiz öldürdü?" diye sordu. İki gençten her biri: "Ben öldürdüm", cevabını verdi. Resulullah (a.s.): "Kılıçlarınızı sildiniz mi?" dedi. "Hayır" dediler. Bunun üzerine kılıçlarına baktı ve "O'nu ikiniz birlikte öldürmüşsünüz" buyurdu. Ve üzerindeki eşyanın Muaz bin Amr bin el-Cemuh'a verilmesini emretti. (Bu iki zat Muaz bin Amr bin el-Cemuh ile Muaz bin Afra'dır)."

Bir başka rivayet ise şöyledir:

Abdurrahman bin Avf (r.a.) şöyle demiştir: *"Ben, Bedir günü savaş saflarında idim. Dönüp baktığımda, sağımda ve solumda yaşları küçük iki genci gördüm. Ben onların durumlarını tam anlayamamıştım. Derken onlardan biri diğerinin haberi olmadan bana fısıldayarak; "Ey Amca, bana Ebu Cehil'i gösterir misin?" dedi. Ben: "Ey kardeşim oğlu, sen Ebu Cehil'i ne yapacaksın" dedim. O da: "Ben Allah'a söz verdim, eğer onu görürsem öldüreceğim yahud da onun önünde öleceğim" dedi. Diğer genç de, yine arkadaşının haberi olmadan, bana birincisinin söylediğini söyledi."*

Abdurrahman bin Avf: *"Böyle (tecrübesiz) iki genç arasında bulunmam, beni endişelendirmişti. Ben o iki gence Ebu Cehil'i işaret edip gösterdim. Onlar derhal iki doğan gibi Ebu Cehil'in üzerine hücum ettiler. Onu kılıçlarıyla vurup öldürdüler. Bu iki genç, Afra adındaki kadının oğulları Muaz ve Muavviz idiler."* dedi.

٣٠٨ــ رَوَىٰ الْبُخَارِيُّ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ــ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ يَوْمَ بَدْرٍ: «مَنْ يَنْظُرُ مَا صَنَعَ أَبُو جَهْلٍ» فَانْطَلَقَ ابْنُ مَسْعُودٍ فَوَجَدَهُ قَدْ ضَرَبَهُ

307- Buhari (6/246) 57-Kitab Farz el-Humus. 18-Bab: Menlem yahmus el-Eslab. Müslim (3/1372) 32-Kitab el-Cihad ve'l-Siyer. Bab: İstihkak el-Katil selbe'l-Katil.

إِبْنَا عَفْرَاءَ، حَتَّى بَرَدَ فَأَخَذَ بِلِحْيَتِهِ، فَقَالَ: أَنْتَ أَبُو جَهْلٍ؟ قَالَ: وَهَلْ فَوْقَ رَجُلٍ قَتَلْتُمُوهُ؟ أَوْ قَالَ: قَتَلَهُ قَوْمُهُ؟

308- Buhari, Enes bin Malik (r.a.)'ten rivayetle şöyle demiştir:

"Peygamber (a.s.), Bedir savaşında; "Ebu Cehil ne oldu?" diye sordu. İbn Mesud hemen gitti ve Ebu Cehil'i buldu. Onun, Afra'nın iki oğlu tarafından öldürüldüğünü gördü. Ve sakalından tutarak "Bu sen misin ya Ebu Cehil?" dedi. Ebu Cehil de "Sizden öldürdüğümüz kişiden daha üstün bir kimse var mıdır?" Ya da "Kendi kavminizin öldürdüğü kişinin fevkinde bir kimse var mıdır?" demiştir."

Bir başka rivayette ise: *"Ebu Cehil; "keşke beni öldüren bir çiftçi olmasaydı."* demiştir. Bununla kendisini yüceltip kendisini öldüreni küçültmek istemiştir. *"Nasıl olur da benim gibi birini bir çiftçi öldürür?"* demek istemiştir.

٣٠٩ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ عَنْ إِبْنِ مَسْعُودٍ قَالَ: أَدْرَكْتُ أَبَا جَهْلٍ يَوْمَ بَدْرٍ صَرِيعًا، فَقُلْتُ: أَيْ عَدُوَّ اللَّهِ قَدْ أَخْزَاكَ اللَّهُ قَالَ: وَبِمَا أَخْزَانِي مِنْ رَجُلٍ قَتَلْتُمُوهُ. وَمَعِي سَيْفٌ لِي فَجَعَلْتُ أَضْرِبُهُ وَلاَ يَحْتَكُّ فِيهِ شَيْءٌ وَمَعَهُ سَيْفٌ لَهُ جَيِّدٌ فَضَرَبْتُ يَدَهُ فَوَقَعَ السَّيْفُ مِنْ يَدِهِ فَأَخَذْتُهُ، ثُمَّ كَشَفْتُ الْمِغْفَرَ عَنْ رَأْسِهِ فَضَرَبْتُ عُنُقَهُ، ثُمَّ أَتَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ فَأَخْبَرْتُهُ فَقَالَ: «اَللَّهِ الَّذِي لاَ إِلَهَ إِلاَّ هُوَ»: قُلْتُ: اَللَّهِ الَّذِي لاَإِلَهَ إِلاَّ هُوَ قَالَ: «إِنْطَلِقْ فَاسْتَثْبِتْ» فَانْطَلَقْتُ وَأَنَا أَسْعَى مِثْلَ الطَّائِرِ ثُمَّ جِئْتُ وَأَنَا أَسْعَى مِثْلَ الطَّائِرِ أَضْحَكُ فَأَخْبَرْتُهُ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «إِنْطَلِقْ» فَانْطَلَقْتُ مَعَهُ، فَأَرَيْتُهُ فَلَمَّا وَقَفَ عَلَيْهِ ﷺ قَالَ: «هٰذَا فِرْعَوْنُ هٰذِهِ الْأُمَّةِ».

309- Taberani, İbn Mesud (r.a.)'dan şöyle rivayet etmiştir:

"Bedir günü Ebu Cehil'i yere yıkılmış halde yakaladım. Ona dedim ki; "Ey Allah'ın düşmanı, Allah senin belanı versin. Dedi ki: "Bana bela okuyan şu

---

308- Buhari (7/293) 64-Kitab el-Megazi. 8-Bab: Katl-ı Ebu Cehl. Ve keza fi (7/321) 64-Kitab el-Magazi. II-Bab: Şuhud el-Melaike Bedren. Ve Müslim (3/1424) 32-Kitab el-Cihad ve'l-Siyer 41-Bab: Katli Ebu Cehl.

309- Haysemi, Mecma' üz-Zevaid'de zikretmiştir (6/79). Taberani'nin rivayet ettiğini ve Muhammed bin Vehb ibn Ebi Kerime'nin dışındaki ricalinin sahih olduğunu söylemiştir. O sikadır...

adamı öldürün." Kılıcım yanımdaydı. Ona vurmaya başladım. Onun da iyi bir kılıcı vardı. Eline vurdum, kılıç elinden düştü ve ben aldım. Sonra miğferini başından düşürdüm, boynuna vurdum. Sonra Peygamber (a.s.)'e gelip haber verdim. O da: "Allah'tan başka ilah yoktur" dedi. Ben de aynı sözü tekrarladım, "Allah'tan başka ilah yoktur" dedim. Sonra bana: "Koş ve öldüğünden emin ol" dedi. Kuşlar gibi koşarak fırladım. Sonra kuş gibi uçarak geri geldim, gülerek O'na (a.s.) haber verdim. Resulullah (a.s.) "kalk" dedi. Onunla birlikte kalktım ve Ebu Cehil'in yanına gittik. Resulullah (a.s.): "Bu, bu ümmetin firavunudur" dedi."

٣١٠ــ رَوَىٰ الطَّبَرَانِيُّ عَنْ حَكِيمِ بْنِ حِزَامٍ قَالَ: سَمِعْنَا صَوْتًا وَقَعَ مِنَ السَّمَاءِ إِلَى الْأَرْضِ كَأَنَّهُ صَوْتُ حَصَاةٍ فِي طَسْتٍ وَرَمَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِتِلْكَ الْحَصَاةِ فَانْهَزَمْنَا.

310- Taberani, Hakim bin Hizam (r.a.)'dan rivayetle şöyle demiştir:

"Gökten yere düşen bir ses işittik. Sanki leğene düşen çakıl taşlarıydı. Resulullah (a.s.) bu taşları attı. Onları yenilgiye uğrattık."

٣١١ــ رَوَىٰ الْبَزَّارُ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: أَخَذَتْهُمْ رِيحٌ عَقِيمٌ يَوْمَ بَدْرٍ.

311- el-Bezzar, İbn Abbas (r.a.)'dan şöyle rivayet etmiştir:

"Düşmanları Bedir günü kesik bir rüzgar yakaladı."

٣١٢ــ رَوَىٰ الطَّبَرَانِيُّ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ لِعَلِيٍّ: «نَاوِلْنِي كَفًّا مِنْ حَصًى» فَنَاوَلَهُ، فَرَمَى بِهِ وُجُوهَ الْقَوْمِ فَمَا بَقِيَ أَحَدٌ مِنَ الْقَوْمِ إِلَّا امْتَلَأَتْ عَيْنَاهُ مِنَ الْحَصْبَاءِ، فَنَزَلَتْ: ﴿وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ وَلَٰكِنَّ اللَّهَ رَمَىٰ ...﴾.

312- Taberani, İbn Abbas (r.a.)'tan rivayetle şöyle demiştir:

"Peygamber (a.s.), Hz. Ali'ye, "bana bir avuç taş ver" dedi. O taşları ona

---

310- Haysemi, Mecma' üz-Zevaid'de (6/84) zikretmiştir. Taberani'nin 'el-Kebir ve el-Avsat'ta hasen bir insadla zikrettiğini söylemiştir.

311- Haysemi, Mecma' üz-Zevaid'de (6/77) zikretmiştir. Bezzar'ın rivayet ettiğini ve ricalinin sika olduğunu söylemiştir.

312- el-Mu'cem el-Kebir (11/285). Haysemi, Mecma' üz-Zevaid (5/84)'de zikretmiştir. Taberani'nin rivayet ettiğini ve ricalinin sahih olduğunu söylemiştir.

verince, onları (düşman) topluluğunun üzerine fırlattı. Bunun üzerine gözleri bu taşlarla dolmayan bir tek kişi bile kalmadı. Ve şu ayeti kerime indi: "(Ey Muhammed), attığın zaman, sen atmadın fakat Allah attı."(1)

Bir Açıklama

Bedir'de müslümanlar, gereken bütün sebeblere sarılmakla birlikte gaybi ve eşsiz Rabbani yardımlara ve desteklere sahip olmuşlardı.

Sebepler noktasında mekanın stratejik açıdan etüd edilmesi, havanın durumu, güçlü komutanlığın bulunması ve ona duyulan güvenin sonsuzluğu ve manevi ruhun varolmasının yanısıra bütün askeri kararlar da sağlıklı biçimde ele alınmıştı. Mekanın stratejik üstünlüğü müslümanlardan yanaydı. Hava şartları savaşa son derece uygundu. Çok başarılı bir komutan vardı ve ona duyulan güven sonsuzdu. İslam ordusunun moral gücü de çok yüksekti. Bunların bir kısmı Allah'ın dilemesiyle bazısı da Resulullah (a.s.)'ın gereken tedbirleri almasıyla gerçekleşmişti. Her ikisi birleşince de bütün avantajlar müslümanlardan yana olmuştu. Bunlarda, müslümanların eğer niyetlerini halis tutar ve yönlerini Allah'ın emri doğrultusunda düzeltirlerse Allah'ın faziletinin onları kuşatacağına dair çok güzel örnekler olduğu görülür.

٣١٣ــ رَوَىٰ الْبُخَارِيُّ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ــ أَنَّ أُمَّ الرَّبِيعِ بِنْتَ الْبَرَاءِ ــ وَهِيَ أُمُّ حَارِثَةَ بْنِ سُرَاقَةَ ــ أَتَتِ النَّبِيَّ ﷺ ، فَقَالَتْ: يَانَبِيَّ اللَّهِ أَلاَ تُحَدِّثُنِي عَنْ حَارِثَةَ ــ وَكَانَ قُتِلَ يَوْمَ بَدْرٍ، أَصَابَهُ سَهْمُ غَرْبٍ ــ فَإِنْ كَانَ فِي الْجَنَّةِ صَبَرْتُ، وَإِنْ كَانَ غَيْرُ ذٰلِكَ اجْتَهَدْتُ عَلَيْهِ فِي الْبُكَاءِ؟ قَالَ: «يَا أُمَّ حَارِثَةَ، إِنَّهَا جِنَانٌ فِي الْجَنَّةِ، وَإِنَّ ابْنَكَ أَصَابَ الْفِرْدَوْسَ الْأَعْلَى».

313- Buhari, Enes bin Malik (r.a.)'ten rivayetle şöyle demiştir:

"el-Berâ kızı Ummûr Rubeyy -ki bu kadın, Harise ibn Suraka'nın da anasıdır- Peygamber (a.s.)'e geldi ve: "Ey Allah'ın Peygamberi, Harise'nin halinden bana haber verir misin?" dedi. Ona Bedir günü serseri bir ok isabet etmiş ve öldürülmüştü. "Eğer oğlum cennette ise (bu acıya) sabrederim. Cennette değilse ona gücüm yettiği kadar ağlar ve niyazda bulunurum" dedi. Peygamber (a.s.) cevaben: "Ey Harise'nin anası, sana kutlu bir haber vereyim. Cennette bir çok dereceler vardır. Ve şüphesiz senin oğlun, bunlardan 'el-Firdev'sûl-A'laya', yani en yüksek Firdevs'e erişmiştir." buyurdu. Bu cevap üzerine kadın: "İyi, iyi ya Harise; ne mutlu sana" diye söylenerek dönüp gitti."

313- Buhari (6/26) 56-Kitab el-Cihad. 14-Bab:Men etahu Sehmun garib.

1) Enfal Suresi: 17

Bir başka rivayette Enes bin Malik (r.a.) şöyle demiştir:

"Harise ibn Suraka, Bedir savaşında vurulup şehid oldu. O genç bir delikanlı idi. Annesi el-Rubeyy' bin Tu'n -Nadr, Peygamber (a.s.)'e geldi de: "Ya Resulullah, Harise'nin benim nazarımdaki yerini bilirsin. Eğer o cennette ise, onun acısına sabrederim. Ve sabrımın sevabını Allah'tan beklerim. Eğer o cennette değil de diğer bir yerde ise, ağlamayı düşünürüm. (yahud ne yapmamı uygun görürsün)" dedi. Resulullah: "Yazık sana, sen aklını mı kaçırdın? Cenneti bir tane mi bilirsin? Şüphesiz bir çok cennet vardır. Muhakkak ki, senin oğlun Firdevs Cennetinde'dir" buyurdu."

Ve yine Resulullah şöyle buyurdu: "O elbette en yüksek olan Firdevs cennetindedir. Onun tavanı Rahmanın arşıdır. Ondan cennetin ırmakları fışkırır. Sabah veya akşamleyin herhangi bir zamanda, Allah yolunda yapılan bir yürüyüş, hiç şüphesiz dünyadan ve dünyadaki şeylerin hepsinden daha hayırlıdır. Ve elbette cennette herhangi birinizin yayının arası kadar veya ayağının yeri kadar olan bir kısım dünyadan ve dünyadaki herşeyden daha hayırlıdır. Şayet cennet ehli kadınlarından bir kadın dünyaya gelmiş olsaydı, muhakkak yer ile gök arasını aydınlatır ve ikisinin arasını güzel bir koku doldururdu. Ve elbette o kadının nasifi, yani başörtüsü dünyadan ve dünyadaki her şeyden hayırlıdır."

٣١٤ــ رَوَىٰ الْحَاكِمُ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ، ذَكَرَ حَدِيثَ الْمُبَارَزَةِ وَأَنَّ عُتْبَةَ بْنَ رَبِيعَةَ قَتَلَ عُبَيْدَةَ بْنَ الْحَارِثِ مُبَارَزَةً ضَرَبَهُ عُتْبَةُ عَلَىٰ سَاقِهِ فَقَطَعَهَا فَحَمَلَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ فَمَاتَ بِالصَّفْرَاءِ مُنْصَرِفِهِ مِنْ بَدْرٍ فَدَفَنَهُ هُنَالِكَ.

314- Hakim, Abdullah ibn Abbas (r.a.)'tan rivayetle şöyle demiş ve mubareze hadisini zikretmiştir:

"Onda Utbe bin Rebia'nın Ubeyde bin el-Harisi mubarezede öldürdüğünü söyler. Utbe, onun bacağına bir darbe vurarak kesmiş. Bunun üzerine onu Resulullah (a.s.) taşımış. Medine yakınlarındaki Safra Vadisinde Bedir'den ayrıldıktan sonra vefat etmiş, oraya defnedilmiştir."

٣١٥ــ رَوَىٰ الْبُخَارِيُّ عَنْ عَبْدِالرَّحْمٰنِ بْنِ عَوْفٍ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ــ قَالَ: كَاتَبْتُ أُمَيَّةَ بْنَ خَلَفٍ كِتَابًا: بِأَنْ يَحْفَظَنِي فِي صَاغِيَتِي بِمَكَّةَ، وَأَحْفَظَهُ فِي صَاغِيَتِهِ بِالْمَدِينَةِ، فَلَمَّا ذَكَرْتُ (الرَّحْمٰنَ) قَالَ: لَاأَعْرِفُ الرَّحْمٰنَ، كَاتِبْنِي بِاسْمِكَ الَّذِي كَانَ لَكَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ، فَكَاتَبْتُهُ (عَبْدُ عَمْرٍو) فَلَمَّا كَانَ يَوْمُ بَدْرٍ خَرَجْتُ إِلَى جَبَلٍ لِأُحْرِزَهُ

314- Müstedrek (3/188) Hadisin isnadının sahih olduğunu söylemiş onu tahric etmemiştir. Zehebi de onu onaylamıştır.

حِينَ نَامَ النَّاسُ فَأَبْصَرَهُ بِلاَلٌ، فَخَرَجَ مَعَهُ فَرِيقٌ مِنَ الْأَنْصَارِ فِي اٰثَارِنَا، فَلَمَّا خَشِيتُ اَنْ يَلْحَقُونَا خَلَّفْتُ لَهُمْ اِبْنَهُ، لأَشْغَلَهُمْ بِهِ، فَقَتَلُوهُ، ثُمَّ اَبَوْا حَتَّى يَتْبَعُونَا، وَكَانَ رَجُلاً ثَقِيلاً. فَلَمَّا أَدْرَكُونَا قُلْتُ لَهُ: اُبْرُكْ، فَبَرَكَ، فَاَلْقَيْتُ عَلَيْهِ نَفْسِي لأَمْنَعَهُ، فَتَجَلَّلُوهُ بِالسُّيُوفِ مِنْ تَحْتِي حَتَّى قَتَلُوهُ، وَاَصَابَ اَحَدُهُمْ رِجْلِي بِسَيْفِهِ، وَكَانَ عَبْدُالرَّحْمٰنِ يُرِينَا ذٰلِكَ الْاَثَرَ فِي ظَهْرِ قَدَمِهِ.

315- Buhari, Abdullah ibn Avf (r.a.)'tan rivayetle şöyle demiştir:

"Ben, Mekke'deki malımı (yahud yakınlarımı) muhafaza etmesi, ben de onun Medine'deki malını ve yakınlarını korumam için Ummeyu'bnu Halef'e bir mektup yazdım. Mektubun üzerine Abdurrahman imzasını koyup Rahman ismini zikredince, Ubeyye; "Senin ibadet ettiğin Rahman'ı ben tanımam, sen bana cahiliyetteki isminle yaz," dedi. Bu kez ben ona Abdu Amr diye yazdım. Bedir gazvesi günü geldiği zaman, insanlar gece uyuduğu bir sırada Umeyye ibn Halefi korumak için onu alıp bir dağa çıktım. Fakat Umeyye'yi Bilal gördü. Hemen koşup bir ensar meclisine geldi ve: "Bu, Umeyyet'bnu Halef'tir, yakalayın. Eğer Umeyye bu sefer kurtulursa ben kurtulmam" diye haykırdı. (Böylece ensarı Umeyye'yi öldürmeye teşvik etti).

Bunun üzerine onun beraberinde ensardan bazı mücahidler, bizim izlerimizi takibe koyuldular. (Benim bir elimi Umeyye, bir elimi de oğlu Ali tutuyordu).

Mücahidlerin bize yetişeceklerinden endişe edince, ben ensara: "Umeyye budur" diye oğlu Ali'yi kendisine halef yapıp geride bıraktım. Bunu, oğlu ile onları meşgul edip Umeyye'yi kurtarmak için yapmıştım. Fakat onlar hemen Umeyye'nin oğlunu öldürdüler. Sonra bizi kovalamaya başladılar. Umeyye şişman, ağır bedenli bir adamdı. Kovalayanlar bize yetişince, ben Umeyye'ye; "Çök" dedim. O da diz üstü çöktü. Ben hucumdan onu korumak için kendimi onun üzerine attım. Fakat hücum edenler kılıçlarını altımdan Umeyye'ye sapladılar ve onu öldürdüler. Bu sırada mücahidlerden birinin kılıcı benim ayağıma isabet etti."

Bu hadisi Abdurrahman ibn Avf'tan rivayet eden oğlu İbrahim; *"Babam ayağının üstündeki bu kılıç izini bize gösterirdi." demiştir. "Bedir gazvesi olduğu zaman benim iki zırhım vardı. Umeyye benimle karşılaştı ve bana: "Beni ve oğlumu al, götür. Ben o iki zırhtan daha hayırlıyım. Senin için kendimi feda ederim" dedi. Fakat Umeyye'yi Bilal gördü.. "Umeyye, küfrün başı"."Umeyye*

315- Buhari (4/480) Kitab el-Vekâle, 2-Bab: İza vekkele'l-Muslimu harbiyyen fi dar'l-Harb ev fi Dari'l-İslam.

kurtulursa ben kurtulmam," dedi. Onu ve oğlunu öldürdü.

Abdurrahman ibn Avf şöyle diyordu: "Allah... Bilal'e rahmet etsin..."

İbn Hacer ise Fethül Bari'de şöyle der:

"Mekke'deki malını, yahud yakınlarını koruması için" ifadesindeki "elsaiyye" kelimesi, yakınlar ve mal için kullanılır.

"Ben Rahman'ı tanımam" ifadesi ise "onun bildiğini kabul etmiyorum" manasınadır. İbn İshak hadisinde Umeyye bin Halef'in kendisi Abdul-ilah olarak tesniye ettiğini söyler. "İnsan uyuduğu bir sırada" cümlesi; insanların uykuda olmalarından ötürü gafletlerinden istifade edip kanını masum kılmak içindir. "Umeyye bin Halef" kelimesi iğra ile mensubtur. Yani "Umeyye'yi tutunuz, yakalayınız" manasınadır. Ebu Zerr'in rivayetinde gizli bir mûbtedanın haberi olarak, merfu' olarak zikredilmiştir. "Oğlunu kendisine halef yapıp, geri bıraktım" derken Umeyye'nin oğlu Ali kasdedilmektedir. Bu hadisten çıkarılacak hüküm şudur: Abdurrahman bin Avf ki, o Darul-İslam'dadır ve müslüman bir kişidir. Darül Harbte kafir olan Umeyye bin Halef'i işlerini ilgilendiren hususlarda vekil tayin etmiştir. Zahir olan; Peygamber (a.s.)'in bunu bilmesine rağmen inkar etmemesidir. İbnu'l-Munzir'e göre; Müslümanın bir harbiyi müste'min olarak ve muste'min olan harbinin bir müslümanı vekil tayin etmesi caizdir. "Ağır bedenli idi" demesi ise iri cüsseli idi manasındadır."

٣١٦ــ رَوَىٰ الطَّبَرَانِيُّ عَنْ شَقِيقٍ اَنَّ ابْنَ مَسْعُودٍ حَدَّثَهُ: اَنَّ الثَّمَانِيَةَ عَشَرَ الَّذِينَ قُتِلُوا مِنْ اَصْحَابِ رَسُولِ اللّٰهِ ﷺ يَوْمَ بَدْرٍ جَعَلَ اللّٰهُ اَرْوَاحَهُمْ فِى الْجَنَّةِ فِي طَيْرٍ خُضْرٍ تَسْرَحُ فِي الْجَنَّةِ، فَبَيْنَمَا هُمْ كَذٰلِكَ اِذِ اطَّلَعَ عَلَيْهِمْ رَبُّكَ اطِّلاَعَةً، فَقَالَ: يَاعِبَادِي مَاذَا تَشْتَهُونَ؟ فَقَالُوا: يَارَبَّنَا هَلْ فَوْقَ هٰذَا شَيْءٌ، قَالَ: فَيَقُولُ عِبَادِي مَاذَا تَشْتَهُونَ؟ فَيَقُولُونَ فِي الرَّابِعَةِ تَرُدُّ اَرْوَحَنَا فِي اَجْسَادِنَا فَنُقْتَلَ كَمَا قُتِلْنَا.

316- Taberani, öz kardeşinden rivayetle İbn Mesud (r.a.)'un şu hadisi tahdis ettiğini söylemiştir:

"Bedir günü, Resulullah (a.s.)'ın ashabından öldürülen onsekiz kişinin ruhlarını Allah'ın cennette serbestçe dolaşan arı kuşları yaptığını, söylemiştir. Onlar böyle bir halde iken Rabbin onların haline yukardan bakar şöyle der: "Ey kullarım arzu ettiğiniz bir şey var mı?" Onlar "Ey Rabbimiz, bundan daha fazla birşey var mı?" derler. O (c.c.), "ey kullarım; ne arzu edersiniz" deyince

---

316- Haysemi, Mecma' üz-Zevaid'de (6/90) zikretmiş ve Taberani'nin rivayet ettiğini, ricalinin sika olduğunu söylemiştir.

onlar; "Ruhlarımız bedenlerimize tekrar geri verilip öldürüldüğümüz gibi öldürülmek isteriz" derler."

Bir Açıklama

Meşhur olan görüşe göre; Bedir günü, müslümanlardan şehid olanların sayısı ondörtdür. Burada zikredilen onsekiz kişiden onlar kastedilmiştir. İbn Kesir 'el-Bidaye ve'n-Nihaye' adlı eserinde şehidlerin isimlerini şu şekilde bilirtir:

"O gün müslümanlardan şehid edilenlerin sayısı ondörttür ve hepsi erkektir. Bunlardan altısı muhacirlerdendir. Onlar, Ubeyde bin el-Haris ibn Muttalib, ayağı kesilmiş ve Safra'da ölmüştür. Allah rahmet etsin. Sa'd ibn Ebi Vakkas, el-As ibn Said tarafından, onaltı yaşındayken öldürüldü. Küçük olduğu için Resulullah (a.s.) ona dönmesini emretmiş, ağlayınca savaşa gitmesine izin vermişti ve o Bedir'de şehid edilmişti. Allah ondan razı olsun. Dostları ve müttefikleri Zû'l-Şimaleyn ibn Abdu Amr el-Huzai ve Sufvan ibn Beyda, Adiyyoğullarının müttefiki; Akil bin el-Bukeyr el-Leysî, Ömer ibn el-Hattab'ın kölesi Mehca'ki; o gün müslümanlardan öldürülen ilk kişiydi. Şehid edilenlerin sekizi de ensar topluluğundandı. Bunlar da; Harise ibn Suraka. Hibban ibn el-Araka'nın attığı bir ok boğazına isabet etmiş ve ölmüştü. Afra'nın iki oğlu; Muaviz ve Avf, Yezid ibn el-Haris ibn Kushum da denir- Umeyr ibn el-Hemmam. Rafi' bin el-Muallî, Sa'd ibn Hayseme ve Mûbeşşir ibn Abdul-Mûnzir. Allah onların hepsinden razı olsun."

٣١٧ــ رَوَىٰ التِّرْمِذِيُّ عَنْ عَبْدِاللّٰهِ بْنِ عَبَّاسٍ ــ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا ــ قَالَ: لَمَّا فَرَغَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ مِنْ بَدْرٍ قِيلَ لَهُ: عَلَيْكَ الْعِيرُ، لَيْسَ دُونَهَا شَيْءٌ، قَالَ: فَنَادَاهُ الْعَبَّاسُ وَهُوَ فِي وِثَاقِهِ: لَايَصْلُحُ، وَقَالَ لِأَنَّ اللّٰهَ وَعَدَكَ إِحْدَى الطَّائِفَتَيْنِ، وَقَدْ أَعْطَاكَ مَا وَعَدَكَ.

317- Tirmizi, Abdullah ibn Abbas (r.a.)'dan rivayetle şöyle demiştir:

"Resulullah (a.s.) Bedir'den çıkınca kendisine şöyle denildi: "Sana kervan gerekir. Ondan aşağısı değil." Abbas, iplerle bağlı olduğu halde ona seslendi ve "Olmaz, sana gerekmez" dedi. "Çünkü Allah bana iki şeyden (taifeden) birini va'd etti. Ve sana va'dettiği şeyi verdi".

'el-Futhur Rabbani' sahibi ise şöyle demiştir:

"Al'iyr" kelimesi, ayn harfinin kesresiyle; yükleriyle birlikte deve manasın-

---

317- Tirmizi (5/269), Kitab el-Tefsir. Bab: Vemin Sureti'l Enfal. Bu hadis için "hasendir, sahihtir" demiştir.Ve İmam Ahmed, Müsned'inde (1/229) zikretmiştir.

dadır. Ve bununla Resulullah (a.s.)'ın müslümanlarla birlikte ele geçirmek için Medine'den yola çıktığı Ebu Süfyan'ın kervanı kasdedilmektedir. Ki daha sonra haber Mekke ehline ulaşmış, onlar da ellerini çabuk tutmuş, kervan da müslümanların yetişmesinden önce geçip gitmişti. Düşman ellerinden kaçınca Peygamber (a.s.) müslümanlarla birlikte Bedir'e inmiş ve orada savaş gerçekleşmişti. Bu kervanın bin deveden ve elli bin dinardan oluştuğu ve bir rivayete göre Kureyşden otuz erkeğin bir başka rivayete göre kırk, bir başkasına göre de altmış kişinin olduğu söylenir. Abbas'tan yani ibn Abdulmuttalib'ten -ki, o zaman esir idi- şöyle rivayet edilir: "İki taife"den murad, ya kervan ya da nefir (savaşan topluluk) idi. Kervanda Ebu Süfyan, Amr ibn el-As, Mahreme ibn Nevfel gibi kişiler de vardı ve yakınlarında mallar bulunuyordu."

Nefirde ise; *"Ebu Cehil, Utbe ibn Rebia ve diğer Kureyşin ileri gelenleri vardı"* denilmektedir.

Tirmizi ilavede bulunarak şöyle der: *"Yani Peygamber doğru söyledin demiştir."*

٣١٨ــ رَوَىٰ الْبُخَارِيُّ عَنْ اَنَسِ بْنِ مَالِكٍ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ــ عَنْ اَبِي طَلْحَةَ قَالَ: اِنَّ نَبِيَّ اللَّهِ ﷺ ، اَمَرَ يَوْمَ بَدْرٍ بِأَرْبَعَةٍ وَعِشْرِينَ رَجُلاً مِنْ صَنَادِيدِ قُرَيْشٍ، فَقُذِفُوا فِي طَوِيٍّ مِنْ اَطْوَاءِ بَدْرٍ خَبِيثٍ مُخْبِثٍ، وَكَانَ اِذَا ظَهَرَ عَلَى قَوْمٍ اَقَامَ بِالْعَرْصَةِ ثَلاَثَ لَيَالٍ، فَلَمَّا كَانَ بِبَدْرٍ الْيَوْمَ الثَّالِثَ: اَمَرَ بِرَاحِلَتِهِ فَشُدَّ عَلَيْهَا رَحْلُهَا، ثُمَّ مَشَىٰ، وَاتَّبَعَهُ اَصْحَابُهُ، وَقَالُوا: مَانَرَىٰ يَنْطَلِقُ اِلاَّ لِبَعْضِ حَاجَتِهِ حَتَّى قَامَ عَلَىٰ شَفَةِ الرَّكِيِّ فَجَعَلَ يُنَادِيهِمْ بِأَسْمَائِهِمْ وَأَسْمَاءِ اٰبَائِهِمْ: «يَافُلاَنَ بْنَ فُلاَنٍ، وَيَافُلاَنَ بْنَ فُلاَنٍ، اَيَسُرُّكُمْ اَنَّكُمْ اَطَعْتُمُ اللَّهَ وَرَسُولَهُ؟ فَاِنَّا قَدْ وَجَدْنَا مَا وَعَدَنَا رَبُّنَا حَقًّا، فَهَلْ وَجَدْتُمْ مَا وَعَدَ رَبُّكُمْ حَقًّا؟ فَقَالَ عُمَرُ: يَارَسُولَ اللَّهِ مَا تُكَلِّمُ مِنْ اَجْسَادٍ لاَ اَرْوَاحَ لَهَا؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ، مَا اَنْتُمْ بِأَسْمَعَ لِمَا اَقُولُ مِنْهُمْ» قَالَ قَتَادَةُ: اَحْيَاهُمُ اللَّهُ حَتَّى اَسْمَعَهُمْ قَوْلَهُ، تَوْبِيخًا، وَتَصْغِيرًا، وَنِقْمَةً، وَحَسْرَةً، وَنَدَمًا.

318- Buhari, Enes bin Malik (r.a.)'den rivayetle:

"Peygamber (a.s.) Bedir günü savaş sonunda Kureyş'in ileri gelenlerinden

318- Buhari (7/300) 64-Kitab el-Megazi -8- Bab: Katlu Ebu Cehil'in. Ve Müslim (4/2204) 51-Kitab el-Cenne ve Sıfatu naimiha ye ehliha. 17-Bab: Arzu Maked el-Memit mine'l-Cenneti evin'nar aleyhi.

yirmidört kişinin cesedlerinin bir araya toplanmasını emretti. Bunlar, Bedir kuyularından pis ve pis şeyleri içine alan bir kuyuya atıldılar. Peygamber, düşman bir kavme galip olunca, onun açık bir sahasında üç gece kalmak adeti vardır. Bedir savaşının üçüncü günü olunca Peygamber, devesinin getirilmesini emretti. Yükler deveye yüklenip bağlandı. Sonra Peygamber yürüdü, sahabileri de kendisini takip ettiler. Sahabiler birbirlerine; "Herhalde Peygamber bazı ihtiyaçları olduğu için gidiyor" dediler. Nihayet Peygamber, öldürülen Kureyş ileri gelenlerinin atıldıkları kuyunun yanında durdu. Onlara kendi adlarıyla hitap etmeye başladı: "Ya falan oğlu falan, ya falan oğlu falan... Siz Allah'a ve Resulüne itaat etmiş olsaydınız, itaatiniz sizleri sevindirirdi. (Ey öldürülenler!) Biz, Rabbimizin bize vaadettiği nusret ve zaferi muhakkak surette elde ettik. Siz de (bâtıl) ilahlarınızın va'dettiği nusrat ve zaferi buldunuz" buyurdu." Ravi Ebu Talha dedi ki: "Ömer: "Ya Resulullah, ruhları bulunmayan şu cesedlere ne söylüyorsun?" dedi. Bunun üzerine Resulullah (a.s.): "Muhammed'in nefsi elinde olan Allah'a yemin ederim ki, benim söylemekte olduğum sözleri sizler onlardan daha iyi işitir değilsiniz," buyurdu."

Kâtade: *"Allah onları ayıplamak, küçültmek, azab etmek ve kaçırdıkları fırsatlara yanmaları, yaptıkları zulümlere pişmanlık duymaları için Bedir kuyusundaki cesedle Peygamber'in hitabesini işittirecek derecede hayat vermiştir."* demiştir.

'Fethül Bari' sahibi de şöyle der: *"el-Berâ'nın hadisinden Bedir'de kafirlerden öldürülenlerin yetmiş kişi olduğu anlaşılmaktadır. Kuyuya atılanlar, Kureyşin ileri gelenleri idi. Diğer ölüler ise başka yerlere atılmışlardı."*

el-Vâkidi, söz konusu kuyunun Naroğullarından bir adam tarafından kazıldığını ve bu kafirlerin buraya atılmalarının uygun görüldüğünü ifade eder.

el-Kemşihi'nin rivayetinde ise bunun öldürülmeden önceki kuyu manasında olduğu belirtilmektedir.

İki rivayeti şu şekilde cem etmek mümkündür. Kuyu önceden yıkılmaması ve sağlam olması için taşlarla örülmüştü, sonradan yıkıldı. Onları isimleri ve babalarının isimleriyle çağırmaya başladı: *"Ya falan oğlu falan"* sözüne gelince, Hamid'in Enes'ten yaptığı rivayette; *"Ya Utbe bin Rebia, Ya Umeyye ibn Halef, Ya Ebu Cehil ibn Hişam"* diye çağırdı." şeklindedir. Bu hadisi İbn İshak, Ahmed ve başkaları da tahric etmiştir. Aynı şekilde Ahmed ve Müslim de Sabit yoluyla Enes'ten rivayet etmişlerdir.

Dört olarak tesniye edilmiş olmasına rağmen takdim ve tehir edilmiş olma ihtimali vardır.

Siyakı, daha tamamlayıcı olarak hadisin başında şöyle demiştir: *"Onları kuruyuncaya kadar üç gün terketmiştir"*. Onda bir de ziyade vardır: *"Ömer sesi-*

ni işitince şöyle dedi: "Ya Resulullah, onlara üç günden sonra mı sesleniyorsun, onlar işitebilir mi?"

٣١٩ــ رَوَىٰ الطَّبَرَانِيُّ عَنْ عَبْدِاللّٰهِ بْنِ مَسْعُودٍ قَالَ: وَقَفَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ عَلَىٰ اَهْلِ الْقَلِيبِ فَقَالَ: «يَا اَهْلَ الْقَلِيبِ هَلْ وَجَدْتُمْ مَاوَعَدَ رَبُّكُمْ حَقًّا فَاِنِّي وَجَدْتُ مَا وَعَدَنِي رَبِّي حَقًّا» قَالُوا: يَارَسُولَ اللّٰهِ هَلْ يَسْمَعُونَ مَاتَقُولُ؟ قَالَ: «مَا اَنْتُمْ بِأَسْمَعَ لِمَا اَقُولُ مِنْهُمْ وَلٰكِنَّهُمْ الْيَوْمَ لَايَسْتَجِيبُونَ».

319- Taberani, Abdullah ibn Mesud (r.a.)'dan rivayetle şöyle demiştir:

"Resulullah (a.s.) öldürülen Kureyş ileri gelenlerinin atıldığı kuyunun başında durdu ve şöyle dedi: "Ey öldürülenler; Rabbinizin size va'dettiği şeyi gerçek olarak buldunuz mu? Ben muhakkak Rabbimin bana va'dettiği zaferi gerçek olarak buldum." Sahabiler dediler ki: "Ya Resulullah (a.s.), ne dediğini işitirler mi?" O da: "Benim söylemekte olduğum şeyi, siz onlardan daha iyi işitir değilsiniz. Ancak onlar bugün cevap veremezler" buyurmuştur."

٣٢٠ــ رَوَىٰ مُسْلِمٌ عَنْ اَنَسِ بْنِ مَالِكٍ ــ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ ــ اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ ﷺ تَرَكَ قَتْلَى بَدْرٍ ثَلاثًا، ثُمَّ اَتَاهُمْ، فَقَامَ عَلَيْهِمْ، فَنَادَاهُمْ فَقَالَ: «يَا اَبَا جَهْلِ بْنَ هِشَامٍ، يَا اُمَيَّةُ بْنُ خَلَفٍ، يَاعُتْبَةُ بْنُ رَبِيعَةَ، يَا شَيْبَةُ بْنُ رَبِيعَةَ، اَلَيْسَ قَدْ وَجَدْتُمْ مَا وَعَدَ رَبُّكُمْ حَقًّا، فَاِنِّي قَدْ وَجَدْتُ مَا وَعَدَنِي رَبِّي حَقًّا» فَسَمِعَ عُمَرُ قَوْلَ النَّبِيِّ ﷺ ، فَقَالَ: يَارَسُولَ اللّٰهِ، كَيْفَ يَسْمَعُوا؟ وَاَنَّىٰ يُجِيبُوا وَقَدْ جَيَّفُوا؟ قَالَ: «وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، مَا اَنْتُمْ بِأَسْمَعَ لِمَا اَقُولُ مِنْهُمْ، وَلٰكِنَّهُمْ لَايَقْدِرُونَ اَنْ يُجِيبُوا»، ثُمَّ اُمِرَ بِهِمْ فَسُحِبُوا، فَاُلْقُوا فِي قَلِيبِ بَدْرٍ.

320- Müslim, Enes bin Malik (r.a.)'ten şöyle rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s.) Bedir'de öldürülenleri üç gün bırakmış, sonra yanlarına

---

319- *Haysemi, Mecma' üz-Zevaid (6/91)'de zikretmiştir. Taberani'nin rivayet ettiğini ve ricalinin sahih olduğunu söylemiştir.*

320- *Müslim (4/2203) 51-Kitab el-Cenne ve Sıfatu Naîmiha ve ehliha 17-Bab: Arz Mak'ad ve Memit minel-Cenne evinnar aleyhi ve isbatı Azab el-Kabr ve'l-Taavvuz minnu.*

gelerek başlarında durmuş, kendilerine seslenerek şöyle demişti: "Ya Ebu Cehil bin Hişam, ya Umeyye bin Halef, Ya Utbe bin Rabia, Ya Şeybe bin Rabia... Rabbinizin size va'd ettiğini buldunuz değil mi? Ben Rabbimin bana va'dettiğini hak buldum." Ömer, Peygamber (a.s.)'in sözünü işitmiş ve: "Ya Resulullah, nasıl işitsinler, nasıl cevab versinler ki? Hepsi leş olmuşlar" demiş. Resulullah (a.s.): "Nefsim yed-i kudretinde olan Allah'a yemin ederim ki, benim söylediklerimi siz onlardan daha iyi işitir değilsiniz. Lakin onlar cevap vermeye kadir olamazlar" buyurmuştur. Sonra onlar hakkında emir vermiş ve sürüklenerek Bedir kuyusuna atılmışlardır."

Nevevî şöyle demiştir: *"Siz, söylemekte olduğum şeyi, onlardan daha iyi işitir değilsiniz."*

el-Mazirî bu hususta şunları söylemiştir: *"Bazı insanlar, hadisin tahiriyle amel ederek ölünün duyduğunu söylemişlerdir."* el-Mazirî bunu reddederek sadece bunlara özel bir durum olduğunu iddia etmiştir.

Kadı İyâz ise Maziri'yi redderek şöyle demiştir: *"Onların duyması kabîr azabı ve fitnesi hadislerindeki ölülerin duymasına hamledilir. Ki bu onların diriltilmesi ya da onu Allah'ın istediği vakitte işitip düşünebilmeleri için bir kısımlarını diriltmek suretiyle olmuştur."*

Kadı İyâz'ın bu sözü Allah bilir "Kabirlere selam" hadislerinin zahiri manalarından çıkan hakikati göstermektedir.

İbn İshak'ın meğazilerinde, Yunus ibn Bekir'in (ceyyid) isnadıyla Hz. Aişe (r.a.)'den yaptığı bir rivayet, Ebu Talha'nın hadisiyle aynıdır. Onda da *"Siz, söylemekte olduğum şeyi, onlardan daha iyi işitir değilsiniz"* ibaresi vardır. Onu Ahmed bin Hanbel hasen bir isnadla tahriç etmiştir. Eğer mahfuz ise o bunu inkar etmemiştir. Hz. Aişe (r.a.), olaya şahid olmadığı için bu sahabilerden yaptığı rivayetin buna işaret ettiği anlaşılır.

İsmailî şöyle demiştir:*"Hz. Aişe (r.a.), anlayış ve zeka bakımından bir dehadır. Çok rivayet etmek, ilmin zor ve çetin meselelerine dalmak gibi kabiliyetleri olan bir üstün insandı."*

Bununla birlikte, bir sikânın rivayetini ancak onun dengi bir nas olmadıkça reddetmek mümkün değildir. Bu nas, onun neshine, tahsisine ya da imkansızlığına işaret eder. Bundan dolayı onun inkar ettiğiyle ondan başkasının kabul ettiğini birleştirme mümkün olamaz.

٣٢١ــ رَوَىٰ الْحَاكِمُ عَنْ أُمَامَةَ بْنِ سَهْلٍ قَالَ: لَمَّا فَرَغَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ مِنْ بَدْرٍ بَعَثَ بَشِيرَيْنِ إِلَى أَهْلِ الْمَدِينَةِ، بَعَثَ زَيْدَ بْنَ حَارِثَةَ إِلَى

أَهْلِ السَّافِلَةِ وَبَعَثَ عَبْدَاللَّهِ بْنَ رَوَاحَةَ إِلَى أَهْلِ الْعَالِيَةِ يُبَشِّرُونَهُمْ بِفَتْحِ اللَّهِ عَلَى نَبِيِّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ فَوَافَقَ زَيْدُ بْنُ حَارِثَةَ ابْنَهُ أُسَامَةَ حِينَ سَوَّى التُّرَابَ عَلَى رُقَيَّةَ بِنْتِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ، فَقِيلَ لَهُ: ذَاكَ أَبُوكَ حِينَ قَدِمَ، قَالَ أُسَامَةُ: فَجِئْتُ وَهُوَ وَاقِفٌ لِلنَّاسِ يَقُولُ: قُتِلَ عُتْبَةُ بْنُ رَبِيعَةَ وَشَيْبَةُ بْنُ رَبِيعَةَ وَأَبُو جَهْلِ بْنُ هِشَامٍ وَنُبَيْهٌ وَمُنَبِّهٌ وَأُمَيَّةُ بْنُ خَلَفٍ فَقُلْتُ: يَا أَبَتِ أَحَقٌّ هٰذَا؟ قَالَ: نَعَمْ، وَاللَّهِ يَابُنَيَّ.

321- Hakim, Emâme ibn Sehl (r.a.)'den rivayetle şöyle demiştir:

"Resulullah (a.s.), Bedir'den sonra iki müjdeciyi Medine'ye gönderdi. Zeyd bin Harise'yi Safile ehline, Abdullah bin Revaha'yı da Aliye ehline, Allah'ın Peygamber (a.s.)'ine olan fethini müjdelemek için gönderdi. Zeyd bin Harise oğlu Usame'ye henüz Peygamber (a.s.)'in kızı Rukiye'nin toprağını düzlemişken rastladı. Ona geldiğinde "İşte bu babandır" denildi. Usame şöyle dedi: "Geldiğimde, o ayakta durmuş, insanlara şöyle diyordu: "Utbe ibn Rabia, Şeybe bin Rabia, Ebu Cehil ibn Hişam, Nubeyh Munebbih ve Umeyye ibn Halef öldürüldü."

Dedim ki, "Ey babacığım, bu dediklerin doğru mu?" "Evet, vallahi ey oğulcuğum" dedi."

ENFAL SURESİ ÜZERİNE BAZI AÇIKLAMALAR

٣٢٢ــ رَوَى أَحْمَدُ عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ قَالَ: خَرَجْنَا مَعَ النَّبِيِّ ﷺ فَشَهِدَ مَعَهُ بَدْرًا فَالْتَقَى النَّاسُ فَهَزَمَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى الْعَدُوَّ فَانْطَلَقَتْ طَائِفَةٌ فِي آثَارِهِمْ يَهْزِمُونَ وَيَقْتُلُونَ، فَأَكَبَّتْ طَائِفَةٌ عَلَى الْعَسْكَرِ يَحْوُونَهُ وَيَجْمَعُونَهُ أَحْدَقَتْ طَائِفَةٌ بِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ لَايُصِيبُ الْعَدُوُّ مِنْهُ غِرَّةً حَتَّى إِذَا كَانَ اللَّيْلُ وَفَاءَ النَّاسُ بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ قَالَ الَّذِينَ جَمَعُوا الْغَنَائِمَ: نَحْنُ حَوَيْنَاهَا وَجَمَعْنَاهافَلَيْسَ لأَحَدٍ فِيهَا نَصِيبٌ، وَقَالَ الَّذِينَ خَرَجُوا فِي طَلَبِ الْعَدُوِّ: لَسْتُمْ بِأَحَقَّ بِهَا مِنَّا، نَحْنُ أَحْدَقْنَا بِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَخِفْنَا

321- Müstedrek (3/218). Bu hadis Müslim'in şartına bağlı olarak sahihtir. Onu tahric etmemişlerdir. Zehebi de susmuş, bir şey söylememiştir.

أَنْ يُصِيبَ الْعَدُوُّ مِنْهُ غِرَّةً وَاشْتَغَلْنَا بِهِ فَنَزَلَتْ: ﴿يَسْئَلُونَكَ عَنِ الْأَنْفَالِ قُلِ الْأَنْفَالُ لِلَّهِ وَالرَّسُولِ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَصْلِحُوا ذَاتَ بَيْنِكُمْ﴾ فَقَسَمَهَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَلَى فَوَاقٍ بَيْنَ الْمُسْلِمِينَ وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا أَغَارَ فِي أَرْضِ الْعَدُوِّ وَنَفَلَ الرُّبُعَ، وَإِذَا أَقْبَلَ رَاجِعًا وَكُلُّ النَّاسِ نَفَلَ الثُّلُثَ، وَكَانَ يَكْرَهُ الْأَنْفَالَ وَيَقُولُ: «لِيَرُدَّ قَوِيُّ الْمُؤْمِنِينَ عَلَى ضَعِيفِهِمْ».

322- **İmam Ahmed**, İbâde ibn Sâmit (r.a.)'ten şöyle rivayet etmiştir:

"Peygamber (a.s.)'le birlikte çıkıp Bedir'de geldik. İnsanlarla karşılaştık. Allahu Teala ve Tebareke, düşmanı hezimete uğrattı. (Bizden) Bir topluluk düşmanın peşisıra gittiler, onları yeniyor ve öldürüyorlardı. Bir topluluk askerin üzerine yöneldi, onların mallarını sahipleniyor ve topluyorlardı. Bir gurup da gözünü Resulullah (a.s.)'tan ayırmıyor, ona düşmandan bir gaflet anında zarar gelmesin diye dikkat ediyordu. Böylece gece oldu. Ganimetleri toplayanlar şöyle dedi: "Onları biz topladık. Kimsenin onda bir hakkı, payı yoktur." Düşmanı ele geçirmek için onların ardından gidenler de, "Siz, bizden daha müstahak değilsiniz. Düşmanı biz sürdük. Onları biz hezimete uğrattık" dediler. Resulullah (a.s.)'ı koruyanlar ise "Sizler bizden daha layık değilsiniz" dediler. "Biz de Resulullah'ı koruduk. Onunla meşgul olduk. Düşmanın ona bir zarar vermesinden korktuk.." Bunun üzerine şu ayeti kerime nazil oldu: "Sana savaş ganimetlerinden sorarlar, de ki: "Ganimetler, Allah'ın ve Resulünündür. Siz, (Gerçekten) inanan insanlar iseniz, Allah'tan korkun, aranızı düzeltin, Allah'a ve Resulüne itaat edin."(1)

Resulullah (a.s) daha sonra ganimetleri müslümanlar arasında eşit olarak bölüştürdü. Resulullah (a.s.) düşman toprağına saldırıda bulunursa dörtte bir, eğer herkes dönerek gelirse üçte birini verir, ganimetlerden nefret eder ve şöyle derdi: "Müminlerin kuvvetlisi, zayıf olanlara versin."

Tirmizi ve İbn Mace ise şu şekilde rivayet etmiştir:

"O (a.s.), savaşın başında dörtte bir, dönüşte yalnızca üçte bir verirdi." Tirmizi'nin bu rivayetinde O (a.s.), İbade bin Samit (r.a.)'e enfaldan sordu. O da şöyle dedi: *"Bizde Bedir ashabından bir topluluk vardır. Ganimetlerin dağıtımında ihtilafa düşüp kötü ahlak sergilediğimizde Kur'an ayeti nazil oldu. Allah da onu bizim ellerimizden çekip aldı, Resulullah (a.s.)'a verdi. Resulullah (a.s.) da müslümanlar arasında eşit miktarlarda taksim etti."*

322- Ahmed Müsned'inde zikretmiştir: (5/323).

1) Enfal Suresi: 1

Bir Açıklama

"Başlangıçta" kelimesiyle savaşın başlangıcı, "dönüşle" kelimesinde ise savaştan dönüş kastedilmiştir.

'en-Nihaye'de özetle şöyle denilmiştir:

"Yani, eğer bir seriyye askerlerinden bir gurup, düşmanın üzerine doğru yürür ve onunla savaşa girerse, onlara ganimetlerden dörtte bir verirdi. Askerlerin dönüşünde üçte bir verirdi."

Zira ikinci dönüş daha zordur. Savaşın ve seferin başındaki askerler daha gayretli ve daha iştiyaklıdır. Dönüşte ise daha zayıf ve daha yorgun olunur.

٣٢٣ــ رَوَىٰ التِّرْمِذِيُّ عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ قَالَ: لَمَّا كَانَ يَوْمُ بَدْرٍ، جِئْتُ بِسَيْفٍ، فَقُلْتُ: يَارَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ اللَّهَ قَدْ شَفَىٰ صَدْرِي مِنَ الْمُشْرِكِينَ ــ أَوْ نَحْوَ هٰذَا ــ هَبْ لِي هٰذَا السَّيْفَ، فَقَالَ: «هٰذَا لَيْسَ لِي وَلاَ لَكَ»، فَقُلْتُ: عَسَىٰ أَنْ يُعْطَى هٰذَا مَنْ لاَيُبْلِي بَلاَئِي، فَجَاءَنِي الرَّسُولُ فَقَالَ: «إِنَّكَ سَأَلْتَنِي وَلَيْسَتْ لِي وَقَدْ صَارَتْ لِي، وَهُوَ لَكَ» قَالَ: فَنَزَلَتْ: ﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْأَنْفَالِ .... ﴾ الآيَةَ.

323- Tirmizi, Sa'd ibn Ebi Vakkas (r.a.)'tan rivayet ederek şöyle demiştir:

"Bedir günü olunca bir kılıç getirdim. Ve Resulullah (a.s.)'a şöyle dedim: "Allah göğsümü müşriklerden temizledi. -Ya da buna benzer bir şey- Bu kılıcı bana ver. O (a.s.) da "bu kılıç senin de değildir benim de..." dedi. Bunun üzerine ona şöyle dedim. "Benim gibi yapabileceğini gösteren ve sınanan birine verilmesini dilerim." Resulullah bana yaklaşarak şöyle dedi: "Sen bana sorduğunda kılıç benim değildi. Ama şimdi benim oldu. Ben ise sana veriyorum." Bunun üzerine şu ayeti kerim nazil oldu: "Sana ganimetlerden soruyorlar..."(1).

٣٢٤ــ رَوَىٰ التِّرْمِذِيُّ عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يُنَفِّلُ فِي الْبَدْأَةِ الرُّبُعَ، وَفِي الْقُفُولِ الثُّلُثَ.

324- Tirmizi, Ubade ibn Sâmit (r.a.)'ten şöyle rivayet etmiştir:

323- Tirmizi (5/268)Kitab Tefsir el-Kur'an. Bab: Ve min Sureti'l-Enfal. Sahih, hasen bir hadis olduğunu söylemiştir. Ebu Davud da (3/77)Kitab el-Cihad Bab: fi' Nefl de zikretmiştir.

1) Enfal Suresi: 1

"Peygamber (a.s.) savaşın başlangıcında dörtte bir, sonunda ise üçte bir ganimet verirdi."

٣٢٥ــ رَوَىٰ التِّرْمِذِيُّ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ــ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ تَنَفَّلَ سَيْفَهُ ذَا الْفِقَارِ يَوْمَ بَدْرٍ وَهُوَ الَّذِي فِيهِ الرُّؤْيَا يَوْمَ أُحُدٍ.

325- Tirmizi, İbn Abbas (r.a.)'tan rivayetle şöyle demiştir:

"Peygamber (a.s.) Bedir günü Zülfikar adlı kılıcı vermiştir. Ki, Uhud günü bu kılıcı rüyada görmüştü. Peygamberin Uhud günü gördüğü rüya şöyleydi: Kılıcında kırıklar görmüş ve bunu yenilgi şeklinde yorumlamıştı."

Tirmizi de şöyle der: *"İlim ehli ganimetlerden beşte bir verilmesi konusunda ihtilaf etmişlerdir."*

Enes bin Malik ise: *"Resulullah (a.s.)'ın bu gazvelerinde ganimet olarak verdiği belirtilenlerin haberi bana ulaşmadı. Onun bazı gazvelerinde ganimet verdiğini duydum. Ancak bu görüşünün imamın bir ictihadı olduğunu sanıyorum"* demiştir.

İbn Mansur da şöyle demiştir: *"Ahmed'e dedim ki; "Peygamber (a.s.) beşte birden sonra dörtte bir vermiş, gazve dönüşünde de beşte biri ayırdıktan sonra üçte bir vermiştir." Bunun üzerine o şöyle demiştir. Beşte birini ayırır, sonra kalanı ganimet olarak verir ve bunun üzerine çıkmazdı."*

Tirmizi de şöyle demiştir: *"Bu hadis, Museyye'nin beşte birden ganimet vermek konusunda söylediği hadisle aynıdır."*

İshak da aynı sözü söylemiştir.

٣٢٦ــ رَوَىٰ أَبُو دَاوُدَ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِاللَّهِ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ــ قَالَ: كُنْتُ أُمِيحُ أَصْحَابِي الْمَاءَ يَوْمَ بَدْرٍ.

326- Ebu Davud, Cabir ibn Abdullah (r.a.)'tan şöyle rivayet etmiştir:

324- Tirmizi (4/130) de Kitab el-Siyer -Bab fi'n nefl'de hadisin ibn Abbas, Hudeyb bin Mesleme, Ma'n binYezid, ibn Ömer ve Selme ibn el-Ekva'dan rivayet ettiğini ve Ubade'nin hadisinin hasen olduğunu söylemiştir.

325- Tirmizi (4/130), Kitab el-Siyer -Bab: fi'nnefl. Hadisin hasen, garib olduğunu söylemiştir.

326- Ebu Davud (3/75), Kitab el-Cihad, Bab: fi'l-Merati ve'l-Abd yuhziyani mine'l-Ganimedi. İsnadı kuvvetlidir.

"Bedir günü arkaşlarıma su dağıtıyordum."

٣٢٧ــ رَوَىٰ التِّرْمِذِيُّ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ــ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «لَمْ تَحِلَّ الْغَنَائِمُ لأَحَدٍ سُودِ الرُّؤُوسِ مِنْ قَبْلِكُمْ كَانَتْ تَنْزِلُ نَارٌ مِنَ السَّمَاءِ فَتَأْكُلُهَا» قَالَ سُلَيْمَانُ الأَعْمَشُ: فَمَنْ يَقُولُ هٰذَا إِلاَّ أَبُو هُرَيْرَةَ الآنَ؟ فَلَمَّا كَانَ يَوْمُ بَدْرٍ، وَقَعُوا فِي الْغَنَائِمِ قَبْلَ أَنْ تَحِلَّ لَهُمْ، فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى: ﴿لَوْلاَ كِتَابٌ مِنَ اللَّهِ سَبَقَ لَمَسَّكُمْ فِيمَا أَخَذْتُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾.

327- Tirmizi, Ebu Hureyre (r.a.)'den rivayetle şöyle demiştir:

"Resulullah (a.s.) şöyle demiştir: "Ganimetler sizden öncekilere helal olmaz. Gökten ateş yağıyordu, insanlar da onu yiyordu."

Süleyman el-A'meş şöyle dedi: *"Bunu Ebu Hureyre'den başkası söylemiyo r.*

Bedir günü olunca ganimetlerin üstüne onlara helal olmadan üşüştüler. Ve bunun üzerine Allahu Teala şu ayeti kerimeyi indirdi:

"Eğer Allah'tan yanılma ile verilen hükümlerden ötürü, (azabetmek hakkında) bir yazı geçmemiş olsaydı, aldığınız fidyeden dolayı size mutlaka büyük bir gazab dokunurdu."(1)

Bir Açıklama

Hadiste *"Ganimetler bana helal kılındı. Halbuki bu ganimetler İsrailoğullarına helal kılınmamıştı"* deniliyor. Ganimetlerin İslam ümmeti için helal kılınması, İslam'ın müslümanlara bahşettiği nimetlerdendi. *"O (Peygamber) ki, kendilerine iyiliği emreder, kötülükten alıkor, onlara güzel şeyleri helal, çirkin şeyleri haram kılar, üzerlerindeki ağırlıkları, sırtlarındaki zincirleri kaldırıp atar."*(2)

٣٢٨ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ عَنِ الأَرْقَمِ بْنِ أَبِي الأَرْقَمِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَوْمَ بَدْرٍ: «رُدُّوا مَا كَانَ مَعَكُمْ مِنَ الأَنْفَالِ» فَرَفَعَ أَبُو أُسَيْدٍ السَّاعِدِيُّ سَيْفَ بَنِي الْعَابِدِ الْمَرْزُبَانَ فَعَرَفَهُ الأَرْقَمُ، فَقَالَ: هَبْهُ لِي يَارَسُولَ اللَّهِ فَأَعْطَاهُ إِيَّاهُ.

327- Tirmizi (5/271), 48-Kitab Tefsir el-Kur'an. 9-Bab: Ve nin Sureti'l-Enfal. Garib, sahih, hasen hadistir dedi.

1) Enfal Suresi: 68

2) A'raf Suresi: 57

328- Taberani, Erkam ibn Ebi'l-Erkam (r.a.)'dan rivayet ederek şöyle demiştir:

"Resulullah (a.s.) Bedir günü "Beraberimizdeki ganimetlerden ne varsa onları geri veriniz" demişti. Ebu Useyd el-Sâ'idî Abidoğullarına ait 'el-Merzûbâni adlı kılıcı kaldırmış, Erkam onu tanıyınca o da "Ya Resulullah onu bana ver" demiş, O (a.s.) da kılıcı ona vermiştir."

٣٢٩ــ رَوَىٰ اَبُو دَاوُدَ عَنْ عَبْدِاللّٰهِ بْنِ عَبَّاسٍ ــ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا ــ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ يَوْمَ بَدْرٍ: «مَنْ فَعَلَ كَذَا وَكَذَا، فَلَهُ مِنَ النَّفْلِ كَذَا وَكَذَا» قَالَ: فَتَقَدَّمَ الْفِتْيَانُ، وَلَزِمَ الْمَشْيَخَةُ الرَّايَاتِ، فَلَمْ يَبْرَحُوهَا، فَلَمَّا فَتَحَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ، قَالَ الْمَشْيَخَةُ، كُنَّا رِدْءًا لَكُمْ، لَوْ انْهَزَمْتُمْ لَفِئْتُمْ اِلَيْنَا، فَلاَ تَذْهَبُوا بِالْمَغْنَمِ وَنَبْقَىٰ، فَأَبَى الْفِتْيَانُ، وَقَالُوا: جَعَلَهُ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ لَنَا، فَأَنْزَلَ اللّٰهُ تَعَالَىٰ: ﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْأَنْفَالِ قُلِ الْأَنْفَالُ لِلّٰهِ وَالرَّسُولِ فَاتَّقُوا اللّٰهَ وَاَصْلِحُوا ذَاتَ بَيْنِكُمْ وَاَطِيعُوا اللّٰهَ وَرَسُولَهُ اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ * اِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ اِذَا ذُكِرَاللّٰهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَاِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ اٰيَاتُهُ زَادَتْهُمْ اِيمَانًا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ * الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلاَةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ * اُولٰئِكَ هُمُ الْمُؤْمِنُونَ حَقًّا لَهُمْ دَرَجَاتٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَمَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ * كَمَا اَخْرَجَكَ رَبُّكَ مِنْ بَيْتِكَ بِالْحَقِّ وَاِنَّ فَرِيقًا مِنَ الْمُؤْمِنِينَ لَكَارِهُونَ﴾ يَقُولُ: فَكَانَ ذٰلِكَ خَيْرًا لَهُمْ، فَكَذٰلِكَ اَيْضًا فَأَطِيعُونِي، فَاِنِّي اَعْلَمُ بِعَاقِبَةِ هٰذَا مِنْكُمْ.

329- Ebu Davud, Abdullah ibn Abbas (r.a.)'dan şöyle rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s.) Bedir günü, "Kim şöyle şöyle yaparsa, ona ganimetten şunlar şunlar vardır" demiştir. Gençler bunun için ileri atılmış, yaşlılar geride kalmışlar ve sancağı terketmişlerdi. Allah onlara fethi nasib edince, yaşlılar şöyle dediler; "Biz sizin yardımcınız ve koruyucularınız idik. Eğer siz birşeyden korkup yenilseydiniz bize dönerdiniz. Ganimeti siz alıp bizi dışlayamazsınız.." Gençler ise bunu kabul etmediler ve "Allah'ın Resulu (a.s.) onu bize vermiştir" dediler. Bunun üzerine şu ayeti kerime nazil oldu:

328- el-Mu'cem el-Kebir (1/307). Muhtasar olarak Haysemi, Mecma' üz-Zevaid'te (6/92) zikretmiştir, Taberani'nin el-Avsat ve el-Kebir'inde kısaca rivayet ettiğini söylemiştir. Ricali sahihtir.

329- Ebu Davud (3/77) Kitab el-Cihad. Bab: fi'nnefl.

"Sana savaş ganimetlerinden sorarlar. De ki "Ganimetler; Allah'ın ve elçi (si)nindir. Siz (gerçekten) inanan insanlar iseniz, Allahtan korkun, aranızı düzeltin. Allah'a ve elçisine itaat edin!" "Müminler o kimselerdir ki, Allah anıldığı zaman yürekleri ürperir, kendilerine Allah'ın ayetleri okunduğu zaman (o ayetler, onların) imanlarını artırır ve (onlar) Rablerine tevekkül ederler. Namazlarını kılarlar ve kendilerine verdiğimiz rızıktan (Allah rızası için yoksullara) verirler. İşte gerçek müminler onlardır. Onlara Rablerinin katında dereceler, bağışlanma ve tükenmez rızık vardır" "Ganimetlerin bölüştürülmesinde bazı kimselerin hoşnutsuzluk göstermesi, Bedir savaşına gideceğin sırada bu hareketini hoş görmeyenlerin durumuna benzer.' Nitekim hak uğruna (savaşa gitmek için) Rabbin seni evinden çıkarttığı zaman müminlerden bir takımı bundan hoşlanmıyorlardı."(1) Diyor ki; Bu onlar için daha hayırlıdır. Bundan dolayı bana itaat edin. Çünkü ben bunun akibetini daha iyi biliyorum."

Bir başka rivayette de şöyledir: *"Nasıl ki, onun çıkışı sizin için daha hayırlıdır. Bundan dolayı Rabbimiz olan Allah'a itaat ediniz. Çünkü o sizin işlerinizin akibeti ve sizin faydanızı daha iyi bilir. Aranızı düzeltin. Herkes Allah'ın taksimatına rıza göstersin."*

Bir başka rivayette ise: *"Resulullah (a.s.) eşit miktarda ganimeti taksim etmiştir."* denmektedir.

٣٣٠ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ عَنِ الزُّبَيْرِ بْنِ الْعَوَّامِ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ــ قَالَ: ضُرِبَتْ يَوْمَ بَدْرٍ لِلْمُهَاجِرِينَ بِمِائَةِ سَهْمٍ.

330- Buhari, Zubeyr ibnu'l-Avvâm (r.a.)'dan:

"Bedir günü muhacirler için yüz pay ayrıldı." demiştir.

Gene Buhari şöyle der: *"Bedir'de kendisi için pay ayrılan muhacirlerden hazır bulunanların toplam sayısı seksenbir kişidir."*

Urvetub'nu Zubeyr: *"Bedir'de bizzat hazır bulunanların payları taksim edilip ayrıldı. Bunlar Kureyş'ten yüz kişi idi."* demiştir. En iyisini Allah bilir.

Hafız, 'el-Feth'de şöyle demiştir: *"Bedir günü, muhacirler için yüz pay ayrıldı." sözü, Urve'den Ebi'l-Esved kanalıyla ibn Aziz'in rivayetidir. Zubeyr'e "Bedir günü, muhacirlerden pay ayrılanlar kaç kişidir" diye sorduğumda "yüz" dedi."*

el-Davudi, *"bu '81 kişidir' sözüne ters düşmektedir"* demiştir.

330- Buhari (7/324), 64-Kitab el.Megazi 12. Bab: Haddeseni halife.

1) Enfal Suresi: 1- 5

Eğer 'yüz pay' sözü Zübeyr'in sözünden kaynaklı ise bu sayıda onun şüphe içine girdiği anlaşılır. Bu bakımdan bu sözün ravinin sözü olması ihtimali ortaya çıkıyor. Ancak yazıda *"seksendört kişi idiler. Onlara, ikişer ikişer pay ayrılmıştır."* demiştir. Resulullah (a.s.), bazı işler için gönderilen erkeklere de pay ayırmıştı. Bu itibarla yüz rakamı doğruya daha yakındır. Bu açıdan olaya bakıldığında son olarak söylediğinde bir yanlışlık yoktur. Ancak yüz rakamı olarak söylenenin beşte bir dikkate alınarak söylenmiş bir söz olduğu açıktır. Çünkü ganimetin beşte biri ayrılmış, sonra arta kalan, ganimeti hak edenlere katılan ve onlara layık olanlara 80 pay olarak bölüştürülmüştü. Eğer buna beşte bir eklenirse o zaman yüz pay hesabı doğru olarak ortaya çıkar.

DERSLER VE ÖĞÜTLER

1. İbn Kesir, 'el-Bidâye ve'n-Nihâye' adlı eserinde şöyle demiştir:

"Resulullah (a.s.) daha sonra Safra boğazından geçerek Naziye ve boğaz arasındaki Kesib mevkiine gererek burada Allah'ın müşriklerden alıp müslümanlara verdiği ganimetleri eşit olarak bölüştürmüş, sonra oradan ayrılmıştı. Revha denilen mevkie geldiğinde müslümanlar onu karşılamış ve Allah'ın ona ve beraberlerindeki müslümanlara nasib ettiği fetih münasebetiyle onu tebrik etmişti.

Seleme ibn Selame ibn Yakşim onlara şöyle demiştir: "Asım ibn Ömer ve Yezid ibn Rûman dahi bana böyle tahdis etmiştir." Bizi ne için tebrik ediyorsunuz. Vallahi biz ancak asılı inekler gibi saçı dökülmüş ihtiyarlarla karşılaştık ve onları boğazladık." Bunu üzerine Resulullah (a.s.) tebessüm ederek şöyle dedi: "Kardeşim oğlu, onlar eşraf ve reisler idi."

2. Müslüman sadece Allah için vardır ve sadece O'nun yolunda savaşır. Bu bağlamda olaya yaklaşıldığında, ganimetin Allah yolundaki savaşa etki etmesi düşünülemez. Böyle olmakla birlikte insanın nefsi ganimetlere eğilimlidir. Ganimet ve bu eğilim ise önemli bir sınavdır. Allah (c.c.), nefisleri hoşnut ederek onlara ganimetlerden vermiştir. Bundaki ilahi hikmet, insanların bu tür düşüncelerden arınması doğrultusundadır.

Enfal suresinin savaşçıların istihkaklarını belirlemek için indiği görülmektedir. Onlara bu ganimetlerden, Allah Resulü'nün beşte birini aldıktan ve belâ ehlinin hakkını ayırdıktan sonra beşte birinin dördü düşmektedir. İmam ise, beşte birini alır. Bu, Allah'ın tesbit ettiği bir nisbettir.

3. İslam, imam ya da emire, bela ehli için miktar ayırma yetkisi vermiştir. Bu, beşte bir pay ayrılmadan önce ganimetin tümü üzerinden ayrılır. Bu bir esastır ve niyetlere tesir etmeyecektir.

4. Bedir ganimetlerinde, Peygamber (a.s.) belâ ehline ganimetlerden va'd ettiğini vermiştir. Bu va'd ganimetin beşte birinden verilmiştir. Ve beşte birinin dördü savaşçılara ya da onların hükmünde olan kimselere dağıtılmıştır. Savaşçıların dışındakilere az verilmiş, bazı savaşçılara beşte birden verilmiştir. Çünkü O, (a.s.) beşte birin, beşte birini almıştı.

5. Bu uygulamalardan şunu anlıyoruz: Emir, savaşçılara ganimet dağıtabilir. Kim bir düşmanı öldürürse, düşmanın savaş esnasında taşıdığını alır. Ya da savaş esnasında yanında olan şey veya maliki bulunduğu şeyin dörtte biri ya da üçte biri onun olur. Bütün bunlar birer sünnettir. Buna ziyade olanlar ise savaşçı topluluğu beşte birlerin dördünü alırlar. Beşte birini ise, imam masrafları için alır. Bu olayın hukuki çehresi fıkhın; savaş işleriyle uğraşanlar için en önemli çeşidini oluşturmaktadır.

BEDİR EHLİNİN FAZİLETİ

٣٣١ــ رَوَىٰ الْبَزَّارُ عَنْ اَبِي هُرَيْرَةَ ــ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ ــ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ : «اِنِّي لأَرْجُو اَنْ لاَيَدْخُلَ النَّارَ مَنْ شَهِدَ بَدْرًا اِنْ شَاءَ اللّٰهُ».

331- el-Bezzâr, Ebu Hureyre (r.a.)'den rivayetle şöyle demiştir:

"Resulullah (a.s.) "Ben inşallah Bedir'de hazır bulunanların cehenneme girmeyeceğini umuyorum".

٣٣٢ــ رَوَىٰ الطَّبَرَانِيُّ عَنْ اَبِي هُرَيْرَةَ اَنَّ رَجُلاً مِنَ الْاَنْصَارِ عَمِيَ فَبَعَثَ اِلَى رَسُولِ اللّٰهِ ﷺ اُخْطُطْ لِي فِي دَارِي مَسْجِدًا لأُصَلِّيَ فِيهِ فَجَاءَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ وَقَدِ اجْتَمَعَ اِلَيْهِ قَوْمُهُ فَتَغَيَّبَ رَجُلٌ فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ : «مَا فَعَلَ فُلاَنٌ؟» فَذَكَرَهُ بَعْضُ الْقَوْمِ فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ : «اَلَيْسَ قَدْ شَهِدَ بَدْرًا» قَالُوا: نَعَمْ وَلٰكِنَّهُ كَذَا وَكَذَا، فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ : «لَعَلَّ اللّٰهُ اِطَّلَعَ اِلَى اَهْلِ بَدْرٍ فَقَالَ اعْمَلُوا مَا شِئْتُمْ فَقَدْ غَفَرْتُ لَكُمْ».

331- Bezzar (3/288) Kitab Alamatı el-Nubuyye. Bab: Menakıb Ehl Bedir ve'l Hudaybiye. Haysemi, Mecma' üz-Zevaid (9/161)'de zikretmiş ve Bezzar'ın rivayet ettiğini ve ricalinin sahih olduğunu söylemiştir.

332- Taberani, Ebu Hureyre (r.a.)'den rivayetle:

"Ensardan bir adam kör olunca Peygamber (a.s.)'e haber gönderdi ve "Evimin içinde namaz kılmak için bir nişan (sınır) belirlesin." dedi. Resulullah (a.s.) geldi. Topluluk bir araya gelince adam kayboldu. Resulullah (a.s.) "filan ne oldu?" deyince, bazı kimseler adam hakkında kötü şeyler söyledi. Bunun üzerinde Peygamber (a.s.) "O, Bedir'de hazır değil miydi?" deyince, onlar "Evet, ne var ki o şöyle şöyledir" dediler. Resulullah (a.s.) "Umulur ki, Allah, Bedir ehlinin durumuna muttali olmuştur. Siz ne söylerseniz söyleyiniz, sizi bağışladım" demiştir."

٣٣٣ــ رَوَىٰ الْبُخَارِيُّ عَنْ رِفَاعَةَ بْنِ رَافِعٍ الزُّرَقِيِّ ــ وَكَانَ مِنْ أَهْلِ بَدْرٍ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ــ قَالَ: جَاءَ جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ ، فَقَالَ: مَا تَعُدُّونَ أَهْلَ بَدْرٍ فِيكُمْ؟ قَالَ: «مِنْ أَفْضَلِ الْمُسْلِمِينَ» أَوْ كَلِمَةً نَحْوَهَا ــ قَالَ: وَكَذٰلِكَ مَنْ شَهِدَ بَدْرًا مِنَ الْمَلَائِكَةِ.

333- Buhari, Bedir ehlinden olan Rifaa ibn Rafi el-Zuraki (r.a.)'den haber vererek şöyle demiştir:

"Bedir savaşı sırasında bir ara Cibril (a.s.), Peygamber (a.s.)'e geldi ve: "İçinizdeki Bedir mücahidlerinin derecelerini nasıl biliyorsunuz?" diye sordu. Peygamber: "Biz onları müslümanların en faziletlisi olarak biliriz." dedi. Yahud buna benzer bir söz söyledi. Cibril: "Biz de meleklerden Bedir'de hazır bulunanları böyle biliriz. Onlar meleklerin en hayırlılarıdır." dedi."

Hammad bin Zeyd'in hadisinde de: *"Rifaa, Bedir'de hazır bulunanlardan idi. Onun babası Rafi ise Akabe biatlarına katılanlardandı. Oğlu Rifaa'ya "Ben Akabe biatlarında değil de Bedir'de hazır bulunmamamdan ötürü sevinmiyorum" der idi.*

Rafii: "Cibril, Peygamber (a.s.)'e bunu (yukarıdaki Cemîn hadisinde geçen soruyu sordu." demiş ve hadisin kalan kısmını aynı şekilde rivayet etmiştir."

٣٣٤ــ رَوَىٰ أَبُو دَاوُدُ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ــ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «اِطَّلَعَ اللَّهُ عَلَى أَهْلِ بَدْرٍ، فَقَالَ: اِعْمَلُوا مَاشِئْتُمْ، فَقَدْ غَفَرْتُ لَكُمْ».

332- Haysemi, Mecma' üz-Zevaid (6/106)'de zikretmiş ve Taberani'nin el-Evsat'da rivayet ettiğini ve isnadının ceyyid olduğunu söylemiştir. Kör olan adam, Utban ibn Malik el-Ensari'dir.

333- Buhari (7/312), 64-Kitab el-Megazi II-Bab: Şuhud el-Melaiketi Bedren.

334- Ebu Davut, Ebu Hureyre (r.a.)'den rivayetle:(1)

"Bir melek, Peygamber (a.s.)'e sordu" denmiştir"

Ebu Davud, Ebu Hureyre'den, Resulullah (a.s.)'ın *"Allah, Bedir ehline yukardan bakarak onlara "İstediğinizi yapınız sizi bağışladım"* dediğini rivayet etmiştir.

٣٣٥ــ رَوَىٰ مُسْلِمٌ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِاللَّهِ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: أَنَّ عَبْدًا لِحَاطِبٍ جَاءَ إِلَىٰ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ يَشْكُو حَاطِبًا فَقَالَ: يَارَسُولَ اللَّهِ لَيَدْخُلَنَّ حَاطِبٌ النَّارَ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «كَذَبْتَ لَايَدْخُلُهَا، فَإِنَّهُ شَهِدَ بَدْرًا وَالْحُدَيْبِيَةَ».

335- Müslim, Cabir bin Abdullah (r.a.)'dan şöyle rivayet etmiştir:

"Hâtib'ın bir kölesi, onu Resulullah (a.s.)'a şikayete gelerek: "Ya Resulullah (a.s.) Hatıb mutlaka cehenneme girecektir" demiş, Resulullah (a.s.) da: "Hata ettin. O cehenneme girmez.. Çünkü Bedir ve Hudeybiye gazalarında bulunmuştur." buyurmuştur."

Nevevî, Müslim şerhinde şöyle demiştir: *"Bu hadiste, Bedir ve Hudeybiye gazveleriyle Hz. Hatıb'ın faziletine dair delil vardır. Yalan lafzı kasıtlı olsun, yanlışlıkla söylensin, geçmiş ya da gelecekten olsun olayın aksine haber vermek için kullanılır."*

Mu'tezile, bunu kasıtlı olarak kullanmıştır. Ama bu hadis gerçekte onlara karşı bir delildir.

Dil alimleri, yalanın gelecek zamanlar için değil, geçmiş zamanlar için kullanıldığını söylerler. Bu hadis, onların sözlerine de bir reddiye niteliğindedir.

٣٣٦ــ رَوَىٰ الْبُخَارِيُّ عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ــ قَالَ: ﴿لَايَسْتَوِي الْقَاعِدُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ﴾ عَنْ بَدْرٍ وَالْخَارِجُونَ إِلَى بَدْرٍ.

336- Buhari, İbn Abbas (r.a.)'dan rivayetle şöyle demiştir:

334- Ebu Davud (4/213) Kitab el-Sünne, Bab fi'l-Hulefai ve isnadı sahihtir.

335- Müslim (4/1942), 44-Kitab Fedail el-Sahabe 36-Bab: min fedail Ehl Bedr, Radiallahu anhu ve Kıssatu Hatib ibn Ebi Belte'a.

336- Buhari (8/260), 65-Kitab el-Tefsir, 18-Bab: Ya Yesteril-Kaidune minel Muminune ve'l-Mücahudine fi sebilillahi.

1) Buhari (7/312), 64-Kitab el-Megazi, II-Bab Şuhud el-Melaiketi Bedren.

"Müminlerden oturanlar" Bedir savaşına çıkmayanlardır. "Savaşanlar" ise, Bedir savaşına çıkanlardır."

٣٣٧ــ رَوَىٰ التِّرْمِذِيُّ: لَمَّا نَزَلَتْ غَزْوَةُ بَدْرٍ، قَالَ عَبْدُاللَّهِ بْنُ جَحْشٍ، وَابْنُ أُمِّ مَكْتُومٍ: إِنَّا أَعْمَيَانِ يَارَسُولَ اللَّهِ، فَهَلْ لَنَا رُخْصَةٌ؟ فَنَزَلَتْ: ﴿لَايَسْتَوِي الْقَاعِدُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ غَيْرُ أُولِي الضَّرَرِ﴾ و ﴿فَضَّلَ اللَّهُ الْمُجَاهِدِينَ عَلَى الْقَاعِدِينَ دَرَجَةً﴾ فَهٰؤُلَاءِ الْقَاعِدُونَ غَيْرُ أُولِي الضَّرَرِ، ﴿وَفَضَّلَ اللَّهُ الْمُجَاهِدِينَ عَلَى الْقَاعِدِينَ أَجْرًا عَظِيمًا * دَرَجَاتٍ مِنْهُ﴾ عَلَى الْقَاعِدِينَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ غَيْرِ أُولِي الضَّرَرِ.

337- **Tirmizi,** şöyle rivayet etmiştir:

"Bedir gazvesi olunca Abdullah ibn Cahş ve İbn Umm Mektum şöyle dedi: "Biz körüz ya Resulullah. Bize ruhsat var mıdır?" Bunun üzerine şu ayeti kerime nazil oldu. "İnsanlardan özürsüz olarak yerlerinde oturanlar ile malları ve canlarıyla Allah yolunda cihad edenler bir olmaz."(1) "Ama mücahidleri oturanlardan çok daha büyük ecirle üstün kılmıştır."(2) Oturanlar özürsüz olarak oturanlardır. "Ve mücahidleri, oturanlardan çok daha büyük ecirle üstün kılmıştır."(3) "Kendi katından (onlara) büyük mertebeler, bağış ve rahmet vermiştir."(4)

Fethu'l Bari'de ise şöyle denilmiştir: *"Özür sahibi olanlar, niyetlerinde sadık oldukları sürece cihad ehliyle birlikte fazilete ortaktırlar." Daha önce gazvelerle ilgili Enes'in hadisine gelince; "Medine'de öyle insanlar var ki, katettiğiniz bütün mesafelerde, ulaştığınız bütün vadilerde onlar sizinle birliktedirler. Ancak onları özürleri evlerinde oturmaya mecbur etmiştir."*

Bu hadiste murat edilen *"Ama mücahidleri, oturanlardan çok daha büyük ecirle üstün kılmıştır"* ayetindeki mana olması muhtemeldir. Yani özür sahibi kimseler ve diğerleri...

337- Tirmizi uzun olarak (5/241)'da, 48-Kitab Tefsir el-Kur'an, 5-Bab: Ve min Suretin Nisa". "Hadis hasen, garibtir" demiştir.

1) Nisa Suresi: 95

2) Nisa Suresi: 95

3) Nisa Suresi: 95 - 96

4) Nisa Suresi: 95 - 96

BEDİR'DE BULUNMAYIP BEDİR EHLİNDEN SAYILANLAR

٣٣٨ــ رَوَىٰ الْبُخَارِيُّ عَنِ ابْنِ عُمَرَ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ــ قَالَ: إِنَّمَا تَغَيَّبَ عُثْمَانُ عَنْ بَدْرٍ فَإِنَّهُ كَانَ تَحْتَهُ بِنْتُ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَكَانَتْ مَرِيضَةً، فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ ﷺ : «إِنَّ لَكَ أَجْرَ رَجُلٍ مِمَّنْ شَهِدَ بَدْرًا وَسَهْمَهُ».

338- Buhari, İbn Ömer (r.a.)'den şöyle rivayet etmiştir:

"Osman, Bedir vak'asından şu sebebden ötürü ayrı kalmıştır: "Çünkü hakikat şudur ki, Resulullah (a.s.)'ın kızı (Rukiyye) Osman'ın nikahı altında idi ve (Bedir seferi sırasında) ağır hastaydı. Peygamber (a.s.) Osman'a hitaben: "Senin için, Bedir'de hazır bulunan bir gazi sevabı ve onun ganimet payı vardır" buyurdu. (Ve ona hissesini verdi)."

İbn Kesir, 'el-Bidaye ve'n-Nihaye'de şöyle demektedir:

"İbn İshak'ın Bedir ehlinden kabul edip kendisine ganimetten pay ayrılan, ancak meşru bir engeli olarak katılmayan, ya da özür sebebiyle katılmaması için kendisine izin verilenlerin sayısı sekiz ya da dokuzdur. Bunlar; Osman bin Affan, karısı Peygamber (a.s.)'in kızı Rukiyye'nin hastalanıp ölmesi sebebiyle katılmamış, ama kendisine pay ayrılmış ve ecir verilmiştir.

Said ibn Zeyd ibn Amr ibn Nefil ise o esnada Şam'da bulunuyordu. Kendisine pay ayrılmış ve ecir verilmiştir.

Talha ibn Ubeydullah da aynı şekilde Şam'daydı. Bedir'den elde edilen ganimet ve ecirden ona da pay ayrılmıştır.

Ebu Ubâde Beşir ibn Abdil Mûnzir. Resulullah (a.s.) onu Mekke'den ordunun çıktığı haberini alınca Revha'dan geri göndererek Medine'ye kendisinin yerine vali olarak tayin etmiştir. Ona da pay ayrılmış ecir verilmişti.

el-Haris bin Hatib bin Ubeyd bin Umeyye. Resulullah (a.s.) onu geri göndermiş, ona da pay ve ecir verilmiştir.

el-Haris bin el-Samet. O ise Revha'da rahatsızlanmış ve geri gönderilmişti. Ona da pay ayrılmıştır. Vahidi, ilave de bulunarak "ona ecir de verildi" demiştir.

338- Buhari (6/235), 57-Kitab Ferd el-Hummus 14-Bab: İza baese'l-İmam resulen fi hacetin ev emrehu bi'l-Makamı hel Yushemu lehu.

Hevvat bin Cubeyr de savaşta hazır bulunmamıştır. "Fakat ona da pay ve ecir verilmiştir. Ebu el-Sayyah bin Sâbit, Resulullah (a.s.)'la birlikte çıkmış, kendisine bir taş parçası isabet edince geri dönmüştü. Ona da pay ve ecir verilmiştir."

BEDİR SAVAŞI ESİRLERİ

٣٣٩ــ رَوَىٰ الطَّبَرَانِيُّ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ــ قَالَ: فَادَىٰ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَسَارَىٰ بَدْرٍ وَكَانَ فِدَاءُ كُلِّ رَجُلٍ مِنْهُمْ أَرْبَعَةَ آلَافٍ، وَقُتِلَ عُقْبَةُ بْنُ أَبِي مُعِيطٍ قَبْلَ الْفِدَاءِ، قَامَ إِلَيْهِ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ فَقَتَلَهُ صَبْرًا فَقَالَ مَنْ لِلصِّبْيَةِ يَامُحَمَّدُ؟ قَالَ: «النَّارُ».

339- Taberani, İbn Abbas (r.a.)'tan şu şekilde rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s.) Bedir esirlerini fidye karşılığında serbest bıraktı. Her esirin fidyesi dörtbin idi. Ukbe bin Ebi Muit ise fidyeden önce Ali bin Ebu Talib tarafından öldürüldü. Ölünceye kadar onu hapsetmişti. "Keskin kılıçların (biçtiği kimseleri) ne bekliyor" diye sordu..... Hz. Peygamber (a.s.): "Ateş" dedi."

٣٤٠ــ رَوَىٰ الْحَاكِمُ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ــ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ جَعَلَ فِدَاءَ أَهْلِ الْجَاهِلِيَّةِ يَوْمَ بَدْرٍ أَرْبَعَ مِائَةٍ.

340- Hakim, İbn Abbas (r.a.)'dan:

"Peygamber (a.s.) Bedir günü cahiliyye ehlinin fiydesini dörtyüz olarak belirlediğini" rivayet etmiştir.

İbn Kesir, bu miktarın bir kimsenin mal olarak en az verdiği fidye olduğunu, en fazla verilen fidyenin ise dört bin dirhem olduğunu söylemiştir.

٣٤١ــ رَوَىٰ أَحْمَدُ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: كَانَ نَاسٌ مِنَ الْأُسَرَىٰ يَوْمَ بَدْرٍ لَمْ يَكُنْ لَهُمْ فِدَاءٌ فَجَعَلَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فِدَاءَهُمْ أَنْ يُعَلِّمُوا أَوْلَادَ الْأَنْصَارِ الْكِتَابَةَ، قَالَ

339- el-Mu'cem el-Kesir (11/406). Haysemi, Mecma' üz-Zevaid (6/89)'de zikretmiştir. Taberani'nin el-Kesir'de ve el-Evsat'da rivayet ettiğini, ricalinin sahih olduğunu söylemiştir.

340- el-Müstedrek (2/125), Kitab el-Cihad. Hadisin Seyhaninin şartına bağlı olarak sahih olduğunu onu tahric etmediklerini söylemiştir. Zehebi de bunu onaylamıştır.

فَجَاءَ يَوْمًا غُلاَمٌ يَبْكِي اِلٰى اَبِيهِ فَقَالَ: مَا شَانكَ؟ قَالَ: ضَرَبَنِي مُعَلِّمِي، قَالَ: اَلْخَبِيثُ يَطْلُبُ بذحلَ بَدْرٍ وَاللّٰهِ لاَتَأْتِيهِ اَبَدًا.

341- İmam Ahmed, İbn Abbas (r.a.)'tan rivayetle şöyle demiştir:

"Bedir günü esirlerden bir kısmının fidye verecek imkanları yoktu. Resulullah (a.s.) onların fidyelerinin ensarın çocuklarına okuma-yazma öğretmek olduğunu söyledi. Bir gün bir çocuk babasına gelerek ağlamaya başladı. Babası "Hayrola, ne var?" deyince. O da "Öğretmenim bana vurdu" dedi. O da "Bedrin intikamını amak istiyor. Ama vallahi bu fırsat ona ebediyyen gelmeyecektir." demiştir."

٣٤٢ــ رَوَىٰ التِّرْمِذِيُّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ اَبِي طَالِبٍ ــ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ ــ اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ ﷺ قَالَ: «اِنَّ جِبْرِيلَ عَلَيْهِ السَّلاَمُ هَبَطَ عَلَيْهِ، فَقَالَ لَهُ: خَيِّرْهُمْ ــ يَعْنِي اَصْحَابَكَ ــ فِي اُسَارٰى بَدْرٍ: اَلْقَتْلُ، اَوِ الْفِدَاءُ، عَلٰى اَنْ يُقْتَلَ مِنْهُمْ قَابِلَ مِثْلُهُمْ» قَالُوا: اَلْفِدَاءُ، وَيُقْتَلُ مِنَّا.

342- Tirmizi, Ali bin Ebu Talib (r.a.)'den rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s.) şöyle demiştir: Cibril (a.s.) ona geldi ve "Bedir esirleri hakkında tercihde bulun -yani ashabını- ölenler ya da gelecek seneye kadar fidyesini ödemiyenler öldürülmek şartıyla muamelede bulunacaklar" dedi. Onlar "fidye" dediler. Ödeyemeyenler ise öldürüldü."

٣٤٣ــ رَوَىٰ الْبُخَارِيُّ عَنْ اَنَسِ بْنِ مَالِكٍ ــ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ ــ: اَنَّ رِجَالاً مِنَ الْاَنْصَارِ اسْتَاْذَنُوا رَسُولَ اللّٰهِ ﷺ فَقَالُوا: ائْذَنْ لَنَا فَلْنَتْرُكْ لِابْنِ اُخْتِنَا عَبَّاسٍ فِدَاءَهُ فَقَالَ: «لاَتَدَعُونَ مِنْهَا دِرْهَمًا».

343- Buhari, Enes ibn Malik (r.a.)'ten şöyle rivayet etti:

"Ensardan bazı adamlar Resulullah (a.s.)'tan izin istediler ve: "Ya Resulul-

---

341- Ahmed, Müsned'inde (1/247) zikretmiştir. Ve o Sünenin şartına uygundur.

342- Tirmizi (4/135), 22-Kitab el-Siyer 18-Bab: Ma Cae fi Katli'l-Elsara ve'l-Fida. İsnadı sahihtir.

343- Buhari (6/167), 56-Kitab el-Cihad, 172. Bab: Fidau'l-Müşrikin.

lah, bize izin ver de kızkardeşimizin oğlu Abbas bin Abdullmuttalib'in esirlikten kurtulma bedeli olan fidyeden muaf tutalım" dediler. Resulullah (a.s.) da: " (Hayır) o paradan bir dirhemi bile bırakamazsınız" buyurdu."

٣٤٤ــ رَوَىٰ الطَّبَرَانِيُّ عَنْ أَبِي عَزِيزِ بْنِ عُمَيْرٍ أَخِي مُصْعَبَ بْنِ عُمَيْرٍ قَالَ: كُنْتُ فِي الْأَسْرَىٰ يَوْمَ بَدْرٍ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «اِسْتَوْصَوْا بِالْأُسَارَىٰ خَيْرًا» وَكُنْتُ فِي نَفَرٍ مِنَ الْأَنْصَارِ فَكَانُوا إِذَا قَدَّمُوا غَدَاءَهُمْ وَعَشَاءَهُمْ أَكَلُوا التَّمْرَ وَأَطْعَمُونِي الْبُرَّ لِوَصِيَّةِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ .

344- Taberani, Mus'ab bin Umeyr'in kardeşi Ebi Aziz bin Umeyr (r.a.)'den rivayet etmiş ve demiştir ki:

"Bedir günü esirler arasında idim. Resulullah (a.s.) "Esirlere hayırla muamele ediniz" dedi. Ensardan oluşan bir topluluk içinde idim. Onlar esirlerin öğle ve akşam yemeklerini veriyorlardı. Onlar hurma yiyor, bana ise Resulullah (a.s.)'ın tavsiyesine uyarak ekmek yediriyorlardı."

Ekmek, arapların nezdinde hurmadan daha hayırlıydı.

٣٤٥ــ رَوَىٰ الْبُخَارِيُّ عَنْ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ــ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ فِي أُسَارَىٰ بَدْرٍ: «لَوْ كَانَ الْمُطْعِمُ بْنُ عَدِيٍّ حَيًّا، ثُمَّ كَلَّمَنِي فِي هٰؤُلَاءِ النَّتْنَىٰ، لَتَرَكْتُهُمْ لَهُ» وَفِي بَعْضِ الرِّوَايَاتِ: «لِمَا لَهُ مِنْ يَدٍ».

345- Buhari, Cubeyr ibn Mut'im (r.a.)'den rivayetle şöyle demiştir:

"Peygamber (a.s.), müşriklerin Bedir'de esir alınanları hakkında "Eğer el-Mut'im bin Adiyy, sağ olsaydı, sonra şu kokuşmuş adamlar hakkında benimle konuşup onlara şefaat dileseydi, muhakkak ben bunları el-Mut'im'in hatırı için (fidye almaksızın) bırakırdım." buyurmuştur."

İbn Hacer, 'Fethül Bari'de şöyle demiştir:

"Burada kullanılan "hatırı için" kelimesinin zikredilmesindeki murad; Pey-

---

344- Haysemi, Mecma' üz-Zevaid'te (6/86) zikretmiştir. Ve Taberani'nin el-Sağir ve el-Kebir'de rivayet ettiğini, isnadının hasen olduğunu söylemiştir.

345- Buhari (6/243), 57-Kitab farz el-Humus 16-Bab: Ma menne el-Nebiy (a.s.) ale'l-Usra min gayri en yahmuse.

gamber (a.s.)'in Taif'den dönüşünde el-Mut'im bin Adiyy'in himayesine girmesiyle meydâna gelen vefa borcundan kaynaklanmaktadır."

İbn İshak da bu olayı geniş olarak ele almaktadır

el-Fakihi de hasen bir isnadla bu hadisi mürsel olarak zikretmiştir. Onun zikrettiği hadiste şu ifadeler yer almaktadır:

"Mut'im, dört oğluna emretmiş, onlar da silahlarını kuşanmışlar, herbiri Kabe'nin bir köşesinde dikilmişlerdi. Bu olayı duyan Kureyş müşrikleri ona şöyle dediler: "Sen ahdine vefa göstermeyen bir adamsın..."

Yukarıdaki söz; Kureyşin Haşimoğullarına ve onlarla beraber anılan müslümanları muhasara ettiklerinde yazdıkları sahifeyi bozmak hususunda onun en şiddetli tavrı ortaya koymasından ötürü kullanılmıştır. Bu konudaki bilgiler, siretin başlarında geçmişti. Taberani, Muhammed bin Salih el-Temar yoluyla Zühri'den, o da Muhammed bin Cubeyr'den o da babasından şöyle rivayet etmiş ve demiştir ki:

"el-Mut'im bin Adi, Kureyş'e şöyle demiştir: "Siz Muhammed'e yapacağınızı yaptınız. Artık onunla uğraşmaktan vazgeçin."

Bu olay, hicretten sonra meydana gelmiştir. Sonra Mut'im bin Adiy, Bedir savaşından önce doksan küsür yaşında olduğu halde ölmüştür. el-Fakihî, mürsel bir isnadla Hassan bin Sabit'in Peygamber (a.s.) için yaptıklarından dolayı mükafatlandırmak için mersiye yazmıştır.

Tirmizi, Nesai, İbn Hibban ve el-Hakim; Hz. Ali (r.a.)'den sahih bir isnadla şunu rivayet etmişlerdir:

"Ali şöyle demiştir: "Cebrail (a.s.), Bedir günü Peygamber (a.s.)'e gelerek şöyle dedi: "Ashabınla esirler hususunda karar verin. Ölüm isterlerse, ölüm gelecek seneye kadar uzatılmıştır. Fidye isterlerse, fidye...." Onlar: "Fidye" dediler."

Müslim, bu kıssayı Hz. Ömer (r.a.)'in hadisinden uzun olarak tahric etmiş ve sebebini de açıklamıştır:

"Resulullah (a.s.) şöyle demiştir: "Bu esirler hakkında ne düşünüyorsunuz?" Ebu Bekir, "Onlardan öyle bir şey alalım ki, bu bizim güçlenmemize sebeb olsun. Umulur ki, Allah onlara hidayet nasip eder" demişti. Ömer de; "Onlardan emin olalım ve boyunlarını vuralım. Çünkü bunlar küfrün başlarıdırlar." demişti. Resulullah (a.s.)'in nefsi, Ebu Bekir'in söylediğine meyletmişti."

Müslim'in rivayetinde şu ayetin nüzülu da vardır: *"Yeryüzünde ağır bas(ıp küfrün belini iyice kır)ıncaya kadar hiç bir Peygambere esirler sahibi olmak yakışmaz."(1)*

---

1) Enfal Suresi: 67

Selef uleması iki görüşten hangisinin daha doğru olduğu konusunda ihtilaf etmişlerdir. Bir kısmı; aynı zamanda Allah'ın takdirine muvafık olması ve bu esirlerin bir çoğu ya kendileri ya da Bedir savaşından sonra doğan zürriyetlerinin İslama girmesi ihtimali sebebiyle Ebu Bekir (r.a.)'in görüşünü tercih etmişlerdir. Çünkü bu, rahmetin gazaba üstün gelmesine daha uygun idi. Kendisine rahmet yazılanlar hakkında Allah da böyle beyan buyurmuştur. Fidye alma konusundaki kınamaya gelince, bunda dünyayı ahirete az da olsa tercih eden kimseyi uyarma vardır. Allah (c.c.) en doğrusunu bilendir.

٣٤٦ــ رَوَىٰ التِّرْمِذِيُّ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ــ قَالَ: لَمَّا كَانَ يَوْمُ بَدْرٍ ــ وَجِيءَ بِالأُسَارَىٰ ــ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «مَاتَقُولُونَ فِي هٰؤُلاَءِ الأُسَارَىٰ؟» فَذَكَرَ فِي الْحَدِيثِ قِصَّةً ــ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «لاَ يَنْفَلِتَنَّ مِنْهُمْ أَحَدٌ إِلاَّ بِفِدَاءٍ، أَوْ ضَرْبِ عُنُقٍ» قَالَ عَبْدُاللَّهِ بْنُ مَسْعُودٍ فَقُلْتُ: يَارَسُولَ اللَّهِ، إِلاَّ سُهَيْلَ بْنَ بَيْضَاءَ فَإِنِّي قَدْ سَمِعْتُهُ يَذْكُرُ الْإِسْلاَمَ، قَالَ: فَسَكَتَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ قَالَ: فَمَا رَأَيْتُنِي فِي يَوْمٍ أَخْوَفَ أَنْ تَقَعَ عَلَيَّ حِجَارَةٌ مِنَ السَّمَاءِ مِنِّي فِي ذٰلِكَ الْيَوْمِ، قَالَ: حَتَّىٰ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «إِلاَّ سُهَيْلَ بْنَ بَيْضَاءَ» قَالَ: وَنَزَلَ الْقُرْآنُ بِقَوْلِ عُمَرَ: ﴿مَاكَانَ لِنَبِيٍّ أَنْ يَكُونَ لَهُ أَسْرَىٰ حَتَّىٰ يُثْخِنَ فِي الْأَرْضِ ....﴾ إِلَىٰ آخِرِ الْآيَاتِ.

346- Tirmizi, Abdullah ibn Mesud (r.a.)'dan rivayet ederek şöyle demiştir:

"Bedir günü olunca, esirler getirildi. Resulullah (a.s.) "Bu esirler hakkında ne düşünüyorsunuz?" dedi. Ve daha sonra hadisin devamını zikretmiştir. Resulullah (a.s.) "Kimse fidye vermedikçe kurtulamaz" ya da "Boynu vurulur" demiştir."

Abdullah ibn Mesud şöyle der: *"Dedim ki "Ya Resulullah, Suheyl bin Beyda'nın(1) İslamı kabul ettiğini işittim." Bunun üzerine Resulullah (a.s.) sustu. Daha sonra şöyle dedi: "Ben, başıma gökten bir taş düşmesinden daha*

346- Tirmizi (5/271), 48-Kitab Tefsir el-Kur'an 9-Bab: Ve min Sureti'l-Enfal. Hadisin hasen olduğunu söylemiştir.

1) Suheyl, Mekke'de müslüman oldu. Ama İslamı kabul ettiğini gizledi. Kureyş onu Bedir'e gönderdi. O da esir düştü. İbn Mesud onun Mekke'de namaz kıldığına şahid oldu. el-İsabe'de de böyle zikretmiştir.

korkulu bir gün görmedim." Resulullah (a.s.) "Seheyl bin Beyza" dedi ve Ömer'in sözü üzerine şu ayet nazil oldu: "Yeryüzünde ağır bas(ıp küfrün belini iyice kır)ıncaya kadar hiç bir Peygambere esirler sahibi olmak yakışmaz."(1)

٣٤٧ــ رَوَىٰ مُسْلِمٌ عَنْ عَبْدِاللّٰهِ بْنِ عَبَّاسٍ ــ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا ــ قَالَ: حَدَّثَنِي عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ قَالَ: لَمَّا كَانَ يَوْمُ بَدْرٍ نَظَرَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ اِلَى الْمُشْرِكِينَ وَهُمْ اَلْفٌ، وَاَصْحَابُهُ ثَلاثُمِائَةٍ وَتِسْعَ عَشَرَ رَجُلاً، فَاسْتَقْبَلَ نَبِيُّ اللّٰهِ ﷺ الْقِبْلَةَ، ثُمَّ مَدَّ يَدَيْهِ، فَجَعَلَ يَهْتِفُ بِرَبِّهِ يَقُولُ: «اَللّٰهُمَّ اَنْجِزْ لِي مَا وَعَدْتَنِي، اَللّٰهُمَّ اٰتِنِي مَاوَعَدْتَنِي، اَللّٰهُمَّ اِنْ تَهْلِكْ هٰذِهِ الْعِصَابَةُ مِنْ اَهْلِ الْاِسْلاَمِ، لاَتُعْبَدُ فِي الْاَرْضِ» فَمَا زَالَ يَهْتِفُ بِرَبِّهِ مَادًّا يَدَيْهِ مُسْتَقْبِلَ الْقِبْلَةِ، حَتَّىٰ سَقَطَ رِدَاؤُهُ عَنْ مَنْكِبَيْهِ، فَاَتَاهُ اَبُو بَكْرٍ، فَاَخَذَ رِدَاءَهُ، فَاَلْقَاهُ عَلَى مَنْكِبَيْهِ ثُمَّ الْتَزَمَهُ مِنْ وَرَائِهِ، وَقَالَ: يَانَبِيَّ اللّٰهِ كَفَاكَ مُنَاشَدَتُكَ رَبَّكَ، فَاِنَّهُ سَيُنْجِزُ لَكَ مَا وَعَدَكَ، فَاَنْزَلَ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ: **﴿اِذْ تَسْتَغِيثُونَ رَبَّكُمْ فَاسْتَجَابَ لَكُمْ اَنِّي مُمِدُّكُمْ بِاَلْفٍ مِنَ الْمَلاَئِكَةِ مُرْدِفِينَ﴾** فَاَمَدَّهُ اللّٰهُ بِالْمَلاَئِكَةِ.

قَالَ اَبُو زُمَيْلٍ: فَحَدَّثَنِي ابْنُ عَبَّاسٍ قَالَ: بَيْنَمَا رَجُلٌ مِنَ الْمُسْلِمِينَ يَشْتَدُّ فِي اَثَرِ رَجُلٍ مِنَ الْمُشْرِكِينَ اَمَامَهُ، اِذْ سَمِعَ ضَرْبَةً بِالسَّوْطِ فَوْقَهُ، وَصَوْتَ الْفَارِسِ يَقُولُ: اَقْدِمْ حَيْزُومُ فَنَظَرَ اِلَى الْمُشْرِكِ اَمَامَهُ خَرَّ مُسْتَلْقِيًا، فَنَظَرَ اِلَيْهِ، فَاِذَا هُوَ قَدْ خُطِمَ اَنْفُهُ وَشُقَّ وَجْهُهُ، كَضَرْبَةِ السَّوْطِ، فَاخْضَرَّ ذٰلِكَ اَجْمَعُ، فَجَاءَ الْاَنْصَارِيُّ، فَحَدَّثَ بِذٰلِكَ رَسُولَ اللّٰهِ ﷺ فَقَالَ: «صَدَقْتَ، ذٰلِكَ مِنْ مَدَدِ السَّمَاءِ الثَّالِثَةِ» فَقَتَلُوا يَوْمَئِذٍ سَبْعِينَ، وَاَسَرُوا سَبْعِينَ.

قَالَ اَبُو زُمَيْلٍ: قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: فَلَمَّا اَسَرُوا الْاُسَارٰى، قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ لاَبِي بَكْرٍ وَعُمَرَ: «مَاتَرَوْنَ فِي هٰؤُلاَءِ الْاُسَارٰى؟» فَقَالَ اَبُو بَكْرٍ: يَانَبِيَّ اللّٰهِ، هُمْ بَنُو الْعَمِّ وَالْعَشِيرَةِ، اَرٰى اَنْ تَاْخُذَ مِنْهُمْ فِدْيَةً، فَتَكُونَ لَنَا قُوَّةً عَلَى الْكُفَّارِ، فَعَسَى اللّٰهُ اَنْ يَهْدِيَهُمْ اِلَى الْاِسْلاَمِ فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ: «مَا تَرٰى يَا ابْنَ الْخَطَّابِ؟» قُلْتُ: لا وَاللّٰهِ، يَارَسُولَ اللّٰهِ، مَا اَرٰى الَّذِي رَاٰى اَبُو بَكْرٍ، وَلٰكِنِّي اَرٰى اَنْ تُمَكِّنَّا، فَنَضْرِبَ اَعْنَاقَهُمْ،

1) *Enfal Suresi: 67*

فَتُمَكِّنَ عَلِيًّا مِنْ عَقِيلٍ فَيَضْرِبَ عُنُقَهُ، وَتُمَكِّنَنِي مِنْ فُلاَنٍ ــ نَسِيبًا لِعُمَرَ ــ فَأَضْرِبَ عُنُقَهُ، فَإِنَّ هٰؤُلاَءِ أَئِمَّةُ الْكُفْرِ وَصَنَادِيدُهَا، فَهَوِيَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مَا قَالَ أَبُو بَكْرٍ وَلَمْ يَهْوَ مَا قُلْتُ، فَلَمَّا كَانَ مِنَ الْغَدِ جِئْتُ، فَإِذَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَأَبُو بَكْرٍ قَاعِدَيْنِ يَبْكِيَانِ، قُلْتُ: يَارَسُولَ اللَّهِ، أَخْبِرْنِي مِنْ أَيِّ شَيْءٍ تَبْكِي أَنْتَ وَصَاحِبُكَ؟ فَإِنْ وَجَدْتُ بُكَاءً بَكَيْتُ، وَإِنْ لَمْ أَجِدْ بُكَاءً تَبَاكَيْتُ لِبُكَائِكُمَا، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «أَبْكِي لِلَّذِي عَرَضَ عَلَيَّ أَصْحَابُكَ مِنْ أَخْذِهِمُ الْفِدَاءَ، لَقَدْ عُرِضَ عَلَيَّ عَذَابُهُمْ أَدْنَىٰ مِنْ هٰذِهِ الشَّجَرَةِ» لِشَجَرَةٍ قَرِيبَةٍ مِنْ نَبِيِّ اللَّهِ ﷺ ــ وَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: ﴿مَا كَانَ لِنَبِيٍّ أَنْ يَكُونَ لَهُ أَسْرَىٰ حَتَّى يُثْخِنَ فِي الْأَرْضِ تُرِيدُونَ عَرَضَ الدُّنْيَا وَاللَّهُ يُرِيدُ الْآخِرَةَ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ * لَوْلاَ كِتَابٌ مِنَ اللَّهِ سَبَقَ لَمَسَّكُمْ فِيمَا أَخَذْتُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ * فَكُلُوا مِمَّا غَنِمْتُمْ حَلاَلاً طَيِّبًا﴾ فَأَحَلَّ اللَّهُ الْغَنِيمَةَ لَهُمْ.

347- Müslim, Ömer bin el-Hattab (r.a.)'tan şöyle rivayet etmiştir:

"Bedir savaşı olduğu gün, Resulullah (a.s.) müşriklere baktı. Onlar bin, ashabı ise üçyüzondokuz kişi idiler. Bunu üzerine Nebi (a.s.) kıbleye döndü. Sonra ellerini uzatarak Rabbine: "Allah'ım, bana va'dettiğini ver. Allah'ım eğer ehl-i İslam'dan olan şu cemaati helak edersen (bundan sonra) yeryüzünde sana ibadet olunmaz" diye dua etmeye başladı. Ellerini uzatarak ve kıbleye karşı dönerek Rabbine o derece niyazda bulundu ki, nihayet omuzlarından cübbesi düştü. Bunun üzerine Ebu Bekir, yanına gelerek cübbesini aldı ve omuzlarına koydu. Sonra arkasından ona sarılarak: "Ya Nebiyyallah, Rabbine yaptığın dilek yeter. Şüphesiz O, sana va'dettiğini yerine getirecektir." dedi.

Az sonra Allah (c.c.): "Hani Rabbinizden imdat istiyordunuz. O da "Ben size birbiri ardınca gelecek bin melekle imdat göndereceğim." diye cevap vermişti."(1) ayetini indirdi ve Allah ona meleklerle yardım gönderdi."

Ebu Zumeyl şöyle der: *"Sonra bana ibni Abbas rivayet etti ve dedi ki: "O gün müslümanlardan bir zat, müşriklerden bir adamın peşinden koşarken ansızın üzerinde bir kırbaç darbesi işitti. Ve süvarinin: "Dur ya Hayzûm" diyen sesini duydu. Ve önündeki müşriğe baktığında boylu boyunca yere serilmiş olduğunu gördü. Burnu berelenmiş yüzü de kırbacın vurduğu şekilde yarılmıştı. Ve yemyeşil olmuştu.*

347- Müslim (3/1383) 132. Kitab el-Cihad ve'l-Siyer. 18-Bab: el-İmdad bi'l-Melaiketi fi gazveti Bedr. Ve İbahat el-Genaim.

1) Enfal Suresi: 67

Az sonra ensari gelerek bu hadiseyi Resulullah (a.s.)'anlattı. O da: "Doğru söyledin. Bu, semadan gelen üçüncü yardımdandır." buyurdular. Artık o gün (müslümanlar) yetmiş kişi öldürdüler, yetmiş de esir aldılar."

Ebu Zubeyl de İbni Abbas'ın şöyle söylediğini rivayet etmiştir: *"Müslümanlar, esirleri aldıktan sonra Resulullah (a.s.), Ebu Bekir'le Ömer'e: "Bu esirler hakkında görüşünüz nedir?" diye sordu. Ebu Bekir: "Ya Nebiyallah, bunlar amcaoğulları ve akrabadırlar. Ben onlardan fidye alınmasını teklif ediyorum. Bu suretle küffar üzerine kuvvetimiz artar. Umulur ki, Allah onları İslama hidayet buyurur."dedi. Daha sonra Resulullah (a.s.) "Sen ne düşünüyorsun ey Hattaboğlu?" diye sordu. "Ömer diyor ki ben: "Hayır ya Resulullah, vallahi ben Ebu Bekir'in görüşünde değilim. Ben, bize izin buyurursan, şunların boyunlarını vuruverelim derim. Ukayl'a karşı Ali'yi izin vermelisin ki onun boynunu vursun. Bana da filana (bir yakını) karşı izin buyurmalısın, ben de onun boynunu vurmalıyım. Zira bunlar küfrün imamları ve eşrafıdırlar." dedim. Bunun üzerine Resulullah (a.s.) benim fikrime değil Ebu Bekir'in fikrine meyletti. Ertesi gün olunca ben geldim. Bir de ne göreyim, Resulullah (a.s.)'la Ebu Bekir oturmuş ağlıyorlar. Ya Resulullah, sen ve arkadaşın neden ağlıyorsunuz? Ağlayacak bir şey varsa söyle ben de ağlayayım. Ağlayacak bir şey bulamazsam siz ağladığınız için ben de ağlar görüneyim" dedim. Bunun üzerine Resulullah (a.s.) "Arkadaşlarımın teklif ettiği fidye alma meselesine ağlıyorum. Gerçekten onların azapları bana şu ağaçtan daha yakın arzolundu." buyurdu. O (a.s.) yakın bir ağaca işaret etmiş ve Allah (c.c.): "Yeryüzünde üstünlüğü sağlamadıkça hiç bir Peygambere esir almak yaraşmaz" ayeti kerimesini "Artık aldığınız ganimetten helal hoş olarak yeyin" ayetine kadar indirmişti. Ve Allah müslümanlara ganimeti helal kılmıştı. "*

٣٤٨ــ رَوَىٰ الْحَاكِمُ عَنْ عَبْدِاللّٰهِ بْنِ مَسْعُودٍ اَنَّهُ قَالَ: لَمَّا كَانَ يَوْمُ بَدْرٍ قَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهِ وَسَلَّمَ: «مَا تَقُولُونَ فِي هٰؤُلَاءِ الْأُسَارٰى؟» فَقَالَ عَبْدُاللّٰهِ بْنُ رَوَاحَةَ: اِيتِ فِي وَادٍ كَثِيرِ الْحَطَبِ فَأَضْرِمْ نَارًا ثُمَّ أَلْقِهِمْ فِيهَا، فَقَالَ الْعَبَّاسُ ــ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ ــ قَطَعَ اللّٰهُ رَحِمَكَ، فَقَالَ عُمَرُ ــ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ ــ: قَادَتُهُمْ وَرُؤَسَاؤُهُمْ قَاتَلُوكَ وَكَذَّبُوكَ فَاضْرِبْ أَعْنَاقَهُمْ بَعْدُ، فَقَالَ اَبُو بَكْرٍ ــ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ ــ: عَشِيرَتُكَ وَقَوْمُكَ، ثُمَّ دَخَلَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهِ وَسَلَّمَ لِبَعْضِ حَاجَتِهِ فَقَالَتْ طَائِفَةٌ: اَلْقَوْلُ مَا قَالَ عُمَرُ، فَخَرَجَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: «مَا تَقُولُونَ فِي هٰؤُلَاءِ؟ اِنَّ مَثَلَ هٰؤُلَاءِ كَمَثَلِ اِخْوَةٍ لَهُمْ كَانُوا مِنْ قَبْلِهِمْ قَالَ نُوحٌ:

﴿رَبِّ لاَتَذَرْ عَلَى الأَرْضِ مِنَ الْكَافِرِينَ دَيَّارًا﴾ وَقَالَ مُوسَى: ﴿رَبَّنَا اطْمِسْ عَلَى أَمْوَالِهِمْ وَاشْدُدْ عَلَى قُلُوبِهِمْ﴾ الآيَةُ قَالَ إِبْرَاهِيمُ: ﴿فَمَنْ تَبِعَنِي فَإِنَّهُ مِنِّي وَمَنْ عَصَانِي فَإِنَّكَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ وَقَالَ عِيسَى: ﴿إِنْ تُعَذِّبْهُمْ فَإِنَّهُمْ عِبَادُكَ وَإِنْ تَغْفِرْ لَهُمْ فَإِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ وَأَنْتُمْ قَوْمٌ فِيكُمْ غَيْلَةٌ فَلاَ يَنْقَلِبَنَّ وَاحِدٌ مِنْهُمْ إِلاَّ بِفِدَاءٍ أَوْ بِضَرْبِ عُنُقٍ، قَالَ عَبْدُاللَّهِ: فَقُلْتُ إِلاَّ سُهَيْلُ بْنُ بَيْضَاءَ فَإِنَّهُ لاَيُقْتَلُ وَقَدْ سَمِعْتُهُ يَتَكَلَّمُ بِالإِسْلاَمِ. فَسَكَتَ، فَمَا كَانَ يَوْمٌ أَخْوَفَ عِنْدِي أَنْ يُلْقَى عَلَيَّ حِجَارَةٌ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ يَوْمِي ذٰلِكَ حَتَّى قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِلاَّ سُهَيْلُ بْنُ بَيْضَاءَ».

348- Hakim, Abdullah ibn Mesud (r.a.)'dan şöyle rivayet etmiştir. O şöyle demiştir:

"Bedir günü olunca Resulullah (a.s.) şöyle dedi, "Bu esirler için ne diyorsunuz?" Abdullah bin Revaha şöyle dedi, "Bir vadiye pek çok odun getirelim sonra bir ateş yakıp bunları içine atalım." Abbas (r.a.) "Allah rahmetini kessin" dedi. Ömer (r.a.) "Onların komutanları, liderleri seninle savaştı, seni yalanladı. Bu yüzden onların boyunlarını vuralım." dedi. Ebu Bekir (r.a.): "Aşiretin ve kavmindir" dedi.

Sonra Resulullah (a.s.) bazı ithiyaçları için içeri girince bir gurub ona şöyle dedi: "Sözün doğrusu Ömer'in dediğidir." Bunun üzerine Resulullah (a.s.) çıktı ve "Bunlar hakkında ne diyorsunuz? Bunların meseli sizden önceki kardeşlerimizin meseli gibidir" dedi. Nuh (a.s.) şöyle dedi: "Rabbim, yeryüzünde kafirlerden tek kişi bırakma"(1), Musa (a.s.): "Rabbimiz onların mallarını yok et, kalblerini sık"(2) dedi. İbrahim (a.s.) şöyle dedi: "Rabbim çünkü onlar, insanlardan bir çoğunu şaşırtırlar. Artık bundan böyle kim bana uyarsa, o bendendir. Kim bana karşı gelirse (o da senin merhametine kalmıştır.) Şüphesiz sen bağışlayansın"(3). İsa (a.s.) şöyle demiştir: "Eğer onlara azab edersen, onlar senin kullarındır. Dilediğini yaparsın, eğer onları bağışlarsan, şüphesiz sen daima üstünsün, hikmet sahibisin"(4). Siz kendisinde gîle olan bir kavimsiniz.

348- el-Müstedrek: (3/21). Kitab el-Megazi. Bu hadisin isnadının sahih olduğunu ve iki imamın onu tahric ettiğini söylemiştir. Zehebi de bunu onaylamıştır.

1) Nuh Suresi: 26

2) Yunus Suresi: 88

3) İbrahim Suresi: 36

4) Maide Suresi: 118

Onlardan kimse fidyesiz ya da boynu vurulmaksızın kurtulamaz." Abdullah şöyle dedi: "Suheyl bin Beyza'nın dışında... O öldürülmemeli.. Çünkü onun İslamı kabul ettiğini işittim." Resulullah (a.s.) bunun üzerine sustu. Başıma taş yağan bir gün bu günden daha çetin olmadı" dedi. Sonunda "Süheyl bin Beyza hariç" dedi."

Razi şöyle demiştir: *"Eğer onlara azab edersen, onlar senin kullarındır, (dilediğini yaparsın) Eğer onları bağışlarsan, şüphesiz sen daima üstünsün, hikmet sahibisin" ayetinin manası çok açıktır. Ve bu ayette bir soru vardır: Nasıl İsa (a.s.) Allah'a "Eğer sen onları bağışlarsan" diyebilir. Allah'a şirk koşmak bağışlanır mı?*

Bunun cevabı çok boyutludur. Birincisi şudur: Allahu Teala, İsa (a.s.)'ya şöyle demiştir: "Sen mi insanlara, beni ve annemi Allah'tan başka iki tanrı edinin dedin.."(1) Hıristiyanlardan bir topluk bu sözü ondan hikaye etmiş, bu küfrü ondan hikaye eden kişi ise kafir sayılmamıştır. Bu şekilde o, yalan söylediği için bilakis günahkar olmuştur. Günahların bağışlanması da caizdir. Bundan dolayı Allah'tan mağfiret dilemiştir.

İkincisi ise: Bizim inancımıza göre Allah'ın kafirleri cennete, zahid ve abidleri cehenneme sokması caizdir. Çünkü mülk O'nundur ve hiç kimsenin O'na itiraz hakkı yoktur. İsa (a.s.) bu sözü söylemiş, bundan da bütün işlerini Allah'a havale ettiğini göstermiştir. Yani Allah'a itirazı tamamen terketmiştir. Bundan dolayı da sözünü "Sen daima en üstünsün. (hikmet sahibisin)"le bitirmiştir. Yani "Sen istediğini yapmaya kadirsin. Yaptığın her işte hakimsin ve kimsenin sana itiraz hakkı yoktur." demiştir. "Ben kimim ve Rabbin işlerine dalmak isteyen kimdir. Allah, şirki bağışlamaz" sözününe gelince; Bize göre Mutezile'nin ve Basriyyun'un çoğunluğuna göre Allah'ın şirki bağışlaması caizdir. Cezalandırma, Allah'ın suçlu üzerinde tahakkuk eden bir hakkıdır. Ve bu hakkından vazgeçmesi suçlunun menfaatine işarettir. Cezanın suçludan kaldırılmasının Allah'a bir zararı yoktur. Hatta şeriatımızda varolan semî delil; vaki olmıyacağıdır. Olaki bu semî delil, Hz. İsa (a.s.)'nin şeriatında yoktu.

Cevabın üçüncüsüne gelince; Kavmi, küfrü söyleyince Hz. İsa (a.s.) bazılarının tevbe etmiş olabileceğini düşünmüştür. "Ki eğer onlara azab edersen bilirim ki bu azab edilenler küfür üzerine öldüler. Ve sen onlara senin kulların olmaları sebebiyle azab edebilirsin. Ve sen kullarından küfürde olanları cezalandırırsan hikmetini gösterirsin. Eğer onları bağışlarsan bilirim ki, onlar küfürden tevbe etmişlerdir. Ve sen küfürden tevbe edene mağfiretle muamele edersin, demek istemiştir.

Dördüncüsü ise şudur: Allahu Teala'nın Hz. İsa (a.s.)'ya söylediği "Sen mi

---

1) Maide Suresi: 116

insanlara beni ve annemi Allah'tan başka iki tanrı edinin dedin?" Sözü bazılarına kıyamet günü değil de İsa (a.s.) göğe kaldırılırken söylenmiştir. Bu söze göre cevab çok açıktır. Çünkü Hz. İsa (a.s)'nın "Eğer onlara azab edersen, onlar senin kullarındır" sözünün manası, "Onları küfür üzere öldürür ve onlara azab edersen onlar senin kullarındır. Dilediğini yapabilirsin. Eğer onları tevfikinle küfrün haramlığından imanın aydınlığına çıkarır ve geçmiş günahlarını affedersen bunu da sen bilirsin" cevabı bu anlamda olduğunda hiç bir sakınca kalmamış olur."

٣٤٩ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ الزُّبَيْرِ قَالَ: كَانَتْ قُرَيْشٌ نَاحَتْ قَتْلاَهَا ثُمَّ نَدِمَتْ وَقَالُوا: لاَ تَنُوحُوا عَلَيْهِمْ فَيَبْلُغَ ذٰلِكَ مُحَمَّدًا وَاَصْحَابَهُ فَيُشْمِتُوا بِكُمْ. وَكَانَ فِي الْأُسْرٰى اَبُو وَدَاعَةَ بْنُ ضُبَيْرَةَ السَّهْمِيُّ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «اِنَّ لَهُ بِمَكَّةَ ابْنًا تَاجِرًا كَيِّسًا ذَا مَالٍ كَاَنَّكُمْ قَدْ جَاءَكُمْ فِي فِدَاءِ اَبِيهِ» فَلَمَّا قَالَتْ قُرَيْشٌ فِي الْفِدَاءِ مَا قَالَتْ قَالَ الْمُطَّلِبُ: صَدَقْتُمْ وَاللَّهِ صَدَقْتُمْ لَيُثَارِبَنَّ عَلَيْكُمْ، ثُمَّ انْسَلَّ مِنَ اللَّيْلِ فَقَدِمَ الْمَدِينَةَ فَفَدَى اَبَاهُ بِاَرْبَعَةِ اٰلاَفِ دِرْهَمٍ.

349- Taberani, Abdullah ibn Zubeyr (r.a.)'den şöyle rivayet etmiştir: O şöyle demiştir:

"Kureyş, ölülerinin arkasından bağırıp çağırarak ağladılar sonra pişman oldular. Ve şöyle dediler: "Onlara ağlamayın, bunu Muhammed ve ashabı duyarsa sevinirler. Esirler arasında Ebu Veda'a bin Zubeyre el-Sehmî de vardı. Resulullah (a.s.): "Onun Mekke'de zengin ve çok malı olan bir tüccar oğlu vardır. Siz sanki babasının fidyesinin ödemek için geldiniz. Kureyş esirlerinin fidyelerini ödemede acele etmeyiniz." deyince Muttalib şöyle dedi: "Doğru söylediniz. Vallahi doğru söylememiş olsaydınız sizi kınarlardı". Sonra geceleyin Medine'ye geldi babasının fidyesi olarak dörtbin dirhem ödeyerek onu gizlice alıp götürdü."

İbn Kesir, 'el-Bidâye ve'n-Nihâye'de şöyle demiştir:

"İlk esir edilenler; Ukbe bin Ebi Muît ve el-Nadru bin el-Haris idi. İkisi de esirler arasından alınarak Resulullah (a.s.)'ın gözü önünde öldürüldüler. Hangisinin diğerinden önce öldürüldüğü konusunda ihtilaf vardı. Sonra Resulullah (a.s.) esirlerden bir topluluğu da fidyesiz salıvermiştir. Bunlardan Ebul-As bin

349- Haysemi, Mecma' üz-Zevaid (6/90)'de zikretmiş, Taberani'nin rivayet ettiğini ve ricalinin sika olduğunu söylemiştir.

el-Bebi' el-Emevi, el-Muttalib bin Hatab bin el-Haris el-Mahzumi, Siyîf bin Ebi Rifaa, şair Ebu Azze ve Vehb bin Umeyr bin Vehb el-Cumahî'dir. Diğer kalanları da amcası Abbas da dahil olmak üzere fidye karşılığında bırakmıştı. Hatta amcası Abbas'tan amcası diye iltimas etmemek için diğer esirlerden aldığından daha fazlasını almıştır. Halbuki Abbası esir alan ensardan bazı kimseler, onun fidyesini vermeyi bile teklif etmişlerdi. O (a.s.), bunu kabul etmeyerek "Bir dirhem bile bırakmayacaksınız" demiştir. Esirlerin fidyeleri, durumlarına göre farklılık arzediyordu. En azından alınan dörtyüz dirhemdi. Kendilerinden 40 evkiye altın alınan esirler de vardı. Musa bin Ukbe, "Abbas'tan 100 evkiye altın alındı" demiştir. Bir kısmı ise fidyesi miktarınca bir işte çalıştırılmışlardı."

BEDİR SAVAŞIYLA İLGİLİ AYETLER

٣٥٠ــ رَوَىٰ الْحَاكِمُ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ــ قَالَ: كَانَ الْمُسْلِمُونَ يُحِبُّونَ اَنْ تَظْهَرَ الرُّومُ عَلَى فَارِسٍ لأَنَّهُمْ اَهْلُ الْكِتَابِ، وَكَانَ الْمُشْرِكُونَ يُحِبُّونَ اَنْ تَظْهَرَ فَارِسٌ عَلَى الرُّومِ لأَنَّهُمْ اَهْلُ اَوْثَانٍ، فَذَكَرَ ذٰلِكَ الْمُسْلِمُونَ لأَبِي بَكْرٍ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ــ، فَذَكَرَ ذٰلِكَ اَبُو بَكْرٍ لِلنَّبِيِّ صَلَّىٰ اللَّهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهِ وَسَلَّمَ: فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ صَلَّىٰ اللَّهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهِ وَسَلَّمَ: «أَمَا اَنَّهُمْ سَيُهْزَمُونَ» فَذَكَرَ اَبُو بَكْرٍ لَهُمْ ذٰلِكَ، فَقَالُوا: اِجْعَلْ بَيْنَنَا وَبَيْنَكَ اَجَلاً فَاِنْ ظَهَرُوا كَانَ لَكَ كَذَا وَكَذَا وَاِنْ ظَهَرْنَا كَانَ لَنَا كَذَا وَكَذَا فَجَعَلَ بَيْنَهُمْ اَجَلَ خَمْسِ سِنِينَ فَلَمْ يَظْهَرُوا فَذَكَرَ ذٰلِكَ اَبُو بَكْرٍ لِلنَّبِيِّ صَلَّىٰ اللَّهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: «اَلاَ جَعَلْتَهُ (أَرَاهُ قَالَ) دُونَ، الْعَشْرَةِ»، قَالَ: فَظَهَرَتِ الرُّومُ بَعْدَ ذٰلِكَ فَذٰلِكَ قَوْلُهُ تَعَالَىٰ: ﴿الٓمٓ * غُلِبَتِ الرُّومُ * فِي اَدْنَى الْاَرْضِ وَهُمْ مِنْ بَعْدِ غَلَبِهِمْ سَيَغْلِبُونَ﴾ قَالَ: فَغُلِبَتِ الرُّومُ ثُمَّ غَلَبَتْ بَعْدُ ﴿لِلَّهِ الْاَمْرُ مِنْ قَبْلُ وَمِنْ بَعْدُ وَيَوْمَئِذٍ يَفْرَحُ الْمُؤْمِنُونَ بِنَصْرِ اللَّهِ﴾ قَالَ سُفْيَانُ: وَسَمِعْتُ اَنَّهُمْ ظَهَرُوا يَوْمَ بَدْرٍ.

350- Hâkim, İbn Abbas (r.a.)'tan şöyle rivayet etmiştir:

"Müslümanlar, Rumların Farisilere üstün gelmelerini arzu ederlerdi. Çünkü onlar ehli kitab idiler. Müşrikler ise, Farisilerin Rumlara üstün gelmele-

350- Müstedrek (2/410). Kitab el-Tefsir. Hadisin Şeyhan'ın şartına bağlı olarak sahih olduğunu ve onu tahric etmediklerini söylemiştir. Zehebi de bunu onaylamıştır.

rini isterlerdi. Çünkü onlar putperest idiler. Müslümanlar bunu Ebu Bekir (r.a.)'e anlattı. Ebu Bekir de Resulullah (a.s.)'a zikretti. O da "Ama onlar yenilecekler" buyurdu. Ebu Bekir bunu onlara söyledi. Onlar da, "Bizimle senin aranda bir vakit tayin et. Eğer üstün gelirlerse sana şöyle şöyle olacak. Eğer biz galip gelirsek bize şöyle şöyle olacak." dediler ve aralarındaki süreyi beş yıl olarak belirlediler. Ve bu süre içinde galip gelemediler. Ebu Bekir bunu Peygamber (a.s.)'e söyleyince "On (sene)den aşağı yapmadın mı?" demiştir. Ve Rumlar bundan sonra galip geldiler. Allahu Teala'nın şu ayeti de bunu ifade etmektedir: "Elif lam mim. Rumlar yenildi. (Arapların bulunduğu bölgeye) en yakın bir yerde. Onlar (bu) yenilgiden sonra yeneceklerdir."(1)

Rumlar önce yenildi ve sonra yendiler. "Onların bu yenilgilerinden önce de sonra da iş, tamamen Allah'a aittir. O gün müminler Allah'ın yardımıyla sevinirler.(2)

Süfyan:"Onların Bedir günü zamanında galip geldiklerini işittim" demiştir."

٣٥١ــ رَوَىٰ الْحَاكِمُ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ــ فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: ﴿وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا الْفَتْحُ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ۞ قُلْ يَوْمَ الْفَتْحِ لَا يَنْفَعُ الَّذِينَ كَفَرُوا إِيمَانُهُمْ وَلَا هُمْ يُنْظَرُونَ﴾ قَالَ: يَوْمَ بَدْرٍ فُتِحَ لِلنَّبِيِّ صَلَّىٰ اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ فَلَمْ يَنْفَعِ الَّذِينَ كَفَرُوا إِيمَانُهُمْ بَعْدَ الْمَوْتِ.

351- Hâkim, İbn Abbas (r.a.)'tan şöyle rivayet etmiştir:

"Allahu Teala'nın "Doğru iseniz bu fetih ne zaman diyorlar?" De ki: Fetih günü (gelince, şimdi) inkar edenlere (o zaman) inanmaları fayda vermez ve kendilerine mühlet de verilmez."(3) ayeti hakkında şöyle demiştir: "Bedir günü Peygamber (a.s.)'e fetih verilmiş ve kafirlerin imanları ölümden sonra onlara fayda vermemiştir."

٣٥٢ــ رَوَىٰ الْحَاكِمُ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ــ فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ: ﴿إِنْ كُنْتُمْ آمَنْتُمْ بِاللَّهِ وَمَا أَنْزَلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا يَوْمَ الْفُرْقَانِ﴾ يَعْنِي بِالْفُرْقَانِ يَوْمَ بَدْرٍ يَوْمَ فَرَّقَ اللَّهُ بَيْنَ الْحَقِّ وَالْبَاطِلِ.

351- el-Müstedrek (2/414), Kitab el-Tefsir. Hadisin isnadının sahih olduğunu ve Şeyhan'ın bunu tahric etmediğini söylemiştir. Zehebi de bunu onaylamıştır.

1) Rum Suresi: 1 - 3

2) Rum Suresi: 4 - 5

3) Enfal Suresi: 41

352- Hâkim, İbn Abbas (r.a.)'tan şöyle rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s.), Allah'ın "Eğer Allah'a ve (hak ile batılın) ayrılma gününde, o iki topluluğun karşılaştığı (Bedir) gününde kulumuz (Muhammed)'e indirdiğimiz (ayet)lere inanmışsanız"(1) ayeti için şunu söylemiştir: "(Furkan)la kastedilen Bedir günüdür. Çünkü o gün Allah hak ile batılı birbirinden ayırmıştır."

٣٥٣ــ رَوَىٰ الْحَاكِمُ عَنْ عَبْدِاللّٰهِ بْنِ مَسْعُودٍ فِي قَوْلِهِ تَعَالٰى: ﴿وَلَنُذِيقَنَّهُمْ مِنَ الْعَذَابِ الْأَدْنٰى دُونَ الْعَذَابِ الْأَكْبَرِ﴾ قَالَ: يَوْمَ بَدْرٍ.

353- Hâkim, Abdullah ibn Mesud (r.a.)'dan rivayetle:

"O, Allah'ın (mutlaka onlara o büyük azabdan ayrı olarak, yakın (dünya) azabı taddıracağız."(2) ayeti için "Bedir günü" demiştir."

٣٥٤ــ رَوَىٰ الْحَاكِمُ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ ــ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ ــ فِي هٰذِهِ الْآيَةِ: ﴿وَمَنْ يُوَلِّهِمْ يَوْمَئِذٍ دُبُرَهُ﴾ قَالَ: نَزَلَتْ فِينَا يَوْمَ بَدْرٍ.

354- Hâkim, Ebi Said el-Hudrî (r.a.)'den rivayet ederek şöyle demiştir:

"O, "kim ki o gün savaşmak için bir tarafa çekilmek, ya da başka bir birliğe katılmak dışında arkasını döner (kaçar)sa"(3) ayetinin Bedir hakkında indiğini söylemiştir."

٣٥٥ــ رَوَىٰ الْبُخَارِيُّ عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ رَحِمَهُ اللّٰهُ قَالَ: قُلْتُ لِابْنِ عَبَّاسٍ ــ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا ــ سُورَةُ الْأَنْفَالِ؟ قَالَ: نَزَلَتْ فِي بَدْرٍ.

352- el-Müstedrek (3/23), Kitab el-Megazi. Hadisin isnadının sahih olduğu Şeyhan'ın tahric etmediğini söylemiştir. Zehebi de bunu onaylamıştır.

353- el-Müstedrek (2/414), Kitab el-Tefsir. Şeyhan'ın şartına bağlı olarak hadisin sahih olduğunu ve onların tahric etmediklerini söylemiştir. Zehebi de bunu onaylamıştır.

354- el-Müstedrek (2/327) Kitab el-Tefsir. Hadisin Müslim'in şartına bağlı olarak sahih olduğunu ve onu tahric etmediğini söylemiştir. Zehebi de bunu onaylamıştır.

1) Secde Suresi: 28 - 29

2) Secde Suresi: 21

3) Enfal Suresi: 16

355- **Buhari,** Said ibn Cûbeyr (r.a.)'den şöyle rivayet eder:

"Ben, İbn Abbas (r.a.)'a enfal suresi(nin inme sebebi nedir?)" diye sordum. O: "Bedir gazvesi hakında indi" dedi."

Bir Açıklama

Sahib, ' el-Rahîk el-Mahtum'da şöyle der:

"Enfal suresi, bu savaşın konusu sebebiyle nazil olmuştur."

Eğer bu tabir doğru ise, bu surenin, bu savaşın ilahi bir yorumu olduğu anlaşılır. Bir çok bakış açılarından farklı Rabbani bir izahtır bu... Önder, lider ve komutanların zaferden sonraki savaşa ait düşüncelerinden ve izahlarından çok farklı bir izahtır.

Allah Teala evvel emirde, müslümanların dikkatini eksiklik, zaafiyet ve ahlaki noksanlıkla haddi aşmamalarına ve nefislerin taşkınlıklardan arınmak ve bu konudaki eksikliklerini tamamlamak için gayret göstermelerini murad etmiştir.

Müslümanlara bu müthiş savaş sebebiyle Resulullah (a.s.)'ın kollayıp gözettiği yüksek gaye ve hedefleri açıklamış ve onlara savaşlarda kazanılan zaferler sebebiyle elde edilen ahlakî sıfatları göstermiştir.

Müşrik, münafık, yahudi ve savaş esirlerine hitab etmiş, onları hakka teslime çağıran ve kendine bağlanmaya davet eden konuşma yaparak nasihatlarda bulunmuştur. Sonra ganimetler konusunda müslümanlara hitab etmiş ve bu meselenin esas ve ilkelerini açıklamıştır.

Savaş ve barış kanunlarından İslam davetinin bu merhaleye girmesinden sonra şiddetle ihtiyaç duyulacak kanunları açıklamış, yasa olarak ortaya koymuştur. Bununla müslümanlar ile cahiliyye ehlinin savaşları arasındaki farklılıklar açıklanmıştır. Ancak bu şekilde sınırları vahiyle çizilen savaş yasaları sayesinde müslümanların ahlaki değerleri, müşriklere üstün gelebilir. Çünkü sınırları vahiyle çizilmemiş değerlerin, ahlakilikle bağdaşması düşünülemez. İslam; sadece nazari bilgilerden ibaret değildir. Aksine İslam, müslümanların davet ettiği ilke ve temeller üzerinde ameli olarak çalışmalarını hedefler ve bu şekilde çalışmalarını sürdürmelerini öğütler.

Allah Resulü, Bedir'den sonra İslam devletinin içinde ve dışında yaşayan müslümanların konumlarını belirlemek için kanun maddeleri hazırlatmıştır.

355- Buhari (8/306), 65- Kitab el-Tefsir. 1-Bab: Kavluhu Yeselûneke ani'l Enfali Kul'il-Enfâlû Lillahi ver-resulihi fetekullahe ve aslehû zate beynehum min sûretil Enfal. Müslim de aynısını uzun olarak (4/2322) 54-Kitab el-Tefsir 5-Bab: fu suret Berzey ve'l-Enfal ve'l-Haşr'de zikredilmiştir.

BEDİR SAVAŞININ SONUÇLARI

1- Müslümanlarla savaş edenlerin mallarının tamamı müslümanlar için haram olmayan mallar olarak görülmüştür. Müslümanlar onların mallarını istila edebilirler ve yapabildikleri kadarıyla mallarını alabilirlerdi. Ellerine geçenler de kendi malları sayılır. Bu bütün fukahanın üzerinde ittifak ettiği bir hükümdür. Zira Mekke'deki diyarlarından ve çocuklarından uzaklaştırılmaları, muhacirler için Kureyş'in malını almak ve onu istila etmek için ayrıca bir sebeptir. Bunu yapmak da müşriklerin onların hicretlerinin ardından Mekke'de kalan mallarını istila etmelerine bir karşılık veya hiç olmazsa bir kısmına karşılık olmasıydı.

Fakat onların mallarını ele geçirmenin meşrûiyyetine rağmen Allah Teala mümin kullarına, kendisi için yaratılmış oldukları, ondan daha üstün ve vazifelerine daha layık olan gayeyi irade buyurmuştu: O da bu yolda Allah'ın dinine davet ve cihad, Allah'ın ismini yüceltme yolunda malını ve canını feda etmekti. Netice olarak, her ne kadar Ebu Süfyan malını kurtararak ticaretinde önemli bir başarı elde etmişse de, bunun mukabilinde Kureyş kafirleri, cihad meydanında müslümanlar karşısında aynı ölçüde büyük bir hezimete uğramıştı. İşte müslümanların nefislerindeki ilahi terbiye en açık bir surette Cenab-ı Hakkın şu ayetinde ortaya çıkmaktadır: *"O vakit, yük kervanı veya silahı bulunmayan kervanın size ait olmasını arzu ediyorsunuz. Halbuki Allah, ayetleriyle hakkı ve İslam'ı açığa vurmayı ve kafirlerin arkasını kesmeyi diliyordu."*(1)

2- Resulullah (a.s.)'ın ashabıyla beraber, kafirlerin ellerinden kaçmasından sonra silahlı büyük bir gurupla aniden karşılaştıkları zaman nasıl istişare ettiğini düşündüğümüzde; her ikisinin de önemli iki şer'î delil olarak karşımıza çıktığını görürüz.

Birincisi: Resulullah (a.s.)'ın ashabıyla istişareye başlamasıdır. Resulullah (a.s.)'ın hayatına baktığımız zaman, hakkında Allah kelamından bir nassın bulunmadığı her işte ashabıyla istişare ettiğini görürüz. Mesela bu şer'î siyasetle ilgili bir tedbir, olabilirdi: Bundan dolayı müslümanlar, bir iş hakkında Kitap ve Sünnetten herhangi bir nass olmadığı zaman müşavere etmenin, ihmali caiz olmayan şer'i bir esas olduğunda birleşmişlerdir. Ancak bir iş hakkında Kitap ve Sünnetten bir hadisle, hakkında nass sabit olursa, Resulullah (a.s.) onun hükmünü gerekli kılardı. Zira bunda müşavere edilmediği gibi, bu konuda herhangi bir sultanın hükmü de geçerli olamaz.

İkincisi: Bazılarının hükmü'l-imaret dedikleri şer'i siyaset konusunda müslümanlarla başkaları arasında savaş, anlaşma ve sulh hallerinin vâki olmasıdır. Bunun açıklaması şudur: Cihadın meşruiyetinin farz olduğu asıldır, herhangi bir

---

1) Enfal Suresi: 7

nesh veya değiştirmenin olmayacağı tebliğle ilgili bir hükümdür. Nitekim sulh ve anlaşmaların asliyeti sabittir. İslam şeriatında iptalinin ve asliyetenin değiştirilmesi caiz değildir. Bu konuda muhtelif tatbiki suretlerin cüz'iyatı; zaman ve makana, düşman ve müslümanların durumuna ve bu konuda ölçünün sağlamlığına göre esnak davranılabilir. Ancak bu durum adaletli dindar imanın basireti, dindeki ihlasla beraber hâkimin din hükümlerindeki geniş bilgisiyle siyaseti, müslümanların çeşitli görüşlerinden ve bilgilerinden istifade etmek için onlarla müşavereye dayanmak noktasında yapmak istediklerinde ortaya çıkmaktadır. Ancak lider, müslümanlar için kuvvet kullanıp savaş ile düşmanlarla karşılaşmanın daha hayırlı olduğunu görürse ve müzakere neticesindeki görüşte doğruluk olursa; sabit bir şer'i nassla çakışmamak şartıyla onlarla sulh yapmaya yanaşabilir. Ta ki, cihad ve savaş için münasip ortam gelince; şayet bu yolda selim şer'i siyaset ve görüşte maslahat olduğunu gördüğünde savunma ve savaş yapmak üzere maiyyetini savaşa sokabilir.

Bu, fukahanın üzerinde ittifak ettikleri ve Resulullah (a.s.)'ın hayatında bir çok hadisenin delalet ettiği bir konudur. Düşman müslümanların beldelerinde ve içlerinde göründüğü zaman, hangi şart ve durumda olursa olsun, onlara karşı kuvvetle durmak gerekir ve bu işte müslüman kadın ve erkeklerin hepsine mükellefiyetlerinin yerine getirilmesiyle beraber sorumluluk genelleşir.

BEDİR SAVAŞININ ARDINDAN

٣٥٦ــ رَوَىٰ الْحَاكِمُ عَنْ أَبِي رَافِعٍ مَوْلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّىٰ اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ قَالَ: كُنْتُ غُلَامًا لِلْعَبَّاسِ بْنِ عَبْدِالْمُطَّلِبِ، وَكُنْتُ قَدْ أَسْلَمْتُ وَأَسْلَمَتْ أُمُّ الْفَضْلِ وَأَسْلَمَ الْعَبَّاسُ وَكَانَ يَكْتُمُ إِسْلَامَهُ مَخَافَةَ قَوْمِهِ، وَكَانَ أَبُو لَهَبٍ قَدْ تَخَلَّفَ عَنْ بَدْرٍ وَبَعَثَ مَكَانَهُ الْعَاصَ بْنَ هِشَامٍ وَكَانَ لَهُ عَلَيْهِ دَيْنٌ فَقَالَ لَهُ: اِكْفِنِي هٰذَا الْغَزْوَ وَأَتْرُكُ مَا عَلَيْكَ، فَفَعَلَ فَلَمَّا جَاءَ الْخَبَرُ وَكَبَتَ اللَّهُ أَبَا لَهَبٍ وَكُنْتُ رَجُلاً ضَعِيفًا أَنْحَتُ هٰذِهِ الْأَقْدَاحَ فِي حُجْرَةٍ فَوَاللَّهِ إِنِّي لَجَالِسٌ فِي الْحُجْرَةِ أَنْحَتُ أَقْدَاحِي وَعِنْدِي أُمُّ الْفَضْلِ إِذْ أَقْبَلَ الْفَاسِقُ أَبُو لَهَبٍ يَجُرُّ رِجْلَيْهِ أَرَاهُ قَالَ عِنْدَ طُنُبِ الْحُجْرَةِ وَكَانَ ظَهْرُهُ إِلَى ظَهْرِي فَقَالَ النَّاسُ: هٰذَا أَبُو سُفْيَانَ بْنُ الْحَارِثِ فَقَالَ أَبُو لَهَبٍ: هَلُمَّ إِلَيَّ يَا ابْنَ أَخِي فَجَاءَ أَبُو سُفْيَانَ حَتَّىٰ جَلَسَ عِنْدَهُ فَجَاءَ النَّاسُ فَقَامُوا عَلَيْهِمَا فَقَالَ: يَا ابْنَ أَخِي كَيْفَ كَانَ أَمْرُ النَّاسِ فَقَالَ لاَ شَيْءَ فَوَاللَّهِ إِنْ لَقِينَاهُمْ فَمَنَحْنَاهُمْ أَكْتَافَنَا يَقْتُلُونَنَا كَيْفَ شَاؤُا

وَيَأْسِرُونَنَا كَيْفَ شَاؤُا وَأَيْمُ اللَّهِ مَا لُمْتُ النَّاسَ قَالَ: وَلِمَ؟ قَالَ: رَأَيْتُ رِجَالاً بِيضًا عَلَىٰ خَيْلٍ بُلْقٍ لاَ وَاللَّهِ مَا تَلِيقُ شَيْئًا وَلاَ يَقُومُ لَهَا شَيْءٌ قَالَ فَرَفَعْتُ طُنُبَ الْحُجْرَةِ فَقُلْتُ: وَاللَّهِ تِلْكَ الْمَلاَئِكَةُ، فَرَفَعَ أَبُو لَهَبٍ يَدَهُ فَضَرَبَ وَجْهِي وَثَاوَرْتُهُ فَاحْتَمَلَنِي فَضَرَبَ بِي الأَرْضَ حَتَّىٰ بَرَكَ عَلَىٰ صَدْرِي فَقَامَتْ أُمُّ الْفَضْلِ فَاحْتَجَزَتْ وَرَفَعَتْ عَمُودًا مِنْ عُمُدِ الْحُجْرَةِ فَضَرَبَتْهُ بِهِ فَلَعَتْ فِي رَأْسِهِ شَجَّةً مُنْكَرَةً وَقَالَتْ: يَا عَدُوَّ اللَّهِ اسْتَضْعَفْتَهُ إِنْ رَأَيْتَ سَيِّدَهُ غَائِبًا عَنْهُ فَقَامَ ذَلِيلاً فَوَاللَّهِ مَا عَاشَ إِلاَّ سَبْعَ لَيَالٍ حَتَّىٰ ضَرَبَهُ اللَّهُ بِالْعَدْسَةِ فَقَتَلَتْهُ فَلَقَدْ تَرَكَهُ إِبْنَاهُ لَيْلَتَيْنِ أَوْ ثَلاَثَةً مَايَدْفِنَانِهِ حَتَّى أَنْتَنَ، فَقَالَ رَجُلٌ مِنْ قُرَيْشٍ لِإِبْنَيْهِ: أَلاَ تَسْتَحِيَانِ أَنَّ أَبَاكُمَا قَدْ أَنْتَنَ فِي بَيْتِهِ فَقَالاَ: إِنَّا نَخْشَى هٰذِهِ الْقَرْحَةَ، وَكَانَتْ قُرَيْشٌ تَتَّقِي الْعَدْسَةَ كَمَا تَتَّقِي الطَّاعُونَ فَقَالَ رَجُلٌ: إِنْطَلِقَا فَأَنَا مَعَكُمَا قَالَ: فَوَاللَّهِ مَا غَسَّلُوهُ إِلاَّ قَذْفًا بِالْمَاءِ عَلَيْهِ مِنْ بَعِيدٍ ثُمَّ احْتَمَلُوهُ فَقَذَفُوهُ فِي أَعْلَى مَكَّةَ إِلَى جِدَارٍ وَقَذَفُوا عَلَيْهِ الْحِجَارَةَ.

356- **Hâkim,** Resulullah (a.s.)'ın kölesi, Ebu Rafii (r.a.)'den şöyle rivayet etmiştir:

"Ben, Abbas bin Muttalib'in hizmetçisiydim. Ben müslüman olmuştum. Ummul Fadl da müslüman oldu. Abbas da kavminden korkarak İslamiyetini gizleyerek müslüman oldu. Ebu Leheb ise Bedir'den geri kalmış, yerine el-As bin Hişam'ı göndermişti. el-As bin Hişam'ın Ebu Leheb'e borcu vardı. Ona: "Benim yerime bu sefere sen git. Sendeki alacağımı sana bırakayım" dedi ve o da öyle yaptı. Haber geldiğinde Allah, Ebu Leheb'in gönlünü gamla doldurdu. Ben zayıf bir adamdım. Odada yontulmamış okları yontuyordum. Allah'a yemin ederim ki; ben odada okumu yontuyordum ve Ummu'l-Fadl da yanımda bulunuyordu. O sırada Ebu Leheb fasığının ayağını sürüterek geldiğini gördüm. Evin kiriş ve kazıklarını bağlayan halatın yanında durup haber verdi. Arkası ise benim arkama dönüktü. Orada bulunanlar: "Bu Ebu Süfyan bin el-Haris'dir" dediler. Ebu Leheb dedi ki: "Bana gelsene, kardeşimin oğlu" "Ebu Süfyan yanına gelip oturdu. Orada bulunanlar da gelip onların etrafına oturdular. Ebu Leheb dedi ki: "Adamlarımızın durumu nasıl oldu" O da: "Hiç bir şey. Allah'a yemin ederim ki, onlarla karşılaşınca arkamızı döndük, onlar istedikleri gibi öl-

---

356- el-Müstedrek (3/331), Kitabu Ma'rifeti's-Sahabe. Zehebi, bu hadis hususunda bir şey söylememiştir. Rivayetlerin birinde ihtilaf edilmiştir. Bazılarının görüşüne göre ise rivayeti hasendir.

dürdüler ve istedikleri şekilde esir ettiler. Yemin ederim ki, adamlarımızı bundan dolayı suçlayamam."

Ebu Leheb sebebini sorunca: "Alaca atların üzerine binmiş beyaz adamlar gördüm. Hayır, yemin ederim ki onların karşısında hiçbir şey duramıyordu" (Ebu Rafi): Dedi ki "Ben halatı kaldırıp dedim ki: "Allah'a yemin ederim ki bunlar meleklerdir" Ebu Leheb elini kaldırıp yüzüme vurdu. Ben de üzerine yürüdüm. O da beni kaldırıp yere vurdu ve göğsüme bindi. Ummul-Fadl da kalkıp odundan kazıklardan birini çekerek başına vurup kötü bir yara açtı ve dedi ki "Ey Allah düşmanı, onun efendisi yanında yok diye zayıf mı gördün" Böylece zelil olarak çekip gitti. Allah'a yemin ederim ki; sadece yedi gece yaşadı ve Allah onu kara kızıl hastalığıyla vurdu ve o hastalık onu gebertti. Oğulları onu iki gece terk edip yaklaşmadılar, öylece koktu. Kureyş'den biri kişi oğullarına dedi ki: "Babanızın evinde durup kokmasından utanmıyor musunuz?" Onlar da "Biz bu yaradan korkarız" dediler. Kureyş, taundan korktuğu gibi bu kara kızıl hastalığından korkardı. Adam dedi ki: "Haydi beraber gidelim." Allah'a yemin ederim ki: Onu yıkamadılar. Sadece uzaktan su serptiler, sonra da onu Mekke'nin yukarısında bir evin kenarına gömüp üzerine de taş bindirdiler."

DERSLER VE ÖĞÜTLER

Şeyh Muhammed Gazali der ki:

"Müslümanların Bedir'de kesin zaferleri, arapları topluca dehşete düşürdü. Hatta Mekke ehli zafer haberi kendilerine ilk olarak geldiğinde inanamadılar ve bunu delilin heyecanı olarak gördüler. Doğruluğu ortaya çıkınca da, onlardan bazısı şaşırıp helak oldu, bazısı da korkudan ne yapacaklarını bilmez bir halde birbirlerine girdiler. Aynı şekilde Mekke ehli hezimete uğramalarına inanmak istemediler ve utanç içinde sıkılıp kaldılar."

Medine müşrikleri ve yahudileri de kulaklarında çınlayan İslamın zafer müjdelerine inanmak istemediler, hatta bazıları zafer haberlerinin uydurma olduğuna dair müslümanları itham edecek kadar ileri gittiler ve kibirlenmeye başladılar. Fakat esirleri bağlı halde görünce şaşırıp kalakaldılar.

İslam ve müslümanları kuvvetlendiren bu galibiyetten sonra müslümanların başarısı karşısında kafirlerin kuvvetli toplulukları ihtilafa düştü ve bu zafer, müslümanların Medine ve çevresindeki hakimiyetlerini heybetli hale getirdi. Ve böylece arap yarımadasının kuzeyindeki kafile yollarına nüfuzlarını uzattılar ve onların izni olmadan hiç kimse oralardan geçemez oldu.

Mekkelilere gelince: Onlar da yaralarını sarmak, kuvvetlerini toplamak ve intikam almaya hazırlanmak üzere bir araya toplanıyor ve intikam gününün çok yakın olduğunu söylüyorlardı. Hezimete uğramaları onlarda ancak İslam düşmanlığını, Hz. Muhammed (a.s.) ve ashabına kötülüğü ve bu dine girenlere ezi-

yet etmeyi artırıyordu. Mekke'de devlet küfrün elinde olduğundan, İslam'ı kalbine yerleştirenler, bu hallerini gizliyor veya mazlum olarak yaşıyordu.

Müslümanların kuvvetli olduğu haberi Medine'ye ulaşınca, burada İslam düşmanlığı, dost görünme, münafıklık ve aldatma şekilleri ortaya çıktı. Yahudi ve müşriklerin bir kısmı kin ve küfür kaynağı oldukları halde, görünüşte müslüman oldular. Bunların başında ise Abdullah bin Ubey vardı.

Usame bin Zeyd şöyle rivayet ediyor: *"Resulullah ve ashabı Allah'ın emrettiği üzere müşrikleri ve ehli kitabı affediyorlar ve eziyetlerine sabrediyorlardı."*

"Kitap ehlinden bir çok kimseler için Kur'an zahir ve açık olarak okunmuşken, nefislerindeki hasetten dolayı sizi iman etmenizden sonra küfre döndürmek istediler. Ey müslümanlar; şimdi Allah size savaşmak veya cizye almak hususunda emredinceye kadar onları bağışlayın ve kınamayın..."(1)

Peygamber (a.s.), Allah'ın emri üzerine affediyordu. Ta ki Allah izin verip de Bedir savaşı yapıldı ve kafirlerin ileri gelenlerinden öldürülenlerin canlarını aldı ve Resulullah (a.s.) ile ashabı yanlarında esirleri olduğu ve zafer kazanmış oldukları halde dönünceye kadar affetmeye devam etti. Abdullah bin Ubey'ye, puta tapan müşrik arkadaşları ile bu işin artık yerleşip kökleştiğini görünce Resulullah (a.s.)'a biat edip müslüman oldular.

Kafirlerden bir kısmının içlerinde sakladıkları bu hile, başka bir gurubun Hz. Muhammed (a.s.)'e karşı kızgınlıklarını ilan ettiği ve Bedir'de Kureyş'in başına gelen hezimetten elem duydukları zamanda idi. Hatta yahudi ileri gelenlerinden Ka'b bin el-Eşref onların ölüleri için mersiyeler söyleyen ve intikamlarını isteyen kasideler gönderdi. Müslümanlarla yahudiler arasında bu uyuşmaz durumun arkasından düşmanlık daha da arttı.

Sonra yahudiler İslama nasib olan zaferin büyüklüğünü büyük göstermeye çalıştılar. Yahudilerin bu tutumu daha sonra meydana gelecek şiddetli olaylara zemin hazırlamıştır. Yahudiler bunun bedelini fert ve cemaat olarak kanlarıyla ödediler.

Dr. Mustafa Sıbai, Bedir Gazvesi üzerine şu yorumlarda bulunuyor:

"Savaş meydanındaki zafer, yanlız adet çokluğuyla ve silah fazlalığıyla olamaz. Zafer, ancak asker arasındaki ruhi ve manevi kuvvetle olur. Bu savaşta İslam ordusu parlak imanı ve temiz akideyi, şehadetteki ferahı ve Allah'ın sevabına ve cennetine olan rağbeti ve aynı zamanda delaletten, ayrılıktan ve fesattan kurtulmanın ferahlığını da temsil etmekte idi. Buna karşılık müşrik ordusu ise; batıl akideyi, ahlak bozukluğunu, içtimai bağların kopukluğunu, nefsi lezzetler içinde boğulmak ile değersizliği ortaya çıkmış ilahlara, geçmiş nesillere

---

1) Bakara Suresi: 7

ve eskimiş taklitlere körü körüne bağlılığı temsil ediyordu.

İki ordunun Bedir savaşından önce yaptıklarına bir bakalım: "Müşrikler savaşın başlamasından önce üç gün eğlence yaptılar. İçkiler içtiler, kölelerin şarkılarını dinlediler, kendilerine defler çalındı ve araplara kendilerini heybetli göstermek için yanlarında ateşler yaktılar. Onlar, bunların zafere götüren yol olduğunu zannediyorlardı.

Bu sırada müslümanlar savaşın başlamasından önce kalpleriyle Allah'a yöneliyorlar, ondan zafer istiyorlar, şehadeti arzu ediyorlar ve cennetin kokusunu duyuyorlardı. Ve Peygamber (a.s.) yakarışlarla secdeye kapanmış, mümin kullarına Allah'ın zafer vermesini istiyordu. Netice ise Allah'dan korkan muttakilerin zaferi, yüz çevirmiş bozguncuların hezimeti oluyordu.

Bütün savaşlarda müslüman ordularıyla müşrik ordularının sayıları kıyaslandığı zaman, müşriklerin sayılarının, zayıf görünen müslümanlardan fazla olduğu görülür. Fakat buna rağmen zafer yine de müslümanların olurdu. Hatta müslümanların zafer kazandığı Uhud ve Huneyn de böyle olmuştur. Eğer müslümanlar bu iki savaşta Resululllah (a.s.)'ın emrine muhalefetle hata etmemiş olsalardı, hiçbir savaşta hezimete uğramayacaklardı.

Ordunun, savaş alanında azmi ve gayreti ile düşmanlar karşısındaki morali, Bedir savaşında olduğu gibi, komutanın planını uygulamadaki başarısını arttırmıştı."

Komutana düşen, askerini savaşa zorlaması ve onları isteksiz olarak savaş meydanına sürmemesidir.

Resulullah (a.s.)'ın Bedir savaşına girmeden önce ashabıyla istişare ettiği gibi onların gayretlerini ve rızalarını kuvvetlenirdiğini görmekteyiz.

Askerlerin, komutanların hayatını korumaları, savaşta ve davetteki başarıda çok önemli ve gerekli bir iştir. Komutanın bunu kabul etmesi gerekir. Çünkü müslümanların yaşaması davanın yaşaması ve ölümleri ise davanın kaybedilmesi demektir.

Bedir savaşında Resulullah (a.s.)'ın kendisi için bir gölgelik yapılmasına nasıl razı olduğunu gördük. Ve geri kalan Uhud ve Huneyn savaşlarında da sadık erkek ve kadın müminlerin Peygamberlerinin etrafında nasıl toplandıklarını ve kendilerini hedef yapmak suretiyle onu düşman oklarından nasıl koruduklarını göreceğiz. Allah'ın kendisini kuvvetlendirmesi ve şecaatiyle beraber O'nun bunu istemediği gözden kaçmaktadır. Bilakis etrafına toplananları övmüştür. Nitekim O, Ammare'nin annesi Nesibe (r.a.)'yi övdüğünü ve onun, kocasının, çocuklarının ve arkadaşlarının cennete girmeleri için dua ettiğini de göreceğiz.

"Muhakkak ki Allah, Bedir günü melekleri indirdiği ve el-Ahzab (Hendek savaşı) gününde rüzgarı gönderdiği gibi, sadık mümin kullarını yapmış oldukları savaşlarda kendi indinden olan ordularıyla korur. O müminler onun yolunda savaştıkları müddetçe, O, onları nasıl terkeder? O ki buyurur: "Mü'minlerin zafere ulaşması bizim üzerimize bir haktır."(1) Ve yine buyurur: "Muhakkak ki Allah inananları müdafaa eder".(2)

Müslümanların düşmanlarının hidayetini istemedeki şiddetli arzuları, Allah'ın kalplerine hidayeti yerleştirmelerinden kaynaklanır. Bedir gününde esirlerden fidye almasının sırrını buradan anlarız. Allah Resulu, Allah'ın onlara hidayet vermesini ve kendilerinden sonra O'na ibadet ve dua edecek bir zürriyetin olmasını arzu ediyordu. O zaman İslam için bunu yapmada başka bir maslahat daha vardı: O da Allah düşmanlarını korkutmak, delalet ve fitnenin başını ezmek... Eğer Bedir günü esirler öldürülse idi, Kureyş'in başındakileri yenmesinde mukavemeti zayıflayacak ve fitne ateşi müminler aleyhine alevlenecekti.

Resulullah (a.s.)'ın fidye işini kabul etmesinin bir sırrı da; Resulullah (a.s.)'ın amcası Abbas (r.a.)'ın esirler arasında bulunmasıdır. Abbas'ın müslüman olduğunu ilan etmesinden önce, Peygamber (a.s.)'in zaferinde payı vardır. O, ikinci Akabe Biat'ına gizlice gelmişti. Ve Peygamber (a.s.)'e Kureyş'in her hareketinden haber veriyordu. Kuvvetle ihtimaldir ki o, imanını gizleyen bir müslümandı... Peygamber (a.s.) kendisiyle birlikte olduğu halde onu nasıl öldürsündü? Eğer esirler arasında onu öldürse; şayet Abbas müslüman idiyse, müslümanı öldürme haramlığına muhalefet etmiş olurdu. Ve yakın - uzak ayırdetmeksizin Allah'a ve Resulune karşı savaşan herkese aynı muamelede bulunması gerekirdi. Eğer böyle yapmazsa, müşrikler ve münafıklar bunu teşhir etmeyi fırsat bilirler ve kendisinden meydana gelen her şeyde heva ve hevesin olduğunu iddia ederlerdi.

Dr. Muhammed ebu Faris, 'Bedir Gazvesi' adlı kitabında şöyle diyor:

"Özellikle savaş alanında olmak üzere İslam'da istişarenin önemi; Nebi (a.s.) kendisine vahyedildiği halde savaş ve başka şeylerde ashabıyla istişaresinden anlaşılıyor. Bundan, istişarenin başkaları için çok daha gerekli olduğunu anlıyoruz."

Komutanın savaşta askerlerinin istediklerini bilmesi gerekir. Resulullah (a.s.)'ın ashabıyla yaptığı görüşme işte budur. Çünkü askeri savaşa zorla sokan komutanın, gerekli neticeyi alması mümkün değildir.

Başarılı komutanın, özellikleri Bedir'de şu özelliklerle ortaya çıkmıştır:

---

1) Rum Suresi: 47

2) Hacc Suresi: 38

Alçak gönüllülük, kendini ayrı görmemek, askerin rahatı için uykusuzluk, onlara bol sevgi, Allah'a bağlanma, ordu harekâtında gizlilik ve başkalarını nefsine tercih etme...

BEDİR SAVAŞINDA ALLAH'IN AYETLERİ

1- Uyku basması ve uyku: Bunda vücudun rahatı, nefislerin itminanı,, sekinet, rahatlık ve gayret vardı. Düşmanlarında ise tam aksi: Gevşeklik, heyecan, sıkıntı ve ızdırap...

2- Yağmurun yağması: Müslümanlar, yağmur yağınca ihtiyaçlarını gidermişlerdi. Ayrıca yağmur müslümanların tarafında mutedil yağmıştı. Hatta yağan yağmur yeri sertleştirmişti. Müşrikler tarafında ise yağmur çok yağdığından yer çamur haline gelmişti.

3- Allah, müslümanlara müşrikleri az göstermişti.

4- Müminleri kuvvetlendirmek ve onların yanında savaşmak üzere melekleri indirmişti.

5- Kafirlerin kalplerine korku salmıştı.

6- Allah, Peygamberine düşmanlarının üzerine çakıl taşı atmasını vahyetmişti. Kureyş'le karşılaştığında onlara *"Yüzlerine isabet etsin"* diyerek onları atmış ve Allah kum tanelerini müşrik savaşçıların yüzlerine isabet ettirmişti. Bundan dolayı savaştan gafil olmuşlardı.

Bunların hepsi, Allah'ın kuvvetiyle olmuştu. Zira ayette *"Düşmanların gözlerine bir avuç toprağı attığın zaman da sen atmadın, onu ancak Allah attı."(1)* denmektedir.

Eski bir Çinli müellif olan Sun Tu Su, 'Harp sanatı' kitabında:

"Harp kararı, ancak bazı şartların bulunmasından sonra verilmelidir" der.

Bir savaşta zafer elde edebilmek için şu özelliklerin bulunması gereklidir.

1- Halkın yönetime güveni olmalıdır.

2- Askerin morali yüksek olmalıdır.

3- Savaşı idare eden komutanın yeterli olması gereklidir.

4- Savaşın yapıldığı arazi iyi tanınmalıdır.

5- İbadetleri yerine getirdikten sonra savaş kararı Allah'ın mübarek kılması için mabedde alınmalıdır.

---

1) Enfal Suresi: 17

Bedir savaşına baktığımız zaman; onda Allah'a yönelmeyi, eşsiz bir güveni, misalsiz bir morali, benzersiz bir komutanlık örneğini ve savaş alanının seçimindeki ustalığı görürüz.

BENİ KAYNUKA YAHUDİLERİNİN SÜRGÜN EDİLMELERİ

٣٥٧ــ رَوَىٰ أَبُو دَاوُدَ عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ــ قَالَ: لَمَّا أَصَابَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ قُرَيْشًا يَوْمَ بَدْرٍ، وَقَدِمَ الْمَدِينَةَ، جَمَعَ الْيَهُودَ فِي سُوقِ بَنِي قَيْنُقَاعٍ، فَقَالَ: «يَا مَعْشَرَ يَهُودٍ، أَسْلِمُوا قَبْلَ أَنْ يُصِيبَكُمْ مِثْلُ مَا أَصَابَ قُرَيْشًا» قَالُوا: يَامُحَمَّدُ، لَايَغُرَّنَّكَ مِنْ نَفْسِكَ أَنَّكَ قَتَلْتَ نَفَرًا مِنْ قُرَيْشٍ كَانُوا أَغْمَارًا لَايَعْرِفُونَ الْقِتَالَ، إِنَّكَ لَوْ قَاتَلْتَنَا لَعَرَفْتَ أَنَّا نَحْنُ النَّاسُ، وَأَنَّكَ لَمْ تَلْقَ مِثْلَنَا، فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى فِي ذٰلِكَ: ﴿قُلْ لِلَّذِينَ كَفَرُوا سَتُغْلَبُونَ﴾ إِلَى قَوْلِهِ: ﴿فِئَةٌ تُقَاتِلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ بِبَدْرٍ ﴿وَأُخْرَىٰ كَافِرَةٌ﴾.

357- Ebu Davud, İbn Abbas (r.a.)'dan şöyle rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) Bedir'de, Kureyş'e darbeyi indirip Medine'ye geldiği zaman, yahudileri Beni Kaynuka çarşısında topladı ve şöyle buyurdu: "Ey yahudi topluluğu, Kureyş'e isabet eden size de isabet etmeden önce müslüman olun." Onlar dediler ki: "Ey Muhammed (a.s.), Kureyş'den bir kısım insanları öldürmen seni gururlandırmasın. Onlar olaylardan ibret almayan ve savaşmayı bilmeyen cahillerdi. Eğer bizimle savaşırsan, yiğit olduğumuzu anlarsın ve sen şimdiye kadar bizim gibileriyle hiç karşılaşmadın." Bunun üzerine Allah "Ey Resulüm, kafir olan yahudilere de ki: "Siz elbette mağlup olacaktınız" ayetinden "O birliklerden biri Allah yolunda savaşıyordu" Ve Bedir'de "...Öbürü de kafir idi"(1) ayetine kadar inzal buyurdu.

Siyer kitaplarının müellifleri Beni Kaynuka'nın başına gelenleri tafsilatıyla anlatmışlardır. İbn Hişam ve İbn Sa'd, Tabakâtında ve diğer müfessirler de kitaplarında:

357- Ebu Davud (3/154), Kitab el-Haraç ve imareti'l-fie. Bab: Kayfe kâne ihrau'l-Yahudi mine'l-Medine. Bu hadis, şahitleri hasen bir hadistir.

1) Al-i İmran Suresi: 12 - 13

"Ey Resulüm, kafir olan yahudilere de ki; "siz elbette mağlup olacak ve toplanıp cehenneme sürüleceksiniz. O cehennem ne kötü yerdir" ayeti ve *"Ey iman edenler; yahudileri ve hıristiyanları dost edinmeyin. Onlar birbirlerinin dostudurlar. İçinizden kim onları dost ve yardımcı edinirse, o da onlardandır. Allah, düşmana dostluk ederek nefislerine zulmedenleri doğru yola eriştirmez. Onun için kalplerinde nifak hastalığı olanları görürsün ki; kafirlerle dostluk yapmada yarışırlar. "Korkarız bir zaman inkılabıyla İslam mağlup olur" derler. Fakat Allah'ın müslümanlara zaferi veya kendi katından bir emri getirince, nefislerinde gizlediklerinden dolayı pişman olmaları yakındır."(1)* ayetiyle ilgili kıssaları anlatmaktadırlar.

Beni Kaynuka'nın sürgün hadisesinin senesi konusunda siyer müellifleri arasında ihtilaf vardır. Vakidî bu hadisenin hicretin ikinci yılı şevval ayının ortasında perşembe günü meydana geldiğini söyler.

'Fethu'l-Bâri'de İbn Hacer el-Askalanî der ki:

"Kaynuka'nın 'nun'u üç hareke ile yazılır. Ama meşhur olanı zammedir. Beni Kaynuka daha önce de anlatıldığı gibi, Medine'den ilk çıkarılanlarıdır."

İbn İshak, 'Megazî' adlı kitabında babasından, o da Ubade bin el-Velid'den o da Ubade bin es-Samit'den şöyle dediğini rivayet eder:

"Beni Kaynuka muharebe ettiği zaman onların işleriyle Abdullah bin Ubeyy ilgilendi ve Ubade bin es-Sâmit'e gitti. O onunla antlaşmışlardan olduğu gibi; Abdullah bin Ubey de onunla antlaşmıştı. Ancak Ubade onlardan uzaklaştı. Bunun üzerine: "Ey iman edenler; yahudileri ve hıristiyanları dost edinmeyin. Onlar birbirlerinin dostudurlar" ayetinden "Korkarız bir zaman inkılabıyla İslam mağlup olur" ayetine kadar inzal buyuruldu. Abdullah bin Ubey, Resulullah (a.s.)'dan onlar için bir iyilikte bulunmasını istediğinde dedi ki: "Ey Muhammed, onların hepsi beni korudular. Ben beladan ve felaketten korkan bir adamım. O da onları ona bağışladı."

Vakidî onların sürgünlerinin hicri ikinci senenin şevval ayında -yani Bedir'den bir ay sonra- olduğunu söylemektedir.

İbn İshak'ın; Hasan'ın İbn Abbas (r.a.)'dan rivayetinde istinaden yaptığı şu rivayet bunu teyid etmektedir:

"Resulullah (a.s.), Kureyş'e Bedir günü darbeyi indirdiğinde, Beni Kaynuka çarşısına yahudileri toplayıp buyurdu ki: "Ey yahudiler, Bedir gününde Kureyş'e isabet eden şey size isabet etmeden önce müslüman olun." Onlar da: "Onlar savaşmayı bilmezlerdi. Eğer bizimle savaşırsan, yiğit olduğumuzu görürsün." dediler. Bunun üzerine Allah "Ey Resulüm; kafir olan yahudilere de ki:

---

1) Maide Suresi: 51 - 52

"siz elbette mağlup olacaksınız" ayetinden ".... bakanlar için ibret vardır" ayetine kadar inzal buyurdu."

Hâkim ise garip bir iddiada bulunarak Beni Kaynuka ve Beni Nadir'in sürgünlerinin aynı zamana rastladığını söyler. Fakat bu görüş kabul görmemiştir.

İbn Kesir ise, 'el-Bidaye ve'n-Nihaye'de şöyle demiştir:

"İbn İshak dedi ki: "Asım bin Ömer bin Katâde şöyle der: "Beni Kaynuka yahudilerinden ilk ahdi bozanlar, Bedir ile Uhud arasında muharebe edenlerdir."

İbn Hişam der ki:

"Abdullah bin Cafer bin Abdurrahman bin el-Müsevvir bin Mahzame, Ebu Avn'dan şöyle dediğini zikreder: "Beni Kaynuka'nın işi şöyle oldu: Araplardan bir kadın sütünü getirip Beni Kaynuka'nın çarşısında sattı ve oradaki bir kuyumcunun yanına oturdu. Yüzünü açmasını istemeye başladılar ancak o bunu kabul etmedi.

Kuyumcu elbisesinin bir tarafına yanaşıp, onu arkasından bir yere bağladı. Ayağa kalktığında da avret yeri açıldı ve onlar buna güldüler. Kadın bağırınca da müslümanlardan bir adam hücum edip yahudi kuyumcuyu öldürdü. Yahudiler de o müslümanın başına toplanıp onu öldürdüler. Bunun üzerine müslümanlar birbirlerinden yahudilere karşı yardım istediler. Müslümanlar hiddetlendiler ve onlarla Beni Kaynuka arasında düşmanlık meydana geldi."

İbn İshak dedi ki:

"Asım bin Ömer bin Katade bana şöyle anlattı: "Resulullah (a.s.) onları kuşattı. Böylece onlar onun hükmü altına girdiler. Abdullah bin Ubeyy bin Selul, Allah'ın Rasulünü onlardan üstün kıldığı esnada ona geldi ve dedi ki: "Ey Muhammed (a.s.), dostlarıma güzel muamele et. Onlar Hazrec ile antlaşmışlardır." Resulullah (a.s.) ona yüz vermedi. O yine "Ey Muhammed (a.s.) dostlarıma iyi muamele et" dedi. Resulullah (a.s.) ise ondan yüz çevirdi. Bu kez elini Resulullah (a.s.)'ın zırhının yakasına soktu." İbn Hişam dedi ki: "Ona Zatü'l-Fudûl denirdi. Resulullah ona "Beni bırak" dedi ve sinirlendi. Hatta öfkeden yüz hatları değişti sonra: "Sana yazıklar olsun, beni bırak" dedi. O da "Allah'a yemin ederim ki ancak dörtyüz zırhsız ve üçyüz zırhlı dostlarım hakkında iyi muamele edinceye kadar seni bırakmam. Bir tanyeri ağarması vaktinde kılıçtan geçireceğin insanların hepsi beni korudular. Ancak Allah'a yemin ederim ki ben felaketten korkarım." Resulullah (a.s.) "Onlar senindir" dedi.

İbn Hişam der ki:

"Resulullah (a.s.) onları kuşatmadı. Ebu Lübabe Beşir bin Abdülmünzir'i görevlendirdi ve kuşatma onbeş gece devam etti."

İbn İshak dedi ki

"Bana babam Ubâde bin el-Velid'den o da Ubade bin es-Samit'den şöyle anlattı: "Beni Kaynuka, Resulullah (a.s.)'a karşı savaştığında, onların işleriyle Abdullah bin Ubeyy ilgilendi ve onları arkaladı. Ubade bin es-Samit, Resulullah (a.s.)'a geldi. Ubade, Beni Avf'dandı. Abdullah bin Ubeyy onlarla antlaşmalı olduğu gibi o da onlarla antlaşmalı idi. Resulullah (a.s.)'a onları getirip, antlaşmalarından uzaklaşıp Allah'a ve Resulüne yaklaştı ve dedi ki: "Ey Allah'ın Resulü; Allah'ı, Resulünü ve müminleri kendime dost edinip, o kafirlerin anlaşma ve dostluklarından ayrılıyoruz." ve Abdullah bin Ubeyy ve Ubade bin Sâmit (r.a.) hakkında şu ayet nazil oldu:"Ey iman edenler, yahudileri ve hıristiyanları dost edinmeyin. Onlar birbirlerinin dostlarıdırlar." "Kalplerinde nifak hastalığı olanları görürsün ki kafirlerle dostluk yapmada yarışırlar. "Korkarız bir zaman inkılabıyla İslam mağlup olur" ,"Kim Allah'ı ve müminleri dost edinir, yardımda bulunursa, şüphesiz üstün gelecek olanlar, Allah'ın taraftarlarıdır."(1)

İbn Hacer der ki:

"Hicretten sonra Resulullah (a.s.) karşısında kafirler üç kısımdı:

Birinci kısım; Kendisiyle savaşmamak ve aleyhinde kafirlere yardım etmemek üzere anlaşma yaptıkları. Bunlar; Kureyza, Nadir ve Kaynuka yahudileridir.

İkinci kısım: Kendisiyle savaşan ve düşmanlık besleyenler: Kureyş gibi.

Üçüncü kısım ise: Onunla mütareke yapıp, işinin sonunun bekleyen arap taifeleridir ki; onlardan Huzaa gibi içlerinden onun zaferini isteyenler ve bunun aksini arzu edenler vardı.

Bir kısmı da görünüşte kendisiyle birlik olup, içlerinden düşmanlarıyla beraberdiler ki; bunlar münafıklardır. Yahudilerden ilk olarak ahdi bozan Beni Kaynuka yahudileridir. Bundan dolayı onlarla Bedir savaşından sonra şevval ayında savaştı ve onları hükmü altına aldı. Onları öldürmek istediğinde Abdullah bin Ubeyy bağışlanmalarını istedi. Abdullah'la antlaşmalı olduklarından onları ona bağışladı ve Medine'nin dışına çıkardı."

Bir Açıklama

Resulullah (a.s.) bir kadının örtüsüne tecavüz edildiğinden dolayı bunları yaptı. Bu kıssada yahudilerin ve nifakın tabiatına ait birçok deliller vardır. Öyleyse bir taraftan temkinli olmak, diğer taraftan güzel siyaset takip etmek gerekir. Bu iki olay müslümanların devlet idaresinde örnek almaları gereken önemli metodlardan bazılarıdır.

---

1) Maide Suresi: 51 - 56

HİCRİ İKİNCİ YIL SONLARINDA DURUMUN DÜZELMESİ

Hicri ikinci yılın sonlarında müslümanların askeri kuvvetleri, arap yarımadasının geniş bir parçasında heybetini göstermeye başladı. Müşriklerin zayıfları, tehlikeyi hissetmiş, kuvvetleri ise müslümanların üstünlüğünü anlamışlardı. Nefisler böylece hazır hale gelmiş, İslama girme dairesi genişlemişti. Böyle olmakla birlikte bazıları da İslama nifak, zaaf ve hile sokmaya çalışıyorlardı.

Fakat Resulullah (a.s.)'ın uyanıklığı, apaçık hikmeti ile başlangıç ve sonuçta Allah'ın kendisini desteklemesinden dolayı işler düşmanların yapmak istediklerinin aksine gelişiyordu.

"Onlar hile kurarken, Allah hilelerini başlarına geçiriyordu. Allah hilekarları cezalandıranların en hayırlısıdır."(1) "Ağızlarıyla Allah'ın nurunu söndürmeye çalışıyorlar. Allah, kafirler istemese de nurunu tamamlayacaktır."(2)

HİCRETİN ÜÇÜNCÜ YILINDA MEYDANA GELEN OLAYLAR

KA'B BİN EŞREF'İN ÖLDÜRÜLMESİ

UHUD SAVAŞI

HAMRAÜ'L ESED GAZVESİ

HİCRETİN ÜÇÜNCÜ YILINDA MEYDANA GELEN OLAYLAR

BU DÖNEMİN ÖZETİ

● *Bu yıl içinde meydana gelen olayların başlıcaları şunlardır: Zû-Emer Gazvesi, Ka'b bin Eşref'in öldürülmesi, Bahran Gazvesi, Zeyd bin Harise Seriyyesi, Uhud olayı ve Hamrâü'l-Esed Gazvesi...*

● *Yine bu yılda Resulullah (a.s.), Hz. Ömer (r.a.)'in kızı Hafsa (r.a.)'yı, Hz. Osman bin Affan (r.a.) ile evlendirdi.*

● *Davet, eğitim-öğretim ve yasama ile ilgili konular önceki şekliyle devam etti.*

● *Uhud günü ortaya çıkan kuvvet hacminin, Bedir gününde ortaya çıkan kuvvetin iki katına denk düştüğünü kaydetmek gerekir. Doğrusu, Sahabe-i Kiram'dan bir kısmı, Bedir günü savaşa katılmamıştı. Fakat katılmayanlar yine de bu miktar yanında oldukça azdı.*

● *Kâ'b bin Eşref'in öldürülmesinin askeri harekette önemli bir olay olarak değerlendirilmesi ve Uhud Savaşı ile Hamraü'l-Esed Gazvesi hakkında, önemlerine binaen Kur'an ayetleri inmiş olması sebebiyle, biz onları üç bölümde inceleyeceğiz. Bu yıl içinde cereyan eden olayların gelişmesini kısa bir panoroma halinde ele alalım.*

ZU-EMER (ĞATAFAN) GAZVESİ

● *Resulullah (a.s.)'ın Uhud Savaşından önce kumanda ettiği*

en büyük askeri hareket budur. Peygamberimiz bu hareketi hicretin üçüncü yılında, muharrem ayında yaptı.

● *Medine istihbaratı, Peygamberimize, Sa'labeoğullarıyla Gatafan savaşçılarından büyük bir gurubun Necid bölgesinde Zû-Emer denilen yerde toplanıp Medine çevresine baskın düzenlemek istediklerini haber verdi. Bunun üzerine Resulullah (a.s.) müslümanları görüşmeye davet etti. Peygamberimiz, binekli ve yaya olmak üzere dörtyüzelli savaşçı ile Medine'den hareket etti. Yerine de osman bin Affan (r.a.)'ı vekil olarak bıraktı.*

● *Mücahidler yolda Sa'lebeoğullarından Cebbar adında bir adamı yakaladılar, doğru Peygamberimizin huzuruna getirdiler. Hz. Peygamber (a.s.) ona müslüman olmasını teklif etti. O da hemen müslüman oldu. Peygamber efendimiz onu Bilal-i Habeşi'nin yanına kattı. Böylece Cebbar, düşman yurduna giden İslam ordusuna kılavuz oldu.*

● *Düşmanlar Medine ordusunun gelişini duyunca, dağların tepelerine dağıldılar. Hz. Peygamber (a.s.) ordusuyla, onların toplanma mevkiileri olan Zû-Emer diye adlandırdıkları su başına ulaştı. Burada karargah kurup, araplara, müslümanların güçünü hissettirmek ve onlara korku ve endişe vermek için bir ay veya ona yakın bir süre kaldı, sonra Medine'ye döndü.*

BAHRAN GAZVESİ

● *Bu da büyük bir savaş tatbikatıdır. Savaşcıların sayısı üçyüz kişidir. Resulullah (a.s.) hicretin üçüncü yılında rebiulahir ayında, Bahran denilen yere yürüdü. Bahran, Füra nahiyelerinden birinin adıdır. Resulullah (a.s.) burada, rebiulahir ile cemaziyelevvel ayının başında bir süre kaldı ve herhangi bir çarpışma ile karşılaşmadan Medine'ye döndü.*

Kaynaklar, bu gazvenin sebebini belirlemede ihtilafa düşmüşlerdir. Rivayete göre, Medine istihbaratı, Resulullah (a.s.)'a, Süleymoğullarının, Medine ve çevresine baskın düzenlemek için büyük bir kuvvet topladıklarını haber verdi. Bir başka rivayete göre de, Kureyşle karşılaşmak amacıyla yola çıktı. Bu sonuncu rivayeti İbn-i Hişam zikretmiş, ondan da İbnü'l Kayyım almıştır. İbnü'l-Kayyım birincisini zikretmemiştir. Tercihe şayan görüş ikin-

cisidir. Bunun da sebebi; Süleymoğulları topraklarının Füra nahiyelerinden olmayışıdır. sözkonusu topraklar, Füra çevresine uzaktır ve Necid bölgesinde yer almaktadır.

ZEYD BİN HARİSE'NİN (KARDE) SERİYYESİ

● *Bu seriyye, müslümanların Uhud'dan önce yaptıkları en ba-şarılı savaş tatbikatıdır ve seriyyelerin de sonuncusudur. Hicretin üçüncü yılında, cemaziyelahirde meydana gelmiştir ve şu şekilde olmuştur:*

Bedir savaşından sonra korku ve ızdıraba kapılan Kureyş müşrikleri, yerlerinde oturup kaldılar. Yaz gelip Suriye'ye ticari yolculuk mevsimi yaklaşınca Kureyş'i yine endişe kapladı.

Aynı yıl Şam'a gidecek olan ticaret kervanının başına yönetici olarak seçilen Safvan bin Umeyye, Kureyş'e şöyle dedi:

"Muhammed'le ashabı ticaretimizi felce uğrattı. O'nun adamlarına karşı ne yapacağımızı ve nasıl hareket edeceğimizi bilmiyoruz. Onlar sahil yollarını tutmuşlar; geçişimize izin vermiyorlar. Bütün sahil boyu halkı da onlarla anlaşıp, birlik oluşturmuşlar. Nereden gideceğimizi bilmiyoruz. Yurdumuzda oturup bekleyecek olursak, elimizdeki sermayelerimizi yiyip tüketeceğiz, geriye birşey kalmayacak. Oysa bizim Mekke'deki hayatımız, yazın Şam, kışın da Habeşistan ticaretine dayanmaktadır..."

Tartışma hep bu konu etrafında dönüp dolaştı. Esved bin Abdulmuttalib, Saffan'a:

"Sahil yolu tehlikeli ise, sen de Irak yolunu tut" dedi.

Halbuki, bu yol bir hayli uzundu. Necid bölgesini ikiye bölerek Şam'a gidiyor ve de Medine'nin kuzeyinden, hayli uzak bir yerden geçiyor. Kureyş ise bu yolu hiç tanımıyordu. Esved bin Abdulmuttalib, Safvan'a, Bekir bin Vailoğullarından "Furat bin Hayyan" adında birini, kendisine kılavuz olarak almasını ve bu ticaret kervanında ona iyi bir rehber olacağını tavsiye etti.

Safvan bin Umeyye'nin yönettiği Kureyş ticaret kervanı yeni yolu izleyerek Mekke'den çıktı. Ne var ki, bu kafilenin haberleri ve seyir planı Medine'ye geldi. Bu şöyle olmuştu: Salit bin Nu'man müslümanlığı kabul etmişti. O zaman henüz müslüman ol-

mamış Nuaym bin Mes'ud el-Eşcai ile bir içki meclisinde, içkinin haram kılınışından önce buluştu. Nuaym sarhoş olunca, Kureyş kervanıyla ilgili bilgileri ve seyir planını ağzından kaçırdı. Bunun üzerine Salit hemen Hz. Peygamber (a.s.)'e ulaşıp, olayı O'na anlattı.

Resulullah (a.s.) hemen, Zeyd bin Harise el-Kelbi'nin komutasında yüz kişilik bir askeri birliği hazırlayıp yola çıkardı. Zeyd çok sür'atli yürüdü ve kervanı haberleri olmadan, ansızın yakaladı. Kervan, Necid bölgesinde "Karde" denilen mevkide konaklamıştı. Zeyd, Kureyş kervanını çepeçevre kuşattı. Safvan ve beraberindeki kervan muhafızları karşı koymayıp kaçmaktan başka çıkar yol bulamadılar.

Müslümanlar kervanın kılavuzu Furat bin Hayyan'ı -ondan başka daha iki kişinin olduğu da rivayet edilmiştir- esir alıp kervanın taşıdığı gümüş ve kaplardan oluşan büyük ganimeti Medine'ye taşıdılar. Ele geçirilen ganimetlerin değeri yüzbin dirhem olarak tesbit edildi.

Resulullah (a.s.) bu ganimetin beşte birini aldıktan sonra seriyye askerlerine dağıttı. Kervanın kılavuzu Furat bin Hayyan, Hz. Peygamber efendimizin huzurunda müslüman oldu.

Hicretin üçüncü yılında, şevvalin yedisinde Uhud Savaşı olmuştu. Bu savaşta olanlar olmuş ve şevvalin sekizinci günü Resulullah (a.s.) Hamraü'l-Esed'e yürümüştü. O'nun bu hareketi, Uhud'un yaralarını silmek ve durumu değiştirmek amacına yönelikti.

● *Bedir'den Uhud'a kadar askeri başarıların grafik çizgisindeki yükseliş kayda değer bir yükselişti. Bunun sonucu olarak da Hz. Peygamber (a.s.)'in korku uyandıran askeri gücü son noktasına ulaşmıştı. Suriye'ye giden ticâret yoluyla, Irak'tan Suriye'ye giden ticaret yolunun denetimi ele geçirilmişti. Böylece Kureyşe ekonomik ambargo uygulanıyordu. Zeyd bin Harise (r.a.)'nin Irak yoluyla Suriye'ye gitmekte olan Kureyş'in ticaret kervanına el koyma işlemi başarılınca, bu ambargo zirveye çıktı ve Mekke müşriklerini oldukça etkiledi. Sonra Hz. Peygamber (a.s.)'in seriyye ve Gazaları Medine-i Münevvere'den uzaklara, bir bakıma her yöne düzenlenmeye başlandı. Bununla, içten gelecek direniş*

veya dıştan gelecek saldırı düşüncesine kàrşı bütün yollar kapanmış oluyordu. Ne var ki büyük ve düzenli bir saldırıya karşı tam bir hazırlık yapılmamıştı. Uhud günü olan da buydu. Fakat Resulullah (a.s.) bunlara en kolay yolla ve en az kayıpla ulaşmıştı. Bazen düşmanlarının hedeflerini boşa da çıkartıyordu. Düşmanlar hazırlık yapmaya başlayınca, onların bu hazırlığını duyar duymaz kendisi de asker toplar, acele eder ve darbeyi indirirdi. Bir tehlike sezer sezmez, Ka'b'a yaptığı gibi hemen onu etkisiz hale getirirdi. çok kere bir taşla iki kuş vururdu. Ka'b'ı öldürmek suretiyle, onun Uhud günü Kureyş'in hesabına yapabileceği şeyleri ortadan kaldırmıştı ve Medine dahilinde yaşayan herkesi, düşmanlığı bırakıp barış yapmaya mecbur etmişti. Uhud olayına kadar müslümanların kayıplarının dökümanı yapıldığında, düşmanların kayıplarının daha fazla olduğu görülür.

● *Ani saldırıdan ekonomik ambargoya kadar, savaş prensipleri incelendiği zaman, Resulullah (a.s.)'ın tam ve mükemmel bir şekilde hazırlık içine girdiği görülür. Halbuki pek çok önemli komutan bir konuda başarılı olduğu halde, başka bir konuda başarısız olur ve işler bekledikleri şekilde çereyan etmeyince, bazen iplerin ucunu kaçırırlar. Resulullah (a.s.)'a gelince, O'nun alabildiğine mükemmel bir şekilde, her konuyu göğüslediğini görüyoruz. O, Uhud günü planlamanın en güzelini ve en mükemmelini yapmıştı. Emrini tutmayanlar O'nun planını bozunca, en büyük ve en başarılı bir kurmay gibi savaşa kumanda etmişti. Sonra savaşın izlerinden bir çoğunu hızlı ve pratik operasyonu ile telafi edip gidermişti.*

Şu üç bölümün açıklamasına ve üzerinde titizlikle durulmasına büyük ihtiyaç vardır:

1. Bölüm: Ka'b bin Eşref'in öldürülmesi,

2. Bölüm: Uhud Savaşı,

3. Bölüm: Hamrâü'l-Esed Gazvesi.

Bu bölümden sora, Uhud ve Hamraü'l-Esed savaşlarının yorumlarını ve üçüncü yılın sonundaki durumun genel bir değerlendirmesini yapmak istiyoruz. Böylece hicretin üçüncü yılı hakkındaki tespitlerimizi bitirmiş olacağız.

KA'B BİN EŞREF'İN ÖLDÜRÜLMESİ

İbn-i Hacer, İbn-i İshak ve diğerlerinin şöyle dediklerini nakleder:

"Ka'b bin Eşref, Tay kabilesinden olan Nebhanoğullarından azılı bir belaydı. Babası cahiliyye döneminde bir kan davasına bulaşmıştı. Bunun üzerine Medine'ye geldi ve Naziroğulları yahudileri ile dostluk anlaşması yaptı. Onların arasında yüksek bir konum edindi ve Ebu'l-Hakik'in kızı Akîle ile evlendi. Ka'b onlardan doğdu. Ka'b uzun boylu, iri gövdeli ve şişman biriydi. Bedir savaşından sonra müslümanları küçümser ve hicvederdi. Mekke'ye gidip, Muttalib bin Ebi Vedâa es-Sehmi'nin evine misafir oldu. Bunun üzerine Hz. Peygamber (a.s.)'in şairi Hassan bin Sabit onu ve karısı Seyyid bin Ebi'l-As bin Ümeyye'nin kızı Atike'yi, Ka'b'ı evlerinde barındırıp ona yakınlık duydukları için hicvetmişti. Atike de Ka'b'ı evinden kovmak zorunda kaldı. Ka'b da Medine'ye döndü. Döndü ama boş durmadı; Müslüman hanımları söylediği şiirlerle rahatsız etmeye başladı. Ebu Davut ve Tirmizi, Zühri tarikiyle Abdurrahman bin Abdullah bin Ka'b bin Malik'den, o da babasından şöyle rivayette bulundular:

"Ka'b şair biriydi. Söylediği şiirlerle Resulullah (a.s.)'ı hicvediyor ve Kureyş müşriklerini o'nun aleyhine kışkırtıyordu. Resulullah (a.s.) Medine'ye hicret ettiklerinde, oranın halkı karışıktı. Müşriklerle yahudiler, müslümanları çok rahatsız ediyorlardı. Yüce Allah (c.c.) da Resulüne ve müslümanlara sabretmelerini emretti. Ka'b, rahatsız edici bu tavrından vazgeçmeyince, Resulullah (a.s.), Sa'd bin Muaz (r.a.)'a onu öldürmeleri için bir müfreze göndermesini emretti."

İbn-i Sa'd, Ka'b'ın öldürülmesinin hicretin üçüncü yılında, rebiulevvel ayında meydana geldiğini kaydeder.

٣٥٨ــ رَوَىٰ مُسْلِمٌ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِاللَّهِ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ــ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «مَنْ لِكَعْبِ بْنِ الْأَشْرَفِ، فَإِنَّهُ قَدْ آذَىٰ اللَّهَ وَرَسُولَهُ؟» فَقَالَ مُحَمَّدُ

بْنُ مُسْلِمَةَ: يَارَسُولَ اللّٰهِ أَتُحِبُّ اَنْ اَقْتُلَهُ؟ قَالَ: «نَعَمْ»، قَالَ: اِئْذَنْ لِي فَلْأَقُلْ، قَالَ: «قُلْ»، قَالَ: فَأَتَاهُ، فَقَالَ لَهُ، وَذَكَرَ مَا بَيْنَهُمَا، وَقَالَ: اِنَّ هٰذَا الرَّجُلَ قَدْ اَرَادَ صَدَقَةً، وَقَدْ عَنَّانَا، فَلَمَّا سَمِعَهُ قَالَ: وَاَيْضًا وَاللّٰهِ لَتَمَلُّنَّهُ، قَالَ: اِنَّا قَدِ اتَّبَعْنَاهُ الْاٰنَ، وَنَكْرَهُ اَنْ نَدَعَهُ، حَتّٰى نَنْظُرَ اِلٰى اَيِّ شَيْءٍ يَصِيرُ اَمْرُهُ؟ قَالَ: وَقَدْ اَرَدْتُ اَنْ تُسْلِفَنِي سَلَفًا، قَالَ: فَمَا تَرْهَنُنِي؟ قَالَ: مَاتُرِيدُ، قَالَ: تَرْهَنُنِي نِسَاءَكُمْ؟ قَالَ: اَنْتَ اَجْمَلُ الْعَرَبِ، اَنَرْهَنُكَ نِسَاءَنَا؟ قَالَ لَهُ: تَرْهَنُونِي اَوْلَادَكُمْ؟ قَالَ: يُسَبُّ ابْنُ اَحَدِنَا، فَيُقَالُ: رُهِنَ فِي وَسَقَيْنِ مِنْ تَمْرٍ، وَلٰكِنْ نَرْهَنُكَ اللَّأْمَةَ ــ يَعْنِي: اَلسِّلَاحَ ــ قَالَ: فَنَعَمْ، وَوَاعَدَهُ اَنْ يَأْتِيَهُ بِالْحَارِثِ، وَأَبِي عَبْسِ بْنِ جَبْرٍ، وَعَبَّادِ بْنِ بِشْرٍ، قَالَ: فَجَاؤُوا، فَدَعَوْهُ لَيْلًا، فَنَزَلَ اِلَيْهِمْ، قَالَ سُفْيَانُ: قَالَ غَيْرُ عَمْرٍو، قَالَتْ لَهُ امْرَاَتُهُ: اِنِّي لَاَسْمَعُ صَوْتًا كَاَنَّهُ صَوْتُ دَمٍ، قَالَ: اِنَّمَا هٰذَا مُحَمَّدُ بْنُ مَسْلَمَةَ وَرَضِيعُهُ وَاَبُو نَائِلَةَ، اِنَّ الْكَرِيمَ لَوْ دُعِيَ اِلٰى طَعْنَةٍ لَيْلًا لَاَجَابَ، قَالَ مُحَمَّدٌ: اِنِّي اِذَا جَاءَ فَسَوْفَ اَمُدُّ يَدِيْ اِلٰى رَأْسِهِ، فَاِذَا اسْتَمْكَنْتُ مِنْهُ فَدُونَكُمْ، قَالَ: فَلَمَّا نَزَلَ، نَزَلَ وَهُوَ مُتَوَشِّحٌ، فَقَالُوا: نَجِدُ مِنْكَ رِيحَ الطِّيبِ؟ قَالَ: نَعَمْ، تَحْتِي فُلَانَةٌ، هِيَ اَعْطَرُ نِسَاءِ الْعَرَبِ، قَالَ: فَتَأْذَنُ لِي اَنْ اَشَمَّ مِنْهُ؟ قَالَ: نَعَمْ، فَشَمَّ، فَتَنَاوَلَ فَشَمَّ، ثُمَّ قَالَ: اَتَأْذَنُ لِي اَنْ اَعُودَ؟ قَالَ: فَاسْتَمْكَنَ مِنْ رَأْسِهِ، ثُمَّ قَالَ: دُونَكُمْ، قَالَ: فَقَتَلُوهُ.

358- Müslim, Cabir bin Abdullah (r.a.)'dan rivayet etmiştir:

"Cabir bin Abdullah (r.a.) der ki: "Resulullah (a.s.):

"Ka'b bin Eşref'i öldürmek için kim hazırlanır? O, Allah'ı ve Resulünü incitmiştir" buyurdu. Muhammed bin Mesleme:

"Ya Resulullah, onu benim öldürmemi ister misin?" dedi. Resulullah (a.s.): "Evet isterim" buyurdu. İbn-i Mesleme:

"Öyle ise (Ka'b'a senin hakkında hoşlanacağı tarzda) bir şey söylememe izin ver de söyleyeyim" dedi. Resulullah (a.s.)'da:

358- Müslim (3/1425). Kitabu'l-Cihad ves'Siyer, Bab: Yahudi tağutu Ka'b bin Eşref'in öldürülmesi.

"Ne istersen söyle" dedi. Bunun üzerine Muhammed bin Mesleme (Ka'b bin Eşref'in yanına gitti ve):

"Şu kişi (Yani Peygamber) bizden sadaka istedi ve bize kaldıramayacağımız vergi teklif etti" dedi. Ka'b, Muhammed bin Mesleme'nin bu sözünü işitince, kendisi de onun söylediği gibi söylendi ve:

"Vallahi o, muhakkak sizin usancınızı daha da artıracaktır" dedi. Muhammed bin Mesleme:

"Biz ona bir kere tabi olmuş bulunduk. Onu hemen bırakmak istemiyoruz. O'nun işinin nereye varacağını göreceğiz. Şimdi ben senden ödünç hurma istiyorum" dedi. Ka'b:

"Peki sen bana ne rehin bırakacaksın?" dedi. Muhammed bin Mesleme:

"Rehin olarak neyi istersin?" dedi. Ka'b:

"Bana kadınlarınızı rehin bırakabilirsiniz" dedi.

"Sen arapların en güzelisin, biz kadınlarımızı sana nasıl rehin bırakırız" dedi. Bu sefer Ka'b:

"Öyle ise bana oğullarınızı rehin verirsiniz" dedi. Bunun üzerine Muhammed bin Mesleme:

"O takdirde herhangi birimizin oğlu hakkında: İki deve yükü hurmaya rehin olan kimsedir, denilerek sövülür. Lakin biz sana zırhımızı, yani silahımızı rehin bırakalım" dedi. Ka'b da:

"Evet, olur" dedi ve kabul etti ve kendisiyle Haris, Ebu Abs bin Cebr ve Abbad bin Bişr ile gelmesi için bir zaman üzerine anlaştılar. Nihayet onlar bir gece topluca Ka'b'a geldiler. Ka'b da bunların yanına indi." Hadisin ravisi Süfyan: Amr'dan başka ravilerin şöyle dediğini rivayet etti:

"Ka'b onların yanına inerken, karısı kendisine hitaben:

"Emin ol, ben bir ses işitiyorum. Sanki o ses, bir kan dökücünün sesidir" dedi. Ka'b:

"Bu gelen Muhammed bin Mesleme ile süt kardeşim Ebu Naile'dir. Hem yiğide yaraşan, çarpışmağa, süngülenmeğe çağrılsa da icabet etmektir" dedi. Muhammed bin Mesleme arkadaşlarına:

"Ka'b geldiği zaman, ben elimi onun başına uzatacağım. Onun başını sımsıkı tutup kavradığım zaman, hemen Ka'b'ı öldürünüz" diye talimat verdi. Nihayet Ka'b bin Eşref (Kalesinin yukarı katından) onların yanına indi. Giyimli ve kuşamlı bir haldeydi. onlar:

"Biz sende güzel bir koku hissediyoruz" dediler. O da:

"Evet, benim elimin altında filan kadın vardır ki o, arap kadınlarının en güzel kokulusudur." dedi. Muhammed bin Mesleme:

"Başını ve saçını koklamama izin verir misin?"dedi. Ka'b:

"Evet izin veririm" dedi. İbn Mesleme uzanıp kokladı ve sonra:

"Bir daha koklamaya izin verir misin?" dedi. Bu defa Muhammed bin Mesleme, Ka'b bin Eşref'in başını sımsıkı yakaladı. Sonra arkadaşlarına:

"Haydi vurunuz!" dedi, bu suretle Ka'b bin Eşref'i öldürdüler."

٣٥٩ــ رَوَىٰ الْبُخَارِيُّ نَحْوَهُ، وَفِيهِ: قَدْ اَرَدْنَا اَنْ تُسْلِفَنَا وَسْقًا اَوْ وَسْقَيْنِ وَحَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ دِينَارٍ غَيْرَ مَرَّةٍ، فَلَمْ يَذْكُرْ وَسْقًا اَوْ وَسْقَيْنِ، فَقُلْتُ لَهُ: فِيهِ وَسْقًا اَوْ وَسْقَيْنِ؟ فَقَالَ: اَرَى فِيهِ وَسْقًا اَوْ وَسْقَيْنِ. وَفِيهِ: فَيُسَبُّ اَحَدُهُمْ، فَيُقَالُ: رُهِنَ بِوَسْقٍ اَوْ وَسْقَيْنِ، هٰذَا عَارٌ عَلَيْنَا، وَفِيهِ فَوَاعَدَهُ اَنْ يَأْتِيَهُ، فَجَاءَهُ لَيْلاً، وَمَعَهُ اَبُو نَائِلَةَ، وَهُوَ اَخُو كَعْبٍ مِنَ الرَّضَاعَةِ، وَفِيهِ: وَلَوْ وَجَدَانِي نَائِمًا مَا اَنْبَهَانِي، وَقَالَ: اِنَّ الْكَرِيمَ لَوْ دُعِيَ اِلَى طَعْنَةٍ بِاللَّيْلِ لأَجَابَ. وَفِيهِ: قَالَ لَهُمَا: اِذَا مَا جَاءَ، فَاِنِّي قَائِلٌ بِشَعْرِهِ، فَاَشُمُّهُ، فَاِذَا رَاَيْتُمُونِي اِسْتَمْسَكْتُ مِنْ رَاْسِهِ، فَدُونَكُمْ فَاضْرِبُوهُ ــ وَقَالَ مَرَّةً: اَشُمُّ ثُمَّ اُشِمُّكُمْ ــ فَنَزَلَ اِلَيْهِمْ مُتَوَشِّحًا، وَهُوَ يَنْفَحُ مِنْهُ رِيحُ الطِّيبِ، فَقَالَ: مَا رَاَيْتُ كَالْيَوْمِ رِيحًا ــ اَيْ اَطْيَبَ ــ قَالَ كَعْبٌ: وَكَيْفَ لاَ؟ وَعِنْدِي اَعْطَرُ نِسَاءِ الْعَرَبِ، وَاَجْمَلُ الْعَرَبِ، وَقَالَ فِي اٰخِرِهِ: ثُمَّ اَتَوُا النَّبِيَّ ﷺ، فَاَخْبَرُوهُ. وَفِيهِ: فَجَاءَ مُحَمَّدُ بْنُ مَسْلَمَةَ مَعَهُ بِرَجُلَيْنِ. قِيلَ لِسُفْيَانَ: سَمَّاهُمْ عَمْرُو؟ قَالَ: سَمَّىٰ بَعْضَهُمْ، وَقَالَ غَيْرُ عَمْرٍو: اَبُو عَبْسِ ابْنِ جَبْرٍ، وَالْحَارِثُ بْنُ اَوْسٍ، وَعَبَّادُ بْنُ بِشْرٍ.

359- Buhari, de yukandaki hadisin bir benzerini rivayet etmiştir. Buhari-nin rivayeti de şöyledir:

"Şimdi biz, senin bir vesk (yaklaşık bir deve yükü) yahut iki vesk ödünç (hurma) vermeni istiyoruz." ifadesi vardır." Ravi diyor ki: *"Amr bin Dinar, fazla olduğunu söyledi, "Bir vesk yahut iki vesk" diye zikretmedi. Ben de ona "Bir vesk yahut iki vesk" ifadesinin bulunduğunu söyledim. O da: "Bir vesk yahut iki vesk" olduğunu sanıyorum" dedi."*

359- Buhari (7/336), 64-Kitabu'l-Meğazi, 15-Ka'b bin Eşref'in öldürülmesi babı.

Yine Buhari'deki bir rivayette onlardan birisine harakct edildiğinde derler ki, *"Bir veya iki vesek için rehin mi verdiniz? Bu bize bir ardır..."*

Buhari'deki başka bir rivayette de:

"Ve Ka'b buluşmayı kabul etti ve gece beraberinde Ka'b'ın sütkardeşi Ebu Naile ile beraber geldiler. Ka'b dedi ki: "Onlar beni uyurken bulurlarsa, uyandıramazlar." Ka'b devamla: "Benim gibi bir insan, gece öldürülmeye bile çağrılsa yine de buna icabet etmelidir."

Sonra Muhammed bin Mesleme diğer iki arkadaşına: "Ben onun saçlarının çok güzel olduğunu söyleyeceğim. Ve başını koklayacağım. Siz benim onun başını yakaladığımı gördüğünüzde yaklaşın ve başına vurun."

Daha sonra Ka'b onların yanına geldi. Çok güzel kokular sürünmüştü.

Muhammed bin Mesleme dedi ki: *"Sizin kokladığınız gibi bir kere de ben koklayayım." Kokladıktan sonra da: "Bugüne kadar hiç böyle güzel bir koku koklamadım." dedi. Ka'b da "Niçin koklamadın. Benim yanımda arapların en güzel kadınları var ve bunlar en güzel kokulara sahiptirler." dedi.*

Derken Muhammed bin Mesleme son bir kez daha aynı şeyi söyledi. Ve arkadaşlarıyla birlikte Resulullah (a.s.)'ın yanına geldiler. Ka'b'ı öldürdüklerini haber verdiler."

Yine Buhari'nin rivayetinde Muhammed bin Mesleme'nin yanında iki kişi olduğu belirtiliyor.

Süfyan'a denildi ki: *"Amr onların isimlerini söyledi." O da dedi ki: "Bazıları onların isimlerini söylemiştir." Yine şöyle dedi: "Amr'dan başkası onların adlarını şöyle saymıştır: Ebu Abs, İbn Cebr, Haris bin Evs ve Abbad bin Bişr'dir."*

Yine Buhari'nin rivayetinde: *"Onların biri hakında: Bir, iki deve yükü hurmaya rahin olundu diye sövülür ki, bu bize ebedi bir ardır (silinmez bir lekedir)" ifadesi yer almaktadır. Buhari'nin rivayetinde: "Ka'b kendisine gelmesi için İbn Mesleme'ye randevu verdi. O da, bir gece, beraberinde Ebu Naile ile birlikte geldi. Ebu Naile, Ka'b'ın süt kardeşi idi."* sözleri bulunmaktadır.

Yine Buhari'nin rivayetinde: *"Onlar (Muhammed bin Mesleme ile Ebu Naile) beni uyurken bulsalar, uyandırmaya kıyamazlar. Yiğit adam, geceleyin kılıç darbesine çağrılsa bile, o çağrıya muhakkak icabet eder" dedi."* ifadeleri vardı.

Yine aynı rivayette: *"(Muhammed bin Mesleme) ikisine dedi ki: "Ka'b gelince, ben onun başını tutup saçını koklarım. Siz benim Ka'b'ın başını sıkıca yakaladığımı görünce hemen kılıçlarınızı çekip, Ka'b'ı vurunuz."* demişti. (Hadisin ravilerinden biri olan Amr bin Dinar) bir kere de, İbn-i Mesleme arkadaşlarına:

"Ka'b'ın başını size de koklatırım" dediğini rivayet etmiştir. Bunun üzerine Ka'b güzel elbiseler giyinmiş ve etrafına kokular saçarak misafirlerinin yanına gelmişti. İbn Mesleme:

"Aman bu ne güzel koku, bu günkü gibi güzel koku (ömrümde) koklamadım" dedi. Ka'b da: "Ne sanıyorsun, arabların en asil ve en güzel kokulu kadınları yanımda yaşıyor," dedi." Ravi sonunda da diyor ki: *"Sonra Hz. Peygamber (a.s.)'in yanına geldiler ve durumu ona haber verdiler."*

Buhari'nin rivayetinde: *"Muhammed bin Mesleme beraberinde iki kişiyle geldi."* cümlesi vardır. Hadisin ravilerinden olan Süfyan'a: *"Amr (hadisin bir diğer ravisi) onların isimlerini (Muhammed bin Mesleme'nin arkadaşlarını) söyledi mi?"* diye sorulunca: *"Bazılarını söyledi"* dedi. Amr'dan başka ravilerin şöyle dediğini de rivayet eder: *"Onlar, Ebu Ebs bin Cemr, Haris bin Evr ve Abbad bin Bişr'dir."*

'er-Rahiku'l-Mahtum'da şöyle denilir: *"Ka'b bin Eşref, yahudilerin İslama ve müslümanlara karşı en çok kin ve düşmanlık güdeni, Resulullah (a.s.)'ı en çok rahatsız edeni ve ona karşı açıkça savaş çağrısında bulunanı idi."*

O, Tay kabilesinden -Nebhanoğullarından- idi. Annesi de yahudi kabilesi olan Nadiroğullarındandı. Zengin, bolluk içinde yaşayan ve araplar arasında güzelliğiyle tanınan güçlü bir şair idi. Kalesi, Medine'nin güneydoğusunda, Nadiroğulları yurdunun gerisindeydi.

Bedir'de Kureyş'in ileri gelenlerinin öldürüldüğü ve müslümanların zafer haberi ona ulaşınca: *"Bu haber nasıl doğru olabilir? Halbuki bu adamlar (Kureyşliler) arapların şereflileri ve insanların liderleridirler. Vallahi, eğer Muhammed bu kadar cemaatı öldürmüş ise artık yerin altı üstünden daha hayırlıdır" dedi."*

Bu haberin doğru olduğunu anlayınca, bu Allah ve Resulullah (a.s.) düşmanı kişi, müslümanları hicvetmeye, İslam düşmanlarını övmeye ve onları müslümanların aleyhine kışkırtmaya başladı. Bu kadarıyla da yetinmeyip, bineğine binip Kureyş müşriklerinin yanına gitti. Muttalib bin Ebi Vedâa es-Sehmi'nin evine konuk oldu. Bedir'de öldürülüp kör kuyuya atılan müşrik uluları üzerine yanık mersiyeler söyleyerek ağlamaya ve bu şiirlerle müşriklerin öfkelerini kamçılamaya, Resulullah (a.s.)'a karşı besledikleri düşmanlıklarını alevlendirmeye ve onları Resulullah (a.s.)'la savaşmak üzere kışkırtmaya başladı. Ka'b, Mekke'de iken, Ebu Süfyan ve müşrikler ona: *"Sana göre, bizim dinimiz mi yoksa Muhammed ve ashabının dini mi daha makbuldür? Bu iki yoldan hangisi daha doğru?"* diye sordular. Ka'b da müşriklere yaranmak için *"Siz onlardan daha doğru ve daha üstün yoldasınız"* dedi. Cenab-ı Hak da bu konuda şu ayet-i kerimeyi indirdi:

"Kendilerine kitap verilmiş olanların, put'a ve şeytana kanıp inkar edenlere: "Bunlar, inananlardan daha doğru yoldadırlar" dediklerini görmedin mi?"(1)

Sonra Ka'b, aynı tutumuna devam ederek Medine'ye döndü. Şiirlerinde sahabe-i kiramın iffetli hanımlarını hicvetmeye, müslümanlara kaba dilini uzatarak rahatsız etmeye başladı.

O zaman Resulullah (a.s.): *"Ka'b bin Eşref'i öldürmek için kim hazırdır? Çünkü o, Allah'a ve Resulüne eza etmiştir"* buyurdu. onun bu davetini Muhammed bin Mesleme, Abbas bin Bişr, Ebu Naile (İsmi Silkân bin Selame'dir. Aynı zamanda Ka'b'ın süt kardeşidir.) Haris bin Evs ve Ebu Abs bin Cebr hemen bu teklifi kabul ettiler. Bu müfrezenin başına da Muhammed bin Mesleme geçti.

İbn-i Hacer, 'Fethu'l-Bari'de şöyle demektedir:

"O, Allah'a ve Resulüne eza etti" sözü Hâkim'in 'el-İklil'inde, Muhammed bin Mahmud bin Muhammed bin Mesleme'nin Cabir'den yaptığı rivayet de şöyledir:

"O, bize şiiriyle eza etmiş, müşrikleri desteklemiştir."

İbn-i Aiz, Kelbî tarikiyle: Ka'b bin Eşref'in Kureyş müşriklerine gelip, Kabe'nin örtüsünün yanında müslümanlarla savaşmak üzere onlarla sözleştiğini; Urve'den rivayette bulunan Ebul-Esved tarikiyle de: Ka'b'ın Resulullah (a.s.)'ı ve müslümanları hicvettiğini, Kureyş'i onların aleyhine kışkırttığını, Mekke'de Kureyş'in yanına geldiğinde, Kureyş'in ona: *"Bizim dinimiz mi daha doğru, Muhammed'in dini mi?"* diye sorduklarını, onun da: *"Sizin dininiz daha doğru"* dediğini rivayet etmektedir. Bu olaylar üzerine Peygamberimizin: *"Bizim için İbn-i Eşref'i öldürmeye kim talip olur? Çünkü o bize olan düşmanlığını açığa vurmuştur."* buyurduğunu kaydetmektedir.

Bir Açıklama

Ka'b bin Eşref hakkında ölüm kararı verilmesinin sebepleri şunlardı:

Her haliyle o, bir savaşçıdır ve kanı helal kılınmıştır. O barış sözleşmesi yapılan bir kişiydi. Bu şekildeki tavırlarıyla sözleşmeyi ihlal etmiştir. Bu iki sebepten birinin ya da ikisinin sahibi olma ihtimali vardır.

Yine İbn-i Hacer, 'Fethu'l-Bari'de şunları kaydeder:

"Buhari'de, Muhammed bin Mesleme kalkıp: "Ya Resulullah; onu (Ka'b'ı) öldürmemi ister misin?" dedi, şeklindeki rivayet, İkrime'nin mürselinde ise: Muhammed bin Mesleme: "O benim dayımdır" dedi, şeklindedir. Buhari'de: Hz.

---

1) Nisa Suresi: 515

Peygamber: "Evet" buyurdu, denilmekte, Muhammed bin Mahmud'un rivayetinde: "Sen ona göresin" buyurdu denilmekte, İbn-i İshak'ın rivayetinde: "Buna gücün yetiyorsa yap" buyurduğu, Urve'nin rivayetinde ise: "Resulullah (a.s.) sûkut etti, bunun üzerine de Muhammed bin Mesleme: "Resulullah (a.s.) susarak bunu kabul etti" dedi" şeklindedir. Eğer bu doğru ise, Resulullah (a.s.)'ın önce sûkut edip sonra ona izin vermiş olması ihtimali ortaya çıkar. Çünkü Urve'nin rivayetinde, Resulullah (a.s.)'ın: "Eğer yapacaksan, Sa'd bin Muaz ile müşavere ettiğini söylediği, bunun üzerine Sa'd bin Muaz'ın: "Ona (Ka'b'a) git, ihtiyacın olduğunu söyle ve ondan kendinize ödünç yiyecek vermesini iste" dediği yer almaktadır."

Buhari'nin rivayetinde, İbn-i Mesleme'nin Resulullah (a.s.)'a: *"Öyle ise (Ka'b'a hakkınızda hoşlanacağı) bir şey söylememe izin veriniz!"* dediği, O'nun da: *"Ne istersen söyle"* buyurduğu görülmektedir. çünkü o, Ka'b'ı kandıracak bir şey uydurma konusunda Resulullah (a.s.)'tan izin istemişti. Bundan dolayı İmam Buhari bu rivayeti "Savaşta yalan söylemek" başlığı altında rivayet etmiştir.

İbn-i Sa'd'ın olayı anlatış biçiminden ise şu anlaşılmaktadır: Onlar (yani Muhammed bin Mesleme ile arkadaşları) Resulullah (a.s.)'tan kendisi hakkında Ka'b'ın hoşlanacağı bazı şikayetlerde bulunmalarına ve aleyhinde bazı eleştiri yapmalarına izin istediler. Bu konuda İbn-i Sa'd'ın rivayeti şöyledir: *"Ona dedi ki: "Şu adam (Peygamberimizi kasdediyor)'ın gelmesi başımızı beladan belaya soktu, araplar bize düşman kesildiler, bizi tek yaydan ok'a tuttular."*

İbn-i İshak'ın hasen bir isnatla İbn-i Abbas (r.a.)'tan şöyle bir rivayeti vardır: *"Hz. Peygamber (a.s.) onlarla birlikte Bakiü'l-Karkad'a yürüdü, sonra onlara: "Haydi Allah'ın ismiyle gidiniz" diyerek uğurladıktan sonra: "Allah'ım onlara yardım et" diye dua etti."*

Buhari'nin rivayetinde:*"Bu adam bizden sadaka istedi."*

Vakidi'nin rivayetinde: *"Biz yiyecek bir şey bulamazken, bizden sadaka istedi".*

İkrime'nin mürselinde ise: *"Ey Sa'd'ın babası, Peygamberimiz bizden sadaka istedi, halbuki bizim ona sadaka olarak verecek malımız yoktur" dediler"* şeklindedir.

Vakidi'nin rivayeti de şöyledir: *"Ka'b, Ebu Naile'ye: "Düşüncen nedir, kafandakini bana söyle, onun hakkında ne istiyorsunuz?" diye sordu. O da: "Onu terk edip yardımsız bırakmak" dedi. Ka'b da: "Beni sevindirdin" diye cevap verdi."*

Buhari'de: *"... Şimdi biz senin bir vesk ödünç (hurma) vermeni istiyoruz." dedi"* ifadesi yer almaktadır. Ve bunu söyleyenin Ali bin el-Medini olduğunu

belirtmektedir. Bu ifade Humeydi'nin rivayetinde yoktur.

Urve'nin rivayeti de şöyledir: *"Bize ödünç olarak yiyecek vermeni istiyorum." Ka'b da "Yiyecekleriniz nerede?" dedi. Onlar da: "Biz yiyeceğimizi o adama (Resulullah (a.s.) kastediliyor) ve ashabına verdik." dediler. Ka'b: "Ne tür bir batıl yolda olduğunuzu anlamanızın vakti henüz gelmedi mi?" dedi."*

Burada bir hatırlatma yapmak gerekir: Bu sahih (Buhari'nin) rivayete göre, Ka'b'la konuşan kişi, Muhammed bin Mesleme'dir. İbn-i İshak ve diğer meğazi yazarlarına göre ise, onunla konuşan kişi, Ebu Naile'dir. Dimyati, kendi tercihine işaret ederek, *"Bu konuda Ka'b'la her ikisinin de konuşmuş olması muhtemeldir. Çünkü Ebu Naile, Ka'b'ın süt kardeşi, Muhammed bin Mesleme de kız kardeşinin oğludur"* demiştir. İkrime'nin mürsel rivayetinde ifadelerin tümü "dediler" şeklinde çoğul olarak geçmektedir. Yine onun mürsel rivayetinde: *"Bize izin ver ki, senin hakkında onu bize inandıracak bazı şeyler söyliyelim" Hz. Peygamber (a.s.) de: "İstediğinizi söyleyiniz" buyurdu."* ifadeleri yer almaktadır. Yine aynı rivayette, Ka'b'ın şu sözü nakledilir: *"Bugün yanımda para yoktur, ama hurma var."*

İbn-i Aiz, Sa'd bin Muaz'ın yeğeni Muhammed'i, Haris bin Evs bin Muaz'a gönderdiğini zikretmiştir. Buhari'nin rivayetindeki *"O halde bana rehin veriniz"* sözü, *"istediğiniz hurmaya karşılık rehin olacak bir şey bana veriniz"* anlamına gelir. Yine aynı rivayette yer alan: *"Sen arab'ın en güzel simasısın"* sözünü onlar, belki de Ka'b'la alay etmek için söylemişlerdi.

İbn-i Sa'd, İkrime'nin mürsel rivayetine şunu eklemiştir: *"Biz sana güvenmiyoruz, çünkü her kadın senin güzelliğine meftun olur, gönlü kayar."* Bir diğer mürsel rivayetinde de:*"Sen çok yakışıklı bir adamsın, kadınlar sana hayran oluyor."* denilmektedir.

Buhari'de: *"Haydi kılıç darbesine tutup vurunuz" dedi. Onlar da İbn-i Eşref'i öldürdüler. Sonra Hz. Peygamber (a.s.)'e gelip haber verdiler."* şeklinde rivayet edilmektedir.

Urve'nin rivayetinde ise: *"Muhammed bin Mesleme Ka'b'a bir darbe indirip onu öldürdü. O esnada kılıcın ucu Haris bin Evs'e dokunmuştu ve yaralanmıştı. Fakat onlar hemen geri döndüler. Buas mevkisine geldiler, bu arada Haris'in geride kaldığını gördüler. Arkadaşları onu kaybetmiş ve aramak için geri dönmüşlerdi. Sonra onu bulup sırtlarına alarak, süratlice Medine'ye geldiler."* şeklindedir.

Vakidi'nin rivayetinde: *"Hz. Peygamber (a.s.), Haris bin Evs'in yarasının üzerine tükürdü, bunun üzerine o hiç eziyet çekmedi."* denilmektedir.

İkrime'nin mürselinde ise: *"Yarasına tükürüp bağladı ve yara çabucak iyileşti."* ifadeleri yer almaktadır.

İbn-i Kelbi de şunu rivayet eder: *"Ona geberinceye kadar kılıçlarıyla vurdular. Ka'b ilk darbede bir çığlık attı, bunun üzerine yahudiler onları yakalamaya çalıştılar. Fakat Resulullah (a.s.)'ın fedailerinin gittikleri yolun dışında başka bir yola koyuldular ve onları kaybettiler."*

İbn-i Sa'd da şunu kaydeder: *"Muhammed bin Mesleme kılıcında bağlı bulunan "Mığvel"ini(1) hatırlayıp eline aldı. Ka'b'ın üzerine çullanıp, karnını göbeğinden kasığına kadar yırttı. Bunun üzerine Ka'b, bir çığlık kopardı, ardından da karısı: "Ey Kurayza ve Nadir aileleri!" diye iki kez bağırdı."*

Buhari'nin rivayetinde: *"Ona (Hz. Peygamber'e) haber verdiler."* şeklindedir. Urve'nin rivayetinde ise *"Haber verdiler, o da hemen Allah'a hamdetti."* denilmektedir.

İbn-i Sa'd da şöyle rivayet eder:

"Fedailer, Bakiu'l-Garkad'a varınca tekbir getirdiler. Hz. Peygamber (a.s.) o gece kalkıp namaza durmuştu. Onların tekbir getirdiklerini duyunca, o da tekbir getirdi ve Ka'b'ın öldürüldüğünü anladı. Sonra Hz. Peygamber (a.s.)'in yanına geldiler. Bunun üzerine Hz. Peygamber (a.s.): "Muradınıza erdiniz!" buyurdu. Onlar da: "Siz de erdiniz ya Resulullah" dediler ve Ka'b'ın kafasını Hz. Peygamber Efendimizin önüne attılar. O da, Ka'b'ın öldürülmesinden dolayı Allah'a hamdetti."

İkrime'nin mürsel rivayetinde de: *"Yahudiler dehşete kapıldılar, doğruca Peygamberimizin huzuruna gelip: "Liderimiz suçsuz ve sebepsiz olarak öldürüldü" dediler. Hz. Peygamber (a.s.) de onlara, Ka'b'ın yaptıklarını, kendi aleyhinde kışkırtmalarda bulunduğunu ve müslümanları rahatsız ettiğini hatırlattı."* denilmektedir.

İbn-i Sa'd, bu rivayete şunu ekler: *"Yahudiler korkup, söyleyecek hiç bir söz bulamadılar."*

Süheylî, Ka'b bin Eşref olayında, Ebu Hanife'nin hilafına, *"bir muahidin (müslümanlarla sözeşmesi bulunan bir gayri müslimin) şeriat koyucusuna hakaret ettiği vakit öldürülmesinin cevazına işaret vardır"* demiştir.

Bu konuda üç ayrı görüş bulunmaktadır: Musannif Buhari, Ka'b savaşçı biri olduğu için bu hadisi 'Savaş Ehlini Öldürmek' ve 'Savaşta Yalan Söylemek' başlıkları altında vermiştir. Bundan ötürü, genel davet her tarafa ulaştığı vakit, davet etmeksizin bir müşriği öldürmek caizdir.

Yine bu olay bize, savaşta ihtiyaç duyulan sözü söylemenin caiz olduğunu gösterir, sözü söyleyen, sözün hakikatını kasdetmiş olsa da...

---

1) Mığvel: Hançer veya bıçağa benzeyen kesici bir alet.

٣٦٠ــ رَوَىٰ أَبُو دَاوُدَ عَنْ كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ــ وَكَانَ كَعْبُ بْنُ الْأَشْرَفِ، يَهْجُو رَسُولَ اللَّهِ ﷺ ، وَيُحَرِّضُ عَلَيْهِ كُفَّارَ قُرَيْشٍ، وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ حِينَ قَدِمَ الْمَدِينَةَ وَأَهْلُهَا أَخْلَاطٌ، مِنْهُمُ الْمُسْلِمُونَ، وَالْمُشْرِكُونَ يَعْبُدُونَ الْأَوْثَانَ، وَالْيَهُودُ وَكَانُوا يُؤْذُونَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ وَأَصْحَابَهُ، فَأَمَرَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ نَبِيَّهُ بِالصَّبْرِ وَالْعَفْوِ، فَفِيهِمْ أَنْزَلَ اللَّهُ ﴿وَلَتَسْمَعُنَّ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَمِنَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا أَذًى كَثِيرًا﴾ فَأَبَىٰ كَعْبُ بْنُ الْأَشْرَفِ أَنْ يَنْزِعَ عَنْ أَذَى النَّبِيِّ ﷺ ، فَأَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ سَعْدَ بْنَ مُعَاذٍ أَنْ يَبْعَثَ رَهْطًا يَقْتُلُونَهُ فَبَعَثَ مُحَمَّدَ بْنَ مَسْلَمَةَ ــ وَذَكَرَ قِصَّةَ قَتْلِهِ ــ فَلَمَّا قَتَلُوهُ فَزِعَتِ الْيَهُودُ وَالْمُشْرِكُونَ، فَغَدَوْا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ ، فَقَالُوا: طُرِقَ صَاحِبُنَا فَقُتِلَ، فَذَكَرَ لَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ الَّذِي كَانَ يَقُولُ، وَدَعَاهُمْ إِلَى أَنْ يَكْتُبَ بَيْنَهُ وَبَيْنَهُمْ كِتَابًا، يَنْتَهُونَ إِلَى مَافِيهِ، فَكَتَبَ النَّبِيُّ ﷺ بَيْنَهُ وَبَيْنَهُمْ وَبَيْنَ الْمُسْلِمِينَ عَامَّةً صَحِيفَةً.

360- Ebu Davud, Ka'b bin Malik (r.a.)'den şöyle rivayet etmiştir:

"Ka'b bin Eşref, Resulullah (a.s.)'ı hicvediyor ve Kureyş kafirlerini O'nun aleyhine kışkırtıyordu. Resulullah (a.s.) Medine'ye geldiği zaman, şehir halkı inançta karışıklık gösteriyordu. Bir kısmı müslüman, diğerleri ise putlara tapan müşriklerle yahudilerdi. Onlar Resulullah (a.s.)'ı ve ashabını rahatsız ediyorlardı. Allah (ç.ç.) da elçisine sabretmesini ve bağışlamasını emretmiş, onların hakkında şu ayeti kerimeyi indirmişti:

"Andolsun ki, mallarınız ve canlarınız konusunda imtihana çekileceksiniz ve sizden önce kendilerine kitap verilenlerden ve müşriklerden bir çok üzücü sözler işiteceksiniz. Eğer sabreder ve takva gösterirseniz, muhakkak ki bu, (yapılacak) işlerin en değerlisidir."(1)

Ka'b bin Eşref, Hz. Peygamber (a.s.)'i rahatsız etmekten bir türlü vazgeçmedi. Bunun üzerine, Resulullah (a.s.), Sa'd bin Mu'az'a, Ka'b'ı öldürmek için bir müfreze göndermesini emretti. O da, Muhammed bin Mesleme'yi gönderdi. İslam fedaileri onu öldürünce, yahudiler ve müşrikler korktular. Resulullah (a.s.)'ın huzuruna gelerek: *"Geceleyin dostumuzun başına bir hal geldi, o öl-*

360- Ebu Davud (3/154). Kitabu'l-Haraç ve'l-imare ve'l-fey. Bab: Keyfe kâne ihracül yehûd mine'l-Medine. Ravilerin tümü sikadır.

1) Al-i İmran Suresi: 186

dürüldü" dediler. Hz. Peygamber (a.s) de onlara Ka'b'ın rahat durmadığını hatırlattı ve onları kendisiyle aralarında bir sulhname yazmaya davet eti. Hz. Peygamber (a.s.) hemen özel olarak kendisiyle yahudiler arasında, genel olarak da müslümanlar arasında bir "sahife" üzerinde ahidname yazdı.

'er-Rahîku'l-Mahtum'da şöyle deniliyor:

"Bu müfreze, hicri 3. yılda, rebiü'levvel ayının ondördüncü günü, mehtaplı bir gecede Resulullah (a.s.)'ın yanında toplandı. Resulullah (a.s.) onlarla, Bakiu'l-Garkad'a kadar gitti. Sonra onları: "Haydi, Allah'ın ismiyle gidiniz" diyerek uğurladı ve "Allah'ım, onlara yardım et" diye dua etti. Sonra evine döndü, namaz kılmaya ve Rabbine yalvarmaya başladı.

Müfreze, Ka'b bin Eşref'i öldürmeyi başardı ve geri döndü. Ama Haris bin Evs, arkadaşlarının kılıçlarının ucuyla isabet alıp yaralandı ve kan kaybetmeye başladı. Müfreze, Urayza denilen karataşlık bir yere gelince, Haris'in kendileriyle beraber olmadığını gördü. Bir süre bekledi, nihayet Haris, onların peşinden gelip yetişti. Fedailer Haris'i sırtlarına aldılar ve Bakiu'l-Garkad'a kadar geldiler. Orada tekbir getirdiler. Resulullah (a.s.) onların tekbir sesini duyunca, Ka'b'ı öldürdüklerini anladı ve tekbir getirdi. Fedailer yanına gelince, Hz. Peygamber (a.s.):

"Gözünüz aydın, muradınıza erdiniz" dedi. Onlar da: "Sen de erdin, ya Resulullah" dediler ve Ka'b'ın kellesini Resulullah (a.s.)'ın huzuruna attılar. O da, Allah düşmanının öldürülmesinden dolayı, Allah'a hamdetti. Ha-ris'in yarasına tükürdü o da iyileşti, ondan sonra hiç acı çekmedi."

DERSLER VE ÖĞÜTLER

1- Resulullah (a.s.) bu operasyonla şu hedefleri gerçekleştirmiştir:

a) Ka'b'ın öldürülmesiyle Ka'b'ın yaptığını yapmamaları için, Ka'b gibilere iyi bir ders verilmişti.

b) Yahudiler, aralarında imzaladıkları sözleşmeyi yenilemeye veya yeni bir sözleşme yapmaya mecbur edilmişlerdi. Bununla, Medine toplumundaki birlik de pekişmişti.

c) Yahudilerin içeriden ve dışarıdan edindikleri yardımlaşma yolları kesilmişti.

d) Resulullah (a.s.), kendi devleti üzerindeki başkanlığını güçlendirmişti.

2- Ebu Davud'da şöyle bir rivayet yer almaktadır: *"Resulullah (a.s.) kendisiyle onlar (yahudiler) arasında, genel olarak da müslümanlar arasında anayasal bir vesika gerçekleştirmiştir."*

Fakat burada zikredilen 'sahife' üzerinde bazı sorular cevapsız kalmıştır. Bunun, İbn-i İshak'ın ilk yılın olayları arasında zikrettiği sahife mi olduğu, yoksa ilk sahife'yi pekiştirmek mi olduğu ya da 'İlk sahife'de yer almayan yahudilerle yeni bir anlaşma mı yapıldığı konularında açıklık getirilememiştir.

3- Dünyada, siyasi cinayet fikrinin yararı ve meşruiyyeti etrafında dönüp dolaşan tartışmalar vardır. Burada söyleyeceğimiz söz devamlı tekrarladığımız şeydir: Ehlinden çıkmış sahih bir fetvaya, sonra şûra ve maslahata bakmak... Katle cevaz veren bir konu ve onda da müslümanların maslahatı varsa, bu olur. Ama, maslahatların birbirine karıştığı, devletlerin kararlarında büyük bir rolü olan evrensel kamuoyunun bulunduğu ve zararları devamlı genişlediği çağımızda, maslahatı tesbit etmek kolay iş değildir.

4- Ka'b bin Eşref'in öldürülmesi olayındaki en önemli husus, Resulullah (a.s.)'ın, Ka'b'ı öldürecek olanlara kendi aleyhinde söz söylemelerine izin vermesidir. Onlar normal durumda küfür sayılacak sözler söylediler. Bunun, önemli askeri bir görevi yerine getirmek için söylendiğini görmekteyiz. Söylenen söze bir sınır konulmamıştır, ama burada başka bir mesele ortaya çıkıyor: Önemli bir askeri görevi başarmak için caiz olmayan fiilleri yapmak veya farzları terketmek gerektiği zaman, ne yapılacaktır? Kafir gözükmek caizdir. Fakat hiçbir fiilin küfürden daha çirkin olmadığı da bilinmektedir. Bundan dolayı hedefe varmak için yolun kesin olması veya zann-ı galibin bulunması, gerekli sınırın konmuş olması -sebebin, farzı geciktirme veya bir haramı işleme şeklinde olması eşitir.

Bir de şu veya bu diye fetva ile kayıtlanmış olması -ki burada zina ve livata gibi hiçbir zaman işlenmesi caiz olmayan haramlar da vardır- şartıyla o iş küfrün cevazından daha hafiftir.

5- Kafir düzenlerin ordularından bazıları, müslümanın namaz kılmasına engel olurlar. Ya da görünüşte engel olmaz gibi davranırlar ama namaz kıldığını tesbit ettiklerinde o müslümanı hayattan tecrid ederler veya öldürmek için sebebler ararlar. Böyle durumda olan kişilere bazı konularda ruhsat verilmiş midir? Bu ruhsatın sınırları nedir? Bu konu uzmanlaşmış ve basiret sahibi fetva ehlinin değerlendireceği bir konudur. Bu gibi durumlara ancak bu özelliklere vakıf kişiler fetva verebilir.

6- Ka'b hadisesi ve benzer olaylar, şer'i delillerden aşağıdaki kaideyi çıkarmaktadır:

Ayrıcalıklı durumlar veya zorunlu haller ortaya çıktığında, davetçiler de siyasi ve askeri çalışmalara koyulurlarsa işte o zaman hiç bir insanın güç yetiremeyeceği istisnai fetvalara ve dengeleme konularına muhtaç olurlar. Bundan dolayı müftülere, fetva ehline ve müctehidlere ihtiyaç vardır.

Nitekim Süfyan es-Sevri şöyle demiştir:

"Asli hükümler tabii olarak bilinmektedir. Ancak istisnai şartların gerektirdiği istisnai hükümlere de ihtiyaç vardır. Zira günlük hareketin buna şiddetle ihtiyacı bulunmaktadır."

UHUD SAVAŞI

UHUD SAVAŞI ÖNCESİ
UHUD SAVAŞININ BAŞLAMASI
UHUD SAVAŞI SONRASINDAKİ DURUM
UHUD SAVAŞINDAN ALINACAK
DERSLERVE ÖĞÜTLER
UHUD SAVAŞINDAN ÇIKARILACAK
FIKHİ HÜKÜM VE KAİDELER

UHUD SAVAŞI

GENEL BİLGİLER

Bu savaş İbn-i Kayyım'a göre 3 şevval, İbn-i İshak'a göre ise 15 şevval'da meydana gelmiştir.

İbn-i Kesir: Uhud dağı'na, dağlar arasında tek kaldığı için 'Uhud' adı verildiğini kaydediyor.

Sahih-i Buhari'de: *"Uhud bir dağdır ki, biz onu severiz, o da bizi"* şeklinde bir hadis rivayet edilmiştir.(1) Bu ifade ile Medine halkının kasdedildiği söylenmiş ve şöyle de denilmiştir: *"Çünkü o, Hz. Peygamber (a.s.) seferden döndüğü vakit, sevenin yaptığı gibi, ailesine yaklaştığını müjdeliyordu. Şu ayeti kerimede olduğu gibi "Zahiri üzere söylendi"* denilmiştir. Ayeti kerime şöyledir: *"....Nitekim taşlar arasında Allah korkusundan yuvarlananlar vardır.."*(2)

İbn-i Hacer, yukarıdaki hadisi şerif'in şerhiyle ilgili olarak, 'Fethu'l-Bari'de şunları söyler:

"Uhud bir dağdır ki, biz onu severiz o da bizi."

Bu rivayeti takib eden rivayette şu ortaya çıkmaktadır: Resulullah (a.s.), hac dönüşünde, Uhud'u görünce bu hadisi şerifi buyurmuştur. Ebu Humeyd'in rivayetinde Resululah (a.s.)'ın Tebûk seferinden dönerken bu hadisi buyurduğu anlaşılmaktadır. Hz. Peygamber (a.s.), Medine'ye yukarıdan baktı ve *"Bu Tepe (Medine)'dir"* buyurdu. Uhud'u görünce de: *"Bu bir dağdır ki, biz onu severiz, o da bizi"* dedi. Bu sözü Resulullah (a.s.) tekrar tekrar söylemiştir. Bu hadisin ifade ettiği mana konusunda ulema şunları söylüyor:

1- Bu hadisde geçen 'Uhud' kelimesi hazfedilmiş bir muzafın, muzafın

---

1) Buhari (6/83). 56-Kitabu'l-Cihad, 71-Bab: Fazlu'l-Hizmet fil-Gazve Enes bin Malik (r.a.)'den rivayet edilmiştir.
Müslim (2/993), Kitabu'l-Hac 85-Bab: Medine'nin fazileti.
2) Bakara Suresi: 74

ileyh'idir. Yani 'Ehli Uhud - Uhud halkı' şeklindedir. 'Ehl' kelimesi ile 'ensar' kasdedilmiştir. Çünkü onlar Uhud'un komşularıdır.

2- Hz.Peygamber (a.s.) bunu, Tebûk seferinden dönerken, ailesine yaklaştığı ve onlara kavuştuğu için lisan-ı haliyle sevincini belirtmek amacıyla söylemiştir. Bu da seven kişinin kendisini sevenlere karşı gösterdiği bir muhabbet ifadesidir.

3- Sevgi, hakikatına ve zahirine göre iki yönlüdür. Merfu olarak rivayet edilen Ebu Abs bin Cebr hadisinde sabit olduğu gibi Uhud, cennet dağlarındandır. Hadis şöyledir: *"Uhud dağı bizi sever, biz de onu severiz. O cennet dağlarındandır."* Bu hadisi Ahmet bin Hanbel rivayet etmiştir. Bir yerin Resulullah (a.s.)'ı sevmesi gayet doğaldır. Çünkü dağlar ve yerler Allah'ı tesbih etmektedir. Hz. Peygamber (a.s.), Uhud dağı sarsıldığı zaman ona: *"Sakin ol Uhud"* dediğinde, aklı olan bir varlığa hitab ediyor gibiydi.

Süheyli şöyle der: *"Resulullah (a.s.) iyiyi yermeyi ve güzel isimleri severdi. Ehadiyet kelimesinden türemiş bir isimden daha güzel bir isim olamazdı. Uhud sözü, ehadiyet kelimesinden türemiş olmakla birlikte, harflerinin harekeleri hep ötredir. Bu da tevhid dininin yüksekliğini ve yüceleğini gösterir. Resulullah (a.s.)'ın lafzen ve manen Uhud'la ilgili sevgisi, diğer dağlar karşısında sadece ona tahsis edilmiştir."*

Resulullah (a.s.)'ın Uhud dağına karşı gösterdiği sevgiyi zikretmemizin sebebi, orada cereyan eden olaylardan sonra Uhud'u uğursuz saymanın yanlış olacağıdır. Bundan dolayı genel sunuştan önce burada bu iki nakili sunmuş bulunuyoruz.

el-Mübarekfûri şöyle der:

"Bedir savaşının ardından Kureyş, müslümanlara karşı öfkesini giderecek, kininin ateşini dindirecek kapsamlı bir savaşa hazırlanmak üzere söz birliği etti. Böyle bir savaşa girişmek için hazırlık içine girdi. İkrime bin Ebi Cehl, Safvan bin Umeyye, Ebu Süfyan bin Harb, Abdulah bin Ebi Rabia gibi Kureyş liderlerinin pek çoğu, savaşa girmek için çok ateşli ve arzulu idiler. Bu konu ile ilgili olarak yaptıkları ilk şey; Bedir savaşına sebep olan Ebu Süfyan'ın ticaret kervanına el koymak oldu. Sonra müslümanlarla savaşa katılmak isteyen "Ehabiş"(1)den, Kinane'den ve çöl halkından herkese yardım kapısını açtılar.

Bir yıl geçtiğinde, Mekke müşrikleri hazırlığını tamamlamış oldu. Kureyş müşriklerinden, Kureyşle antlaşma yapanlardan ve Ehabiş'den üçbin savaşçı toplandı. Kureyş'in ileri gelenlerinden bazıları, erkekleri çarpışmağa kışkırt-

---

1) Ehabiş: Mekke'nin aşağısındaki Hubşa dağının eteklerinde toplanıp Kureyş müşrikleri ile anlaşma yapan arap kabilelerine denilmiştir.

mak ve direnmeyi sağlamak amacıyla kadınlarını da yanlarına almayı teklif ettiler. Bu kadınların sayısı onbeş kişiydi.

Bu orduda nakliyat aracı üçbin deve, süvarilerin aracı ise ikiyüz attan oluşuyordu. Bunları yol boyunca binmeyip yanlarında taşıdılar. Korunma silahı olarak da yediyüz tane zırh almışlardı. Genel komuta Ebu Süfyan bin Harb'de; süvarilerin komutası Halid bin Velid'de idi. İkrime bin Ebi Cehl, Halid'in yardımcısıydı. Sancak da Abduddaroğullarına verilmişti. Bu eksiksiz hazırlıktan sonra Mekke ordusu, Medine'ye doğru hareket etti. Eski olaylar ve kökleşmiş kin, kalplerdeki öfkeyi alevlendiriyor, vuku bulacak acı savaşın üzerinden perdeyi aralıyordu.

Abbas bin Abdulmuttalib, Kureyş'in hareketlerini ve askeri hazırlıklarını izliyordu. Kureyş ordusu hareket edince, Abbas bin Abdulmuttalib orduya ait tüm ayrıntıları içeren ivedi bir mektubu Hz. Peygamber (a.s.)'e gönderdi.

Abbas'ın elçisi, mektubu ulaştırmada çok süratli davrandı. Yürürken çok gayret sarfetti. Hatta Mekke ile Medine arasındaki yolu -bu yolun mesafesi beşyüz km.dir- üç günde katetti. Elçi mektubu, Resulullah (a.s.)'a Kuba mescidi'nde teslim etti.

Hz. Peygamber (a.s.)'e mektubu, Ubey bin Ka'b okudu. Resulullah (a.s.) ona konuyu kimseye açmamasını emretti. Acele olarak Medine'ye dönen Resulullah (a.s.), ensar ile muhacirlerin ileri gelenleri ile bir danışma toplantısı yaptı.

Medine genel bir seferberlik durumu içindeydi. Erkekler olağanüstü duruma hazırlıklı olarak silahlarını yanlarından hiç ayırmıyorlardı.

Aralarında Sa'd bin Muaz'ın, Üseyyid bin Hudayr'ın ve Sa'd bin Ubade'nin de bulunduğu bir müfreze, Hz. Peygamber (a.s.)'in korumasını üzerine aldı. Silahlı olarak, geceyi O'nun kapısında geçiriyorlardı. Bir kaç müfreze de, ansızın yapılacak bir baskına karşı Medine'nin girişlerini ve gedikleri tutmuş koruyorlardı. Müslüman devriyeler, -düşmanın hareketlerini keşfetmek için- müşriklerin saldırı amacıyla takip edebilecekleri muhtemel yollarda dolaşıyorlardı.

Mekke ordusu yürüyüşünü aralıksız sürdürdü, nihayet Medine'ye yaklaştı ve Vadiyü'l-Akik'a girdi. Sonra oradan ayrılıp sağa doğru hareket etti. Sonunda Uhud dağına yakın bir yerde konakladı. Buraya "Ayneyn" adı verilmekteydi. Bu mevki, Medine'nin kuzeyi'ne düşen vadinin kıyısındaki kanalın kumluğu içinde yer almaktaydı. Kureyş ordusu, hicretin üçüncü yılında, şevval ayının altısında, cuma günü karargahını buraya kurdu.

Resulullah (a.s.) yüksek askeri danışma meclisini topladı. Yer seçimi için görüş alış-verişinde bulundu. Gördüğü bir rüyayı onlara haber verdi. Sonra arkadaşlarına: Medine'den çıkmamalarını ve şehri içeriden savunmalarını, eğer müşrikler konakladıkları yerde kalır iseler, kötü ve güç bir durumda kalmış ola-

caklarını, yok eğer Medine'ye girecek olurlarsa, müslümanların sokak ağızlarında onlarla çarpışacağını, kadınların da evlerin bacalarından yardımda bulunacaklarını, kendi görüşü olarak takdim etti. Münafıkların başı Abdullah bin Übey bin Selûl da bu görüşe katıldı.

Bedir savaşına katılma fırsatını bulamamış olan Sahabe-i Kiram'ın ileri gelenlerinden bir gurup, ileri atılarak, Resulullah (a.s.)'a şehirden çıkmayı teklif edip, bu konuda O'na ısrar ettiler. Bu ateşli bahadırların başında, Resulullah (a.s.)'ın amcası Hamza bin Abdulmuttalib geliyordu. O, Bedir savaşında kılıcının maharetini göstermişti. Hz. Peygamber (a.s.)'e: "Sana Kitabı indirmiş olan Allah'a yemin ederim ki, bu kılıcımla Medine dışında Mekke müşrikleriyle çarpışmadıkça yemek yemeyeceğim." dedi. Hz Peygamber (a.s.) de, çoğunluğun görüşü karşısında, kendi görüşünden vazgeçti. Medine'den çıkıp savaş meydanında buluşma fikri üzerinde karar kılındı.

Hz. Peygamber (a.s.) cuma günü halka namaz kıldırdı. Onlara vaaz edip öğüt verdi. Çalışmayı ve ciddi olmayı emretti. Sabretmelerine karşılık zaferin kendilerine ait olacağını haber verdi ve düşman için hazırlanmalarını emretti. Halk buna çok sevindi. Sonra halka ikindi namazını kıldırdı. Halk yığılmış, Medine'nin "Avali" semtinde oturanlar da gelmişti. Sonra Hz. Peygamber (a.s.) evine girdi, yanında iki arkadaşı Hz. Ebu Bekir ve Hz.Ömer (r.a.) de vardı. Onlar Hz. Peygamber (a.s.)'in sarığını sarmasına ve zırhını giymesine yardım ettiler. Peygamber (a.s.) silahını alıp, üst üste iki zırh giyindi ve kılıcını kuşandı. Sonra halkın yanına çıktı. Hz. Peygamber (a.s.) dışarı çıkınca, O'na:

"Ya Resulullah! Sana muhalefet etmek bize yaraşmaz, sen dilediğini yap. Eğer Medine'de kalmak istiyorsan, öyle olsun" dediler. Bunun üzerine Resulullah (a.s.):

"Bir peygamberin, zırhını giydikten sonra, Allah onunla düşmanları arasında hükmünü vermeden zırhını çıkarması yaraşmaz."(1) dedi.

Hz. Peygamber (a.s.) ordusunu şu şekilde üç bölüğe ayırdı:

1- Muhacirlerin bölüğü; sancağını Mus'ab bin Umeyr'e verdi.

2- Ensar'dan Evs kabilesinin bölüğü; sancağını Useyyid bin Hudayr'a verdi.

3- Ensar'dan Hazrec kabilesinin bölüğü; sancağını Hubbab bin el-Münzir'e verdi.

İslam ordusu bin savaşçıdan oluşmuştu. Aralarında yüz zırhlı, elli de süvari vardı. Hz. Peygamber (a.s.), Medine'de kalanlara namaz kıldırmak üzere

---

1) Buhari (13/339), 6- Kitabu'l-İ'tisam bilkitab vessüne. 28-Bab: Kavlullahi Teala: "Ve emrûkûm şûrâ..."

İbn-i Ümmü Mektum'u vali tayin etti. Orduya "yürü" emrini verdi. Ordu kuzeye doğru hareket etti. Sa'd bin Muaz, zırhlarını giyinmiş olarak, Resulullah (a.s.)'ın önünde çıkıp yürüdü. Hz. Peygamber (a.s.) "Şeyheyn" denilen yere ulaşınca, ordusunu yeniden gözden geçirdi. Yaşlarını küçük gördüğü ve savaşa katılamayacak çağda olanları geri çevirdi. Şeyheyn'de güneş batmış akşam olmuştu. Hz. Peygamber (a.s.), önce akşam namazını, sonra da yatsı namazını kıldı. Geceyi burada geçirdi. Karargahı beklemek için, etrafta dolaşacak elli kişilik bir devriyeyi görevlendirdi. Komutanları da, Ka'b bin Eşref seriyyesinin bahadırı Muhammed bin Mesleme el-Ensari idi. Peygamberimizin korumasını da özel olarak Zekvan bin Abd-i Kays üstlendi.

Tan ağarmadan biraz önce yola çıkıldı. Biraz ileride, Hz. Peygamber (a.s.) sabah namazını kıldı. Düşmana o kadar yakınlaştı ki, o düşmanı, düşman da onu görüyordu. Burada münafıkların başı Abdullah bin Übey isyan edip, askerin üçte birine takabül eden üçyüz savaşçısı ile birlikte ordudan ayrılıp gitti.

Bu isyandan ve ayrılıştan sonra, Hz. Peygamber (a.s.) düşmana doğru yürüyüşe devam etmek için ordunun geri kalan kısmıyla -sayıları yediyüz kişidir- hareket etti. Müşriklerin karargahı, kendi ordusuyla Uhud dağının arasındaydı. Bundan dolayı Hz. Peygamber (a.s.): "Bizi Kureyş kavmine uğratmadan onların üzerine çıkaracak yakın ve kestirme yolu bize kim gösterir?" buyurdu. Ebu Hayseme:

"Ben gösteririm, ya Resulullah" dedi. Sonra müşriklerin ordusunu batıya bırakarak, Hariseoğullarının kara taşlığından ve arazilerinden geçirerek, İslam ordusunu kısa yoldan Uhud'a götürdü. Hz. Peygamber (a.s.) Uhud'da Şi'b vadisine inince, orada arkaları Uhud dağına dayalı, yüzleri Medine'ye karşı olmak üzere, karargahını kurdu. Bu duruma göre, düşman ordusu, müslümanlarla Medine arasında bir engel oluvermişti.

Resulullah (a.s.) ordusunu savaş düzenine göre hazırladı. Askerlerini savaş için saflara dizdi. Yetenekli okçulardan bir takım seçti. Sayıları elli kişiydi. Okçuların kumandasını Abdullah bin Nu'man el-Ensari el-Evsi el-Bedri'ye verdi. Onlara Vadi-i Kanat'ın güney kıyısına düşen tepenin üzerine yerleşmelerini emretti. Bu tepe, ondan sonra "Çebel-i Rûmat - okçuların tepesi" olarak anılmıştır. Okçuların yeri, İslam ordusunun yerleştiği yere yaklaşık yüzelli metre uzaklıkta ve Peygamberimiz (a.s.)'in karargahının güneydoğusuna düşüyordu.

Resulullah (a.s.), kesin talimat vererek bu takımı özel olarak görevlendirdi. Bunlar, müşrik süvarilerinin arkadan gizlice müslüman ordusunun saflarına sokulup kuşatma operasyonu ve arkadan çevirme hareketine karşı koyacaklardı. Yanısıra Hz.Peygamber (a.s.), sağ kanada Münzir bin Amr'ı, sol kanada da Zübeyr İbnû'l-Avvam'ı koydu. Mikdad bin el-Esved de onun yardımcısıydı. Zübeyr'i, Halid bin Velid'in süvarilerinin karşısına yerleştirdi. Safların önüne

müslümanların bahadırlarından seçkinlerini, kahramanlık ve yiğitlikleriyle meşhur olmuş savaşçılarını yerleştirdi. Hicri 3. yılın 7 şevval cumartesi sabahı Peygamber (a.s.) ordusunun savaş düzeni bu şekilde tamamlanmış oldu.

Müşriklere gelince; onlar kendi ordularını saf düzenine göre hazırladılar. Genel komutan, ordunun tam ortasında yerini almış Ebu Süfyan bin Harb'deydi. Sağ tarafa Halid bin Velid'i, sol tarafa İkrime bin Ebu Cehil'i, piyadelerin başına Safyan bin Umeyye'yi, okçuların başına da Abdullah bin Ebi Rabia'yı koydular. Sancak ise Abduddaroğullarından bir müfrezeye verilmişti.

Savaş başlamadan önce Kureyş, müslümanların saflarında anlaşmazlık ve tefrika çıkarmak için çok uğraşmış ama başarılı olamamıştı. İki ordu birbirine iyice yakaştı ve savaşın aşamaları başladı.

Savaşı ilk ateşleyen, müşriklerin sancaktarı Talha bin Ebi Talha el-Abderi oldu. O, Kureyş süvarilerinin en cesurlarından biriydi. Müslümanlar ona, "askeri birliğin koçu" adını takmışlardı. O bir devenin üzerinde çarpışmaya davet ederek ortaya çıktı. Adamın aşırı cesaretinden dolayı herkes geri çekildi. Fakat Zübeyr bin el-Avvam ona doğru ileri atıldı. Ona hiç fırsat vermeden, bir arslanın sıçrayışı gibi adamın yanına sıçrayıp deveye bindi. Sonra adama çullanıp onu yere attı, kılıcıyla kellesini kesti. Savaşın ateşi etrafı sardı. İki gurup arasında alanın her noktasında savaş şiddetlendi. Savaşın ağırlık noktası, müşriklerin sancağı etrafında cereyan ediyordu. Sancağı taşımak için Abduddaroğulları birbirini izliyordu. Sancaktarlık yaptıklarından dolayı Abduddaroğullarından on kişi ardarda öldürüldü. Artık sancağı taşıyacak hiç kimse kalmadı. Abduddaroğullarının habeşli köleleri Suvab öne atılıp, müşriklerin sancağını kaptı. Kendinden önce sancaktarlık yapıp öldürülen efendilerinden daha üstün bir sebat ve şecaat gösterdi. Kolları kesilinceye kadar savaştı. Sancak yere düşmesin diye göğsü ve boynuyla onu tutmaya çalıştı. Öldürülüp yere düşerken son sözü şuydu: "Ey Abduddaroğulları! Ben, artık vazifesini yerine getirmiş biri sayılır mıyım?" Bu köle öldürüldükten sonra sancak yere düştü ve onu taşıyacak kimse kalmadı. Sancak, yerde öylece kaldı."

İbn-i İshak der ki:

"Sonra, Allah müslümanlara yardımını ihsan etti ve onlara olan va'dini yerine getirdi. Müslümanlar, müşrikleri onların kılıçlarıyla öldürdüler. Hatta karargaha kadar sokuldular. Bu kuşkusuz müşriklerin bir yenilgisiydi."

Bu küçük İslam ordusu, Mekke'nin azgınlarına karşı ezici bir zafer kazanıyordu. Bu zafer, Bedir günü kazanılan zaferden daha küçük değildi. Fakat okçular çok büyük bir hata yaptılar ve savaş sonuçlanmadan yerlerini terkettiler. Bu büyük hata müslümanların zarar görmesine sebep oldu. Az kalsın Hz. Peygamber (a.s.)'in katledilmesine de sebeb olacaktı. Bu hata Bedir'de kazandıkları prestij ve şöhretin üzerine kötü bir bulut gibi çöktü.

Resulullah (a.s.)'ın okçulara, zafer halinde de, yenilgi halinde de, tepedeki yerlerinden ayrılmamaları konusunda verdiği kesin emirlerin metinlerini daha önce ele almıştık. Bu kesin emirlere rağmen okçular, müslümanların birbirleriyle yarışırcasına ganimet topladıklarını görünce, dünya sevgisi kendilerine egemen oldu. Bir kısmı diğerlerine: *"Neyi bekliyorsunuz, ganimete koşun, ganimete. Baksanıza kardeşlerimiz ganimet toplamaga koyuldular."* dediler. Fakat komutanları Abdullah bin Cübeyr, onlara Hz. Peygamber (a.s.)'in emirlerini hatırlattı ve: *"Resulullah (a.s.)'ın size ne söylediğini unuttunuz mu?"* dedi. Fakat ezici çoğunluk bu hatırlatmaya aldırış etmeyip: *"Vallahi biz de gidip halka katılacağız ve gaimetten hissemizi alacağız"* dediler. Sonra okçulardan kırk kişi tepedeki mevzilerini terk edip ganimet toplamak için aşağıdaki büyük orduya katıldılar. Bu şekilde İslam ordusunun arkası boşaldı ve Abdullah bin Cübeyr ile dokuz arkadaşından başka kimse kalmadı. Bunlar da kendilerine izin verilinceye veya şehid oluncaya kadar yerlerini terk etmediler.

Halid bin Velid açıkgözlülük yaparak bu değerli fırsattan yararlandı. Yıldırım hızıyla geri dönüp, İslam ordusunun arkasına ulaştı. Hemen Abdullah bin Cübeyr ve arkadaşlarını kılıçtan geçirdi. Sonra arkadan müslümanların üzerine çullandı. Halid bin Velid'in süvarileri nara atınca, yenilgiye uğramış olan müşrikler yeni bir gelişme olduğunu anladılar. Hemen müslümanlara doğru yöneldiler. Müşriklerden bir kadın -o, Amra binti Alkama el-Harisiyye idi- koşup, müşriklerin yere atılmış sancağını kaldırdı. Müşrikler birbirlerine seslenerek, sancağın etrafında toplandılar. Yeniden savaşa koyuldular. Müslümanlar ansızın önden ve arkadan kuşatıldı ve savaş değirmeninin iki taşı arasında kaldılar.

KUŞATMA KARŞISINDA PEYGAMBER (A.S.)'İN KAHRAMANLIĞI

O zaman Hz. Peygamber (a.s.) müslümanların gerisinde ashabından dokuz kişilik bir müfrezenin içinde bulunuyordu. Halid bin Velid'in süvarileri tarafından ani baskına uğranıldığında, Hz. Peygamber (a.s.) müslümanların kılıçla vuruşmalarını ve müşriklere yaptıkları saldırıları gözetliyordu. Bu duruma göre, önünde iki yol vardı: Ya kuşatma altına alınmış orduyu bırakıp, güvenilir bir yere sığınarak kendini ve dokuz arkadaşını kurtarmak... Ya da, ashabını kendi etrafında toplamak için çağrıda bulunup, onlarla güçlü bir cephe kurmak ve kuşatma altındaki ordusunu Uhud'un eteğine götürmek için kuşatmayı kırıp yol açmak suretiyle kendini tehlikeye atmak..

Burada Resulullah (a.s.)'ın dehası ve eşsiz şecaatı tecelli etti. Arkadaşlarına bağırarak sesini yükseltti: *"Allah'ın kulları!"* O, sesini müslümanlar duymadan önce müşriklerin duyacağını biliyordu. Fakat yine de o, bu nazik durumda ken-

dini tehlikeye atarak onlara çağrıda bulundu. Müslümanlar kendisine ulaşmadan önce, müşrikler onu tanıyıp yanına vardılar.

MÜSLÜMANLARIN DAĞILMASI

Müslümanlara gelince; onlar çepe çevre kuşatılınca bir kısmı kendini kaybetti, kendi başlarının derdine düştüler. Kaçma yolunu tuttular ve savaş meydanını terkettiler. Hem de arkalarında ne olduğunu bilmeyerek... Bu guruptan bazıları Medine'ye kaçıp şehrin içine kadar girdiler. Bazısı da dağın tepesine çıktı. Diğer bir gurup geri dönüp müşriklerle karşılaştı. Böylece iki asker birbirine karıştı. Birbirlerinden ayrılamadılar. Bundan ötürü müslümanlardan birbirini öldürenler oldu.

Bu gurubun saflarında şiddetli bir karışıklık meydana geldi. Etrafı kargaşa kapladı. Bir çoğu şaşkına döndü. Nereye gideceklerini bilmiyorlardı. Onlar bu durumda iken *"Muhammed öldürüldü"* diye bağıran birinin sesini duyduklarında, büsbütün akıllarını yitirdi, manevi çöküntüye uğradılar. Askerlerin bir çoğu nerdeyse ruhsal yıkıma uğrayacaktı. Bir kısmı savaşmaktan vazgeçip, boyun eğerek silahlarını bıraktılar. Bazıları da kendilerine, Ebu Süfyan'dan "eman" dilmesi için münafıkların başı Abdullah bin Ubey ile ilişki kurmayı düşündüler.

Üçüncü bir gurub daha vardı. onlar, Resulullah (a.s.)'tan başkasını düşünmemişlerdi. Bu gurub, Resulullah (a.s.)'ın yanına dönmüştü. Bunların başında Hz. Ebu Bekir es-Sıddîk, Hz. Ömer bin el-Hattab, Hz. Ali bin Ebi Talib ve diğerleri gelmekteydi. Bunlar savaşanların başındaydı. Hz.Peygamber (a.s.)'in Zat-ı Şeriflerine yönelik tehlikeyi sezince, savunucuların başında yer aldılar.

ÇARPIŞMANIN RESULULLAH (A.S.)'IN ETRAFINDA ŞİDDETLENMESİ

Müslüman guruplar kuşatma zinciriyle karşılaşıp, müşriklerin kılıçları arasında doğranırken, Resulullah (a.s.)'ın etrafında çarpışma şiddetleniyordu. Daha önce de belirttiğimiz gibi, müşrikler kuşatmaya başladıkları zaman, Resulullah (a.s.)'ın yanında dokuz kişiden başka kimse yoktu. Hz. Peygamber (a.s.) müslümanlara: *"Bana doğru geliniz, ben Resulullah'ım"* diye seslenince, müşrikler Resulullah (a.s.)'ın sesini duyup saldırıya geçtiler. İslam ordusundan henüz hiç kimse gelmeden bütün ağırlıklarıyla ona yöneldiler. Sahabe-i Kiramdan bu dokuz kişi ile müşrikler arasında şiddetli bir çarpışma meydana geldi. Bu çarpışmada yiğitliğin, kahramanlığın, sevgi ve fedakarlığın en güzel örnekleri verildi.

Bütün bunlar korkunç bir hızla, bir kaç dakika içinde meydana geldi. An-

cak savaş sırasında müslüman safların başında yer almış olan sahabe-i kiramdan seçkin kişiler, durumun değiştiğini görür görmez ve Resulullah (a.s.)'ın sesini işitir işitmez, hoşlanmayacakları bir şey olmasın diye, ona doğru koştular. Fakat bu arada onlar ulaşıncaya kadar, Resulullah (a.s.) alacağı yaraları almıştı. Ensardan altı kişi şehid olmuş, yedincisi de yaralanmıştı. Sa'd ve Talha çok şiddetli bir şekilde, Resulullah (a.s.)'ın önünde savaşıyorlardı. Sahabe-i Kiram, Resulullah (a.s.)'ın yanına varınca, onun etrafında silah ve vücutlarıyla bir duvar oluşturup, düşman darbelerinden korumaya çalıştılar ve hücumlarını geri püskürttüler. Resulullah (a.s.)'a ulaşanların ilki, mağara arkadaşı Hz.Ebu Bekir es-Sıddık (r.a.) idi.

Bu zorlu dakikalarda, Resulullah (a.s.)'ın etrafında, müslümanların bahadırlarından bir gurup toplandı. Bazıları şunlardır: Ebu Dûcane, Mus'ab bin Umeyr, Ali bin Ebi Talib, Sehl bin Hanif, Ebu Said el-Hudri'nin babası Malik bin Sinan, Ümmü Ümare Nüseybe bint-i Ka'b el-Maziniyye, Katade bin Nu-'man, Ömer bin el-Hattab, Hatıb bin Ebi Beltaa ve Ebu Talha...

MÜŞRİKLERİN BASKISININ ARTMASI

Her an müşriklerin sayısı artıyor, saldırıları da şiddetleniyordu. Müslümanları büsbütün sıkıştırmışlardı. Sonunda Resulullah (a.s.) fasık Ebu Amir'in tuzak kurmak amacıyla kazdığı kuyuya düştü. Dizleri söküldü. Hz. Ali (r.a.) elinden tuttu, Talha bin Ubuydullah da kucaklayıp, yukarı kaldırdı.

Bu arada Hz. Peygamber (a.s.)'in öldürüldüğü haberi yayıldı. Mus'ab bin Umeyr'in şehid edilmesinden sonra bu haberi etrafa İbn-i Kam'a yaydı. Resulullah (a.s.)'ın yanında bulunmayan kuşatma altındaki müslümanlardan bir çoğunun azimlerinin kırıldığı, maneviyatlarının yıkıldığı bu nazik durumda müslümanların saflarında büyük bir panik meydana geldi. Başıboşluk ve düzensizlik etrafı kapladı. Ne var ki bu kargaşa müşriklerin yoğun hücumlarını biraz hafifletti. Müşrikler, amaçlarına ulaştıklarını sandılar. Bunun üzerine bir çoğu müslüman şehitlerin kulaklarını, burunlarını ve diğer uzuvlarını kesmekle meşgul oldular.

RESULULLAH (A.S.)'IN SAVAŞI DEVAM ETTİRİP DURUMU KURTARMASI

Mus'ab bin Umeyr (r.a.) şehid edilince, Resulullah (a.s.) sancağı Ali bin Ebi Talib'e verdi. Hz. Ali (r.a.) kahramanca çarpıştı. Orada bulunan diğer sahabiler de Resulullah (a.s.)'ın önünde çarpışarak ve O'nu koruyarak eşsiz kahramanlıklar göstermişlerdi. Resulullah (a.s.), kendisine yol açarak kuşatılmış or-

dusuna doğru ilerledi. Ka'b bin Malik O'nu tanıdı ve avazının çıktığı kadar: *"Ey müslümanlar topluluğu! Müjde! İşte Resulullah!"* diye bağırdı. Resulullah (a.s) hemen ona susmasını işaret etti. Bunu müşriklerin bulunduğu yeri öğrenmemeleri için yapmışu. Ne var ki, ses, müslümanların kulağına ulaşmıştı. Müslümanlar ona sığındı ve otuz kadar kişi onun etrafında toplandı.

Bu toparlanıştan sonra Resulullah (a.s.), düzenli bir şekilde hücum eden müşriklerin arasından yolu aşarak doğan yamacına tırmandı. Tırmanışı engellemek için müşriklerin hücumu arttı. Fakat onlar müslüman savaşçıların kahramanlığı karşısında dağıldılar. Resulullah (a.s.)'ın dağa tırmanışı sırasında, büyük bir kayanın üzerinde istirahat etmesi teklif edildi. Resulullah (a.s.) oraya çıkmak için kalktı fakat başaramadı. Çünkü sırtında iki zırh vardı ve hareketini büyük ölçüde etkiliyordu. Ayrıca bir de ağır yara almıştı. Talha bin Ubuydullah, Peygamberimizi sırtına alıp oraya çıkardı. O (a.s.) da: *"Talha cenneti haketti."* buyurdu.

MÜŞRİKLERİN SON HÜCUMLARI

Resulullah (a.s.) dağın eteğinde dururken, müşrikler son hücumlarına geçip müslümanlara ulaşmaya çabaladılar.

İbn-i İshak bu konuyu şöyle rivayet etmektedir: *"Resulullah (a.s) dağın eteğindeki taşlık yerde iken müşriklerden bir gurup dağa çıkıyorlardı. Başlarında da Ebu Süfyan ile Halid bin Velid bulunuyordu. Resulullah (a.s.): "Allah'ım! onların yukarımıza çıkmalarına, üzerimize yükselmelerine izin verme!" diyerek dua etti. Muhacirlerden bir gurupla beraber Ömer bin el-Hattab, müşrikleri dağdan indirinceye kadar mücadele etti."*

Bu, müşriklerin Hz. Peygamber (a.s.)'e karşı giriştikleri hücumların sonuncusu oldu. Onlar, Resulullah (a.s.)'ın son durumunu tam olarak öğrenemeden yerlerine döndüler. Mekke'ye dönmek için hazırlığa başladılar. Müşriklerden bazıları -aynı şekilde kadınlar da- müslümanların şehitleri ile meşgul idiler. Onlara işkence ediyorlar, kulaklarını, burunlarını ve diğer organlarını kesiyorlar ve karınlarını deşiyorlardı. Hint bin Utbe, Hz.Hamza (r.a.)'nın ciğerini koparıp çiğnedi, fakat yutamadı, ağzından çıkarıp attı, kulaklarından ve burnundan kendine gerdanlık yaptı.

İbn-i İshak şöyle der:

"Ebu Süfyan ve beraberindekiler dönerken: "Gelecek yıl, Bedir'de sizinle buluşup, çarpışmağa söz veriyoruz!" diye seslendi. Resulullah (a.s.) da, ashabından birine: "De ki: Olur, orası inşallah bizim ve sizin buluşma yerimiz olsun." buyurdu.

MÜŞRİKLERİN DURUM TESBİTİ

Sonra Resulullah (a.s), Ali bin Ebi Talib (r.a.)'i gönderdi ve ona şöyle dedi: *"Git, müşrikleri takip et. Gör bakalım ne yapıyorlar? Ne yapmak istiyorlar? Eğer onlar develerine biniyor ve atları yedeklerin alıyorlarsa, Mekke'ye dönmek istiyorlardır. Eğer atlara biniyor ve develeri sürüyorlarsa, onlar, Medine'ye yürümek istiyorlardır! Varlığım, kudret elinde bulunan Allah'a yemin ederim ki, Medine üzerine yürüyecek olurlarsa, ben de onların arkalarından varır, cezalarını veririm."*

Hz. Ali bin Ebi Talib (r.a.) der ki:

"Müşriklerin peşlerinden gidip ne yaptıklarına baktım. Atları yedeğe aldılar, develere bindiler ve Mekke'ye doğru yöneldiler."

Uhud'da şehid düşen müslümanların yetmiş kişi olduğu üzerinde ittifak edilmiştir. Şehid düşenlerin çoğunluğu ensardandı. Ensar'dan altmışbeş kişi şehid edilmişti. Kırkbeş kişisi Hazreç kabilesinden, yirmidört kişisi ise Evs kabilesinden idi. Bir kişi de yahudilerden öldürülmüştü. Muhacirlerden ise yalnızca dört kişi şehid edilmişti. İbn-i İshak'ın rivayetine göre müşriklerden öldürülenlerin sayısı yirmiiki kişidir. Fakat siyer ve megazi yazarlarının savaşın tafsilatı ve müşrik ölülerini zikreden açıklamaları dikkatlice incelendiğinde müşriklerin ölülerinin yirmi iki değil, otuzyedi olduğu görülür. Yine de en doğrusunu Allah bilir.

Müslümanlar Medine'de -Uhud savaşından döndükten sonra hicri üçüncü yılın, sekiz şevvalinde pazar günü- geceyi olağanüstü bir durumda geçirdiler. Yorgunluk onları iyice bitirmişti. Buna rağmen gece boyunca Medine'nin giriş yerlerini ve en yüksek komutanları Resulullah (a.s.)'ı beklediler. Çünkü her taraftan kuşkulanıyorlardı.

Anahatlarıyla Uhud olayı bu şekilde meydana gelmiştir. İbn-i Hacer el-Askalani 'Fethu'l-Bari'de Uhud savaşını özetleyerek şöyle bir yorum getirmiştir:

İbn-i İshak'ın rivayetine göre, Uhud Savaşı'nın sebebi şuydu: (Aşağıdaki açıklamalar, Musa bin Ukbe'nin tümünü anlattığı olaydan özetlenmiştir.):

"Kureyş geri dönünce, araplardan gücü yeten herkes askere çağrıldı. Ebu Süfyan onları Uhud taraflarındaki vadinin ortasına konaklayıncaya kadar yürüttü. Müslümanlardan bazı kişiler, Bedir'de şehitliği yitirdiklerine üzüldüler ve düşmanla karşılaşmayı arzu ettiler. Resulullah (a.s.) cuma gecesi bir rüy'a gördü. Sabah olunca, Resulullah (a.s.): "Rüyamda boğazlanmış bir sığır ve kılıcım Zülfikar'ın ağzında bir gedik açıldığını gördüm. Kendim de sağlam bir zırhın içindeydim. Bir de boğazlanmış bir koç gördüm." buyurdu. Sahabe-i Kiram: "Bunlar neye işarettir?" diye sordular. O da: "Boğazlanmış sığır, ara-

mızdan bazılarının şehid olacağına, koç'u ise askeri birliğe işarettir. İnşallah onları da Allah öldürecektir. Sağlam zırh giymeyi de Medine'ye ve Medine'de kalmağa yordum. Orada kalınız. Eğer Kureyş kavmi şehre girerse, onlarla vuruşuruz. Kadınlar ve çocuklar da evlerin üstünden taş atarlar." buyurdu. Sahabe-i Kiram:

"Ey Allah'ın Peygamberi! Biz bu günü bekliyorduk." dediler. Sahebi Kiramdan bir çoğu illa da "Şehirden çıkalım" diye direttiler. Resulullah (a.s.) cuma namazını kıldırıp geri dönünce, zırhını istedi ve hemen giydi. Sonra insanlara çıkmaları için izin verdi. Çıkma fikrini savunanlardan bazıları pişman olup; "Ya Resulullah! Bize emrettiğin gibi burada kal, çıkmayalım" dediler. Hz. Peygamber (a.s.) de: "Bir peygamberin, savaşmak için zırhını giydikten sonra savaşmadan geri dönmesi ona yaraşmaz." buyurdu.

Müşrikler üçbin kişilik bir ordu iken, Resulullah (a.s.) bin kişilik bir ordu ile çıkıp, Uhud'a geldi. Abdullah bin Ubey bin Selûl üçyüz kişi ile birlikte, Resulullah (a.s.)'tan ayrılıp geri döndü. Böylece Hz. Peygamber (a.s.)'in yediyüz kişilik bir ordusu kaldı. Abdullah bin Ubey geri dönünce mü'minlerden iki gurup birbirine düştü. Birbirine düşenler Hariseoğulları ile Selemeoğulları idi.

Müslümanlar, Uhud dağının etiğinde, müşrikler de Sebha vadisinde karargah kurdular. Savaş hazırlıklarını yaptılar. Müşriklerin süvari birliği (yüz kişi idi)nin başında Halid bin Velid vardı. Müslümanların süvari birliği yoktu. Müşriklerin sancaktarı Talha bin Osman'dı. Resulullah (a.s.), Abdullah bin Cübeyr'i elli kişilik okçu birliğinin başına komutan tayin edip, onlara yerlerini terketmemeleri konusunda kesin talimat verdi. Müslümanların sancaktarı da Mus'ab bin Umeyr idi. Talha bin Osman vuruşmak için meydana atıldı ve müslümanlardan biri onun işini bitirdi.

Müslümanlar, müşriklere saldırıya geçtiler. Müşrikler de yüklerini bırakıp kaçtılar. Müşriklerin süvari birliği de hamle yaptı, fakat okçular üç defa onları geri püskürttü. Müslümanlar, müşrik ordusunun içine kadar daldılar ve onları bozguna uğrattılar. Bunu gören okçular, yerlerini terkedip, orduya katıldılar. Halid bin Velid ve arkadaşları bu durumu gördü ve hemen müslümanlara saldırdılar ve onları paramparça ettiler. O sırada, biri bağırdı: "Sizi mahveden Muhammed öldürüldü." Bunun üzerine müslümanlar şaşırıp birbirini öldürmeye başladı. Artık hiç bir şeyin farkında değillerdi. Bir kısmı yenildi, Medine'ye doğru kaçtılar. Diğerleri de sağa sola dağıldı. Bazıları da şehid edildi. Hz. Peygamber (a.s.), kaçan askerler kendisini ortada bıraktığı vakit, yerinde sapa sağlam durmuş, onları diğerlerine katılmaya çağırıyordu. O, vadide taş oluğun yanında iken, bazıları yanına döndü. Hz.Peygamber (a.s.) ashabını aramaya koyuldu. Bu sırada müşriklerle karşılaştı. Müşrikler yüzüne taş atıp yaraladılar ve dişini kırdılar. Vadiden yukarı çıkmağa çalıştı. Beraberinde, Talha ve Zü-

beyr de vardı. Aralarında Haris bin Sımme'nin de bulunduğu bir gurupla olduğu da söylenmiştir. Müşrikler, müslüman şehidlere müsle (organları kesme) yapmakla ve kulaklarını, burunlarını ve cinsel organlarını kesmekle, karınlarını deşmekle meşgul idiler. Onlar, Resulullah (a.s)'ı ve ashabının ileri gelenlerini öldürdüklerini zannediyorlardı. Ebu Süfyan: "Yüce ol Hubel!" diyerek putlarıyla iftihar ediyor, Hz. ömer (r.a) de ona: "En yüksek ve en yüce olan Allah'tır" diyerek cevap veriyordu.

Müşrikler konak yerlerine döndüler. Hz. Peygamber (a.s.) ashabına "Eğer müşrikler develerine biniyor, atları yedeklerine alıyorlarsa evlerine dönmek istiyorlar. Yok eğer atlara biniyor ve develeri yanlarında götürüyorlarsa Medine üzerine yürümek istiyorlar." buyurdu. Sa'd bin Ebi Vakkas onları izleyip, geri döndü ve "Onları develerine binip atlarını yedeğe aldıklarını gördüm." dedi. Bu durum müslümanların hoşuna gitti. Hemen şehitlerinin başına döndüler. Onları yıkamadan ve üzerine namaz kılmadan elbiseleriyle gömdüler. Müslümanlar şehid edilenlere göz yaşı döktüler, münafıklar da sevindiler. Yahudilerin kini su yüzüne çıktı ve Medine nifakla kazan gibi kaynadı. Yahudiler: "O, peygamber olsaydı bu işler başına gelmezdi" dediler. Münafıklar ise: "Onlar bizi dinleselerdi, başlarına bu felaket gelmezdi" dediler."

DERSLER VE ÖĞÜTLER

İslam uleması, Uhud savaşında ve o savaşta müslümanların başına gelenlerde, bir kısım faydalar ve Rabbani hikmetler bulunduğunu söylemişlerdir: Bunları şu şekilde özetlemek mümkündür.

a- Allah ve Resulüne itaat etmemenin çok kötü sonuçları vardır. İslami yasağı işlemenin doğurduğu çirkinlik, Uhud'la müslümanlara öğretilmiştir. Okçuların, Resulullah (a.s.)'ın beklemelerini emrettiği yeri terketmelerinden dolayı nelere uğranıldığı bunun örneğidir.

b- Peygamberlerin davetleri esnasında çeşitli bela ve musibetlerle denenmeleri bir ilahi kanundur. Fakat daha önce Herakliyus ile Ebu Süfyan'ın arasında geçtiği gibi hayırlı sonuç yine onların olmuştur. Bundaki hikmet şudur: onlar daima ilahi yardıma mazhar olsalardı, mümin, münafıktan ayırdedilmezdi.

Peygamberler devamlı yenilgiye uğrasalardı, bu sefer de peygamber göndermedeki ilahi amaç yerine gelemezdi. Gerçek mü'min ile yalancıların birbirlerinden ayrılmaları gerekiyordu. Bu olay cerayan edip, münafıklar fiil ve sözleriyle nifaklarını ortaya koyunca, konu açıklık kazandı. Böylece müslümanlar, öz düşmanlarının kendi yurtlarında bulunduğunu öğrendiler ve onlara karşı daha dikkatli oldular ve onlardan daha fazla sakınmaya başladılar.

c- İlahi yardım ve zaferin bazı yerlerde gecikmesindeki hikmet, nefsi ezmek ve şımarıklığını kırmaktır. Mü'minler bela ve musibetlere uğratılınca sabrederler, münafıklar ise sabırsızlanır ve isyan ederler.

d- Cenab-ı Allah mü'min kullarına, cennette amelleri sayesinde ulaşamayacakları bazı makam ve dereceler hazırlamış ve mü'minlerin o makamlara ulaşmaları için mihnet ve belaları sebep olarak takdir etmiştir.

e- Şehidlik, evliya mertebelerinin en yükseğidir. Cenab-ı Hak bu savaşta mü'minleri şehidlikle şereflendirmiştir.

f- Yüce Allah, veli kulları olan mü'minlere, kafirlerin kafirlik, azgınlık ve taşkınlıklarını göstermelerine meydan vermekle, mü'minleri günahlarından temizlemeyi, kafirlerin de köklerini kazımayı murad etmiştir.

Al-i İmran surcsindeki ayetler hep bu konuları içermektedir. O ayetlerin tümü Uhud Savaşı ile ilgilidir:

İbn-i İshak şöyle demiştir:

"Yüce Allah, Uhud hakkında Al-i İmran suresinde altmış ayet-i kerime indirdi."

İbn-i Ebu Hatim de, İbn-i Makreme tarikiyle şunu rivayet etmiştir:

"Ben Abdurrahman bin Avf'a "Uhud günü başınıza gelenleri bana anlat," dedim. O da: "Al-i İmran suresinden yüzyirmi ayeti oku, bulursun" diye cevap verdi. Okunmasını istediği ayetler 121. ayetten 254. ayete kadar olanlardır."

٣٦١ــ رَوَىٰ الطَّبَرَانِيُّ عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ قَالَ: فَلَمَّا كَانَ عَامُ أُحُدٍ مِنَ الْعَامِ الْمُقْبِلِ عُوقِبُوا بِمَا صَنَعُوا يَوْمَ بَدْرٍ مِنْ أَخْذِهِمُ الْفِدَاءَ فَقُتِلَ مِنْهُمْ سَبْعُونَ وَفَرَّ أَصْحَابُ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ فَكُسِرَتْ رُبَاعِيَّتُهُ وَهُشِّمَتِ الْبَيْضَةُ عَلَى رَأْسِهِ وَسَالَ الدَّمُ وَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: ﴿أَوَلَمَّا أَصَابَتْكُمْ مُصِيبَةٌ قَدْ أَصَبْتُمْ مِثْلَيْهَا قُلْتُمْ أَنَّىٰ هَٰذَا قُلْ هُوَ مِنْ عِنْدِ أَنْفُسِكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ بِأَخْذِكُمُ الْفِدَاءَ.

361- Taberani, Ömer bin el-Hattab (r.a.)'dan şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Uhud yılı olunca, mü'minler, Bedir savaşında fidye almaktan dolayı yaptıklarına karşılık cezalandırıldılar. Onlardan yetmiş kişi şehid edildi. Resululah (a.s.)'ın ashabı Hz. Peygamber (a.s.)'i bırakıp kaçtı. Hz. Peygamber (a.s.)'in de dişi kırıldı, başındaki miğfer parçalandı ve kan aktı. Bunun üzerine Allah (c.c.) şu ayeti kerimeyi indirdi: "Başkalarını iki misline uğrattığınız bir musibete kendiniz uğrayınca mı: "Bu nereden?" dersiniz? Ey Muhammed, de ki: "O, kendi tarafınızdandır." Doğrusu Allah her şeye kadirdir."(1)

٣٦٢ــ رَوَىٰ الطَّبَرَانِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ قَالَ: وَخَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَوْمَ الْجُمُعَةِ حِينَ صَلَّى الْجُمُعَةَ فَأَصْبَحَ بِالشِّعْبِ مِنْ أُحُدٍ فَالْتَقَوْا يَوْمَ السَّبْتِ فِي النِّصْفِ مِنْ شَوَّالَ.

361- Haysemi, Mecma üz-Zevaid: (6/115)

1) Al-i İmran Suresi: 165

362- Taberani, Muhammed bin İshak (r.a.)'dan şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s.) cuma namazını kılınca, cuma günü Medine'den çıktı ve Uhud vadisinde sabahladı. İki ordu şevval ayının ortasında, cumartesi günü karşılaştı."

İbn-i Kesir, 'el-Bidaye ve'n-Nihaye' adlı eserinde şunları söyler:

"Zühri, Katade, Musa bin Ukbe, Muhammed bin İshak ve Malik, Uhud savaşının, Hicretin üçüncü yılında, şevval ayında olduğunu söylemiştir.

İbn-i İshak da: Şevvalın ortasında olduğunu belirtmektedir.

Katade, şevvalin onbirinde cumartesi günü, Malik de günün başlangıcında olduğunu söylemiştir.

Bunu Uhud hakkında inen şu ayet-i kerime de doğrulamaktadır:

"Hani sen, sabah erkenden, mü'minleri savaş mevzilerine yerleştirmek için ailenden ayrılmıştın. Allah hakkıyla işiten ve görendir. O zaman içinizden iki bölük bozulmaya yüz tutmuştu. Halbuki Allah onların yardımcısı idi. Mü'minler, yalnız Allah'a dayanıp güvensinler. Andolsun, sizler güçsüz olduğunuz halde Allah, Bedir'de size yardım etmişti. Öyle ise Allah'tan sakının ki, O'na şükretmiş olasınız. O zaman sen, mü'minlere şöyle diyordun:" "İndirilen üçbin melekle Rabbinizin sizi takviye etmesi, sizin için yeterli değil midir?" Evet, siz sabır gösterir ve Allah'tan sakınırsanız ve eğer onlar (düşmanlarınız) şu anda üzerinize gelirlerse, Rabbiniz, alametli beşbin melekle sizi takviye eder."(1)

Bu ayet-i kerimeler ve bundan sonra şu aşağıdaki ayete kadar devam eden ayetler Uhud hakkında inmiştir:

"Allah kirlenmişi temizden ayırdetmeksizin, mü'minleri bulunduğunuz halde bırakacak değildir. Bununla beraber, Allah size gaybı da bildirecek değildir. Fakat Allah, elçilerinden dilediğini ayırdeder. O halde Allah'a ve Peygamberine iman edin. Eğer iman eder, takva sahibi olursanız, sizin için de çok büyük bir ecir vardır."(2)

٣٦٣ــ رَوَىٰ الْبُخَارِيُّ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِاللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: اِصْطَبَحَ نَاسٌ الْخَمْرَ يَوْمَ أُحُدٍ ثُمَّ قُتِلُوا شُهَدَاءَ.

362- Haysemi, Mecma üz-Zevaid: (6/124)

1) Al-i İmran Suresi: 121 - 125

2) Al-i İmran Suresi: 179

363- Buhari, Cabir bin Abdullah (r.a.)'dan şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Müslümanlardan bazıları Uhud gününün sabahı şarab içtiler ve sonra da şehid edildiler."

Bir Açıklama:

İbn-i Kesir der ki:

"Buhari ve Beyhaki, Beni Nadir haberini Uhud vak'asından önce zikretmiştir. Doğrusu ise bundan sonra zikretmektir. Nitekim Muhammed bin İshak ve diğer meğazi imamları bunu böyle zikretmişlerdir. Delili de: İçkinin, Beni Nadir muhasarası gecesinde haram kılındığıdır."

Sahih-i Buhari'de şu rivayet yer almaktadır:

Uhud günü şehid edilenlerden bir cemaat sabahleyin şarap içmişti."

Bu rivayet, şarabın o vakit helal olduğuna, ancak ondan sonra haram kılındığına delildir. Bundan ötürü, Beni Nadir olayının Uhud vakasından sonra olduğu anlaşılır. En doğrusunu Allah bilir.

Daha önce de geçtiği gibi Beni Kaynuka yahudilerinin olayı, Bedir vakasından sonradır. Yahudi Ka'b bin el-Eşref'in Evs kabilesi müslümanları tarafından öldürülmesi de öyledir. Beni Nadir olayı da ileride geleceği gibi Uhud vak'asından sonraya rastlamıştır. Hicaz yöresinin tüccarı olan Yahudi Ebu Rafi'nin Hazreç kabilesi müslümanları tarafından katledilişi de aynı şekildedir. İleride geleceği gibi Beni Kurayza yahudileri olayı da Ahzab ve Hendek savaşlarından sonra meydana gelmiştir.

٣٦٤ــ رَوَىٰ أَحْمَدُ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِاللَّهِ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ــ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «رَأَيْتُ كَأَنِّي فِي دِرْعٍ حَصِينَةٍ وَرَأَيْتُ بَقَرًا مُنْحَرَةً، فَأَوَّلْتُ أَنَّ الدِّرْعَ الْحَصِينَةَ الْمَدِينَةَ، وَأَنَّ الْبَقَرَ هُوَ وَاللَّهِ خَيْرٌ» قَالَ فَقَالَ لأَصْحَابِهِ: «لَوْ أَنَّا أَقَمْنَا بِالْمَدِينَةِ فَإِنْ دَخَلُوا عَلَيْنَا فِيهَا قَاتَلْنَاهُمْ» فَقَالُوا: يَارَسُولَ اللَّهِ، وَاللَّهِ مَادُخِلَ عَلَيْنَا فِيهَا فِي الْجَاهِلِيَّةِ فَكَيْفَ يُدْخَلُ عَلَيْنَا فِيهَا فِي الإِسْلاَمِ قَالَ عَفَّانُ فِي حَدِيثِهِ فَقَالَ: «شَأْنُكُمْ إِذًا» قَالَ: فَلَبِسَ لأَمَتَهُ قَالَ فَقَالَتِ الأَنْصَارُ: رَدَدْنَا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ رَأْيَهُ، فَجَاؤُوا فَقَالُوا: يَانَبِيَّ اللَّهِ شَأْنَكَ إِذًا فَقَالَ: «إِنَّهُ لَيْسَ لِنَبِيٍّ إِذَا لَبِسَ لأَمَتَهُ أَنْ يَضَعَهَا حَتَّىٰ يُقَاتِلَ».

363- Buhari (6/31), 56- Kitabu'l-Cihad, Bab: 19

364- İmam Ahmed, Cabir bin Abdullah (r.a.)'dan Resulullah (a.s.)'ın şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

"Rüyamda sağlam bir zırhın içindeymişim gibi gördüm. Bir de boğazlanmış bir sığır gördüm. Sağlam zırhın Medine, Allah'a andolsun ki, sığırın da hayır olduğuna yordum."

Ravi diyor ki:

"Resulullah (a.s.) ashabına: "Eğer biz Medine'de kalır, onlar da şehre girerlerse, onlarla vuruşuruz" dedi.

Sahabe-i Kiram da: "Ya Resulullah! Vallahi, cahiliyyet döneminde şehre bizim yanımıza kimse sokulmadı. İslam döneminde ise bizim yanımıza nasıl sokulabilirler?" dedi."

Hadisin ravisi Affan, Peygamberimiz (a.s.)'in şöyle buyurduğunu söyledi:

"O halde sizin istediğiniz olsun".

Ravi sözüne devamla:

"Hz. Peygamber (a.s.) zırhını giyindi." Bunun üzerine ensar birbirine: "Biz, Peygamber (a.s)'in görüşünü red etmiş olduk." dediler. Peygamber (a.s.)'e gelip: "Ya Nebiyallah, senin istediğin olsun" dediler. Bu sefer Hz. Peygamber (a.s.): "Bir peygamberin, zırhını giydikten sonra çarpışmadıkça onu yerine koyması layık değildir." buyurdu."

٣٦٥ــ رَوَىٰ الْحَاكِمُ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ــ قَالَ: تَنَفَّلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ سَيْفَهُ ذَا الْفَقَارِ يَوْمَ بَدْرٍ، قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: وَهُوَ الَّذِي رَأَىٰ فِيهِ الرُّؤْيَا يَوْمَ أُحُدٍ وَذٰلِكَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّىٰ اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ لَمَّا جَاءَهُ الْمُشْرِكُونَ يَوْمَ أُحُدٍ كَانَ رَأْيُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّىٰ اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ أَنْ يُقِيمَ بِالْمَدِينَةِ يُقَاتِلُهُمْ فِيهَا، فَقَالَ لَهُ نَاسٌ لَمْ يَكُونُوا شَهِدُوا بَدْرًا: تَخْرُجُ بِنَا يَارَسُولَ اللَّهِ إِلَيْهِمْ نُقَاتِلُهُمْ بِأُحُدٍ وَرَجَوْا أَنْ يُصِيبُوا مِنَ الْفَضِيلَةِ مَا أَصَابَ أَهْلُ بَدْرٍ، فَمَا زَالُوا بِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّىٰ اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ حَتَّى لَبِسَ أَدَاتَهُ فَنَدِمُوا وَقَالُوا: يَارَسُولَ اللَّهِ اقْعُدْ فَالرَّأْيُ رَأْيُكَ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّىٰ اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ : «مَا يَنْبَغِي لِنَبِيٍّ أَنْ يَضَعَ أَدَاتَهُ بَعْدَ أَنْ

364- İmam Ahmed, Müsned (3/351) Haysemi, Mecma üz-Zevaid (6/107). Haysemi şöyle dedi: "Bu hadisi İmam Ahmed rivayet etmiş ve senedindeki ravilerin sağlam kişiler olduğunu söylemiştir."

لَبِسَهَا حَتَّىٰ يَحْكُمَ اللَّهُ بَيْنَهُ وَبَيْنَ عَدُوِّهِ» قَالَ: وَكَانَ لَمَّا قَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّىٰ اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ يَوْمَئِذٍ قَبْلَ اَنْ يَلْبَسَ الْأَدَاةَ: «إِنِّي رَأَيْتُ أَنِّي فِي دِرْعٍ حَصِينَةٍ فَأَوَّلْتُهَا الْمَدِينَةَ، وَأَنِّي مُرْدِفٌ كَبْشًا فَأَوَّلْتُهُ كَبْشَ الْكَتِيبَةِ وَرَأَيْتُ اَنَّ سَيْفِي ذَا الْفَقَارِ فُلَّ فَأَوَّلْتُهُ فَلًّا فِيكُمْ وَرَأَيْتُ بَقَرًا تُذْبَحُ فَبَقَرٌ وَاللَّهِ خَيْرٌ فَبَقَرٌ وَاللَّهِ خَيْرٌ».

365- Hakim, İbn-i Abbas (r.a.)'dan şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s.), Bedir günü, zülfikar adlı kılıcını gereğinden fazla kullandı." demiş ve sözüne şöyle devam etmiştir:

"Resulullah (a.s.) Uhud günü bir rüya gördü. Uhud günü müşrikler, Medine yakınlarına gelince, bu rüyaya göre Resulullah (a.s.) Medine'de ikamet edip onlarla orada savaşmayı düşündü. Bedir savaşına katılmamış olan ashabtan bir kısmı, Hz. Peygamber (a.s.)'e:

"Ya Resulullah, bizi onların karşısına çıkar ki, onlarla yüzyüze çarpışalım" dediler.

Bedir'de bulunanların eriştiği fazilete erişmeleri ricasında bulundular ve bu konuda Resulullah (a.s.)'a ısrar ettiler. Resulullah (a.s.) savaş elbiselerini giyinip teçhizatını kuşanınca, pişman olup fikirlerinden vaz geçtiler ve Hz. Peygamber (a.s.)'e:

"Ya Resulullah, şehirde kal, senin fikrin daha doğrudur" dediler. Bunun üzerine Hz. Peygamber (a.s.):

"Bir peygamberin teçhizatını kuşandıktan sonra Allah, onunla düşmanları arasında hükmünü verinceye kadar teçhizatını çıkarıp yerine koyması ona yaraşmaz." buyurdu."

İbn-i Abbas dedi ki:

"Hz. Peygamber (a.s.) o gün onlara teçhizatını kuşanmadan önce demişti ki: "Rüyamda, sağlam bir zırh içinde olduğumu gördüm. Onu Medine'ye yordum. Yine arkasından bir koç gördüm, onu bölüğün koçuna yordum. Bir de kılıcım zülfikarın gedlendiğini gördüm, onu da aramızdan bazılarının öldürülüp, gedik açılacağı şeklinde yordum. Son olarak da boğazlanmış bir sığır gördüm. Vallahi sığır hayırdır, Vallahi sığır hayırdır."

365- Hakim, Müstedrek (2/128), Hakim: "Bu sahih bir hadistir, fakat onu Buhari ve Müslim tahriç etmediler" dedi.
Bunu Zehebi de kabul etti

٣٦٦ــ رَوَى أَبُو دَاوُدَ عَنِ السَّائِبِ بْنِ يَزِيدٍ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ــ عَنْ رَجُلٍ قَدْ سَمَّاهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ ظَاهَرَ يَوْمَ أُحُدٍ بَيْنَ دِرْعَيْنِ أَوْ لَبِسَ دِرْعَيْنِ.

366- Ebu Davud, Saib bin Yezid (r.a.)'den şöyle rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s.) Uhud günü, iki zırhını birbirine geçirmişti veya iki zırh giyinmişti."

٣٦٧ــ رَوَى الْحَاكِمُ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ــ قَالَ: عُرِضْتُ يَوْمَ أُحُدٍ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ وَلِيَ ثَلَاثَ عَشْرَةَ فَجَعَلَ أَبِي يَأْخُذُ بِيَدِي فَيَقُولُ: يَارَسُولَ اللَّهِ! إِنَّهُ عَبْلُ الْعِظَامِ. قَالَ: وَجَعَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ يُصَعِّدُ فِيَّ الْبَصَرَ وَيُصَوِّبُهُ ثُمَّ قَالَ رُدَّهُ فَرَدَّنِي.

367- Hakim, Ebu Said el-Hudri (r.a.)'den şöyle dediğini rivayet etti:

"Uhud günü, Hz. Peygamber (a.s.)'e takdim edildiğim zaman henüz onüç yaşında idim. Babam elimden tutup: "Ya Resulullah, bu sümüğüne sahip olamaz ama iri kemiklidir. İzin verirsen bizimle gelsin." dedi. Peygamber (a.s.), beni tepeden tırnağı kadar süzdükten sonra: "Geri çevir onu!" buyurdu. Bunun üzerine babam beni geri çevirdi."

٣٦٨ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ عَنْ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ــ: لَمَّا خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِلَى أُحُدٍ رَجَعَ نَاسٌ مِنْ أَصْحَابِهِ فَقَالَتْ فِرْقَةٌ: نَقْتُلُهُمْ، وَقَالَتْ فِرْقَةٌ: لَانَقْتُلُهُمْ، فَنَزَلَتْ: ﴿فَمَا لَكُمْ فِي الْمُنَافِقِينَ فِئَتَيْنِ﴾ وَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «إِنَّهَا تَنْفِي الرِّجَالَ، كَمَا تَنْفِي النَّارُ خَبَثَ الْحَدِيدِ».

368- Buhari, Zeyd bin Sabit (r.a.)'den şu hadisi rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s.), Uhud'a vardığı ve kendisiyle birlikte oraya kadar gelmiş olanlardan bir kısım halk geri döndüğü zaman, Resulullah (a.s.)'ın ashabı ikiye bölündü. Bir kısmı: "Onlarla çarpışalım", bir kısmı da: "çarpışmayalım" diyor-

---

366- Ebu Davud, Sünen (3/32), Kitabu'l-Cihad.

367- Hakim el-Müstedrek (3/563)

368- Buhari (4/96), 29-Kitab-ı fazâililmedine, Bab: 10

du. Bunun üzerine şu ayet-i kerime indi:

"Size ne oldu da münafıklar hakkında iki guruba ayrıldınız? Halbuki Allah, onları kendi ettikleri yüzünden baş aşağı (tepetaklak) etmiştir. Allah'ın saptırdığını doğru yola getirmek mi istiyorsunuz? Allah'ın saptırdığı kimse için asla (doğruya) yol bulamazsın"(1).

Hz. Peygamber (a.s.) de "Ateş demirin pasını giderdiği gibi o da (Medine) adamlarınınkini giderir." buyurdu."

İbn-i Hacer, 'Fethu'l-Bari'de bu hadis-i şerifle ilgili olarak şunları söylüyor:

"... Kendisiyle birlikte oraya kadar gelmiş olanlardan bir kısım halk geri döndü..." Burada söz konusu olan "halk"tan amaç, Abdullah bin Ubey ve arkadaşlarıdır. Bu husus, Meğazi'de Musa bin Ukbe'nin rivayetinde açıkca varid olmuştur. Yine aynı rivayette Musa bin Ukbe şunları söylemiştir:

"Abdullah bin Ubeyy'in görüşü, Resulullah (a.s.)'ın Medine'de kalmakla ilgili görüşü ile aynı doğrultudaydı. Abdullah bin Ubeyy'den başkaları Medine dışına çıkmayı teklif edince, Resulullah (a.s.) onların görüşüne uydu ve dışarı çıktı. Abdullah bin Ubeyy de arkadaşlarına: "O gençlerin görüşüne uydu, bana uymadı, şuracıkta biz kendimizi ne diye öldürelim?" dedi. Ordunun üçte biri geri döndü."

İbn-i İshak da rivayetinde şunları kaydeder:

"Abdullah bin Ubey gibi Hazreç kabilesine mensup Abdullah bin Amr bin Haram (aynı zamanda Cabir bin Abdullah'ın babasıdır) geri dönenlerin peşinden yetişip, onlara: "Allah aşkına, geri dönünüz" diyerek ricada bulundu, fakat onlar kabul etmediler. Bunun üzerine, Abdullah bin Amr: "Allah sizi kahretsin, rahmetinden uzaklaştırsın!" dedi."

İbn-i Kesir de 'el-Bidaye ve'n-Nihaye' adlı eserinde şunları kaydediyor:

"İbn-i İshak rivayetinde der ki: "İslam ordusu Medine ile Uhud arasındaki "Şavt" denilen yere gelince, Abdullah bin Ubeyy, ordunun üçte biri ile ayrıldı ve: "O (Hz.Peygamber (a.s.)'i kasdederek) toy gençleri dinleyip, beni dinlemedi. Ey ahali, şuracıkta kendimizi ne diye öldüreceğimizi bir türlü anlayamıyoruz!" dedi. Abdullah bin Ubeyy, kavminden ve münafıklar ile kuşku içinde bulunanlardan kendisine uyan adamlarla birlikte oradan geri döndü. Selimeoğullarından Cabir bin Abdullah'ın babası Abdullah bin Amr bin Haram geri dönenlerin peşinden yetişip onlara: "Ey kavmim! Size Allah'ı(n azabını) hatırlatırım. Yine size, düşmanları karşısında kavminizi ve peygamberinizi yardımsız bırakmamanızı, hatırlatırım." dedi. Onlar da: "Eğer biz sizin çarpışacağınızı bil-

1) Nisa Suresi: 88

sek, muhakak sizinle birlikte giderdik. Fakat biz, çarpışma olacağını sanmıyoruz" dediler. Abdullah bin Amr kendisini dinlemeyip yüz çevirip gittiklerini görünce: "Ey Allah'ın düşmanları! Allah sizi kahretsin, rahmetinden uzaklaştırsın. Muhakkak ki Allah, peygamberini, sizin yardımınıza muhtaç etmeyecektir." dedi."

İbn-i Hacer diyor ki:

"Bu kavim, Cenab-ı Hakkın şu ayeti kerimesinde kasdedilenlerdir. Ayet-i Kerime şöyle: "İki ordunun karşılaştığı gün sizin başınıza gelenler, Allah'ın dilemesiyle olmuştur. Bu, mü'minleri ayırdetmesi ve münafıkları ortaya çıkarması içindir. Bunlara: "Gelin, Allah yolunda çarpışın; yahut kararınızla düşmana göz dağı olun" denildiği zaman "savaşmayı bilseydik, elbette sizin peşinizden gelirdik." dediler. Onlar o gün iman edenlerden çok, kafirlere benziyorlardı. Ağızlarıyla, kalblerinde olmayanı söylüyorlardı. Halbuki Allah, onların gizledikleri niyeti çok iyi bilir."(1) Yani onlar "Savaş olacağını bilseydik, elbette sizin peşinizden gelirdik" sözlerinde yalancıdırlar. Oysa savaşın çıkacağı gayet açık ve belirgindir, şüpheli ve kapalı bir yanı yoktur. Allah Teala'nın haklarında şu ayet-i kerimeyi indirdiği kişiler de onlardı:

"Size ne oldu da münafıklar hakkında iki guruba ayrıldınız. Halbuki Allah onları kendi ettikleri yüzünden baş aşağı (tepetaklak) etmiştir..."(2)

Sahih-i Buhari'de sabit olup, beyan edildiği gibi bir gurup: *"Onlarla savaşalım" diğer bir gurup: "Savaşmayalım" demişti".*

٣٦٩ــ رَوَى الْبَزَّارُ عَنِ الزُّبَيْرِ بْنِ الْعَوَامِ قَالَ: عَرَضَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ سَيْفًا يَوْمَ أُحُدٍ، فَقَالَ: «مَنْ يَأْخُذُ هٰذَا السَّيْفَ بِحَقِّهِ» فَقَامَ أَبُو دُجَانَةَ سِمَاكُ بْنُ خَرْشَةَ فَقَالَ: يَارَسُولَ اللَّهِ: أَنَا آخُذُهُ بِحَقِّهِ فَمَا حَقُّهُ؟ قَالَ: فَأَعْطَاهُ إِيَّاهُ وَخَرَجَ وَاتَّبَعْتُهُ فَجَعَلَ لَايَمُرُّ بِشَيْءٍ إِلاَّ أَفْرَاهُ وَهَتَكَهُ حَتَّى أَتَى نِسْوَةً فِي سَفْحِ الْجَبَلِ وَمَعَهُنَّ هِنْدُ وَهِيَ تَقُولُ:

نَحْنُ بَنَاتُ طَارِقْ ... نَمْشِي عَلَى النَّمَارِقْ
وَالْمِسْكُ فِي الْمَفَارِقْ ... إِنْ تُقْبِلُوا نُعَانِقْ
أَوْ تُدْبِرُوا نُفَارِقْ ... فِرَاقَ غَيْرِ وَامِقْ

1) Al-i İmran Suresi: 166 - 167
2) Nisa Suresi: 88

فَحَمَلْتُ عَلَيْهَا فَنَادَتْ بِالصَّحْرَاءِ فَلَمْ يُجِبْهَا اَحَدٌ، فَانْصَرَفَ فَقُلْتُ لَهُ: كُلُّ صَنِيعِكَ قَدْ رَأَيْتُهُ فَاَعْجَبَنِي، غَيْرَ اَنَّكَ لَمْ تَقْتُلِ الْمَرْأَةَ. قَالَ: اِنَّهَا نَادَتْ فَلَمْ يُجِبْهَا اَحَدٌ، فَكَرِهْتُ اَنْ اَضْرِبَ بِسَيْفِ رَسُولِ اللّٰهِ اِمْرَأَةً لَاَنَاصِرَ لَهَا.

369- Bezzar, Zubeyr bin el-Avvam (r.a.)'dan şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s.) Uhud günü, bir kılıcı gösterip: "Hakkını vermek üzere bu kılıcı kim alır?" dedi. Ebu Dücane Simâk bin Haraşe kalkıp: "Ya Resulullah! Ben onun hakkını vermek üzere alıyorum. Nedir onun hakkı?" dedi."

Zübeyr bin el-Avvam sözüne devamla şöyle dedi:

"Resululah (a.s.) kılıcı ona verdi. o, hemen çıktı. Ben de onu takip ettim. Ebu Dücane ulaşabildiği, yetişebildiği her şeyi yarıp yırtıyor ve kesip biçiyordu. Nihayet dağın eteğindeki kadınların yanına geldi. Ebu Süfyan'ın karısı Hind de onlarla birlikte idi ve şu recezeleri söylüyorlardı:

"Tarık'ın kızlarıyız bizler,
İlerlerseniz sizler, misk kukulu,
Döşekler yastıklar döşeriz size.
Geriler, kaçarsanız eğer
Nefret ederiz bizler, ayrılırız sizden."

Kılıcını kaldırıp, üzerine yürüyünce Hind çığlık attı. Ama kimse onun bağırmasına aldırış etmedi. Kimse gelmeyince Ebu Dücane vazgeçip gitti. Ben ona: "Senin her yaptığını gördüm, çok beğendim. Ancak sen kadını öldürmedin." dedim. O da bana: "O çığlık attı, fakat kimse onun davetine gelmedi. Resulullah (a.s)'ın kılıcıyla, yardımsız bırakılan bir kadını vurma hoşuma gitmedi." dedi."

٣٧٠ــ رَوَى مُسْلِمٌ عَنْ اَنَسِ بْنِ مَالِكٍ ــ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ ــ اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ ﷺ اَخَذَ سَيْفًا يَوْمَ اُحُدٍ، فَقَالَ: «مَنْ يَاْخُذُ مِنِّي هٰذَا؟» فَبَسَطُوا اَيْدِيَهُمْ ــ كُلُّ اِنْسَانٍ مِنْهُمْ يَقُولُ: اَنَا، اَنَا ــ فَقَالَ: «فَمَنْ يَاْخُذُهُ بِحَقِّهِ؟» فَاَحْجَمَ الْقَوْمُ، فَقَالَ سِمَاكُ بْنُ خَرْشَةَ، اَبُو دُجَانَةَ: اَنَا اٰخِذُهُ بِحَقِّهِ، قَالَ: فَاَخَذَهُ فَفَلَقَ بِهِ هَامَ الْمُشْرِكِينَ.

370- Müslim, Enes bin Malik (r.a.)'den şöyle rivayet etti:

369- Keşfu'l Estar (2/322). Kitabu'l-Hicre ve'l-Meğazi, Bab-ı Gazvet'i-Uhud. Haysemi, Mecma'üz-Zevaid (6/109)

370- Müslim (4/1917) 44-Kitab-ı fezailis-sahabe, Bab: 25

"Resulullah (a.s.) Uhud günü eline bir kılıç aldı ve: "Bunu benden kim alır?" buyurdu. Orada bulunan her bir insan: "Ben, ben" diyerek ellerini uzattılar. Resulullah (a.s.): "Bunu hakkıyla kim alır?" diye sordu. Bu soru üzerine herkes geri çekilip, onu almaktan çekindiler.

Bu sırada Simâk bin Haraşe Ebu Dücane: "Ben onu, hakkını vermek üzere alıyorum" dedi ve aldı. Daha sonra bu kılıçla müşriklerin başlarını yarıp tepeledi."

٣٧١ــ رَوَى الْحَاكِمُ عَنْ جَابِرٍ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ــ قَالَ: قَالَ لِي أَبِي: يَابُنَيَّ لاَأَدْرِي لَعَلِّيِ أَنْ أَكُونَ فِي أَوَّلِ مَنْ يُصَابُ غَدًا وَذٰلِكَ يَوْمَ أُحُدٍ، فَأُوصِيكَ بِبَنَيَّاتِ عَبْدِاللَّهِ خَيْرًا، فَالْتَقَوْا فَأُصِيبَ ذٰلِكَ الْيَوْمَ.

371- Hakim, el-Müstedrek'de, Cabir bin Abdullah (r.a.)'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Babam bana: "Yavrucuğum, bilmiyorum belki de yarın Uhud günü ilk şehid ben olurum. Sana, baban Abdullah'ın kızlarını hayırla vasiyet ederim." dedi. İki ordu karşılaştı ve o gün babama şehidlik nasib oldu."

٣٧٢ــ رَوَى مُسْلِمٌ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ــ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ يَقُولُ يَوْمَ أُحُدٍ: «اَللّٰهُمَّ إِنَّكَ إِنْ تَشَأْ لاَتُعْبَدْ فِي الْأَرْضِ».

372- Müslim, Enes bin Malik (r.a.)'ten şöyle rivayet etti:

"Resulullah (a.s.) Uhud gününde: "Allah'ım! Eğer sen dilersen, yeryüzünde sana ibadet edecek kimse kalmaz" diyordu."

İmam Nevevi, Müslim şerhinde şöyle diyor:

"Eğer sen dilersen, yeryüzünde sana ibadet edecek kimse kalmaz" sözü ile ilgili olarak ulema şunları söyledi: Bu hadiste Allah'ın kaderine teslimiyet ve "Şer Allah tarafından murad edilmemiş ve takdir olunmamıştır." iddiasında bulunan azgın kadercilere bir reddiye vardır. Allah onların bu söylediklerinden münezzeh ve âlidir. Peygamber (a.s.)'in bu sözü de Allah'tan tekrar tekrar yardım istemektir. Bu rivayette Peygamber (a.s.)'in bu sözünü Uhud günü söylediği

---

371- Hakim, El-Müstedrek (3/203), Kitab-ı Ma'rifet'is-Sahebe. Hakim, bu hadisin şeyhayinin şartlarına göre sahih bir hadis olduğunu, fakat ikisinin de tahriç etmediklerini söylemiştir.

372- Müslim (3/363). 32- Kitabu'l-Cihad ves-Siyer, Bab: 745

seraheten gelmiştir. Başka bir rivayette ise bunu Bedir'de söylediği nakledilmektedir. Siyer ve meğazi kitaplarında meşhur olan da Bedir'de söylenmiş olduğudur. Bu iki rivayet arasında bir aykırılık yoktur. Her iki günde de bunu söylemiştir."

٣٧٣ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ عَنْ سَعْدِ بْنِ اَبِي وَقَّاصٍ اَنَّ عَبْدَاللَّهِ بْنَ جَحْشٍ قَالَ لَهُ يَوْمَ اُحُدٍ: اَلاَ تَدْعُو اللَّهَ؟ فَخَلَوْا فِي نَاحِيَةٍ فَدَعَا سَعْدٌ فَقَالَ: يَارَبِّ اِذَا لَقِيتُ الْعَدُوَّ فَلَقِّنِي رَجُلاً شَدِيدًا بَأْسُهُ شَدِيدًا حَرْدُهُ أُقَاتِلُهُ وَيُقَاتِلُنِي، ثُمَّ ارْزُقْنِي الظَّفَرَ عَلَيْهِ حَتَّى أَقْتُلَهُ وَاَخُذَ سَلَبَهُ فَأَمَّنَ عَبْدُاللَّهِ بْنُ جَحْشٍ ثُمَّ قَالَ: اَللَّهُمَّ ارْزُقْنِي رَجُلاً شَدِيدًا حَرْدُهُ شَدِيدًا بَأْسُهُ، اُقَاتِلُهُ فِيكَ وَيُقَاتِلُنِي، ثُمَّ يَأْخُذُنِي فَيَجْدَعُ أَنْفِي وَأُذُنِي فَإِذَا لَقِيتُكَ غَدًا: قُلْتَ: مَنْ جَدَعَ أَنْفَكَ وَأُذُنَكَ؟ فَأَقُولَ: فِيكَ وَفِي رَسُولِكَ ﷺ فَتَقُولَ: صَدَقْتَ، قَالَ سَعْدٌ: يَابُنَيَّ كَانَتْ دَعْوَةُ عَبْدِاللَّهِ بْنِ جَحْشٍ خَيْرًا مِنْ دَعْوَتِي، لَقَدْ رَأَيْتُهُ اٰخِرَ النَّهَارِ وَإِنَّ أَنْفَهُ وَاُذُنَهُ لَمُعَلَّقَانِ فِي خَيْطٍ.

373- Taberani, Sa'd bin Ebi Vakkas (r.a.)'dan Abdullah bin Cahş (r.a.)'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Uhud günü Abdullah bin Cahş bana: "Dua etmiyor musun?" dedi."

Ravi diyor ki,

"İkisi Uhud'un tenha bir köşesine çekilip oturdular. Sa'd son olarak şöyle dua etti: "Ya Rab! Sabahleyin düşmanla karşılaşınca, beni son derece kinli, kızgın, savaşcı bir adamla karşılaştır. Senin yolunda onunla çarpışayım. O da benimle çarpışsın. Sonra, ona karşı bana zafer nasib et, onu öldüreyim." Ebi Vakkas'ın duasına "amin" dedikten sonra ellerini semaya kaldırıp:

"Allah'ım bana sabahleyin son derece kinli, kızgın, savaşcı bir adamla karşılaşmak nasib et. Senin yolunda onunla çarpışayım. O da benimle çarpışsın ve beni şehid etsin. Elbisemi soysun. Sonra da burnumu, kulağımı kessin, sana kavuştuğum zaman:

"Ey Abdulah! Burnun, kulağın nerede, ne sebepten ötürü kesildi?" diye bana sorarsın. Ben de:

"Ya Rab! Senin ve Resulünün yolunda kesildi" derim. Sen de "Doğru söyledin" diyerek beni tasdik edersin" diye dua etti. Sa'd bin Ebi Vakkas oğluna:

373- Haysemi, Mecma üz-Zevaid (9/301)

"Yavrucuğum, Abdullah bin Cahş'ın duası benim duamdan daha hayırlı idi. Gündüzün sonuna doğru onun kulaklarını ve burnunu bir ipe dizili olarak gördüm." dedi."

٣٧٤ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ عَنْ أَبِي طَلْحَةَ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ــ قَالَ: كُنْتُ فِيمَنْ تَغَشَّاهُ النُّعَاسُ يَوْمَ أُحُدٍ، حَتَّى سَقَطَ سَيْفِي مِنْ يَدِي مِرَارًا، يَسْقُطُ وَآخُذُهُ، وَيَسْقُطُ فَآخُذُهُ.

374- Buhari, Ebu Talha (r.a.)'dan şöyle rivayet etmiştir:

"Ebu Talha dedi ki: "Ben Uhud günü kendilerini uyku bürüyen kişilerin içindeydim. Kılıcım elimden defalarca düştü. O düşüyor, ben alıyordum, o düşüyor ben onu elime alıyordum."

Tirmizi(1)nin rivayeti de şöyledir ve Enes (r.a.)'den rivayet edilmiştir:

"Ebu Talha (r.a.) dedi ki: "Uhud vak'asında savaş mevzilerinde iken bizi uyku bastırdı." Ebu Talha o gün kendisinin de uykunun bastırdığı kişiler arasında olduğunu anlattı ve şöyle dedi: "Kılıcım elimden düşmeğe başlamıştı. Onu alıyorum, elimden düşüyor ve yine alıyorum. Diğer fırka; kendilerinden başka bir derdi olmayan en korkak, en ödlek ve hakka karşı en nankör gurup olan münafıklardı."

Tirmizi'nin(2) diğer bir rivayeti de şöyle: Ebu Talha (r.a.)'dan rivayet edilmiştir:

"Dedi ki: "Uhud vak'asında başımı kaldırarak etrafıma bakınmaya başladım. Müslümanlardan o gün kalkanının altında uyuklamaktan sallanmayan kimse yoktu. İşte Allahu Teala'nın: "Sonra Allah size kaygının arkasından güven ve (onun bir alemeti olarak) uyku indirdi"(3) sözü budur."

Öyle anlaşılıyor ki, uyuklama onlara iki defa gelmişti. Biri savaştan önce, diğeri savaştan sonra. Bu rivayetler ikisine de işaret ediyor. Şu ayet-i kerime'nin işaret ettiği, savaştan sonraki uyuklamadır:

"Sonra Allah size kaygının arkasından güven ve (onun bir alameti olarak) uyku indirdi..."(4)

374- Buhari (7/365), 64-Kitabu'l-Meğazi, Bab: 4

1) Tirmizi (5/229), 48-Kitab-ı Tefsiri'l-Kur'an. Bab: 4. Ebu Talha'dan rivayet edilmiş ve "bu hadis sahih hasen bir hadistir" denilmiştir.

2) Tirmizi (5/229), 48- Kitab-ı Tefsir'il- Kur'an. Bab: 4

3) Al-i İmran Suresi: 154

4) Al-i İmran Suresi: 154

Hadiste: *"Biz mevzilerimizde iken..."* ifadesinin işaret ettiği uyuklama olayı savaştan önceki uyuklama haliydi. Bu konu bazı ravilere karışık geldiğinden, bu iki rivayeti birleştirmişlerdir.

UHUD SAVAŞININ KIZIŞMASI

٣٧٥ــ رَوَى الْحَاكِمُ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ــ أَنَّهُ قَالَ: مَا نُصِرَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ فِي مَوْطِنٍ كَمَا نُصِرَ يَوْمَ أُحُدٍ، قَالَ: فَأَنْكَرْنَا ذٰلِكَ فَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: بَيْنِي وَبَيْنَ مَنْ أَنْكَرَ ذٰلِكَ كِتَابُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ، إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ فِي يَوْمِ أُحُدٍ ﴿حَتَّى إِذَا فَشِلْتُمْ وَتَنَازَعْتُمْ فِي الْأَمْرِ وَعَصَيْتُمْ مِنْ بَعْدِ مَا أَرَاكُمْ مَا تُحِبُّونَ مِنْكُمْ مَنْ يُرِيدُ الدُّنْيَا وَمِنْكُمْ مَنْ يُرِيدُ الْآخِرَةَ ثُمَّ صَرَفَكُمْ عَنْهُمْ لِيَبْتَلِيَكُمْ وَلَقَدْ عَفَا عَنْكُمْ وَاللَّهُ ذُو فَضْلٍ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ﴾ وَإِنَّمَا عَنَى بِهٰذَا الرُّمَاةَ، وَذٰلِكَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ أَقَامَهُمْ فِي مَوْضِعٍ، ثُمَّ قَالَ: «اِحْمُوا ظُهُورَنَا، فَإِنْ رَأَيْتُمُونَا نُقْتَلُ فَلَا تَنْصُرُونَنَا وَإِنْ رَأَيْتُمُونَا قَدْ غَنِمْنَا فَلَا تَشْرَكُونَا» فَلَمَّا غَنِمَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ، وَأَبَاحُوا عَسْكَرَ الْمُشْرِكِينَ اِنْكَشَفَ الرُّمَاةُ جَمِيعًا فَدَخَلُوا فِي الْعَسْكَرِ يَنْتَهِبُونَ، وَقَدِ الْتَقَتْ صُفُوفُ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ، فَهُمْ هٰكَذَا، وَشَبَّكَ بَيْنَ أَصَابِعِ يَدَيْنِ، وَالْتَبَسُوا، فَلَمَّا أَخَلَّ الرُّمَاةُ تِلْكَ الْخَلَّةَ الَّتِي كَانُوا فِيهَا، دَخَلَ الْخَيْلُ مِنْ ذٰلِكَ الْمَوْضِعِ عَلَى أَصْحَابِ النَّبِيِّ ﷺ فَضَرَبَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا وَالْتَبَسُوا، وَقُتِلَ مِنَ الْمُسْلِمِينَ نَاسٌ كَثِيرٌ، وَقَدْ كَانَ الرَّسُولُ ﷺ وَأَصْحَابُهُ أَوَّلَ النَّهَارِ حَتَّى قُتِلَ مِنْ أَصْحَابِ لِوَاءِ الْمُشْرِكِينَ سَبْعَةٌ أَوْ تِسْعَةٌ، وَجَالَ الْمُسْلِمُونَ جَوْلَةً نَحْوَ الْجَبَلِ، وَلَمْ يَبْلُغُوا حَيْثُ يَقُولُ النَّاسُ الْغَابَ، إِنَّمَا كَانَ تَحْتَ الْمِهْرَاسِ، وَصَاحَ الشَّيْطَانُ: قُتِلَ مُحَمَّدٌ، فَلَمْ يَشُكُّوا فِيهِ أَنَّهُ حَقٌّ فَمَا زِلْنَا كَذٰلِكَ مَا نَشُكُّ أَنَّهُ قَدْ قُتِلَ، حَتَّى طَلَعَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ بَيْنَ السَّعْدَيْنِ، فَعَرَفْنَاهُ بِتَكَفُّؤِ كَأَنَّهُ لَمْ يُصِبْنَا مَا أَصَابَنَا، قَالَ: فَرَقِيَ نَجْوَنَا وَهُوَ يَقُولُ: إِذَا مَشَى، قَالَ: فَفَرِحْنَا، حَتَّى دَمَّوْا وَجْهَ نَبِيِّهِمْ» قَالَ وَيَقُولُ مَرَّةً أُخْرَى: «اَللّٰهُمَّ إِنَّهُ «اِشْتَدَّ غَضَبُ اللَّهِ عَلَى قَوْمٍ إِلَيْنَا قَالَ: فَمَكَثَ سَاعَةً، فَإِذَا أَبُو سُفْيَانَ يَصِيحُ فِي لَيْسَ لَهُمْ أَنْ يَعْلُونَا» حَتَّى انْتَهَى

اَسْفَلِ الْجَبَلِ، اُعْلُ هُبَلْ اُعْلُ هُبَلْ ــ يَعْنِي اِلٰهَتَهُ ــ أَيْنَ ابْنُ اَبِي كَبْشَةَ؟ أَيْنَ ابْنُ أَبِي قُحَافَةَ؟ أَيْنَ ابْنُ الْخَطَّابِ؟ فَقَالَ عُمَرُ: يَارَسُولَ اللّٰهِ! أَلاَ أُجِيبُهُ قَالَ: «بَلٰى» فَلَمَّا قَالَ اُعْلُ هُبَلْ قَالَ عُمَرُ: اَللّٰهُ أَعْلٰى وَاَجَلُّ فَقَالَ اَبُو سُفْيَانَ: يَا ابْنَ الْخَطَّابِ اِنَّهُ يَوْمُ الصَّمْتِ فَعَادَ فَقَالَ: أَيْنَ ابْنُ أَبِي كَبْشَةَ؟ أَيْنَ ابْنُ أَبِي قُحَافَةَ؟ أَيْنَ ابْنُ الْخَطَّابِ؟ فَقَالَ عُمَرُ: هٰذَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهِ وَسَلَّمَ ، وَهٰذَا اَبُو بَكْرٍ وَهَا أَنَا ذَا عُمَرُ فَقَالَ اَبُو سُفْيَانَ: يَوْمٌ بِيَوْمِ بَدْرٍ، اَلاَيَّامُ دُوَلٌ وَالْحَرْبُ سِجَالٌ، فَقَالَ عُمَرُ: لاَسَوَاءَ قَتْلاَنَا فِى الْجَنَّةِ وَقَتْلاَكُمْ فِي النَّارِ. قَالَ: اِنَّكُمْ لَتَزْعُمُونَ ذٰلِكَ لَقَد خِبْنَا اِذًا وَخَسِرْنَا. ثُمَّ قَالَ اَبُو سُفْيَانَ: اَمَا اِنَّكُمْ سَوْفَ تَجِدُونَ فِي قَتْلاَكُمْ مُثْلَةً، وَلَمْ يَكُنْ ذٰلِكَ عَنْ رَأْيِ سَرَاتِنَا، ثُمَّ اَدْرَكَتْهُ حَمِيَّةُ الْجَاهِلِيَّةِ، فَقَالَ: أَمَا اِنَّهُ اِذْ كَانَ ذٰلِكَ لَمْ نَكْرَهْهُ.

375- Hakim, İbn-i Abbas (r.a.)'dan şöyle rivayet etmiştir:

"İbn-i Abbas dedi ki: "Resulullah (a.s.)'a Uhud günü yardım edildiği gibi hiç bir yerde yardım edilmedi." Hadisin ravilerinen biri dedi ki: "Biz bunu kabul etmedik. Bunun üzerine İbn-i Abbas: "Benimle, bunu kabul etmeyen kişi arasındaki hakem Allah (c.c.)'ın kitabıdır. Allah (c.c.), Uhud savaşında hakkında şöyle buyuruyor: "Andolsun ki, Allah, size verdiği sözde durdu. O'nun izniyle kafirleri kırıp geçiriyordunuz, ama Allah size arzuladığınız zaferi gösterdikten sonra gevşeyip bu hususta çekiştiniz ve isyan ettiniz; sizden kimi dünyayı, kimi ahireti istiyordu; derken denemek için Allah sizi geri çevirip bozguna uğrattı. Andolsun ki O, sizi bağışladı. Allah'ın inananlara nimeti boldur."(1)

Cenab-ı Hak, şüphesiz ki, bununla okçuları kastediyor. Hz. Peygamber (a.s.) onları önemli bir yere yerleştirmişti. Sonra onlara: "Bizi arkamızdan koruyunuz. Bizim yenilip öldürüldüğümüzü görseniz de sakın bizim yardımımıza gelmeyiniz, düşmanı yenip ganimet toplamağa koyulduğumuzu görseniz de sakın bize katılmayınız." diye talimat verdi. Resulullah (a.s.)'ın ordusu ganimet toplamaya ve müşriklerin ordugahlarında bulunan levazımatı ele geçirmeye başlayınca, hepsi bulundukları yeri terkedip(2) ordunun içine girdiler ve ganimet toplamaya koyuldular. Hz. Peygamber (a.s.)'in ashabının safları birbirine karıştı.

375- Hakim, el-Müstedrek (2/296) Hakim, bu hadisin isnadının sahih bir hadis olduğunu ama Buhari ve Müslim'in tahriç etmediklerini söylemiştir. Hafız Zehebi ise onu kabul etmiştir. İmam Ahmed, Müsned (1/287)

1) Al-i İmran Suresi: 152

İbn-i Abbas iki elinin parmaklarını birbirine geçirerek: *"İşte böyle oldu"* dedi ve sözüne devam etti:

"Okçular bulundukları o tepeyi boşaltınca süvariler buradan Hz. Peygamber (a.s.)'in ashabına hücüm etti. Bu ani baskın üzerine müslümanlar şaşırıp birbirine vurdular ve müslümanlardan bir çok insan öldürüldü. Resulullah (a.s.) ve ashabı henüz günün başlangıcında idiler. Hatta müşriklerin sancaktarlarından yedi veya dokuz kişi öldürülmüştü. Müslümanlar dağa doğru çekildiler. Halkın "eVabe' dediği yere ulaşamadılar. Orası Mihras(3) suyunun altında idi. O sırada şeytan bağırdı: "Muhammed öldürüldü!" Müslümanlar bunun gerçek olduğuna inandılar. Resulullah (a.s.), Sa'd bin Ubade'nin arasında gözükünceye kadar, biz onun öldürüldüğünde şüphe etmiyorduk. Onu dimdik yürümesinden tanıdık."

Ravi diyor ki:

"Biz çok sevindik, hatta başımıza gelenler sanki hiç başımıza gelmemişti. Resulullah bize doğru çıkarken: "Allah'ın gazabı, Resulünün yüzünü kana boyayan kavim hakkında şiddetli oldu." diyordu. Bir defasında da: "Allah'ım, onların yukarımıza çıkmalarına, üzerimize yükselmelerine izin verme." diyordu.

Bir süre geçtikten sonra, bir de ne görelim, Ebu Süfyan dağın alt tarafında:

"Yüce ol Hûbel! Yüce ol Hûbel!" diye bağırıyor. Sonra: "Muhammed nerede? Ebu Kuhafe (Ebu Bekir) nerede? İbnu'l-Hattab nerede?" diyordu.

Hz. Ömer (r.a.):"Ya Resulullah, ona cevap vereyim mi?" dedi. Hz. Peygamber (a.s.): "Hayır" dedi. Ebu Süfyan tekrar: "Yüce ol Hûbel" diyerek bağırınca, Hz.Ömer (r.a.) dayanamayıp: "En yüksek ve en yüce olan Allah'dır" diye karşılık verdi. Ebu Süfyan: "Ey Hattab oğlu! Bugün sizin için susmak günüdür" dedi ve tekrar: "Muhammed nerede? Ebu Bekir nerede? Hattab oğlu nerede?" dedi. Hz. Ömer (r.a.): "İşte Resulullah (a.s.), işte Ebu Bekir, işte ben" diyerek cevap verdi. Bunun üzerine Ebu Süfyan: "Bugün Uhud günü, Bugün Bedir gününün karşılığıdır. Zaman değişkendir. Savaş bir nasibdir, bazan bu tarafa bazan öbür tarafa güler." dedi. Hz.Ömer (r.a.): "Biz sizinle bir değiliz: Bizim öldürülenlerimiz cennette, sizin öldürülenleriniz cehennemdedir." dedi. Ebu Süfyan: "Bununla siz, bizim zarar ve ziyan içinde olduğumuzu mu iddia ediyorsunuz? Ama siz, öldürülenlerinize müsle (uzuvlarını kesme) yapıldığını göreceksiniz. Bu ileri gelenlerimizin görüşü değildir." dedi. Sonra onu kör taassub tutunca: "Bu yapılanları pek de çirkin bulmadık ve yadırgamadık" dedi."

---

2) İbn-i Hişam'ın beyanına göre okçuların hepsi yerlerini terketmemiştir. Altı kişisi yerlerinde kalmışlar ve şehid olmuşlardır. Okçuların kumandanı Abdullah bin Cûbeyr idi ve o da şehid olanlar arasındaydı.

3) Mihras: Uhud dağı yamacındaki bir su.

DERSLER VE ÖĞÜTLER

Dr.Ramazan el-Buti bu konu ile ilgili değerlendirmesinde şunları söylüyor:

"Resulullah (a.s.)'ın öldürüldüğü haberinin müslümanların saflarında yayılmasının hikmeti neydi?

Müslümanların Resulullah (a.s.)'a olan bağlılıkları ve O'nun mübarek vücudunun aralarında bulunması kendileri için bir kuvvet kaynağı idi. Oysa onlar, Resulullah (a.s.)'ın kendilerinden ayrılıp, gideceğini düşünmüyorlardı, ondan sonra tutunacakları bir gücü akıllarına bile getirmiyorlardı. Resulullah (a.s.)'ın vefat edeceğini düşünmüyorlardı. Onlar bu gerçeği hiç hesaba katmıyorlardı. Kuşkusuz onlar, Resulullah (a.s.)'ın gerçekten vefatı haberiyle bu gafletlerinden uyandırılmış olsalardı, mutlaka bu haber onların kalplerini parçalar, imani yapılarını sarsar, belki de bir çoğunun kalbindeki bu yapıyı yerle bir ed erdi.

Bu yalan haberin yayılması, ibret alınması gereken bir hikmete işarettir. Ve bu hikmet akıllara durgunluk verecek çaptadır. Çünkü müslümanlar bu yalan haberin ardından gönüllerine yerleştirmeleri gereken hakikatı gözlerini açarak görecek ve Resulullah (a.s.)'ın aralarından gideceğini gördükleri zaman topuklarının üzerinde geriye dönerek eski dinlerine geçmeyeceklerdi.

Resulullah (a.s.)'ın öldürüldüğü haberini duydukları zaman bir çok müslümanın gösterdiği zayıflık ve geri çekilme hali ibret alınması gereken bir haldi. Bu yüce dersleri açıklamak için şu ayet-i kerimeler inmişti. Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor:

"Muhammed ancak bir peygamberdir. O'ndan önce daha nice peygamberler gelip geçmişti. Şimdi o eceliyle ölür veya öldürülürse, siz ökçelerinizin üzerinde gerisin geri mi döneceksiniz? Kim böyle ökçeleri üzerine arkaya dönerse, elbette Allah'a hiç bir şeyle zarar vermiş olamaz. Allah şükredenleri mükafatlandıracaktır."(1)

Bu hikmetin olumlu etkisi, Resulullah (a.s.) fiilen 'Yüce dost'a kavuştuğu gün ortaya çıkmıştı. Uhud'da ortaya çıkan bu yalan haber -ki onunla ilgili olarak Kur'an ayetleri inmiştir- müslümanları uyarmış ve dikkatlerini gerçeklere çevirmiştir.

Bundan ötürü müslümanlar üzüntülü kalbleriyle Resulullah (a.s.)'ı uğurlamışlar ve O'nun kendilerine bıraktığı 'emanet'e dönmüşlerdi. O emanet: Allah'a davet ve O'nun yolunda cihaddır. Müslümanlar, imanları ve güçlü akideleri ve Allah'a olan tevekkülleriyle samimi olarak o emanet sayesinde ayakta durmaktadırlar."

---

1) Al-i İmran Suresi: 144

٣٧٦ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِاللَّهِ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ــ قَالَ: قَالَ رَجُلٌ لِلنَّبِيِّ ﷺ يَوْمَ أُحُدٍ: أَرَأَيْتَ إِنْ قُتِلْتُ فَأَيْنَ أَنَا؟ قَالَ: «فِي الْجَنَّةِ» فَأَلْقَى تَمَرَاتٍ فِي يَدِهِ، ثُمَّ قَاتَلَ حَتَّى قُتِلَ.

376- **Buhari,** Cabir bin Abdullah (r.a.)'dan şöyle rivayet etmiştir:

"Cabir dedi ki: "Bir adam Uhud günü Resulullah'a: "Ben öldürülürsem nerede olacağım, bana bildirir misin?" diye sordu. Resulullah (a.s.): "Cennette" buyurdu. Adam elindeki hurmaları attı. Sonra öldürülünceye kadar çarpıştı."

İbn-i Hacer el-Askalani, 'Fethu'l-Bari'de şunları kaydediyor:

"Enes (r.a.) hadisinde bu olayın Bedir günü olduğu hakkında açıklama vardır. Bu olayın Uhud günü olduğu hususunda da Cabir (r.a.) hadisinde açıklama bulunmaktadır. Bunun iki olay ve iki adam hakkında meydana geldiği ortadadır. Yine en doğrusunu Allah bilir.

Bu hadisede, sahab-i kiramın, İslamın zafere ulaşması isteği, şehitlik arzusu ve Allah'ın rızasını kazanma duygusu açıkca görülmektedir."

٣٧٧ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ــ قَالَ: دَخَلَ عَلِيُّ ابْنُ أَبِي طَالِبٍ عَلَى فَاطِمَةَ يَوْمَ أُحُدٍ فَقَالَ: خُذِي هٰذَا السَّيْفَ غَيْرَ ذَمِيمٍ. فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «لَئِنْ كُنْتَ أَحْسَنْتَ الْقِتَالَ لَقَدْ أَحْسَنَهُ سَهْلُ بْنُ حُنَيْفٍ وَأَبُو دُجَانَةَ سِمَاكُ بْنُ خَرَشَةَ».

377- **Taberani,** İbn-i Abbas (r.a.)'dan şöyle rivayet etmiştir:

"İbn-i Abbas şöyle dedi: "Ali bin Ebi Talib (r.a.), Uhud günü Hz.Fatıma (r.a.)'nın yanına geldi ve O'na: "Bu kılıcımı al ve kanını yıka" dedi. O sırada orada bulunan Hz.Peygamber (a.s.): "Sen nasıl hakkıyla çarpıştıysan, Sehl bin Huneyf de, Ebu Dücane Simak bin Haraşe de aynı şekilde çarpışmışlardır." buyurdu."

٣٧٨ــ وَرَوَى أَبُو يَعْلَى عَنْ عُقْبَةَ مَوْلَى جَبْرِ بْنِ عَتِيكٍ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا

376- Buhari (7/354), 64-Kitabu'l-Meğazi. 17-Bab-ı Gazvet-i Uhud.
Müslim: (3/509) 33-Kitabu'l-İmare. 41-Bab-u Sûbutûl cenneti fi şehid.
377- Haysemi, Mecma üz-Zevaid (6/123)

ــ قَالَ: شَهِدْتُ أُحُدًا مَعَ مَوَالِيَّ فَضَرَبْتُ رَجُلاً مِنَ الْمُشْرِكِينَ، فَلَمَّا قَتَلْتُهُ قُلْتُ: خُذْهَا مِنِّي وَأَنَا الرَّجُلُ الْفَارِسِيُّ، فَلَمَّا بَلَغَتْ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «أَلاَ قُلْتَ خُذْهَا وَأَنَا الْغُلاَمُ الْأَنْصَارِيُّ فَإِنَّ مَوْلَى الْقَوْمِ مِنْ أَنْفُسِهِمْ».

378- Ebu Ya'lâ, Cabr bin Hayk'ın mevlası, Ukbe (r.a.)'den rivayet etmiştir:

"Ukbe şöyle dedi: "Efendilerle beraber Uhud'da hazır bulundum. Müşriklerden bir adama vurdum. Onu öldürürken: "Al bunu da benden. Ben İran asıllı bir adamım" dedim. Bu söz Resulullah (a.s.)'a ulaşınca: "Onu al, ben ensari bir köleyim demeliydin. Çünkü bir kavmin kölesi kendilerinden sayılır." buyurdu".

٣٧٩ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ــ قَالَ: لَقِينَا الْمُشْرِكِينَ يَوْمَئِذٍ، وَأَجْلَسَ النَّبِيُّ ﷺ جَيْشًا مِنَ الرُّمَاةِ، وَأَمَّرَ عَلَيْهِمْ عَبْدَاللَّهِ وَقَالَ: «لاَتَبْرَحُوا إِنْ رَأَيْتُمُونَا ظَهَرْنَا عَلَيْهِمْ فَلاَ تَبْرَحُوا، وَإِنْ رَأَيْتُمُوهُمْ ظَهَرُوا عَلَيْنَا فَلاَ تُعِينُونَا» فَلَمَّا لَقِينَا هَرَبُوا، حَتَّى رَأَيْتُ النِّسَاءَ يَشْتَدِدْنَ فِي الْجَبَلِ، رَفَعْنَ عَنْ سُوقِهِنَّ، قَدْ بَدَتْ خَلاَ خِيلُهُنَّ فَأَخَذُوا يَقُولُونَ: الْغَنِيمَةَ، الْغَنِيمَةَ، فَقَالَ عَبْدُاللَّهِ عَهِدَ إِلَيَّ النَّبِيُّ ﷺ : أَنْ لاَتَبْرَحُوا، فَأَبَوْا، فَلَمَّا أَبَوْا صُرِفَ وُجُوهُهُمْ، فَأُصِيبَ سَبْعُونَ قَتِيلاً، وَأَشْرَفَ أَبُو سُفْيَانَ فَقَالَ: أَفِي الْقَوْمِ مُحَمَّدٌ؟ فَقَالَ: «لاَتُجِيبُوهُ» قَالَ: أَفِي الْقَوْمِ ابْنُ أَبِي قُحَافَةَ؟ قَالَ: «لاَتُجِيبُوهُ» فَقَالَ: أَفِي الْقَوْمِ ابْنُ الْخَطَّابِ؟ فَقَالَ: إِنَّ هَؤُلاَءِ قُتِلُوا، فَلَوْ كَانُوا أَحْيَاءً لأَجَابُوا، فَلَمْ يَمْلِكْ عُمَرُ نَفْسَهُ، فَقَالَ كَذَبْتَ يَاعَدُوَّ اللَّهِ، أَبْقَى اللَّهُ عَلَيْكَ مَايُخْزِيكَ، قَالَ أَبُو سُفْيَانَ: أُعْلُ هُبَلْ. فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ : «أَجِيبُوهُ» قَالُوا: مَا نَقُولُ؟ قَالَ: «قُولُوا: اَللَّهُ أَعْلَى وَأَجَلُّ» قَالَ أَبُو سُفْيَانَ: لَنَا الْعُزَّى، وَلاَ عُزَّى لَكُمْ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ : «أَجِيبُوهُ». قَالُوا: مَا نَقُولُ؟ قَالَ: «قُولُوا: اَللَّهُ مَوْلاَنَا، وَلاَ مَوْلَى لَكُمْ» قَالَ أَبُو سُفْيَانَ: يَوْمٌ بِيَوْمِ بَدْرٍ، وَالْحَرْبُ سِجَالٌ، وَتَجِدُونَ مُثْلَةً، لَمْ آمُرْ بِهَا، وَلَمْ تَسُؤْنِي.

379- Buhari, Berâ bin Azib (r.a.)'den şu şekilde rivayet etmiştir:

378- Haysemi, Mecma üz-Zevaid (6/115)

379- Buhari (7/349) 64- Kitabu'l-Meğazi 17-Bab-u Gazvet-i Uhud.

"Berâ dedi ki: "O gün müşriklerle karşılaştık. Resulullah (a.s) okçuları yerleştirip, başlarına Abdullah'ı komutan olarak tayin etti ve onlara: "Düşmanları yendiğimizi görseniz de sakın burayı terketmeyin. Onların bizi yendiklerini görseniz de sakın burayı terketmeyin ve bizim yardımımıza koşmayın." diye talimat verdi. Nihayet düşmanla karşılaştık, onları bozguna uğrattık, kaçtılar. Hatta müşrik kadınların eteklerini toplayıp dağa doğru kaçtıklarını gördüm. Kaçarken bacaklarındaki halhalları gözüküyordu. Bunun üzerine Abdullan bin Cübeyr'in komutasındaki okçular: "Haydin ganimete!" diye bağırmaya başladılar. Abdullah bin Cübeyr onlara: "Hz. Peygamber (a.s.) bana, "Sakın yerinizi terketmeyin!" diye kesin emir vermişti" dedi. Fakat onlar kabul etmediler. Onların komutanlarını dinlemeyip, gitmeleriyle yüz geri edilmeleri bir oldu. Bundan dolayı da yetmiş kişi katledildi.

Ebu Süfyan yaklaşarak:"Müslümanlar arasında Muhammed var mı?" diye sordu. Hz. Peygamber (a.s.): "Sakın ona cevap vermeyiniz!" buyurdu. cevap alamayınca: "Peki Ebu Bekir onların arasında mı?" dedi. Hz. Peygamber (a.s.) "Sakın cevap vermeyiniz!" buyurdu. Ebu Süfyan: "İbnü'l-Hattab onların arasında mı?" diye sordu. Hz. Peygamber (a.s.) "Sakın cevap vermeyiniz" dedi. Bunun üzerine Ebu Süfyan: "O halde bunların hepsi öldürüldü. Eğer hayatta olsalardı, elbette cevap verirlerdi" dedi. Hz.Ömer (r.a.) kendini tutamadı: "Yalan söyledin, ey Allah'ın düşmanı! Allah seni zelil ve hakir etmek için onları sağ bıraktı." dedi. Ebu Süfyan: "Yüce ol ey Hübel!" deyince, Hz.Peygamber (a.s.): "Ona cevap veriniz" buyurdu. Onlar da: "Ne diyelim?" dediler. Hz. Peygamber (a.s.): "En yüksek ve en yüce olan Allah'dır" diye söyleyin" buyurdu.

Ebu Süfyan: "Bizim Uzza'mız var, sizin yok"(1) dedi. Hz. Peygamber (a.s.): "Ona cevap veriniz" buyurdu. Onlar da: "Ne diyelim?" dediler. Resulullah (a.s.): "Deyiniz ki: Allah bizim mevlamızdır, sizin Mevlanız yok" buyurdu. Ebu Süfyan: "Bu, Bedir gününe karşılık bir gündür. Savaş kuyunun kovası gibi bir iner bir çıkar. Ölülerinizin cesetlerine işkence yapıldığını göreceksiniz. Ben onları emretmedim, fakat bana pek çirkin de gelmedi." dedi."

Ebu Davud'un ikinci rivayetinde şu ifadeler yer almaktadır:

"Yüzleri geri çevrildi" Ravi sözüne devamla: *"Yenilmiş olarak geldiler"* dedi. Bir başka rivayetde: *"Vallahi ben, kadınları dağa çıkarken gördüm"* sözü vardır.

İbn-i Hacer, 'Fethu'l-Bari'de şunları söyler: *"Müşrik kadınlar eteklerini topladılar. Yani hızlı kaçmalarına yardım etsin diye eteklerini topladılar."*

İbn-i İshak'ın Zübeyr bin el-Avvam'dan rivayet ettiği hadiste:

---

1) Uzza ve Hübel, cahiliye döneminde arapların taptıkları putlardan ikisinin adıdır.

"Zübeyr şunları söyledi: "Vallahi, ben baktığım zaman Utbe'nin kızı, Ebu Süfyan'ın karısı Hind'in ayak bileziklerini ve arkadaşlarının eteklerini toplayarak kaçıştıklarını bile görüyordum. Onlar, az veya çok, hiç bir şey elde edemeyeceklerdi. Çünkü biz onları bozguna uğratmış, dağıtmıştık.

Fakat okçular ganimet toplamak amacıyla yerlerinden ayrılarak, arkamızı düşman süvarilerine açınca, süvariler arkamızdan gelip bize saldırdılar.

o sırada birisi de: "Haberiniz olsun! Muhammed öldürüldü!" diye bağırdı. O zaman biz geri döndük. Onlar da bize doğru dönüp peşimize düştüler. Halbuki, biz onların sancaktarlarını öldürdükten sonra, onlardan hiç biri sancaklarının yanına bile yanaşamamıştı."

İbn-i Hacer der ki:

"Buhari'nin rivayet ettiği bu hadiste, Hz.Ebu Bekir ve Hz.Ömer (r.a.)'in, Resulullah (a.s.)'ın nazarındaki yer ve hususiyetlerini belirten bir mana vardır. Resulullah (a.s.)'ın düşmanları, o ikisinden başkasını tanımıyorlardı. Çünkü Ebu Süfyan o ikisinden başkasını sormamıştı. Bir diğer mana da, kişinin Allah'ın nimetini hatırlaması ve o nimetin şükrünü bilmesi ve kusurunu kabul etmesidir.

Yine bu hadis-i şerifte, bir yasağı işlemeden dolayı meydana gelen zararın sadece işleyene değil herkese şamil olduğu anlatılmaktadır. Nitekim Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor:

"Bir de öyle fitneden sakının ki, o, içinizden sadece zulmedenlere erişmekle kalmaz (genele sirayet eder ve hepsi perişan olur). Biliniz ki, Allah'ın azabı şiddetlidir."(1)

Dünyayı seçen kişinin eline, dünya geçmediği gibi ahiretini de kaybetmiş olur. Bu olaydan, Sahabe-i Kiram öğüt almış bir daha böylesine hatalara düşmemeye, emirlere daha çok itaat etmeye ve kendilerinden olmadığı halde kendilerindenmiş gibi tavır takınan düşmanlardan sakınmağa dikkat etmişlerdir. Yüce Allah (c.c.) Al-i İmran suresindeki şu ayet-i kerimeler ile buna işaret etmiştir:

"Eğer siz (Uhud'da) bir acıya uğradınızsa, (Bedir'de de düşmanınız olan) o kavim aynı acıya uğramıştır. İşte böylece biz, zafer günlerini insanların kâh bir kesimine, kâh diğer kesimine nasib ederiz. Ta ki, Allah, iman edenleri ortaya çıkarsın ve aranızdan şahitler edinsin. Allah zalimleri sevmez. Bir de (böylece) Allah, iman edenleri günahlarından temize çıkarmak, kafirleri de helak etmek ister."(2)

---

1) Enfal Suresi: 25

2) Al-i İmran Suresi: 140 - 141

"Allah, kirlenmişi temizden ayırdetmeksizin mü'minleri bulunduğunuz halde bırakacak değildir. Bununla beraber Allah size gaybı da bildirecek değildir. Fakat Allah, elçilerinden dilediğini ayırdeder. O halde, Allah'a ve Peygamberine iman edin. Eğer iman eder, takva sahibi olursanız, sizin için de çok büyük ecir vardır."(1)

İbn-i Hacer, Uhud'daki dağılmadan ve bozgundan söz ederek şunları söylemektedir:

"Müslümanlar üç guruba ayrılmışlardı:

a) Yenilgiden sonra Medine yakınına kadar giden gurub. Bunların sayısı azdı. Bunlar savaş bitinceye kadar geri dönmediler. Onlar hakkında şu ayet indi: "(Uhud'da) iki ordu karşılaştığı gün, sizi bırakıp gidenleri şeytan, sırf işledikleri bazı şeyler yüzünden şımartmak istemişti. Yine de Allah onları affetti. Çünkü Allah çok bağışlayıcı ve çok yumuşaktır."(2)

b) Hz. Peygamber (a.s.)'in öldürüldüğünü duyunca şaşkına dönen gurub. Artık onların tek gayesi kendilerini savunmak veya savaşta öldürülünceye kadar aynı basiret üzere devam etmek olmuştu. Sahabe-i Kiramın çoğunluğu böyleydi.

c) Hz. Peygamber (a.s.)'le birlike direnen gurub. Sonra ikinci gurub Hz. Peygamber (a.s.)'in sağ olduğunu öğrenince, yavaş yavaş tekrar Resulullah (a.s.)'ın yanına döndü. Bununla, Hz. Peygamber (a.s.)'le kalanların sayısı hakkındaki çeşitli haberlerin arası bulunmuş olur. Muhammed bin Aiz'in, Muttalib bin Hantab'dan mürsel olarak yaptığı rivayete göre; Resulullah (a.s.)'la beraber oniki kişiden başka kimse kalmamıştı. İbn-i Sa'd'a göre de, yedisi ensardan yedisi de muhacirlerden olmak üzere Hz. Peygamber (a.s.)'le birlikte direnenlerin sayısı ondört kişidir.

Müslim'in Enes (r.a.)'den rivayet ettiği hadis-i şerifte, Hz. Peygamber (a.s.)'in, ikisi muhacirlerden; Talha ve Sa'd, yedisi de ensardan olmak üzere toplam dokuz kişinin arasında yalnız kaldığı belirtilmektedir.

Vakidi bunların isimlerini saymış ve; Ebu osman en-Neh'di, Hz.Talha bin Ubeydullah ile Sa'd bin Ebi Vakkas (r.a.)'ı anmakla yetinmiştir.

Taberi, Süddi tarikiyle şunu rivayet etmiştir: "İbn-i Kam'a, Hz.Peygamber (a.s.)'e ok atıp, dişini kırıp, yüzünü yaralayınca ve Sahabe-i Kiram yenilerek etrafa dağıldı. Resulullah (a.s.) onları çağırmaya başlayınca, yanına otuz kişi toplandı..." Taberi bundan sonra olayın geri kalan kısmını anlatmaktadır."

---

1) Al-i İmran Suresi0 179

2) Al-i İmran Suresi: 155

٣٨٠ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ــ قَالَ: غَابَ عَمِّي أَنَسُ بْنُ النَّضْرِ عَنْ قِتَالِ بَدْرٍ، فَقَالَ: يَارَسُولَ اللَّهِ، غِبْتُ عَنْ أَوَّلِ قِتَالٍ قَاتَلْتَ الْمُشْرِكِينَ، لَئِنِ اللَّهُ أَشْهَدَنِي قِتَالَ الْمُشْرِكِينَ لَيَرَيَنَّ اللَّهُ مَا أَصْنَعُ، فَلَمَّا كَانَ يَوْمُ أُحُدٍ وَانْكَشَفَ الْمُسْلِمُونَ قَالَ: اَللَّهُمَّ إِنِّي أَعْتَذِرُ إِلَيْكَ مِمَّا صَنَعَ هٰؤُلَاءِ ــ يَعْنِي أَصْحَابَهُ ــ وَأَبْرَأُ إِلَيْكَ مِمَّا صَنَعَ هٰؤُلَاءِ ــ يَعْنِي الْمُشْرِكِينَ ــ ثُمَّ تَقَدَّمَ، فَاسْتَقْبَلَهُ سَعْدُ بْنُ مُعَاذٍ، فَقَالَ: يَاسَعْدَ بْنَ مُعَاذٍ، اَلْجَنَّةَ وَرَبِّ النَّضْرِ، إِنِّي أَجِدُ رِيحَهَا مِنْ دُونِ أُحُدٍ، قَالَ سَعْدٌ: فَمَا اسْتَطَعْتُ يَارَسُولَ اللَّهِ مَا صَنَعَ، قَالَ أَنَسٌ: فَوَجَدْنَا بِهِ بِضْعًا وَثَمَانِينَ ضَرْبَةً بِالسَّيْفِ، أَوْ طَعْنَةً بِرُمْحٍ، أَوْ رَمْيَةً بِسَهْمٍ، وَوَجَدْنَاهُ قَدْ قُتِلَ، وَقَدْ مَثَّلَ بِهِ الْمُشْرِكُونَ، فَمَا عَرَفَهُ أَحَدٌ إِلَّا أُخْتُهُ بِبَنَانِهِ، قَالَ أَنَسٌ: كُنَّا نُرَىٰ ــ أَوْ نَظُنُّ ــ أَنَّ هٰذِهِ الْآيَةَ نَزَلَتْ فِيهِ وَفِي أَشْبَاهِهِ: ﴿مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ﴾.

380- Buhari, Enes bin Malik (r.a.)'den şöyle rivayet etmiştir:

"Enes dedi ki: "Amcam Enes bin Nadr, Bedir savaşında yoktu. Bundan dolayı: "Ya Resulullah, ben, müşriklerle yaptığın ilk savaşta yoktum. Eğer Allah beni müşriklerle savaş meydanında bulundurursa, onlara neler yapacağımı Allah herkese gösterecektir." demişti.

Uhud günü olup ve müslümanlar da etrafa dağılınca: "Allah'ım, şu müslümanların yapmış oldukları şeyden dolayı, senden af ve özür dilerim. Şu müşriklerin, Resulullah (a.s.)'a karşı işledikleri cinayetlerden beni uzak tutman için de sana sığınırım." diyerek kılıcını çekip ilerledi. Karşısına Sa'd bin Muaz çıktı. Muaz'a şöyle dedi: "Varlığımı kudret elinde tutan Allah'a yemin ederim ki: Ben cennetin kokusunu Uhud'un dibinde alıyorum." Daha sonra Sa'd bin Muaz: "Ya Resulullah, doğrusu ben, onun yaptıklarını yapmağa asla güç yetiremedim." dedi."

Yine Enes anlatıyor:

"Biz onda yetmiş küsür kılıç darbesi veya mızrak yarası ya da ok izi bulduk. Biz onu öldürülmüş olarak bulduğumuzda, müşrikler onun cesedine işkence yapışlardı. Onu hiç kimse tanıyamadı. Yalnız kız kardeşi onu parmak uçlarından tanıyabildi." Enes bin Malik, "Ahzab ayetindeki şu ayetin onun ve ben-

380- Buhari: (6/21). 56- Kitabu'l cihad, Bab: 121410

zerlerinin hakkında indirildiğini zannediyoruz" dedi: "Mü'minlerden öyle yiğitler var..."

Müslim'de(1) şu rivayet yer almaktadır:

"Enes bin Malik şöyle dedi: "İsmini almış olduğum amcam (Enes bin Nadr), Resulullah (a.s) ile beraber Bedir'de hazır bulunamamıştı. Bu durum kendisine çok ağır gelmişti ve: "Ben, Resulullah (a.s.)'ın hazır bulunmuş olduğu ilk şehid olma yerinden uzakta bulundurulmuştum. Eğer Allah bana bundan sonra Resulullah (a.s)'ın maiyetinde bir şehid olma yeri daha gösterirse, Allah benim ne yapacağımı muhakkak gösterecektir" demişti. Ve başka bir şey demekten sakınmıştı."

Enes sözüne devamla, *"O, Resulullah (a.s.)'la beraber Uhud'da bulundu. Sa'd bin Muaz'la karşılaştı. Enes bin Nadr o'na: "Ey Ebu Amr! Nereye, nereye gidiyorsun? Ne hoş cennetin kokusu! Ben onu Uhud'un dibinde buluyorum" dedi".*

Ravi diyor ki: *"Şehid edilinceye kadar müşriklerle çarpıştı. Onun cesedinde seksen civarında ok ve mızrak darbesi bulundu..."* Müslim'in geri kalan rivayeti Buhari'ninki gibidir.

İbn-i Hacer, 'Fethu'l-Bari'de şunları söyler:

"Ben Uhud'un dibinde cennetin kokusunu buluyorum" sözünün hakikat üzere olması muhtemeldir. Bu da, Enes bin Nadr'in bilinenden ziyade güzel bir kokuyu almış ve bu kokunun da cennetin kokusu olduğunu anlamış olması sebebiyledir. Yine kesin olarak böyle bir söz söylemiş olması ihtimali vardır. Hatta onun görünmeyeni kendine göre hissetmiş olması da muhtemeldir. Bu, savaştığı yerin kendisini cennete götürdüğüne bir işarettir."

"Yürüdü ve öldürüldü" ifadesi Abdul-Ala'nın rivayetinde şöyledir: "Sa'd bin Muaz dedi ki: *"Ya Resulullah, onun yaptığını, ben yapmağa güç yetiremem."*

Bu söz Enes bin Malik'in bu hadisi Sa'd bin Muaz'dan duyduğunu gösteriyor. Çünkü o, Enes bin Nadr'ın katledilmesinde orada değildi. Bu da Enes bin Nadr'ın cesaret ve kahramanlığını gösteriyor. Sa'd bin Mu'az, Uhud günü Resulullah (a.s.)'la beraber sebat ve mükemmel şecaat gösterdiği halde, Enes bin Nadr'ın mertebesine ulaşamamıştır.

Bu hadis-i şerif, cihadda katı davranmanın, şehitlik istemede kendini feda etmenin ve ahde vefa göstermenin cevazına işaret etmektedir.

---

1) Müslim (3/1512), 33-Kitabu'l-İmare, Bab: 41- 11

٣٨١ــ رَوَى مُسْلِم عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ــ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ أُفْرِدَ يَوْمَ أُحُدٍ فِي سَبْعَةٍ مِنَ الْأَنْصَارِ، وَرَجُلَيْنِ مِنْ قُرَيْشٍ، فَلَمَّا رَهِقُوهُ قَالَ: «مَنْ يَرُدُّهُمْ عَنَّا وَلَهُ الْجَنَّةُ؟» أَوْ: «هُوَ رَفِيقِي فِي الْجَنَّةِ» فَتَقَدَّمَ رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ، فَقَاتَلَ حَتَّى قُتِلَ، ثُمَّ رَهِقُوهُ أَيْضًا، فَقَالَ: «مَنْ يَرُدُّهُمْ عَنَّا وَلَهُ الْجَنَّةُ؟» أَوْ: «هُوَ رَفِيقِي فِي الْجَنَّةِ» فَتَقَدَّمَ رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ، فَقَاتَلَ حَتَّى قُتِلَ، فَلَمْ يَزَلْ كَذَلِكَ حَتَّى قُتِلَ السَّبْعَةُ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لِصَاحِبَيْهِ: «مَا أَنْصَفْنَا أَصْحَابَنَا».

381- Müslim, Enes bin Malik (r.a.)'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Uhud günü Resulullah (a.s.) yedisi ensardan, ikisi muhacirlerden olmak üzere dokuz kişi içinden ayrıldı. Düşmanlar kendisine yetişip yaklaştıkları zaman: "Cennete sahip olmak ya da cennette benim yoldaşım olmak üzere bunları bizden kim uzaklaştırır?" buyurdu. Hemen ensardan birileri geçip çarpıştı, nihayet şehid oldu. Sonra düşmanlar Resulullah (a.s.)'a yetişip yakaladıklarında tekrar: "Cennete sahip olmak ya da cennette benim yoldaşım olmak üzere şu düşmanları bizden kim uzaklaştırır? buyurdu. Hemen yine ensardan biri ileri geçip çarpıştı. Nihayet o da şehid oldu. Bu tarzda düşmanlar Resulullah (a.s.)'ı kuşatmaya, Resulullah (a.s.) da böyle söylemeye devam etti. Nihayet arka arkaya ensardan o yedi kişinin hepsi de şehid oldular. Bunun üzerine Resulullah (a.s.) yanında bulunan muhacirlerden iki arkadaşına hitaben: "Biz arkadaşlarımıza insaf etmedik" buyurdu."

"Biz arkadaşlarımıza insaf etmedik." ifadesi hakkında İbn-i Kayyım, iki vecih üzerinde rivayet edildiğini söyler:

Birinci vecih; yukarıdaki şeklidir. İkinci vecih ise: *"Arkadaşlarımız bize insaf etmediler."* şeklindedir. Birinci vecihde mana şudur: Ensar savaşmak için teker teker çıkarak nihayet hepsi şehid olup, o iki muhacir çıkmayınca Resulullah (a.s.) böyle buyurdu: Yani muhacirler ensara insaf etmedi, yardım etmedi, demek olur. İkinci vecihde de Resulullah (a.s.)'ı bırakıp kaçanlar kastedilmiş olur ki, onlar Resulullah (a.s)'ı az bir asker içinde yalnız bıraktılar. Bunun üzerine de sayıca az olan sahabiler teker teker şehid oldular. Bundan dolayı kaçanlar ne Resulullah (a.s.)'a ne de onunla birlikte sebat edenlere insaf etmediler, yani yardım etmediler anlamı ortaya çıkar.

İbn-i Hacer Fethu'l-Bari'de, Cabir'den şunu nakleder: *"Cabir (r.a.): "Halk, Uhud günü, Resulullah (a.s.)'ın yanından dağıldı ve onunla beraber Talha ile*

381- Müslim (3/1415) 32- Kitabu'l-cihad ves Siyer, Bab: 37

ensardan onbir kişi kaldı." dedi. Bu rivayetin isnadı sahihdir ve Enes hadisi gibidir. Fakat Enes'in hadisinde dört kişi ziyadesi vardır. Onların daha sonra gelme ihtimalleri söz konusudur.

Olaylar peşpeşe cereyan etmekte, şehid düşülen yerler birden fazla olmaktadır. Herkes ayrı bir meşhedden veya bir durumdan söz etmiştir. Bu kaviller arasında birbirleriyle çelişen nakiller yoktur.

٣٨٢ــ رَوَى مُسْلِمٌ عَنْ اَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: لَمَّا كَانَ يَوْمُ اُحُدٍ اِنْهَزَمَ نَاسٌ مِنَ النَّاسِ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ ، وَاَبُو طَلْحَةَ بَيْنَ يَدَيِ النَّبِيِّ ﷺ مُجَوِّبٌ عَلَيْهِ بِحِجَفَةٍ. قَالَ: وَكَانَ اَبُو طَلْحَةَ رَجُلاً رَامِيًا شَدِيدَ النَّزْعِ، وَكَسَرَ يَوْمَئِذٍ قَوْسَيْنِ اَوْ ثَلاَثًا. قَالَ: فَكَانَ الرَّجُلُ يَمُرُّ مَعَهُ الْجَعْبَةُ مِنَ النَّبْلِ. فَيَقُولُ: اُنْثُرْهَا لاَبِي طَلْحَةَ. قَالَ: وَيُشْرِفُ نَبِيُّ اللّٰهِ ﷺ يَنْظُرُ اِلَى الْقَوْمِ. فَيَقُولُ اَبُو طَلْحَةَ: يَانَبِيَّ اللّٰهِ! بِاَبِي اَنْتَ وَاُمِّي! لاَتُشْرِفْ لاَيُصِبْكَ سَهْمٌ مِنْ سِهَامِ الْقَوْمِ. نَحْرِي دُونَ نَحْرِكَ. قَالَ: وَلَقَدْ رَاَيْتُ عَائِشَةَ بِنْتَ اَبِي بَكْرٍ وَاُمَّ سُلَيْمٍ وَاِنَّهُمَا لَمُشَمِّرَتَانِ. اَرَى خَدَمَ سُوقِهِمَا. تَنْقُلاَنِ الْقِرَبَ عَلَى مُتُونِهِمَا، ثُمَّ تُفْرِغَانِهِ فِي اَفْوَاهِهِمْ، ثُمَّ تَرْجِعَانِ فَتَمْلاَنِهَا، ثُمَّ تَجِيئَانِ تُفْرِغَانِهِ فِي اَفْوَاهِ الْقَوْمِ. وَلَقَدْ وَقَعَ السَّيْفُ مِنْ يَدَيْ اَبِي طَلْحَةَ اِمَّا مَرَّتَيْنِ وَاِمَّا ثَلاَثًا، مِنَ النُّعَاسِ.

382- Müslim, Enes bin Malik (r.a.)'den şöyle rivayet etmiştir:

"Enes bin Malik şöyle dedi: "Uhud günü insanlar hezimete uğrayıp Peygamber (a.s.)'in yanından dağıldıkları zaman Ebu Talha (r.a.) Peygamber (a.s.)'in huzurunda deriden kalkanını ona siper yaparak sebat etmiş bulunuyordu. Ebu Talha maharetli bir ok atıcısı idi, Uhud günü o (çok ok attığından) iki yahut üç yay kırmıştı. O gün Ebu Talha'nın yanından -terkisi okla dolu olarak- geçen her mücahide Resulullah:

"Terkindeki okları Ebu Talha'nın önüne boşalt, o atsın" diyordu. Allah'ın Peygamberi, düşman okçularına bakmak için kalkarsa Ebu Talha hemen:

"Ey Allah'ın Resulu, anam babam sana feda olsun. Sakın ayağa kalkma. Düşman oklarından bir ok sana isabet edebilir. İşte göğsüm senin göğsünün önünde (siper)dir." derdi."

Enes (r.a.) der ki: *"Uhud günü Ebu Bekir (r.a.)'in kızı Hz.Aişe ile (annem)*

382- Müslim (3/1443), 32-Kitabu'l-cihad veş'siyer, Bab: 47

Ümmü Süleym'i (mücahidler arasında) gördüm. Bu iki kadın elbiselerini çemremişlerdi, bacaklarının halhallarını görüyorduk. Bunlar, sırtlarında kırbalar, çeviklikle su taşıyorlar, sonra bu suyu yaralıların ağızlarına döküyorlardı. Sonra kırbalar boşalınca süratle geri dönüp gelerek kırbaları dolduruyorlar, sonra gelip tekrar yaralı mücahidlerin ağızlarına boşaltıyorlardı. Yine Uhud günü Ebu Talha'nın elinden iki yahut üç kere uyuklamadan dolayı kılıcı düşmüştü."

Buhari'nin(1) rivayetinde ise şöyle denilmektedir: *"Ebu Talha tek bir kalkanla Resullah (a.s.)'la beraber korunuyordu. O, iyi bir ok atıcısıydı. Ebu Talha ok atınca Resulullah (a.s.) dikelir, okun düştüğü yere bakardı."*

٣٨٣ــ رَوَى الْحَاكِمُ عَنْ مُوسَى بْنِ طَلْحَةَ اَنَّ طَلْحَةَ رَجَعَ بِسَبْعٍ وَثَلاَثِينَ اَوْ خَمْسٍ وَثَلاَثِينَ بَيْنَ ضَرْبَةٍ وَطَعْنَةٍ وَرَمْيَةٍ تُرَصِّعُ جَبِينَهُ وَقُطِعَتْ سَبَّابَتُهُ وَشُلَّتِ الْاِصْبَعُ الَّتِي تَلِيهَا.

383- Hakim, Musa bin Talha (r.a.)'dan şöyle rivayet etmiştir:

"Talha, Uhud'da otuz yedi yahut otuz beş tane ok ve mızrak yaralarıyla döndü. Alnı yarılmış, parmağı da parçalanmıştı. Parmakları bundan dolayı çolak olmuştu."

٣٨٤ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ عَنْ قَيْسِ بْنِ اَبِي حَازِمٍ رَحِمَهُ اللَّهُ قَالَ: رَاَيْتُ يَدَ طَلْحَةَ الَّتِي وَقَى بِهَا النَّبِيَّ ﷺ قَدْ شُلَّتْ.

384- Buhari, Kays bin Ebu Hazım (r.a.)'ın şöyle dediğini rivayet eder:

"Ben Talha'nın Hz. Peygamber (a.s)'i koruduğu çolak olmuş elini gördüm."

Başka bir rivayette(2) de: *"Ben Talha'nın çolak elini gördüm. Uhud günü onunla Hz. Peygamber (a.s.)'i korumuştu."*

اَلْاَحَدَ عَشَرَ، حَتَّى ضُرِبَتْ يَدُهُ، فَقُطِعَتْ اَصَابِعُهُ، فَقَالَ: حَسٍّ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «لَوْ قُلْتَ: بِسْمِ اللَّهِ لَرَفَعَتْكَ الْمَلاَئِكَةُ وَالنَّاسُ يَنْظُرُونَ» ثُمَّ رَدَّ اللَّهُ الْمُشْرِكِينَ.

383- Hakim, el-Müstedrek (3/25). Hakim: "Bu hadis, Şeyheyn'in şartlarına göre sahihdir. Ama tahriç etmediler" demiştir.

384- Buhari (7/82). 62-Kitab-ı fezailissahabe, Bab: 14

1) Buhari (6/93), 56-Kitabu'l Bab: 80

2) Buhari (7/359), 64-Kitabu'l Meğazi, Bab: 18

٣٨٥ــ رَوَى النَّسَائِيُّ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِاللَّهِ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ــ قَالَ: لَمَّا كَانَ يَوْمُ أُحُدٍ وَوَلَّى النَّاسُ، كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فِي نَاحِيَةٍ فِي اثْنَيْ عَشَرَ رَجُلاً مِنَ الْأَنْصَارِ، وَفِيهِمْ طَلْحَةُ بْنُ عُبَيْدِاللَّهِ، فَأَدْرَكَهُمُ الْمُشْرِكُونَ، فَالْتَفَتَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ ، وَقَالَ: «مَنْ لِلْقَوْمِ؟» فَقَالَ طَلْحَةُ: أَنَا، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «كَمَا أَنْتَ» فَقَالَ رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ: أَنَا يَارَسُولَ اللَّهِ، فَقَالَ: «أَنْتَ» فَقَاتَلَ حَتَّى قُتِلَ، ثُمَّ الْتَفَتَ فَإِذَا الْمُشْرِكُونَ، فَقَالَ: «مَنْ لِلْقَوْمِ؟» فَقَالَ طَلْحَةُ: أَنَا، قَالَ: «كَمَا أَنْتَ» فَقَالَ رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ: أَنَا، فَقَالَ: «أَنْتَ» فَقَاتَلَ حَتَّى قُتِلَ، ثُمَّ لَمْ يَزَلْ يَقُولُ ذٰلِكَ، وَيَخْرُجُ إِلَيْهِمْ مِنَ الْأَنْصَارِ، فَيُقَاتِلُ قِتَالَ مَنْ قَبْلَهُ حَتَّى يُقْتَلَ حَتَّى بَقِيَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَطَلْحَةُ بْنُ عُبَيْدِاللَّهِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «مَنْ لِلْقَوْمِ؟» فَقَالَ طَلْحَةُ: أَنَا فَقَاتَلَ طَلْحَةُ قِتَالَ

385- Nesai, Cabir bin Abdullah (r.a.)'dan şu şekilde rivayet etmiştir:

"Uhud savaşında, müslümanlar dağılıp kaçıştıklarında, Resulullah (a.s.) ensardan oniki kişi ile beraber bir köşede kalmıştı. O oniki kişi arasında Talha bin Ubeydullah da vardı. Müşrikler, onlara yetişince, Resulullah (a.s.) yanındakilere dönerek:

"Müşriklere kim karşı koyacak?" buyurdu: Talha (r.a.) hemen:

"Ben" dedi. Resulullah (a.s):

"Sen yerinde dur" buyurdu. Ensardan bir adam çıkarak:

"Ben, ya Resulullah!" dedi. Resulullah (a.s.):

"Peki sen çık" buyurdu. Adam şehid oluncaya kadar, müşriklerle çarpıştı. Resulullah (a.s.) dönüp müşriklerin yine saldırıya geçtiklerini görünce:

"Onlara karşı kim çıkacak?" buyurdu. Talha (r.a.) da:

"Ben" dedi. Resulullah (a.s.):

"Sen dur" buyurdu. Ensardan bir adam:

"Ben çıkayım" dedi. Resulullah (a.s.):

"Peki sen çık" buyurdu. O adam şehid oluncaya kadar savaştı. Bu böyle devam etti. Her defasında, Resulullah (a.s.) aynı şekilde soruyor, ensar'dan biri çıkıyor, bir önceki gibi savaşıp şehid düşüyordu. Nihayet Resulullah (a.s.) ile

385- Nesai (6/29), Kitabu'l-çiahd, Bab: Mâyekûlü men yat'anü.

Talha kaldı. Resulullah:

"Kim karşı koyacak?" buyurunca; Talha:

"Ben" dedi ve kendisinden önceki onbeş kişi gibi çarpıştı elinden yaralanıp, parmakları kesilince, Talha (r.a.) çığlık attı. Bunun üzerine Resulullah (a.s.):

"Eğer "Bismillah" deseydin, melekler halkın gözü önünde seni göğe çıkarırlardı. Sonra da Allah müşrikleri mağlup ederdi" buyurdu."

٣٨٦ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِم عَنْ أَبِي عُثْمَانَ النَّهْدِيِّ رَحِمَهُ اللَّهُ قَالَ: لَمْ يَبْقَ مَعَ النَّبِيِّ ﷺ فِي بَعْضِ تِلْكَ الْأَيَّامِ ــ الَّتِي قَاتَلَ فِيهِنَّ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ ــ غَيْرُ طَلْحَةَ وَسَعْدٍ، عَنْ حَدِيثِهِمَا.

386- Buhari ile **Müslim**, Ebu osman en-Nehdi (r.a.)'den şöyle rivayet etmişlerdir:

"Resulullah (a.s.)'ın çarpıştığı şu günlerin bazısında (öyle saatler oldu ki, o saatlerde) Resulullah (a.s.)'ın yanında Talha ile Sa'd bin Ebi Vakkas'dan başka kimse kalmadı." Ravi Ebu osman, bu hadisi başkasından **değil o iki sahabiden** rivayet etmiştir.

İbn-i Hacer 'Fethu'l-Bari'de şunları söyler:

"Ebu Nuaym 'el-Müstarac'da Abdullah bin Muaz tarıkiyle Mütemer'den şu hadis-i şerifi nakleder: "Süleyman dedi ki: "Ben Ebu Osman'a: "Bunu nerden öğrendin?" diye sordum. O da "İkisinin (Talha ile Sa'd'ın) hadisinden" dedi. Bu ona karışık geliyordu. Çünkü Mikdat, Hz.Peygamber (a.s.)'le kalanlardan değildi. Fakat Mikdat'ın bu saldırıdan sonra gelmiş olma ihtimali vardır. Yine ikisinin bazı yerlerde Resulullah (a.s.)'tan uzaklaşmış olmaları da muhtemeldir."

Müslim, Sabit tarıkiyle Enes (r.a.)'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Hz. Peygamber (a.s.) Uhud günü ikisi muhacirden, yedisi de ensardan olmak üzere dokuz kişinin içinde kaldı." Bu iki kişi ile Talha ve Sa'd kasdedilmiştir. Söz konusu hasr ile o iki muhacire tahsis kastedilmiştir. Ravi muhtemelen şöyle demiştir: *"Hz. Peygamber (a.s.)'le beraber bu ikisinden başka, muhacirlerden kimse yoktu... Yenilgi vuku bulunca ve şeytan da: "Muhammed öldürüldü" diye bağırınca, her biri kendi canının derdine düştü, (Sa'd hadisinde*

386- Buhari: (7/82) 62-Kitabu fezailis sahabe, Bab: 14
Müslim (1879) 44-Kitabu fezailissahabe, Bab: 6

olduğu gibi) sonra yakından Hz.Peygamber (a.s.)'in hayatta olduğunu anlayınca teker teker onun yanına döndüler. Bundan sonra Hz. Peygamber (a.s.), onları savaşa çağırdı. Artık onlar da savaşla meşgul oldular."

İbn-i İshak, hasen bir isnadla Zübeyr bin Avvam (r.a.)'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Uhud günü okçular mal toplamaya yönelince arkamızdan kuşatıldık. Birisi: "Haberiniz olsun Muhammed öldürüldü" diye bağırınca bizler dönüp kaçtık, düşman da üzerimize çullandı."

٣٨٧ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ عَنْ عَائِشَةَ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ــ قَالَتْ: لَمَّا كَانَ يُومُ أُحُدٍ هُزِمَ الْمُشْرِكُونَ فَصَرَخَ إِبْلِيسُ لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَيْهِ أَيْ عِبَادَاللَّهِ، أُخْرَاكُمْ، فَرَجَعَتْ أُولاَهُمْ، فَاجْتَلَدَتْ هِيَ وَأُخْرَاهُمْ، فَبَصُرَ حُذَيْفَةُ، فَإِذَا هُوَ بِأَبِيهِ الْيَمَانِ، فَقَالَ: أَيْ عِبَادَاللَّهِ، أَبِي، أَبِي، قَالَ: قَالَتْ: فَوَاللَّهِ مَا احْتَجَزُوا حَتَّى قَتَلُوهُ، فَقَالَ حُذَيْفَةُ: يَغْفِرُاللَّهُ لَكُمْ، قَالَ عُرْوَةُ: فَوَاللَّهِ مَازَالَتْ فِي حُذَيْفَةَ مِنْهَا بَقِيَّةُ خَيْرٍ، حَتَّى لَحِقَ بِاللَّهِ.

387- Buhari, Hz. Aişe (r.a.)'den şu şekilde rivayet etmiştir:

"Hz.Aişe (r.a.) dedi ki: "Uhud günü müşrikler yenilince, İblis -Allah'ın laneti üzerine olsun-: "Ey Allah'ın kulları! (Ey müslümanlar!) Arkanıza bakınız, arkanızdan sakınınız," diyerek seslendi. Müslümanlar arkalarına döndüler, (müslümanı, kafiri ayırdedemiyerek) birbirleriyle çarpışmağa başladılar. Huzeyfe (r.a.) baktı, bir de ne görsün: Babası el-Yeman. Hemen Huzeyfe: "Ey Allah'ın kulları! Babam, Babam!" diye seslendi."

Hadisin ravisi Urve, Hz. Aişe'nin şöyle dediğini nakletmeye devam eder:

"Vallahi, kargaşa esnasında onu bir türlü bırakmadılar, sonunda öldürdüler. Huzeyfe (r.a.): "Allah size mağfiret etsin" dedi.."

Bir başka rivayette de şöyle denilmektedir: *"Hz.Peygamber (a.s.) Huzeyfe'ye babasının diyetini verdi, fakat o, diyeti kabul etmeyip müslümanlara tasadduk etti. Bu durum, onun peygamberimiz nezdindeki derecesini yükseltti."*

٣٨٨ــ رَوَى الْبَزَّارُ عَنْ أَبِي بَكْرٍ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ــ : لَمَّا انْصَرَفَ النَّاسُ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ كُنْتُ أَوَّلَ مَنْ فَاءَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَجَعَلْتُ أَنْظُرُ إِلَى رَجُلٍ

387- Buhari (7/361), 64-Kitabu'l Meğazi, Bab: 18

يُقَاتِلُ بَيْنَ يَدَيْهِ فَقُلْتُ: كُنْ طَلْحَةَ، ثُمَّ نَظَرْتُ فَإِذَا أَنَا بِإِنْسَانٍ خَلْفِي كَأَنَّهُ طَائِرٌ فَلَمْ أَشْعُرْ أَنْ أَدْرَكَنِي، فَإِذَا هُوَ أَبُو عُبَيْدَةَ بْنُ الْجَرَّاحِ، وَإِذَا طَلْحَةُ بَيْنَ يَدَيْهِ صَرِيعًا، قَالَ: دُونَكُمْ أَخُوكُمْ فَقَدْ أَوْجَبَ، فَتَرَكْنَاهُ، وَأَقْبَلْنَا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَإِذَا قَدْ أَصَابَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فِي وَجْهِهِ سَهْمَانِ فَأَرَدْتُ أَنْ أَنْزِعَهُمَا فَمَا زَالَ أَبُو عُبَيْدَةَ يَسْأَلُنِي وَيَطْلُبُ إِلَيَّ حَتَّى تَرَكْتُهُ فَنَزَعَ أَحَدَ السَّهْمَيْنِ وَأَزَمَّ عَلَيْهِ بِأَسْنَانِهِ فَقَلَعَهُ، وَابْتَدَرْتُ إِحْدَى ثَنِيَّتَيْهِ، ثُمَّ لَمْ يَزَلْ يَسْأَلُنِي وَيَطْلُبُ إِلَيَّ أَنْ أَدَعَهُ يَنْزِعُ الْآخَرَ، فَوَضَعَ ثَنِيَّتَهُ عَلَى السَّهْمِ وَأَزَمَّ عَلَيْهِ كَرَاهِيَةَ أَنْ يُؤْذِيَ النَّبِيَّ ﷺ إِنْ تَحَوَّلَ فَنَزَعَهُ وَابْتَدَرَتْ ثَنِيَّتُهُ أَوْ إِحْدَى ثَنِيَّتَيْهِ فَكَانَ أَبُو عُبَيْدَةَ أَهْتَمَ الثَّنَايَا.

388- Bezzar, Hz.Ebu Bekir (r.a.)'den şöyle rivayet etmiştir:

"Ebu Bekir (r.a.) der ki: "Uhud günü halk, Resulullah (a.s.)'ın yanından dağılıp uzaklaştıkları zaman, ben O'nun yanına yetişenlerin ilki idim. O'nun önünde çarpışan bir adama bakmaya başladım. Kendi kendime: "Talha olsun" dedim. Baktım ki arkamda kuş gibi bir adam duruyor. Bana nasıl ulaştığını hiç anlamadım. Bu kişi Ebu Ubeyde bin el-Cerrah idi. Talha da Hz. Peygamber (a.s.)'in önünde yerde yatıyordu. Bize "Kardeşlerinize bakınız" dedi. O sakinleşince hemen Resulullah (a.s.)'a doğru yöneldik: Resulullah (a.s.)'ın yüzüne miğferinin halkalarından ikisi iki şakağına batmıştı. Ben onları çıkarmak istedim. Ebu Ubeyde ısrarla benim çekilmemi istedi. Ben de çekildim. Halkalardan birisini ön dişlerinden birisiyle çekip çıkarırken, bir dişi çıktı. Sonra Resulullah (a.s.)'ın öteki yanağına baktı. Yine bana, aradan çekilmemi söyledi. Halkalardan ikincisini ön dişlerinin ikincisiyle çekip çıkarırken de ikinci dişi çıktı. Bunun için onun iki dişi eksikti."

٣٨٩ــ رَوَى الْحَاكِمُ عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: أَقْبَلَ أُبَيُّ بْنُ خَلَفٍ يَوْمَ أُخِذَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ يُرِيدُهُ فَاعْتَرَضَ رِجَالٌ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ فَأَمَرَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ فَخَلَّوْا سَبِيلَهُ فَاسْتَقْبَلَهُ مُصْعَبُ بْنُ عُمَيْرٍ أَخُو بَنِي عَبْدِالدَّارِ، وَرَأَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ تَرْقُوَةَ أُبَيٍّ مِنْ فُرْجَةِ

388- Bezzar, Keşfü'l-Estar (2/324) Kitabu'l hicre ve'lmeğazi, Bab: Gazvet-ü Uhud. Bezzar: "Bu hadisi Hz.Ebu Bekir'den başka ref'edeni bilmiyoruz. Yine bundan başka bir isnadı olduğunu da bilmiyoruz" dedi. Bu hadisi hasen mertebesine yükselten tarıkları vardır.

بَيْنَ سَابِغَةِ الدِّرْعِ وَالْبَيْضَةِ، فَطَعَنَهُ بِحَرْبَتِهِ، فَسَقَطَ أُبَيٌّ عَنْ فَرَسِهِ وَلَمْ يَخْرُجْ مِنْ طَعْنَتِهِ دَمٌ فَكَسَرَ ضِلْعًا مِنْ أَضْلَاعِهِ فَأَتَاهُ أَصْحَابُهُ وَهُوَ يَخُورُ خُوَارَ الثَّوْرِ فَقَالُوا لَهُ: مَا أَعْجَزَكَ إِنَّمَا هُوَ خَدْشٌ، فَذَكَرَ لَهُمْ قَوْلَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ : «بَلْ أَنَا أَقْتُلُ أُبَيًّا» ثُمَّ قَالَ: وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَوْ كَانَ هٰذَا الَّذِي بِي بِأَهْلِ ذِي الْمَجَازِ لَمَاتُوا أَجْمَعِينَ، فَمَاتَ أُبَيٌّ إِلَى النَّارِ فَسُحْقًا لِأَصْحَابِ السَّعِيرِ قَبْلَ أَنْ يَقْدِمَ مَكَّةَ فَأَنْزَلَ اللَّهُ: ﴿وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ وَلَٰكِنَّ اللَّهَ رَمَىٰ﴾.

389- Hakim, Said bin el-Müseyyeb (r.a.)'den o da , babasından şunu rivayet etmiştir:

"İbnü'l-Müseyyeb dedi ki: "Ubey bin Halef, Uhud günü Peygamberimizi öldürmek niyetiyle ona doğru geldi. Mü'minlerden bazı kişiler ona engel oldular. Resulullah (a.s.) ona yol vermelerini emretti. Onlar da bıraktılar.

Mus'ab bin Umeyr onu karşıladı. Resulullah (a.s.), Ubeyy'in boynu ile zırh yakası arasındaki kısımdan mızrakla vurup yaraladı. Ubey atından yere düştü, ama yarasından kan çıkmadı. Kaburga kemiklerinden birini kırdı. Arkadaşları yanına geldiklerinde sığır gibi böğürüyordu. Arkadaşları ona:

"Sen ne kadar aciz bir adammışsın. Sendeki yara sadece bir çizik" dediler. O da onlara; Resulullah'ın: "Übeyy'i ben öldüreceğim" sözünü hatırlattı. Sonra: "Vallahi eğer bende olan bu yara Zü't-Maaz panayırı halkında olsaydı, hepsi de çoktan ölüp giderlerdi" dedi. Übeyy Mekke'ye ulaşamadan yolda ölüp cehenneme gitti. Yuh olsun cehennem halkına... Onun hakkında Cenab-ı Hak şu ayet-i kerimeyi indirdi:

"(Savaşta) onları siz öldürmediniz, fakat Allah öldürdü, attığın zaman da sen atmadın, fakat Allah attı ve bunu mü'minleri güzel bir imtihanla denemek için (yaptı). Şüphesiz Allah işiten ve bilendir."(1)

٣٩٠ــ رَوَى الْحَاكِمُ عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ــ قَالَ: لَمَّا جَالَ النَّاسُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ تِلْكَ الْجَوْلَةَ يَوْمَ أُحُدٍ تَنَحَّيْتُ فَقُلْتُ: أَذُودُ عَنْ نَفْسِي فَإِمَّا أَنْ أَسْتَشْهِدَ وَإِمَّا أَنْ أَنْجُوَ حَتَّى أَلْقَى رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى

389- Müstedrek (2/327) Hakim: "Bu hadis, Şeyheyn'in şartlarına göre sahihtir ama onu tahriç etmediler" demiştir.

1) Enfal Suresi: 17

اللَّهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهِ وَسَلَّمَ ، فَبَيْنَا اَنَا كَذٰلِكَ اِذَا بِرَجُلٍ مُخَمَّرٍ وَجْهُهُ مَا اَدْرِي مَنْ هُوَ؟ فَاَقْبَلَ الْمُشْرِكُونَ، حَتَّى قُلْتُ: قَدْ رَكِبُوهُ مَلاً يَدَهُ مِنَ الْحَصٰى، ثُمَّ رَمَى بِهِ فِي وُجُوهِهِمْ، فَنُكِبُوا عَلٰى اَعْقَابِهِمُ الْقَهْقَرٰى، حَتَّى يَاْتُوا الْجَبَلَ، فَفَعَلَ ذٰلِكَ مِرَارًا وَلاَ اَدْرِي مَنْ هُوَ؟ وَبَيْنِي وَبَيْنَهُ الْمِقْدَادُ بْنُ الْاَسْوَدِ فَبَيْنَا اَنَا اُرِيدُ اَنْ اَسْاَلَ الْمِقْدَادَ عَنْهُ، اِذْ قَالَ الْمِقْدَادُ: يَا سَعْدُ هٰذَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهِ وَسَلَّمَ يَدْعُوكَ فَقُلْتُ: وَاَيْنَ هُوَ؟ فَاَشَارَ لِيَ الْمِقْدَادُ اِلَيْهِ فَقُمْتُ، وَلَكَاَنَّهُ لَمْ يُصِبْنِي شَيْءٌ مِنَ الْاَذٰى، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهِ وَسَلَّمَ : «اَيْنَ كُنْتَ الْيَوْمَ يَاسَعْدُ؟» فَقُلْتُ: حَيْثُ رَاَيْتَ يَارَسُولَ اللَّهِ، فَاَجْلَسَنِي اَمَامَهُ، فَجَعَلْتُ اَرْمِي وَاَقُولُ: اَللّٰهُمَّ سَهْمَكَ فَارْمِ بِهِ عَدُوَّكَ، وَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «اَللّٰهُمَّ اسْتَجِبْ لِسَعْدٍ اَللّٰهُمَّ سَدِّدْ لِسَعْدٍ رَمْيَتَهُ اِيْهًا سَعْدُ فِدَاكَ اَبِي وَاُمِّي» فَمَا مِنْ سَهْمٍ اَرْمِي بِهِ اِلاَّ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهِ وَسَلَّمَ: «اَللّٰهُمَّ سَدِّدْ رَمْيَتَهُ وَاَجِبْ دَعْوَتَهُ اِيْهًا سَعْدُ» حَتَّى اِذَا فَرَغْتُ مِنْ كِنَانَتِي نَثَرَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهِ وَسَلَّمَ مَا فِي كِنَانَتِهِ فَنَبَلَنِي سَهْمًا نَضِيًّا وَكَانَ اَشَدَّ مِنْ غَيْرِهِ. قَالَ الزُّهْرِيُّ اِنَّ السِّهَامَ الَّتِي رَمَى بِهَا سَعْدٌ يَوْمَئِذٍ كَانَتْ اَلْفَ سَهْمٍ.

390- Hâkim, Sa'd bin Ebi Vakkas (r.a.)'dan şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Uhud günü halk, Resulullah (a.s.)'ın yanından uzaklaştıkları zaman, ben de bir köşeye çekilmiş bulunuyordum. Kendi kendime: "Ben kendimden ne şehidlik arzusunu, ne de kurtulma arzusunu atabiliyorum! dedim. Bu düşüncem, Resulullah (a.s.)'ın yanına varıncaya kadar devam etti. O sırada, kırmızı benizli, kim olduğunu bilmediğim bir adam müşriklerin ayaklarının dibine kadar sokuldu. Avucunadoldurduğu kumu, onların yüzlerine savurunca, müşrikler ökçeleri üzerinde arkalarına dönüp, dağa ulaşıncaya kadar kaçtılar. Bu hal birkaç kere oldu.

Hala onun kim olduğunu bilmiyordum. Mikdad bin Esved de onunla benim

---

390- Müstedrek (3/26) Kitabu'l-Meğazi. Hakim, bu hadisin Müslim'in şartına göre sahih olduğunu, ama şeyheyn'in tahriç etmediğini söylemiştir. Hafız Zehebi de onu ikrar etmiştir.

aramda bulunuyordu. Bir ara onun kim olduğunu Mikdad'dan sormağa niyetlenince, Mikdad: "Ey Sa'd! Resulullah seni çağırıyor" dedi. "Nerede?" diye sordum. Resulullah (a.s.)'ın bulunduğu yeri işaretle gösterdi. Hemen kalkıp yanına vardım. Hiç bir sıkıntı çekmemiş gibiydim. Resulullah (a.s.), bana: "Ey Sa'd, bugün nerelerdeydin?" diye sordu. Ben de: "Ya Resulullah her gördüğün yerde idim" diye cevap verdim.

Resulullah (a.s.) beni önüne oturtturdu. Ok atmağa başladım ve her atışta: "Allah'ım senin okundur! Onunla düşmanı vur!" diyordum. Resulullah (a.s.) da: "Allah'ım! Sa'd'ın duasını kabul et, Sa'd'ın atışını, okunu doğrult... Devam, devam Sa'd!. Babam, annem sana feda olsun" diyordu. Hiç bir ok atmadık ki, Resulullah (a.s.): "Allah'ım! onun atışını doğrult, duasını kabul et! Ha gayret Sa'd" dememiş olsun. Ok çantam boşalınca, Resulullah (a.s.) kendi çantasında bulunan okları da birer birer yayına yerleştirip bana attırdı. Okları yaya yerleştirmekte herkesten daha çabuk ve gayretli idi."

İmam Zühri, o gün Sa'd bin Ebi Vakkas'ın attığı okların sayısının bin tane olduğunu söyler.

٣٩١ــ رَوَى الْحَاكِمُ عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ قَالَ: كَانَ حَمْزَةُ بْنُ عَبْدِالْمُطَّلِبِ يُقَاتِلُ يَوْمَ أُحُدٍ بَيْنَ يَدَيْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ وَيَقُولُ: أَنَا أَسَدُاللَّهِ.

391- Hakim, Sa'd bin Ebi Vakkas (r.a.)'dan şöyle rivayet etmiştir:

"Sa'd dedi ki: "Hamza bin Abdulmuttalib, Uhud günü Resulullah (a.s.)'ın önünde çarpışıyor ve "Ben, Allah'ın arslanıyım" diyordu".

٣٩٢ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ عَمْرِو بْنِ أُمَيَّةَ الضَّمْرِيِّ رَحِمَهُ اللَّهُ قَالَ: خَرَجْتُ مَعَ عُبَيْدِاللَّهِ بْنِ عَدِيِّ بْنِ الْخِيَارِ، فَلَمَّا قَدِمْنَا حِمْصَ، قَالَ لِي عُبَيْدُاللَّهِ بْنُ عَدِيٍّ: هَلْ لَكَ فِي وَحْشِيٍّ نَسْأَلُهُ عَنْ قَتْلِ حَمْزَةَ؟ قُلْتُ: نَعَمْ، وَكَانَ وَحْشِيٌّ يَسْكُنُ حِمْصَ، فَسَأَلْنَا عَنْهُ، فَقِيلَ لَنَا: هُوَ ذَاكَ فِي ظِلِّ قَصْرِهِ، كَأَنَّهُ حَمِيتٌ، قَالَ: فَجِئْنَا حَتَّى وَقَفْنَا عَلَيْهِ بِيَسِيرٍ، فَسَلَّمْنَا، فَرَدَّ السَّلَامَ، قَالَ: وَعُبَيْدُاللَّهِ مُعْتَجِرٌ بِعِمَامَتِهِ، مَا يَرَى وَحْشِيٌّ إِلاَّ عَيْنَيْهِ وَرِجْلَيْهِ، فَقَالَ عُبَيْدُاللَّهِ: يَاوَحْشِيُّ، أَتَعْرِفُنِي؟ قَالَ: فَنَظَرَ إِلَيْهِ، ثُمَّ قَالَ: لاَ وَاللَّهِ، إِلاَّ أَنِّي أَعْلَمُ أَنَّ عَدِيَّ بْنَ الْخِيَارِ تَزَوَّجَ امْرَأَةً يُقَالُ لَهَا: أُمُّ قِتَالٍ بِنْتَ أَبِي الْعِيصِ، فَوَلَدَتْ لَهُ غُلَامًا بِمَكَّةَ، فَكُنْتُ أَسْتَرْضِعُ لَهُ، فَحَمَلْتُ ذٰلِكَ الْغُلَامَ مَعَ أُمِّهِ،

391- *Müstedrek (3/194), Kitabu Marifeti's-Sahebe.*

فَنَاوَلْتُهَا إِيَّاهُ، فَكَأَنِّي نَظَرْتُ إِلَى قَدَمَيْكَ، قَالَ: فَكَشَفَ عُبَيْدُاللَّهِ عَنْ وَجْهِهِ، ثُمَّ قَالَ: أَلاَ تُخْبِرُنَا بِقَتْلِ حَمْزَةَ؟ قَالَ: نَعَمْ، إِنَّ حَمْزَةَ قَتَلَ طُعَيْمَةَ بْنَ عَدِيِّ بْنِ الْخِيَارِ بِبَدْرٍ، فَقَالَ لِي مَوْلاَيَ جُبَيْرُ بْنُ مُطْعِمٍ: إِنْ قَتَلْتَ حَمْزَةَ بِعَمِّي فَأَنْتَ حُرٌّ، قَالَ: فَلَمَّا أَنْ خَرَجَ النَّاسُ عَامَ عَيْنَيْنِ — وَعَيْنَيْنِ جَبَلٌ بِحِيَالِ أُحُدٍ، بَيْنَهُ وَبَيْنَهُ وَادٍ — خَرَجْتُ مَعَ النَّاسِ إِلَى الْقِتَالِ، فَلَمَّا اصْطَفُّوا لِلْقِتَالِ خَرَجَ سِبَاعٌ، فَقَالَ: هَلْ مِنْ مُبَارِزٍ؟ قَالَ: فَخَرَجَ إِلَيْهِ حَمْزَةُ بْنُ عَبْدِالْمُطَّلِبِ، فَقَالَ: يَاسِبَاعُ، يَا ابْنَ أُمِّ أَنْمَارٍ مُقَطِّعَةِ الْبُظُورِ، أَتُحَادُّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ ﷺ ؟ قَالَ: ثُمَّ شَدَّ عَلَيْهِ، فَكَانَ كَأَمْسِ الذَّاهِبِ، قَالَ: وَكَمَنْتُ لِحَمْزَةَ تَحْتَ صَخْرَةٍ، فَلَمَّا دَنَا مِنِّي رَمَيْتُهُ بِحَرْبَتِي، فَأَضَعُهَا فِي ثُنَّتِهِ، حَتَّى خَرَجَتْ مِنْ بَيْنِ وَرِكَيْهِ، قَالَ: فَكَانَ ذٰلِكَ الْعَهْدُ بِهِ، فَلَمَّا رَجَعَ النَّاسُ رَجَعْتُ مَعَهُمْ، فَأَقَمْتُ بِمَكَّةَ حَتَّى فَشَا فِيهَا الْإِسْلاَمُ، ثُمَّ خَرَجْتُ إِلَى الطَّائِفِ، فَأَرْسَلُوا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ رُسُلاً فَقِيلَ لِي: إِنَّهُ لاَيَهِيجُ الرُّسُلَ، قَالَ: فَخَرَجْتُ مَعَهُمْ، حَتَّى قَدِمْتُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَلَمَّا رَآنِي قَالَ: «أَنْتَ وَحْشِيٌّ» قُلْتُ: نَعَمْ، قَالَ: «أَنْتَ قَتَلْتَ حَمْزَةَ؟» قُلْتُ: قَدْ كَانَ مِنَ الْأَمْرِ مَابَلَغَكَ، قَالَ: «فَهَلْ تَسْتَطِيعُ أَنْ تُغَيِّبَ وَجْهَكَ عَنِّي؟» قَالَ: فَخَرَجْتُ، فَلَمَّا قُبِضَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ ، فَخَرَجَ مُسَيْلَمَةُ الْكَذَّابُ قُلْتُ: لأَخْرُجَنَّ إِلَى مُسَيْلَمَةَ لَعَلِّي أَقْتُلُهُ، فَأُكَافِيَ بِهِ حَمْزَةَ، قَالَ: فَخَرَجْتُ مَعَ النَّاسِ، فَكَانَ مِنْ أَمْرِهِ مَا كَانَ قَالَ: فَإِذَا رَجُلٌ قَائِمٌ فِي ثُلْمَةِ جِدَارٍ كَأَنَّهُ جَمَلٌ أَوْرَقُ، ثَائِرُ الرَّأْسِ، قَالَ: فَرَمَيْتُهُ بِحَرْبَتِي، فَأَضَعُهَا بَيْنَ ثَدْيَيْهِ حَتَّى خَرَجَتْ مِنْ بَيْنِ كَتِفَيْهِ، قَالَ: وَوَثَبَ رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ فَضَرَبَهُ بِالسَّيْفِ عَلَى هَامَتِهِ قَالَ: قَالَ عَبْدُاللَّهِ بْنُ الْفَضْلِ: فَأَخْبَرَنِي سُلَيْمَانُ بْنُ يَسَارٍ: أَنَّهُ سَمِعَ عَبْدَاللَّهِ بْنَ عُمَرَ يَقُولُ: فَقَالَتْ جَارِيَةٌ عَلَى ظَهْرِ بَيْتٍ: وَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ، قَتَلَهُ الْعَبْدُ الْأَسْوَدُ.

392- Buhari, Ca'fer bin Amr bin Ümeyyete'd-Damri (r.a.)'nin şöyle söylediğini rivayet etmiştir:

392- Buhari (7/367), 74-Kitabu'l Megazi. Bab: 23, Katl-i Hamz bin Abdulmuttalib.

"Ubeydullah bin Adiyy bin el-Hıyar'la birlikte çıktım. Hıms'a gelince, Ubeydullah bin Adiy bana: "Vahşi'ye Hz. Hamza'nın şehid edilişini soralım" dedi. Ben de: "Evet" dedim. Vahşi, Hıms'da yaşıyordu. Onun nerede olduğunu sorduk. Bize: "O, şu kasrın gölgesindedir" denildi. O, kocaman bir tulum gibiydi."(1)

Ravi diyor ki: *"Gelip yanında durduk ve selam verdik. Selamımızı aldı. Ubeydullah'ın başında sarığı vardı. Vahşi onun gözleriyle ayaklarından başka bir yerini göremiyordu. Ubeydullah: "Ey Vahşi! Beni tanıyor musun?" dedi. Vahşi ona baktı ve: "Vallahi, Hayır! Ne var ki bana, Adiy bin el-Hıyar'ın "Ümmü Kital bint-i Ebi'l-leys" adında bir kadınla evlendiği ve Mekke'de ona bir çocuk doğurduğu haber verildi. Ben de ona bir süt anne aradım, buldum. Bu çocuğu annesiyle beraber ona götürüp, verdim. Sanki ben senin iki ayağını hatırlıyorum" dedi. Ubeydullah yüzünü açtı ve sonra:*

"Bize Hz.Hamza'nın nasıl öldürüldüğünü anlatır mısın?" dedi.

O da: "Evet" diyerek olayı şöyle anlattı:

"Hamza evvelce Bedir savaşında Tuayme bin Adiyy'i katletmişti. Tuayme'nin kardeşinin oğlu Cübeyr bin Mut'ım benim efendim idi. Bu adam bana: "Eğer amcamın yerine Hamza'yı öldürürsen, sen özgürsün" dedi. Uhud için Kureyş, Mekke'den hareket ettiğinde ben de beraber çıktım. Harp başlayıp kızıştığında, ben bir taşın arkasında siperlenerek, Hamza'yı gözetliyordum. Kureyş saflarında meşhur Siba ortaya çıkıp çarpışacak birini istemişti. Onun karşısına Hz.Hamza çıktı ve ona: "Gel yanıma ey kadın sünnetçisi olan kadının oğlu! Allah'a ve Resulüne sen misin meydan okuyan?" dedi ve hemen onun işini bitirdi. Sonra bana doğru yaklaştı. Ben hemen mızrağımı attım. Mızrağı Hamza'nın iki göğsü arasına koydum, arkadan çıktı ve şehid oldu.

Kureyş Mekke'ye dönüldüğünde onlarla ben de Mekke'ye döndüm. Mekke'de İslam yayılıncaya kadar orada kaldım. Sonra Taif'e gittim. Taifliler Resulullah (a.s.)'a heyet gönderdiler. Bana denildi ki: "Resulullah (a.s.) elçilere kötü davranmaz." Ben de onlarla birlikte yola çıktım ve Resulullah (a.s.)'ın huzuruna geldim. Resulullah (a.s.) beni görünce:

"Sen Vahşi misin?" buyurdu. Ben de:

"Evet" dedim. Resulullah (a.s.):

---

1) İbn-i Hacer, Fethu'l-Bari'de şunları söyler: "O, kocaman bir tulum gibiydi" sözü daha çok dolu olduğu zaman söylenir. İbn-i Aiz'in rivayetinde: "Onu gözleri kızarmış besili bir adam olarak bulduk." ifadesi bulunmaktadır. Tayalisi'nin rivayetinde de: "Kapısının önüne bir şey atmış oturuyordu ve bağırdı." İbn-i İshak'ın rivayetinde ise: "Halı, kilim gibi bir şeyin üzerinde oturuyordu. Karşımızda onu basit bir kuş gibi ihtiyar bir adam olarak bulduk" ifadeleri yer almaktadır.

"Hamza'yı sen mi öldürdün?" dedi. Ben de:

"Bu iş size haber verildiği gibi oldu" dedim. Resulullah (a.s.)

"Bana yüzünü gösterme olur mu?" buyurdu. Ben de hemen huzurundan çıktım, bir daha gözüne görünmedim.

Resulullah (a.s.) ebedi aleme göç edince Müseylemetü'l-Kezzab olayı çıktı. Kendi kendime: Ben de Müseyleme'ye karşı çıkayım. Belki onu öldürürüm de Hz.Hamza hakkında irtikab ettiğim cinayetin mukabil mükafatı olur, dedim ve orduyla yola çıktım. Müseyleme vak'ası bilindiği üzere cereyan etti. Nihayet günün birinde başının kül rengindeki deve tüylerine benzeyen saçları darmadağınık birisinin duvar deliğinde bulunduğunu gördüm. Mızrağımı onun üzerine fırlattım ve iki göğsünün arasına kondurdum. Mızrak arkadan iki küreğinin arasından çıktı. Hemen ensardan birisi (Abdullah bin Zeyd) Museyleme'nin üzerine atılıp başını kılıçla vurdu."

Abdullah bin Ömer şöyle demiştir: *"Evin içinden bir cariye: Eyvah! Emirülmü'mini (Müseyleme'yi) siyah bir köle öldürdü" diye feryad etti."*

İbn-i Hacer 'Fethu'l-Bari'de şunları kaydeder:

"Vahşi hadisinde, Vahşi'nin aşırı zekasının yanında bizim için önemli bilgiler ve Hz Hamza (r.a.)'nın menkibeleriyle ilgili haberler bulunmaktadır.

Bir kişinin yakınına veya bir dostuna eziyet eden adamdan hoşlanmaması bu hadise göre normaldir. Bundan dolayı birbirlerinden uzaklaşmaları yasaklanamaz. Yine bu hadise göre İslam, İslam öncesi kötü şeyleri ortadan kaldırmıştır. Bu hadis, savaşta sakınmayı, kişinin düşmanını küçümsememesi gerektiğini anlatıyor. Çünkü Hz. Hamza'nın o gün Vahşi'yi görmüş olması gerekirdi. Fakat o, Vahşi'yi küçümsediğinden ve arkadan geleceğini hesaba katmadığından ötürü kendisini korumamıştı."

٣٩٣ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ عَنْ وَحْشِيٍّ قَالَ: أَتَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ فَقَالَ لِي: «وَحْشِيٌّ؟» قُلْتُ: نَعَمْ، قَالَ: «قَتَلْتَ حَمْزَةَ؟» قُلْتُ: نَعَمْ، وَالْحَمْدُلِلَّهِ الَّذِي أَكْرَمَهُ بِيَدَيَّ وَلَمْ يُهِنِّي بِيَدَيْهِ قَالَتْ لَهُ قُرَيْشٌ: أَتُحِبُّهُ وَهُوَ قَاتِلُ حَمْزَةَ؟ فَقُلْتُ: يَارَسُولَ اللَّهِ فَاسْتَغْفِرْ لِي، فَتَفَلَ فِي الْأَرْضِ ثَلَاثَةً، وَدَفَعَ فِي صَدْرِي ثَلَاثَةً، وَقَالَ: «يَا وَحْشِيُّ اُخْرُجْ فَقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ كَمَا قَاتَلْتَ لِتَصُدَّ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ».

393- Taberani, Vahşi (r.a.)'den şu şekilde rivayet etmiştir:

393- El Mucem'ül Kebir (22/129) Haysemi, Mecma'üz Zevaid'de zikretmiş ve "Taberani bu hadisi rivayet etmiş ve isnadının hasen olduğunu söylemiştir. (6/121)

"Vahşi dedi ki: "Hz. Peygamber efendimize geldim. Bana: "Vahşi sen misin?" dedi. Ben de: "Evet" dedim. Bana: "Hamza'yı sen mi şehid ettin?" dedi. Ben de: "Evet, benim elimle ona ikramda bulunan, onun eliyle de beni zelil kılan Allah'a hamdolsun." dedim. O sırada Kureyş O'na: o, Hz.Hamza'nın katili olduğu halde, onu seviyor musun?" diyordu. Ben: "Ya Resulullah! Benim için Allah'tan mağfiret dile!" dedim. Resulullah (a.s.) da, üç defa yere tü tü tü deyip göğsüme de üç kere vurarak:

"Ey Vahşi! Daha önce Allah yolundan alıkoymak için savaştığın gibi şimdi de çık, Allah yolunda savaş!" buyurdu."

٣٩٤ــ وَرَوَى الطَّبَرَانِيُّ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ لَمَّا نَظَرَ إِلَى حَمْزَةَ قَالَ: «أَمَا وَاللّٰهِ لأُمَثِّلَنَّ بِسَبْعِينَ كَمَثْلِكَ» فَنَزَلَ الْقُرْآنُ: ﴿وَإِنْ عَاقَبْتُمْ فَعَاقِبُوا بِمِثْلِ مَا عُوقِبْتُمْ بِهِ﴾ الآيَةَ، فَكَفَّرَ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ وَأَمْسَكَ عَنْ ذٰلِكَ.

394- Taberani, Ebu Hureyre (r.a.)'den şöyle rivayet etmiştir:

"Hz.Peygamber (a.s.) Hamza'ya bakınca şöyle buyurdu: "Allah'a andolsun ki, sana yapıldığı gibi yetmiş kişiye müsle (ölü cesedin organlarını kesmek) yapacağım." Bunun üzerine Cenab-ı Hak şu ayet-i kerimeyi indirdi:

"Eğer ceza verecekseniz, siz yapılan işkencenin misliyle ceza verin. Ama sabrederseniz, elbette o, sabredenler için daha hayırlıdır."(1) Bu ayet inince Resulullah (a.s.) keffaret ödedi ve bundan vazgeçti."

İbn-i Hacer 'Fethu'l-Bari'de şunları kaydediyor:

"Bezzar ve Taberani zayıf bir isnadla Ebu Hureyre (r.a.)'den şunu rivayet ederler:

"Hz.Peygamber (a.s.) vücuduna müsle yapılmış olarak Hz.Hamza'yı görünce şöyle buyurdu: "Allah'ın rahmeti üzerine olsun! Sen akrabayı gözetir çok hayır işlerdin. Senden sonra insanların üzüntüsü olmasaydı, çeşitli varlıkların karnından hoşrolununcaya kadar seni terketmek isterdim." Sonra Hz.Hamza'nın yerine müşriklerden yetmiş kişinin cesedini kesip doğrayacağına yemin etti. Bunun üzerine: "Eğer ceza verecekseniz, size yapılan işkencenin misliyle ceza verin..."(2) ayeti indi."

Abdullah bin Ahmed 'Ziyadat'ül-Müsned'inde Übey bin Ka'b'dan şu hadisi rivayet ediyor:

394- Haysemi, Mecma üz-Zevaid (6/119), Haysemi: "Bu hadisin senedinde Salih bin Beşir vardır, o da zayıftır" demiştir.

1) Nahl Suresi: 126

2) Nahl Suresi: 126

"Müşrikler, müslüman şehidlerin cesedlerine işkence edip organlarını kesmişlerdi. Bunun üzerine ensar: "Eğer biz bir gün olanlarla karşılaşırsak mutlaka onlara daha fazlasını yapacağız," diye yemin etti. Mekke'nin fethi gününde, bir adam: "Bu günden sonra artık Kureyş yoktur!" diye bağırdı. Bunun üzerine Yüce Allah: "Eğer ceza verecekseniz, size yapılan işkencenin misliyle ceza verin..."(1) ayeti kerimesini indirdi. Resulullah (a.s.) da "(Kureyş) kavmini bırakın." buyurdu."

Bir başka rivayetle de: *"Ya Rab! Belki sabrederiz"* şeklinde buyurdu. Bu rivayetlerin tarikleri, birbirlerini destekliyor...

٣٩٥ــ رَوَى مُسْلِمٌ عَنْ سَعْدِ بْنِ اَبِي وَقَّاصٍ اَنَّ النَّبِيَّ ﷺ جَمَعَ لَهُ اَبَوَيْهِ يَوْمَ اُحُدٍ. قَالَ: كَانَ رَجُلٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ قَدْ أَحْرَقَ الْمُسْلِمِينَ. فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ ﷺ : «اِرْمِ. فِدَاكَ أَبِي وَأُمِّي؟» قَالَ: فَنَزَعْتُ لَهُ بِسَهْمٍ لَيْسَ فِيهِ نَصْلٌ فَأَصَبْتُ جَنْبَهُ، فَسَقَطَ، فَانْكَشَفَتْ عَوْرَتُهُ، فَضَحِكَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ ، حَتَّى نَظَرْتُ اِلَى نَوَاجِذِهِ.

395- Müslim, Sa'd bin Ebi Vakkas (r.a.)'dan şunu rivayet etmiştir:

"Hz. Peygamber (a.s.) Uhud günü Sa'd için anasını ve babasını beraber zikretmiştir. Sa'd şöyle dedi: "Müşriklerden bir kimse vardı ki, o gün müslümanlara ağır basıp onlardan hayli can yakmıştı." Peygamber (a.s.) Sa'd'a hitaben: "Babam anam sana feda olsun, at!" dedi. Ben o müşrik için aşağısında yere saplamak için demiri olmayan bir ok çekip fırlattım ve böğründen isabet ettirdim. Hemen yere düştü ve avret yeri açıldı. Düşmanın vurulması sebebiyle Resulullah (a.s.) ferahlayıp gülemsedi. Hatta gülerken azı dişlerine baktım."

Bu rivayetin ayrıntısı, Vakıdi'nin 'Meğazi'sinde şöyledir:

"Bir müşrik, müslümanlara su dağıtan Ümmü Eymen'e ok attı. Ok kadının peşine isabet etti ve kadıncığaz yere düştü. Bundan ötürü de kadının avret yeri açıldı. Bu olaya Resulullah (a.s.) öfkelendi ve Sa'd'a: "O adama at!" buyurdu. Bir de ucu demirsiz bir ok verdi. Sa'd da o oku adamın göğsüne isabet ettirdi. Adam yere düştü ve avret yeri göründü. Bunun üzerine Resulullah (a..) azı dişleri gözükünceye kadar gülümsedi."

Vakidî adamın öldüğünü zikretmemiştir. Meğazi konusunda bildiğimiz kitapların en genişi Vakidî'ninkidir. Bu kitab dört cilt halinde te'lif edilmiştir. Yukarıda sözü edilen adam da Hiban bin Arika'dır.

395- Müslim (4/1876), 44-Kitab-ı Fazaili's Sahabe. Bab: 5

1) Nahl Suresi: 126

٣٩٦ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ عَنْ سَعْدِ بْنِ اَبِي وَقَّاصٍ يَقُولُ: نَثَلَ لِيَ النَّبِيُّ ﷺ كِنَانَتَهُ يَوْمَ أُحُدٍ فَقَالَ: «ارْمِ فِدَاكَ اَبِي وَاُمِّي».

396- Buhari, Sa'd bin Ebi Vakkas (r.a.)'ın şöyle dediğini rivayet eder:

"Resulullah (a.s.) Uhud günü ok çantasından okları benim için çıkarıp yaydı. Bana da: "Anam babam sana feda olsun, at!" buyurdu."

٣٩٧ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ عَنْ كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: لَمَّا كَانَ يَوْمُ أُحُدٍ وَصِرْنَا اِلَى الشِّعْبِ، كُنْتُ اَوَّلَ مَنْ عَرَفْتُهُ، فَقُلْتُ: هٰذَا رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ ، فَاَشَارَ اِلَيَّ بِيَدِهِ اَنِ اسْكُتْ ثُمَّ اَلْبَسَنِي لَأْمَتَهُ وَلَبِسَ لَأْمَتِي فَلَقَدْ ضُرِبْتُ حَتَّى جُرِحْتُ عِشْرِينَ جِرَاحَةً، اَوْ قَالَ بِضْعَةً وَعِشْرِينَ جُرْحًا، كُلُّ مَنْ يَضْرِبُنِي يَحْسَبُنِي رَسُولَ اللّٰهِ ﷺ .

397- Taberani, Ka'b bin Malik (r.a.)'den şu şekilde rivayet etmiştir:

"Ka'b dedi ki: "Uhud günü ben Şib'da idim. Onu ilk tanıyan ben oldum. Ben: "İşte Resulullah (a.s.)" deyince, eliyle bana: "Sus" diye işaret etti. Sonra bana kendi zırhını giydirip, benim zırhımı da kendisi giyindi. Bunun üzerine yirmi yahut yirmi küsür yerimden yaralanıncaya kadar dövüldüm. Bana vuran herkes, beni, Resulullah (a.s.) zannediyordu."

Bir Açıklama

Resulullah (a.s.) bunu şunun için yapmıştı: Müşrikler miğferine göre onu tanıdılar ve onu zırhıyla gördüler. Amacı onları yanıltmaktı. Bu da sebeplere sarılmak demektir. Resulullah (a.s.) bununla bize, savaşlarda komutanları korumanın İslamı korumak olduğunu öğretmiştir.

٣٩٨ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنْ اَبِي هُرَيْرَةَ ــ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ ــ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ : «اِشْتَدَّ غَضَبُ اللّٰهِ عَلَى قَوْمٍ فَعَلُوا بِنَبِيِّهِ ــ يُشِيرُ اِلَى رَبَاعِيَتِهِ ــ وَاشْتَدَّ غَضَبُ اللّٰهِ عَلَى رَجُلٍ يَقْتُلُهُ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ».

398- Buhari ve **Müslim**, Ebu Hureyre (r.a.)'den şöyle rivayet etmişlerdir:

396- Buhari (7/358), 64- Kitabu'l-Meğazi, Bab: 18
397- Haysemi, Mecmaü'z-Zevaid: (6/112)

"Ebu Hureyre (r.a.) dedi ki: "Resulullah (a.s.) rebâiye dişine işaret ederek: "Peygamberine bunu yapan kavim hakkında Allah'ın intikamı şiddetli oldu!" buyurdu. Yine Resulullah (a.s.) "Kendi eliyle, Allah yolunda öldürdüğü kişi hakkında Allah'ın intikamı şiddetli oldu!" buyurdu."(1)

٣٩٩ــ رَوَى مُسْلِمٌ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ــ : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كُسِرَتْ رَبَاعِيَتُهُ يَوْمَ أُحُدٍ، وَشُجَّ فِي رَأْسِهِ، فَجَعَلَ يَسْلُتُ الدَّمَ عَنْهُ وَيَقُولُ: «كَيْفَ يُفْلِحُ قَوْمٌ شَجُّوا نَبِيَّهُمْ، وَكَسَرُوا رَبَاعِيَتَهُ، وَهُوَ يَدْعُوهُمْ إِلَى اللَّهِ» فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: ﴿لَيْسَ لَكَ مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ﴾.

399- Müslim, Enes bin Malik (r.a.)'den şu şekilde rivayet etmiştir:

"Uhud günü Resulullah (a.s.)'ın rebaiye denilen dişi kırıldı. Başından da yaralandı. Bu sırada Resulullah (a.s.) hem yüzünden eli ile kanı siliyor, hem de: "Peygamber onları Allah'a davet ederken, Peygamberlerini yaralayan ve rebaiye dişini kıran bir kavim nasıl felah bulur?" sözlerini söylüyordu. Bunun üzerine Allah (c.c.):

"İşten hiçbir şey sana aid değildir. Allah ya onlara tevbe nasib eder, yahut onları, kendileri zalim kimseler oldukları için azablandırır."(2) ayetini indirdi."

İbn-i Hacer, 'Fethu'l-Bari'de şunları kaydeder:

"Uhud günü müşrikler tekrar saldırıya geçince, Medine'deki bazı müslüman kadınlar sahabe-i kirama yardım etmek için çıkıp Uhud'a geldiler. Gelenlerin arasında Hz.Fatıma (r.a.) da vardı. Hz.Peygamber (a.s.)'i görünce hemen boynuna sarıldı ve su ile yaralarını yıkamağa başladı. Resulullah çok kan kaybediyordu. Hz. Fatıma (r.a.) bunu görünce, bir hasır parçası alıp yaktı, sonra onu yaranın üzerine koydu ve yapıştırdı. Kan durdu." Bu olayı anlatan değişik rivayetler de vardır.

398- Buhari (7/372), 64-Kitabu'l-Meğazi, Bab: 24

Müslim (3/1417) 32-Kitabu'l-cihad ve's-Siyer, Bab: 38

399- Müslim (3/1417), 32-Kitabu'l-cihad ve's-Siyer. 37-Bab-ı Gazvet-i Uhud.

1) Rebaiye: Ağzın sağında ve solunda altlı üstlü dört diş vardır ki, bunlar ön dişlerle azı dişlerin arasındadır. Bu dört dişe arap dilinde rabaiye denir. Uhud günü Hz. Peygamber (a.s.)'in bu dört rebaiyeden sağ ve alt taraftaki dişleri kırılmıştı. Birinci defasında İbn-i Kamia yanağına ok attı. Diğerinde ise Utbe bin Ebi Vakkas rebaiyesine isabet ettirdi. İbn-i Kamia'yı dağ keçisi öldürdü. Diğerine gelince; Peygamberimiz ona bir yıl geçmeden kafir olması için dua etti ve öyle oldu.

2- Al-i İmran Suresi: 126

Zübeyr bin Muhammed, Ebu Hazım'dan şunu rivayet eder: *"Hasırı kül oluncaya kadar yaktı. Bu külü alıp yaranın üzerine koydu, sonunda kan dindi."*

Başka bir hadiste, Hz.Peygamber (a.s.) o gün: *"Resulünün yüzünü kana bulayan kavme Allah'ın gazabı şiddetli oldu." buyurdu. Bir süre geçtikten sonra Hz.Peygamber (a.s.): "Allah'ım! Kavmimi bağışla. Zira onlar bilmiyorlar." buyurdu."*

İbn-i Aiz der ki:

"Bize Velid bin Müslim haber verdi. O da, bana Abdurrahman bin Yezid bin Cabir'den tahdis etti: "Uhud günü Resulullah (a.s.)'a ok atıp yüzünü yaralayan kişi: "Al bunu benden, ben İbn-i Kamia'yım" dedi. Hz.Peygamber (a.s.) de: "Allah seni zelil ve perişan etsin" dedi".

Ravi sözüne devam ederek dedi ki:

"İbn-i Kamia, ailesinin yanına döndü ve koyunlarının başına gitti. Davarını dağın tepesinde buldu. Önünü kesip tutmak isteyince bir koç İbn-i Kamia'nın üzerine yürüyerek onu boynuzlarıyla toslaya toslaya dağın tepesinden aşağı attı ve o da paramparça oldu."

Bu hadiste tedavinin caiz olduğuna; Peygamberlerin eçirlerinin büyük, derecelerinin yüksek olduğuna delil vardır. Ayrıca izleyicilerinin zor durumlarda sabretmek hususunda kendilerine rehber edinmeleri için, hastalık, üzüntü ve yaralanmalar gibi bazı dünyevi musibetlere maruz kalabilecekleriene de işaret vardır. Akibet ise muttakiler içindir.

٤٠٠ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ أَنَّهُ قَالَ: أُصِيبَ وَجْهُ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ يَوْمَ أُحُدٍ، فَاسْتَقْبَلَهُ مَالِكُ بْنُ سِنَانٍ فَمَصَّ جُرْحَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «مَنْ أَحَبَّ أَنْ يَنْظُرَ إِلَى مَنْ خَالَطَ دَمِي دَمَهُ، فَلْيَنْظُرْ إِلَى مَالِكِ بْنِ سِنَانٍ».

400- Taberani, Ebu Sa'd (r.a.)'dan şöyle rivayet etmiştir:

"Ebu Sa'd dedi ki: "Uhud günü Resulullah (a.s.)'ın yüzü yaralanınca, Malik bin Sinan(1)la karşılaştı. Malik bin Sinan, o'nun yarasını emdi. Bunun üzerine Resulullah (a.s.): "Kanım kanına karışan kişiyi görmek isteyen, Malik bin Sinan'a baksın!" buyurdu."

٤٠١ــ رَوَى أَحْمَدُ عَنْ أَبِي قَتَادَةَ قَالَ: أَتَى عَمْرُو بْنُ الْجَمُوحِ إِلَى رَسُولِ

400- Taberani, el-Mu'çemu'l-Kebir: (6/34).

1) Malik bin Sinan (r.a.), Ebu Sa'id el-Hudri'nin babasıdır

اللَّهِ ﷺ ، فَقَالَ: يَارَسُولَ اللَّهِ أَرَأَيْتَ إِنْ قَاتَلْتُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ حَتَّى أُقْتَلَ أَمْشِي بِرِجْلِي هٰذِهِ صَحِيحَةً فِي الْجَنَّةِ؟ وَكَانَتْ رِجْلُهُ عَرْجَاءَ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «نَعَمْ» فَقُتِلُوهُ يَوْمَ أُحُدٍ هُوَ وَابْنَ أَخِيهِ وَمَوْلًى لَهُمَا، فَمَرَّ عَلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ: «كَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَيْكَ تَمْشِي بِرِجْلِكَ هٰذِهِ صَحِيحَةً فِي الْجَنَّةِ» فَأَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِهِمَا وَبِمَوْلاَهُمَا فَجُعِلُوا فِي قَبْرٍ وَاحِدٍ.

401- İmam Ahmed bin Hanbel, Ebu Katade (r.a.)'den şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Amr bin el-Cemuh (r.a.), Resulullah (a.s.)'a gelerek: "Ya Resulullah! Ben şehid oluncaya kadar Allah yolunda savaşır isem cennette şu ayağımla sağlıklı olarak yürüyebilir miyim?" dedi. Amr bin el-Cemuh'un ayağı topal idi. Bunun üzerine Resulullah (a.s.): "Evet" dedi. Uhud günü onu, kardeşinin oğlunu ve kölelerini şehid ettiler. Resulullah (a.s.) onun yanından geçerken: "Seni cennette şu ayağınla sağlam olarak yürürken görür gibiyim." buyurdu. Resulullah (a.s.)'ın emri üzerine o, kardeşinin oğlu ve köleleri bir kabre konuldular."

'Fethu'r-Rabbani'de şöyle denilmektedir:

"Cabir anlatıyor: "Altı ay sonra babamın cesedinin yerini değiştirmek için kabrini açtım. Sakalının yere değen kılları hariç, onda hiç bir değişiklik görmedim."

Buhari, Cabir'den bunun manasını şöyle rivayet ediyor: Buhari'nin lafzı şöyle:

"Biz sabahlamıştık. Şehid edilenlerin ilki o (babam) idi. Onunla beraber aynı kabre bir başkası da defnedildi. Sonra onu bir başkasıyla birlikte bırakmağa gönlüm razı olmadı. Altı ay sonra onun kabrini açıp çıkardım. Bir de ne göreyim; kulağı hariç vücudu ilk konulduğu günkü gibi duruyor."

İmam Malik 'Muvatta'sında Abdurrahman bin Sa'saa'dan kendisine ulaşan şu haberi rivayet etmiştir:

"Amr bin el-Cemuh ve Abdullah bin Amr, sel suları yatağına yakın bir yerde bir kabir içine gömülmüş idiler. Sel suları onların kabrini oymuştu.

401- İmam Ahmed, Müsned (5/299)

Haysemi, Mecma üz-Zevaid (9/21). Haysemi: "Onu, İmam Ahmed rivayet etmiştir. Yahya bin Nasr el-Ensari'nin dışında ricali sahihtir" demiştir. Halbuki Yahya da sikadır.

Başka bir yere taşımak için kabirlerini açınca cesetleri hiç bozulmamış olarak bulundu; sanki dün ölmüş gibiydiler. Uhud savaşı ile kabirlerin açılışı arasında geçen zaman, kırkaltı yıl idi.

"İkisi bir kabir içindeydiler" sözü ile, "sanki ikisi tek kabir içindeymiş gibi" birbirine yakın olduğu veya sel sularının kabirlerinden birini oyduğu için tek bir kabir gibi olduğu söylenmek istenmiştir. Bu anlatılanlardan onun kabrinin iki kere nakledildiği anlaşılıyor. Birincisinde her ferd için bir kabir kazılmıştır. Bu da Uhud savaşından altı ay sonra olmuştur. İkincisinde de sel suları her ikisinin kabrini oyduğu için nakil yapılmıştır. Bu da kırkaltı yıl sonra gerçekleşmiştir."

İbn-i İshak, 'Meğazi'sinde sel sularının kabri oyma olayını şöyle anlatır:

"İbn-i İshak dedi ki: "Babam bana, ensardan bazı şeyhlerin dediklerini nakletti: "Muaviye, şehitlerin kabirlerine uğrayan kuyuyu vurduğu zaman, kabirlerin içinden su çıktı. Biz gidip, Amr ile Abdullah'ı kabirlerinden çıkardık. Üzerlerinde iki hırka vardı. Yüzleri de onlarla örtülmüştü. Ayaklarının üzerinde de üzerlik otu bulunuyordu. Biz onları, daha dün gömülmüş gibi katlanmış olarak çıkardık."

٤٠٢ــ رَوَى الْحَاكِمُ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ــ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ : «لَمَّا أُصِيبَ إِخْوَانُكُمْ بِأُحُدٍ جَعَلَ اللَّهُ أَرْوَاحَهُمْ فِي جَوْفِ طَيْرٍ تَرِدُ أَنْهَارَ الْجَنَّةِ وَتَأْكُلُ مِنْ ثِمَارِهَا وَتَأْوِي إِلَى قَنَادِيلَ مِنْ ذَهَبٍ مُعَلَّقَةٍ فِي ظِلِّ الْعَرْشِ، فَلَمَّا وَجَدُوا طِيبَ مَأْكَلِهِمْ وَمَشْرَبِهِمْ وَمَقِيلِهِمْ، قَالُوا: مَنْ يُبَلِّغُ إِخْوَانَنَا عَنَّا أَنَّا أَحْيَاءٌ فِي الْجَنَّةِ نُرْزَقُ لِئَلاَّ يَزْهَدُوا فِي الْجِهَادِ وَلاَ يَنْكُلُوا فِي الْحَرْبِ، فَقَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: أَنَا أُبَلِّغُهُمْ عَنْكُمْ فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: ﴿وَلاَ تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ الآيَةَ.

402- Hakim, İbn-i Abbas (r.a.)'dan şu şekilde rivayet etti:

"İbn-i Abbas dedi ki: "Resulullah (a.s.) şöyle buyurdu: "Uhud'da kardeşleriniz şehid oldukları zaman, Allah, onların ruhlarını kursaklarına koydu. Onlar cennetin ırmaklarından sulanır, meyvalarından yerler. Arşın gölgesinde asılı, altın kandillere gidip yuvalanır, tünerler."

"Onlar, böyle yiyecek ve içeceklerin hoşluğunu, gündüz uykusunun verdiği

---

402- Hakim, el-Müstedrek (2/88) Kitabu'l cihad.

rahatlığı görünce: "Keşke Allah'ın bize neler ikram ettiğini kardeşlerimiz bilselerdi de cihaddan çekinmeseler, çarpışmaktan korkup düşmana yüz çevirmeselerdi." dediler. Yüce Allah: "Tarafımızdan, ben onlara bu söylediklerinizi tebliğ eder, ulaştırırım" dedi ve indirdiği ayette şöyle buyurdu:

"Allah yolunda öldürülenleri sakın ölü sanmayın! Bilakis onlar diridirler; Allah'ın lütüf ve kereminden kendilerine verdikleri ile sevinçli bir halde Rableri yanında rızıklarına mazhar olmaktadırlar. Arkalarından gelecek ve henüz kendilerine katılmamış olan şehit kardeşlerine de hiç bir keder ve korku bulunmadığı müjdesinin sevincini duymaktadırlar."(1)

٤٠٣ــ رَوَى مُسْلِمٌ عَنْ سَعْدِ بْنِ اَبِي وَقَّاصٍ، قَالَ: لَقَدْ رَأَيْتُ يَوْمَ اُحُدٍ، عَنْ يَمِينِ رَسُولِ اللّٰهِ ﷺ وَعَنْ يَسَارِهِ، رَجُلَيْنِ عَلَيْهِمَا ثِيَابٌ بِيضٌ، يُقَاتِلاَنِ عَنْهُ كَأَشَدِّ الْقِتَالِ، مَا رَأَيْتُهُمَا قَبْلُ وَلاَ بَعْدُ.

403- Müslim, Sa'd bin Ebi Vakkas (r.a.)'dan şöyle rivayet etmiştir:

"Sa'd dedi ki: "Ben Uhud gününde Resulullah (a.s.)'ın sağında ve solunda, üzerlerinde beyaz elbise bulunan iki kişi gördüm. Onlar, Resulullah (a.s.)'ın yanında en şiddetli şekilde savaşıyorlardı. Ben onları ne evvel ve ne de sonra görmüş değilim."

٤٠٤ــ رَوَى الْبَزَّارُ عَنْ بُرَيْدَةَ اَنَّ رَجُلاً قَالَ يَوْمَ اُحُدٍ: اَللّٰهُمَّ اِنْ كَانَ مُحَمَّدٌ عَلَى الْحَقِّ فَاخْسِفْ بِي قَالَ: فَخُسِفَ بِهِ.

404- Bezzar, Büreyde (r.a.)'den şunu rivayet etmiştir:

"Bir adam Uhud günü: "Allah'ım! Eğer Muhammed hak yol üzerinde ise beni yerin dibine geçir" dedi. Hakikaten adam yerin dibine geçirildi."

İbn-i Hacer 'Fethu'l-Bari'de şunları kaydeder:

"Ebu'l-Vakt ve el-Usayli'nin rivayetlerinde İbn-i Abbas hadisi Ukbe bin Amir hadisinden önce vukubulmuştur. Hz.Peygamber (a.s.) Uhud gününde: "Bu, atının yularından tutarak gelen, Cibril'dir." buyurdu."

403- Müslim (4/1802), 43-Kitabu'l Fezail, Bab: 10. Müslim aynı yerdeki bir rivayetinde şu ilaveyi yapar: "Yani Cebrail ve Mikail (a.s.)"

404- Bezzar, Keşfu'l-Estar (2/329), Kitabü'l-Hicre. Bab: Gazvet-i Uhud, Haysemi, Mecma üz-Zevaid (6/122)

1) Al-i İmran Suresi: 169 - 170

Bir Açıklama

Burada iki bakımdan yanılma vardır.

Birincisi: Bu hadis-i şerif, senediyle ve metniyle meleklerin Bedir'de hazır bulunmaları babında geçmiştir. Bundan dolayı ne Ebu Zer (r.a.), ne de Buhari'nin ravilerinden biri onu bu babda zikretmemiştir. İsmaili ve Ebu Naim de zikretmemişlerdir.

İkincisi: Daha önce de zikredildiği gibi bu metinde geçen olayın Uhud'da değil Bedir'de vuku bulduğu bilinmektedir. Yardım istenen yalnızca Allah'tır ve Allah en doğrusunu bilir.

٤٠٥ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ عَنْ اِبْرَاهِيمَ بْنِ عَبْدِالرَّحْمٰنِ اَنَّ عَبْدَالرَّحْمٰنِ بْنَ عَوْفٍ اُتِيَ بِطَعَامٍ ــ وَكَانَ صَائِمًا ــ فَقَالَ: قُتِلَ مُصْعَبُ بْنُ عُمَيْرٍ وَهُوَ خَيْرٌ مِنِّي، كُفِّنَ فِي بُرْدَةٍ اِنْ غُطِّيَ رَأْسُهُ بَدَتْ رِجْلاَهُ، وَاِنْ غُطِّيَ رِجْلاَهُ بَدَا رَأْسُهُ. وَارَاهُ قَالَ: وَقُتِلَ حَمْزَةُ وَهُوَ خَيْرٌ مِنِّي، ثُمَّ بُسِطَ لَنَا مِنَ الدُّنْيَا مَا بُسِطَ ــ اَوْ قَالَ: اُعْطِينَا مِنَ الدُّنْيَا مَا اُعْطِينَا ــ وَقَدْ خَشِينَا اَنْ تَكُونَ حَسَنَاتُنَا قَدْ عُجِّلَتْ لَنَا. ثُمَّ جَعَلَ يَبْكِي حَتَّى تَرَكَ الطَّعَامَ.

405- Buhari, Abdurrahman bin Avf (r.a)'ın oğlu İbrahim'den rivayetinde onun şöyle dediğini nakleder:

"Babam Abdurrahman bin Avf, oruçlu bulunduğu bir gün, önüne bir iftar sofrası getirilmişti. Babam (iftar sofrasına bakıp) dedi ki: "Mus'ab bin Umeyr Uhud günü şehid edildi. Halbuki, Mus'ab, benden çok daha hayırlı idi. Bu mübarek şehid, kefen yerine bir kaftana sarılmıştı. Öyle ki, bununla başı örtülse ayakları, ayakları örtülse başı açılıyordu."

Ravi İbrahim diyor ki: *"Öyle zannediyorum ki, babam sözüne şöyle devam etti: "Yine Uhud'da Hamza da şehid edildi. O da benden daha hayırlı idi. Onu da bir hırkadan başka kefenleyecek birşey bulunamadı. (Bunlar böyle zühdi bir hayat içinde hak evine gittikten) sonra dünyanın bunca nimetleri önüme seriliyor. Ahiret için kazandığımız hasenatımızın acele ettirilip de dünyada verilmiş olmasından korktum," deyip ağ-lamaya başladı. Hatta iftar yemeğini de yiyemedi."*

İbn-i Hacer, 'Fethu'l-Bari'de şunları söyler:

405- Buhari (7/353). 64-Kitabu'l-Meğazi, Bab: 17

"Bu hadis-i şerifte zühdün faziletine ve dinde fazilet sahibi kişinin hasenatının azalmaması için dünyada bolluk ve refah'a dalmaktan sakınması gerektiğine işaret vardır. Abdurrahman bin Avf (r.a.) şu sözüyle buna işaret etmiştir: "Ahiret için kazandığımız hasenatımızın acele ettirilip de dünyada verilmiş olmasından korktum."

İbn-i Battal: *"Bu hadis-i şerifte, dünya rağbetini kırmak için salih kişilerin gidişatını ve dünyayı önemsemeyişlerini zikretmenin gerekli olduğuna işaret vardır"* demiştir.

٤٠٦ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ عَنْ ثَعْلَبَةَ بْنِ اَبِي مَالِكٍ اَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ ــ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ ــ قَسَمَ مُرُوطًا بَيْنَ نِسَاءٍ مِنْ نِسَاءِ اَهْلِ الْمَدِينَةِ، فَبَقِيَ مِنْهَا مِرْطٌ جَيِّدٌ، فَقَالَ لَهُ بَعْضُ مَنْ عِنْدَهُ: يَاأَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ، أَعْطِ هٰذَا بِنْتَ رَسُولِ اللّٰهِ ﷺ الَّتِي عِنْدَكَ ــ يُرِيدُونَ اُمَّ كلْثُومٍ بِنْتَ عَلِيٍّ ــ فَقَالَ عُمَرُ: اُمُّ سَلِيطٍ اَحَقُّ بِهِ. وَاُمُّ سَلِيطٍ مِنْ نِسَاءِ الْاَنْصَارِ مِمَّنْ بَايَعَ رَسُولَ اللّٰهِ ﷺ . قَالَ عُمَرُ: فَاِنَّهَا كَانَتْ تَزْفِرُ لَنَا الْقِرَبَ يَوْمَ اُحُدٍ.

406- Buhari, Sa'lebe bin Ebi Malik (r.a.)'den şunu rivayet etmiştir:

"Ömer bin el-Hattab (r.a.) peştemallık kumaşları Medineli kadınlar arasında paylaştırdı. Kaliteli bir peştemal arttı. Yanında bulunanlardan bazıları ona:

"Ey mü'minlerin emiri! Yanında bulunan şu Resulullah (a.s.)'ın kızına (Hz.Ali (r.a.)'nin kızı Ümmü Gülsüm'ü kasdediyorlar) da ver" dediler. Hz. Ömer (r.a.) de: "Ümmü Saliyt'ın ondan daha fazla hakkı var." dedi. Ümmi Saliyt, Resulullah (a.s.)'a beyat eden ensar kadınlarından idi. Hz.Ömer (r.a.): "O (Ümmü Saliyt'ı kasdederek) Uhud günü kırbaları yüklenir bize su taşırdı." dedi."(1)

٤٠٧ــ رَوَى اَحْمَدُ عَنْ اَبِي هُرَيْرَةَ اَنَّهُ كَانَ يَقُولُ: حَدِّثُونِي عَنْ رَجُلٍ دَخَلَ الْجَنَّةَ لَمْ يُصَلِّ قَطُّ، فَاِذَا لَمْ يَعْرِفْهُ النَّاسُ سَاَلُوهُ مَنْ هُوَ؟ فَيَقُولُ: اُصَيْرِمُ بَنِي عَبْدِ الْاَشْهَلِ عَمْرُو بْنُ ثَابِتِ بْنِ وَقْشٍ، فَقُلْتُ لِمَحْمُودِ بْنِ لَبِيدٍ: كَيْفَ كَانَ شَاْنُ

406- Buhari (7/366). 64- Kitabu'l-Meğazi, Bab: 22

1) Ümmü Saliyt, Ebu Said el-Hudri (r.a.)'nin annesidir. Ebu Saliyt'in hanımıydı. O, hicretten önce vefat edince, bu mehterem kadını Malik bin Sinan nikahladı. Bu evlilikten de Ebu Said el-Hudri doğdu.

الْأُصَيْرِمِ؟ قَالَ: كَانَ يَأْبَى أَنْ يُسْلِمَ حَتَّى قَوْمِهِ، فَلَمَّا كَانَ يَوْمُ أُحُدٍ، وَخَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِلَى أُحُدٍ بَدَا لَهُ أَنْ يُسْلِمَ وَأَسْلَمَ، فَأَخَذَ سَيْفَهُ فَغَدَا حَتَّى أَتَى الْقَوْمَ فَدَخَلَ فِي عُرْضِ النَّاسِ، فَقَاتَلَ حَتَّى ثُبِتَتْ إِنْجِرَاحَةُ. قَالَ: فَبَيْنَا رِجَالُ بَنِي عَبْدِ الْأَشْهَلِ يَلْتَمِسُونَ قَتْلَاهُمْ فِي الْمَعْرَكَةِ، إِذَا هُمْ بِهِ فَقَالُوا: وَاللَّهِ إِنَّ هَذَا لَلْأُصَيْرِمُ، وَمَا جَاءَ، لَقَدْ تَرَكْنَاهُ وَإِنَّهُ لَمُنْكِرٌ هَذَا الْحَدِيثَ فَسَأَلُوهُ مَا جَاءَ بِهِ؟ فَقَالُوا: مَا جَاءَ بِكَ يَا عَمْرُو؟ أَحَرْبًا عَلَى قَوْمِكَ أَوْ رَغْبَةً فِي الْإِسْلَامِ؟ قَالَ: بَلْ رَغْبَةً فِي الْإِسْلَامِ، آمَنْتُ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَأَسْلَمْتُ، ثُمَّ أَخَذْتُ سَيْفِي فَغَدَوْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَقَاتَلْتُ حَتَّى أَصَابَنِي مَا أَصَابَنِي قَالَ: ثُمَّ لَمْ يَلْبَثْ أَنْ مَاتَ فِي أَيْدِيهِمْ، فَذَكَرُوهُ لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ: «إِنَّهُ لَمِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ».

407- İmam Ahmed bin Hanbel, Ebu Hureyre (r.a.)'den şu şekilde rivayet etmiştir:

"Ebu Hüreyre: "Bana, alnı secdeye gelmeden cennete giren adamdan söz edin" diyordu. İnsanlar onu bilemeyince kendisinden: "O kimdir?" diye sordular. Ebu Hüreyre (r.a.) de: "Abdul Eşheloğullarından Usayrım, Amr bin Sabit bin Vakş" diye cevap verdi. Ben, Mahmud bin Lebid'e: "Usayrim ne yaptı ki?" diye sordum. O da şöyle anlattı:

"O kavmine rağmen İslam'a direniyordu. Uhud günü olup, Resulullah (a.s.) Uhud'a çıkınca, İslam Usayrım'a gözüktü, o da müslüman oldu. Kılıcını aldı ve Uhud'a kadar geldi. Halkın içine daldı ve yaralanıncaya kadar savaştı."

Mahmud bin Lebid, sözüne devamla şöyle dedi: *"Abdul Eşheloğullarından bazı adamlar karşı karşıya geldiler ve: "Vallahi, bu Usayrım! O gelmişti. Biz onu bıraktığımızda, o İslamı inkar ediyordu" dediler. O'nu buraya getiren sebebin ne olduğunu sorup öğrenmek istediler ve ona: "Ey Amr, seni buraya getiren nedir? Kavmini kayırmak için mi, yoksa İslamiyete olan arzundan dolayı mı buraya geldin?" diye sordular. Amr da: "Ben İslamiyete olan arzumdan dolayı geldim. Allah'a ve Resulüne iman ettim, müslüman oldum. Sonra da kılıcımı alıp, Resulullah (a.s.)'ın yanında sabahladım. Müşriklerle çarpıştım. Allah da bana şehitlik nasib etti." dedi. Ve çok geçmeden onların önünde vefat etti. Amr'ın durumunu gelip Peygamber (a.s.)'e anlattılar. Peygamber (a.s.) de "O cennetliktir!" buyurdu."*

407- İmam Ahmet, Müsned (5/428)
Haysemi, Mecma üz-Zevaid (9/362)

٤٠٨ــ رَوَى أَبُو يَعْلَى عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ــ قَالَ: أَتَى رَجُلٌ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَوْمَ أُحُدٍ فَقَالَ: مَا رَأَيْنَا مِثْلَ مَا أَتَى فُلاَنٌ، أَتَاهُ رَجُلٌ لَقَدْ فَرَّ النَّاسُ، وَمَا فَرَّ، وَمَا تَرَكَ لِلْمُشْرِكِينَ شَاذَّةً إِلاَّ اتَّبَعَهَا يَضْرِبُهَا بِسَيْفِهِ قَالَ: «وَمَنْ هُوَ؟» فَنَسِبَ لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ نَسَبُهُ، فَلَمْ يَعْرِفْهُ ثُمَّ وُصِفَ لَهُ بِصِفَتِهِ فَلَمْ يَعْرِفْهُ، حَتَّى طَلَعَ الرَّجُلُ بِعَيْنِهِ فَقَالَ، ذَا يَارَسُولَ اللَّهِ الَّذِي أَخْبَرْتَنَاكَ عَنْهُ فَقَالَ: «هٰذَا؟» فَقَالُوا: نَعَمْ فَقَالَ: «إِنَّهُ مِنْ أَهْلِ النَّارِ» فَاشْتَدَّ ذٰلِكَ عَلَى الْمُسْلِمِينَ، قَالُوا: أَيُّنَا مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ إِذَا كَانَ فُلاَنٌ مِنْ أَهْلِ النَّارِ؟ فَقَالَ رَجُلٌ مِنَ الْقَوْمِ: يَاقَوْمِ انْظِرُونِي، فَوَ الَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لاَيَمُوتُ إِلاَّ مِثْلَ الَّذِي اصْبَحَ عَلَيْهِ وَلاَكُونَنَّ صَاحِبَهُ مِنْ بَيْنِكُمْ، ثُمَّ رَاحَ عَلَى حِدَّةٍ فِي الْعَدُوِّ، فَجَعَلَ الرَّجُلُ يَشُدُّ مَعَهُ إِذَا شَدَّ، وَيَرْجِعُ مَعَهُ إِذَا رَجَعَ، فَيَنْظُرُ مَا يَصِيرُ إِلَيْهِ أَمْرُهُ، حَتَّى أَصَابَهُ جُرْحٌ اذْلَقَهُ، فَاسْتَعْجَلَ الْمَوْتَ فَوَضَعَ قَائِمَ سَيْفِهِ بِالْأَرْضِ، ثُمَّ وَضَعَ ذُبَابَهُ بَيْنَ ثَدْيَيْهِ، ثُمَّ تَحَامَلَ عَلَى سَيْفِهِ، حَتَّى خَرَجَ مِنْ ظَهْرِهِ، وَخَرَجَ الرَّجُلُ يَعْدُو يَقُولُ اَشْهَدُ اَنْ لاَاِلٰهَ اِلاَّ اللّٰهُ وَاَشْهَدُ اَنَّكَ رَسُولُ اللّٰهِ، حَتَّى وَقَفَ بَيْنَ يَدَيْ رَسُولِ اللّٰهِ ﷺ فَقَالَ: «وَذَاكَ مَاذَا؟» فَقَالَ: يَارَسُولَ اللّٰهِ الرَّجُلُ الَّذِي ذُكِرَ لَكَ، فَقُلْتَ: إِنَّهُ مِنْ أَهْلِ النَّارِ فَاشْتَدَّ ذٰلِكَ عَلَى الْمُسْلِمِينَ، وَقَالُوا: أَيُّنَا مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ إِذَا كَانَ فُلاَنٌ مِنْ أَهْلِ النَّارِ، فَقُلْتُ: يَاقَوْمِ انْظِرُونِي، فَوَ الَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لاَيَمُوتُ إِلاَّ مِثْلَ الَّذِي اصْبَحَ عَلَيْهِ، وَلأَكُونَنَّ صَاحِبَهُ مِنْ بَيْنِكُمْ فَجَعَلْتُ اَشُدُّ مَعَهُ إِذَا شَدَّ وَاَرْجِعُ مَعَهُ إِذَا رَجَعَ، اَنْظُرُ إِلَى مَا يَصِيرُ اَمْرُهُ، حَتَّى اَصَابَهُ جُرْحٌ اَذْلَقَهُ، فَاسْتَعْجَلَ الْمَوْتَ، فَوَضَعَ قَائِمَ سَيْفِهِ بِالْاَرْضِ، وَوَضَعَ ذُبَابَهُ بَيْنَ ثَدْيَيْهِ، ثُمَّ تَحَامَلَ عَلَى سَيْفِهِ حَتَّى خَرَجَ مِنْ بَيْنِ ظَهْرِهِ، فَهُوَ ذَاكَ يَارَسُولَ اللَّهِ يَضْطَرِبُ بَيْنَ اَضْغَاثِهِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ الرَّجُلَ لَيَعْمَلُ عَمَلَ اَهْلِ الْجَنَّةِ فِيمَا يَبْدُو لِلنَّاسِ، وَإِنَّهُ مِنْ اَهْلِ النَّارِ، وَإِنَّ الرَّجُلَ لَيَعْمَلُ عَمَلَ اَهْلِ النَّارِ فِيمَا يَبْدُوا لِلنَّاسِ وَإِنَّهُ لَمِنْ اَهْلِ الْجَنَّةِ». قَالَ الْهَيْثَمِيُّ: هُوَ فِي الصَّحِيحِ بِاخْتِصَارٍ.

408- Ebu Ya'lâ, Sehl bin Sa'd (r.a.)'dan şu şekilde rivayet etti:

408- Haysemi, Mecma üz-Zevaid (6/116)

"Sehl dedi ki: "Uhud günü Resulullah (a.s.)'a bir adam gelip: "Filanın gelişinin bir benzerini daha görmedik" dedi. Resululah (a.s.)'a bir adam gelmişti ki, insanlar kaçtığı halde o kaçmadı. O, müşriklerden şurada burada dağınık olarak bulduklarını bırakmıyor kılıçtan geçiriyordu. Resulullah (a.s.): "O kim?" diye sordu. Resulullah (a.s.)'a onun soyu tanıtıldı, fakat Resulullah (a.s.) onu tanımadı. Sonra onun özellikleri anlatıldı, Resulullah (a.s.) yine onu tanımadı. Nihayet adamın kendisi ortaya çıkınca: "Ya Resulullah, sana sözünü ettiğimiz adam işte şu!" dediler. Bunun üzerine Resulullah (a.s.) "Bu mu?" diye buyurdu. Onlar da: "Evet" dediler. Bunun üzerine Resulullah (a.s.): "O (adam) cehennemliklerdendir" buyurdu.

Resulullah (a.s.)'ın bu sözü müslümanlara ağır geldi de (Kendi aralarında): "Falan kişi cehennemliklerden olunca acaba hangimiz cennetliklerdeniz?" dediler. Ashabdan bir kişi: "Ey Kavmim! Bana birazcık izin veriniz. Nefsim kudret elinde bulunan Allah'a yemin ederim ki, ancak öyle olan adam ölür. Ben aranızdan ayrılıp onun bir arkadaşı olacağım" dedi. Sonra hemen düşmanın içine daldı. Adam saldırdığı vakit o da saldırıyor, geri çekildiği vakit o da çekiliyordu. Onun işinin nereye varacağına bakıyordu. Sonunda adam derin bir yara aldı. Yaranın acısına dayanamayıp, erkenden ölmek istedi ve kılıcının sapını yere koydu sonra kılıcının keskin ucunu iki memesinin arasına dayayarak kılıcın üstüne yüklendi, kılıcın ucu arkasından çıktı. Bunun üzerine onu izleyen adam çıkıp: "Ben Allah'tan başka ilah olmadığına ve senin Allah'ın elçisi olduğunu şehadet ederim." deyip koşuyordu. Böylece Resulullah (a.s.)'ın huzuruna gelip durdu. Resululah (a.s.): "Bu da ne?" dedi. Adam şöyle diyerek durumu anlattı: "Ya Resulullah! Hani sana anlatılan bir adam vardı. Sen de: "O cehennemliklerdendir" buyurmuştun. Bu sözün müslümanlara ağır geldi de onlar: "Eğer falanca da cehennemliklerden olunca hangimiz cennetliklerden oluruz?" dediler. Bu söz üzerine ben de dedim ki: "Ey kavmim! Bana birazcık izin veriniz! Nefsim kudret elinde bulunan Allah'a yemin ederim ki, ancak böyle olan adam ölür. Ben aranızdan ayrılıp onun arkadaşı olacağım. O saldırdığı zaman ben de saldırırım, geri çekildiği vakit ben de çekilirim, sonunda nereye varacağına bakarım" dedim. Nihayet adam derin bir yara aldı. Yaranın acısına dayanamayıp erkenden ölmek istedi. Kılıcının sapını yere koydu ve keskin ucunu iki memesinin arasına dayadı. Sonra kılıcın üstüne yüklendi ve kılıcın ucu arkasından çıktı. Ya Resulullah! İşte o adam karma karışık bir vaziyette ızdırap çekiyor" dedi.

Bunun üzerine Allah Resulü: "İnsanlar arasında bir sınıf vardır ki, halka görünüşüne göre, cennetliklere yaraşan hayırlı işler yaparlar. Halbuki o cehennemliklerdendir. Yine insanlardan bir kısmı da vardır ki, halka görünüşüne göre cehennemliklere ait kötü işler yapar. Halbuki o, cennetliklerdendir!" buyurdu."

el-Haysemi bu hadisin Buhari'de kısa olarak yeraldığını belirtmektedir.

UHUD SAVAŞINDAN SONRA

İbn-i Kesir şöyle anlatır:

"İbn-i İshak, adeti üzerine, Uhud şehitlerini anıp, onların adlarını ve babalarının adlarını kabilelerine göre saymaya başladı ve muhacirlerden dört kişinin adını saydı. Hz.Hamza, Mus'ab bin Umeyr, Abdullah bin Cahş ve Şemmas bin osman (r.a.). Ensardan da altmışbeş kişinin isimlerini zikretti. İbn-i Hişam ise onlara beş kişiyi daha ilave etti. Böylece İbn-i Hişam'a göre onların sayısı yetmiş kişi oldu. Sonra İbn-i İshak müşriklerden öldürülenlerin isimlerini de yine kabilelerine göre saydı. Onların sayısını yirmiiki kişi olarak tesit etti.

İmam Şafii ve diğerlerinin açıkladığı gibi müşriklerden, Ebu Azze el-Cûmahiye'nin dışında esir olarak alınan olmadı. Resulullah (a.s.) onu esir alıp, Zübeyr'e (veya Asım bin Sabit bin Ebi el-Eflah'a) emretti. O da Ebu Azze'nin boynunu vurdu."

'er-Rahiku'l-Mahtum'un müellifi, yaptığı incelemede (burada kendisine göre kuvvetli gerekçeleri var) müşriklerin ölülerinin otuzyediye ulaştığını tesbit etmiştir.

Yahudilerden müslüman olmuş bir adam da Uhud da şehid edilmiştir. Adı da Muhaynk idi.

٤٠٩ــ رَوَى الْحَاكِمُ عَنِ ابْنِ عُمَرَ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ــ قَالَ: رَجَعَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ أُحُدٍ فَسَمِعَ نِسَاءَ بَنِي عَبْدِ الْأَشْهَلِ يَبْكِينَ عَلَى هَلْكَاهُنَّ فَقَالَ: «لَكِنَّ حَمْزَةَ لاَ بَوَاكِيَ لَهُ» فَجِئْنَ نِسَاءُ الْأَنْصَارِ، فَبَكَيْنَ عَلَى حَمْزَةَ عِنْدَهُ، وَرَقَدَ فَاسْتَيْقَظَ وَهُنَّ يَبْكِينَ فَقَالَ: «يَاوَيْلَهُنَّ إِنَّهُنَّ لَهَا هُنَا حَتَّى الْآنَ، مُرُوهُنَّ فَلْيَرْجِعْنَ، وَلاَ يَبْكِينَ عَلَى هَالِكٍ بَعْدَ الْيَوْمِ».

409- **Hakim,** İbn-i Ömer (r.a.)'den şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s.), Uhud günü dönerken Abdu'l-Eşheloğulları kadınlarının ölülerine ağladıklarını işitti. Bunun üzerine: "Fakat Hamza'ya ağlayanlar yoktur!" buyurdu. O sırada ensardan kadınlar da gelip onun yanında Hz.Hamza'ya ağladılar. Resulullah (a.s.) biraz uykuya daldı. Uyandığında kadınlar hala ağlıyorlardı. Bunun üzerine Hz.Peygamber (a.s.): "Yazıklar olsun onlara! Onlar hala buradalar! Söyleyin onlara, geri dönsünler! Bu günden sonra şehid olan kişiye ağlamasınlar." buyurdu."

409- Hakim, el-Müstedrek (3/195). Kitab-ı Marifetissahabe.

٤١٠ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ عَنْ كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ، اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ ﷺ قَالَ: «مَنْ رَأَى مَقْتَلَ حَمْزَةَ؟» فَقَالَ رَجُلٌ: اَعَزَّكَ اللّٰهُ اَنَا رَأَيْتُ مَقْتَلَهُ، فَانْطَلَقَ، فَوَقَفَ عَلَى حَمْزَةَ، فَرَاٰهُ قَدْ شُقَّ بَطْنُهُ، وَقَدْ مُثِّلَ بِهِ، فَقَالَ: يَارَسُولَ اللّٰهِ قَدْ مُثِّلَ بِهِ، فَكَرِهَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ اَنْ يَنْظُرَ اِلَيْهِ، وَوَقَفَ بَيْنَ ظَهْرَانِي الْقَتْلٰى، وَقَالَ: «اَنَا شَهِيدٌ عَلَى هٰؤُلاَءِ، لُفُّوهُمْ بِدِمَائِهِمْ، فَاِنَّهُ لَيْسَ مَجْرُوحٌ يُجْرَحُ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ اِلاَّ جَاءَ جُرْحُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَدْمَى، لَوْنُهُ لَوْنُ الدَّمِ وَرِيحُهُ رِيحُ الْمِسْكِ، قَدِّمُوا اَكْثَرَهُمْ قُرْاٰنًا وَاجْعَلُوهُ فِي اللَّحْدِ».

410- Taberani, Ka'b bin Malik (r.a.)'den şöyle rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s.): "Hamza'nın şehid edildiği yeri göreniniz var mı?" diye sordu. Resulullah (a.s.)'ın bu sorusu üzerine bir kişi "Allah, seni aziz eyesin... Onun şehid düştüğü yeri ben gördüm" dedi. Gidip Hz.Hamza'nın başucunda durdu. Karnının yarıldığını, kulaklarının ve burnunun kesildiğini gördü ve:

"Ya Resulullah! Vallahi, onun cesedine işkence yapılmış!" dedi. Resulullah (a.s.) ona bakmaya dayanamadı. şehidlerin arasında durarak: "Ben kıyamet gününde şu şehitlerin Allah yolunda canlarını feda ettiklerine şahidlik edeceğim. Bunları kanlarıyla sarıp gömünüz. Allah yolunda yaralanan yaralılar, vallahi kıyamet günü mahşere yaraları kanayarak gelecekler, kanlarının rengi, kan rengi, kokuları da misk kokusu olacaktır. En çok Kur'an bileni, önce koyunuz, sonra da diğerlerini" buyurdu."

٤١١ــ رَوَى التِّرْمِذِيُّ عَنْ اُبَيِّ بْنِ كَعْبٍ ــ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ ــ قَالَ: لَمَّا كَانَ يَوْمُ اُحُدٍ: اُصِيبَ مِنَ الْاَنْصَارِ اَرْبَعَةٌ وَسِتُّونَ رَجُلاً، وَمِنَ الْمُهَاجِرِينَ سِتَّةٌ ــ فِيهِمْ حَمْزَةُ ــ فَمَثَّلُوا بِهِمْ، فَقَالَتِ الْاَنْصَارُ: لَئِنْ اَصَبْنَا مِنْهُمْ يَوْمًا مِثْلَ هٰذَا لَنُرْبِيَنَّ عَلَيْهِمْ قَالَ: فَلَمَّا كَانَ يَوْمُ فَتْحِ مَكَّةَ فَاَنْزَلَ اللّٰهُ: ﴿وَاِنْ عَاقَبْتُمْ فَعَاقِبُوا بِمِثْلِ مَا عُوقِبْتُمْ بِهِ وَلَئِنْ صَبَرْتُمْ لَهُوَ خَيْرٌ لِلصَّابِرِينَ﴾ فَقَالَ رَجُلٌ لاَ قُرَيْشَ بَعْدَ الْيَوْمِ، فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ : «كُفُّوا عَنِ الْقَوْمِ اِلاَّ اَرْبَعَةً».

411- Tirmizi, Übey bin Ka'b (r.a.)'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir:

410- Taberani, el-Mucemü'l-Kebir (168/82). Haysemi, Mecma üz-Zevaid (6/119)
411- Tirmizi (5/299) 48- Kitab-ı Tefsiri'l-Kur'an, Bab: 18

"Uhud vak'ası olunca ensardan altmışdört ve muhacirlerden aralarında Hamza da bulunan yedi kişi şehid edilmiş, müşrikler onların cesedlerine işkence yapmışlardı. Bunun üzerine ensar: "Eğer bir gün biz de bunun kadar onlardan öldürürsek, mutlaka kendilerine daha fazlasını yapacağız!" demişlerdi. Mekke'nin fetih günü olunca Allah (c.c.):

"Eğer cezalandırırsanız, ancak size reva görülen ezanın misliyle cezalandırınız; şayet (onlara ceza vermeye) tahammül edebilirseniz, şüphesiz bu, sabredebilenler için daha hayırlıdır".(1) ayetini indirdi. Bunun üzerine bir adam "Bu günden sonra Kureyş yoktur!" dedi. Resulullah (a.s.) ise: "Kavimden dört kişiden başkasına dokunmayınız!" buyurdu."

'Cam'iu'l-Usul'un muhakkiki diyor ki:

"Resulullah (a.s.)'ın kanlarını helal kıldığı dört kişi şunlardır: İkrime bin Ebu Cehil, Abdulah bin Hatal, Mikyas bin Subabe ve Abdullah bin Sa'd bin Ebi Serh...

İkrime bin Ebu Cehil, Yemen'e kaçtı. Hanımı, Harise bin Hişam'ın kızı Ümmü Hakim müslüman oldu ve kocası için Resulullah (a.s.)'dan güvence istedi. O da ona güvence verdi. Bunun üzerine kadıncağız onu bulmak için ta Yemen'e kadar gitti ve onu Resulullah (a.s.)'a getirdi. Bunun üzerin İkrime müslümanlığı kabul etti ve iyi bir müslüman oldu.

Abdullah bin Hatal: Onu Said bin Hureys el-Mahzumi ile Ebu Berzetü'l-Eslemi müştereken öldürdüler. İbn-i Hatal, Temin bin Galiboğullarındandır. Onun öldürülmesini Resulullah (a.s.) emretmişti. O, önceleri müslüman olmuştu. Bunun üzerine Resulullah (a.s.) onu zekat memuru olarak gönderdi. Onunla birlikte bir adamı da gönderdi. Ensardan olan bu zatın yanında müslümanlardan kendisine hizmet edecek bir köle de bulunmaktaydı. Ensari ile İbn-i Hatal bir yerde konakladılar. İbn-i Hatal köleye kendisi için bir teke kesip yemek yapmasını emretti. Yatıp uyudu. Uyandığında, kölenin kendisi için bir şey hazırlamadığını gördü. Üzerine yürüyüp onu öldürdü, sora da müşrik olarak dinden döndü.

İbn-i Hatal'ın iki tane cengi cariyesi vardı. Birinin adı, Fertenâ, diğerinin ise Sâre idi. Resulullah (a.s.)'ı hicvetmek suretiyle şarkı söylüyorlardı. Resulullah (a.s.) onunla birlikte iki cariyesinin de öldürülmesini emretti. Fertana öldürüldü. Sâre ise kaçıp kurtuldu. Nihayet bir adam Hz.Ömer (r.a.) zamanında onu attıyla çiğneyip öldürdü. Fertena'nın müslüman olduğu, Sâre'nin ise Resulullah (a.s.) tarafından güvence altına alındığı da söylenmektedir.

Mikyas bin Subabe'ye gelince; Onu da Nümeyle bin Abdullah (r.a.) öldür-

---

1) Nahl Suresi: 126

dü. Mikyas bin Subabe, Ka'boğulları kabilesinden Leysoğullarına mensuptu."

٤١٢ــ رَوَى الْحَاكِمُ عَنْ اَنَسٍ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ــ اَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهِ وَسَلَّمَ مَرَّ بِحَمْزَةَ يَوْمَ اُحُدٍ، وَقَدْ جُدِعَ وَمُثِّلَ بِهِ، وَقَالَ: «لَوْلاَ اَنَّ صَفِيَّةَ تَجِدُ لَتَرَكْتُهُ حَتَّى يَحْشُرَهُ اللَّهُ مِنْ بُطُونِ الطَّيْرِ وَالسِّبَاعِ» فَكَفَّنَهُ فِي نِمْرَةٍ.

412- Hakim, Enes (r.a.)'den şöyle rivayet etmiştir:

"Enes (r.a.) dedi ki: "Resulullah (a.s.) Uhud günü Hz. Hamza'ya uğradı. Hz. Hamza'nın organları kesilmiş ve cesedine işkence yapılmıştı. Bunun üzerine Resulullah (a.s.):

"Eğer Safiyye onu bulmasaydı, onu kendi haline bırakırdım da, Allah onu yırtıcı hayvanların karınlarından ve kuşların kursaklarından haşr ederdi." buyurdu. Sonra ona kürkünü kefen yaptı."

٤١٣ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: قُتِلَ حَمْزَةُ يَوْمَ اُحُدٍ وَقُتِلَ مَعَهُ رَجُلٌ مِنَ الْاَنْصَارِ، فَجَاءَتْهُ صَفِيَّةُ بِنْتُ عَبْدِالْمُطَّلِبِ بِثَوْبَيْنِ لِيُكَفِّنَ فِيهِمَا حَمْزَةَ، فَلَمْ يَكُنْ لِلاَنْصَارِيِّ كَفَنٌ، فَاَسْهَمَ النَّبِيُّ ﷺ بَيْنَ الثَّوْبَيْنِ ثُمَّ كَفَّنَ كُلَّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا فِي ثَوْبٍ.

413- Taberani, İbn-i Abbas (r.a.)'dan şu şekilde rivayet etmiştir:

"İbn-i Abbas dedi ki: "Hz.Hamza, Uhud günü şehid edilmişti. Safiyye bint-i Abdulmuttalib, Hz.Hamza'yı kafenlemek için iki elbise getirmişti. Ensari için kefen yoktu. Resulullah (a.s.) bu iki elbise arasında kur'a çekti, sonra her birini bir tek elbise ile kefenledi."

٤١٤ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ عَنْ اَبِي اُسَيْدٍ السَّاعِدِيِّ قَالَ: اَنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ عَلَى قَبْرِ حَمْزَةَ بْنِ عَبْدِالْمُطَّلِبِ فَجَعَلُوا يَجُرُّونَ النَّمِرَةَ عَلَى وَجْهِهِ فَتُكْشَفُ قَدَمَاهُ، وَيَجُرُّونَهَا عَلَى قَدَمَيْهِ فَيَنْكَشِفُ وَجْهُهُ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «اِجْعَلُوهَا عَلَى وَجْهِهِ وَاجْعَلُوا عَلَى قَدَمَيْهِ مِنْ هٰذَا الشَّجَرِ» قَالَ: فَرَفَعَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ رَأْسَهُ فَاِذَا اَصْحَابُهُ يَبْكُونَ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «اِنَّهُ يَأْتِي عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ يَخْرُجُونَ اِلَى الْاَرْيَافِ

412- Hakim, el-Müstedrek (3/196). Hakim, bu hadisin Müslim'in şartına göre sahih olduğunu, fakat onu tahriç etmediğini söylemiştir.

413- Taberani, el-Mu'cemü'l-Kebir (11/406). Haysemi, Mecma üz-Zevaid (6/120)

فَيُصِيبُونَ مِنْهَا مَطْعِمًا وَمَلْبَسًا وَمَرْكَبًا، أَوْ قَالَ: مَرَاكِبَ فَيَكْتُبُونَ إِلَى أَهْلِيهِمْ هَلُمَّ إِلَيْنَا فَإِنَّكُمْ بِأَرْضِ مَجَازٍ جَدُوبَةٍ، وَالْمَدِينَةُ خَيْرٌ لَهُمْ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ».

414- Taberani, Üseyd es-Saidi (r.a.)'den şöyle rivayet etmiştir:

"Üseyd es-Saidi dedi ki: "Ben Resulullah (a.s.)'la beraber Hamza bin Abdul-Muttalib'in kabrinin başındaydım. Kürkü yüzüne çekiyorlar, ayakları açılıyor, ayaklarına çekiyorlar yüzü açık kalıyordu. Resulullah (a.s.): "Onu yüzüne örtünüz, ayaklarına da şu bitkiden koyunuz." buyurdu. Resulullah (a.s.) başını kaldırınca, bir de baktı ki, ashabı ağlıyor. Bunun üzerine Resulullah (a.s.): "Halkın, kasaba, köy ve çiftliklere gidecekleri, oralarda yiyecek, içecek ve binilecek veya binekler bulacağı ve refah içinde yaşayacakları, ev halklarına da: "Siz de yanımıza geliniz, çünkü sizler çekirgelik ve ağaçsız yerdesiniz" diye yazacakları zaman da gelecektir. Halbuki bilmiş olsalar, Medine kendileri için daha hayırlıdır." buyurdu."

٤١٥ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ عَنْ خَبَّابِ بْنِ الْأَرَتِّ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ــ قَالَ: هَاجَرْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ نَبْتَغِي وَجْهَ اللَّهِ، فَوَجَبَ أَجْرُنَا عَلَى اللَّهِ، وَمِنَّا مَنْ مَضَى أَوْ ذَهَبَ لَمْ يَأْكُلْ مِنْ أَجْرِهِ شَيْئًا، كَانَ مِنْهُمْ مُصْعَبُ بْنُ عُمَيْرٍ قُتِلَ يَوْمَ أُحُدٍ لَمْ يَتْرُكْ إِلَّا نَمِرَةً كُنَّا إِذَا غَطَّيْنَا بِهَا رَأْسَهُ خَرَجَتْ رِجْلاَهُ، وَإِذَا غُطِّيَ بِهَا رِجْلاَهُ خَرَجَ رَأْسُهُ. فَقَالَ لَنَا النَّبِيُّ ﷺ : «غَطُّوا بِهَا رَأْسَهُ، وَاجْعَلُوا عَلَى رِجْلِهِ الْإِذْخِرَ، أَوْ قَالَ: أَلْقُوا عَلَى رِجْلِهِ مِنَ الْإِذْخِرِ» وَمِنَّا مَنْ أَيْنَعَتْ لَهُ ثَمَرَتُهُ، فَهُوَ يَهْدُبُهَا

415- Buhari, Habbab bin el-Eret (r.a.)'den şu şekilde rivayet etmiştir:

"Habbab dedi ki: "Biz, Allah'ın rızasını umarak Resulullah (a.s.)'la birlikte hicret ettik. Artık ecir ve mükafatımız Cenab-ı Hakk'a vacib oldu. Yoldaşlarımızdan bu ecir ve nimetden hiç bir şey tatmadan ahirete gidenler vardır ki, Mus'ab bin Umeyr bunlardan birisidir. O, Uhud günü, bir tane kürkten başka bir şey bırakmadan şehid oldu. Kürkünü başına örttük, ayakları dışarıda kaldı, ayaklarına örttük başı dışarıda kaldı. Hz.Peygamber (a.s.) de bize: "Onu, başına örtünüz, ayaklarına da "ızhir" (denilen kokulu ottan) koyunuz." diye emretti. Dostlarımızdan kendilerine hicret semeresi ulaşan ve bu meyveyi devşirenler de vardır."

414- Haysemi, Mecma üz-Zevaid (6/119)

415- Buhari (7/354). 54-Kitabu'l-Meğazi, Bab: 17
Müslim 52/649) 11-Kitabu'l-Cenaiz, Bab: 13

Bir Açıklama

Bu hadis-i şerif, Allah yolunda cihad etmekle birlikte, dünyadan bir şey elde edememiş kişinin ecrinin büyük oluşuna işaret etmektedir.

Bu hadis üzerine, 'Fethu'l-Bari' sahibi, sahabe-i kiramdan söz ederken şöyle der: *"Sahabe-i Kiram'dan, Mus'ab bin Umeyr gibi fetihlerden önce vefat edenler olduğu gibi fetihler dönemine kadar yaşayanlar da vardır. Onlar birkaç kısma ayrılmaktadırlar. Bazıları dünyadan yüz çevirip yılnızca ihtiyaçları ile yetindiler ve ilk durumları üzerine devam ettiler. Bunların sayıları azdır. Ebu Zer el-Gıfari (r.a.) onlardan birisidir. Bunlar birinci kısma dahildirler. Onlardan, bazı mübahlardan yararlanarak bolluk içinde yaşayanlar da vardır. Bu mübahlar, daha çok birden fazla kadınla evlenme, cariye alma, hizmetçi kullanma, çeşitli giysiler kuşanma ve benzer şeylerdi. Fakat bunlar çok değildi. İbn-i Ömer (r.a.) onlardandır. Bazıları da mendub ve farz hukuka uymakla beraber ticareti ve diğer şeyleri artırmak istediler. Bunlar da yine çoğunluktaydı. Abdurrahman bin Avf(r.a.) bunların arasında yer alıyordu.*

Habbab bu iki kısma işaret ederek, "Birinci kısım ve ona dahil olanların ecri ve mükafatı ahirette bol olur. İkinci kısma gelince, rivayet edilen haber gereğince onların dünya malından elde ettikleri, ahiretteki sevaplarından düşülür" demiştir. Müslim'in Abdullah bin Amr (r.a.)'dan merfuen rivayet ettiği hadis-i şerif de bunu te'yid ediyor: "Hz. Peygamber (a.s.) buyurdu ki:

"Gazaya giden bir kıt'a yahut bir müfreze fertleri ganimet alır ve (zarar görmeyip) selametde kalırlarsa, ecirlerinin üçte ikisini muhakkak dünyada almış olurlar...."(1) Bundan dolayı selef-i salihinden bir çoğu ya ahirette sevapları bol olsun ya da hesabı az olsun diye malın azını tercih edip onunla yetinmişlerdir.

٤١٦ــ رَوَى مُسْلِمٌ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِاللَّهِ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ــ قَالَ: أُصِيبَ أَبِي يَوْمَ أُحُدٍ، فَجَعَلْتُ أَكْشِفُ الثَّوْبَ عَنْ وَجْهِهِ وَأَبْكِي، وَجَعَلُوا يَنْهَوْنَنِي وَرَسُولُ اللَّهِ ﷺ لاَيَنْهَانِي، قَالَ: وَجَعَلَتْ فَاطِمَةُ بِنْتُ عَمْرٍو تَبْكِيهِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «تَبْكِيهِ أَوْ لاَتَبْكِيهِ، مَازَالَتِ الْمَلاَئِكَةُ تُظِلُّهُ بِأَجْنِحَتِهَا حَتَّى رَفَعْتُمُوهُ».

416- Müslim, Cabir bin Abdullah (r.a.)'dan şöyle söylediğini rivayet etmiştir:

416- Müslim (4/1918), 44-Kitab-ı Fezailissahebe, Bab: 26
Buhari (3/114), 23-Kitabu'l Cenaiz, Bab: 3
1) Müslim (33), Kitabu'l-Imare, Bab: 153

"Babam Uhud gününde isabet alıp şehid olmuştu. Ben ağlayarak yüzünden elbiseyi açmaya başladım. Oradakiler de beni ağlamaktan men etmeğe başladılar. Halbuki Resulullah (a.s.) beni bundan nehyetmiyordu. Amr'ın kızı olan halam Fatıma da babama ağlamağa başladı. Resulullah (a.s.) halama: "Ona ağlasanız da, ağlamasanız da siz şehidi kaldırıncaya kadar melekler kanatları ile onu gölgelendirmeye devam etmişlerdir." buyurdu."

Müslim'in bir rivayetinde de: *"Uhud günü olduğu zaman babam örtülmüş olarak getirildi. Ona müsle (burun, kulak gibi azaları kesilmiş) yapılmış idi..."* (1) şeklindedir.

Müslim'in başka bir rivayetinde de: *"Uhud günü babam, burnu, kulağı kesilmiş olarak getirildi de peygamberin önüne konuldu..."*(2) denilmektedir.

٤١٧ــ رَوَى الْحَاكِمُ عَنْ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ــ قَالَ: بَعَثَنِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ أُحُدٍ لِطَلَبِ سَعْدِ بْنِ الرَّبِيعِ وَقَالَ لِي: «إِنْ رَأَيْتَهُ فَأَقْرِئْهُ مِنِّي السَّلَامَ وَقُلْ لَهُ: يَقُولُ لَكَ رَسُولُ اللَّهِ كَيْفَ تَجِدُكَ؟» قَالَ: فَجَعَلْتُ أَطُوفُ بَيْنَ الْقَتْلَى فَأَصَبْتُهُ وَهُوَ فِي آخِرِ رَمَقٍ وَبِهِ سَبْعُونَ ضَرْبَةً فَقُلْتُ لَهُ: يَاسَعْدُ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ يَقْرَأُ عَلَيْكَ السَّلَامَ، وَيَقُولُ لَكَ: خَبِّرْنِي كَيْفَ تَجِدُكَ؟ قَالَ: عَلَى رَسُولِ اللَّهِ السَّلَامُ وَعَلَيْكَ السَّلَامُ، قُلْ لَهُ: أَجِدُ رِيحَ الْجَنَّةِ، وَقُلْ لِقَوْمِي الْأَنْصَارِ: لَاعُذْرَ لَكُمْ عِنْدَاللَّهِ أَنْ يُخْلَصَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ وَفِيكُمْ شَفْرٌ يَطْرِفُ قَالَ: وَفَاضَتْ نَفْسُهُ.

417- Hakim, Zeyd bin Sabit (r.a.)'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s.) Uhud günü beni Sa'd bin Rebi'i aramaya gönderdi: "Git bul, ona benden selam söyle... Resulullah nasılsın? diye soruyor, de" dedi. Ölüler arasında dolaşmaya başladım. Ona son nefesinde rastlayıp kavuştum. Vücudunun yetmiş yerinde kılıç, mızrak ve ok yarası vardı. Ona: "Ey Sa'd! Resulullah (a.s.) sana selam söylüyor, nasıl olduğunu bana bildir" diyor" dedim. O da: "Resulullah'a selam olsun. Sana da selam olsun. Ona, tarafımdan: Ya Resulullah! Ben artık, cennetin kokusunu almaya, bulmaya başladım, de. Ayrıca kav-

---

417- Hakim, el-Müstedrek (3/201) Kitab-ı Marifeti's-Sahebe

1) Müslim (4/1917), 44-Kitab-ı Fezailissahabe, Bab: 26

2) Müslim (4/1918), 44-Kitab-ı Fezailissahabe, Bab: 26

min ensara da söyle: Vallahi gözleriniz kımıldarken, Resulullah'ı korumaz da O'na bir musibet erişirse, sizin için Allah katında ileri sürülebilecek hiç bir mazeret olmaz." dedi ve çok geçmeden vefat etti."

٤١٨ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ عَنْ اَنِيسَةَ بِنْتِ عَدِيٍّ اَنَّهَا جَاءَتْ اِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَقَالَتْ: يَارَسُولَ اللَّهِ اِبْنِي عَبْدُاللَّهِ بْنُ سَلَمَةَ وَكَانَ بَدْرِيًّا قُتِلَ يَوْمَ اُحُدٍ اَحْبَبْتُ اَنْ اَنْقُلَهُ فَانَسَ بِقُرْبِهِ، فَاَذِنَ لَهَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ ، فَعَدَّلَتْهُ بِالْمُجَذَّرِ بْنِ زِيَادٍ عَلَى نَاضِحٍ لَهُ فِي عَبَاءَةٍ، فَمَرَّتْ بِهِمَا فَعَجِبَ لَهُمَا النَّاسُ فَنَظَرَ اِلَيْهِمَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ: «سَوَّى بَيْنَهُمَا عَمَلُهُمَا» وَكَانَ عَبْدُاللَّهِ رَجُلاً جَسِيمًا ثَقِيلاً وَكَانَ الْمُجَذَّرُ قَلِيلَ اللَّحْمِ وَهُوَ الَّذِي يَقُولُ:

أَنَــا الَّــذِي أُصْلِي بَلَى أُطْعَنُ بِالصَّعْدَةِ حَتَّى تَنْثَنِي
وَلاَ نَرَى مُجَــذَّرًا يَفْرِي فَرِيَّ

418- Tabareni, Enise bint-i Adiyy (r.a.)'den şöyle rivayet etmiştir:

"Enise bint-i Adiyy, Resulullah (a.s.)'a gelip: "Ya Resululah, oğlum Abdullah bin Seleme -ki o, Bedir savaşına katılmıştı- Uhud'da şehid düştü. Onun (cesedini) götürmek istiyorum" dedi. Onu yakınında gömmek istiyordu. Resulullah (a.s.) da ona izin verdi.

Cesedi, bir yelek içinde devenin bir tarafına Mücezzer bin Ziyad'ı da öbür tarafına yükledi. Onlara rastlayanlar şaşıp hayret ediyorlardı. Resulullah (a.s.) da onlara bakıp şöyle buyurdu "İkisinin de ameli aralarında eşit bölündü." Abdullah iri vücudlu, Mücezzer ise zayıf, sıska bir adamdı ve şu recezi söylüyordu: "Ben o kimseyim ki aslım Beliyyeoğullarındandır. Kargıyla böbürleninceye kadar vururum. Hiçbir kesiciniz benim yarmam gibi yaracağını zannetmesin."

٤١٩ــ رَوَى الْحَاكِمُ عَنْ اَبِي ذَرٍّ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ــ قَالَ: لَمَّا فَرَغَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ اُحُدٍ مَرَّ عَلَى مُصْعَبٍ مَقْتُولاً عَلَى طَرِيقِهِ فَقَرَأَ: ﴿مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ﴾.

418- Taberani, Mucemu'l-Kebir (24/192). Haysemi, Mecma üz-Zevaid (6/106)

419- Hakim, Ebu Zer (r.a.)'den şöyle rivayet etmiştir:

"Ebu Zer (r.a.) dedi ki: "Resulullah (a.s.) Uhud günü ortalık boşalınca, yolu üzerinde bulunan şehid Mus'ab (r.a.)'a rastladı ve şu ayet-i kerimeyi okudu:

"Mü'minler içinde Allah'a verdikleri sözde duran nice yiğitler var. İşte onlardan kimi sözünü yerine getirip o yolda canını vermiştir; kimi de (şehitliği) beklemektedir. Onlar hiçbir şekilde (sözlerini) değiştirmemişlerdir."(1)

٤٢٠ــ رَوَى أَحْمَدُ عَنْ عُبَيْدِاللَّهِ بْنِ رِفَاعَةَ الزُّرَقِيِّ قَالَ: لَمَّا كَانَ يَوْمُ أُحُدٍ وَانْكَفَأَ الْمُشْرِكُونَ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «اِسْتَوُوا حَتَّى أُثْنِيَ عَلَى رَبِّي» فَصَارُوا خَلْفَهُ صُفُوفًا، فَقَالَ:

«اَللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ كُلُّهُ. اَللَّهُمَّ لاَقَابِضَ لِمَا بَسَطْتَ وَلاَ بَاسِطَ لِمَا قَبَضْتَ وَلاَ هَادِيَ لِمَنْ أَضْلَلْتَ وَلاَ مُضِلَّ لِمَنْ هَدَيْتَ وَلاَ مُعْطِيَ لِمَا مَنَعْتَ وَلاَ مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ وَلاَ مُقَرِّبَ لِمَا بَاعَدْتَ وَلاَ مُبَاعِدَ لِمَا قَرَّبْتَ. اَللَّهُمَّ ابْسُطْ عَلَيْنَا مِنْ بَرَكَاتِكَ وَرَحْمَتِكَ وَفَضْلِكَ وَرِزْقِكَ. اَللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ النَّعِيمَ الْمُقِيمَ لاَيَحُولُ وَلاَ يَزُولُ. اَللَّهُمَّ أَسْأَلُكَ النَّعِيمَ يَوْمَ الْعَيْلَةِ وَالْأَمْنَ يَوْمَ الْخَوْفِ. اَللَّهُمَّ إِنِّي عَائِذٌ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا أَعْطَيْتَنَا وَشَرِّ مَا مَنَعْتَ. اَللَّهُمَّ حَبِّبْ إِلَيْنَا الْإِيمَانَ وَزَيِّنْهُ فِي قُلُوبِنَا، وَكَرِّهْ إِلَيْنَا الْكُفْرَ وَالْفُسُوقَ وَالْعِصْيَانَ، وَاجْعَلْنَا مِنَ الرَّاشِدِينَ. اَللَّهُمَّ تَوَفَّنَا مُسْلِمِينَ وَأَحْيِنَا مُسْلِمِينَ وَأَلْحِقْنَا بِالصَّالِحِينَ غَيْرَ خَزَايَا وَلاَ مَفْتُونِينَ. اَللَّهُمَّ قَاتِلِ الْكَفَرَةَ الَّذِينَ يُكَذِّبُونَ رُسُلَكَ وَيَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِكَ وَاجْعَلْ عَلَيْهِمْ رِجْزَكَ وَعَذَابَكَ. اَللَّهُمَّ قَاتِلِ الْكَفَرَةَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ إِلَهَ الْحَقِّ».

420- İmam Ahmed bin Hanbel, Ubeydullah bin Rûfa'a ez-Zerki (r.a.)nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Uhud gününde, müşrikler çekilince Resulullah (a.s.) "Saf olunuz, Allah'a

---

419- Hakim, el-Müstedrek (3/200), Kitab-ı Marifeti's-Sahabe.

420- İmam Ahmed, Müsned (3/424). Bezzar, Keşfu'l-Esrar: 2/330. Haysemi, Mecamau'z-Zevaid (6/121)

1) Ahzab Suresi: 23 - 46

dua edelim!" buyurdu. Sahabe-i Kiram O'nun arkasında saf tuttular. Resulullah (a.s.) şöyle dua etti:

"Allah'ım hamd ve övgü sana yaraşır. Allah'ım senin açıp yaydığını dürecek yok, senin dürdüğünü de açıp yayacak yoktur.

Senin saptırdığını doğru yola iletecek yok; Senin doğru yola ilettiğini de saptıracak yoktur!

Senin vermediğini verecek yok; Senin verdiğini de engelleyecek yoktur!

Senin uzaklaştırdığını yaklaştıracak yok; Senin yaklaştırdığını da uzaklaştıracak yoktur!

Allah'ım. Rahmet ve bereketlerini, fazl-ı keremini aç, yay üzerimize...

Allah'ım, ben, yoksulluk gününde nimet, korkulu günde emniyet dilerim senden. Allah'ım senden hiç değişmeyen ebedi nimet istiyorum...

Allah'ım, bize verdiğin ve vermediğin şeylerin zararlarından sana sığınırım. Allah'ım imanı sevdir bize... Gönüllerimizi onunla beze...

Küfür'den, azınganlık ve taşkınlıktan iğrendir, bizi...

Din ve dünyamıza zararlı şeyleri bilenlerden, doğru yola erenlerden eyle bizi...

Allah'ım bizi müslüman olarak yaşat, müslüman olarak öldür. Salihler, iyiler zümresine kat. Ki onlar, ne şeref ve haysiyetlerini yitirenlerdir, ne de dinlerinden dönenlerdir.

Allah'ım, senin peygamberini yalanlayan, senin yolundan yüz çeviren, peygamberinle çarpışan kafirlerin de, ehl-i kitap kafirlerinin de cezalarını ver.. Ey hak ve gerçek ilah! onlara azabını indir!"

Bu dua ve niyazın savaş bittikten, müşrikler çekildikten ve müslümanlar da yaralı ve şehidlerini arayıp bulduktan sonra, Medine'ye de gitmeden önce yapıldığı anlaşılmaktadır.

٤٢١ــ رَوَى ابْنُ مَاجَةَ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ــ قَالَ: أُتِيَ بِهِمْ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَوْمَ أُحُدٍ فَجَعَلَ يُصَلِّي عَلَى عَشَرَةٍ عَشَرَةٍ وَحَمْزَةُ هُوَ كَمَا هُوَ، يُرْفَعُونَ وَهُوَ كَمَا هُوَ مَوْضُوعٌ.

421- İbn-i Mâce, İbn-i Abbas (r.a.)'dan şöyle rivayet etmiştir:

421- İbn-i Mâce (1/485). 6-Kitabu'l-Cenaiz, Bab: 28

"İbn-i Abbas dedi ki:

"Uhud günü şehidler Hz.Peygamber (a.s.)'e getirildi. O da, hepsinde Hz. Hamza olmak kaydıyla on kişilik guruplar halinde üzerlerine cenaze namazı kıldı. Diğer cenazeler kaldırılıyor. Hz.Hamza ise olduğu yerde kalıyordu."

٤٢٢ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ــ قَالَ: صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَلَى قَتْلَى أُحُدٍ بَعْدَ ثَمَانِي سِنِينَ كَالْمُوَدِّعِ لِلأَحْيَاءِ وَالأَمْوَاتِ، ثُمَّ طَلَعَ الْمِنْبَرَ فَقَالَ: «إِنِّي بَيْنَ أَيْدِيكُمْ فَرَطٌ وَأَنَا عَلَيْكُمْ شَهِيدٌ، وَإِنَّ مَوْعِدَكُمُ الْحَوْضُ، وَإِنِّي لأَنْظُرُ إِلَيْهِ مِنْ مَقَامِي هٰذَا وَإِنِّي لَسْتُ أَخْشَى عَلَيْكُمْ أَنْ تُشْرِكُوا، وَلٰكِنِّي أَخْشَى عَلَيْكُمُ الدُّنْيَا أَنْ تَنَافَسُوهَا» قَالَ: فَكَانَتْ آخِرَ نَظْرَةٍ نَظَرْتُهَا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ .

422- Buhari, Ukbe bin Amir (r.a.)'den şu şekilde rivayet etmiştir:

"Ukbe şöyle dedi: "Resulullah (a.s.) Uhud şehidleri üzerine sekiz yıl sonra ölülere ve dirilere veda eder gibi namaz kıldı. Sonra minbere çıkıp şöyle buyurdu:

"Ben, Kevser havuzuna sizden önce ulaşacağım. Sizin hak yolundaki hizmetlerinize şehadet edeceğim. Size vadedilen yer Kevser havuzudur. Ben şu anda oradaki yerimi görüyorum. Vallahi ben vefatımdan sonra sizin şirk haline döneceğinizden hiç endişe etmiyor, yalnız sizin dünya hırsıyla nefsaniyet güderek birbirinizi boğazlamanızdan korkuyorum." Ukbe bin Amir (r.a.): "Resulullah (a.s.)'ı minber üzerindeki bu görüşüm, son görüşüm oldu," demiştir."

٤٢٣ــ رَوَى أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ وَاللَّفْظُ لَهُ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِاللَّهِ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ــ قَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ أَمَرَ بِقَتْلَى أُحُدٍ أَنْ يُرَدُّوا إِلَى مَصَارِعِهِمْ وَكَانُوا نُقِلُوا إِلَى الْمَدِينَةِ.

423- Ebu Davud, Nesai ve İbn-i Mace -Lafız İbn-i Mace'ye aittir- Cabir bin Abdullah (r.a.)'dan şöyle rivayet etmişlerdir:

"Cabir demiştir ki: "Resulullah (a.s.) Uhud şehidlerinin şehid düştükleri yerlere geri götürülmelerini emretti. Zira onlar Medine'ye nakledilmişlerdi."

422- Buhari (7/348) 64-Kitabu'l-Meğazi, Bab: 17. Müslim (4/1795) 43-Kitabu'l-Fedail, Bab: 9

423- Ebu Davud (3/202) Kitabu'l-Cenaiz. Nesai (4/79), Kitabu'l-Cenaiz. İbn-i Mace (1/486), 6-Kitabu'l-Cenaiz, Bab: 28

٤٢٤ــ رَوَى ابْنُ مَاجَةَ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ: اَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ اَمَرَ بِقَتْلَى اُحُدٍ اَنْ يُنْزَعَ عَنْهُمُ الْحَدِيدُ وَالْجُلُودُ وَاَنْ يُدْفَنُوا فِي ثِيَابِهِمْ بِدِمَائِهِمْ.

424- İbn-i Mace, İbn-i Abbas (r.a.)'dan şunu rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s.) Uhud şehidlerinin üzerlerindeki silah zırh ve kalkanlarının alınmasını, kanlı elbiseleri ile gömülmelerini emretti."

٤٢٥ــ رَوَى اَحْمَدُ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِاللَّهِ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ اِذَا ذُكِرَ اَصْحَابُ اُحُدٍ: «اَمَا وَاللَّهِ لَوَدِدْتُ اَنِّي غُودِرْتُ مَعَ اَصْحَابِ نُحْصِ الْجَبَلِ» يَعْنِي سَفْحَ الْجَبَلِ.

425- Ahmed bin Hanbel, Cabir bin Abdullah (r.a.)'dan şöyle söylediğini rivayet etmiştir:

"Hz.Peygamber (a.s.)'in yanında Uhud ashabı anılınca:

"Vallahi, ben de dağın eteğinde onlarla beraber şehid düşmeyi ne kadar isterdim." şeklinde buyurduğunu işittim."

٤٢٦ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ عَنِ ابْنِ عُمَرَ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ــ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يَدْعُو عَلَى صَفْوَانَ بْنِ اُمَيَّةَ، وَسُهَيْلِ بْنِ عَمْرٍو، وَالْحَارِثِ بْنِ هِشَامٍ، فَنَزَلَتْ: ﴿لَيْسَ لَكَ مِنَ الْاَمْرِ شَيْءٌ﴾ اِلَى قَوْلِهِ: ﴿فَاِنَّهُمْ ظَالِمُونَ﴾.

426- Buhari, İbn-i Ömer (r.a.)'den şöyle rivayet eder:

"İbn-i Ömer dedi ki: "Hz.Peygamber (a.s.) Safvan bin Ümeyye'ye Süheyl bin Amr'a ve Haris bin Hişam'a beddua ediyordu. Bunun üzerine şu ayet-i kerime indi:

"Allah'ın onların tevbelerini kabul veya onlara azab etmesi işiyle senin bir ilişiğin yoktur, çünkü onlar zalimlerdir."(1)

424- İbn-i Mace (1/485) 6-Kitabu'l-Cenaiz, Bab: 28

425- İmam Ahmed, Müsned (3/375). Haysemi, Mecma üz-Zevaid (6/123)

426- Buhari (7/365) 64-Kitabu'l-Meğazi, Bab: 21

1) Al-i İmran Suresi: 12

Tirmizi'nin (1) rivayeti de şöyledir:

"Resulullah (a.s.) Uhud gününde şöyle beddua etti: "Allah'ım, Ebu Süfyan'a lanet et! Allah'ım. Haris bin Hişam'a lanet et! Allah'ım, Safvan bin Ümeyye'ye lanet et!" bunun üzerine şu ayet-i kerime indi:

"Allah'ın, onların tevbelerini kabul veya onlara azab etmesi işiyle senin bir ilişiğin yoktur; çünkü onlar zalimlerdir."(2)

Ravi diyor ki: *"Allah Teala onların tevbelerini kabul etti de; onlar müslüman oldular ve müslümanlıkları da güzel oldu."*

Nesai'nin(3) İbn-i Ömer (r.a.)'den rivayeti de şöyledir: *"İbn-i Ömer, Resulullah (a.s.)'ın sabah namazının son rekatından başını kaldırdığı vakit:*

"Allah'ım! Falana, falana lanet et" diyerek münafıklardan bir kısım insanlara beddua ettiğini duydum. Bunun üzerine Cenab-ı Hak: "Allah'ın, onların tevbelerini kabul veya onlara azab etmesi işiyle senin bir ilişiğin yoktur; çünkü onlar zalimlerdir."(4) ayetini indirdi."

Tirmizi (5) hasen bir senetle şu rivayeti zikretmiştir: *"Hz.Peygamber (a.s.) dört kişiye beddua ediyordu; Allah da onlara hidayetlerini nasib etti."*

٤٢٧ــ رَوَى الْحَاكِمُ عَنْ عَبْدِاللّٰهِ بْنِ اَبِي فَرْوَةَ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهِ وَسَلَّمَ زَارَ قُبُورَ الشُّهَدَاءِ بِاُحُدٍ فَقَالَ: «اَللّٰهُمَّ اِنَّ عَبْدَكَ وَنَبِيَّكَ يَشْهَدُ اَنَّ هٰؤُلَاءِ شُهَدَاءُ، وَاَنَّهُ مَنْ زَارَهُمْ وَسَلَّمَ عَلَيْهِمْ اِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ رَدُّوا عَلَيْهِ» (قَالَ الْعَطَافُ) وَحَدَّثَتْنِي خَالَتِي اَنَّهَا زَارَتْ قُبُورَ الشُّهَدَاءِ، قَالَتْ: وَلَيْسَ مَعِيَ اِلاَّ غُلَامَانِ يَحْفَظَانِ عَلَيَّ الدَّابَّةَ، قَالَتْ: فَسَمِعْتُ رَدَّ السَّلَامِ، قَالُوا: وَاللّٰهِ اِنَّا نَعْرِفُكُمْ كَمَا يَعْرِفُ بَعْضُنَا بَعْضًا، قَالَتْ: فَاقْشَعْرَرْتُ، فَقُلْتُ: يَا غُلَامُ أَدْنِ بَغْلَتِي فَرَكِبْتُ.

427- Hakim, Abdullah bin Ebû Ferve (r.a.)'den şöyle rivayet etmiştir:

"Hz.Peygamber (a.s.) Uhud şehidlerinin kabirlerini ziyaret edip şöyle buyurdu: "Allah'ım! Senin kulun ve peygamberin, bunların şehid olduklarına, kı-

427- Hakim, el-Müstedrek (3/29) Kitabu'l-Meğazi.
1) Tirmizi (5/227), 48-Kitab-ı Tefsiri'l-Kur'an, Bab: 4
2) Al-i İmran Suresi: 128
3) Nesai, (2/203) Kitabu'l-İftitah, Bab: La'nül münafıkın.
4) Al-i İmran Suresi: 128
5) Tirmizi (5/228) 48-Kitab-ı Tefsiri'l-Kur'an, Bab: 4

yamet gününe kadar kendilerini ziyaret eden ve selamlayanlarla mukabalede bulunacaklarına şehadet eder."

Attaf bin Halid der ki:

"Bana halam anlattı. Kendisi şehidlerin kabirlerini ziyaret etmişti. Dedi ki: "Yanımda, binek hayvanını muhafaza eden iki köleden başka kimse bulunmuyordu. Uhud şehitlerini selamladım. Selamıma karşılık verildiğini ve: "Vallahi, biz, birbirimizi tanıdığımız gibi sizi de tanıyoruz" dediklerini işitince, tüylerim ürperdi. Bunun üzerine: "Ey köle! Katırımı yaklaştır!" dedim ve hem katıra bindim."

DERSLER VE ÖĞÜTLER

Alimlerimizden bir çokları, Uhud'dan alınacak ibret, ders ve öğütler konusunda çok söz söylemişlerdir. Biz burada, çağımızın önde gelen alimlerinden Prof. Muhammed Gazzali ve Dr. Mustafa Sıbai ile İbnü'l-Kayyım'ın bazı görüşlerine yer vereceğiz. Bu görüşlerle Uhud'un daha iyi anlaşılacağını umuyoruz.

Prof.Muhammed Gazzali, Uhud hakkında şunları söylüyor:

"Uhud savaşı, dersler ve hikmetlerle doludur. Bu savaşın merhaleleri, gelişmesi ve sonuçları hakkında uzun ayetler inmiştir. Bu savaş, Resulullah (a.s.)'ın üzerinde büyük bir etki bırakmış ve vefatına kadar da bu olayı unutamamıştır. Uhud, çok ağır ve zor bir imtihandı. Müslümanların nefislerini sınamış, herkesin içinde gizli olanları açığa çıkarmıştır. İman ile küfür birbirinden ayrılmış, hatta imanın mertebeleri, bu savaşta belirmiştir. Dünyaya ayaklarıyla tekme vurup onu önemsemiyenlerle, az da olsa dünyaya meyli olanlar ortaya çıkmıştır. Dünyaya meyli olanların o basit tamahları yüzünden küçük kıvılcımların ortaya çıkardığı korkunç yangınlar meydana gelmiştir.

Savaş, İbn-ü Übeyy'in 300 kişilik bir kuvvetle geri çekilmesiyle başlamıştı. Bu hareket İslamın geleceğine yönelmiş bir hareket ve en zor anda ona yapılan bir ihanet demekti. Nifak belirtilerinin en bariz olanı da buydu.

Davalar, kazandığı zaferler sayesinde, toplulukların çoğunu bayrağı altına çeker. Bayrağın altında samimi olanlarla, menfaatcılar, asil olan gerçek taraftarlarla iki yüzlüler bir araya gelirler. Bu karışma, büyük hedeflerin sonucuna en büyük zararı verir.

Bazı sert sarsıntılar yaşansa da, cemaat içindeki pislikler temizlenmiş olur. Allah'ın hikmeti, bu temizliğin Uhud savaşında meydana gelmesini gerektirmişti.

Bedir savaşı, kafirlerin zelil olmasını temin etmişse, Uhud savaşı da aynı şekilde münafıkların gerçek yüzünü ortaya koymuştur. Şer gibi görünen şey-

lerde bazan hayırlar vardır. Bazı bedenlerin kimi hastalıklarla sağlığa kavuştuğu gibi...

Bu savaşta, emirlere isyan etme neticesinde ortaya çıkan sonuç, müslümanların itaatın kıymetini öğrenmelerine sebeb olacak faydalı bir ders olmuştur. Çünkü bir emirle idare edilmeyen topluluk, çarpışma anında başarı gösteremez. Hatta herhangi bir savaşa da barışa da yönelemez. Bunun için emir komuta zincirinin bulunması şarttır. Müslüman olsun, kafir olsun herkes bunu çok iyi bilir. Bundan dolayı askerlik tam itaat esasına dayandırılır. Bir millet bir savaşa girerse, bütün partilerini bir cephe haline ve hepsinin arzusunu bir hedef durumuna getirir. Saflarında çıkacak her türlü isyan hareketini veya itaatsizliği hemen bastırır.

İşte bu yüzden müslümanlar musibetin kendi üzerlerine devrildiğini görüp şaşırdıkları vakit, Cenab-ı Hak, bu hadisenin sebebinin kendilerinden kaynaklandığını, kendisinin onlara va'dettiğinden dönmediğini ve onlara zulmetmediğini açıklamıştır:

"Başkalarını (Bedir'de) iki misline uğrattığınız bir musibet kendinize uğrayınca mı: "Bu nereden?" dersiniz... Ey Muhammed, de ki: "O kendi tarafınızdandır." Doğrusu Allah her şeye Kadirdir."(1)

İslam, bir amelin kabul edilmesi için olgunluğu, imanı, ihlas ve samimiyeti şart koşar."

İbnü'l-Kayyım da şöyle demektedir:

"Uhud vak'asındaki bazı hükümleri ve güzel amaçları burada anmak gerekir. Yüce Allah bu güzel hedeflerin genel temalarına ve esaslarına Al-i İmran suresinde işaret etmiştir: Cenab-ı Hak, Uhud olayına şu ayet ile başlamıştır:

"Ey Muhammed! Sen inananları savaş için duracakları yerlere yerleştirmek üzere, erkenden evinden ayrılmıştın. Allah işitir ve bilir."(2)

Uhud hakkında nazil olan bu ayetler altmış kadardır. Emre uymanın, münakaşanın ve gevşemenin kötü sonucunu onlara tasvir edip, başlarına gelen musibetin sadece kendi davranışlarından kaynaklandığını bildiren şu ayet-i kerime de bunlardan biridir:

"Andolsun ki, Allah size verdiği sözde durdu. O'nun izniyle kafirleri kırıp biçiyordunuz ama Allah size arzuladığınız zaferi gösterdikten sonra gevşeyip bu hususta çekiştiniz ve isyan ettiniz; sizden kimi dünyayı, kimi ahireti istiyordu, derken denemek için Allah sizi geri çevirip bozguna uğrattı. Andolsun ki O, sizi

---

1) Al-i İmran Suresi: 165

2) Al-i İmran: 121

bağışladı. Allah'ın insanlara nimeti boldur."(1)

Müslümanlar Hz. Peygamber (a.s.)'in emrini dinlemelerinin, kendi aralarında çekişip birbirlerinden kopmalarının acı sonucunu tadınca, artık ondan sonra çok hazırlıklı, uyanık ve Allah'ın yardımsız bırakmamasına sebep olacak şeylerden daha bir sakınır oldular.

Allah'ın, peygamberleri ve onlara tabi olanlar hakkındaki kanun ve hikmeti şu şekilde cereyan etmiştir: Bir defasında onlar galip gelir, diğer defasında da düşmanları galip gelir, fakat netice yine inananlarındır. Çünkü insanlar devamlı başarılı olsalardı aralarına müslümanlarla birlikte müslüman olmayanlar da karışır, samimi olanlarla samimi olmayanlar birbirlerinden ayrılmazdı. İnananlar devamlı yenilgiye uğrasalardı; bu sefer de peygamber göndermekten beklenen sonuç elde edilemezdi. Bundan dolayıdır ki, ilahi hikmet peygambere tabi olanlarla, onların getirdikleri prensiplere ve hakka boyun eğenler ortaya çıkacak, duruma ve elde edilecek başarıya göre peygamberlere tabi olanlardan ayırdedilsinler diye, bu iki durumu bir araya getirmeyi gerekli kıldı. Aynı zamanda bu durum peygamberlerin alametlerinden sayılmaktadır. Nitekim Herakliyüs: Ebu Süfyan'a şöyle sorar: "Siz onunla savaştınız mı?" o da: "Evet" dedi. Herakliyüs: "Sizinle onun arasındaki savaş nasıl oldu?" Ebu Süfyan da: "Savaş halidir, bir bize güler, bir de ona." dedi. Herakliyus: Peygamberler böyle imtihana tabi tutulurlar, ama hayırlı sonuç yine onlarındır." dedi.

Bu hikmetlerden biri de, sadık mü'min ile yalancı münafığın birbirinden ayrılmasıdır. Bir diğer hikmet de, Allah dostlarının ve taraftalarının sevinçte ve tasada hoşlandıkları ve hoşlanmadıkları durumda zaferi kendilerinin ve düşmanlarının kazanmaları halinde nasıl kulluk yapacaklarını ortaya çıkarmıştır. Mü'minler hoşlarına giden ve gitmeyen konularda Allah'a itaata ve kulluğa devam ederlerse işte onlar onun gerçek kullarıdır; çünkü onlar, sadece sevinç, nimet ve afiyet hallerinde Allah'a kulluk yapan kimseler gibi değildirler.

Yine Allah, mü'minlere devamlı yardım edip, her yerde düşmanlarına karşı zafer kazandırıp onları ebediyyen düşmanlarına üstün ve galip kılsaydı, nefisleri azar, kibirlenir ve gurura kapılırlardı. Ve şayet Allah Teala, onlara daima zafer ve galibiyet ihsan etseydi, bolca rızık verdiği kimseler nasıl ıslah olurlardı? Halbuki O'nun kullarını ancak sevinç ve sıkıntı, güçlü ve rahatlık, darlık ve bolluk ıslah eder. O, kullarından işlerini hikmetine yaraşır biçimde düzenleyendir ve O, kullarından haberdardır ve onları görendir.

Allah, mü'minleri mağlubiyet, yenilgi ve hezimetle imtihan ettiğinde zelil oldular, yenildiler ve boyun eğdiler. Bu sebeple O'nun izzet ve yardımını haketmediler. Zira zafer gömleği ancak zelilliğin ve kırılmanın getirdiği dostlukla giyi-

---

1) Al-i İmran Suresi: 152

lir. Nitekim Allah Teala da:

"Andolsun ki siz zelil bir durumda iken Allah (Bedir'de) size yardım etmişti."(1) ve "... çokluğunuz sizi böbürlendirdiği ancak bir faydası da olmadığı Huneyn savaşında..."(2) buyurmuştur. Çünkü O, kulunu yüceltmeyi, üstün ve muzaffer kılmayı kulunun zilleti ve kırılması ölçüsünde verir.

Allah Teala, mü'min kulları için ikram yurdunda (cennet) öyle mertebeler hazırlanmıştır ki, onlara amelleriyle ulaşamazlar, ancak bela ve mihnetlere sabretmeyle ulaşabilirler. Kullarını, o mertebelere varış sebepleri cümlesinden olan salih amellere muvaffak kıldığı gibi, yine kendilerini bu mertebelere ulaştıracak bela ve imtihan gibi sebepleri de onlar için takdir buyurmuştur.

Nefisler, daimi afiyet, zafer ve zenginlikten dolayı azgınlığa düşüp dünyaya meyleder. Bu ise nefisleri, Allah'a ve ahirete doğru yaptığı yolculukta ciddiyetten uzaklaştıran bir hastalıktır. İnsanı yaratan ve yoktan var eden merhamet sahibi (olan Allah), onun bu hastalıktan kurtulmasını istediğinde, kendisine yaptığı gayretli yolculuktan alıkoyan bu hastalığın ilacı olan bela ve imtihanları takdir buyurur. Böylece bu bela ve sıkıntılar, hastaya hoş olmayan ilacı içiren ve hastalıklarını tedavi için acı veren damarları ameliyat eden bir doktor gibidir. Bu doktor hastayı bu durumda bıraksaydı hastalıklar onu sarardı ve ölümü bunların yüzünden olurdu.

Şehidlik, Allah katında Allah dostlarının en yüce mertebesidir. Şehidler de kulları arasında en seçkinleri ve en yakınlarıdır. Sıddîklik derecesinden sonra şehidlikten başka bir derece yoktur. O, kulları içerisinde, kanları Allah sevgisi ve rızası uğrunda dökülen, Allah sevgisi ve rızasını kendi canlarına tercih eden şehidler edinmekten hoşlanır. Bu dereceyi elde etmek için, düşmanı başına musallat ettiği gibi şehidliğe götüren sebepleri de takdir eder.

Allah Teala, düşmanlarını yok edip öldürmek istediğinde, helak edilip öldürülmelerini gerektirecek sebepleri hazırlar. Kafir oluşlarından sonra bunun en büyük sebepleri isyanları, haddi aşıp azgınlaşlamaları ve üzerlerine musallat olmalarıdır. Böylece Allah dostları, günahlarından ve kusurlarından temizlenirken, düşmanların da helak edilme sebepleri artar. Allah Teala şu ayette bunu anlatmaktadır:

"Sakın gevşemeyin, üzülmeyin; iman etmişseniz mutlaka en üstün sizsiniz. Eğer siz (Uhud'da) bir yara almışsanız, (size düşman olan) topluluk da (Bedir'de) benzeri bir yara almıştı. Böylece biz, Allah'ın gerçek mü'minleri ortaya çıkarması ve içinizden şehidler edinmesi için bu günleri bazan lehlerine

---

1) Al-i İmran Suresi: 123

2) Tevbe Suresi: 25

bazan da aleyhlerine olarak insanlar arasında döndürüp dururuz. Allah zalimleri sevmez."(1)

Uhud vak'ası, Resulullah (a.s.)'ın vefatından önce bir hazırlıktı ve bir haberci durumundaydı. Cenab-ı Hak, eğer Resulullah (a.s.) ölür veya öldürülür ise, mü'minlerin topuklarının üzerine gerisin geri dönmelerini kınamış ve onları uyarmıştır. Aslında onların Allah'ın dini ve tevhidi üzerinde sebat edip, o uğurda ölmeleri veya öldürmeleri gerekirdi. Çünkü onlar hiç ölmeyecek ve hep diri kalacak Allah'a kulluk ediyorlardı. Hz.Muhammed (a.s.)'in ölümüyle dinden ve onun getirdiği şeylerden vaz geçmeyi gerektirmeyecektir. Çünkü her nefis ölümü tadacaktır."

Dr.Mustafa Sıbai'nin Uhud savaşı üzerine yaptığı yorumlar ise şöyledir:

"Yetenekli ve ileri görüşlü bir komutanın emirlerine itaat etmemek, Uhud savaşında olduğu gibi savaşı kaybetmeye sebep olur. Eğer Resulullah (a.s.)'ın ordunun arkasına yerleştirdiği okçu birliği onun emrettiği gibi yerlerinde kalsalardı, müşrikler onların etrafını kuşatmayacak ve savaşın başında elde ettikleri zaferi yenilgiye çevirmeyeceklerdi. Cenab-ı Hak, mü'minleri, Peygamberlerinin emrine muhalefet ettikleri takdirde cezalandıracağı hususunda uyararak, şöyle buyurmuştur:

"... Peygamber'in buyruğuna muhalefet edenler, başlarına bir belanın gelmesinden veya can yakıcı bir azaba uğramaktan sakınsınlar."(2)

Uhud günü müslümanlar dağılınca, Ümmü Umare Nüsaybe adındaki kadının, kocası ve oğullarıyla birlikte Resulullah (a.s.)'ın etrafında gösterdikleri sebat, müslüman kadının islami davet yolunda mücadeleye katılmasının açık delillerinden biridir. Aynı zamanda müslüman kadının; analar, hanımlar ve kızlar ortamında Allah yolunda çağrıda bulunmak; çocuklarına, Allah ve Resulullah sevgisini vermeye, İslam'a ve prensiplerine sımsıkı sarılmaya, toplumun hayrına ve yararına çalışmalar yapmaya, müslüman kadının yeniden Allah'a davet yükünü omuzlamasına ihtiyacımız olduğuna bir delil teşkil eder.

Davet alanı, müslüman davetçi kadından boş kaldığı veya yeterli sayı ile doldurulamadığı sürece, İslam daveti, akışı içerisinde eksik, ıslah hareketi de sakat kalacaktır. Hatta ümmetin yarısı hayra çağrıyı duyacak, kalblerinde ve vicdanlarında hayır sevgisi, dine hizmet etme ve dinin kopmaz kulpuna tutunmakta acele etme duygusu uyanacaktır. Ama diğerleri bundan mahrum kalacaktır.

Uhud günü, Resulullah (a.s.)'ın yaralanmasında, davetciler için Allah yo-

---

1) Al-i İmran Suresi: 139 - 141

2) Nur Suresi: 63

lunda uğradıkları bedensel eziyetlere, tutuklanmak ve hapse atılarak sıkıntılara düşmek, idam edilmek veya suikasta kurban gitmek suretiyle hayatlarının sona ermelerine sabretme konusunda işaretler vardır. Cenab-ı Allah, Kur'an-ı Kerimde şöyle buyurmuştur:

"Elif, Lam, Mim. Andolsun biz kendilerinden öncekileri de denemişken, insanlar "İnandık" deyince, denenmeden bırakılacaklarını mı sanırlar? Allah elbette doğruları ortaya koyacak ve elbette yalancıları da ortaya çıkaracaktır."(1)

Müşriklerin Uhud gününde, müslüman şehidlerin cesetlerine özellikle de Hz.Peygamber (a.s.)'in amcası şehidlerin efendisi Hz. Hamza (r.a.)'nın cesedine yaptıklarıyla, onların insanlıktan yoksun olduklarına açık işaret vardır. Çünkü ölünün uzuvlarını kesmek, ona herhangi bir acı vermez. Zira kesilmiş koyun yüzülmekten acı duymaz. Fakat onların yaptıkları, içlerini dolduran kapkara kine bir delildir. Bu husus, her vicdan sahibi insanın elem duyacağı vahşi amellerden bazılarıdır.

Resulullah (a.s.)'ın her savaşta safların önünde bulunması ve savaş alanına dalması; komutanlık makamını yalnızca kararlı ve yiğit kişilerin işgal etmesi gerektiğine işaret etmektedir. Çünkü korkak ve kararsız kişiler halka başkanlık, orduya komutanlık, ıslah ve davet hareketlerine liderlik etmeye layık değillerdir. Bir komutanın veya bir davetçinin cesareti; ordusu veya taraftarları içindeki çalışma ve davranışlarıyla kitlelere hitap eden binlerce ateşli hatibin veremediğinden daha fazla cesaret verir. Ordu ve taraftarlar her zaman komutanlarından veya liderlerinden fedakarlık ve kahramanlık beklerler. Ve bu bir kuraldır. Lider veya komutan, düşmanla karşılaşma durumlarında korkar ve sıkıntılı yerlerde güçsüzlük gösterirse, bayrağını taşıdığı davaya çok büyük zararlar verirler."

UHUD SAVAŞININ FIKHİ YÖNÜ

İbn-i Kayyım, Uhud savaşından elde edilen fıkhi kaideler ve hükümlerden bir çoğunu zikretmiştir. Bu kaidelerden bazılarını önemine binaen buraya alıyoruz:

"Düşman, müslümanların yurduna dayandığı zaman, müslümanların yurtlarından çıkıp, düşmanın karşısına dikilmeleri vacip değildir. Bu durum, düşmanlarına karşı daha iyi sonuç verecek ise, yurtlarında kalıp orada çarpışmaları caiz olur. Nitekim Resulullah (a.s.) Uhud günü buna işaret etmişti.

Liderin yolu vatandaşlarından birinin mülküne uğrarsa, mülk sahibi razı olmasa da, askerini oraya sokması caizdir.

---

1) Ankebut Suresi: 1 - 356

Ergenlik çağına ulaşmamış çoçuklardan savaşmaya güçleri yetmeyenlere savaşmak için izin verilmez. Bu gibiler savaşa çıksalar da Resulullah (a.s.)'ın İbn-i Ömer ve arkadaşlarını geri çevirdiği gibi geri çevrilirler.

Savaşta kadınlardan yardım istemek ve onlarla savaşa çıkmak caizdir. Enes bin Nadr (r.a.) ve diğerlerinin yaptığı gibi düşmanın arasına dalmak da caizdir.

Komutan yaralandığı zaman etrafındakilere otururak namazlarını kıldırması ve onların da otururak namazlarını eda etmeleri caizdir. Nitekim Resulullah (a.s.) Uhud gazvesinde böyle yaptı ve onun bu sünneti vefatına kadar, bu şekilde sürdü.

Kişinin, Allah yolunda şehid edilmesi için dua etmesi ve temennide bulunması caizdir. Bu husus ölümü temenni etme anlamına gelmez.

Müslüman kendini öldürürse, Peygamberimizin Kuzman hakkındaki hadisine göre, o cehennemliklerden olur. Kuzman, Uhud günü zor bir imtihana tabi tutuldu. Yarası onu sıkıştırınca, dayanamayıp intihar etti. Bunun üzerine de Resulullah (a.s.): "O, cehennemliklerdendir." buyurdu.

Şehid hakkında sünnet olan, onun yıkanmaması, üzerine namaz kılınmaması ve üzerindeki elbisenin dışında başka birşey ile kefenlenmemesi, kanı ve yarasıyla gömülmesidir. Ancak soyulmuş ise, başka bir şey ile kefenlenir.

Eğer şehid cünüb ise yıkanır. Nitekim melekler Hanzala bin Ebi Amir (r.a.)'i yıkamışlardır. Şehidlerin şehid edildikleri yere gömülmeleri, başka bir yere nakledilmemeleri sünnettir.

İki yahut üç kişiyi bir mezara gömmek caizdir. Çünkü Resulullah (a.s.) iki yahut üç kişiyi bir kabre gömüyor ve "Onların hangisi Kur'an-ı daha çok biliyor?" diye soruyordu. Sahabe-i Kiram da bir adamı gösteriyor, "Resulullah (a.s.) da onu kabirde öne koyuyordu. Abdullah bin Amr bin Haram ile Amr bin el-Cemuh (r.a.) aralarında muhabbet bulunduğu için bir kabre gömülmüşlerdi. Hz.Peygamber (a.s.) onlar hakkında: "Dünyada birbirini seven bu iki kişiyi bir kabre gömünüz." buyurdu. Aradan uzun bir zaman geçtikten sonra kabirleri açıldı. Abdullah bin Amr, yaralandığı vakit elini yarasının üzerine koyduğu gibi elinin öylece yaranın üzerinde olduğu görüldü. Eli yarasının üzerinden ayrılmak ve uzatılmak istenilince yarası kanamağa başladı, eli olduğu gibi bırakıldı. Bunun üzerine kanama durdu.

Cabir dedi ki: "Babamın kabri açıldığı zaman, onu kabrinde uyur gibi olduğunu az veya çok hiç bir değişikliğe uğramadığını gördüm." Cabir (r.a.)'e: "Babanın kefenini gördün mü?" diye sorulunca, o da: "Yüzü bir kürk ile kapatılmış, ayaklarının üzerine de üzerlik otu konulmuş idi. Üzerlerinden kırk yıl geçmiş olmasına rağmen kürkün ve ayaklarının üzerine konulan üzerlik otunun

hiç bir değişikliğe uğramadan aynı şekilde olduklarını gördük." dedi.

Fakihler; Hz.Peygamber (a.s.)'in Uhud şehidlerini elbiseleriyle defnetmesi, bunun müstehab ve evlâ oluşundan mıdır, yoksa vacib oluşundan mıdır diye ihtilaf etmişlerdir.

Bu konuda iki görüş vardır. Ve ikinci görüş daha açıktır. O da İmam Azam Ebu Hanife'nin görüşüdür. Birinci görüş ise İmam Şafii'nin ashabı ile İmam Ahmed bin Hanbel'in görüşü olarak bilinmektedir. Eğer Yakup bin Şeybe ve diğerlerinden ceyyid bir senedle rivayet olunduğuna göre, Hz.Safiyye (r.a.), Hz. Peygamber (a.s)'e amcası Hz.Hamza'yı kefenlenmesi için iki adet elbise göndermiş ve Hz. Peygamber (a.s.) de biri ile Hz. Hamza'yı diğeri ile de başka bir adamı kefenlenmiştir diye sorulursa, cevaben denilir ki: Müşrikler Hz. Hamza'yı soyup cesedine (burnunu, kulaklarını ve diğer uzuvlarını kesmek suretiyle) işkence yapmışlar ve karnını yarıp ciğerini çıkarmışlardı. Bundan dolayı Hz. Peygamber (a.s.) onu diğer bir kefene sardı. Bu görüş zayıftır."Şehid guslettirilir" diyenin görüşüne benzer. Halbuki, Resulullah (a.s.)'ın sünnetine uymak daha evladır.

Allah Teala'nın sakatlıktan veya bir hastalıktan dolayı cihada katılmamakta ma'zur gördüğü kişinin, üzerine vacip olmasa da cihada çıkması caizdir. Nitekim Amr bin el-Cemuh (a.r.) aksak olduğu halde cihada çıkmıştır.

Müslümanlar savaş sonrasında kendilerinden birini kafirlerden sanıp öldürmeleri halinde devlet başkanının onun diyetini beytü'l-mal -hazine-'den ödemesi gerekir. Çünkü Resulullah (a.s.) Huzeyfetü'l Yemani (r.a.)'ye babasının diyetini ödemek istemişti. Fakat Huzeyfe onu almayıp müslümanlara tasadduk etmişti.

HAMRAU'L-ESED GAZVESİ

'er-Rahiku'l-Mahtum'da bu konuda şöyle denilmektedir:

"Resulullah (a.s.) Uhud savaşından sonra bütün geceyi durum değerlendirmesi yaparak geçirdi. O, müşriklerin, her ne kadar savaş alanında elde ettikleri üstünlük ve zaferle yetinmeyi düşünseler de, bu düşüncelerden vazgeçip Medine'ye ikinci bir saldırı düzenlemek için yoldan geri dönebilecekleri konusunda endişeleniyordu. Bundan dolayı müşrik ordusunu takip etme harekatına karar verdi.

Resulullah (a.s.) ve beraberindeki müslümanlar, Medine'ye sekiz mil uzaklıkta Hamraü'l-Esed mevkiine kadar yürüdüler ve oraya karargah kurdular.

Müşriklerin, Medine'ye saldırmaktan vazgeçip, kaçar gibi Mekke'ye doğru yönelme belirtileri vardı.

Resulullah (a.s.) Hamraü'l-Esed'de -ki oraya pazar günü gelmişti- pazartesi, salı ve çarşamba günü kaldı."

Hamraü'l-Esed gazvesi müstakil bir gazve değildir. Bu gazve, Uhud savaşının bir parçası, safhalarından biri ve tamamlayıcısıydı.

٤٢٨ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: لَمَّا انْصَرَفَ اَبُو سُفْيَانَ وَالْمُشْرِكُونَ عَنْ اُحُدٍ، وَبَلَغُوا الرَّوْحَاءَ قَالُوا: لاَ مُحَمَّدًا قَتَلْتُمْ، وَلاَ الْكَوَاعِبَ اَرْدَفْتُمْ، شَرٌّ مَا صَنَعْتُمْ فَبَلَغَ ذٰلِكَ رَسُولَ اللّٰهِ ﷺ فَنَدَبَ النَّاسَ فَانْتَدَبُوا حَتَّى بَلَغُوا حَمْرَاءَ الْاَسَدِ اَوْ بِئْرَ بَنِي عُيَيْنَةَ فَاَنْزَلَ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ: ﴿اَلَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِلّٰهِ وَالرَّسُولِ مِنْ بَعْدِ مَا اَصَابَهُمُ الْقَرْحُ﴾ وَذٰلِكَ اَنَّ اَبَا سُفْيَانَ قَالَ لِلنَّبِيِّ ﷺ : مَوْعِدُكَ مَوْسِمُ بَدْرٍ، حَيْثُ قَتَلْتُمْ اَصْحَابَنَا فَاَمَّا الْجَبَانُ فَرَجَعَ، وَاَمَّا الشُّجَاعُ فَاَخَذَ اُهْبَةَ الْقِتَالِ وَالتِّجَارَةِ فَاَتَوْهُ فَلَمْ يَجِدُوا

بِهِ اَحَدًا وَتَسَوَّقُوا فَاَنْزَلَ اللّٰهُ جَلَّ ذِكْرُهُ: ﴿فَانْقَلَبُوا بِنِعْمَةٍ مِنَ اللّٰهِ وَفَضْلٍ لَمْ يَمْسَسْهُمْ سُوءٌ﴾.

428- Taberani, İbn-i Abbas (r.a.)'dan şöyle rivayet etmiştir:

"İbn-i Abbas der ki: "Ebu Süfyan ve müşrikler, Uhud'dan dönüp Ravhâ mevkiine gelince: "Muhammed'i öldürmediniz. Genç kızları da esir etmediniz. Bu yaptığınız şey bir kazanç değildir" şeklinde söylenmeye başladılar. Bu söz, Resulullah (a.s.)'a ulaşınca, müslümanları, düşmanı takib etmeye çağırdı. Onlar da toplanıp Hamraü'l-Esed veya Uyeyneoğulları kuyusuna kadar geldiler. Bunun üzerine Allah (c.c.) şu ayeti kerimeyi indirdi:

"Kendileri savaşta yara aldıktan sonra Allah ve Peygamberin çağrısına koşanlara, hele onlardan iyilik edip sakınanlara büyük ecir vardır."(1)

Oysa Ebu Süfyan, Hz.Peygamber (a.s.)'e: "Bedir (panayır) mevsiminde seninle buluşmaya söz veriyorum. Çünkü bizim ileri gelenlerimizi siz orada öldürmüştünüz" dedi. Bedir panayır mevsimi gelince korkak (Ebu Süfyan) verdiği sözden cayıp geri döndü. Cesur olan Hz.Peygamber (a.s.)'e gelince, O, ashabıyla birlikte savaş ve ticaret eşyaları alıp Bedir'e geldiler. Ama orada hiç kimseyi bulamadılar. Bununla birlikte alış verişlerini yaptılar. Bu olay üzerine Cenab-ı Allah şu ayeti kermeyi indirdi:

"Bunun üzerine, kendilerine hiçbir fenalık dokunmadan, Allah'ın nimet ve keremiyle geri geldiler. Böylece Allah'ın rızasına uymuş oldular. Allah büyük kerem sahibidir."(2)

٤٢٩ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ ــ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا ــ : ﴿حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ﴾ قَالَهَا اِبْرَاهِيمُ عَلَيْهِ السَّلَامُ حِينَ اُلْقِيَ فِي النَّارِ، وَقَالَهَا مُحَمَّدٌ ﷺ حِينَ قَالُوا: ﴿اِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ فَزَادَهُمْ اِيمَانًا وَقَالُوا حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ﴾.

429- Buhari, İbn-i Abbas (r.a.)'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir:

428- Haysemi, Mecma üz-Zevaid (6/121). Haysemi: "Bu hadisi Taberani rivayet etmiştir ve Muhammed bin Mansur'un dışında ricali sahihtir" demiştir.

429- Buhari (8/229), 65-Kitabu'l-Tefsir, Bab: 12.

1) Al-i İmran Suresi: 172

2) Al-i İmran Suresi: 174

"İbrahim (a.s.): "Allah bize yeter, o ne güzel vekildir." sözünü Nemrud'un ateşine atıldığı sırada söylemiştir. Bir de Hz.Muhammed (a.s.) -Kendisiyle ashabından bazı kimselere "Müşrikler aleyhinize toplandılar" dedikleri zaman- söylemiştir. Halbuki bu korkutma teşebbüsü müslümanların imanlarını ve iradelerini artırmıştı ve "Allah bize yeter, o ne güzel vekildir" demişlerdi."

Bir Açıklama

Şunu belirtmek gerekir ki, psikolojik savaş hem Hz.Peygamber (a.s.)'in hem de müşriklerin planlarının bir parçasıydı. Biz bundan psikolojik savaşın sadece çağdaş düşüncenin bir ürünü olmadığını anlıyoruz. Çağdaş düşüncenin ürünü olarak sanılan pek çok şeyin öyle olmadığını, peygamberler dönemine ait olduğunu görüyoruz. Burada insanın tabiatından kaynaklanan bir mantık vardır ve insanlar bu mantıktan devamlı olarak kaçmaya çalışmaktadırlar.

Psikolojik savaşın Resulullah (a.s.)'ı ve ashabını etkilemediği, yalnızca müşrikleri etkilediğini belirtmek gerekiyor. Olması gereken tabii durum da budur. Çünkü müslümanlar, Allah (c.c.)'a dayanmaktadırlar.

Hz. Peygamber (a.s.)'in *"Bir aylık yola korku salmak üzere bana yardım edildi"*(1) şeklindeki sözünde psikolojik savaşta üstünlüğün yani zaferin temel prensip olduğuna işaret vardır. Fakat bu, müslümanların ölümü istemede ve askeri-siyasi hareketi mükemmel olarak yürütmek, Resulullah (a.s.)'ı ve ashabını örnek almalarıyla mümkündür.

٤٣٠ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ عَنْ عَائِشَةَ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ــ ﴿اَلَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِلَّهِ وَالرَّسُولِ مِنْ بَعْدِ مَا اَصَابَهُمُ الْقَرْحُ لِلَّذِينَ اَحْسَنُوا مِنْهُمْ وَاتَّقَوْا اَجْرٌ عَظِيمٌ﴾. قَالَتْ لِعُرْوَةَ: «يَا ابْنَ اُخْتِي، كَانَ اَبَوَاكَ مِنْهُمُ الزُّبَيْرُ وَابُو بَكْرٍ، لَمَّا اَصَابَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مَا اَصَابَ يَوْمَ اُحُدٍ وَانْصَرَفَ عَنْهُ الْمُشْرِكُونَ خَافَ اَنْ يَرْجِعُوا، قَالَ: مَنْ يَذْهَبُ فِي اِثْرِهِمْ؟ فَانْتَدَبَ مِنْهُمْ سَبْعُونَ رَجُلاً، قَالَ: كَانَ فِيهِمْ اَبُو بَكْرٍ وَالزُّبَيْرُ.

430- Buhari, Hz.Aişe (r.a.) validemizden şöyle rivayet etmiştir:

"Hz. Aişe (r.a.) Zübeyr bin Avvam'ın oğlu Urve'ye: "Ey kızkardeşimin oğlu. Baban Zübeyr ve Ebu Bekir şu ayet-i kerimede anılanlardandır. Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor:

430- Buhari (7/373) 64-Kitabu'l-Meğazi, Bab: 25

1) Buhari (1/435)

"Yaralandıktan sonra yine Allah'ın ve Resulünün davetine koşanlar ve hele onlardan iyilik edip Allah'ın ve Resulünün emrine aykırı hareket edenlerden sakınanlar için çok büyük bir mükafat vardır."(1)

Uhud günü Resulullah'a erişmesi istenmeyen musibet erişmiş ve müşrikler dönüp gitmişlerse de Resulullah, onların geri gelmelerinden çekinir olmuştu. Bundan dolayı, "müşriklerin peşinden kim gider?" diye sordu. Ashab-ı Kiram'dan yetmiş kişi, bu davete hemen icabet etmişti ki, Ebu Bekir ile Zübeyr bin Avvam onların arasında idi."

Başka bir rivayette(2) Urve şöyle demiştir:

"Hz.Aişe (r.a.) bana: "Vallahi, babaların "Kendileri savaşta yara aldıktan sonra Allah ve Peygamberin çağrısına koşanlar.." ayetinde anılanlar arasında idi" dedi. "Babaların" sözü ile Hz.Ebu Bekir ile Zübeyr bin Avvam'ı kastetmişti."

İbn-i Kesir de şöyle der:

"Meğazi sahiplerine göre meşhur olan görüş, Resulullah (a.s.)'la beraber Hamraü'l-Esed'e çıkan kişilerin Uhud savaşına katılanların tamamı olduğudur. Onların da sayısı yukarıda geçtiği gibi yediyüz kişidir. Bunların yetmiş kişisi şehid olmuş, geriye kalanlar da çağrıya koşmuşlardı."

İbn-i Cerir, Avfi tarıkıyla İbn-i Abbas (r.a.)'dan şunu rivayet eder:

"İbn-i Abbas dedi ki: "Cenab-ı Allah, Uhud savaşından sonra Ebu Süfyan'ın kalbine korku düşürdü de Mekke'ye döndü."

İbn-i İshak da şunu rivayet etmiştir:

"Uhud savaşı şevval ayının ortasında, cumartesi günü oldu. Ertesi günü yani pazar günü şevvalin onaltısı olunca, Resulullah (a.s.)'ın müezzini düşmanı takip etmek için halka çağrıda bulundu. Bir de: "Dün (yani Uhud günü) hazır bulunanlardan başkası savaşa çıkmasın!" diye ilave etti. Bunun üzerine Cabir bin Abdullah (r.a.) çıkmak için Resulullah (a.s.)'tan izin istedi. O da ona izin verdi. Resulullah (a.s.), uğradıkları musibetler, müslümanları düşman takip edemeyecek kadar zayıflatmadığını düşmanlara bildirmek ve onları korkutmak için bu sefere çıkmıştı."

Hz.Aişe (r.a.) validemizin andığı yetmiş kişinin, müslümanların öncü birliği olduğu görülüyor. Çünkü kesin rivayetlere göre Hamraü'l-Esed gazvesinden yaralılar dahi geri kalmamış, müslümanlardan Uhud'a katılanların tamamı bu gazveye katılmıştı.

---

1) Al-i İmran Suresi: 172

2) Müslim (4/1881), 44-Kitab-ı Fezailissahabe, Bab: 6.

DERSLER VE ÖĞÜTLER

1- Uhud savaşı, aynı anda iki tarafın yenilgisini de birleştirdi. İki tarafın yenilgisi savaşın sonuna kadar devam etti. Müşrikler başlangıçta firar ettiler. Sonra Halid bin Velid bir fırsatını bulup hücuma geçti. Bunun üzerine bazı müslümanlar savaş alanını terkettiler. Böylece kaçış olayı iki tarafta da yaşandı. Halid bin Velid'in hücumundan sonra müslümanların büyük bir topluluk oluşturduğu hakkında bilgimiz olmadığı gibi müşriklerin de büyük bir topluluk oluşturduklarını bilmiyoruz. Ancak savaş alanında bölük bölük insanlar kaldı. Hatta müslümanları yenilgiye uğrattığı halde, bizatihi Halid bin Velid'in ondan sonra bir kötülüğüne rastlanmıyor. Sanki o, bu yıldırım harekatını umutsuzluk içinde yapmıştı.

Savaş alanında kalanlar savunma yapmıyorlardı. Bununla beraber, Resulullah (a.s.)'ın eşsiz hikmetli ve ileri görüşlü savaş yönetimi, müşrikleri bir noktada durdurmuştu. Müşrikler gerçekleştirdikleri bu atılım ile yetinmişlerdi. Şayet müşrikler acziyetlerinin ve kayıplarının farkına varmasalardı, savaştan çekilmeyeceklerdi ve daha kazançlı olacaklardı. Onlar, Resulullah (a.s.)'ı ve etrafını kuşatan bir avuç ashabını görüyorlardı. Düşman, sayıca müslümanlardan çok daha fazla idi. Bu bakımdan müslümanların verdiği şehidler çok olsa da, savaş; zafer ve yenilgi bakımından ortada kalmıştı. Ve müşrikler kesin bir üstünlük sağlayamamışlardı.

2- Dünya tarihinde, kahramanlık, yiğitlik, askeri savunma ve komuta bakımından Uhud efsanesi kadar büyük bir savaş yoktur. Dünya tarihinde hangi komutan ordusundan birkaç kişinin içinde çarpışmayı izliyor ve savaşı yönetiyor, sonunda da düşmana el çektirebiliyor? Sonra Uhud günü Resulullah (a.s.)'ın uğradığı kadar hangi komutan musibetlere dayanıyor ve sabrediyor? Böylesi bir günde O, moralini bozmuyor, soğukkanlı ve gayet atik bir şekilde davranıyor ve düşmanın yönünü keşfetmek için adamlar gönderiyor. Bununla da kalmıyor, savaşı sonuna kadar götürme kararını ilan ediyor. Sonra da yıldırım operasyonuyla müşriklerin verdiği hezimetin izlerini siliyor. Bu operasyon, müslümanlarda moral gücünü yeniden dirilten ve müslümanların içinde yaşadıkları topluma karşı prestijlerini yeniden kazandıran, Kureyş'i kendi gerçeğine döndüren ve müşriklerin gönlüne korku salan Hamraü'l-Esed operasyonudur.

3- Kureyş, Bedir günündeki birçok noksanını Uhud'da telafi etmişti. Bedir savaşında, komuta birliği, askeri hazırlık, zafere götürecek savunma ve savaş kararı bakımından eksik idi. Ama Uhud'da; Ebu Süfyan'ın komutası altında birlik oluşturmuşlardı. Askeri hazırlıkları çok iyi idi. Kendilerini harekete geçiren intikam duyguları ve yitirdikleri bir takım avantajları vardı. Savaş kararları kapsamlı, savaş ve komuta dengeleri yüksek idi. Bu husus, Ebu Süfyan-'ın, Halid bin Velid'in ve sancaktarlık yapan Abduddaroğullarının tutumlarında kendini

gösteriyordu.

Bununla birlikte onlar başlangıçta yenilgiye uğradılar, sonunda eşit duruma geldiler. Müslüman okçular hata etmeseydi, Kureyş mutlaka yenilmiş olacaktı. Düşman, dört katından fazla -bir görüşe göre tümünün süvari oluşu, diğer bir görüşe göre de dört katı- olmasına rağmen durum böyle olmuştu. Resulullah (a.s.) araç-gereç ve sayı bakımından noksanlığını, konumdan istifade etmek ve iyi plan yapmak suretiyle gidermişti. Bütün bunlara rağmen, bunun açıklaması, ancak iman ve ilahi destek ile olur. Cenab-ı Hak, Resulüne ve mü'minlere ilahi yardımını göndermişti.

4- Medine'de İslam devleti kurulduktan ikibuçuk yıl sonra, İslam ordusunun üçte birinin Resulullah (a.s.)'ın emrinden dışarı çıktığı görülüyor. Hakikatta bu, Medine toplumunun statüsüne ait en büyük ölçüdür. Çünkü mü'minler bu sayede diğerlerinden ayırdedilmiştir. Aslında elde edilen şey büyüktür: Resulullah (a.s.) mutlak çoğunluğu Abdullah bin Ubeyy bin Selul'ün liderliğinden kurtarabilmiştir. Bundan sonra olan da büyüktür. Çünkü Resulullah (a.s.) Yüce Dost'una kavuşurken, saflarındaki münafıklar artık azınlıkta kalmışlardı. Ayrıca O, münafıkların büyük bir kısmını nifaktan kurtarmıştır. Geride kalan artığın da boyun eğmekten başka çareleri kalmamıştı. Sonra gelenler de buna uymuşlardır. Bu, başarı üstüne bir başarıdır.

5- Uhud günü, Resulullah (a.s.)'ın yaşı elli beş civarındaydı. Biz, Resulullah (a.s.)'ın o yıl şevval ayının, cuma, cumartesi, pazar, pazartesi, salı ve çarşamba günleri sarfettiği gayret ve çabayı gördüğümüzde, tuhaflaşırız.

Bu hangi vücud? Bu hangi akıl? Bu hangi ruh? Bu can hangi can? Resulullah (a.s.)'ın bir kusur, bir zayıflık, bir gevşeme veya bir acizlik göstermeden tek hedef üzerinde devam emesi, ancak alemlerin Rabbi olan Allah katından verilmiş bir misyon ile açıklanabilir. Bu, tamamen Allah'ın kendi elçisine verdiği bir destek, bir yardımdı.

6- Uhud hakkında Al-i İmran suresinde altmış küsür ayet-i kerime inmiştir. Bu ayetler: *"Hani sen, sabah erkenden mü'minleri savaş mevzilerine yerleştirmek için ailenden ayrılmıştın. Allah hakkıyla işiten ve görendir."*(1) ayeti ile başlayıp, *"Allah, kirlenmişi temizden ayırdetmeksizin müminleri bulunduğunuz halde bırakacak değildir. Bununla beraber Allah size gaybı da bildirecek değildir. Fakat Allah elçilerinden dilediğini ayırdeder. O halde Allah'a ve Peygamberlerine tam iman edin. Eğer iman eder, takva sahibi olursanız, sizin için de çok büyük ecir vardır."*(2) ayeti ile son bulmaktadır.

---

1) Al-i İmran Suresi: 121

2) Al-i İmran Suresi: 179

Yine Uhud hakkında nisa suresinde de bazı ayet-i kerimeler inmiştir. Onlardan biri de şu ayet-i kerimedir:

"Size ne oldu da münafıklar hakkında iki guruba ayrıldınız? Halbuki Allah onları kendi ettikleri yüzünden baş aşağı (tepetaklak) etmiştir. Allah'ın saptırdığını doğru yola getirmek mi istiyorsunuz? Allah'ın saptırdığı kimse için asla (doğruya) yol bulamazsın!"(1)

Kur'an'ın zaman ve mekanı kuşatan insanoğlunun her zaman ve mekanda muhtaç olduğu sonsuz manalardan söz ettiği bilindiğine göre, Uhud savaşında, İslam ümmetinin çıkaracağı pek çok ders ve öğütler bulunmaktadır.

7- Bazılarının sözünü ettiği hayat hakkındaki önemli manalardan biri de, işlerin tümüne hakikat ve şeriat gözü ile bakmaktır. Bu dünyadaki her hakikat ve sükundaki Rabbani hikmet araştırılacaktır. Uhud'da meydana gelen olayların arkasında bir çok hikmet görüyoruz. Hesaba katmamız gereken en önemi hikmet de: Kureyş'in kendine mahsus erdeminin farkına varmasıydı. Daha sonra bu erdemi İslam'a taşıyacak olan Kureyş, intikamını alarak aklını başına toplamış ve bir iç muhasebe olayını yaşamıştır.

8- Uhud'daki derslerin en önemlilerinden biri de, müslümanların Bedir'e mukabil bir ders almalarıdır. Eğer Bedir, müslümanlar için yeğane ders ve ölçü olsaydı elbetteki bu, onları sınırsız bir macera ve serüvene götürürdü. Uhud'da bu kez başarısızlık olmuştu. Uhud'un Bedir'den sonra meydana gelmesi de bir hikmet taşımaktadır. Asırlar boyu müslümanların askeri düşüncelerinde sebeblere sarılmalarında bir ölçü olmuştur. Allah kendi ordusuna elbette yardım eder, fakat bu yardımın maddi ve manevi şartları, yerine getirilmesi gereken sebebleri vardır. Rabbimiz dilediğini yerine getirendir.

Müslümanlar Uhud ve Bedir'den aldıkları ders ve ibretler ile yollarına devam ettiler, bundan sonra da devam edeceklerdir. Müslümanların her dönemde Bedir'in ve Uhud'un ruhaniyeti ile harekete geçmeleri ne de güzeldir.

HİCRİ ÜÇÜNCÜ YILIN SONUNDA DURUM DEĞERLENDİRMESİ

Arapların his ve duyguları çeşitli sebeblerden dolayı Kureyş ve Mekke'nin yanındaydı. Çünkü Kureyş devamlılığı temsil ediyordu. Süreklilik ise kendine göre bir güce sahiptir. Kureyş'in dini, bir bakıma arabların da diniydi. Arapların çoğu, yeni peygamberliği kavrayamamıştı. Arapların panayırları ve Kabe'yi haccetmeleri, Kureyş'le kaynaşmanın bir faktörüydü. Hz.Peygamber (a.s.)'in as-

1) Nisa Suresi: 88

keri ve siyasi harekatı ile bu durumlar, Uhud savaşına kadar donmuştu. Arapların çoğu, işlerin nereye varacağını görünceye kadar beklemeyi yeğliyordu. Bu bekleyiş, İslami toplumdaki iç durumun istikrara kavuşmasıyla birlikte olmuştu. Bunun üzerine devletin prestiji her yerde kendini hissettirdi. Fakat Uhud olayı, Resulullah (a.s.)'ın, etkilerini silmek için göstermiş olduğu tüm çabalara rağmen yine de bazı işleri eski haline döndürdü ve tehlikeli dengeler meydana getirdi. Bunun sonucunda araplar işlerin ipinin hala Kureyş'in elinde olduğunu; büyük bir topluluk oluşturma, askeri hazırlık yapma ve zaferi elde etme gücüne sahip olduğunu hissetmişti. Bütün bunlar, Mekke ve Medine toplumunda, hatta tüm çevrede etki meydana getirdi ve suskunluğu tercihi kamçıladı.

Ne hicri dördüncü yıldaki Beni Nadir olayı, ne Bi'r-i Maûne faciası ve ne de er-Raci trajedisi bu bağlamda Uhud kadar etkili olmamıştı. Hatta Ahzab savaşı bile Uhud kadar iz bırakmamıştı. Resulullah (a.s.), dördüncü ve beşinci yıllarda Uhud'un etkisini silmeye çalıştı. Bunun için Resulullah (a.s.)'ın neler yaptığını ileride göreceğiz...

HİCRETİN DÖRDÜNCÜ YILINDA MEYDANA GELEN OLAYLAR

EBU SELEME SERİYYESİ
ABDULLAH BİN ÜNEYS SERİYYESİ
ER RACİ FACİASI
Bİ'R-İ MAUNE DRAMI
NADİROĞULLARININ SÜRGÜN EDİLMESİ
LİHYANOĞULLARI VE ZATU'R RİKA GAZVELERİ
SON BEDİR GAZVESİ

HİCRETİN DÖRDÜNCÜ YILINDA MEYDANA GELEN OLAYLAR

BU DÖNEMİN ÖZETİ

● *Hicri dördüncü yılın muharrem ayının başında, Resulullah (a.s.), Sedoğulları'nın kendisine savaş açmak için hazırlık yaptıkları haberinin ulaşması üzerine, Ebu Seleme komutasında 150 kişilik bir askeri birliği onların üzerine gönderdi. Ebu Seleme (r.a.) onlara bir baskın düzenleyip, yenilgiye uğratarak, birçok ganimetle birlikte döndü. Fakat Uhud günü almış olduğu yara açılınca vefat etti (r.a.).*

● *Aynı yılın muharrem ayının beşinci gününde, Resulullah (a.s.), Abdullah bin Üneys (r.a.)'i, kendisiyle çarpışmak için adam toplayan Halid bin Süfyan el-Hüzeli'yi öldürmek için görevlendirdi. Abdullah da onu öldürüp, kellesini Resulullah (a.s.)'a getirdi. Bu önemli görev 18 gün sürdü. Resulullah (a.s.) bu operasyonla muhtemel bir tehlikeyi önlemiş oldu.*

● *Hicretin dördüncü yılının safer ayında Raci' faciası meydana geldi. Adal ve Kâre kabileleri ahde vefasızlık gösterip Resulullah (a.s.)'ın ashabından on kişiye komplo düzenleyerek şehid ettiler. Hubeyb Zeyd Dessine, Mersed bin Ebu Mersed el-Ğanevi de şehid olanların arasındaydı.*

● *Yine safer ayında, birincisinden daha çirkin ve daha şedid, başka bir trajedi meydana geldi: Bi'r-i Maune faciası... Bu faciada da Resulullah (a.s.)'ın ashabından yetmiş kadar kurrâ şehid edildi.*

● *Rebiu'l-evvel ayında, Resulullah (a.s.) kendisini öldürmek için komplo düzenlemeleri üzerine, Nadiroğullarına sefer düzenledi. Kuşatmadan sonra teslim oldular. Bunun üzerine, silahları hariç, develerinin taşıyacağı kadar şahsi eşyalarını ve çocuklarını alıp gitmek şartıyla sulh yaptılar. Daha sonra, Hicaz bölgesini terkedip, Suriye'ye gittiler.*

● *Rebiu'l-evvel veya, cumaziye'l-ahir ayında Resulullah (a.s.), ashabına komplo düzenleyip onları hunharca şehid edenlere karşı akıllarını başlarına toplamaları için Nacid bölgesine bir sefer düzenledi. Bu sefer müslümanların güç ve kudretini gösterdi. Bundan önce, Raci' hadisesinde Ashab-ı Kiram'dan bazılarını da esir edip, bazılarını şehid eden Lihyaoğullarını hedefleyerek bir operasyon daha düzenlenmişti.*

● *Dördüncü yılın şaban ayında, Resulullah (a.s.) 1500 kişilik bir orduyla, Uhud günü buluşma yeri olarak kararlaştırılan Bedir'de, Kureyşle karşılaşmak için yola çıktı. Fakat müşrikler karşılaşmaktan korkup, yola çıktıkları halde geri döndüler. Bu gazve "Bedrû'l-Mevud", "Bedrü's-Saniye", "Bedrû'l-Ahire" ve "Bedrû-s-Suğra" adlarıyla anılır olmuştu.*

● *Bu yılın olaylarından biri de, Hz.Peygamber (a.s.)'in Zeyneb bint-i Hazayme ve Ümmü Seleme bint-i Ebi Ümeyye ile evlenmesidir.*

İbn-i Kesir 'Tarih'inde şöyle diyor:

"İbn-i Cerir demiştir ki: "Hicretin dördüncü yılında Hz.Osman bin Affan (r.a.)'ın peygamberimiz'in kızı Rükiyye (r.a.)'den doğma oğlu Abdullah vefat etti. Öldüğünde, henüz altı yaşında idi. Namazını, Resulullah (as.) kıldırdı, kabrine de babası Osman bin Affan (r.a.) indi."

Vakıdi de şöyle demiştir: "Bu yıl içinde -yani hicretin dördüncü yılında- Resulullah (a.s.), Zeyd bin Sabit'e yahudi yazısını öğrenmesini emretti." *Zeyd bin Sabit'in yahudi yazısını (İbraniceyi) onbeş gün içinde öğrendiği Sahih-i Buhari'de sabitir. En doğrusunu Allah bilir...*

● *er-Raci olayı, Bi'r-i Macine faciası, Nadiroğullarının harake-*

te geçmesi, Esedoğulları ile Huzeyloğullarının faaliyetleri... Bütün bunlar Uhud'da meydana gelen hadiselerin etkilerinden dolayı olmuştu. Resulullah (a.s.) işlerini düzene koymak için büyük çabalar harcadı. Hüzeyl kabilesinin müslümanlara karşı adam toplama faaliyetini de sonuçsuz bıraktı ve hareketi kökünden bitirdi. Nadiroğulları yahudilerini sürgün etti. Bi'r-i Maune faciasına neden olanlara saldırı düzenledi. Gücünün yettiği kadar ordu toplamak ve eksiksiz bir hazırlık yapmakla "İkinci Bedir Savaşı"na çıktı. İslam devletinin içteki ve dıştaki prestijini yeniden sağladı. Fakat müşrikler son sözlerini henüz söylememişlerdi. İleride göreceğimiz gibi onu beşinci yılda söyleyeceklerdi.

● *Hicretin dördüncü yılında, Resulullah (a.s.) İslam davetini, savaş etmeden yaymaya çalışarak yeni bir yöntem uygulamaya başladı. Ama bunun sonucunda, Bi'r-i Maune ve er-Raci' faciaları yaşanmıştı. Bu iki olay göstermiştir ki araplar, silah hakimiyetinin bulunduğu yer hariç, İslam devletine serbestlik vermeyecekler. Bu iki teşebbüsün çok ağıra mal olmasıyla birlikte, İslam devletine geniş bir kapı araladılar ve asırlar boyu İslami davetin istifade ettiği bir olay olarak tarihe kaydedildiler. Nitekim olayların akışı içinde bunları etraflıca göreceğiz.*

Bu yılın en önemli olaylarını yedi bölümde ele alacağız:

1. Bölüm: Ebu Seleme'nin Esedoğullarına yaptığı askeri harekat,

2. Bölüm: Abdullah bin Üneys'in Halid bin Sinan el-Hüzeli'yi öldürmesi,

3. Bölüm: er-Raci faciası,

4. Bölüm: Bi'r-i Maûne trajedisi,

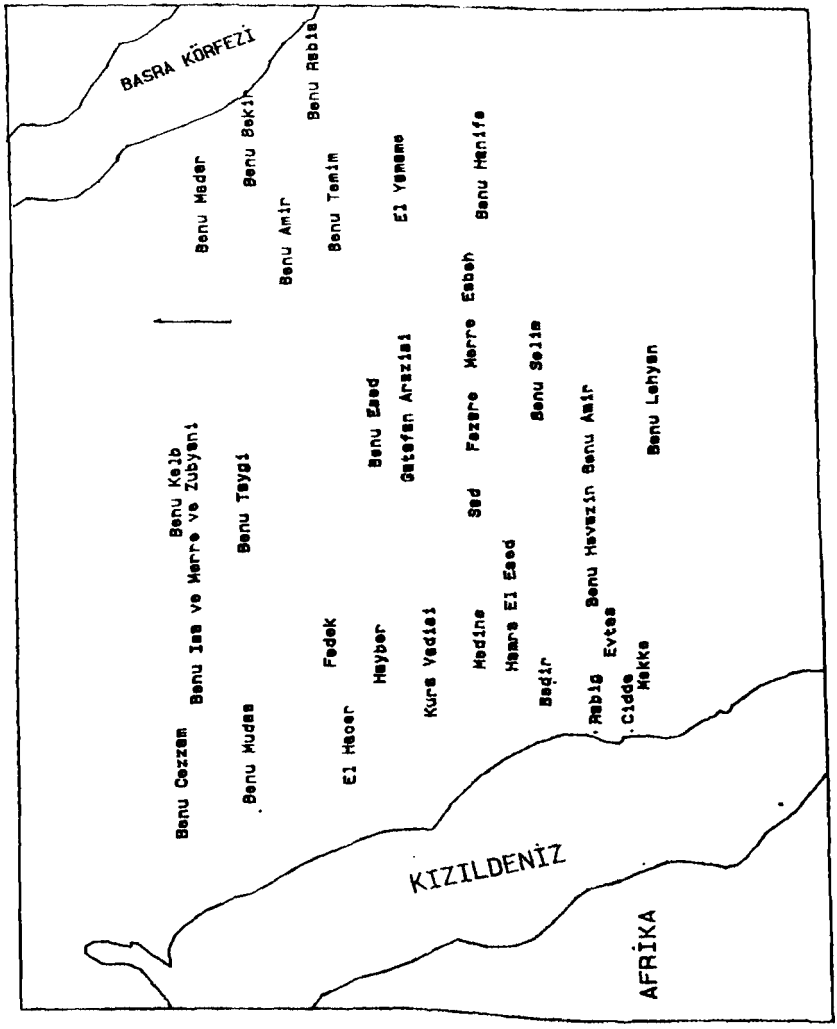
5. Bölüm: Nadiroğulları'nın sürgün edilmesi,

6. Bölüm: er-Raci ve Bi'r-i Maune olaylarına cevap verme gazvesi,

7. Bölüm: Bedr-i Mev'ıd olayı...

Bundan sonraki bölümlerimizde bu olayları detaylı bir şekilde ele alacağız...

HZ.PEYGAMBER (AS.) DÖNEMİNDE ARAP KABİLELERİ

Bu yılda meydana gelen olaylara başlamadan önce Arap Yarımadasında yaşayan arap kabilelerinin yerlerini gösteren bir haritayı sunmayı uygun görüyoruz. Amacımız, okuyucunun Resulullah (a.s.)'ın faaliyetlerini okurken daha bilinçli olmasıdır. Bu harita 'er-Rahiku'l-Mahtum' adlı eserden alınmıştır.

EBU SELEME (R.A.) SERİYYESİ

İbn-i Kayyım, 'Zadu'l-Mead'da şunları söylüyor:

"Uhud savaşı daha önce de geçtiği gibi hicretin üçüncü yılında -İbn-i Kayyım'ın görüşüne göre- şevval ayının yedisinde, cumartesi günü oldu. Resulullah (a.s.) savaştan sonra, doğru Medine'ye döndü. Şevval ayının kalan kısmıyla, zilkade, zilhicce ve muharrem aylarını orada geçirdi. Muharrem hilalini görünce, Resulullah (a.s.)'a, Huveylid'in iki oğlu Tuleyha ile Seleme'nin kendi kavimlerine tabi olanları Resulullah (a.s.)'la çarpışmaya davet ettikleri haberi ulaştı. Bu haber üzerine, Resulullah (a.s.) Ebu Seleme (r.a.)'yi çağırttı. Ona bir sancak bağlattı. Kendisiyle birlikte, ensar ve muhacirlerden yüzelli kişilik bir askeri birliği gönderdi. Birlik, deve ve koyun sürülerine rastladı, düşmanla karşılaşmadı. Ebu Seleme elde ettiği ganimetlerle Medine'ye döndü."

Muhamed Gazzali ise 'Fıkhu's-Siyre'de şöyle der:

"Ebu Seleme (r.a.) düşmanı dağıtmakta, onların mallarını önüne katıp sürmekte hiçbir güçlükle karşılaşmadı. Medine'ye muzaffer olarak döndü. Ebu Seleme, Resulullah (a.s.)'la beraber olan, imanda ve cihadda da önde bulunan komutanların en iyilerinden biriydi. Bu gazveden bitkin olarak dönmüştü. Çünkü Uhud'da aldığı yara patlamıştı. Çok geçmeden vefat etti. Allah ondan razı olsun."

İbn-i Kesir, 'el-Bidaye ve'n-Nihaye' adlı eserinde bu seriyyeyi 'el-Vakidi'den naklen şöyle anlatmıştır:

"İbn-i Kesir, Vakidi'yi, muhaddislerden bir çoğunun görüşüne muhalif olarak, meğazi ve siyer konusundaki araştırmacılar gurubundan saymıştır."

ABDULLAH BİN ÜNEYS SERİYYESİ

İbn-i Kayyım, 'Zadü'l-Mead'da şunları kaydediyor:

"Muharrem ayının beşinci günüydü. Halid bin Süfyan el-Hüzeli'nin etrafına adam topladığı haberi Resulullah (a.s.)'a ulaşınca, Abdullah bin Üneys (r.a.)'i onun üzerine gönderdi.

Abdullah bin Üneys (r.a.) de onu öldürdü. Abdulmü'min bin Halef, Abdullah bin Üneys (r.a.)'in, Halid bin Süfyan'ın kellesini getirip, Resulullah (a.s.)'ın önüne koyduğunu söylemiştir. Bunun üzerine Resulullah (a.s.) ona asasını vermiş ve: "Bu, kıyamet gününde, benimle senin aranda bir belgedir." diye buyurmuştur. Abdullah'ın ölümü yaklaşınca, asânın kefeninin arasına konulmasını vasiyet etmiştir.

Abdullah bin Üneys (r.a.)'in gidiş ve dönüşü onsekiz gün sürmüş, muharrem ayının çkmasına yedi gün kala cumartesi günü Medine'ye dönmüştür."

Şu aşağıdaki rivayet, bu kahramanın öyküsünü çok güzel anlatır:

٤٣١ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ كَعْبِ الْقُرَضِيِّ قَالَ: قَالَ عَبْدُاللَّهِ بْنُ أَنِيسٍ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ لِي مِنْ خَالِدِ بْنِ نُبَيحٍ رَجُلٍ مِنْ هُذَيْلٍ» وَهُوَ يَوْمَئِذٍ بِعُرَنَةَ، قَالَ عَبْدُاللَّهِ: قُلْتُ: أَنَا يَارَسُولَ اللَّهِ انْعَتْهُ لِي؟ قَالَ: «لَوْ رَأَيْتَهُ هِبْتَهُ» قُلْتُ: وَالَّذِي أَكْرَمَكَ مَا هِبْتُ شَيْئًا قَطُّ، فَخَرَجْتُ حَتَّى لَقِيتُهُ بِحِيَالِ عُرَنَةَ قَبْلَ أَنْ تَغِيبَ الشَّمْسُ، فَلَقِيتُهُ فَرَعِبْتُ مِنْهُ، فَعَرَفْتُ حِينَ رَعِبْتُ مِنْهُ الَّذِي قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ: مَنِ الرَّجُلُ؟ قُلْتُ: بَاغِي حَاجَةٍ فَهَلْ مِنْ مَبِيتٍ؟ قَالَ: نَعَمْ فَالْحَقْ بِي. قَالَ: فَخَرَجْتُ فِي أَثَرِهِ فَصَلَّيْتُ الْعَصْرَ رَكْعَتَيْنِ خَفِيفَتَيْنِ، ثُمَّ خَرَجْتُ فَأَشْفَقْتُ أَنْ يَرَانِي، ثُمَّ لَحِقْتُهُ فَضَرَبْتُهُ بِالسَّيْفِ، ثُمَّ غَشِيتُ الْجَبَلَ، وَكَمَنْتُ حَتَّى إِذَا ذَهَبَ النَّاسُ خَرَجْتُ حَتَّى

قَدِمْتُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ الْمَدِينَةَ فَأَخْبَرْتُهُ الْخَبَرَ. قَالَ مُحَمَّدُ بْنُ كَعْبٍ فَأَعْطَاهُ النَّبِيُّ ﷺ مِخْصَرَةً، فَقَالَ: «تَخَصَّرْ بِهٰذِهِ حَتَّى تَلْقَانِي بِهَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَأَقَلُّ النَّاسِ يَوْمَئِذٍ الْمُتَخَصِّرُونَ» قَالَ مُحَمَّدُ بْنُ كَعْبٍ: فَلَمَّا تُوُفِّيَ عَبْدُاللَّهِ بْنُ أُنَيْسٍ أَمَرَ بِهَا فَوُضِعَتْ عَلَى بَطْنِهِ وَكُفِّنَ عَلَيْهَا وَدُفِنَتْ مَعَهُ.

431- Taberani, Muhammed bin Ka'b el-Kurazi (r.a.)'dan şöyle rivayet etmiştir:

"Abdullah bin Üneys der ki: "Resulullah (a.s.) bana: "Hüzeyl'den Halid bin Nübeyh'i benim için kim öldürür?" dedi. O gün o, Urene (1)'de idi. Ben de: "Ya Resulullah ben varım, onu bana tarif et!" dedim. Resulullah (a.s.) da: "Onu görürsen korkabilirsin" buyurdu. Ben: "Sana ikramda bulunan Allah'a yemin ederim ki, hiç kimseden, hiç bir şeyden asla korkmam." dedim. Bunun üzerine hemen yola çıktım. Güneş batmadan önce, Ona Urane'de rastladım. Kendisini görür, görmez ürperdim. Ondan ürperince Resulullah (a.s.)'ın söylediği adamın o, olduğunu anladım. Halid bin Süfyan yanındakilere: "Bu adam da kim" diye sordu. Ben hemen "Bir hacet peşindeyim. Benim için geceyi geçirecek bir yerin var mı?" dedim. O da: "Evet" dedi."

Abdullah sözüne şöyle devam etti:

"Ben, onun arkasından çıktım. İkindi namazını kısaltarak iki rekat kıldım. Sonra çıktım, beni görmesinden korkmuştum. Ona erişip kılıçla vurdum. Hemen dağa çıkıp saklandım. İnsanlar gidince çıkıp, Medine'de, Resulullah (a.s.)'ın yanına geldim. Olayı ona bildirdim."

Muhammed bin Ka'b devamla dedi ki:

"Resulullah (a.s.) ona bir baston verdi. Sonra da şöyle buyurdu: "Bunu kıyamet günü benimle karşılaşıncaya kadar yanında taşı. O zaman, insanların asaya dayananları pek azdır" buyurdu. Muhammed bin Ka'b: "Abdullah bin Üneys vefat ettiği zaman o asanın yanına konulup, onunla kefenlenmesini vasiyet etti. Bundan ötürü de onunla defnedildi." dedi."

DERSLER VE ÖĞÜTLER

1- Hüzeyl kabilesi, liderlerinin öldürülmesinin öcünü almıştı. er-Raci hadisesinde, sahabe-i kiram aleyhinde faaliyette bulunmuştu. Her askeri operasyonun bir zorluğu bir de sebebi vardır. Halid bin Sinan el-Hüzeli'nin başını çektiği

431- Haysemi, Mecma üz-Zevaid (6/204)

1) Ürene: Arafat yakınında bir vadinin adıdır.

askeri hareketlenmeyi bastırmak, bir intikamcı eperasyon anlamına gelmez. Bu, ileride olabilecek tehditlere karşı önceden alınan bir tedbirdir. Ve intikamcı duygulardan çok farklıdır.

2- Çok kere bir insanın öldürülmesi, bir fitneyi ortadan kaldırma veya bir savaşı önlemek ya da bir fikri etkisiz hale getirmektir. Ümmetler, halklar ve kabileler, çok kere kişiler sayesinde yaşarlar. Müslümanlar düşmanlarıyla mücadele ederken, İslama zararlı bir kişinin işini bitirirlerse, ümmetin ve sunduğu mesajın yükünü hafifletmiş olurlar. Gerçekleştirilen bu eylem de Resulullah (a.s.)'a darbelerinin adil olması sebebiyle hak verilir. Çünkü o, mücahidleriyle birlikte ahde vefakarlık konusunda insanların en vefalısıydı ve başka dinden olan vatandaşlarına insanların en adil davranarıydı. O, münafıkları bilmesine ve kendisine yaptıklarının korkunçluğuna rağmen, onlara asla dokunmuyordu. Nitekim o, yaptığı sözleşmelerin hiç birinden caymamıştı. Fakat kendisine savaş açanların, özellikle de O'nu öldürmek niyetiyle saldırı planları hazırlayan kimselerin durumu çok farklıydı. Ka'b bin Eşref'in, Halid bin Sinan'ın ve ileride kendilerinden söz edilecek diğer kişilerin öldürülmesi böyle olaylardı.

3- Resulullah (a.s.)'ın düşmanları O'nu öldürme teşebbüsünden hiç bir zaman geri kalmadılar. Fakat Allah O'nu kurtardı.

İbn-i Kesir, 'el-Bidaye ve'n-Nihaye' adlı eserinde hicretin dördüncü yılı olayları arasında, birçok öldürme teşebbüsünü ele almaktadır. Aynı şekilde Ebu Süfyan'ının düzenlediği bir suikast olayı da ele alınmıştır. Bu teşebbüsün açığa çıkması üzerine, Resulullah (a.s.) Amr bin Ümeyy ed-Damri ile bir başkasını, Ebu Süfyan'ı öldürmekle görevlendirmişti, ama bu başarılamamıştı. Yine İbn-i Kesir, Resulullah (a.s.)'ın, er-Raci olayında ashabını öldürenleri cezalandırmak için gittiği Necid gazvesinden dönüşü sırasında, Ğavrasa bin Haris'in, O'nu öldürme teşebbüsünde bulunduğunu kaydeder.

4-Yeri gelişken şu konuya da temas etmekte yarar var: Resulullah (a.s.) birinin kendi üzerine çullanarak öldürülmesinden korunmuş idi. Bu husus, Cenab-ı Hakk'ın şu sözünden anlaşılmaktadır:

"Ey Resul! Rabbinden sana indirileni tebliğ et. Eğer bunu yapmazsan, O'nun elçiliğini yapmamış olursun. Allah seni insanlardan koruyacaktır. Doğrusu Allah, kafirler topluluğuna rehberlik etmez."(1)

Bu ayet inmeden önce, kendisini koruması gerektiğini görmüştük. Bundan dolayı, kendi hayatı hakkında tedbirsiz davranamazdı. Fakat bu, müslüman yöneticilerin kendi güvenliklerini korumamaları anlamına gelmez. Bu şekilde davranmak tehlikeli bir aşırılıktır. Çünkü Cenab-ı Hak; *"....Yine de siz tedbirlerinizi alınız..."(2)* buyuruyor...

---

1) Maide Suresi: 67
2) Nisa Suresi: 102

ER-RACİ' FACİASI

Er-Raci faciası konusunda Müberek Fûri şöyle der:

"Hicretin dördüncü yılı, sefer ayında, Resulullah (a.s.)'ın yanına, Adal ve Kara kabilelerinden bir topluluk geldi. Kabileleri arasında müslümanlığın yayıldığından söz ederek, kendileriyle birlikte, dini öğretecek ve kendilerine Kur'an okutacak öğreticiler göndermesini istediler. Resulullah (a.s.) onlarla birlikte altı kişi -İbn-i İshak ile Buhari'nin rivayetine göre on kişi- göndererek, başlarına da Mersed bin Ebi Mersed el-Ğanevi'yi emir olarak tayin etti. Buhari ile İbn-i İshak'ın rivayetlerine göre emir olarak Asım bin Sabit'i tayin etmişti."

Bu olayla ilgili bazı rivayetler şunlardır:

٤٣٢ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ عَنْ عَاصِمِ بْنِ عُمَرَ بْنِ قَتَادَةَ قَالَ قَدِمَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ بَعْدَ أُحُدٍ نَفَرٌ مِنْ عَضَلٍ وَالْقَارَةِ فَقَالُوا: يَارَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ فِينَا إِسْلاَمًا، فَابْعَثْ مَعَنَا نَفَرًا مِنْ اَصْحَابِكَ، يُفَقِّهُونَا فِى الدِّينِ، وَيُقْرِئُونَا الْقُرْاٰنَ، وَيُعَلِّمُونَا شَرَائِعَ الْإِسْلاَمِ، فَبَعَثَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ نَفَرًا مِنْ اَصْحَابِهِ سِتَّةً مَرْثَدَ بْنَ اَبِي مَرْثَدٍ الْغَنَوِيَّ حَلِيفَ حَمْزَةَ بْنِ عَبْدِالْمُطَّلِبِ، قَالَ فَذَكَرَ الْقِصَّةَ، قَالَ وَاَمَّا مَرْثَدُ بْنُ اَبِي مَرْثَدٍ وَخَالِدُ بْنُ الْبُكَيْرِ وَعَاصِمُ بْنُ اَبِي الْاَقْلَحِ، فَقَالُوا: وَاللَّهِ لاَنَقْبَلُ عَهْدًا مِنْ مُشْرِكٍ، وَلاَ عَقْدًا اَبَدًا، فَقَاتَلُوهُمْ، حَتَّى قَتَلُوهُمْ.

432- Taberani, Asım bin Ömer bin Katade (r.a.)'den şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Uhud hadisesinden sonra, Resulullah (a.s.)'ın yanına Adal ve Kâre kabile-

---

432- Haysemi, Mecma üz-Zevaid (6/199)

lerinden bir gurup gelerek şöyle dediler: "Ya Resulullah. Aramızda, müslümanlık yayılıyor. Ashabından bazılarını bizimle birlikte gönder de onlar bize dini iyice anlatsınlar, Kur'an okutsunlar ve bize İslam şeriatını öğretsinler."

Bunun üzerine Resulullah (a.s.) Hamza bin Abdulmuttalib'in müttefikleri Mersed bin Ebi Mersed'in başkanlığında, ashabından altı kişilik bir gurubu gönderdi."

Asım olayı anlattıktan sonra şöyle dedi:

"Mersed bin Ebi Mersed, Halid bin Bükeyr, Asım bin Ebi'l-Aklah'a gelince onlar: "Vallahi biz hiçbir zaman müşriklerin ne sözlerini, ne de akidlerini kabul ederiz." dediler. Bunun üzerine şehid oluncaya kadar çarpıştılar."

Bu ve bundan sonraki rivayetten şu anlaşılıyor: Söz konusu fedai gurubu iki önemli işi yerine getirmekle görevliydiler: Birincisi; Öğretim ve davetle ilgili çalışmalar yapmak, ikincisi; askeri bakımdan bilgi toplamak...

٤٣٣ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ عَنْ اَبِي هُرَيْرَةَ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ــ قَالَ: بَعَثَ النَّبِيُّ ﷺ سَرِيَّةً عَيْنًا، وَاَمَّرَ عَلَيْهِمْ عَاصِمَ بْنَ ثَابِتٍ ــ وَهُوَ جَدُّ عَاصِمِ بْنِ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ ــ فَانْطَلَقُوا، حَتَّى إِذَا كَانُوا بَيْنَ عُسْفَانَ وَمَكَّةَ ذُكِرُوا لِحَيٍّ مِنْ هُذَيْلٍ، يُقَالُ لَهُمْ بَنُو لِحْيَانَ، فَتَبِعُوهُمْ بِقَرِيبٍ مِنْ مِائَةِ رَامٍ، فَاقْتَصُّوا اٰثَارَهُمْ، حَتَّى اَتَوْا مَنْزِلاً نَزَلُوهُ، فَوَجَدُوا فِيهِ نَوَى تَمْرٍ تَزَوَّدُوهُ مِنَ الْمَدِينَةِ، فَقَالُوا: هٰذَا تَمْرُ يَثْرِبَ، فَتَبِعُوا اٰثَارَهُمْ حَتَّى لَحِقُوهُمْ، فَلَمَّا انْتَهٰى عَاصِمٌ وَاَصْحَابُهُ، لَجَؤُوا اِلَى فَدْفَدٍ، وَجَاءَ الْقَوْمُ، فَاَحَاطُوا بِهِمْ، فَقَالُوا: لَكُمُ الْعَهْدُ وَالْمِيثَاقُ، اِنْ نَزَلْتُمْ اِلَيْنَا اَنْ لاَنَقْتُلَ مِنْكُمْ رَجُلاً، فَقَالَ عَاصِمٌ: اَمَّا اَنَا فَلاَ اَنْزِلُ فِي ذِمَّةِ كَافِرٍ، اَللّٰهُمَّ اَخْبِرْ عَنَّا نَبِيَّكَ، فَقَاتَلُوهُمْ، حَتَّى قَتَلُوا عَاصِمًا فِي سَبْعَةِ نَفَرٍ بِالنَّبْلِ، وَبَقِيَ خُبَيْبٌ وَزَيْدٌ، وَرَجُلٌ اٰخَرُ، فَاَعْطَوْهُمُ الْعَهْدَ وَالْمِيثَاقَ، فَلَمَّا اَعْطَوْهُمُ الْعَهْدَ وَالْمِيثَاقَ نَزَلُوا اِلَيْهِمْ، فَلَمَّا اسْتَمْكَنُوا مِنْهُمْ، حَلُّوا اَوْتَارَ قِسِيِّهِمْ فَرَبَطُوهُمْ بِهَا، فَقَالَ الرَّجُلُ الثَّالِثُ الَّذِي مَعَهُمَا وَهٰذَا اَوَّلُ الْغَدْرِ، فَاَبَى اَنْ يَصْحَبَهُمْ، فَجَرَّرُوهُ وَعَالَجُوهُ عَلَى اَنْ يَصْحَبَهُمْ، فَلَمْ يَفْعَلْ، فَقَتَلُوهُ، وَانْطَلَقُوا بِخُبَيْبٍ وَزَيْدٍ، حَتَّى بَاعُوهُمَا بِمَكَّةَ، فَاشْتَرٰى خُبَيْبًا بَنُو الْحَارِثِ بْنِ عَامِرِ بْنِ نَوْفَلٍ، وَكَانَ خُبَيْبٌ هُوَ قَتَلَ الْحَارِثَ يَوْمَ بَدْرٍ، فَمَكَثَ عِنْدَهُمْ اَسِيرًا، حَتَّى إِذَا اَجْمَعُوا قَتْلَهُ، اِسْتَعَارَ مُوسَى مِنْ بَعْضِ بَنَاتِ

331. Sayfadaki ters arapça metnin doğrusu:

الْحَارِثِ، لِيَسْتَجِدَّ بِهَا، فَأَعَارَتْهُ، قَالَتْ: فَغَفَلْتُ عَنْ صَبِيٍّ لِي، فَدَرَجَ إِلَيْهِ حَتَّى أَتَاهُ، فَوَضَعَهُ عَلَى فَخِذِهِ، فَلَمَّا رَأَيْتُهُ فَزِعْتُ فَزْعَةً عَرَفَ ذَلِكَ مِنِّي، وَفِي يَدِهِ الْمُوسَى، فَقَالَ: أَتَخْشَيْنَ أَنْ أَقْتُلَهُ؟ مَا كُنْتُ لِأَفْعَلَ ذَلِكَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ، وَكَانَتْ تَقُولُ: مَا رَأَيْتُ أَسِيرًا قَطُّ خَيْرًا مِنْ خُبَيْبٍ، لَقَدْ رَأَيْتُهُ يَأْكُلُ مِنْ قِطْفِ عِنَبٍ وَمَا بِمَكَّةَ يَوْمَئِذٍ ثَمَرَةٌ، وَإِنَّهُ لَمُوثَقٌ فِي الْحَدِيدِ، وَمَا كَانَ إِلَّا رِزْقٌ رَزَقَهُ اللَّهُ، فَخَرَجُوا بِهِ مِنَ الْحَرَمِ لِيَقْتُلُوهُ، فَقَالَ: دَعُونِي أُصَلِّي رَكْعَتَيْنِ، ثُمَّ انْصَرَفَ إِلَيْهِمْ، فَقَالَ: لَوْلَا أَنْ تَرَوْا أَنَّ مَا بِي جَزَعٌ مِنَ الْمَوْتِ لَزِدْتُ، فَكَانَ أَوَّلَ مَنْ سَنَّ الرَّكْعَتَيْنِ عِنْدَ الْقَتْلِ هُوَ ثُمَّ قَالَ: اللَّهُمَّ أَحْصِهِمْ عَدَدًا.

ثُمَّ قَالَ:

مَا إِنْ أُبَالِي حِينَ أُقْتَلُ مُسْلِمًا ... عَلَى أَيِّ شِقٍّ كَانَ لِلَّهِ مَصْرَعِي

وَذَلِكَ فِي ذَاتِ الْإِلَهِ، وَإِنْ يَشَأْ ... يُبَارِكْ عَلَى أَوْصَالِ شِلْوٍ مُمَزَّعِ

ثُمَّ قَامَ إِلَيْهِ عُقْبَةُ بْنُ الْحَارِثِ، فَقَتَلَهُ، وَبَعَثَتْ قُرَيْشٌ إِلَى عَاصِمٍ، لِيُؤْتَوْا بِشَيْءٍ مِنْ جَسَدِهِ يَعْرِفُونَهُ ــ وَكَانَ عَاصِمٌ قَتَلَ عَظِيمًا مِنْ عُظَمَائِهِمْ يَوْمَ بَدْرٍ ــ فَبَعَثَ اللَّهُ عَلَيْهِ مِثْلَ الظُّلَّةِ مِنَ الدَّبْرِ فَحَمَتْهُ مِنْ رُسُلِهِمْ، فَلَمْ يَقْدِرُوا مِنْهُ عَلَى شَيْءٍ.

"Ebu Hureyre dedi ki: "Hz.Peygamber (a.s.) on kişilik bir keşif birliği hazırladı da, bunların başına Ömer İbnu'l-Hattab'ın oğlu Asım'ın (ana tarafından) dedesi olan Asım bin Sabit el-Ensari'yi kumandan yaparak gönderdi. Bunlar hareket ettiler. Nihayet bu birlik Mekke ile Usfan arasına geldiği zaman, bunların Huzayl kabilesinden Lihyanoğulları denilen bir obaya geldikleri bildirildi. O kabile halkı yüze yakın okçu birliği ile bunları yakalamak için arkalarından gittiler. Onların ayak izlerinin peşine düştüler. Nihayet keşif birliğinin konaklamış oldukları bir menzile geldiler ve orada keşif birliğinin Medine'den azık olarak yanlarına almış oldukları hurmalardan birinin çekirdeğini buldular. Bunun

433- Buhari (7/378) 64- Kitab-ül Megazi -28- Bab: Raci ve Bir'ül Maune Gazvesi.

üzerine; "İşte bunlar Yesrib hurmalarıdır" dediler ve tekrar seriyyenin izlerini takip ettiler. Sonunda seriyyedekilere ulaştılar. Asım ve arkadaşları son noktaya vardıkları zaman yüksek bir tepeye sığındılar. Takip eden Lihyanoğulları topluluğu gelip onları çepeçevre kuşattılar ve:

"Size ahd ve misak vardı, eğer bizim yanımıza inerseniz sizden hiçbir kimseyi öldürmeyeceğimize söz veriyoruz" dediler.

Bunun üzerine Asım (Kendi arkadaşlarına):

"Bana gelince, ben bir kafirin zimmetine (yani verdiği söze güvenerek yanına) inmem." dedikten sonra: "Ey Allah'ım, Peygamberine bizden haber ver" dedi.

Asım ve arkadaşları müşriklerle çarpıştılar. Nihayet müşriklerden yedi kişi Asım'ı oklarla öldürdü. Geriye Hubeyb, Zeyd ve diğer bir kişi kaldı. Müşrikler onlara (öldürmiyeceklerine dair) ahd ve yemin verdiler. Onlara bu ahid ve yemin verilence, bu mücahidler sığındıkları tepeden müşriklerin yanına indiler. Müşrikler mücahidleri ele geçirince, yaylarının kirişlerini çözüp bunlarla mücahidleri bağladılar. Bunun üzerine iki mücahidin yanında bulunan o üçüncü kişi -ki o Abdullah bin Tarık'tır-:

"İşte bu ilk zulümdür" dedi ve onlarla beraber gitmeyi kabul etmeyip direndi.

Müşrikler de onu sürüklediler ve kendileriyle gitmesi için hırpaladı ve dövdüler. O da gitmemekte diretti. Bunun üzerine onu da öldürdüler. Hubeyb ile Zeyd'i de götürüp, onları Mekke'de sattılar. Hubeyb'i Haris bin Nevfeloğulları satın aldı. Hubeyb, Bedir günü Haris bin Amir'i öldürmüş idi. Hubeyb, Harisoğullarının yanında (haram aylar geçinceye kadar) esir olarak kaldı. Nihayet onu öldürmeye karar verip ittifak ettiklerinde, Hubeyb etek ve koltuk altı kıllarını gidermek için Haris kızlarının birinden geri verilmek üzere bir ustura istedi. Kadın ona usturayı verdi ve şöyle dedi:

"Bu arada ben farkında değilken benim çocuğum Hubeyb'in yanına yürümüş ve onun yanına varmış. Hubeyb de (elinde ustura olduğu halde) çocuğu dizine oturtmuş. Ben çocuğumu bu vaziyette görünce, Hubeyb onu ustura ile kesecek diye çok korktum. Hubeyb, elinde ustura olduğu halde benim bu korkumu anladı ve:

"Çocuğu öldüreceğimden mi korkuyorsun? Ben bunu asla yapmam" dedi.

Zeynep adındaki o kadın şöyle dedi:

"Ben Hubeyb'den daha hayırlı bir esir görmedim. Yemin olsun, bir gün ben onu kendisi demirle bağlı olduğu halde elinde bir üzüm salkımından yerken görmüşümdür. Halbuki o zaman Mekke'de bu meyve hiç yoktu. Bu ancak Al-

lah'ın Hubeyb'e ihsan ettiği bir rızıktır."

Nihayet Hubeyb'i Hıll'de öldürmek için Harem'den çıkardıklarında, Hubeyb onlara:

"Beni serbest bırakın da iki rek'at namaz kılayım" dedi. Sonra namazından ayrılıp onların yanına vardı ve:

"Eğer ölümden korktuğumu zannetmiş olmasaydınız muhakkak namazı artırırdım." dedi."

İşte böylece Hubeyb öldürülme sırasında iki rek'at namaz kılmayı kanunlaştıran ilk kişi olmuştur.

"Bundan sonra Hubeyb:

"Ey Allah'ım, onların hepsini say,

Onları dağınık, dağık öldür;

Onlardan hiç birini diri bırakma" diye beddua etti.

Bundan sonra da şu mealdeki beyitleri söyledi:

"Müslüman olarak öldürülecek olunca,

Vurulup hangi yanım üzere düşersem düşeyim.

Vallahi aldırmam artık hiç bir şeye,

Çünkü bunların hepsi o ilahi zat'ın uğrundadır.

Şu dağılıp târû mâr olan cismimi,

Eğer dilerse O, eklemleri üzerine de bereketler ihsan eder."

Bundan sonra Ebu Sirvaa Ukbe bin Haris, Hubeyb'e doğru ilerledi ve onu şehid etti.

Kureyş müşrikleri, birlik kumandanı Asım'ın cesedinden bir parça kesip getirmek için onu tanıyan adamlar gönderdiler. Çünkü Asım, Bedir günü Kureyş'in ileri gelenlerinden birini (Ukbe bin Ebi Muayt'ı) öldürmüştü. Allah, Asım'ın üzerine bal veya eşek arası sürüsü gönderdi ve Asım'ı onların adamlarından korudu. Kureyş'in gönderdiği adamlar, Asım'ın cesedinden bir şey kesip almaya güç yetiremediler."

Buharinin bir başka rivayetinde(1), Ebu Hureyre şöyle demiştir:

"Resulullah (a.s.) on kişilik bir keşif birliği hazırladı ve bunların başına Ömer bin el-Hattab (r.a.)'ın oğlu Asım'ın (ana tarafından) dedesi olan Asım bin Sabit el-Ensari'yi kumandan yaparak gönderdi. Bu birlik Mekke ile Usfan arasında 'Hedee' mevkiine vardıkları zaman bunların gelişi Huzeyl kabilesinden

1) Buhari (7/308) 64-Kitab'ul-Meğazi, Bab: 10

Lihyenoğulları denilen bir obaya anlatılıp haber verildi. O kabile halkı iki yüze yakın bir okçu birliği ile bu keşif birliğini izlemeye koyuldular... Keşif birliği onların geldiğini hissedince bir yere sığındı. Seriyye komutanı Asım bin Sabit: "Ey arkadaşlar! Bana gelince..." dedi."

Ravi olayı anlatırken sözüne şöyle devam ediyor:

"....Hubeyb ile Zeyd bin Dessine Mekke'ye götürüldüler ve nihayet Bedir vak'asından sonra onları sattılar. Hubeyb'i Haris bin Amir bin Nevfeloğulları satın aldı... Nihayet Hubeyb'i Hıll'de öldürmek için Harem'den çıkardılar. Hudayb: "Beni bırakın da iki rekat namaz kılayım" dedi. Sonra "Ey Allah'ım onların hepsini say, onları dağınık dağınık öldür, onlardan hiç birini diri bırakma." diye dua etti. Bundan sonra da şu beyitleri okudu:

"Müslüman olarak öldürülecek olunca,

Vurulup hangi yanım üzere düşersem düşeyim.

Vallahi aldırmam artık hiç bir şeye,

Çünkü bunların hepsi o ilahi zat'ın uğrundadır.

Şu dağılıp târu mâr olan cismimi,

Eğer dilerse O, eklemleri üzerine de bereketler ihsan eder."

Bundan sonra Ebu Sirvaa Ukbe bin Haris, kalkıp Hudeyb'e doğru gitti ve onu öldürdü. İşte böylece Hudeyb, hapsedilerek öldürülecek her müslüman için iki rek'at namaz kılma sünnetini ilk yerine getiren kimse oldu.

Bu on kişilik keşif birliği bu musibete uğradıkları gün, onların haberini Hz.Peygamber (a.s.) kendi sahabilerine haber vermişti.

Kureyş'ten bir takım insanlar, birlik kumandanı Asım'ın öldürüldüğü konuşulduğu zaman, ondan tanımaya yarayacak bir şey getirmeleri için Asım'ın cesedinin yanına adam gönderdiler. Asım, Bedir günü onların büyüklerinden birini (Ukbe bin Muayt'ı) öldürmüştü. Allah, Asım'ı korumak için bir bal arısı veya eşek arısından gölgeleyici bir bulut gibi bir sürü gönderdi ve Kureyş'in elçilerinden onu korudu ve onlar Asım'dan bir şey kesip alamadılar."

Ebu Davud (1) da benzer bir rivayet kaydetmiştir:

"....Müşrikler, Hubeyb'i öldürmek için çıkardıkları zaman, Hubeyb onlara: "Beni bırakınız iki rekat namaz kılayım" dedi. Namazını kıldıktan sonra onlara: "Eğer namazı ölümden korkarak uzattığımı zannetmeyecek olsaydınız, namazı uzatır ve çoğaltırdım" dedi."

Ebu Davud başka bir yerde ise şunu nakleder:

---

1) Ebu Davut (3/51) Kitab-ül Cihad. Bab: Esir edilen kişi.

"...Hubeyb'i, Haris bin Amir bin Nevfeloğulları satın aldı -Hubeyb, Bedir günü Haris bin Amir'i öldürmüştü- ve onu öldürmeye karar verinceye kadar bir süre onların yanında tutsak kaldı. Ölüm kararı verilince, Hubeyb, etek ve koltuk altı kıllarını gidermek için el-Haris kızlarından birinden geri vermek üzere bir ustura istedi. Kadın da usturayı verdi...."

Yine Ebu Davud'un rivayetinde Asım'ın şöyle dediği nakledilmiştir:

".....Asım "Vallahi, ben kafirlerin himayelerine ve sözlerine kanarak aşağıya inmem. Allah'ım, Peygamberini durumumuzdan haberdar et." dedi. Daha sonra müşriklere ok atmaya başladı. Ok atarken de:

"Ben ne diye çarpışmayayım ki, gücüm yerinde, kuvvetim yerinde. Oklarım yanımda, yayımın kirişi de kalın..." diyerek recez söylüyordu."

İbn-i Hacer el-Askalani, 'Fethu'l-Bari'de şunları kaydetmiştir:

"İbn-i İshak, sahih bir isnadla Ukbe bin Haris'den şöyle dediğini zikretti: "Hubeyb'i ben öldürmedim. Zira ben daha küçüktüm. Fakat Ebu Meysere el-Abderi mızrağı alıp elime tutuşturdu. Sonra hem elimi, hem de mızrağı tutarak onu mızrakladı ve öldürdü".

Yine İbn-i Hacer, Buhari'nin rivayet ettiği hadis metninde geçen: *"Müşrikler keşif birliğinin ayak izlerinin peşine düştüler. Nihayet keşif birliğinin konaklamış olduğu bir yere geldiler ve orada Medine'den azık olarak yanlarına aldıkları hurmalarının çekirdeklerini buldular"* şeklinde geçen ifadeler, Ebu Ma'şer'in kendi Meğezi'sindeki rivayette şöyledir:

"Keşif birliği 'er-Raci' mevkiine seher vakti gelip konakladılar. Orada Acve (iyi cins Medine) hurması yediler. Çekirdiklerinden biri yere düşmüştü. Onlar geceleri yürüyor, gündüzleri dinleniyorlardı. Keşif birliği kalkıp gittikten sonra, oraya Hüzeyl kabilesinden koyun güden bir kadın geldi. Çekirdeği görüp küçük oluşundan onu hemen tanıdı ve: "Bu Medine hurması" deyip kavmine haber verdi. Müşrikler onları aramak için geldiler ve dağda gizlenmiş olduklarını anladılar."

DERSLER VE ÖĞÜTLER

Ebu Ma'şer'in rivayeti, keşif kolunun yediği hurmanın çekirdeklerinden iz bırakmama konusunda çok dikkatli davrandıklarına işaret ediyor. Bu demektir ki, onlar en yüksek derecede güven hissi içinde idiler. Her halükarda müslüman edebi, tutumlarının hikmetli olabilmesi için daima güven duygusunun taze tutulmasını gerektirir. Onun herhangi bir ihmali yüzünden kendinin veya müslüman bir cemaatın helak olmasına sebep olmamalıdır. Buhari'nin rivayetinde: *"Bu ancak Allah'ın ona ihsan; ettiği bir rızıktır."* ibaresi yer almaktadır ve o n-

zıkdan da üzüm salkını anlaşılmaktadır.

İbn-i Hacer, 'Fethu'l-Bari'de şöyle söylüyor:

"Bu meşhur üzüm yeme hadisesi, Ehl-i Sünnet'e göre kerametlerin mutlak olarak bir isbatıdır. Fakat onlardan Ebu'l-Kasım el-Kuşeyri gibi muhakkik alimler, peygamberlerden bazılarının mucizelerle meydan okuduklarını istisna etmişlerdir. Ebu'l-Kasım el-Kuşeyri şöyle demiştir: "Peygamberler, babasız çocuk dünyaya getirmeye güç yetiremezler..Bu, onları aşan bir harekettir. Ama yiyecek temin etmek, yemekleri ve suyu fazlalaştırmak, gözden ırak olan şeyleri keşfetmek, gelecekten haber vermek gibi şeyler yapabilirler. Ve bu gibi olaylar onların hayatlarında sıkça rastlanan şeylerdir. Hatta böyle şeylerin onların hayatlarında görülmesi adeta bir gelenek gibidir."

Kuşeyri'nin dediğine göre bu olayda da keramet görülmüştür. Bir peygamberde görülen her mucizenin bir velinin kerameti olarak meydana gelmesi caizdir. Ama bunun bir sınırı olacaktır. Bütün bunların ötesinde halkın kafasında yerleşen bazı yanlış düşünceler vardır. Bir kişiden zuhur eden harikulade şeyler o kişinin Allah'ın evliyasından biri olduğuna delalet ettiği sanılıyor. Bu görüş yanlış bir görüştür. Çünkü harika şeyler, bazen, sapık bir büyücüden, kâhin veya rahib'den de zuhur edebilir. Bunu Allah'ın dostlarının velayetine delil göstermek doğru değildir ve bu gibi olayları birbirinden ayırmak gerekir. Bu konuda zikredilenlerin en doğrusu, kendisinden harikulade şeyler zuhur edenin durumunu tasdik etmektir. Eğer bu kişi, şer'i emirlere ve yasaklara riayet eden biri ise, bu, onun veliliğine bir alamet olur. Aksi takdirde olmaz. Muvaffak kılan yalnızca Allah'dır. Ve O her şeyin en doğrusunu bilendir.

İbn-i Hacer, Cenab-ı Hakk'ın arı sürüsü ile Asım'ın cesedini koruması konusunda şunları söylüyor:

"Buhari'deki: "Müşrikler, Asım'dan bir şey almaya güç yetiremediler." sözü, Şu'be'nin rivayetinde: "Onun etinden bir şey koparmaya güç yetiremediler." şeklindedir."

Ebu'l-Esved'in Urve'den ettiği rivayet de şu şekildedir: *"Allah'ın onların üzerine gönderdiği arı sürüsü, yüzlerinde uçuşup onları ısırıyordu. Bu durum onların Asım'dan bir şey koparmalarına engel oldu."*

İbn-i İshak, Asım bin Ömer'in Katade'den bir rivayetinde onun şöyle dediğini nakletmiştir:

"Asım bin Sabit, bir müşrikin kendisine dokanmamasına ve kendisinin de bir müşrike dokunmayacağına dair Allah'a yalvardı. Asım'ın haberi Hz. Ömer (r.a.)'e ulaşınca şöyle dedi: "Allah Teala sağlığında mü'min kulunu (Asım'ı kastediyor) koruduğu gibi vefatından sonra da korur."

İbn-i Hacer yukarıda geçen hadisle ilgili yorumunda şunları kaydediyor:

"Bu hadis-i şerif'de, bir esir'in, kendi üzerinde bir kafirin hükmünün cereyan etmesini izzet-i nefsine yediremeyerek, öldürülse bile eman kabul etmeme hakkı vardır. Bu görüş, esirin zorluğu seçtiği takdirde geçerlidir. Eğer o, kolaylığı (ruhsatı) seçerse, eman isteme hakkı vardır."

Hasan-ı Basri, bunda bir beis olmadığını söylemiştir. Süfyan-ı sevri ise, bunu hoş görmediğini ifade etmiştir. Yine bu hadisde; müşriklere verilen sözü tutmak, onların çocuklarını öldürmekten sakınmak, öldürülmesi istenen kişiye iyi davranmak, evliyanın kerametlerini kabul etmek, müşriklere genel olarak beddua etmek, öldürülme anında namaz kılmak hususları yer almaktadır. Ayrıca bu hadisde; şiir söyleme ve öldürme anında da şiir okuma konularıyla birlikte Hubeyb'in imanının kuvvetine ve dinine bağlılığına işaret vardır. Yine bu hadisde; Allah'ın, müslüman kulunu, ilm-i ezelisinde geçtiği gibi karşılığını vermek için dilediği musibet ile onu imtihan etmesi, diri veya ölü olarak müslümana ikramda bulunması ve onun duasını kabul etmesine dair işaretler vardır.

Bu hadis-i şerif üzerinde düşünüldüğünde ortaya pek çok hikmetler de çıkar. Yüce Allah Asım'ın müşriklerden cesedini koruma konusundaki dileğini kabul etmiş ve ona şehidlik mertebesini ikram etmiştir. Bunun için de müşriklerin onu öldürmelerine engel olmamıştır. Onun etinin kesilmesine engel olması, Cenab-ı Hakk'ın Asım'a bir ikramıdır. Yine bu hadis-i şerifte Kureyş müşriklerinin Kabe'ye ve haram aylara saygı gösterdikleri görülmektedir.

Dr.Ramazan el-Buti, 'Fıkhu's-Siyre' adlı eserinde Asım'ın cesaretinden dolayı onları reddetmesi, buna mukabil Hubeyb'in kabul etmesiyle ilgili olarak şu yorumları yapmaktadır:

"Yukarıda geçen hadis-i şeriften düşman elinde bulunan bir esirin, kendi üzerinde bir kafirin hükmünün geçerli olmasını izzete-i nefis meselesi yapıp reddederek eman kabul etmemesi onun bir hakkıdır. Nitekim Asım öyle yapmıştır. Eğer, kurtulma umudunu taşıyıp fırsat bekleyerek ruhsat yolunu seçmiş olsaydı o zaman eman istemesi de caiz olurdu. Nitekim Hubeyb öyle yapmıştır.

Fakat esirin kaçmaya gücü yeterse, müşrikler arasında dinini açığı vurma imkanına da sahip olsa, kaçması vacip olur. Çünkü kafirlerin elindeki esir, her türlü hakkını yitirmiştir. Onun kendini esaret zilletlerinden kurtarması başta gelen ödevidir."

Bir müslümanın kafirin baskısına boyun eğmeme hakkı vardır. Küfrün aslî veya arızî olması bir şey değiştirmez. Aksine bir müslümanın esareti kabul etmemesi; bir zalimden zulüm yoluyla olduğu takirde savaşması onun en tabii hakkıdır. Hz.Hüseyin (r.a.)'in yaptığı da bu idi. Bu tavır, İslami hareketin önüne geniş kapılar açmaktadır. İslami hareketi yürütenlerin, kendilerinden istendiği takdirde esareti kabul etmeleri hakkı olduğu gibi, hakimiyet gayr-i islami oldu-

ğu ve boyun eğme isteğinde bulunan kişinin adaleti olmadığı sürece ölünceye kadar savaşmak yolunu seçmesi de onun bir hakkıdır.

٤٣٤ــ رَوَى مُسْلِمٌ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ــ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ بَعَثَ بَعْثًا إِلَى بَنِي لَحْيَانَ مِنْ هُذَيْلٍ، فَقَالَ: «لِيَنْبَعِثْ مِنْ كُلِّ رَجُلَيْنِ أَحَدُهُمَا، وَالْأَجْرُ بَيْنَهُمَا».

434- Müslim, Ebu Said el-Hudri (r.a.)'den şöyle rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s.), Hüzeyl kabilesinden Lihyanoğullarına bir müfreze gönderdi ve bu müfrezeye şu emri verdi: "Her iki kişiden biri düşmana karşı sefere çıksın, sevab aralarında müşterektir."

Müslim'in diğer bir rivayetinde (1) Hz.Peygamber (a.s.) *"Her iki kişiden biri sefere çıksın!" diye buyurmuştur. Kumandana da şöyle demiştir: "Hanginiz sefere çıkanın ailesi ve malına sahip çıkıp hayırla gözetirse, onun aldığı sevabın yarısını alır."*

Bu husus, önder olarak Resulullah (a.s.)'ın hayatındaki tertib ve düzenin bir göstergesidir. O, işleri en kestirme yoldan pratik bir şekilde böyle yürütürüyordu. Burada bazı şekiller görmekteyiz. Genişlik olduğu zaman cihada çıkmada serbest bırakma ve cihada çıkanın ailesi hakkında garanti verme... Savaşa çıkan mücahidin, ailesi hakkında korkuya kapılmaması ve ailesinin de onun hakkında korkuya kapılmaması için meşru görülen bir usulün incelik ve derinliğini anlamak için iyi düşünmek gerekir...

434- Müslim (3/1507), 33-Kitabu'l-İmare, Bab: 38

1) Müslim (3/1507), 33-Kitabu'l-İmare, Bab: 38

BİR-İ MAUNE DRAMI

Mübarek Furi, Bi'r-i Maune dramı konusunda şöyle diyor:

"Hicretin dördüncü yılında, safer ayında, er-Raci faciası meydana gelmişti. Aynı ayda birincisinden daha çirkin ve daha şiddetli bir hadise olmuştu. Bu, Bi'r-i Maûe vakası olarak bilinmektedir."

Olayın özeti şöyledir;

Ebu Berâ Amir bin Malik, Medine'de Resulullah (a.s.)'ın yanına geldi. Resulullah (a.s.) da onu İslam'a çağırdı. O da ne müslüman oldu ne de reddetti ve şöyle dedi:

"Ya Resulullah, ashabından, Necid halkını dinine davet edecek davetçiler gönderirsen, umarım ki onların davetini kabul ederler."

Resulullah (a.s.) da:

"Göndereceğim kişiler hakkında Necid halkından endişe duymaktayım." buyurdu.

Ebu Berâ da:

"Ben onları himayeme alırım" dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (a.s.) onunla beraber kırk kişiyi -İbn-i İshak'a göre kırk, Buhari'ye göre yetmiş kişidirler. Doğru olanı Buhari'nin rivayetidir.- gönderdi. Başlarına da Saideoğullarından Münzir bin Amr'ı kumandan tayin etti. Gönderilen davetçiler, müslümanların en iyileri, en faziletlileri, en seçkinleri ve Kur'an'ı en iyi bilenlerinden idi. Onlar gündüzleri odun toplayıp satar, kazandıkları parayla Ashab-ı Suffa ve yoksullar için yiyecek alırlardı. Gecelerini de namaz kılmakla, Kur'an-ı Kerim ve ilim öğrenip öğretmekle geçirirlerdi. Bu İslam irşad heyeti, yollarına devam ederek, (Bi'r-i Maûne'de) Maune kuyusunun başında konakladılar. Maûne kuyusu, Amiroğulları yurdu ile Süleymoğullarının karataşlığı arasındadır. Buraya konaklayınca, Ümmü Süleym'in kardeşi Haram bin Milhan'ı Resulullah (a.s.)'ın mektubuyla birlikte, Allah'ın düşmanı Amir bin Tufeyl'e elçi olarak gönderdi-

ler. Amir bin Tufeyl mektuba hiç bakmayıp adamlarından birine emretti. O da mızrağını arkadan Haram bin Milhan'a sapladı. Saplanan mızrak önden çıkınca ve kanı görünce Haram bin Milhan: *"Allahu Ekber, Kabe'nin Rabbine andolsun! Kazandım gitti."* dedi.

Sonra Allah'ın düşmanı Amir bin Tufeyl, olayın etkisiyle irşad heyetinin geri kalanlarıyla savaşmak için Amiroğullarını yardıma çağırdı. Onlar da Ebu Bera'nın himayesi bulunduğu için Amir'in davetini kabul etmediler. O da Süleymoğullarından yardım istedi. Usayye, Rı'l ve Zekvan kabileleri onun bu teklifini kabul ettiler. Allah düşmanı Amir bin Tufeyl'in ordusu gelip Resulullah (a.s.)'ın irşad hey'eti ile çarpıştılar. Müslümanlar son nefeslerine kadar kahramanca çarpışarak şehid oldular. Yalnızca Neccaroğullarından Ka'b bin Zeyd hayatta kaldı. O da ölüler arasında can çekişirken terkedilmişti. O, Hendek savaşında şehid oluncaya kadar yaşadı.

Amr bin Ümeyye ed-Damri ile arkadaşı Münzir bin Ukbe bin Amir, irşad heyetinin develerini otlatırken birden arkadaşlarının bulundukları Maune kuyusuna doğru kuşların uçuştuklarını gördüler. Münzir arkadaşlarının şehid edildiği yere indi. Müşriklerle çarpışmaya başladı nihayet o da arkadaşlarıyla beraber şehid oldu. Amr bin Ümeyye ed-Damri de esir edildi. Kendisinin Mudar kabilelerinden olduğunu haber verince, Amir bin Tufeyl onu anasının bir köle azadlama adağı yerine, alnından perçemini çekerek salıverdi.

Amr bin Ümeyye ed-Damri, müslümanların seçkinlerinden yetmiş kişinin katledilmesi haberini Hz.Peygamber (a.s.)'e ulaştırdı. Onların başına gelen bu musibet, Uhud felaketini hatırlatıyordu. Ne var ki Uhud'dakiler bir savaş meydanında şehid olmuşlardı. Bunlar ise kahbece şehid edilmişlerdi...

Amr bin Ümeyye, yolda yürüyerek Kanat'ın yukarı taraflarında Karkara denilen yere gelip bir ağacın gölgesinde konakladı. Kilaboğullarından iki kişi onun yanına geldiler. Bu iki kişi uykuya dalınca, Amr onları öldürdü. Bunu yaparken arkadaşlarının öcünü almış olduğunu zannediyordu. Bu iki kişiye Resulullah (a.s.) tarafından eman verildiğini bilmiyordu. Medine'ye gelip yaptığını Resulullah (a.s.)'a bildirince, Hz.Peygamber (a.s.) ona:

"Sen o iki kişiyi öldürdün ha! Mutlaka onların diyetlerini ödeyeceğim" buyurdu. Resulullah (a.s.) onların diyetlerini yahudilerden, dostluk anlaşması yapılanlardan ve müslümanlardan toplamaya başladı. İleride zikredileceği gibi bu olay Nadiroğulları savaşına sebep olacaktır.

Resulullah (a.s.) bir kaç gün aralıklarla meydana gelen 'er-Raci' ile 'Maûne kuyusu' facialarına çok üzüldü. Öylesine bir hüzün ve keder çöktü ki, ashabına böylesine bir zulmü reva görüp acımasızca katleden bu kavim ve kabilelere bedduada bulundu.

İbn-i Hacer, 'Fethu'l-Bari'de Maûne kuyusundan söz ederken şöyle diyor:

"....Rı'l; Süleymoğullarının bir oymağıdır. Onlar, Rı'l bin Avf bin Malik bin İmri'l-Kays bin Lehia bin Süleym'e mensupturlar. Zekvan'a gelince, o da; yine Süleymoğullarının bir oymağıdır. Onlar da; Zekvan bin Salebe bin Bahse bin Süleym'e mensupturlar. Bundan dolayı bu savaş o iki oymağa nisbet edilmiştir."

٤٣٥ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ: إِنَّمَا قَنَتَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بَعْدَ الرُّكُوعِ شَهْرًا أَنَّهُ كَانَ بَعَثَ نَاسًا يُقَالُ لَهُمُ الْقُرَّاءُ ــ وَهُمْ سَبْعُونَ رَجُلاً ــ إِلَى نَاسٍ مِنَ الْمُشْرِكِينَ وَبَيْنَهُمْ وَبَيْنَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ عَهْدٌ قِبَلَهُمْ، فَظَهَرَ هٰؤُلاَءِ الَّذِينَ كَانَ بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ عَهْدٌ، فَقَنَتَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بَعْدَ الرُّكُوعِ شَهْرًا يَدْعُو عَلَيْهِمْ.

435- Buhari, Enes bin Malik (r.a.)'den şu hadisi rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s.) rukudan sonra yalnız bir ay kunut yaptı. Bu kunutun sebebinin şu olduğunu zannediyorum: Peygamber (a.s.) takriben yetmiş kişiye varan ve kendilerine "Kurrâ" adı verilen bir takım insanları, müşriklerden bir takım kabilelere göndermişti. Müşriklerle Resulullah (a.s.) arasında onlar tarafından verilmiş bir ahid de vardı. İşte kendileriyle Resulullah (a.s.) arasında bir ahid bulunan bu müşrikler o hafız sahabiler topluluğuna baskın yaparak hepsini öldürdüler. İşte bu sebeple, Resulullah (a.s.) o müşriklere bir ay rükuden sonra beddua ederek kunut yaptı."

İbn Hacer, 'Fethu'l-Bari'de şunları söylüyor:

"Resulullah (a.s.) onları müşriklerden bir takım insanlara göndermişti. Resulullah (a.s.)'la müşrikler arasında müşrikler tarafından verilmiş bir ahid vardı. Resulullah (a.s.)'la aralarında ahid bulunan bu müşrikler, onları kuşatarak hepsini kılıçtan geçirdiler." Buhari'nin kaydettiği hadis böyledir.

Hadis'te geçen Gibellehüm kelimesi "onlar (müşrikler) tarafından" anlamlarına gelmektedir.

Buhari bu hadisi, Kitabu'l-Vitir'in sonunda, Müsedded'den, o da Abdulvahid'den şu lafızla rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s.) onları müşriklerden bir kavme gönderdi. Bu kavimle Resulullah (a.s.) arasında bir ahid vardı."

435- Buhari (2/490) 14-Kitabu'l-Vitr, Bab: 7

Bundan kasdedilenin ne olduğu yine açık değildir. İsmaili onu açıklayarak sevketmiştir.

Yine bu hadisi Kadı Yusuf, Buhari'nin şeyhi olan Müsedded'den şu şekilde rivayet etmiştir:

"Resulullah (.as.) onları müşriklerden bir kavme gönderdi. Onlar müşriklerden az olduğu için müşrikler onları öldürdüler. Halbuki müşriklerle Resulullah (a.s.) arasında bir ahid bulunmaktaydı. Resulullah (a.s.)'ia aralarında ahid bulunanların, müslümanları öldürenlerden başkaları olduğu ortaya çıkıyor."

İbn-i İshak, Meğazasi'sinde, kendi şeyhlerinden naklettiği bir rivayetle bunu açıklığa kavuşturmuştur:

"Ahid verenler Amiroğullarıdır. Onların başında bulunan da Ebu Bera Amir bin Malik bin Cafer'dir. Diğer taife ise Süleymoğullarındandır. Ebu Bera Amir bin Malik'in kardeşinin oğlu Amir bin Tufeyl ise Resulullah (a.s.)'ın irşad heyetini öldürmek istemişti. Bundan dolayı da Amiroğullarını irşad heyetiyle çarpışmaya davet etti. Onlar da onun bu teklifini reddettiler ve ona: "Biz, Ebu Bera'nın taahhüdünü bozamayız" dediler. Amir bin Tufeyl de Süleymoğullarından Zekvan ve Usayye kabilelerine başvurdu. Onlar da onun bu çağrısını kabul ederek irşad heyetini kılıçtan geçirdiler. Hassan bin Sabit'in Ebu Bera'yı kınayan ve Amir bin Tufeyl'in yaptığından dolayı onunla çarpışmaya teşvik eden bir şiirinin olduğu rivayet edilmiştir. Ebu Bera'nın oğlu Rebia, Amir bin Tufeyl'in üzerine yürüyerek onu mızrakladı ve atından yere düşürdü. Bunun üzerine Amir bin Tufeyl ona: "Eğer yaşarsam bu hususta ne yapacağıma kendim karar veririm. Yok eğer ölür isem kanım amcam Ebu Bera'ya helal olsun" dedi. Ebu Bera, Amir bin Tufeyl'in yaptığına çok üzülerek, bu olayın hemen akabinde öldü. Fakat Amir bin Tufeyl bundan sonra yaşadı ve Resulullah (a.s.)'ın duası ile öldü."

Bir Açıklama

Anlaşma, sözleşme ve ahidleşmeler Resulullah (a.s.)'ın siyasetinin ve hareketinin ayrılmaz bir parçasıydı. Bunlar Resulullah (a.s.)'a bir çok yararı olduğu gibi bazan da yürekler acısı olaylara sebeb olmuştur. Müslüman, içinde bulunduğu şartlar çerçevesinde çalışmakla mükelleftir. Gaybı bilmesi ve ileride başına nelerin geleceğini hesap etmesi durumunda değildir. Ancak dikkat etmesi ve gerekli tedbirleri alması gerekmektedir. Müslüman ne tedbiri elden bırakacaktır ve ne de gaybla ilgili gelişmelerle zamanını kaybedecektir.

٤٣٦ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ عَنْ عَبْدِالرَّحْمٰنِ بْنِ كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ وَغَيْرُهُ أَنَّ عَامِرَ بْنَ مَالِكٍ الَّذِي يُدْعٰى مُلَاعِبَ الْأَسِنَّةِ قَدِمَ عَلَى رَسُولِ اللّٰهِ ﷺ وَهُوَ مُشْرِكٌ فَعَرَضَ

عَلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ الْإِسْلَامَ، وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «إِنِّي لاَ أَقْبَلُ هَدِيَّةَ مُشْرِكٍ» فَقَالَ عَامِرُ بْنُ مَالِكٍ: إِبْعَثْ يَارَسُولَ اللَّهِ مِنْ رُسُلِكَ مَنْ شِئْتَ، فَأَنَا لَهُمْ جَارٌ، فَبَعَثَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ رَهْطًا فِيهِمُ الْمُنْذِرُ بْنُ عَمْرٍو السَّاعِدِيُّ وَهُوَ الَّذِي يُقَالُ لَهُ: اعْتَقَ لِيَمُوتَ عَيْنًا فِي أَهْلِ نَجْدٍ فَسَمِعَ بِهِمْ عَامِرُ بْنُ الطُّفَيْلِ فَاسْتَنْفَرَ لَهُمْ مِنْ بَنِي سُلَيْمٍ فَنَفَرُوا مَعَهُ فَقَتَلَهُمْ بِبِئْرِ مَعُونَةَ غَيْرَ عَمْرِو بْنِ أُمَيَّةَ الضَّمْرِيِّ أَخَذَهُ عَامِرُ بْنُ الطُّفَيْلِ فَأَرْسَلَهُ، فَلَمَّا قَدِمَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ مِنْ بَيْنِهِمْ، وَكَانَ فِيهِمْ عَامِرُ بْنُ فُهَيْرَةَ، فَزَعَمَ لِي عُرْوَةُ أَنَّهُ قُتِلَ يَوْمَئِذٍ فَلَمْ يُوجَدْ جَسَدُهُ حِينَ دَفَنُوهُ يَقُولُ عُرْوَةُ: كَانُوا يَرَوْنَ الْمَلاَئِكَةَ هِيَ دَفَنَتْهُ فَقَالَ حَسَّانُ يُحَرِّضُ بِعَامِرِ بْنِ الطُّفَيْلِ:

بَنِي أُمِّ الْبَنِينَ أَلَمْ يَرُعْكُمْ ... وَأَنْتُمْ مِنْ ذَوَائِبِ أَهْلِ نَجْدِ
تَهَكُّمُ عَامِرٍ بِأَبِي بَرَاءٍ ... لِيَخْفِرَهُ وَمَا خَطَأٌ كَعَمْدِ

فَطَعَنَ رَبِيعَةُ بْنُ عَامِرِ بْنِ رَبِيعَةَ بْنِ مَالِكٍ عَامِرَ بْنَ الطُّفَيْلِ فِي فَخِذِهِ طَعْنَةً فَقَدَّهُ.

436- Taberani, Abdurrahman bin Ka'b bin Malik (r.a.)'den ve bazılarından şunu rivayet etmiştir:

"Amir bin Malik (Mülaibu'l-Esinne) lakabıyla meşhurdur. Resulullah (a.s.)'ın huzuruna geldi. O henüz müşrik idi. Resulullah (a.s.) ona İslamı anlatarak şöyle buyurdu: "Ben bir müşrikin hediyesini kabul edemem." Bunun üzerine Amir bin Malik: "Ya Resulullah. Arzu ettiğin davetçilerinden bir kaçını gönder. Ben onların koruyucusuyum." dedi. Resulullah (a.s.) da bir gurup gönderdi. Onların arasında, Münzir bin Amr es-Saidi de bulunmaktaydı. Ona, "Ölüme koşan kişi" deniliyordu. Onların gelişini duyan Amir bin Tufeyl, Süleymoğullarından savaşmak için yardım taleb etti. Onlar da onunla birlikte, Maûne kuyusunun başındaki irşad heyetine hücum edip, Amr bin Ümeyye ad-Damri hariç hepsini kılıçtan geçirdiler. Amir bin Tufeyl onu tutup salıverdi. Amr bin Ümeyye onların arasından çıkıp, Resulullah (a.s.)'ın yanına geldi. Bu irşad heyetinin arasında Amir bin Füheyre de bulunmaktaydı."

Ravi diyor ki:

436- Taberani, Mucemu'l-Kebir (16/71)
Haysemi, Mecma üz-Zevaid (6/127)

"Urve, bana: Amir bin Füheyre'nin o gün şehid edildiğini, şehidlerin defni sırasına onun cesedinin bulunmadığını iddia etti".

Urve şöyle diyor:

"Onlar meleklerin onu defnettiklerini görüyorlardı." Hassan bin Sabit (r.a.) Bi'r-i Maune şehitleri için söylediği mersiyede, Ebu Bera'nı oğullarını Amir bin Tufeyl'e kışkırtmışsır. Şair Hassan şöyle diyordu:

"Ey erler anasının oğulları!
Necd ahalisinin eşrafı olduğunuz halde sizi,
Amir'in mağdur etmek amacıyla
Ebu Bera'yı küçük düşürmesi sizi hayrete düşürmedi mi?
Bile bile hata yapmak neyinize?"

Bunun üzerine Ebu Berâ Amir bin Malik'in oğlu, Rebia bin Amir bin Amir bin Tufeyl'i ayağından mızrakla yaralamıştı."

٤٣٧ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ قَالَ: أَقَامَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بَعْدَ أُحُدٍ بَقِيَّةَ شَوَّالٍ وَذَا الْقِعْدَةِ وَذَا الْحِجَّةِ، وَوَلَى تِلْكَ الْحِجَّةَ وَالْمُحَرَّمَ، ثُمَّ بَعَثَ أَصْحَابَ بِئْرِ مَعُونَةَ فِي صَفَرَ عَلَى رَأْسِ أَرْبَعَةِ أَشْهُرٍ مِنْ أُحُدٍ، فَكَانَ مِنْ حَدِيثِهِمْ، كَمَا حَدَّثَنِي إِسْحَاقُ عَنِ الْمُغِيرَةِ بْنِ عَبْدِالرَّحْمٰنِ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ هِشَامٍ وَعَبْدِاللَّهِ ابْنِ أَبِي بَكْرِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرِو بْنِ حَزْمٍ وَغَيْرِهِ مِنْ أَهْلِ الْعِلْمِ قَالُوا: قَدِمَ أَبُو بَرَاءٍ عَامِرُ بْنُ مَالِكِ بْنِ جَعْفَرٍ مُلاَعِبُ الأَسِنَّةِ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَعَرَضَ عَلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ الإِسْلاَمَ وَدَعَاهُ إِلَيْهِ فَلَمْ يُسْلِمْ، وَلَمْ يَبْعُدْ مِنَ الإِسْلاَمِ، وَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ لَوْ بَعَثْتَ رِجَالاً مِنْ أَصْحَابِكَ فَدَعَوْهُمْ إِلَى أَمْرِكَ، رَجَوْتُ أَنْ يَسْتَجِيبُوا لَكَ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «إِنِّي أَخْشَى عَلَيْهِمْ أَهْلَ نَجْدٍ» فَقَالَ أَبُو بَرَاءٍ: أَنَا لَهُمْ جَارٌ، فَابْعَثْهُمْ، فَلْيَدْعُوا النَّاسَ إِلَى أَمْرِكَ، فَبَعَثَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ الْمُنْذِرَ بْنَ عَمْرٍو أَخَا بَنِي سَاعِدَةَ بْنِ الْخَزْرَجِ الْمُعَنَّقَ لِيَمُوتَ فِي أَرْبَعِينَ رَجُلاً مِنَ الْمُسْلِمِينَ مِنْ خِيَارِهِمْ، مِنْهُمُ الْحَرْثُ بْنُ الصِّمَّةِ، وَحَرَامُ بْنُ مِلْحَانَ أَخُو بَنِي عَدِيِّ بْنِ النَّجَّارِ، وَعُرْوَةُ بْنُ أَسْمَاءَ ابْنِ الصَّلْتِ السُّلَمِيِّ، وَنَافِعُ بْنُ بُدَيْلِ بْنِ وَرْقَاءَ الْخُزَاعِيِّ، وَعَامِرُ بْنُ فُهَيْرَةَ ــ مَوْلَى أَبِي بَكْرٍ ــ وَرِجَالاً مُسَمَّيْنَ مِنْ خِيَارِ الْمُسْلِمِينَ، فَسَارُوا حَتَّى نَزَلُوا بِئْرَ مَعُونَةَ، وَهِيَ

بَيْنَ أَرْضِ بَنِي عَامِرٍ، وَحَرَّةِ بَنِي سُلَيْمٍ، كِلاَ الْبَلَدَيْنِ مِنْهَا قَرِيبٌ، وَهِيَ مِنْ بَنِي سُلَيْمٍ أَقْرَبُ، فَلَمَّا نَزَلُوهَا بَعَثُوا حَرَامَ بْنَ مِلْحَانَ بِكِتَابِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ إِلَى عَامِرِ بْنِ الطُّفَيْلِ، فَلَمَّا أَتَاهُ، لَمْ يَنْظُرْ فِي كِتَابِهِ حَتَّى عَدَا عَلَى الرَّجُلِ فَقَتَلَهُ، ثُمَّ اسْتَصْرَخَ بَنِي عَامِرٍ، فَأَبَوْا أَنْ يُجِيبُوهُ إِلَى مَا دَعَاهُمْ وَقَالُوا: لَنْ نُخْفِرَ أَبَا بَرَاءٍ، وَقَدْ عَقَدَ لَهُمْ عَقْدًا وَجِوَارًا، فَاسْتَصْرَخَ عَلَيْهِمْ قَبَائِلَ مِنْ بَنِي سُلَيْمٍ عُصَيَّةَ وَرِعْلٍ وَذَكْوَانَ، فَأَجَابُوهُ إِلَى ذَلِكَ، فَخَرَجُوا حَتَّى غَشُوا الْقَوْمَ، فَأَحَاطُوا بِهِمْ فِي رِحَالِهِمْ، فَلَمَّا رَأَوْهُمْ أَخَذُوا أَسْيَافَهُمْ، فَقَاتَلُوا حَتَّى قُتِلُوا عَنْ آخِرِهِمْ إِلاَّ كَعْبَ بْنَ زَيْدٍ أَخَا بَنِي دِينَارِ بْنِ النَّجَّارِ، فَإِنَّهُمْ تَرَكُوهُ وَبِهِ رَمَقٌ، فَارْتَثَّ مِنْ بَيْنِ الْقَتْلَى، فَعَاشَ حَتَّى قُتِلَ يَوْمَ الْخَنْدَقِ، وَكَانَ فِي السَّرْحِ عَمْرُو بْنُ أُمَيَّةَ الضَّمْرِيُّ، وَرَجُلٌ مِنَ الأَنْصَارِ أَخُو بَنِي عَمْرِو بْنِ عَوْفٍ، فَلَمْ يُنَبِّئْهُمَا بِمُصَابِ إِخْوَانِهِمَا إِلاَّ الطَّيْرُ تَحُومُ عَلَى الْعَسْكَرِ، فَقَالاَ: وَاللَّهِ إِنَّ لِهَذَا الطَّيْرِ لَشَأْنًا فَأَقْبَلاَ لِيَنْظُرَا، فَإِذَا الْقَوْمُ فِي دِمَائِهِمْ، وَإِذَا الْخَيْلُ الَّتِي أَصَابَتْهُمْ وَاقِفَةٌ، فَقَالَ الأَنْصَارِيُّ: لِعَمْرِو بْنِ أُمَيَّةَ: مَاتَرَى؟ قَالَ: أَرَى أَنْ نَلْحَقَ بِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَنُخْبِرَهُ الْخَبَرَ، فَقَالَ الأَنْصَارِيُّ: لَكِنِّي مَا كُنْتُ لأَرْغَبَ بِنَفْسِي عَنْ مَوْطِنٍ قُتِلَ فِيهِ الْمُنْذِرُ بْنُ عَمْرٍو، وَمَا كُنْتُ لِتُخْبِرَنِي عَنْهُ الرِّجَالُ، فَقَاتَلَ الْقَوْمَ حَتَّى قُتِلَ، وَأَخَذُوا عَمْرَو بْنَ أُمَيَّةَ أَسِيرًا، فَلَمَّا أَخْبَرَهُمْ أَنَّهُ مِنْ مُضَرَ، أَطْلَقَهُ عَامِرُ بْنُ الطُّفَيْلِ، وَجَزَّ نَاصِيَتَهُ وَأَعْتَقَهُ عَنْ رَقَبَةٍ، زَعَمَ أَنَّهَا كَانَتْ عَلَى أُمِّهِ، فَخَرَجَ عَمْرُو بْنُ أُمَيَّةَ حَتَّى إِذَا كَانَ بِالْقَرْقَرَةِ مِنْ صَدْرِ قَنَاةٍ، أَتَاهُ رَجُلاَنِ مِنْ بَنِي عَامِرٍ نَزَلاَ فِي ظِلٍّ هُوَ فِيهِ، وَكَانَ لِلْعَامِرِيَّيْنِ عَقْدٌ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَجِوَارٌ، لَمْ يَعْلَمْ بِهِ عَمْرُو بْنُ أُمَيَّةَ، وَقَدْ سَأَلَهُمَا حِينَ نَزَلاَ، مِمَّنْ أَنْتُمَا؟ قَالاَ: مِنْ بَنِي عَامِرٍ فَأَمْهَلَهُمَا، حَتَّى نَامَا فَعَدَا عَلَيْهِمَا فَقَتَلَهُمَا، وَهُوَ يَرَى أَنَّهُ قَدْ أَصَابَ بِهِمَا ثَأْرَهُ مِنْ بَنِي عَامِرٍ، لِمَا أَصَابُوا مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، فَلَمَّا قَدِمَ عَمْرُو بْنُ أُمَيَّةَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ أَخْبَرَهُ الْخَبَرَ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَقَدْ قَتَلْتَ قَتِيلَيْنِ لأَدِيَنَّهُمَا» ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «هَذَا عَمَلُ أَبِي بَرَاءٍ قَدْ كُنْتُ لِهَذَا كَارِهًا مُتَخَوِّفًا» فَبَلَغَ ذَلِكَ أَبَا بَرَاءٍ فَشَقَّ عَلَيْهِ إِخْفَارُ عَامِرٍ إِيَّاهُ، وَمَا أُصِيبَ مِنْ أَصْحَابِ

رَسُولِ اللَّهِ ﷺ بِسَبَبِهِ وَجِوَارِهِ فَقَالَ حَسَّانُ بْنُ ثَابِتٍ، يُحَرِّضُ ابْنَ أَبِي بَرَاءٍ عَلَى عَامِرِ بْنِ الطُّفَيْلِ:

بَنِي أُمِّ الْبَنِينِ أَلَمْ يَرُعْكُمْ ... وَأَنْتُمْ مِنْ ذَوَائِبِ أَهْلِ نَجْدِ
تَهَكُّمُ عَامِرٍ بِأَبِي بَرَاءٍ ... لِيُخْفِرَهُ وَمَا خَطَأٌ كَعَمْدِ
أَلاَ أَبْلِغْ رَبِيعَةَ ذَا الْمَسَاعِي ... بِمَا أَحْدَثْتَ فِي الْحَدَثَانِ بَعْدِي
أَبُوكَ أَبُو الْحُرُوبِ أَبُو بَرَاءٍ ... وَخَالُكَ مَاجِدٌ حَكَمُ بْنُ سَعْدِ

فَحَمَلَ رَبِيعَةُ بْنُ عَامِرٍ عَلَى عَامِرِ بْنِ الطُّفَيْلِ، فَطَعَنَهُ بِالرُّمْحِ، فَوَقَعَ فِي فَخِذِهِ، فَأَشْوَاهُ وَوَقَعَ عَنْ فَرَسِهِ، فَقَالَ: هٰذَا عَمَلُ أَبِي بَرَاءٍ، فَإِنْ أَمُتْ فَدَمِي لِعَمِّي، لاَ يَتْبَعُ بِهِ، وَإِنْ أَعِشْ فَسَأَرَى رَأْيِي فِيمَا أَتَى إِلَيَّ.

437- Taberani, Muhammed bin İshak (r.a.)'dan şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s.) Uhud olayından sonra şevval'ın kalan kısmı ile zil-kade ve zil-hicce aylarını Medine'de geçirdi. Muharrem ayı da orada geçti. Sonra sefer ayının içinde, yani Uhud'dan dört ay sonra Bi'r-i Maûne hey'etini gönderdi. Bu olay şöyle oldu: Bana İshak, Muğire bin Abdurrahman bin el-Haris bin Hişam'dan nakletti. Ayrıca Abdullah bin Ebi Bekir bin Muhammed bin Amr bin Hazm ve ehl-i ilimden diğerleri de rivayet ederek şöyle dediler:

"Ebu Bera' bin Amir bin Malik bin Cafer, Resulullah (a.s.)'ın yanına geldi. Resulullah (a.s.) da ona İslam'ı anlattı ve müslüman olmaya çağırdı. O da ne müslüman oldu ne de İslam'ı reddetti ve şöyle dedi: "Ya Muhammed! Ashabından bazılarını göndersen de onlar halkı senin dinine çağırsalar. Umarım ki, onlar senin davetini kabul ederler."

Bunun üzerine Resulullah (a.s.): "Göndereceğim kişiler hakkında Necid ahalisinden endişe duyuyorum." buyurdu. Ebu Bera: "Ben onları himayeme alırım. Sen gönder de halkı dinine davet etsinler." dedi.

Bu sözler üzerine Hz.Peygamber (a.s.) Saideoğullarının kardeşi Münzir bin Amr'ı, müslümanların seçkinlerinden kırk kişilik bir gurubun başında kumandan olarak gönderdi. Onların arasında Haris bin Simme, Haram bin Milhan,

---

437- Haysemi, Mecma üz-Zevaid (6/128)

Urve bin Esma bin Salt es-Sülemi, Nafi bin Büdeyl bin Verka el-Huzâi, Ebu Bekir'in azadlı kölesi Amir bin Füheyre ve müslümanların seçkinlerinden isim yapmış diğer kişiler vardı. İrşad heyeti Maûne kuyusuna gelip konaklayıncaya kadar yol yürüdüler. Maûne kuyusu, Amiroğulları topraklarıyla Süleymoğullarının karataşlığı arasında bulunmaktaydı. Her iki bölge de, oraya yakın olmakla beraber, Süleymoğullarına daha yakındır.

İrşad kafilesi konaklayınca, Haram bin Milhan'ı Resulullah (a.s.)'ın mektubuyla birlikte, Amir bin Tufeyl'e elçi olarak gönderdiler. Haram bin Milhan onun yanına gelince, Amir bin Tufeyl mektubun içine hiç bakmadan elçinin üzerine saldırıp, onu şehid etti. Sonra da savaşmak için Amiroğullarından yardım istedi. Onlar da: "Bizler Ebu Berâ'nın yaptığı sözleşmeyi asla çiğnemeyiz" diyerek çağrısını kabul etmediler. Çünkü Ebu Berâ gelen heyeti himayesine almış, onlara bir şey olmayacağına dair söz vermişti. Amir bin Tufeyl bu sefer de Süleymoğulları kabilelerinden Usayye'den, Rı'l ve Zekvan'dan yardım istedi. Onlar da Amir'in davetine olumlu cevap vererek sefere çıktılar. Nihayet irşad heyetinin etrafını çevirip kuşattılar. Müslümanlar etraflarının sarıldığını görünce kılıçlarını çektiler. Son fertleri kalıncaya kadar çarpışarak şehid oldular. Dinar bin Neccaroğullarının kardeşi Ka'b bin Zeyd sağ kalmıştı. Onu şehid edilenler arasında can çekişirken bırakıp gitmişlerdi. Ka'b bin Zeyd, Hendek savaşında şehid oluncaya kadar yaşamıştı. Amr bin Ümeyye ed-Damri ile Amr bin Avfoğullarının kardeşi olan bir Ensari (adı: Münzir bin Muhammed bin Ukbe) develeri güdüyorlardı. Arkadaşlarının başına gelen acı olaylardan ancak kuşların konakladıkları yere doğru uçuşmaları üzerine haberdar oldular. Onlar kuşları bu vaziyette görünce:

"Vallahi, bu kuşların oraya doğru uçuşmalarına bir iş var!" dediler. Bakmak için, oraya doğru gittiler. Bir de ne görsünler; arkadaşları, kanlar içinde yatıyor. Onların başına bu felaketi getiren düşman süvarileri de orada dikili duruyorlar. Ensari, Amr bin Ümeyye'ye "Şimdi sen ne yapmamızı uygun görüyorsun? Ne yapalım?" diye sordu. O da: "Benim kanaatime göre, hemen Resulullah (a.s.)'ın yanına varıp, başımıza gelenleri ona bildirelim." dedi. Ensari: "Fakat ben ne Münzir bin Amr'ın şehid edildiği yerden kendimi ayırıp kayırmayı, ne de sağ kalıp soranlara onun acı haberini vermeyi arzu ederim!" diyerek şehid düşünceye kadar müşriklerle çarpıştı. Müşrikler Amr bin Ümeyye'yi ise yakalayıp esir ettiler.

Amr bin Ümeyye kendisinin Mudar kabilesinden olduğunu söyleyince Amir bin Tufeyl, anasının bir köle azad etme adağı yerine gelsin diye, onun alnından perçemini kesip serbest bıraktı.

Amr bin Ümeyye serbest bırakılınca, Kanat'ın yukarı tarafındaki Karkara mevkisine gelinceye kadar yürüdü. Orada bir gölgede konakladı. O sırada Amir-

oğullarından iki kişi de gelip onun bulunduğu gölgede konakladılar. Amiroğullarından olan bu iki kişiye Resulullah (a.s.) eman ve dokunulmazlık belgesi vermişti. Fakat Amr bin Umeyye'nin bundan haberi yoktu. Bu iki kişinin yanına gelip oturunca onlara: "Sizler kimlerdensiniz?" diye sordu. Onlar da: "Amiroğullarındanız" dediler. Onlar uyuyuncaya kadar bekledi. Uykuya daldıklarında, Amr bin Ümeyye üzerlerine saldırıp, onların ikisini de öldürdü. Amr, Resulullah (a.s.)'ın ashabını; Amiroğullarının şehid ettiklerini sanarak, onlardan öç almak amacıyla o iki kişiyi öldürmüştü.

Amr bin Ümeyye, Peygamberimiz (a.s.)'in huzuruna varıp, her şeyi ona anlattı. Bunun üzerine Hz.Peygamber (a.s.): "Kendilerine eman verdiğim iki kişiyi öldürdün, hâ! Mutlaka onların diyetlerini ödeyeceğim." buyurdu. Sonra da: "Bu olanlar, Ebu Bera'nın işidir. Ben buna razı değildim ve zaten endişeliydim." dedi. Resulullah (a.s.)'ın bu sitemi, Ebu Bera'ya ulaşınca, yeğeni Amir bin Tufeyl'in ona verdiği sözü dinlemeyip çiğnemesi ve Resulullah (a.s.)'ın ashabının başına gelenlerin kendisinin yüzünden geldiği için bu olay ona çok ağır gelmişti.

Şair Hassan bin Sabit söylediği şiirde, Ebu Bera'nın oğlunu Amir bin Tufeyl'in aleyhine kışırtıyordu. Şair Hassan bin Sabit şiirinde şöyle diyordu:

"Ey erler anasının oğulları!
Necd ahalisinin eşrafı olduğunuz halde sizi,
Amir'in mağdur etmek amacıyla
Ebu Bera'yı küçük düşürmesi sizi hayrete düşürmedi mi?
Bile bile hata yapmak olur mu?
Dikkat et, iyilikler sahibi Rebia'ya benden sonra gece gündüz icad ettiğin şeyleri bildir.
Baban harpçi Ebu Berâ; dayın da seçkin insan Hakan bin Sa'd'dır."

Bunun üzerine Ebu Bera'nın oğlu Rebia silahını kuşanarak, Amir bin Tufayl'i mızraklayıp bacağından yaraladı. Fakat öldüremedi. Bu darbe üzerine Amir bin Tufeyl atından yere düştü ve şöyle dedi: "Bu Ebu Bera'nın işidir. Eğer ölürsem kanım amcama helal olsun! Bundan dolayı onun peşine düşülmesin! Eğer yaşarsam, bu hususta ne yapacağıma kendim karar verir, icabına bakarım." dedi."

٤٣٨ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ عَنْ أَنَسٍ قَالَ: بَعَثَ النَّبِيُّ ﷺ أَقْوَامًا مِنْ بَنِي سُلَيْمٍ إِلَى بَنِي عَامِرٍ فِي سَبْعِينَ، فَلَمَّا قَدِمُوا قَالَ لَهُمْ خَالِي: أَتَقَدَّمُكُمْ، فَإِنْ أَمَّنُونِي حَتَّى أُبَلِّغَهُمْ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ ، وَإِلاَّ كُنْتُمْ مِنِّي قَرِيبًا، فَتَقَدَّمَ، فَأَمَّنُوهُ، فَبَيْنَمَا يُحَدِّثُهُمْ

عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ ، إِذْ أَوْمَؤُوا إِلَى رَجُلٍ مِنْهُمْ، فَطَعَنَهُ فَأَنْفَذَهُ، فَقَالَ: اللَّهُ أَكْبَرُ، فُزْتُ وَرَبِّ الْكَعْبَةِ، ثُمَّ مَالُوا عَلَى بَقِيَّةِ أَصْحَابِهِ، فَقَتَلُوهُمْ، إِلاَّ رَجُلاً أَعْرَجَ صعد الْجَبَلَ. قَالَ هَمَّامٌ: وَأُرَاهُ آخَرَ مَعَهُ، فَأَخْبَرَ جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلاَمُ النَّبِيَّ ﷺ أَنَّهُمْ قَدْ لَقُوا رَبَّهُمْ، فَرَضِيَ عَنْهُمْ وَأَرْضَاهُمْ، فَكُنَّا نَقْرَأُ: «أَنْ بَلِّغُوا قَوْمَنَا أَنَّا قَدْ لَقِينَا رَبَّنَا، فَرَضِيَ عَنَّا وَأَرْضَانَا» ثُمَّ نُسِخَ بَعْدُ، فَدَعَا عَلَيْهِمْ أَرْبَعِينَ صَبَاحًا عَلَى رِعْلٍ وَذَكْوَانَ وَبَنِي لِحْيَانَ وَبَنِي عُصَيَّةَ الَّذِينَ عَصَوُا اللَّهَ وَرَسُولَهُ.

438- Buhari, Enes (r.a.)'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Hz.Peygamber (a.s.) bir davet üzerine Kur'an bilenlerden yetmiş kişilik bir topluluğu Süleymoğullarından bazı kabilelere ve Amiroğullarına (dini öğretmek için) göndermişti. Bunlar Maune kuyusu'na vardıkları zaman, dayım (Haram bin Milhan) arkadaşlarına:

"Sizden önce ben (Süleymoğullarına) varayım da, eğer onlar bana Resulullah (a.s.)'tan kendilerine tebliğ edinceye kadar eman verirlerse, ben tebliğ edeyim, emen vermezlerse sizler bana yakın bir yerde bulunmuş olursunuz." dedi ve ilerledi.

Süleymoğulları evvela dayıma eman verdiler. O da Peygamber (a.s.)'den onlara hadisler okuyup tebliğ yaparken, onlar ansızın aralarından (Amir bin Tufeyl isminde) bir adama işaret ettiler. O da dayıma (arkasından şiddetle) mızrak sapladı ve mızrağı göğsünden çıkardı. Bu ölüm darbesi üzerine dayım Harem bin Milhan (göğsünden fışkıran kanları ellerine bulayıp yüzüne ve başına sürerek):

"Allahu ekber (Allah en büyüktür) kazandım!" diye bağırdı.

Sonra (bu gaddar) Süleymoğulları dayımın geri kalan arkadaşlarına döndüler ve dağa kaçan (Ka'b bin Zeyd denilen) topal bir kişiden başka, onları da öldürdüler." Ravi Hemman: "Bunun beraberinde (bulunan Amr bin Ümeye ed-Damri isminde) diğer bir adamı da söylediğini sanıyorum" demiştir.

O anda Cibril (a.s.) bu faciayı Hz.Peygamber (a.s.)'e:

"Seriyyedeki bütün sahabiler Rablerine kavuştular. Allah onlardan razı oldu; onları da razı etti." diye haber verdi. O zamanlar biz Cibril (a.s.)'in bu haberini (Kur'an olarak): "Bizi kavmimize haber veriniz: Biz Rabbimize kavuş-

---

438- Buhari (6/18). 56-Kitabu'l-Cihad, Bab: 9

tuk. O bizden razı oldu; bizi de razı kıldı" diye okurduk. Bir zaman sonra (okunması) nesholundu.

Bu facia üzerine Hz.Peygamber (a.s.): Allah'a ve Resulüne isyan eden şu Rı'l, Zekvan, Lihyanoğulları ve Usayyaoğulları aleyhinde kırk sabah lanet duası yaptı."

Buhari'nin Enes bin Malik (r.a.)'den yaptığı bir başka rivayeti(1) de şöyledir:

"Rı'l, Zekvân, Usayya ve Lihyanoğulları kabileleri, düşmanlarına karşı Resulullah (a.s.)'tan yardım istediler. Resulullah (a.s.) da onlara ensardan kendi dönemlerinde "Kurrâ" ismini vermekte olduğumuz yetmiş kişi ile yardım etti. Suffa ehlinden olup çok Kur'an okumak ve öğretmekle meşgul olan bu kurrâlar gündüzleyin odun toplarlar, geceleyin de namaz kılarlardı. Bunlar (Kumandanları el-Munzir bin Amr es-Saidi'nin maiyetinde) gittiler ve nihayet Mekke ile Usfan arasında bulunan Maûne kuyusu başına varınca, o kabileler ahalisi (bunları koruyacaklarına dair) ahidlerinden cayıp bunları öldürdüler. Bu cinayet haberi Hz.Peygamber (a.s.)'e ulaştı. Bunun üzerine Hz.Peygamber (a.s.) bir ay boyunca sabah namazında arabların bazı kabilelerine: Rı'l, Zekvan, Usayya ve Lihyanoğullarına bedduada bulunarak kunut yaptı."

Enes (r.a.) dedi ki: *"Biz bu şehidler hakkında Kur'an olarak şunu okuduk, sonra bu metin kaldırıldı (yani bunun tilaveti nesholundu):*

"Bizden kavmimize iletiniz ki, bizler Rabbimize kavuştuk, O bizden hoşnud oldu, bizi de hoşnud etti."(2)

Bu konuda Buhari ve Müslim'e ait bir rivayet(3) daha vardır:

"Enes bin Malik (r.a.) şöyle demiştir: "Hz.Peygamber (a.s.), Maûne Kuyusu yanında sahabilerini öldüren kimseler aleyhine otuz sabah beddua etti. O zaman Hz.Peygamber (a.s.), Allah'a ve Resulü'ne isyan eden Rı'l, Lihyan ve Usayya kabileleri aleyhinde dua yapardı."

"Enes dedi ki: "İşte Yüce Allah, Peygamberi için, Maune kuyusunda öldürülen sahabileri hakkında Kur'an olarak vahiy indirdi de bizler onu sonradan

---

1) Buhari (7/385), 64-Kitabu'l-Meğazi, Bab: 28

2) Bu sözlerin Kur'an-ı Kerim ayeti olarak bir süre okunup sonradan nesholunduğu rivayet edilmekte ise de Süheyli: Bu sözlerde Kur'an ayetlerindeki icazkar belağatı görmediğini, binaenaleyh, bunun Kur'an ayeti olmayıp bir haberden ibaret bulunduğunu ve haberin ise neshe dahil olamayacağına kail olduğunu açıklar. (Redu'l-Ünf, C.2, S.176) (Çeviren)

3) Buhari (7/389), 64-Kitabu'l-Meğazi, Bab: 28
Müslim (1/468), 5-Kitabu'l-Mesacid, Bab: 54

lafzı Kur'anlıktan kaldırıp nesholuncaya kadar okuduk:

"Kavmimize tebliğ ediniz ki, Rabbimiz bizden hoşnud olmuş, biz de O'ndan hoşnut olmuşuzdur."

Yine Buhari'nin Enes (r.a.)'den bir rivayeti(1) vardır:

"Enes'in dayısı Harem bin Milhan, Maûne kuyusu günü mızrakla vurulduğu zaman bedeninden fışkıran kana ellerini bulayıp yüzüne ve başına sürmüş, sonra:

"Ka'be'nin Rabb'ine yemin ederim ki, ben kazandım!" demiştir."

Müslim'in de Enes bin Malik (r.a.)'den bir rivayeti (2) vardır:

"Enes şöyle dedi: "Hz.Peygamber (a.s.)'e bir gurup insan geldi de: "Bizim maiyyetimizde bize Kur'an ve sünneti öğretecek adamlar gönder." dediler. Hz.Peygamber (a.s.) de onlarla ensardan yetmiş kişiyi gönderdi. Bunlara "Kurra" adı verilirdi. Onların arasında dayım Haram bin Milhan da vardı. Bunlar daima Kur'an okurlar, geceleri birbirlerine ders okurlar ve ilim öğrenirlerdi. Gündüzleri de su getirirler ve suyu mesu'de korlardı. (Bazan) odun toplarlar ve bunu satarlardı da bunun bedeli ile "Ehl-i Suffa" için ve fakirler için yiyecek satın alırlardı. İşte Peygamber (a.s.) bu muallimler topluluğunu o kabilelere yolladı. Onlar da bu sahabe topluluğuna karşı çıkıp daha gidecekleri yere varmadan onları hainçe öldürdüler. Bu "Kurrâ" topluluğu (kendilerini dört taraftan sarılmış görerek son nefese kadar çarpışıp ölmekten başka çare olmadığını görünce) niyazı Yüce Allah'a yöneltip:

"Ya Râb! (Peygamber (a.s.)'ine) selamımızı tebliğ edecek senden başkasını göremiyoruz. Ya Rab! Selamımızı sen tebliğ et ki, biz sana kavuştuk, senden razı olduk, sen de bizden razı oldun" diye dua ettiler."

Ravi bu feci vak'anın ilk safhasını anlatarak şöyle der:

"Bir kimse Enes (r.a.)'in dayısı olan Haram bin Milhan'a arka tarafından geldi ve ona bir mızrak sapladı. Mızrak göğsünden çıktı. Haram bin Milhan bu ölüm darbesini yer yemez (bedeninden fışkıran kana ellerini bulayıp başına, yüzüne sürerek):

"Allahu ekber (Allah en büyüktür), Kabe'nin Rabbına yemin ederim ki, ben kazandım!" diye bağırmıştır.

Resulullah (a.s.) (Vak'a gününün gecesinde Cibril (a.s.)'in lisanı ile hadiseden haberdar olmuş ve ertesi sabah hutbeye kalkıp Allah'a hamdü sene ettikten

---

1) Buhari (7/386), 64-Kitabu'l-Meğazi, Bab: 28

2) Müslim (3/1511) 33-Kitabu'l-İmare, Bab: 41

sonra) sahabilerine şöyle demiştir:

"Kardeşleriniz müşriklerle karşılaşıp şehid edilmişlerdir ve onlar şöyle demişlerdir: "Ey Rabbımız! Bizim tarafımızdan Peygamber'imize tebliğ et ki, biz sana kavuştuk, senden razı olduk, sen de bizden razı oldun!"

Buhari'nin Enes bin Malik (r.a.)'den bir rivayeti (1) daha vardır:

"Hz.Peygamber (a.s.), Enes'in dayısı Haram bin Milhan'ı -ki o, Enes'in anası Ümmü Süleym'in erkek kardeşidir- yetmiş süvari ile Amiroğulları kabilesine gönderdi. Bu göndermenin sebebi şudur: Müşriklerin başkanı olan Amir bin Tufeyl (Amiroğulları heyetiyle beraber Medine'ye) Hz.Peygamber (a.s.)'e geldiği zaman, Peygamber (a.s.)'i şu üç teklif arasında muhayyer kılıp bunlardan birini tercih etmesini istemişti:

"Ya şehirliler senin, köyler ahalisi benim olur. Yahud hepsi senin olur da ben sana halife olurum. Yahud bunlardan hiç birini kabul etmezsen, ben Ğatafan ahalisinden bin at ile bin kısrak süvarisini önüme katarak sana hücüm ederim" dedi.

Bu ham tekifler üzerine Hz.Peygamber (a.s.): "Allahım! Amir'in belasını bana bırakmadan kendin sav" diye dua etti. Akabinde Amir, Seluloğullarından Ümmü Fula'nın evinde tâun hastalığına tutuldu. Boynunda hıyarcığa benzer bir şiş peyda oldu. Bunu görünce fena halde canı sıkılan Amir:

"Deve tâununa benzer bir şişlik, hem de Selûl ailesinden bir kadının evinde... Şimdiye kadar böyle bir şey hiç olmadı" diye hayıflandı ve:

"Getirin atımı" dedi ve atının sırtında öldü.

Yetmiş kişilik suffa ehlinin kumandanı olan Münzir bin Amr, evvela Haram ile iki arkadaşını ileriye gönderdi. Ümmü Sülem'in erkek kardeşi Haram bin Milhan gitti. Onun beraberinde aksak bir adam ve Benu Fulan'dan bir diğer adam da gittiler. Haram bin Milhan iki arkadaşına şu talimatı verdi:

"Ben, Beni Amir'in yanına varıncaya kadar, siz benden uzaklaşmayın. Eğer onlar bana eman verirlerse, siz hemen diğer arkadaşların yanına koşar haber verirsiniz."

Haram bin Milhan, Amir ile cemaatine:

"Bana eman veriyor musunuz? Ben Resulullah (a.s.)'ın elçiliğini yerine ulaştırmak istiyorum" dedi.

O bu şekilde konuşurken, düşmanlar içlerinden bir adama işaret ettiler. O

1) Buhari (7/386), 64-Kitabu'l-Meğazi, Bab: 28

da Haram'ın arkasına geldi ve ona mızrak sapladı..." Hadis bu şekilde devam ediyor...

Bir Açıklama

Enes (r.a.)'in işaret ettiği, önce okunup sonra da neshonunan ayetler, Kur'an'dan bazı ayetlerin neshonunmasına bir örnektir. Bu ayetler nesih türlerinden biridir.

Bu hadis sebebiyle, İbn-i Hacer'in 'Fethu'l-Bari'de ele aldığı geniş açıklamalara bir göz atalım:

"Taberani, Sehl bin Sad'den ettiği rivayette şunları söylüyor:

"Hz. Peygamber (a.s.) Bir-i Maune ashabını, Amir bin Tufeyl gittikten sonra gönderdi. Amir, amcası Ebu Bera'nın verdiği güvenceyi hiçe sayarak gelen irşat heyetine, bu alçaklağı yaptı. Bunun üzerine de Hz.Peygamber (a.s.) ona beddua ederek: "Allahım! Amir'in belasını bana bırakmadan kendin sav!" dedi. Bu olaydan sonra Amir, Seluloğullarından bir kadının evine geldi. Bu kadın Zahl bin Şeyban'ın kızı idi. Amir bin Sa'saa'nın kardeşi Murre bin Sa'saa onunla evlenmişti. Bundan dolayı o kadın Seluloğullarına nisbet edilmiştir."

Yukarıda Buhari'nin rivayet ettiği hadisde: *"Ümmü Süleym'in kardeşi Haram gitti. Halbuki o topal bir adamdı"* şeklindeki cümlede geçen "topal" kelimesi, Haram'ın bir sıfatıydı. Halbuki o topal değildi. Aksine topal olan başkasıydı. Osman bin Said'in rivayetinde de şöyle denilmektedir:

"Haram ve beraberindeki iki adamla gitti. Adamın biri topaldı, diğeri de Fulanoğullarından biriydi."

Hadisin metninde geçen "Hu" zamirinin başındaki "Vâv" harfinin, katip tarafından yanlışlıkla yazılmış olduğu anlaşılıyor. Doğru olan "vâv" harfinin "Hu" zamirinden sonra gelmesidir. Cümlenin doğrusu şöyledir: *"Haram bin Milhan ve topal bir adam gittiler..."* Topal adama gelince, adı Ka'b bin Zeyd'dir ve Dinar bin Neccaroğullarındandır. Diğer adam'a gelince onun da adı Münzir bin Muhammed bin Ukbe bin Uhayha bin Cülah el Hazreci'dir. Her ikisinin de ismini İbn-i Hiram tesbit etmiştir...

İbn-i Hacer, bazı rivayetlerde Lihyanoğullarının zikredilmesi münasebetiyle şunları kaydetmektedir:

"Bazı rivayetlerde Lihyanoğullarının zikredilmesi Bi'r-i Maune günü "Kurra'ya kötülük edenlerin arasında onların da bulunduğu zannını ortaya çıkarıyor. Halbuki durum öyle değildir. "Kurra"ya hücum edip, onları kılıçtan geçirenler, Ri'l, Zekvan, Usayye ve Süleymoğullarından bazılarıdır. Lihyanoğullarına gelince, onlar 'er-Raci' heyetine saldırıda bulunup başlarını o elim

felaketi getirmişlerdi. Her iki olayın haberi Resulullah (a.s.)'a aynı anda ulaşmıştır. O da, her iki mevkide ashabının başına bu felaketi getirenlere bir beddua etti. En doğrusunu Allah bilir."

Kastalani de 'Mevahib-i Ledünniye'de bunları söylemiştir.

"Yine İbn-i Hacer 'Fethul-Bari'de şunları söyler: Hadis-i Şerif'de geçen: "Hz. Peygamber (a.s) bir istek üzerine yetmiş kişiyi gönderdi." İbaresinde geçen "bir istek üzerine" ifadesini, Katade şu rivayetiyle açıklamıştır: Rı'l ve diğer kabileler, Resulullah (a.s)'dan, düşmana karşı yardım istediler. O da ensar'dan yetmiş kişiyi yardıma gönderdi."

Buhari'de, 'Kitabu'l- Cihad'da Said'den, o da Katade'den şu rivayeti geçmiştir:

"Rı'l, Zekvan, Usayye ve Lihyanoğulları Resulullah (a.s) 'a gelerek müslüman olduklarını iddia etmiş ve bundan dolayı da kavimlerine karşı kendilerine yardım edilmesini istemişlerdi."

Bu rivayetle, söz konusu kabilelerin Resulullah (a.s.)'dan yardım istediklerini ve Katade'nin rivayetinde vehim bulunduğunu söyleyenlere cevap vardır. Halbuki Resulullah (a.s.)'ın ashabına karşı o kabilelerden yardım isteyen Amir bin Tufeyl'dir. Sözü edilen kabilelerin, Resululah (a.s.)'ın ashabına kötülük etme maksadını güderek: Hz.Peygamber (a.s.)'den yardım istemelerinde zahiren bir engel yoktur. Yardım isteyen kabilelerin her ne kadar hepsi Süleymoğullarından olsa da, Amir bin Tufeyl'in yardım istediği kabilelerin dışında olması ihtimali vardır.

Kunut babının sonunda Enes'den yapılan Asım rivayetinde şöyle denilmektedir:

"Hz.Peygamber (a.s.) takriben yetmiş kişiye varan ve kendilerine "Kurra" adı verilen bazı insanları göndermişti. O müşrikler ile Resulullah (a.s.) arasında bir ahid vardı." Müşriklerin düşmanla savaşmak için değil, İslam'a da'vet için yardım istemiş olmaları da söz konusu olabilir.

İbn-i İshak bu konuyu açıklığa kavuşturup şöyle demiştir:

"Bana babam, Muğire bin Abdurrahman'dan ve başkalarından şöyle dediklerini tahdis etti: "Ebu Berrâ Amir bin Malik, Resulullah (a.s.)'ın yanına geldi. Resulullah (a.s.) da ona İslam'ı anlattı. O da ne müslüman oldu ne de uzak durdu. Resulullah (a.s.)'a: "Ya Muhammed! Ashabından bazı adamları Necid halkına gönderir isen, Necid halkının, senin davetini kabul edeceklerini umud ediyorum. Ben onları korumam altına alırım" dedi..."

Allah (c.c.) Amir bin Tufeyl'e kanser veya çiçek hastalığına benzer bir hastalığı bela vermişti. Aynı zamanda aradan bir kabile olan Süleymoğullarından

bir kadının evinde ölmüştü. Bu durum aşağılanmanın en güzel örneğidir. Çünkü O, Resulullah (a.s.)'a, bin al atlı ve bin al kısraklı süvari birliği ile gelerek baskın yapacağı tehdidinde bulunmuştu. Sonra da "Kurra"nın katline girişmişti. Bunlardan ötürü Cenab-ı Hak onu layık olduğu şekilde cezalandırmıştı...

Bi'r-i Maune olayından alacağımız en önemli ders şudur: Barış yoluyla Allah'a davet kapısı açıldığı taktirde, o kapıdan girmemiz, bunun için elçiler ve davetçiler göndermemiz gerekir. Bu olay bize, hem İslam topraklarında hem de İslam toprakları dışındaki bölgelerde İslami çalışma konusunda nerede hürriyet verilirse, orada kanunlardan ve geleneklerden yararlanarak daveti yürütmemiz gerektiğini gösteriyor. Böylesi durumlarda hem öğüt verme ve çalışma alanımız genişler hem de İslami harekette evrenselliği yakalamış oluruz...

NADİROĞULLARININ SÜRGÜN EDİLMESİ

Nadiroğulları Gazvesi'nin kesin olarak ne zaman olduğu hakkında ihtilaf edilmiştir. Fakat gene de siyret yazarlarının çoğu onun hicretin dördüncü yılında olduğunu söylemişlerdir. Nadiroğulları Gazvesi'nin hicretin üçüncü yılında olduğuna ait deliller oldukça çoktur. Aslolan, ihtilaflara göre amel etmek değildir. Bundan dolayı biz, bu gazve konusunda cumhurun görüşüne uyuyoruz...

İbn-i Kayyım, 'Zâdu'l-Mead'ında 'Bi'r-i Maune'den sonra cereyan eden olayları kaydettikten sonra Nadir Gazvesi'ne geçerek şunları söylemektedir:

"Amr bin Umeyye ed-Damri ile Münzir bin Ukbe bin Amir, müslümanların develerini gütmekte iken, Maune kuyusu olayının cereyan ettiği yere doğru kuşların uçuştuğunu gördüler. Bunun üzerine hemen Münzir bin Muhammed oraya indi. Müşriklerle çarpıştı, sonunda o da arkadaşlarıyla beraber şehid düştü. Amr bin Ümeyye ise esir edildi. Amr, kendisinin Mudar kabilesinden olduğunu söyleyince, Allah düşmanı Amir bin Tufeyl onun alnından bir tutam saç keserek annesinin adağına karşılık onu serbest bıraktı.

Amr bin Ümeyye geri dönüp, Kanat'ın yukarı tarafındaki Karkara mevkiine gelince, bir ağacın gölgesinde konakladı. O sırada Kilaboğullarından iki kişi gelip onun yanına indiler. Bu iki kişi uykuya dalınca, Amr, ikisini de öldürdü. Amr, o iki kişinin, arkadaşlarının başına bu felaketi getirenler olduğunu zannetmişti. Resulullah (a.s.)'ın onlara dokunulmazlık belgesi verdiğini de bilmiyordu. Amr, Resulullah (a.s.)'ın yanına gelince, yaptığını ona haber verdi. Resulullah (a.s.) da:

"Kendilerine eman verdiğim iki kişiyi öldürdün ha! Onların diyetlerini mutlaka vereceğim." buyurdu.

İşte Nadiroğulları Gazvesi'ne bu olay sebep olmuştur. Resulullah (a.s.) bu iki kişinin diyetini ödeme konusunda kendisine yardım etmeleri için Nadiroğulları yahudilerine gitti. Çünkü diyetlerin ödenmesi konusunda birbirlerine yar-

dım etmek için Resulullah (a.s.)'la onlar arasında bir anlaşma bulunuyordu. Resulullah (a.s.) onların yanına varıp konuyu arzedince onlar: "Evet" dediler. Resulullah (a.s.), Hz.Ebu Bekir, Hz.Ömer, Hz.Ali ve sahabe-i kiramdan bir gurup orada oturdular. Yahudiler toplanıp kendi aralarında istişare ettiler ve: "Şunu, Muhammed'in başına atıp onu öldürecek kim var?" dediler. Yahudilerin en şerlisi olan Amr bin Cihaş (Allah'ın la'neti üzerine olsun) hemen harekete geçti. Cebrail (a.s.), yahudilerin Hz. Peygamber (a.s.)'e tasarladıkları komployu ona bildirmek üzere Alemlerin Rabbi'nin katından iniverdi. Bunun üzerine Resulullah (a.s.) hemen yerinden kalkıp Medine'ye döndü. Sonra hazırlık yapıp onlarla savaşmak için yola çıktı. Nadiroğulları yahudilerini altı gece kuşatma altında tuttu. İbn-i Ümmü Mektum'u da Medine'de yerine vali olarak tayin etmişti. Bu olay rebiu'l-evvel ayında meydana gelmişti."

İbn-i Hazm der ki:

"İçki o vakit haram kılındı. Bu kuşatma üzerine yahudiler, silahları dışında develerinin taşıyabilecekleri kadar mallarını alarak kalelerinden inip yurtlarını terk ettiler. Onların ileri gelenlerinden Huyey bin Ahtab, Sellam bin Ebu'l-Hukayk gibileri Hayber'e gittiler. Bir gurubu da Şam'a gitti. Nadiroğulları yahudilerinden yalnızca iki kişi de müslüman oldu. Bunlar Yamin bin Amr ve Ebu Said bin Vehb'di. Müslüman olmalarından dolayı da ikisinin maları korunmuş oldu. Resulullah (a.s.) Nadiroğullarının mallarını özel olarak ilk muhacirler arasında taksim etti. Çünkü müslümanlar o mallar için ne at koşturmuş ne de deve sürmüşlerdi. Fakirlikten dolayı ensardan Ebu Dücane ile Sehl bin Huneyf'e de bir miktar verilmişti."

Siyer ve meğazi yazarları nezdinde doğru olan görüşe göre haşir suresi bu gazve hakkında inmiştir.

Muhammed bin Şihab ez-Zühri, Nadiroğulları Gazvesi'nin Bedir savaşından altı ay sonra olduğunu iddia etmiş ama bu konuda yanılmıştır. Bu gazvenin Uhud'dan sonra olduğu konusunda hiç bir kuşku yoktur. Bedir'den altı ay sonra meydana gelen gazve ise Kaynukaoğulları Gazvesidir. Kurayzaoğulları Gazvesi Hendek savaşından sonra, Hayber'in fethi de Hudeybiye barışından sonra olmuştur. Hz.Peygamber (a.s.)'in yahudilerle dört savaşı olmuştur. Bunlar:

Bedir'den sonra olan Kaynukaoğulları Gazvesi,

Uhud'dan sonra olan Nadiroğulları Gazvesi,

Hendek'ten sonra olan Kurayzaoğulları Gazvesi,

Hudeybiye anlaşmasından sonra olan Hayber'in fethi.

İbn-i Kesir, 'el-Bidaye ve'n-Nihaye' adlı eserinde şunları kaydeder:

"İbn-i İshak dedi ki: " Nadiroğulları yahudileri, develerinin taşıyabileceği

kadar mallarından alıp götürdüler. Onlardan bir adam, evini yıkıp, kapısının eşiğini deveye yükleyerek götürdü. Nadiroğulları çıkıp Hayber'e gittiler. Şam tarafına gidenleri de vardı. Sellam bin Ebu'l-Hukayk, Kinane bin Rabi' bin Ebu'l Hukayk ve Huyay bin Ahteb, Hayber'e giden soylulardandı. Onlar Hayber'e inince, Hayber halkı onlara boyun eğdi. Abdullah bin Ebu Bekir bana şöyle anlattı: "Yahudiler malları, kadınları ve çocuklarıyla göçüp gittiler. Yanlarında şarkı söyleyip def çalan ve dans eden kadınlar da vardı. O güne kadar böyle bir gösteri görülmemişti."

İbn-i Hacer 'Fethu'l-Bari'de şunları söyler:

"İbn-i İshak şöyle demiştir: "Yezid bin Ruman'ın bana anlattığına göre Resulullah (a.s.), iki kişinin diyetini ödeme konusunda yardım istemek amacıyla Nadiroğullarına gitti. Amiroğullarıyla Nadiroğulları arasında sözleşme ve ahidleşme vardı. Resulullah (a.s.) onlara gelip yardım talep edince, onlar: "Evet olur" dediler. Sonra bir köşeye çekilip fısıldaştılar ve kendi kendilerine: "Böyle bir fırsata asla bir daha kavuşamayız" dediler."

Ravi diyor ki:

"Resulullah (a.s.) onlardan birinin evinin duvarının dibine çöküp oturmuştu. Nadiroğulları yahudileri kendi aralarında: "Şu evin damına çıkıp şu kayayı üzerine iterek onu öldürecek ve bizi rahata kavuşturacak kim var?" dediler. Amr bin Cihaş bin Ka'b onların bu tekliflerini kabul etti. Bunun üzerine Resulullah (a.s.)'a gökten haber geldi ve O da hemen def-i hacet yapacak gibi görünerek yerinden kalktı ashabına da: "Sakın yerinizden ayrılmayınız!" diyerek hızlıca Medine'ye döndü. Ashab-ı Kiram onun geciktiğini ve Medine'ye doğru gittiğini öğrenince, hemen onlar da yerlerinden ayrılarak Medine'ye döndüler. Resulullah (a.s.) onların üzerine yürünmesi ve onlarla savaşılmasını emretti. Nadiroğulları bu durum üzerine kalelerine çekildi. Böyle olunca, Resulullah (a.s.) hurmaları kesmeyi ve yakmayı emretti."

İbn-i İshak, Resulullah (a.s.)'ın onları altı gece kuşattığını zikretmiştir. Münafıklardan bir gurup onların yanına giderek yerlerinden ayrılmamalarını öğütlemişler ve *"Eğer müslümanlar sizinle savaşırlarsa muhakkak bizler de sizinle birlikte savaşa katılırız"* demişlerdi. Bunun üzerine Nadiroğulları durup beklediler. Fakat Allah (c.c.) münafıkların kalblerine korku düşürdüğünden onlara yardım edemediler. Sonra yahudilerden, mallarından bir deve yükü kadarını alıp [illegible] yurtlarından çıkıp gitmeleri istendi. Bu şart üzerine barış yapıldı.

Beyhaki, 'Delail'de Muhammed bin Mesleme'nin şu hadisini rivayet etmiştir: *"Resulullah (a.s.), beni, Nadiroğullarına gönderdi ve bana, yahudilerin üç gün içinde yurtlarını terketmelerini bildirmemi emretti."*

İbn-i İshak der ki: *"Onlar önce Hayber'e, oradan da Şam'a taşındılar."*

İbn-i İshak'ın bir diğer rivayeti de:

"Bana Abdullah bin Ebu Bekir anlattı: "Nadiroğulları, hurmalıklarını ve ekilir biçilir topraklarını pek severlerdi. Bundan dolayı oralar Resulullah (a.s.)'a ait oldu."

İbn-i İshak şunu da söylüyor: *"Nadiroğularından Yamin bin Amr ile Ebu Said bin Vehb'in dışında müslümanlığı kabul eden olmadı. Müslüman oldukları için onların malları kendilerine bırakıldı."*

İbn-i Merduyeh, Nadiroğulları kıssasını sahih bir isnadla Ma'mer'den O da Zühri'den şöyle rivayet etmiştir:

"Bana Abdullah bin Abdurrahman bin Ka'b bin Malik, ashabdan birinin şöyle dediğini haber verdi: "Kureyş kafirleri, Bedir savaşından önce Abdullah bin Übeyy'e ve puta tapanlardan bazı kimselere mektup yazarak Resulullah (a.s.)'ı ve ashabını barındırdıkları için tehdit ediyor, tüm arap kabilelerini toplamak suretiyle kendilerine savaş açacakları tehdidinde bulunuyorlardı. Abdullah bin Ubeyy ve beraberindekiler müslümanlarla çarpışmayı tasarladılar. Bunun üzerine Resulullah (a.s.) onlara gelip şöyle dedi:

"Kureyş'in size kurduğu tuzağın bir benzerini hiç kimse kurmadı. Onlar sizi sıkıntıya sokmak istiyorlar." Onlar bunu duyunca gerçeği öğrenip hemen dağıldılar. Kureyş kafirleri onlardan sonra yahudilere mektup yazıp kaleleri ve silahları olduğunu belirterek bir kısım tehditlerde bulundular. Bunun üzerine Nadiroğulları Resulullah (a.s.)'ı öldürmeye karar verdiler. "Ashabından üç kişiyle beraber bize gel. Bizim bilginlerimizden üç kişi seni karşılasın. Eğer onlar sana iman ederlerse biz de sana uyarız." Resulullah (a.s.) da öyle yaptı. Üç yahudi yanlarına hançer aldılar. Nadiroğullarından bir kadın, ensardan müslüman kardeşine adam göndererek Nadiroğullarının niyetlerini ona bildirdi. Kadının haber gönderdiği müslüman kardeşi de durumu Nadiroğullarına varmadan önce Peygamber (a.s.)'e yetişip haber verdi. Peygamber (a.s.) de hemen geri döndü. Ordusuyla onlara baskın yaptı ve aynı gün onları kuşatı. Sonra kuşluk vakti Kurayzaoğullarının üzerine yürüdü. Onları da kuşattı. Onlar da Peygamberimizle antlaşma yaptılar. Resulullah (a.s.) onları bırakarak Nadiroğulları üzerine yürüdü. Onlara savaş açtı. Sonunda onlar silahları hariç develerinin taşıyacağı kadar mallarını alarak, kalelerinden ayrılıp sürgün edildiler. Nadiroğulları, evlerinin kapılarına varıncaya kadar söküp götürdüler. Onlar kendi elleriyle kendi evlerini yıkıp harabeye çeviriyorlar ve uygun bulduklarını [illegible] leri taşıyorlardı. Bu sürgün olayı onların Şam'a ilk [illegible]yul.

Yine Abd bin Humeyd tarafından Abdurrezzak'dan tahriçde bulunmuştur: Bu rivayette, İbn-i Teymiyye'nin: *"Bu kıssa hakkında, isnadlı bir hadis yoktur"* iddiasına cevap vardır.

Bir Açıklama

Bu rivayet, İbn-i İshak'ın Nadiroğulları gazvesinin sebebini iki kişinin diyetini ödeme konusunda Resulullah (a.s.)'ın onlardan yardım istemesi olarak gösterdiği hadisten daha kuvvetlidir. Fakat İbn-i İshak, meğazi yazarlarının çoğunluğu gibi düşünmüştür. En doğrusunu Allah (c.c.) bilir...

Nadiroğullarının sürgün edilmesinin sebebi, Hz.Peygamber (a.s.)'i öldürmek için komplo düzenleme düşünceleridir. Bu olay Resulullah (a.s.), iki kişinin diyet yardımına katılmaları için onların yanlarına geldiği sırada meydana gelmiştir. Bunlar, İbn-i İshak'ın söylediğini desteklemektedir. Çünkü Maûne Kuyusu olayı, ittifak edilen görüşe göre Uhud savaşından sonra olmuştur.

Prof.Muhemmed Gazzali, Nadiroğullarının sürgün edilişleriyle ilgili olarak şunları kaydeder:

"Bu savaşta, haşir suresinin tamamı nazil oldu ve baş tarafında yahudilerin kovulması şöyle tarif olundu:

"Kitap ehlinden inkarcı olanları ilk sürgünde yurtlarından çıkaran O'dur. Oysa ey insanlar! Çıkacaklarını sanmamıştınız, onlar da kalelerinin kendilerini Allah (c.c.)'dan koruyacağını sanmışlardı. Ama Allah'ın azabı onlara beklemedikleri yerden geldi, kalblerine korku saldı, evlerini kendi elleriyle ve inananların elleriyle yıkıyorlardı. Ey akıl sahipleri... Ders alın."(1)

Kur'an, daha sonra yahudilere ihanet etmeye çalışıp onları müslümanlara karşı silah ve adam vadiyle savaşmaya teşvik eden Medine münafıklarının gerçek yüzünü ortaya çıkarmış ve şöyle buyurmuştur:

"Görmez misin o münafıkları ki, kitap ehlinden inkar eden kardeşlerine şöyle derler: "Yemin olsun ki eğer yurdunuzdan çıkarılırsanız elbette sizinle beraber biz de çıkarız. Sizin aleyhinizde hiçbir kimseye itaat etmeyiz. Savaşa tutuşursanız mutlaka size yardım ederiz. Allah onların yalancı olduklarına şahitlik eder. Yemin olsun ki, kitap ehli olanlar yurtlarından çıkarılsalar münafıklar onlarla beraber çıkmazlar. Eğer bir savaşa tutuşsalar, onlara yardım etmezler. Yardım etseler bile mutlaka geri dönüp kaçarlar. Sonra onlar yardım görmemiş olur."(2)

Fazla fedakarlığa gerek kalmadan elde edilen bu zafer, müslümanların Medine hâkimiyetini pekiştirdi ve bu yüzden münafıklar tuzaklarını açığa vurmaktan çekinir oldular. Böylece Resulullah (a.s.), Uhud'dan sonra, müslümanlara zorluk çıkarıp davetçileri alçakça öldüren bedevilere gereken dersi vermek için biraz daha zaman kazanmıştı."

---

1) Haşir Suresi: 2

2) Haşir Suresi: 11 - 12

٤٣٩ــ رَوَى أَبُو دَاوُدَ عَنْ عَبْدِالرَّحْمٰنِ بْنِ كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ، عَنْ رَجُلٍ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّ كُفَّارَ قُرَيْشٍ كَتَبُوا إِلَى ابْنِ أُبَيٍّ وَمَنْ كَانَ يَعْبُدُ مَعَهُ الْأَوْثَانَ مِنَ الْأَوْسِ وَالْخَزْرَجِ وَرَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَوْمَئِذٍ بِالْمَدِينَةِ قَبْلَ وَقْعَةِ بَدْرٍ: إِنَّكُمْ آوَيْتُمْ صَاحِبَنَا، وَإِنَّا نُقْسِمُ بِاللَّهِ لَتُقَاتِلُنَّهُ أَوْ لَتَخْرُجُنَّ أَوْ لَنَسِيرَنَّ إِلَيْكُمْ بِأَجْمَعِنَا حَتَّى نَقْتُلَ مُقَاتِلَتَكُمْ وَنَسْتَبِيحَ نِسَاءَكُمْ، فَلَمَّا بَلَغَ ذٰلِكَ عَبْدَاللَّهِ بْنَ أُبَيٍّ وَمَنْ مَعَهُ مِنْ عَبَدَةِ الْأَوْثَانِ اجْتَمَعُوا لِقِتَالِ النَّبِيِّ ﷺ ، فَلَمَّا بَلَغَ ذٰلِكَ النَّبِيَّ ﷺ لَقِيَهُمْ فَقَالَ: «لَقَدْ بَلَغَ وَعِيدُ قُرَيْشٍ مِنْكُمُ الْمَبَالِغَ، مَا كَانَتْ تَكِيدُكُمْ بِأَكْثَرَ مِمَّا تُرِيدُونَ أَنْ تَكِيدُوا بِهِ أَنْفُسَكُمْ، تُرِيدُونَ أَنْ تُقَاتِلُوا أَبْنَاءَكُمْ وَإِخْوَانَكُمْ» فَلَمَّا سَمِعُوا ذٰلِكَ مِنَ النَّبِيِّ ﷺ تَفَرَّقُوا، فَبَلَغَ ذٰلِكَ كُفَّارَ قُرَيْشٍ، فَكَتَبَتْ كُفَّارُ قُرَيْشٍ بَعْدَ وَقْعَةِ بَدْرٍ إِلَى الْيَهُودِ: إِنَّكُمْ أَهْلُ الْحَلْقَةِ وَالْحُصُونِ وَإِنَّكُمْ لَتُقَاتِلُنَّ صَاحِبَنَا أَوْ لَتَفْعَلُنَّ كَذَا وَكَذَا، وَلَا يَحُولُ بَيْنَنَا وَبَيْنَ خَدَمِ نِسَائِكُمْ شَيْءٌ، وَهِيَ الْخَلَاخِيلُ، فَلَمَّا بَلَغَ كِتَابُهُمُ النَّبِيَّ ﷺ اجْتَمَعَتْ بَنُو النَّضِيرِ بِالْغَدْرِ، فَأَرْسَلُوا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ : اُخْرُجْ إِلَيْنَا فِي ثَلَاثِينَ رَجُلاً مِنْ أَصْحَابِكَ، وَلْيَخْرُجْ مِنَّا ثَلَاثُونَ حَبْرًا، حَتَّى نَلْتَقِيَ بِمَكَانِ الْمَنْصَفِ فَيَسْمَعُوا مِنْكَ، فَإِنْ صَدَّقُوكَ وَآمَنُوا بِكَ آمَنَّا بِكَ فَقَصَّ خَبَرَهُمْ فَلَمَّا كَانَ الْغَدُ غَدَا عَلَيْهِمْ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِالْكَتَائِبِ فَحَصَرَهُمْ، فَقَالَ لَهُمْ: «إِنَّكُمْ وَاللَّهِ لَاتَأْمَنُونَ عِنْدِي إِلَّا بِعَهْدٍ تُعَاهِدُونِي عَلَيْهِ» فَأَبَوْا أَنْ يُعْطُوهُ عَهْدًا، فَقَاتَلَهُمْ يَوْمَهُمْ ذٰلِكَ، ثُمَّ غَدَا الْغَدَ عَلَى بَنِي قُرَيْظَةَ بِالْكَتَائِبِ، وَتَرَكَ بَنِي النَّضِيرِ، وَدَعَاهُمْ إِلَى أَنْ يُعَاهِدُوهُ، فَعَاهَدُوهُ، فَانْصَرَفَ عَنْهُمْ، وَغَدَا عَلَى بَنِي النَّضِيرِ بِالْكَتَائِبِ فَقَاتَلَهُمْ حَتَّى نَزَلُوا عَلَى الْجَلَاءِ، فَجَلَتْ بَنُو النَّضِيرِ وَاحْتَمَلُوا مَا أَقَلَّتِ الْإِبِلُ مِنْ أَمْتِعَتِهِمْ وَأَبْوَابَ بُيُوتِهِمْ وَخَشَبَهَا، فَكَانَتْ نَخْلُ بَنِي النَّضِيرِ لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ خَاصَّةً، أَعْطَاهُ اللَّهُ إِيَّاهَا وَخَصَّهُ بِهَا، فَقَالَ: ﴿**وَمَا أَفَاءَ اللَّهُ عَلَى رَسُولِهِ مِنْهُمْ فَمَا أَوْجَفْتُمْ عَلَيْهِ مِنْ خَيْلٍ وَلَا رِكَابٍ**﴾ يَقُولُ: بِغَيْرِ قِتَالٍ، فَأَعْطَى النَّبِيُّ ﷺ أَكْثَرَهَا لِلْمُهَاجِرِينَ، وَقَسَمَهَا بَيْنَهُمْ، وَقَسَمَ مِنْهَا لِرَجُلَيْنِ مِنَ الْأَنْصَارِ، وَكَانَا ذَوَيْ حَاجَةٍ، وَلَمْ يَقْسِمْ لِأَحَدٍ مِنَ الْأَنْصَارِ غَيْرِهِمَا.

439- Ebu Davud, Abdurrahman bin Ka'b bin Malik (r.a.)'den, O da Sahabe-i Kiram'dan bir adamdan şunu rivayet etmiştir:

"Kureyş kafirleri, İbn-i Übeyy'e ve onunla birlikte Evs ve Hazreç kabilelerinden puta tapanlara mektup yazdılar. Bedir savaşından sonraydı ve Resulullah (a.s.) o zaman Medine'de bulunuyordu. Mektubun içeriği şuydu:

"Siz bizim adamımızı (Hz.Peygamberi) yanınızda barındırıyorsunuz. Allah'a yemin ederiz ki, ya siz onu öldürür veya dışarı atarsınız, yahut bizler tümümüz sizin üzerinize yürür, savaşçılarınızı kılıçtan geçirir kadınlarınızı da mübah kılarız."

Bu haber Hz.Peygamber (a.s.)'e ulaşınca onlarla buluştu ve onlara şöyle dedi:

"Kureyş'in tehdidi son noktaya vardı, ama onlar size, sizin kendinize yapmak istediğiniz kötülüklerden daha fazlasını yapacak değillerdir. Çünkü siz kendi evlat ve kardeşlerinizle çarpışmak istiyorsunuzdur."

Münafıklar bu sözleri Resulullah (a.s.)'dan duyunca, dağıldılar. Bu durum Kureyş kafirlerine ulaştı ve bunun üzerine Bedir vakasından sonra yahudilere mektup yazdılar. Mektupta şöyle diyorlardı:

"Sizler, silah ve kalelere sahipsiniz. Ya adamımızı öldürürsüüz, yahut bizimle sizin kadınlarınız arasında ayaklarındaki halhallardan başka birşey engel olamaz."

Kureyş kafirlerinin bu mektubu, Nadiroğullarına erişince hemen toplanarak Hz.Peygamber (a.s.)'i öldürmeye karar verdiler. Ve Resulullah (a.s.)'a adam gönderdiler. "Bize ashabından otuz kişi gönder! Bizden de otuz kişi ortaya çıksın. Münasib bir yerde buluşalım. Senin söyleyeceklerini dinlesinler. Eğer bilginlerimiz, seni tasdik edip iman ederlerse, biz de sana iman ederiz." dediler.

Onların bu teklifleri Resulullah (a.s.)'a ulaştı. Ertesi gün olunca Hz. Peygamber (a.s.) ordusuyla onların üzerine yürüdü ve kuşatma başlattı. Onlara da: "Vallahi siz benimle anlaşma yapmadıkça, benim katımda emniyet ve selamette olamazsınız" dedi. Nadiroğulları, Peygamberimiz (a.s.)'in istediği ahdi vermekten kaçındılar. Bunun üzerine Peygamberimiz (.as.) onlarla bir gün çarpıştıktan sonra , onları bırakıp ertesi günü Kurayzaoğulları yahudilerinin üzerine yürüdü. Onları kendisiyle andlaşma yapmaya davet etti. Kurayzaoğulları, Peygamberimizle anlaşma yaptılar. Bunun üzerine Resulullah (a.s.) Kurayzaoğullarının yurtlarından ayrılıp tekrar Nadiroğullarının yurduna döndü. Onlar sürgüne razı oluncaya kadar onlarla savaştı. Bunun üzerine Nadiroğulları yurtlarını

439- Ebu Davud, Sünen (3/156), Kitabu'l-Harac, Bab: Fi haber-i Beni Nadir.

terkettiler ve develerinin yükleneceği kadar mallarını ve evlerinin kapılarıyla bazı kerestelerini develerine yüklediler. Nadiroğulları hurmalıkları özel olarak Hz. Peygamber (a.s.)'in oldu. Yüce Allah onları Hz. Peygamber (a.s.)'e verip, ona tahsis etti. Ve bu konuda şöyle buyurdu:

"Allah'ın, onların mallarından Peygamber'ine verdiği ganimetler için, siz at ve deveye binip onları sürmüş değilsiniz. Fakat Allah (c.c.) Peygamberlerini dilediği kimselere karşı üstün kılar. Allah (c.c.) herşeye kadirdir."(1)

Hz.Peygamber (a.s.), onların mallarının çoğunu muhacirlere verip aralarında paylaştırdı. O mallardan bir kısmını da ensardan ihtiyaç sahibi olan iki kişiye verdi. Onların ikisinin dışında ensardan hiç kimseye pay vermedi."

İbn-i Hişam'ın rivayetine göre ensardan ganimet verilen iki kişi Sehl bin Huneyf ile Ebu Dücane Simak bin Haraşe idi. Ganimetten artta kalan da Resulullah (a.s.)'ın sadakası idi ki, o da Hz.Fatıma (r.a.)'nın çocuklarına aitti.

٤٤٠ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنِ ابْنِ عُمَرَ: اَنَّ يَهُودَ بَنِي النَّضِيرِ وَقُرَيْظَةَ حَارَبُوا النَّبِيَّ ﷺ ، فَأَجْلَى رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ بَنِي النَّضِيرِ وَاَقَرَّ قُرَيْظَةَ وَمَنَّ عَلَيْهِمْ حَتَّى حَارَبَتْ قُرَيْظَةُ بَعْدَ ذٰلِكَ فَقَتَلَ رِجَالَهُمْ وَقَسَمَ نِسَاءَهُمْ وَاَوْلاَدَهُمْ وَاَمْوَالَهُمْ بَيْنَ الْمُسْلِمِينَ اِلاَّ اَنَّ بَعْضَهُمْ لَحِقُوا بِالنَّبِيِّ ﷺ فَاَمَّنَهُمْ وَاَسْلَمُوا وَاَجْلَى رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ يَهُودَ الْمَدِينَةِ كُلَّهُمْ بَنِي قَيْنُقَاعَ وَهُمْ قَوْمُ عَبْدِاللّٰهِ بْنِ سَلاَمٍ .وَيَهُودَ بَنِي حَارِثَةَ وَكُلَّ يَهُودِيٍّ كَانَ بِالْمَدِينَةِ.

440- Buhari ve Müslim, İbn-i Ömer (r.a.)'den şöyle rivayet etmişlerdir:

"İbn-i Ömer şöyle demiştir: "Resulullah (a.s.)'a karşı (önce) Nadiroğulları (sonra) Kurayzaoğulları savaş açtılar. Bunun üzerine Resulullah (a.s) Nadiroğullarını yerlerinden sürüp çıkardı. Kurayzaoğullarını ise yerlerinde bıraktı. Ve onlara (bir şey almamak surctiyle) lutufta bulundu. Nihayet Kurayza da (ahdini bozarak) savaş ilan etti. Resulullah (a.s.) da onların erkeklerini öldürdü; kadınları, çocukları ve mallarını da müslümanlar arasında bölüştürdü. Ancak onlardan bazıları Peygamber (a.s.)'e katıldılar. Peygamber (a.s.) de bu katılanlara eman verdi. Bu suretle Resulullah (a.s.) Medine yahudilerinin hepsini -ki bunlar Abdullah bin Selam'ın kabilesi olan Kaynukaoğulları ve Hariseoğulları yahudileridir, (hülasa) Medine yahudilerinin hepsini- Medine'den sürgün etti."

440- Buhari (7/329), 64-Kitabu'l-Meğazi, Bab: 14.
Müslim M(3/1387), 89-Kitabu'l-Cihad, Bab: 20.
1) Haşir Suresi: 6

٤٤١ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ــ قَالَ: بَيْنَمَا نَحْنُ فِي الْمَسْجِدِ إِذْ خَرَجَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ: «انْطَلِقُوا إِلَى يَهُودَ». فَخَرَجْنَا مَعَهُ حَتَّى جِئْنَا بَيْتَ الْمِدْرَاسِ، فَقَامَ النَّبِيُّ ﷺ فَنَادَاهُمْ: «يَامَعْشَرَ يَهُودَ، أَسْلِمُوا تَسْلَمُوا» فَقَالُوا: بَلَّغْتَ يَا أَبَا الْقَاسِمِ. فَقَالَ: «ذٰلِكَ أُرِيدُ» ثُمَّ قَالَهَا الثَّانِيَةَ، فَقَالُوا: بَلَّغْتَ يَا أَبَا الْقَاسِمِ. ثُمَّ قَالَ الثَّالِثَةَ فَقَالَ: «اعْلَمُوا أَنَّ الْأَرْضَ لِلَّهِ وَرَسُولِهِ وَإِنِّي أُرِيدُ أَنْ أُجْلِيَكُمْ، فَمَنْ وَجَدَ مِنْكُمْ بِمَالِهِ شَيْئًا فَلْيَبِعْهُ، وَإِلَّا فَاعْلَمُوا أَنَّمَا الْأَرْضُ لِلَّهِ وَرَسُولِهِ».

441- Buhari ve **Müslim**, Ebu Hureyre (r.a.)'nin şöyle dediğini rivayet etmişlerdir:

"Bizler mescidde bulunduğumuz bir sırada Resulullah (a.s.) yanımıza geldi ve "Yahudilerin üzerine yürüyünüz!" diye buyurdu. Biz de O'nunla birlikte yola çıktık. Nihayet yahudilerin, içinde Tevrat okudukları "Beytu'l-Midras"(1) denilen yerlerine vardık. Peygamber (a.s.) onlara doğru ayağa kalktı ve şöyle seslendi:

"Ey yahudi topluluğu! Müslüman olunuz da selamette kalınız!" Onlar cevaben:

"Ya Eba'l-Kasım! Sen tebliğ ettin (bizim daha ziyade sana ihtiyacımız yok)" dediler. Resulullah (a.s.) onlara:

"Ben ancak bunu (yani benim tebliğ etmiş olduğumu itiraf etmenizi) istiyorum." dedi. Sonra Resulullah (a.s.) bu tebliğini üçüncü defa tekrarladı:

"Kesin olarak biliniz ki, arz ancak Allah'a ve Resulü'ne aittir. Ben sizleri bu araziden çıkarmak istiyorum. Sizden her kim kendi malından taşıyacağı kadar bir şeyi isterse onu alsın. Haberiniz olsun, iyi biliniz ki, arz ancak Allah'a ve Resulüne aittir!" buyurdu.

Fakat onlar bunu kabullenmeye yanaşmadılar. Bunun üzerine sözkonusu olan olay oldu."

٤٤٢ــ رَوَى التِّرْمِذِيُّ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ــ فِي قَوْلِ اللَّهِ

441- Buhari (12/312), 89-Kitabu'l-Ikrah, Bab: 2.
Müslim (3/1387), 32-Kitabul-Cihad ve's-Siyer, Bab: 20.

1) Beytu'l-Midras: Bununla yahudilerin büyüğü kasdedilmiştir. Ve bu ev de ona nisbet edilmiştir. Çünkü bu evin sahibi onlara kitablarını okutuyordu.

عَزَّ وَجَلَّ: ﴿مَا قَطَعْتُمْ مِنْ لِينَةٍ أَوْ تَرَكْتُمُوهَا قَائِمَةً عَلَى أُصُولِهَا﴾ قَالَ: اَللِّينَةُ: اَلنَّخْلَةُ، ﴿لِيُخْزِيَ الْفَاسِقِينَ﴾ وَقَالَ: اِسْتَنْزَلُوهُمْ مِنْ حُصُونِهِمْ، قَالَ: وَأُمِرُوا بِقَطْعِ النَّخْلِ فَحَكَّ فِي صُدُورِهِمْ، فَقَالَ الْمُسْلِمُونَ: قَدْ قَطَعْنَا بَعْضًا، وَتَرَكْنَا بَعْضًا، فَلَنَسْأَلَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ : هَلْ لَنَا فِيمَا قَطَعْنَا مِنْ أَجْرٍ؟ وَهَلْ عَلَيْنَا فِيمَا تَرَكْنَاهُ مِنْ وِزْرٍ؟ فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى: ﴿مَا قَطَعْتُمْ مِنْ لِينَةٍ أَوْ تَرَكْتُمُوهَا قَائِمَةً عَلَى أُصُولِهَا ...﴾.

442- Tirmizi; İbn-i Abbas (r.a.)'dan Cenab-ı Hakk'ın Kur'an-ı Kerim'deki: *"İnkarcı kitap ehlinin yurtlarında hurma ağaçlarını kesmeniz veya onları gövdeleri üzerinde ayakta bırakmanız Allah'ın izniyledir. Allah (c.c.) yoldan çıkanları böylece rezilliğe uğratır."(1) ayeti kerimesi ile ilgili olarak şöyle dediğini rivayet etmiştir:*

"Nadiroğullarının kalelerinden indirilmeleri istenilince, hurma ağaçlarının kesilmesi emredilip kesilmeye başlandı. Bu, onları derinden yaraladı, yüreklerini parçaladı.

Müslümanlar "Biz bir kısmını kestik, bir kısmını bıraktık. Kestiklerimizden dolayı bize ahirette bir ecir var mıdır? Kesmeyip bıraktıklarımızdan dolayı da bize bir günah var mıdır? diye Resulullah (a.s.)'dan soracağız!" dediler. Bunun üzerine Yüce Allah yukarıda meali verilen ayet-i kerimeyi indirdi."

٤٤٣ــ رَوَى الْحَاكِمُ عَنْ عَائِشَةَ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ــ قَالَتْ: كَانَتْ غَزْوَةُ بَنِي النَّضِيرِ وَهُمْ طَائِفَةٌ مِنَ الْيَهُودِ عَلَى رَأْسِ سِتَّةِ أَشْهُرٍ مِنْ وَقْعَةِ بَدْرٍ، وَكَانَ مَنْزِلُهُمْ وَنَخْلُهُمْ بِنَاحِيَةِ الْمَدِينَةِ، فَحَاصَرَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ ، حَتَّى نَزَلُوا عَلَى الْجَلاَءِ وَعَلَى أَنَّ لَهُمْ مَا أَقَلَّتِ الْإِبِلُ مِنَ الْأَمْتِعَةِ وَالْأَمْوَالِ إِلاَّ الْحَلْقَةَ يَعْنِي السِّلاَحَ فَأَنْزَلَ اللَّهُ فِيهِمْ: ﴿سَبَّحَ لِلَّهِ مَافِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ﴾ إِلَى قَوْلِهِ: ﴿لِأَوَّلِ الْحَشْرِ مَا ظَنَنْتُمْ أَنْ يَخْرُجُوا﴾ فَقَاتَلَهُمُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ حَتَّى صَالَحَهُمْ عَلَى الْجَلاَءِ فَأَجْلاَهُمْ إِلَى الشَّامِ وَكَانُوا مِنْ سِبْطٍ لَمْ يُصِبْهُمْ جَلاَءٌ فِيمَا خَلاَ، وَكَانَ اللَّهُ قَدْ كَتَبَ عَلَيْهِمْ ذٰلِكَ، وَلَوْلاَ ذٰلِكَ لَعَذَّبَهُمْ فِي الدُّنْيَا بِالْقَتْلِ. وَالسَّبْيِ وَأَمَّا قَوْلُهُ: ﴿لِأَوَّلِ الْحَشْرِ﴾ فَكَانَ جَلاَؤُهُمْ ذٰلِكَ أَوَّلَ حَشْرٍ فِي الدُّنْيَا إِلَى الشَّامِ.

442- Tirmizi (5/408), 47-Kitab-ı Tefsiri'l-Kur'an, Bab: 60
1) Haşir Suresi: 5

443- Hakim, Hz.Aişe (r.a)'den şöyle rivayet etmiştir:

"Hz.Aişe (r.a.) demiştir ki: "Nadiroğulları (ki onlar yahudi taifesindendir.) Gazvesi, Bedir savaşından altı ay sonra oldu. Onların evleri ve hurmalıkları Medine civarındaydı. Resulullah (a.s.) onları muhasara etti, nihayet silahları hariç develerine yükleyebilecekleri kadar mallarını ve eşyalarını götürmek şartıyla sürgüne gitmek üzere kalelerinden indiler. Bunun üzerine Yüce Allah onların hakkında Haşir suresinin:

"Göklerde olanlar da, yerde olanlar da Allah (c.c.)'ı tesbih ederler. O güçlüdür, Hakimdir. Kitap ehlinden inkarcı olanları ilk sürgünde yurtlarından çıkaran O'dur. Oysa ey insanlar! Çıkmayacaklarını sanmıştınız, onlar da kalelerinin kendilerini Allah'tan koruyacağını sanmışlardı. Ama Allah (c.c.)'ın azabı onlara beklemedikleri yerden geldi, kalpelerine korku saldı; evlerini kendi elleriyle ve inananların elleriyle yıkıyorlardı. Ey akıl sahipleri! Ders alın."(1) ayetlerini indirdi."

Bunun üzerine Hz.Peygamber (a.s.) onlarla savaştı. Sonunda sürgünü kabul etmek üzere onlarla barış anlaşması yaptı. Hemen onları Şam'a sürgün etti. Nadiroğulları şimdiye kadar sürgüne hiç gitmemiş olan yahudilerin torunlarıydı. Halbuki Allahu Teala bunu onlara yazmıştı. Şayet bu sürgün işi olmasaydı Cenab-ı Hak onları da dünyada öldürmek ve esir etmek suretiyle mutlaka azab edecekti. Ayet-i Kerimede geçen *".... ilk gün ...."* ifadesine gelince, bu onların dünyada Şam'a ilk sürgünü olduğunu anlatmaktadır.

Biz günümüzde, yahudilerin Şam bölgesine bir diğer sürgünlerini daha görmekteyiz. Onu Deccal döneminde Ürdün nehri dolaylarında bir başka sürgün daha izleyecektir.

٤٤٤ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ــ : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ حَرَّقَ نَخْلَ بَنِي النَّضِيرِ وَقَطَعَ، وَهِيَ الْبُوَيْرَةُ، فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ:

﴿مَاقَطَعْتُمْ مِنْ لِينَةٍ أَوْ تَرَكْتُمُوهَا قَائِمَةً عَلَى أُصُولِهَا فَبِإِذْنِ اللَّهِ وَلِيُخْزِيَ الْفَاسِقِينَ﴾.

444- Buhari, Abdullah bin Ömer (r.a.)'den şu şekilde rivayet etmiştir:

443- Hakim, Müstedrek (2/483), Kitabu't-Tefsir.

444- Buhari (5/9), 41-Kitabu'l-Hars ve'l-Mezaria, Bab: 6

1- Haşir Suresi: 1 - 2

"İbn-i Ömer şöyle diyor: "Hz.Peygamber (a.s.), Nadiroğulları yahudi kabilesinin "Buveyre" şehrinin hurmalıklarını yaktırdı ve kestirdi. Bunun üzerine Allah (c.c.) "İnkarcı kitap ehlinin yurtlarında hurma ağaçlarını kesmeniz veya onları kesmeyip gövdeleri üzerine ayakta bırakmanız Allah (c.c.)'ın izniyledir. Allah (c.c.) yoldan çıkanları böylece rezilliğe uğratır." ayeti kerimesini indirdi."

Şair Hassan bin Sabit (r.a.), Buhari'nin bir rivayetinde(1) Buveyre için şu beyti söylemiştir:

"Buveyre hurmalığında yayılan yangın
Tüeyyoğullarının efendileri aleyhine çok kolay oldu."

Ebu Süfan bin Haris ona şöyle cevap verdi:

"Allah bu yakmayı bir yapıcıdan devam ettirsin,
Ve Medine etrafını da alevli bir ateşle yaksın.
Yakında bileceksin ki, Buveyre'ye hangimiz uzakta olacak!
Ve yine bileceksin ki Mekke ve Medine arazilerimizden hangisi bununla zarar görecek!"

DERSLER VE ÖĞÜTLER

Yüce Allah, Nadiroğulları olayını kendi kitabında indirdiği tam bir sure ile tescil etmiştir. O sûre, İbn-i Abbas (r.a.)'ın 'Nadir Suresi' olarak isimlendirdiği haşir suresidir. Bundan dolayı Nadir olayı, asırlar boyu müslümanların ibret almaya ve öğrenmeye muhtaç oldukları emsalsiz olaylardan biridir. O, gayr-i müslimlerden antlaşmalı bir gurubun düzenledikleri bir tertip ve isyan olayıdır. Resulullah (a.s.) onları uslandırmak istediğinde münafıkların şefkat duyguları kabarmıştı. Müslümanlar ise bu münafıklara sırt çevirmişlerdi. Gerçekten bu durum her dönemde ve her halde meydana gelebilecek bir olaydır. Bu olay karşısında Resulullah (a.s.)'ın tutumu nasıl olmuştu? Buna hüküm veren sünnetin mahiyeti neydi? Ahitlerini bozup isyan edenlerin malları ve kadınları hakkındaki hüküm neyi gerektiriyordu? Böyle durumlarda bizim için caiz olan şey ne olacaktır? Bunlarla ilgili bütün hükümler Nadiroğulları gazvesinden bahseden haşir suresinde bulunmaktadır. Bu gazveden ve bu sureden çıkarılacak pek çok ders ve öğüt bulunmaktadır.

1- Kafirlerle münafıkların İslam yurdunda kaynaştıkları konusunda hiç kuşku yoktur. Buna göre her müslümanın esas hedef olarak küfrü seçmeleri gerekir. Küfre karşı zafer elde edildiği zaman, münafıkların siyasi ve askeri var-

1) Buhari (7/329), 64-Kitabu'l-Meğazi, Bab: 14.

lıkları sona ermiş olur. Bundan dolayı müslümanlar için, küfre karşı hakimiyeti hedeflemek, biricik hedef olmalıdır. Ve bu hedef sürekli canlı tutulmalıdır. Genelde münafıklar bir tek durum hariç, sözden fiile geçemezler. O durum da güçlerini bir araya getirmeleri durumudur. Öyleyse onlara hiç bir zaman bir araya gelme ve kalelerine sığınma fırsatı verilmemelidir.

2- Nadiroğulları sürgününden ve bu konuda inen Allah'ın ayetlerinden, İslam devleti topraklarındaki gayrimüslim vatandaşlara, ahidlerini bozdukları kesin olarak ortaya çıktığında ne yapılabileceğinin örneğini görüyoruz.

3- Nadir olayı üzerine Dr.Ramazan el-Buti şu yorumu getiriyor:

"Nadiroğulları hurmalıklarının kesiliş ve yakılış haberi ittifakla sabittir. Resulullah (a.s.)'ın kestirip yaktırdığı ağaçlar, onların hurmalıklarının yalnızca bir kısmıdır, diğer kısmı olduğu gibi bırakılmıştır. Resulullah (a.s.)'ın bu yaptıkları, Kur'an ayetleriyle onaylanmıştır. Bu konudaki ayet şöyledir: "İnkarcı kitap ehlinin yurtlarında hurma ağaçlarını kesmeniz veya onları gövdeleri üzerine ayakta bırakmanız Allah (c.c.)'ın izniyledir..."(1)

Ulema bununla şunu anlamıştır: Düşmanın ağaçları, onların kesilmesi veya yakılması konusundaki şer'i hüküm, düşmanları dize getirmesi sağlanacaksa bu yapılır. Bu konudaki karar liderin veya komutanın görüşüyle ilgili kılınmıştır.

Bu mesele 'Siyaset-i Şer'iyye ile ilgili bir konudur. Alimler bu konuda şunları söylemişlerdir:

Resulullah (a.s.)'ın kesmek veya yakmak suretiyle hurma ağaçları hakkında böyle davranmasındaki amacı, kendinden sonraki ümmetini irşad etmek ve siyaset-i şeriyyeyi öğretmektir. Allah Resulu, bununla müslümanlara faydalı olanı göstermek ve onların yolunu açmak istemiştir.

İmam Şafii (r.a.), bu konuya Hz.Ebu Bekir (r.a.)'in, Şam savaşlarında bizzat kendisi yasaklamakla beraber Hz.Halid bin Velid'i Tulayha ve Temimoğullarına gönderdiği vakit ağaçları kesmeyi ve yakmayı emretmesini delil olarak göstermiştir.

İmam Şafii bu konuda şunları söylüyor:

"Belki de Hz.Ebu Bekir (r.a.) meyve ağaçlarını kesmekten sakınmalarını emretmişti. Çünkü O, Resulullah (a.s.)'dan Şam topraklarının müslümanlar tarafından fethedileceği haberini duymuştu. Kesmek veya bırakmak kendisine mübah olunca, O, müslümanların yararını gözeterek kestirmemeyi tercih etmiştir."

Maslahat gereği, kafirlerin ağaçlarını kesmenin ve yakmanın mübah oldu-

1) Haşir Suresi: 5

ğu konusunda söylediğimiz bu görüş İbn-i Ömer'in mevlası Nafi'nin, İmam Malik'in, İmam Sevri'nin, Ebu Hanife'nin, Şafii'nin, Ahmed bin Hanbel'in, İshak 'ın ve Cumhur-ı Fukaha'nın görüşleridir. Leys bin Sa'd'dan, Ebu Sevr ve Evzai'den ise bunun caiz olmadığı rivayet edilmiştir.

İslam uleması ve İmamlar, müslümanların savaşmadan, düşmanlarından ganimet olarak -ona fey' denir- aldıkları şeylerin tasarruf hakkında maslahat açısından devlet başkanının görüşüne terkedildiği ve ganimet olarak aldıkları şeyleri savaştan sonra taksim ettiği gibi, onları ordu arasında taksim etmesinin gerekmediği üzerinde ittifak etmişlerdir. Bu görüşlerine de Resulullah (a.s.)'ın Beni Nadir fey'i hakkındaki siyasetini delil göstermişlerdir. Çünkü Resulullah (a.s.), Beni Nadir ganimetini yalnızca muhacirlere tahsis etmiş, O'nun bu tutumunu onaylayan ayet-i kerimeler inmişti. Bu ayet-i kerimeler ise yukarıda zikredilmişti.

İslam alimleri, müslümanların savaş yoluyla elde ettikleri topraklar hakkında ihtilaf etmişlerdir: İmam Malik, bu yolla elde edilen toprakların, mutlak olarak taksim edilemeyeceği, ancak o topraklardan alınacak vergilerin, müslümanların yararına vakfedileceği görüşünü benimsemiştir. Yalnızca devlet başkanı, maslahatın paylaştırmayı gerekli kıldığı görüşünde olursa, bunun onun hakkı olduğunu söylemiştir. Ebu Hanife de buna yakın bir görüşü kabul etmiştir.

İmam Şafii'ye gelince; O, güç kullanarak alınan toprakların diğer ganimetler gibi onların da taksiminin gerektiği görüşünü benimsemiştir. İmam Ahmed'in görüşü de bu doğrultudadır.

Şafii'nin görüşünün delili, Hz.Peygamber (a.s.)'in Nadiroğulları malları konusundaki tasarrufudur. Hz.Peygamber (a.s.)'in bu tasarrufu, ganimetin, savaşa iştirak edenler arasında taksim edilmesi gerektiğinin hilafınadır. Bu ganimetler, herhangi bir savaş olmaması sebebiyle elde edilmişti.

Beni Nadir fey'i hakkında Resulullah (a.s.)'ın verdiği kararın sebebini belirten şu ayet-i kerimeler inmiştir:

"Ey insanlar! Onların mallarından, Allah (c.c.)'ın Peygamberine verdiği şeyler için siz ne at koşturdunuz ve ne de deve sürdünüz..."(1)

Fey' arazisinin taksim edilmemesinin sebebi bu olduğuna göre, hüküm illeti kaldırıldığı zaman, onunla birlikte hükmün de kalkacağı ve ganimetler hakkında nas bulunan hükmün tekrar geri geleceği gayet açıktır. Bu hüküm ister arazi konusunda, ister diğer konularda olsun farketmez.

İmam Ebu Hanife ile İmam Malik'in görüşlerinin delili çoktur. En önemli-

1) Haşir Suresi: 6

lerinden biri Hz.Ömer (r.a.)'in Irak bölgesini taksim etmekten kaçınıp, gelirini müslümanlara vakfettiği uygulamasıdır. Bu konuda burada daha fazla açıklamaya girmiyor ve yeterli olduğunu umuyoruz.

Bu konuda dikkat etmemiz gereken husus, Beni Nadir fey'inin taksiminin ve Resulullah (a.s.)'ın siyasetini ortaya koyan ayetlerde Cenab-ı Hakk'ın zikrettiği sebeplerdir. Resulullah (a.s.), Beni Nadir fey'ini başkalarına değil bir kısım insanlara tahsis etmişti. Yüce Allah bunun sebebini şu sözüyle açıklamaktadır:

"Allah (c.c.)'ın, fethedilen memleketler halkının mallarından, Peygamberine verdikleri: Allah (c.c.), Peygamber, Peygamber yakınları, yetimler, yoksullar ve yolda kalmışlar içindir; tâ ki içinizdeki zenginler arasında elden ele dolaşan bir devlet olmasın. Peygamber (a.s.) size ne verirse onu alın, sizi neden men ederse ondan geri durun; Allah (c.c.)'tan sakının, doğrusu Allah (c.c.)'ın cezalandırması çetindir."(1)

Bu ayette belirtilmek istenen şey şudur: Bu taksim, malın yalnızca zenginler arasında dolaşan bir meta olmamasını hedeflemiştir.

Bu amaçla delil ileri sürmek şunu kesin olarak ortaya koyar: İslam şeriatının mali işlerdeki politikası bir bütünlük içerisinde, bu ilkeyi (yani malın zenginler arasında dolaşmaması prensibini) gerçekleştirme amacına dayanmaktadır. İslam hukuk kitaplarında yer alan mal ve çeşitli iktisadi işlerle ilgili hükümlerin arkaplanında, içinde halk tabakalarının ve çeşitli çevrelerin birbirine yaklaştığı adil bir toplumu kurma amacı yatar ve o toplum içinde, halk tabakaları arasında bazan ortaya çıkan ve adeletin akışı ile tatbikatına olumsuz etkileri olan uçurumu ve bu uçurumun sebeplerini ortadan kaldırma hedeflenir.

İslami prensipler, özellikle maliye sistemi, zekata işlerlik kazandırma, faizi yasaklama ve çeşitli yasak kazanç yollarını kurutmak suretiyle tatbik edilmiş olsaydı, kuşkusuz insanların tümü refah içinde yaşamış olacaklardı. Onlar bazan rızık konusunda birbirinden farklı olsalar da hepsi ellerindeki ile yetineceklerdir. Eğer onların her biri diğerleriyle gerektiği şekilde yardımlaşsalardı aralarında diğerlerine yük olan kişiler olmayacaktı.

Bilmemiz gereken önemli bir husus da, Allah Teala'nın şeriat koymadaki amacının, bu örnek toplumu kurmaya yönelik olduğudur. Allah (c.c.), bunun için uymamız ve çerçevesi dışına çıkmamamız gereken belli prensipler koymuştur. Yani Allahu Teala, bizim için hedef ve vasıtayı birlikte emretmiştir. İslamın sosyal gayesi, sosyal adaleti kurmaktır. Ama bunun için Allah'ın va'z ettiği prensip ve sebeplere sarılmakla mükellef bulunuyoruz. Allah'ın bize varmamızı

---

1) Haşir Suresi: 7

emrettiği hedefe, ancak O'nun koyduğu yol ve vasıtalara uymakla ulaşabiliriz. Tarih bunun en büyük delili, olaylar bunun en bariz şahididir.

Hz.Peygamber (a.s.)'in savaş, mal ve ganimet konusundaki siyaseti, yahudi ve münafık faktörü hakkında inen İlahi beyanın yorumunu iyiden iyiye düşünebilmek için haşir suresini baştan sona okumak gerekir. Bu sure, bu olayın ders ve öğütlerini öğrenmek için en emin yoldur.

LİHYANOĞULLARI VE ZATU'R-RİKA GAZVELERİ

İbn-i Kesir, dördüncü yılın olayları arasında Resulullah (a.s.)'ın iki ayrı gazvesinden daha bahseder. Lihyanoğulları gazvesi ve Nacid Gazvesi... Bu son gazveyi İbn-i Kesir, 'Zatu'r-Rika' gazvesi olarak da isimlendirmiştir. Resulullah (a.s.)'ın saldırganların saldırılarına karşı cevap verişi konusunda O'nun sünnetini iyi kavrayanlar, bu yıl içinde iki gazve olduğunu söylerler. Bu gazveler, bazı muhakkiklerce 'Zatü'r-Rika' gazvesi ile yedinci yılda meydana gelen diğer bir gazve ile karıştırılmıştır.

Bu sonuncu gazveye, Ebu Musa el-Eş'ari de katılmıştı. O ve arkadaşları, bu gazvede ayaklarına yama (bez) bağlamışlardır. Bundan dolayı araştırmacıların bazıları bu gazvenin, Bi'r-i Maûne hadisesine bir cevap niteliğinde olan meşhur Zatu'r-Rika gazvesi olduğunu sanmışlardır. Gerçekte Lihyanoğulları gazvesi ile Zatü'r-Rika gazvesi hicretin dördüncü yılında olmuştur. Buradaki 'Zatur-Rika' ismi, ayaklarına bez bağlandığından dolayı değil, ileride göreceğimiz gibi bazı sebeplerden dolayı gelmiştir.

LİHYANOĞULLARI GAZVESİ

İbn-i Kesir, Lihyanoğulları gazvesi hakkında şunları kaydeder:

"Hafız Beyhaki der ki: "Hubeyb ve arkadaşlarının başına o felaket gelince, Resulullah (a.s.), onların kanlarını yerde bırakmamak için Lihyanoğullarına ani bir baskın yapmak için yola çıktı. Amacının Lihyanoğulları olmadığı görülsün diye de Şam yolunu tuttu. Nihayet Lihyanoğulları topraklarına gelip kondu. Resulullah (a.s.), onların bunu anlayıp dağ başlarına sığındıklarını gördü. Bunun üzerine: "Usfan'a insek iyi olur. Mekkeliler, Mekke'ye geldiğimizi sanırlar." buyurdu. Ve ikiyüz kişilik bir süvari birliğiyle hareket edip Usfan'a indi.

Sonra ashabından iki süvari gönderdi. Onlar, Küraü'l-Gamim'e kadar gidip geri döndüler."

Bir Açıklama

Her ne kadar bu gazvenin asıl hedefi Raci' hadisesinin intikamını almak şeklinde gerçekleşmemiş olsa da, bölge halkının gönlüne korku salmıştır. Hz.Muhammed (a.s.)'in intikam almaktan vazgeçmediğini ve kendi ashabına kötülük edenleri cezalandırıp müslüman etmedikçe veya onlarla antlaşma yapmadıkça yakalarını bırakmayacağını göstermiştir.

ZATU'R-RİKA GAZVESİ

Bu gazvenin rivayetleri, daha çok diğer gazvelerin rivayetleri ile karıştırılmaktadır. Bu gazve; Resulullah (a.s.)'ın ashabının ayaklarına bez parçası sardıkları gazve ile karıştırılıyor. Bundan ötürü bazıları, sözkonusu gazvenin bu gazve olduğunu sanmışlar ve böylece o gazve Usfan ve Emar gazvesi ile karışır hale gelmiştir. Bunun sebebi; bu gazveler hakkındaki rivayetlerin Cabir (r.a.)'e ait oluşu ve herkesin ittifakıyla 'Salatü'l-Havf' korku namazının Ahzab Gazvesi'nden sonra inmiş olmasıyla birlikte, rivayetlerin bazılarında korku namazının zikredilmiş olmasıdır.

Bazıları şu söz konusu 'Zatu'r-Rika' gazvesinin hicretin dördüncü yılında olmadığı görüşünü ileri sürmüşlerdir. Fakat siyer yazarları ve araştırmacılar, bu gazvenin dördüncü yılda olduğunu söylemişlerdir. Buna rağmen söz konusu gazvenin, rivayetlerini diğer gazvelerin rivayetlerinden ayıklamak ve her gazvenin uygun olan ismini vermek gerekir. Biz rivayetlerin, araştırmacıların görüşleriyle çelişmeyenlerini tercih ediyoruz.

Bundan önce İbn-i Hacer el-Askalani'nin 'Fethu'l-Bari'de söylediklerini, bu gazvenin diğerleriyle karıştırılmasına, bundan dolayı da müphemlik oluşturmasına meydan vermemek için nakletmek istiyoruz.

İbn-i Hacer, Zatu'r-Rika Gazvesi babında şöyle diyor:

"Bu gazvenin ne zaman olduğu ve niçin bu isimle anıldığı konusunda ihtilaf edilmiştir. Buhari, onun Hayber'in fethinden sonra olduğunu söylemiştir. Ve konuyla ilgili babda bunun için -ileride sözü edilecek bir çok konuyu- delil getirmiştir. Bununla beraber Buhari, bu konuyu Hayber'in fethinden önce zikretmiştir. Buhari, meğazi yazarlarının bu gazvenin Hayber'in fethinden önce olduğu konusundaki görüşlerini kabul etmiş de olabilir, Bayhaki'nin işaret ettiği gibi 'Zatu'r-Rika'nın muhtelif iki gazveye ait bir isim olduğunu da..."

Meğazi bilginleri ise, bu gazvenin Hayber'den önce olduğunu kesin olarak

savunmakla birlikte, zamanı konusunda ihtilafa düşmüşlerdir.

İbn-i İshak'a göre 'Zatu'r-Rika' gazvesi, Hendek savaşından dört yıl önce, Beni Nadir gazvesinden de sonra olmuştur.

İbn-i İshak bu gazve hakkında şöyle der:

" Resulullah (a.s.), Beni Nadir gazvesinden sonra rebiulahır ayı ile cumaziyelevvel ayının bir kısmını Medine'de geçirdi. Sonra Muhariboğulları ile Gatafan kabilesinden Sa'lebeoğullarını hedefleyerek Necid bölgesine yürüdü. Nihayet gelip Nahi bölgesine indi. İşte 'Zatu'r-Rika' gazvesi odur."

Buhari'nin Cabir (r.a.)'den: *"Biz Nahl mevkiinde Hz. Peygamber (a.s.)'le birlikte idik. O korku namazını zikretti...."* şeklindeki rivayetiyle ilgili olarak İbn-i Hacer şunları söyler:

"Buhari, bu hadisi muallak ve muhtasar olarak getirdi. Çünkü onun amacı Cabir (r.a.)'in rivayetlerinin, korku namazının meydana geldiği gazvenin 'Zatu'r-Rika' gazvesi olduğunu kabul ettiğine işaret etmektedir. Zira Hişam'ın Ebu Zübeyr'den bu rivayetinin siyakı onun diğer bir gazve hakkındaki başka bir hadis olduğuna delalet eder. Bunun anlamı şudur: Tayallisi ve diğerlerinin rivayet ettiği hadisde müşrikler şöyle dediler:

"Bırakınız onları! Zira onların çocuklarından daha sevimli olan bir namazları daha var."

Ravi diyor ki:

"Cibril hemen inip, onu Hz.Peygamber (a.s)'e haber verdi. Bunun üzerine O, ashabına ikindi namazını kıldırdı. Onları iki saf yaptı... ve korku namazını tarif etti. Bu olay, yalnızca Usfan gazvesinde geçmektedir.

Müslim bu hadisi Züheyr bin Muaviye'den, o da, Ebu Zübeyr'den, o olayın, 'Zatu'r-Rika'daki Muharib gazvesi olmadığına delalet eden bir lafızla tahriç etmiştir. Hadisin lafzı ise Cabir (r.a.)'e aittir. Cabir şöyle demiştir:

"Resulullah (a.s.) ile Cuheyne kabilesinden bir kavme karşı savaş ettik. Onlar bizimle şiddetli ve çetin bir savaş yaptılar. Biz öğle namazını kılınca, müşrikler: "Üzerlerine bir hamle yapsak da onları bölük bölük yakalasak" dediler. Hemen Cibril (a.s.) bunu Resulullah (a.s.)'a haber verdi. Resulullah (a.s.) da bunu bize söyledi. Onlar: "Birazdan müslümanlara bir namaz (vakti daha) gelecek ki, namaz kendilerine çocuklarından daha sevgilidir" demişler..." Hadis böylece devam etmektedir.

İmam Ahmed, Tirmizi ve Nesai Abdullah bin Şakik tarıkıyle Ebu Hureyre (r.a.)'den şu hadisi rivayet etmişlerdir:

"Ebu Hureyre (r.a.) dedi ki: " Resulullah (a.s.) (askerleriyle) Ducnan(1) ile Usfan (2) arasında bir yere inmişti. Müşrikler (kendi aralarında) şöyle dediler: "Bunların bir namazları vardı ki, bu namaz kendilerine babalarından ve çocuklarından daha kıymetlidir. Bu ikindi namazıdır. Kesin kararınızı veriniz ve bir hamlede üzerlerine çullanınız." Ancak Cebrail (a.s.) Hz.Peygamber (a.s.)'e gelerek adamlarını iki kısma ayırmasını işaret etti..."

İmam Ahmed bin Hanbel ile Sünen sahipleri, Ebu Ayyaş ez-Zükarî'den şu hadisi rivayet etmişlerdir:

"Biz Resulullah (a.s.)'la beraber Usfan'da idik. Resulullah (a.s.) orada bize öğle namazını kıldırdı. O gün müşriklerin başında Halid bin Velid bulunuyordu. Müşrikler (kendi aralarında) şöyle konuşuyorlardı: "Onları gaflette yakaladık, onları dalgın yakaladık." Sonra şöyle dediler: "Bundan sonra onların mallarından ve çocuklarından daha üstün olan bir namazları var." Bunun üzerine öğle ile ikindi arasında korku namazı ayeti indi de Hz.Peygamber (a.s.) ikindi namazını kıldırırken bizi iki guruba ayırdı..." Hadis, korku namazını anlatarak devam ediyor....

Bu hadisin si'yaki, Züheyr'in Ebu Zübeyr'den, onun da Cabir'den rivayet ettiği hadise benzediğini gösteriyor. Bu da olayın aynı olduğunu göstermektedir.

Vakıdi, Halid bin Velid'den şöyle dendiğini rivayet eder:

" Resulullah (a.s.) Hudaybiye'ye doğru yola çıkınca, ben onu Usfan'da karşıladım. Onun tam karşısında durup dikildim. O, ashabına öğle namazını kıldırdı. Onlara saldırmayı düşündük. Fakat tam karar veremedik. Yüce Allah bu durumu Peygamberine bildirdi de O, ashabına ikindi vakti korku namazı kıldırdı..."

Yaptığımız araştırmalar, Usfan'da kılınan korku namazının 'Zatu'r-Rika'da kılınan korku namazından başkası olduğu ve Cabir (r.a.)'in iki olayı birlikte rivayet ettiğini ortaya çıkarıyor.

İbn-i Hacer korku namazının birden fazla olduğunu söyleyenlerin delillerini ele almış ve şöyle demiştir:

"Bazıları şöyle demiştir: Ebu Musa'nın katıldığı ve 'Zatu'r-Rika' diye isimlendirilen gazve, korku namazının meydana geldiği 'Zatu'r-Rika' gazvesi değildir. Çünkü Ebu Musa rivayetinde "Onlar altı kişi idiler" demiştir. Halbuki korku namazının vuku bulduğu gazvede, müslümanlar bundan daha fazla idiler."

---

1) Mekke ile Medine arasında bir yerin veya dağın adıdır.

2) Mekke'den iki konaklık mesafede bulunan bir yerin adıdır. (Çeviren)

Korku namazının birden fazla olduğuna Ebu Musa'nın şu sözü de delil gösterilmiştir: *"Ona, müslümanlar ayaklarına bez parçaları sardıkları için 'Zatu'r-Rika' adı verildi."* Oysa meğazi uleması onun böyle isimlendirilmesi konusunda bundan başka hususların bulunduğunu zikretmişlerdir.

İbn-i Hişam ve diğerleri ise şöyle demişlerdir:

"O böyle isimlendirildi. Çünkü onlar sancaklarına orada yama vurmuşlardı." Burada 'Zatu'r-Rika' diye anılan bir ağaç bulunduğu için bu yerin öyle anılmış olduğu da söylenmiştir. Yine onların indikleri bu yerde yamaya benzeyen renkler bulunduğu için öyle isimlendirilmiştir.

İbn-i Hibban ise şöyle demiştir:

"Onların atlarının renkleri siyah ve beyaz olduğu için böyle denilmiştir."

Vakıdi ise;*"Orada alaca bir dağ bulunduğu için böyle isimlendirildi."* demiştir.

Bu görüş, belki de İbn-i Hibban'a dayanmaktadır. Bazan (cebel) dağ kelimesi, (hayl) at olarak yanlış da okunabilir. Birden fazla oluşuna delalet eden hususlardan biri de, Ebu Musa'nın hadisinde: *"Onlar düşmanla karşılaşmadıkları halde, korku namazı kıldılar."* ifadesine değinmemiş olmasıdır. Fakat bunun söylenmemiş olması vuku bulmadığını göstermez. Yukarıda geçen rivayetlerden, Necid gazvesi, 'Zatu'r-Rika' gazvesi ve Usfan gazvesi -biz buna Enmar gazvesini de ilave ediyoruz- rivayetleri arasında bir karışıklığın bulunduğunu anlıyoruz.

İbn-i Hacer yine 'Fethu'l-Bari'de şunları söylüyor:

"Bana göre bunlardan mûtebeat(1) yönü ortaya çıkıyor. O da: 'Zatu'r-Rika' gazvesi hakkındaki Sehl bin Ebi Hasma hadisi ile Cabir (r.a.) hadisinin birleşmesidir."

Namazın keyfiyetinin aynı olması, gazvenin de aynı olmasını gerektirmez. İleride ele alacağımız gibi Buhari, Enmaroğulları gazvesini zikretmek konusunda tek kalmıştır.

Bundan dolayı Zaru'r-Rika gazvesinin hicretin dördüncü yılında olduğu ve onda korku namazı kılınmadığı ortaya çıkıyor. Korku namazının zikredildiği rivayetleri diğer gazvelere hamletmek ve çelişkiyi giderecek çıkış yolları bulmak gerekir.

---

1) Mütâbaat: Bir hadisin lafızlarına veya manasına uygun başka bir hadisin, öncekinin ravisinden ayrı biri tarafından, tamamen veya kısmen aynı senedle rivayet edilmesi. Bkz. A.Aydınlı-Hadis Istılahları Sözlüğü. (Çeviren)

İbn-i Kesir şöyle der:

"İbn-i İshak şunu rivayet etmiştir: "Resulullah (a.s) Beni Nadir Gazvesinden sonra rebiulevvel ve rebiulahır ayları ile cemaziyelevvel ayının bir kısmını Medine'de geçirdi. Sonra Muhariboğullarıyla, Gatafan kabilesinden Sa'lebeoğullarını hedefleyerek Necd'e yürüdü. Ebu Zerr'i ise yerine vali olarak Medine'de bıraktı. İbn-i Hişam, vali olarak Osman bin Affan(r.a)'ın bırakıldığını da söyleyenler olduğunu kaydeder. İbn-i İshak: Hz.Peygamber(a.s)in Nahl'e yürüdüğünü ve bu seferin de 'Zatu'r-Rika' olduğunu söyler."

İbn-i Hişam demiştir ki: *"Onlar bayraklarına yama taktıkları için bu savaşa 'Zatu'r-Rika' denildi. Yine orada bir ağaç vardı ki, ona 'Zatu'r-Rika' denilirdi."*

Vakıdi de şunu demişir: *"Orada bir dağ vardı ki, üzerinde kırmızı, siyah ve beyaz parçalar bulunduğu için bu adla anılırdı."*

٤٤٥ــ رَوَى أَبُو دَاوُدَ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِاللَّهِ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ــ قَالَ: خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فِي غَزْوَةٍ ذَاتِ الرِّقَاعِ مِنْ نَخْلٍ فَأَصَابَ رَجُلٌ اِمْرَاةَ رَجُلٍ مِنَ الْمُشْرِكِينَ فَلَمَّا انْصَرَفَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ قَافِلاً، أَتَى زَوْجُهَا وَكَانَ غَائِبًا، فَلَمَّا أُخْبِرَ الْخَبَرَ حَلَفَ لاَيَنْتَهِي حَتَّى يُهْرِيقَ فِي أَصْحَابِ مُحَمَّدٍ دَمًا، فَخَرَجَ يَتْبَعُ أَثَرَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَنَزَلَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مَنْزِلاً فَقَالَ مَنْ رَجُلٌ يَكْلَؤُنَا لَيْلَتَنَا؟ فَانْتَدَبَ رَجُلٌ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَرَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ. فَقَالاَ: نَحْنُ يَارَسُولَ اللهِ، قَالَ: «فَكُونَا بِفَمِ الشِّعْبِ مِنَ الْوَادِي»، وَهُمَا عَمَّارُ بْنُ يَاسِرٍ وَعَبَّادُ بْنُ بِشْرٍ، فَلَمَّا خَرَجَا إِلَى فَمِ الشِّعْبِ قَالَ الْأَنْصَارِيُّ لِلْمُهَاجِرِيِّ: أَيُّ اللَّيْلِ تُحِبُّ أَكْفِيكَهُ، أَوَّلَهُ أَمْ آخِرَهُ؟ قَالَ: بَلْ اِكْفِنِي أَوَّلَهُ، فَاضْطَجَعَ الْمُهَاجِرِيُّ فَنَامَ وَقَامَ الْأَنْصَارِيُّ يُصَلِّي، قَالَ: وَأَتَى الرَّجُلُ فَلَمَّا رَأَى شَخْصَ الرَّجُلِ عَرَفَ أَنَّهُ رَبِيئَةُ الْقَوْمِ فَرَمَى بِسَهْمٍ فَوَضَعَهُ فِيهِ، فَانْتَزَعَهُ وَوَضَعَهُ وَثَبَتَ قَائِمًا قَالَ: ثُمَّ رَمَى بِسَهْمٍ آخَرَ فَوَضَعَهُ فِيهِ فَنَزَعَهُ فَوَضَعَهُ وَثَبَتَ قَائِمًا، قَالَ: ثُمَّ عَادَ لَهُ بِالثَّالِثِ فَوَضَعَهُ فِيهِ فَنَزَعَهُ فَوَضَعَهُ ثُمَّ رَكَعَ وَسَجَدَ ثُمَّ أَهَبَّ صَاحِبَهُ فَقَالَ: اِجْلِسْ فَقَدْ أُنْبِتُّ قَالَ: فَوَثَبَ الرَّجُلُ، فَلَمَّا رَآهُمَا عَرَفَ أَنَّهُ قَدْ نَذِرَا بِهِ فَهَرَبَ قَالَ: وَلَمَّا رَأَى الْمُهَاجِرِيُّ مَا بِالْأَنْصَارِيِّ مِنَ الدِّمَاءِ قَالَ: سُبْحَانَ اللَّهِ أَفَلاَ أَهَبْتَنِي أَوَّلَ مَا رَمَاكَ قَالَ: كُنْتُ فِي سُورَةٍ أَقْرَؤُهَا فَلَمْ أُحِبَّ أَنْ أَقْطَعَهَا حَتَّى أُنْفِذَهَا فَلَمَّا تَابَعَ عَلَيَّ الرَّمْيَ

رَكَعْتُ فَاذَنْتُكَ وَايْمُ اللّٰهِ لَوْلاَ اَنْ اُضَيِّعَ ثَغْرًا اَمَرَنِي رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ بِحِفْظِهِ لَقَطَعَ نَفْسِي قَبْلَ اَنْ اَقْطَعَهَا اَوْ اُنْفِذَهَا.

445- Ebu Davud, Cabir bin Abdullah (r.a.)'dan şöyle rivayet etmiştir:

"Cabir dedi ki: "Resulullah (a.s.)'la beraber Nahl mevkiinde 'Zatu'r-Rika' gazvesine gitmiştik. Bir adam müşrikerden birisinin karısını esir aldı. Resulullah (a.s.) kafile ile geri döndüğü sırada, kadının kocası çıkageldi. Karısının esir edilip götürüldüğü haber verilince, adam: "Muhammed'in adamlarından birinin kanını dökmeden geri dönmeyeceğine" yemin etti. Bunun üzerine Resulullah (a.s.) konak yerlerinden birisine gelip konakladı ve: "Bu gece bizi kim bekleyecek?" diye sordu. Muhacirlerden ve ensardan bir kişi "biz varız" diyerek öne fırladılar. Resulullah (a.s.) da: "İkiniz vadinin ağzını tutunuz ve göz kulak olunuz" dedi.

Bu iki fedakar sahabinin biri, Ammar bin Yasir, diğeri de Abbad bin Bişr idi. İki nöbetçi vadinin ağzına gelince, ensardan olan muhacire: "Gecenin hangi kısmında, önünde mi yoksa sonunda mı nöbet tutmak istersin?" diye sordu. O da: "Ben gecenin önü sıra beklemek isterim" dedi. Bunun üzerine muhacir nöbetçi kalkıp namaza durdu.

O sırada esir kadının kocası çıkageldi. Uzaktan bakınca onların, müslümanların ileri karakol gözcüleri olduklarını anladı ve hemen ona bir ok attı. Ok, ensariye saplandı. Ensari oku çıkarıp yere bıraktı ve namaz kılmaya devam etti. Adam ona ikinci bir ok atıp isabet ettirdi. Ensari yine saplanan oku çıkarıp yere bırakarak namazına devam etti. Nihayet adam üçüncü oku da atarak isabet ettirdi. Ensari yine oku çekip yere atarak rukuya ve secdeye vardı. Selam verdikten sonra arkadaşını uyandırdı ve: "Kalk, ben kımıldayamayacak halde yaralandım!" dedi. Arkadaşı kalkıp hemen oturdu. Bunun üzerine adam onların kendisini farkettiklerini anlayınca hemen kaçtı. Muhacir nöbetçi ensari kardeşini kanlar içinde görünce:

"Sübhanellah! Adam sana ilk oku vurduğu zaman beni niye uyandırmadın" diye arkadaşına çıkıştı. O da: "Ben bir sure(1) okuyordum, onu kesmek gönlüme ağır geldi. Oklar ardı ardına gelince, okumayı kestim ve rükua vardım. Vallahi, Resulullah (a.s.)'ın korumayı emrettiği geçidi korumayıp kaybetmiş olmaktan korkmasaydım, sureyi kesmeden veya bitirmeden kendim kesilirdim!" dedi."

445- Ebu Davud, Sünen (1/50), Kitabu't-Tahare, Babu'l-Vuzu.
İbn-i Kesir, el-Bidaye ve'n-Nihaye (4/85).
1) Okuduğu surenin kehf suresi olduğu rivayet edilir. Halebi, İnsan: C.2, S.286.

٤٤٦ــ رَوَى أَحْمَدُ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِاللَّهِ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ــ قَالَ: خَرَجْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ إِلَى غَزْوَةِ ذَاتِ الرِّقَاعِ مِنْ نَخْلٍ عَلَى جَمَلٍ ضَعِيفٍ فَلَمَّا قَفَلَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ جَعَلَتِ الرِّفَاقُ تَمْضِي، وَجَعَلْتُ أَتَخَلَّفُ حَتَّى أَدْرَكَنِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ: «مَالَكَ يَاجَابِرُ؟» قُلْتُ: يَارَسُولَ اللَّهِ أَبْطَأَ بِي جَمَلِي هٰذَا. قَالَ: «أَنِخْهُ» قَالَ: فَأَنَخْتُهُ وَأَنَاخَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ ثُمَّ قَالَ: «أَعْطِنِي هٰذِهِ الْعَصَا مِنْ يَدِكَ أَوِ اقْطَعْ عَصًا مِنْ شَجَرَةٍ» فَفَعَلْتُ فَأَخَذَهَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَنَخَسَهُ بِهَا نَخَسَاتٍ ثُمَّ قَالَ: «ارْكَبْ» فَرَكِبْتُ فَخَرَجَ وَالَّذِي بَعَثَهُ بِالْحَقِّ يُوَاهِقُ نَاقَتَهُ مُوَاهَقَةً. قَالَ: وَتَحَدَّثْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ: «أَتَبِيعُنِي جَمَلَكَ هٰذَا يَاجَابِرُ؟» قَالَ: قُلْتُ: بَلْ أَهَبُهُ لَكَ قَالَ: «لاَ، وَلٰكِنْ بِعْنِيهِ» قَالَ: قُلْتُ: فَسُمْنِيهِ، قَالَ: «أَخَذْتُهُ بِدِرْهَمٍ»، قَالَ: قُلْتُ: لاَ، إِذًا تَغْبُنَنِي يَارَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: «فَبِدِرْهَمَيْنِ»، قَالَ: قُلْتُ: لاَ، قَالَ: فَلَمْ يَزَلْ يَرْفَعُ لِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ حَتَّى بَلَغَ الْأُوقِيَّةَ، قَالَ: فَقُلْتُ: أَفَقَدْ رَضِيتَ؟ قَالَ: «نَعَمْ»، قُلْتُ: فَهُوَ لَكَ، قَالَ: «قَدْ أَخَذْتُهُ» ثُمَّ قَالَ: «يَاجَابِرُ هَلْ تَزَوَّجْتَ بَعْدُ؟» قَالَ: قُلْتُ: نَعَمْ يَارَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: «أَثَيِّبًا أَمْ بِكْرًا؟» قَالَ: قُلْتُ بَلْ ثَيِّبًا، قَالَ: «أَفَلاَ جَارِيَةً تُلاَعِبُهَا وَتُلاَعِبُكَ» قَالَ: قُلْتُ: يَارَسُولَ اللَّهِ إِنَّ أَبِي أُصِيبَ يَوْمَ أُحُدٍ وَتَرَكَ بَنَاتٍ لَهُ سَبْعًا فَنَكَحْتُ امْرَأَةً جَامِعَةً تَجْمَعُ رُؤُوسَهُنَّ فَتَقُومُ عَلَيْهِنَّ قَالَ: «أَصَبْتَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ، أَمَا إِنَّا لَوْ جِئْنَا صِرَارًا أَمَرْنَا بِجَزُورٍ فَنُحِرَتْ، فَأَقَمْنَا عَلَيْهَا يَوْمَنَا ذٰلِكَ وَسَمِعَتْ بِنَا فَنَفَضَتْ نَمَارِقَهَا» قَالَ: فَقُلْتُ: وَاللَّهِ يَارَسُولَ اللَّهِ مَالَنَا نَمَارِقُ، قَالَ: «إِنَّهَا سَتَكُونُ فَإِذَا أَنْتَ قَدِمْتَ فَاعْمَلْ عَمَلاً كَيِّسًا» قَالَ: فَلَمَّا جِئْنَا صِرَارًا أَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِجَزُورٍ فَنُحِرَتْ وَأَقَمْنَا عَلَيْهَا ذٰلِكَ الْيَوْمَ، فَلَمَّا أَمْسَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ دَخَلَ وَدَخَلْنَا. قَالَ: فَحَدَّثْتُ الْمَرْأَةَ الْحَدِيثَ وَمَا قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، قَالَتْ: فَدُونَكَ فَسَمْعٌ وَطَاعَةٌ فَلَمَّا أَصْبَحْتُ أَخَذْتُ بِرَأْسِ الْجَمَلِ فَأَقْبَلْتُ بِهِ حَتَّى أَنَخْتُهُ عَلَى بَابِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، ثُمَّ جَلَسْتُ فِي الْمَسْجِدِ قَرِيبًا مِنْهُ، قَالَ: وَخَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَرَأَى الْجَمَلَ فَقَالَ: «مَا هٰذَا؟» قَالُوا: يَارَسُولَ اللَّهِ هٰذَا جَمَلٌ جَاءَ بِهِ جَابِرٌ، قَالَ: «فَأَيْنَ جَابِرٌ» فَدُعِيتُ لَهُ، قَالَ فَقَالَ: «يَا ابْنَ أَخِي

خُذْ بِرَأْسِ جَمَلِكَ فَهُوَ لَكَ» قَالَ: وَدَعَا بِلَالاً فَقَالَ: «اِذْهَبْ بِجَابِرٍ فَأَعْطِهِ أَوْقِيَّةً» قَالَ: فَذَهَبْتُ مَعَهُ فَأَعْطَانِي أَوْقِيَّةً وَزَادَنِي شَيْئًا يَسِيرًا، قَالَ: فَوَاللَّهِ مَازَالَ يَنْمِي عَنْدِي وَيُرَى مَكَانُهُ مِنْ بَيْنِنَا حَتَّى أُصِيبَ أَمْسِ فِيمَا أُصِيبَ لَنَا. يَعْنِي يَوْمَ الْحَرَّةِ.

446- İmam Ahmed bin Hanbel, Cabir bin Abdullah (r.a.)'dan şöyle rivayet etmiştir:

"Cabir dedi ki: " Resulullah (a.s.) ile Nahl mevkiindeki "Zatu'r-Rika' gazvesine zayıf bir deve üzerinde çıkmıştım. Resulullah (a.s.) geri döndüğü vakit, arkadaşlar ilerleyip gitti. Ben geride kaldım. Nihayet Resulullah (a.s.) gelip bana kavuştu ve: "Sana ne oldu da geri kaldın?" diye sordu. Ben de: "Ey Allah'ın Resulü, şu devem beni geri bıraktı" dedim. O da: "Ihdır, çöktür deveni" buyurdu. İkimiz de develeri çöktürdük. Resulullah: "Ya elindeki değneği bana ver, yahut bana bir değnek kes!" dedi. Ben de dediğini yaptım. Resulullah (a.s.) değneği eline alıp onunla deveye bir kere vurdu. Sonra bana: "Hadi bin" dedi. Bindim ve deve yürümeye başladı. Resulullah (a.s.)'ı hak din ve kitabla gönderen Allah (c.c.)'a yemin ederim ki, benim devem onun devesini geçiyordu. Resulullah (a.s.)'la konuşup giderken, bir ara bana:

"Ey Cabir, bu deveni bana satar mısın?" diye sordu. Ben de:

"Ya Resulullah, onu, sana ancak bağışlarım" dedim.

Resulullah (a.s.): "Hayır olmaz. Onu bana sat" dedi. Ben de: "Öyle ise bedelini sen söyle" dedim. O da:

"Bir dirheme alırım" dedi. Ben de:

"Hayır olmaz, beni aldatıyorsun, ya Resulullah" dedim.

"İki dirheme alırım" dedi. Ben yine "olmaz" dedim. Resulullah (a.s.) miktarı bir ukıyye (1)'ye varıncaya kadar yükseltti. Ben de: "Kabul ettin mi, ya Resulullah?" dedim. O da "Evet" dedi. Bunu üzerine: "O senindir artık" dedim. Hz. Peygamber (a.s.) de: "Aldım, kabul ettim!" dedi.

Sonra Resulullah (a.s.) sözü değiştirip bana:

"Cabir, evlendin mi artık?" diye sordu.

"Evet, ya Resulullah" dedim.

"Dul mu aldın, yoksa kız mı?" diye sordu. Ben:

446- İmam Ahmed, Müsned (3/376). Buhari (4/320), 34-Kitabu'l-Büyu; Bab: 34. Buhari, bu hadisin bir kısmını rivayet etmiştir.

1) Ukıyye: Kırk dirhem.

"Dul aldım" dedim.

"Kız alsaydın da birbirinizle gülüşüp oynaşsaydınız, olmaz mıydı?" buyurdu. Ben de:

"Ya Resulullah. Babam, Uhud günü şehid olup arka arkaya yedi kız çocuğu bıraktı. Ben de, onları başına toplayacak, onlara bakıp gözetecek bir kadın aldım" dedim.

"İnşallah isabet etmişsindir. Eğer biz Sırar'a gelecek olursak, işimiz bir deve boğazlamak olacak. O günümüzde onda misafir kalacağız. O geldiğimizi işitince bize yastıklar döşeyecektir" dedi. Ben de:

"Vallahi ya Resulullah, bizim yastıklarımız yok" dedim.

"O da olacaktır. Sen ailenin yanına varınca, aklını iyi kullan" dedi.

Sırar'a geldiğimiz vakit, Resulullah (a.s.) bir deve kesilmesini emretti. Ve bir deve kesildi. O gün orada misafir kaldık. Akşam olunca, Resulullah (a.s.) bizim yanımıza geldi, biz de onun yanına gittik. Resulullah (a.s.)'ın bana söylediği sözü kadına naklettim. Kadın da:

"İşit, ona göre hareket ve itaat et" dedi.

Sabah olunca, devenin yularından tutup, Resulullah (a.s.)'ın Mescidinin kapısına kadar götürdüm. Mescide yakın bir yerde oturup bekledim. Resulullah (a.s.) çıkıp deveyi görünce:

"Bu da nedir?" diye sordu. Orada bulunanlar:

"Ya Resulullah, onu Cabir getirdi" dediler. O da:

"Cabir nerede?" diye sordu. Bunun üzerine Resulullah (a.s.)'ın yanına çağrıldım. Hz.Peygamber (a.s.):

"Ey kardeşimin oğlu! Devenin yularını tut götür, o senindir" dedi. Bilal'i çağırdı. Ona:

"Cabir ile git de kendisine bir ukıyye ver" dedi. Ben de onunla birlikte gittim. Bana bir ukıyyeden biraz fazla verdi.

Cabir şöyle dedi:

"Vallahi, yanımdaki bu ukıyyenin bereketi hiç eksilmedi. Harre günü bizim, uğradığımız felakete Medine halkının uğramasına kadar evimizdeki yerinde hep göründü, durdu."

DERSLER VE ÖĞÜTLER

1- Üstad Ramazan el-Buti, Abbad bin Bişr (r.a.)'in ok yağmuruna tutulmuş iken, namazdaki istiğrak hali üzerine şu yorumları getiriyor:

"Cihad, sadece maddi güçle düşmana karşı çıkma eyleminden ibaret değildir. Ve sahabe-i kiram'dan hiç biri, bu işi böylesine bir yanlış anlamayla anlamamıştır.

Çünkü cihad, Resulullah(a.s)'ın talim ettiği, sahabenin de tatbik ettiği üzere; müslümanın bütün benliği ile giriştiği, huşu, teslimiyet ve iffetle uyguladığı en büyük ibadettir. Mümin'in bu anda Rabbine yakınlığı işte böylesi bir dereceyi içerir. Cihadı kuşanan müslüman, tüm dünya hayatını elinin tersiyle geriye itmiş, ölüm ve şahadeti karşılamayı tasarlamıştır.

Ensardan Abbad bin Bişr (r.a) gece nöbetinde, kendi sırası gelince, namaza durmuş, ilahi huzurda başladığı sureyi bitirmeden namazdan ayrılmamıştır. Çünkü o, bütün benliği ile kendisini o süre-i celilenin ilhamına kaptırmıştır. Bu olay sahabenin ciddiyetini göstermektedir. Artık bu haldeyken kendisine atılan ve vücuduna saplanan oklara aldırış etmemiş, huşu içinde ibadetine devam etmiştir. O an, insan olduğunu Rabbi'nin huzurunda yok bilmiştir. Ruhuyla ve cismiyle kendini topyekün o göreve vermiş, ilahi şuur ile donanmış, kendisiyle de, çevresiyle de irtibatını kesmiştir. Artık, yalnız Halık'ından ebedi hayatı dilemeye yönelmiştir...

Nihayet ibadetinin ana çizgisi ve ekseni saydığı sure bitip rûku ve secde düğümleri tamamlanınca, tekrar insan olduğunu anlamış ve vücudundaki yaraların acısını hissetmiştir. Hissettiği bu acı, bedenindeki acı değil, kendi hayatını kaybedince, üzerine aldığı görevini yerine getirememesinden duyduğu acı olmuştur. Çünkü o, Allah Resulü tarafından çok önemli bir görevle oraya gönderilmişti... Onu, üçüncü ok değince, namazdan ayrılmaya ve de arkadaşını uyandırmaya zorlayan sebeb de buydu. Böylece geçidin korunma görevini arkadaşına devretmiş oluyordu.

Müslümanların, özellikle de İslam davetçilerinin o zatın şu sözlerini çok iyi düşünmeleri gerekiyor: "Vallahi, Resulullah (a.s.)'ın korumayı emrettiği geçidi korumayıp, kaybetmiş olmaktan korkmasaydım, sureyi kesmeden veya bitirmeden kendim kesilirdim."

2- Yine Ramazan el-Buti, Resulullah (a.s.)'ın yolda Cabir (r.a.) ile aralarında geçen konuşma ile ilgili olarak şu yorumları yapıyor:

"Yukarıda Cabir bin Abdullah kıssasını anlattık. Ve onun Resulullah (a.s.)'la Medine'ye dönüşü sırasında, yol boyunca konuşmalarını naklettik. Görüldüğü üzere, orada, gaza ile ilgili bir şey yoktu. Ama Resulullah (a.s.)'ın huy ve ahlakını yansıtan unsurlar vardı. O konuşmada, Resulullah (a.s.)'ın sahabesine karşı ince bir ruh ve zarif nükteleriyle, ne derece derinden ilgi duyduğunu görüyoruz. Bu ne üstün bir ahlak, ne latif bir insani ilişkidir... Nükte ve ifade inceliği... Arkadaşlarına karşı ne kadar derin bir muhabbet ve sevgi var O'nda...

Ele alıp anlattığımız olay üzerine iyice düşününce, Resulullah (a.s.)'ın Cabir gibi sıradan bir sahabisinin bile evindeki problemlerine kadar ilgi duyduğunu görürüz. Cabir'in babası Uhud savaşında şehid olmuştu. Ailenin en büyük erkek çocuğu olduğundan ailenin bütün yükü onun omuzlarında kalmıştı. Babasının arkada bıraktığı kız kardeşlerini yetiştirmek işine kadar... Üstelik mali durumu da çok kısıtlıydı ve durumu çok kritikti... Resulullah (a.s.), Cabir'in zayıf devesi sebebiyle topluluktan geri kalışında onun genel durumunu sezmişti.

Resulullah (a.s.)'ın, arkadaşlarıyla yol yürürken onları teker teker yoklaması ve durumlarını tetkik etmesi bir adetiydi. Bu seferde sanki öyle bir fırsat yakalamak istemiş, geriye kalmış, onunla yürümeyi planlamış ve görüldüğü gibi tatlı nükteler ve kendine has mizahlarıyla, üçüncü kişi olmaksızın onunla yol boyu konuşmuştur.

Resulullah (a.s.) önce ona devesini satmasını teklif ediyor. Bunu, yardım etmek, onun müşkillerini biraz olsun ortadan kaldırıp çare bulmak için bir bahane arıyor... Sonra da evini, ailesini ve durumunu soruyor. Ama çok ince nüktelerle... Yani evliliğinden ötürü onu kutluyor ve gönlüne destek oluyor. Nihayet Medine yakınlarına varınca, orada bir kaç saat bekliyorlar. Medine halkının, onların gazadan döndüğünü öğrenmelerini bekliyor. Cabir'in hanımı da işitsin istiyor. Durumunu düzeltsin evini nizama sokup süslensin istiyor... Cabir ise uygun bir üslubla burukluğunu dile getiriyor: "Ya Resulullah! Bizde yastıklar yok..." diyor. Resulullah (a.s.) da ".... olacak, olacak....." diye onu teselli ediyor.

Bu durum, O'nun insani ilişkilerdeki tatlılığının harika bir tablosudur. Sözünün üstünlüğü, nüktesinin tatlılığı, ashabıyla olan söyleşisinde apaçık ortaya çıkıyor..."

SON BEDİR GAZVESİ

İbn-i Kesir, 'el-Bidaye ve'n-Nihaye' adlı eserinde şöyle diyor:

"Son Bedir gazvesi, Uhud'dan ayrılırken Bedir'de buluşmak üzere sözleştikleri Bedr-i Mevid gazvesidir."

İbn-i İshak şöyle demiştir:

"Peygamberimiz, 'Zatu'r-Rika' gazvesinden dönünce, hicretin dördüncü yılı cemaziyelevvel ayının kalan kısmı ile cemaziyelâhır ve recep aylarını Medine-'de geçirdi. Sonra Ebu Süfyan'a vermiş olduğu sözü yerine getirmek için şaban ayında Bedir'e doğru yola çıktı."

İbn-i Hişam; Resulullah (a.s.)'ın, yerine, Abdullah bin Ubey bin Selul'ün oğlu Abdullah'ı Medine'de vali bıraktığını söyler.

İbn-i İshak şöyle anlatır:

"Resulullah (a.s.) Bedir'e inip konakladı. Orada sekiz gün durup Ebu Süfyan'ı bekledi. Ebu Süfyan Mekkelilerle çıkıp Zehrah'ın nahiyesi Mecenne'ye kadar gelerek orada konakladı. Bazıları Ebu Süfyan'ın Usfan'a kadar gelip oradan geri döndüğünü söylerler. Ebu Süfyan: "Ey Kureyş topluluğu! Sizin sefere çıkmanız için hayvanlarınızı yayacağınız otu, içeceğiniz sütü bulabileceğiniz bolluk bir yıl olması daha uygundur. Halbuki, şu yılınız, kurak ve kıtlık bir yıldır. Ben geri dönüyorum, sizler de geri dönünüz!" dedi. Kureyş halkı Mekke'ye geri döndüler. Mekkeliler: "Siz sadece sevik içmek için mi gittiniz?" diyerek bu orduya "Sevik Askeri" adını taktılar.

O sırada Mahşi bin Amr ed-Damri Bedir'e geldi. Peygamber (a.s.) onunla Veddan gazvesi sırasında Damreoğulları adına anlaşma yapmış bulunuyordu.

Mahşî: "Ey Muhammed, sen, Kureyş ile karşılaşmak, vuruşmak için mi şu su başına geldin?" diye sordu. Hz.Peygamber (a.s.) de: "Evet! Ey Damreoğullarının kardeşi. Eğer sen de böyle bir şey istiyorsan, aramızda bulunan anlaş-

mayı bozar, sonra da yüce Allah (c.c.) aramızda hükmünü verinceye kadar çarpışırız!" dedi. Mahşi: "Hayır Vallahi, ya Muhammed, sana karşı böyle bir şey yapmak bize düşmez ve gerekmez!" dedi.

Sonra Resulullah (a.s.) Medine'ye geri döndü ve yolda hiç bir tuzakla karşılaşmadı."

Musa bin Ukbe, Zühri'den, İbn-i Lenia, Ebu'l-Esved'den, o da Urve bin Zübeyr'den şunu anlatmıştır:

"Hz.Peygamber (a.s.) Ebu Süfyan'a vermiş olduğu sözü yerine getirmek için halkı sefere çağırdı. Müslümanların içinde bulunan münafıklar, onları vazgeçirmeğe uğraşıyorlardı. Fakat Allah (c.c.) kendi dostlarını bu nifak gayretlerinden korudu. Müslümanlar, Hz.Peygamber (a.s.)'le birlikte Bedir'e doğru yola çıktılar. Yanlarına da ticaret mallarını aldılar. Ve şöyle dediler: "Bedir'de Ebu Süfyan'ı bulursak onunla çarpışırız. Bulamazsak, Bedir pazarında ticaret mallarımızla alış veriş yaparız!"

Musa bin Ukbe, İbn-i İshak'ın, Ebu Süfyan'ın Mecenne'ye gidişini ve oradan dönüşünü, ed-Damri'nin konuşmasını ve Resulullah (a.s.)'ın savaşma teklifini, onun ise bunu reddedişini anlatmaktadır.

Vakıdi de şöyle der:

" Resulullah (a.s.) sahabe-i kiramdan binbeşyüz kişilik bir ordu ile yola çıktı. Yerine, Medine'de Abdullah bin Revaha'yı vekil bıraktı. Onun çıkışı, dördüncü yılın zilkade ayının başında olmuştu.

Bu konuda doğru olan ise, dördüncü yılın şabanında yola çıktığını söyleyen İbn-i İshak'ın sözüdür."

Vakıdi şöyle demiştir:

"Müslümanlar, Bedir'de panayır süresince sekiz gün kaldılar. Bire iki kazanç sağlayıp geri döndüler."

Başkaları da şöyle demiştir:

"Cenab-ı Hakk'ın şu ayetinde buyurduğu gibi kârlı olarak geri döndüler. Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor:

"Bu yüzden kendilerine bir fenalık dokunmadan, Allah (c.c.)'dan nimet ve bollukla geri döndüler. Allah (c.c.)'ın rızasına uydular. Allah (c.c.) büyük, bol nimet sahibidir."(1)

'Hamrâ'ül Esed' seferinden söz ederken, 'Bedr'i Mev'id'e işaret eden senedi hasen olan bir rivayet geçmişti. Onu tekrar buraya almayı düşünmüyoruz. Ve

1) Al-i İmran Suresi: 174

üslubda bir bozukluk olmasın diye siyer ulemasının bu konudaki sözleriyle yetinmiş oluyoruz.

DERSLER VE ÖĞÜTLER

Son Bedir gazvesinden alınacak en önemli ders, dava adamlarının uyanık ve karar vermede güçlü olmaları doğrultusundadır. Hareket adamları, karşılaştıkları olaylarda karar verme noktasında çekingen olmamalıdırlar. Kararlı ve güçlü olmak sevk ve idarenin en önemli vasfıdır. Her türlü tereddüde karşı koymak, onu ortadan kaldırmak, karar vermek ve kesin tavır takınmak konusunda komutanlığın önemi ortaya çıkıyor. Bu şekildeki tavırlar olayı saptırmaya çalışanlara fırsat vermez, hedefe doğru gitme gerçekleşmiş olur.

Bütün bu özelliklerin her konum ve durumda Resulullah (a.s.)'da bulunduğunu görüyoruz. Bunun en bariz örneği: Son Bedir gazvesinde görülmektedir. Kararlı yönetimle, kararsız yönetim arasındaki farkı anlamak için Resulullah (a.s.)'ın durumuyla Ebu Süfyan'ın durumunu karşılaştırmak yeterlidir.

Son Bedir gazvesinden çıkaracağımız bir diğer ders de davaya karşı uyanık ve duyarlı olma dersidir. Ebu Süfyan, Uhud günü müslümanlarla karşılaşmak için söz vermişti. O, kendi inancına göre kuvvetli olduğundan dolayı o sözü vermişti. O, bu sözüyle adeta meydan okuyordu. Fakat vakit gelip çatınca, o ne yaptı, Resulullah (a.s.) ne yaptı?

Burada Resulullah (a.s.) açısından uyanıklık, Ebu Süfyan açısından ise şımarıklık ve hakkı kabul etmemek söz konusudur. Ebu Süfyan'ın ordusunda ona karşı çıkanlarla onun istişare ettiğini göremiyoruz. Bütün bunları, içinde bulunduğumuz bazı durumlarla karşılaştırınız. Günümüzde küfür hareketleri, kendi davaları konusunda oldukça uyanıktır. Kendisine ait kurumları vardır. Bir çok konuda kesin kararları ve planları vardır. Durum böyle olunca bizim onlardan çok daha uyanık ve kararlı olmamız gerekiyor. İslami oluşumların her konuda öncülük yapması, en yüksek zirveye tırmanması, taşıdıkları ismin bir gereğidir...

1- Yönetim işi ne bir oyun, ne gönül eğlendirme ve ne de alış veriş konusudur.... Devlet yönetmek, eğlence demek değildir. Burada kasdedilen devlet yapısı, dünya ve ahiretin, bugünün ve yarının zamanı olduğuna göre, devletin İslami olması nasıl olur. Fedakarlıklar ve birbirini izleyen çalışmalar zincirini gören kişi, yapıyı kurmak ve otoriteyi korumak için yolun mahiyetini anlamış olur.

Resulullah (a.s.)'ın hayatında sürekli bir uyanıklığı, aralıksız dikkati, küçük ve büyük her hususta ciddiyeti görüyoruz. Bütün müslümanların bu derslerden yararlanmaları gerekir. Çünkü mesele namus, din, mal ve devlet meselesidir.

Böylesine önemli bir meselede uyanık olmak, basiretli hareket etmek gerekmektedir. Bu özelliklerden sadece biri gözden ırak tutulsa, musibetler zinciri ardarda gelir. Hiçbir pişmanlık da artık fayda vermez...

2- İnsanlar genelde iki kısma ayrılır: Oturanlar.... Çalışanlar.

Oturanlar, yalnızca oturma hatasını işlemekle kalmazlar. Kendilerinde bütün bir dünyayı eleştirme hakkını görürler. Bu tipler, tarih boyunca olagelmiş tiplerdir. Ve hiçbir değer ifade etmezler.

Çalışanlara gelince, onlar da kendi içinde iki kısma ayrılırlar: Atılganlık ruhuna sahip olanlar... Alışkanlıklarında ısrar edenler ve belli sınırlardan dışarı çıkmayarak çalışanlar... Bu son guruptakiler, bir şeyi gerçekleştirmekten ve uygulamaktan acizdirler. Hiç bir hareketin kuruluş çalışmalarında onların varlığına rastlanmaz. Atılganlık ruhuna sahip olanlar da iki kısma ayrılırlar: Birinci kısım, maceraperestler ve gözünü budaktan sakınmayanlardır. İkinci kısım ise; aceleci olmayan, hikmet sahibi insanlar... İşte hayırlı ve başarılı işlerin kurucuları ve iş başarıcılar bunlardır.

İşte Resulullah (a.s.)... İnsanlık tarihinde iş yapanların ve kurucuların en büyüğü... Raci ve Maune kuyusu olaylarında bazı kayıplara uğradı. Acaba bugünkü liderler böyle benzer bir kayba uğrasalar ne yapabilirler? Raci ve Maune kuyusu olayları, komutanlara bir sabır, oturanlara da bir protesto dersi vermektedir.

3- Hz.Peygamber (a.s.) efendimizin Zeyd bin Sabit'e İbraniceyi öğrenmesi konusundaki emri, kendisinin her işle uğraştığına işarettir. Ümmetin yapısı kapsamlı bir planlama ve tanzimi gerektirir. Bu planda ümmetin ihtiyaçlarının bütün boyutlarıyla ele alınması gereklidir.

Burada Resulullah (a.s.)'ın bir mühendis gibi muazzam bir planlama yaptığını görüyoruz.

4- Dördüncü yılın olayları esnasında, bazı şiirlere yer verildi. Bu şiirler, daha önce sunulduğu gibi ileride de yeri geldikçe sunulacaktır. Sahih rivayetlerle gelenlerin sayısı az olduğu için, bu konuya fazla girmeyi gerekli görmüyoruz. Bununla beraber, bu konular, çok önemli konulardır. Bundan dolayı biz sadece dikkat çekmekle yetiniyoruz. Allah davasını omuzlayanlar dil ile cihad etmenin, cihadın yarısı olduğunu iyi bilmelidirler. Bazan dil ile cihad daha çok yararlı olur. Bunun için Resulullah (a.s.) bir çok hadislerinde dil ile cihadı anmış ve şöyle buyurmuştur:

"...Onlara karşı kim diliyle mücadele ederse o, mümindir...."(1)

---

1) Müslim (1/70), İbn-i Mes'ud'dan, 1-Kitabu'l-İman, Bab: 20.

Yine bir başka hadisinde:

"...Müşriklere karşı mallarınızla, canlarınızla ve dillerinizle mücadele ediniz."(1)

Dil ile cihad etmenin çeşitli şekilleri vardır: Bu, bazan hutbe, bazan kaside, bazan da kitap, risale, makale şeklinde olur...

Eskiden şiir arapların hayatında bir iletişim aracıydı. Aynı zamanda şiir, psikolojik savaşın bir unsuruydu.

Şiir, çağrıdır, propagandadır, kendini anlatmaktır ve hakkı savunmaktır. Onda galip gelen adeta zaferi elde ederdi. Resulullah (a.s.) bu gibi imkanları sonuna kadar kullanmıştı. Hz.Peygamber (a.s.)'in bir çok şairi vardı. Hassan bin Sabit, Ka'b bin Malik, Abdullah bin Revaha... Allah hepsinden razı olsun... Siyret olaylarının hepsi şiirle bürülüydü. Kafirlerin her kasidesine karşılık ya bir kaside ile veya bir kaç kaside ile karşılık verilmişti. Hz.Peygamber (a.s.)'in şairlerinin, şiir savaşlarında sağladıkları üstünlük, düşmanların üstünde güçlü bir etki bırakmıştı. Ka'b bin Eşref, Hassan bin Sabit'in hicviyesi üzerine, konuk olduğu evden kovulmuştu. Hz.Peygamber (a.s.) Hassan bin Sabit (r.a.)'in şiiri hakkında şöyle buyuruyordu:

"Onun şiiri düşmanlara ok yarasından daha acıdır."(2)

Eskiden arapların arasında bir şair şiiriyle sivrilirse, onunla antlaşma yaparlardı.

Günümüz İslami hareketleri buna ve bununla ilgili konulara dikkat etmeleri, şairlerini ve ediplerini gözetmeleri ve onları yüreklendirmeleri gerekir. Onların yazdıklarını, okuyanları, bilginleri, davetçileri gözetip yüreklendirmelidirler.

SONUÇ

Uhud savaşının zararları büyük olmuştu. Ardından Raci ve Maune kuyusu olayı da gelince, problem daha da büyüdü. Resulullah (a.s.) bunun tüm izlerini doğrudan telafi etmeye çalıştı. Ama yaranın etkileri oldukça büyüktü.

Ne Kureyş'ten ve ne Maune Kuyusu ile Raci olayında kötülük edenlerden intikam alınmadı. Müşriklerin duyguları alevlenmişti. Uhud ve ondan sonra mey-

---

1) İmam Ahmed, Müsned (3/24, 153, 251) Enes'den isnadı sahihtir.
Ebu Davud (3/10) Enes'den, Kitabu'l-Ciahd, Bab: Savaşı terketmenin keraheti.
Nesai (6/7) Enes'den, Kitabu'l-Cihad. Cihad'ın sücubu babı.
Darimi (2/213) Enes'den, Kitabu'l-Cihad.
2) Nesai (5/211) Enes'den, Kitabu'l Menasikil hacc...

dana gelen olaylar, onları cesaretlendirdi. Bütün bu gelişmeler zamanla kabaracaktı. Fırtınaların en şiddetlisi Ahzab (Hendek) savaşının olduğu hicri beşinci yılda koptu. Ahzab savaşı, müşriklerin yükselen grafik çizgisinin zirvesiydi. Grafik çizgisi, müslümanlar için, Uhud'dan itibaren çok zor yükseliyordu. Fakat onun yükselişi asla duraksamamıştı. Müslümanlar çoğalıyordu. Bunun en bariz delili, Uhud'daki savaşçı sayısı yediyüz iken, ikinci Bedir savaşına hazırlananların sayısının binbeşyüze yükselmesiydi. Hicri beşinci yıldaki grafik çizgilerinin nasıl seyredeceğini ileride birlikte göreceğiz...

HİCRETİN BEŞİNCİ YILINDA MEYDANA GELEN OLAYLAR

DUMET'ÜL CENDEL GAZVESİ
HENDEK SAVAŞI VE KURAYZA GAZVESİ
ABDULLAH BİN ATİK SERİYYESİ
NEBİ (A.S.)'NİN, ZEYNEP BİNT-İ CAHŞ'LA EVLENMESİ

HİCRETİN BEŞİNCİ YILINDA MEYDANA GELEN OLAYLAR

BU DÖNEMİN ÖZETİ

● *Çevredeki kabilelerin yağmacılık yapmak ve Medine'ye saldırmak amacıyla büyük bir topluluk oluşturduğu haberi Resulullah (a.s.)'a ulaşınca; Resulullah (a.s.) rebiulevvel ayının yirmi beşinci günü, müslümanlardan bin kişilik bir ordunun başında, Şam bölgesine yakın Dûmetu'l-Cendel'e doğru hareket etti. Onlara baskın yapıp bazılarını esir aldı, diğerleri kaçtı. Burada bir süre kaldı. Seriyyeler düzenledi ve etrafa ordular gönderdi. Daha sonra Uyeyne bin Hısn ile anlaşma yapıp Medine'ye geri döndü.*

● *Beşinci yılın şevval ayında, Arap Yarımadasının o zamana kadar çıkardığı en büyük ordu, Kureyş'in öncülüğünde ve Medine yahudilerinin onayıyla, Medine üzerine yürüdü. Kureyş müşrikleri, onbin dolaylarında savaşçı toplamayı başarıp Medine'yi kuşattı. Beni Kurayza yahudilerinin de hiyanetiyle Medine üzerine tüm gücüyle çullandı. Bu kuşatma bir aydan fazla sürdü. Ama Cenab-ı Allah müşriklerin kendi tuzaklarını kendi başlarına çevirdi.*

● *Resulullah (a.s.), kuşatmadan kurtulup Medine'ye döndüğü gün, Kurayzaoğulları üzerine yürümek için hazırlık yaptı ve üçbin kişilik bir kuvvetle onları kuşattı. Yirmibeş günlük kuşatmadan sonra Resulullah (a.s.)'ın hükmüne boyun eğdiler.*

● *Aynı yılın zilhicce ayında Resulullah (a.s.) Hayber'e bir müfreze gönderdi. Ahzab'ın toplanmasında ve onlara yardım etmede rolü bulunan Sellam bin Ebi'l-Hukayık öldürüldü. O, Resulullah*

(a.s.)'ı çok rahatsız etmişti.

● *Yine bu yıl içinde, Resulullah (a.s.), Ebu Süfyan'ın kızı Ümmü Habibe ve Zeynep binti Cahş (r.a.) ile evlendi. Hicab ayeti (Kadınların örtünmelerini emreden ayet) Zeynep (r.a.)'in düğün gününün sabahı indi. Bu olay, İslamda kadın-erkek ilişkilerini pekiştiren toplumsal bir hareketti.*

DUMETÜL CENDEL GAZVESİ

● *Dûmetül Cendel gazvesi, dördüncü yıldaki askeri harekatın bir devamıydı. Bununla Medine çevresinde her bölgede askeri harekata geçilmişti. Böylece müslümanların askeri harekatı her tarafta duyulmuş oluyordu. Bu gazvede, Uyeyne bin Hısn ile anlaşma yapılarak askeri harekatla siyasi faaliyet birleşiyordu. Bir taraftan Uhud ve Maune kuyusunda meydana gelen olaylar, diğer yandan da bu hareketler oluyordu.*

Yeni konuların doğurduğu gelişmeler güçlü bir düşmanlık hareketini ortaya koydu. Bu hareket, müslüman olmayanları tek bir hedef üzerinde toplamaya yöneltti. Yeni hedef; müslümanların ve İslamın kökünü kazımaktı. Her tarafta hazırlık hareketiyle karşılaşıldı. Kureyş, dördüncü yılda söz vermesine rağmen, Bedir'e gelmedi. Gatafan ve diğer arap kabileleri bir kaç kez Resulullah (a.s.)'ın hücumlarına hedef oldu. Yahudiler için de akınlar olmuştu. Şirk ve küfür güçleri ansızın Resulullah (a.s.)'a karşı meydan okudu. Resulullah (a.s.)'ın üzerine büyük bir orduyla yürüdü. Bir tarafta kafirlerin grafik çizgisi doruğa ulaşıyor, öbür taraftan müslümanlara yapılan zulüm zirveyi zorluyordu.

Resulullah (a.s.) düşmanların, kendine karşı toplanmalarına fırsat vermiyordu. Ama onlar direnç gösteriyor ve bir araya geliyorlardı. Aralarına bozgunluk sokarak dağıtmaya çalışılıyordu. Ve bir süre sonra Allah (c.c.) da onlara bir farahlık veriyordu. Burada Resulullah (a.s.)'ın askeri siyasetinde bir yenilik görüyoruz. Resulullah (a.s.) askerinin azlığı, düşmanın çokluğu sebebiyle müşriklerle karşı karşıya gelmemeye özen gösteriyordu. Bu durum önümüze bir problem yumağı seriyor. Ahzab'ın saldırısı sonuçsuz kaldıktan sora, Resulullah (a.s.) en kritik anda anlaşmayı bozan Kurayzaoğulları yahudilerine yöneliyordu. Bu olayın ayrıntılarını ileride göreceğiz.

● *Ahzab ve Kurayza gazveleri Kur'an-ı Kerimde kaydedilmiştir. Yine Kur'an bu münasebetle evreni kuşatan ölümsüz prensipler kaydetmiştir. Kur'an'ın Ahzab ve Kurayza gazvelerini kaydetmesi, Kur'an'ın kendi üslûbu çerçevesindedir. Müslümanlar, devamlı olarak kendi yurtlarında ve kendi evlerinde baskına uğruyor, tümüyle müşriklerin hedefi oluyorlardı. Halbuki düşmanlar, İslam topraklarında yaşayan gayr-i müslimleri, zulme ve haksızlığa uğrayan kişiler olarak değerlendirmişlerdir. Kur'an-ı Kerimin Ahzab ve Kurayza hadiselerini ele alması daha önce de söylediğimiz gibi asırlar boyu ümmete ders olması ve ışık tutması içindi.*

● *Bu yönüyle biz, İslam ümmetinin sosyal ve yasal yapılanma hareketinin gelişim gösterdiğini, oğul edinme sisteminin çöktüğünü ve kadınlar için örtünmenin farz kılındığını görüyoruz.*

Bu olayları, önemine binaen dört bölümde ele alıyoruz.

1. Bölüm: Dûmetul Cendel savaşı,

2. Bölüm: Ahzab ve Kurayza savaşı,

3. Bölüm: Abdullah bin Atik (r.a.)'le, Ebu Rafi'yi öldürmek için düzenlenen harekat,

4. Bölüm: Hz.Peygamber (a.s.)'in Zeyneb bint-i Cahş (r.a.) ile evlenmesi.

DUMET'ÜL CENDEL GAZVESİ

İbnü'l-Kayyım, 'Zadü'l-Mead'da bu gazve ile ilgili olarak şöyle der:

"Bu kelimenin ilk harfi olan "dâl" harfi "zamme-ötre" ile harekelidir. Bu harfin "fetha - üstün" ile harekelenmesi halinde başka bir yer olur. Resulullah (a.s.)'a Dumetü'l-Cendel halkının büyük bir topluluk oluşturup, Medine'ye baskın yapmak istedikleri haberi ulaşınca, hicretin beşinci yılı rebiülevvel ayında oraya doğru hareket etti. Dumetü'l-Cendel, Medine'ye onbeş günlük, Şam'a beş günlük uzaklıktadır. Resulullah (a.s.), Medine'ye Sibe bin Urfuta el-Gıffari'yi vali bıraktı. Bin kişilik bir ordunun başında, yanına Uzreoğullarından Mezkur denilen bir kılavuz alarak yola çıktı. Onlara yaklaşınca bir sürprizle karşılaştılar. Halktan hiç kimse yoktu ve herkes kaybolmuştu. Hayvanların ve davarların izleri görüldü, sürülere ve çobanlara el konuldu. Ele geçenler esir edildi, kaçanlar ise kurtuldular.

Dumetü'l-Cendel halkına haber ulaşınca, halk etrafa dağıldı. Resulullah (a.s.) onların sahasında konakladı. Fakat orada hiç kimseyi bulamadı ve bir süre kaldı. Etrafa müfrezeler saldı ve askerler gönderdi. Ama onlardan hiç kimseyi ele geçiremedi. Resulullah (a.s.), bu sefer sırasında Uyeyne bin Hısn ile barış sözleşmesi yaparak Medine'ye geri döndü."

İbn-i Kesir ise, el-Bidaye ve'n-Nihaye adlı eserinde şunları kaydeder:

" Resulullah (a.s.), Dumetü'l-Cendel'e yaklaşınca, kılavuz, Temimoğullarının otlağa yayılmış deve sürülerini haber verdi. Yürüyüşe devam edip, sürülere ve çobanlara el koydu. Yakalayabildiklerini esir aldılar, kaçanlar ise kurtuldular. Bu haber Dumetü'l-Cendel halkına ulaşınca, etrafa dağıldılar. Resulullah (a.s.) onların sahasına karargah kurdu. Fakat onlardan hiç kimseyi bulamadı. Orada bir süre kaldı, etrafa müfrezeler gönderdi. Sonra müfrezeler geri geldiler. Muhammed bin Mesleme, onlardan bir adamı yakalayıp Resulullah (a.s.)'a getirdi. Resulullah (a.s.) onu sorguya çekip arkadaşları hakkında bilgiler aldı.

O da arkadaşlarının bir gün önce kaçtıklarını söyledi. Resulullah (a.s.) ona müslüman olmasını teklif etti, o da müslümanlığı kabul etti. Resulullah (a.s.) da Medine'ye döndü."

Vakıdi de şöyle der:

"Hz.Peygamber (a.s.)'in Dumetü'l-Cendel'e hareketi beşinci yılın rebiülevvel ayında olmuştu. Resulullah (a.s.) seferde iken Sa'd bin Ubade'nin annesi vefat etti. Oğlu ise Resulullah (a.s.)'la birlikte gazvede idi."

Ebu İsa el-Tirmizi, 'Camiu's Sahih'inde şu rivayeti kaydeder:

"Said bin el-Müseyyeb'den rivayet edilmiştir: " Resulullah (a.s.) (Medine'de) yok iken Sa'd'ın annesi öldü ve gelince ona cenaze namazı kıldırdı. Aradan bir ay geçmişti."(1)

HENDEK SAVAŞI VE KURAYZA GAZVESİ

İbn-i Kayyım, 'Zadü'l-Mead'da şunları kaydeder:

"Hendek savaşının sebebi şuydu: Yahudiler, müşriklerin Uhud gününde, müslümanlara karşı elde ettikleri başarıyı görüp; Ebu Süfyan'ın müslümanlarla savaşmak için sözleştiğini ve bu amaçla yola çıktığını, sonra da geri döndüğünü öğrenince, ileri gelenlerinden, Sellam bin Ebi'l-Hukayık, Sellam bin Mişkem, Kinane bin Rabi ve diğerleri Mekke'ye gidip, Kureyş'i Hz.Peygamber (a.s.) efendimizle çarpışmaga kışkırttılar. Bu konuda bizzat kendilerinin yardımda bulunacaklarına söz verdiler. Kureyş, onların bu teklifini kabul etti. Yahudi liderleri sonra Gatafan kabilesine gittiler ve onlara da aynı teklifte bulundular. Onlar da bu teklifi olumlu buldular. Ondan sonra tüm arap kabilelerini dolaşarak aynı teklifi yaptılar. Arap kabileleri de bu teklife "evet" dediler. Kureyş, başlarında komutan olarak Ebu Süfyan'ın bulunduğu dört bin kişlik bir orduyla yola çıktı. Süleymoğulları da Merruzzehran'da onlara katıldı. Esedoğulları, Feraze, Eşca ve Mürreoğulları da Kureyş ordusuyla birleşti. Gatafanlılar da geldiler. Komutanları Üyeyne bin Hısn idi. Hendek savaşında kafir ordusunun sayısı onbin kişiye ulaşmıştı.

Resulullah (a.s.), onların gelişini duyunca, Sahabe-i Kiramla istişare etti. Selman el-Farisi, düşmanla Medine arasına engel olacak bir hendek kazılması teklifinde bulundu. Resulullah (a.s.) bu teklifi olumlu bulup, çalışmaya başlanmasını emretti. Müslümanlar hemen işe başladılar. Kazı işinde Hz.Peygamber (a.s.) bizzat çalıştı. Düşman hücumunun yakın olmasından dolayı acele ettiler. Hendek kazma olayı Resulullah (a.s.)'ın Peygamberlik mûcizelerinden ve risalet belirtilerinden biriydi. Bu mucizevi olayları tevattür derecesine varmıştır. Hendek, müslümanların arkasına Sal dağının önüne kazılmıştı. Müslümanlarla kafirler arasında, bir engel oluşturuyordu."

Ebu'l-Hasan en-Nedvi bu konuda şunları söylüyor:

"Medine'nin kuzey doğusundan batısına kadar hendek kazılmıştı. Hendek'-

in doğu sınırı Vakım karataşlığı tarafında, batı sınırı da Buthan vadisi'nin batı kısımlarındaydı. Çünkü burada Vebre karataşlığı ve Bah karataşlığı bulunuyordu. Hendek savaşıyla ilgili haritaya baktığımızda bunu daha iyi anlarız.

Resulullah (a.s.), hendek kazı işini, ashabı arasında bölüştürmüştü. Her on kişiye kırk zira(1) düşüyordu. Hendeğin uzunluğu dört bin zira civarında, derinliği ise yedi ile on zira, genişliği de dokuz zira ve yer yer daha fazlaydı."

İbn-i Kayyım şöyle der:

"Kurayza yahudileri yaptıkları sözleşmeyi çiğnediler. Bu durum müslümanların çok ağırına gitti. Hz.Peygamber (a.s.) üçbin kişilik bir kuvvetle şehri savunmaya çıktı. Dağı arkalarına aldılar, önlerinde de hendek vardı.

Müşrikler, Resulullah (a.s.)'ı tam bir ay süre ile muhasara ettiler. Cenab-ı Hak müşriklerle müslümanların arasına hendeği engel çıkardığı için aralarında herhangi bir çatışma olmadı.

Fakat Amr bin Abdud ve beraberindeki Kureyş süvari birliği, Hendek'e doğru ilerlediler. Hendek'in kıyısında durunca: "Bu bir tuzaktır, araplar bunu biliyorlardı." dediler. Sonra hendeğin dar yerlerini araştırdılar ve oradan hücum ettiler. Atlarıyla Sel dağıyla hendek arasındaki kıraç yerden hücuma geçtiler. Teke tek dövüşmeye çağırdılar. Ali bin Ebi Talib (r.a.), Amr'la dövüşmek için ileri atıldı. Onunla kıyasıya dövüştüler. Cenab-ı Allah, Hz.Ali (r.a.)'nin eliyle onun canını aldı. Amr, müşriklerin yiğitlerinden ve kahramanlarından idi. Geri kalanlar da yenilgiye uğrayıp arkadaşlarının yanına kaçtılar. Hendek savaşında müslümanların parolası: "Hâ mim, lâ yunsarun" idi."

Muhammed Gazzali, 'Fıkhussiyre'sinde şunları söylüyor:

"Musa bin Ukbe anlatıyor: "Müşrikler, müslümanları ordularının kuşattığı bir kale haline getirdiler. Yirmi gün kadar kuşatma devam etti. Kuşatmayı her taraftan sürdürdüler. Beldeyi işgal edip edemedikleri artık bilinmez hale geldi."

Hz.Peygamber (a.s.)'in evine(2) kuvvetli bir müfreze gönderdiler. Peygamber efendimizin etrafında pervane dönen müslümanlar onlara karşı sabahtan akşama kadar kıyasıya çarpıştılar. İkindi namazı yaklaştığında Peygamberimiz (a.s.)'in evine yaklaştılar. O gün ne Hz.Peygamber (a.s.), ne de ashabından biri gönül rahatlığı içinde namaz kılamamışlardı.

Geceyle birlikte ortalık kararmaya başladı. Müşrikler geri çekildi. O sırada Resulullah (a.s.) şöyle buyurdu:

"Bizi ikindi namazımızdan alıkoydular. Allah onların karınlarını ve kalble-

---

1) Zira: Bir kol uzunluğu.

2) Resulullah (c.s.)'ın evinden maksad, konakladığı yerdir.

rini ateşle doldursun."(1)

İbn-i Kayyım şöyle diyor:

"Bu hal, müslümanların aleyhine uzayınca, Resulullah (a.s.) Uyeyne bin Hısn ve Gatafan'ın reisi Haris bin Avf'a, kabileleriyle birlikte çekip gitmek şartıyla Medine hurmalarının üçte birine karşılık barış yapmak istedi. Pazarlık buna göre cereyan etti. Bu sırada Resulullah (a.s.) bu konuyu Sa'd bin Muaz ve Sa'd bin Ubade ile istişare etti. Onlar da: "Ya Resulullah! Eğer Allah bunu sana emrettiyse, başımızın gözümüzün üstüne, bize itaat etmek düşer. Yok eğer bunu bizim için yapıyorsan bizim buna ihtiyacımız yoktur..." dediler.

Sonra Aziz ve Celil olan Allah, bu büyük imtihanı, Nuaym bin Mes'ud'un tuzağıyla, kalblerine korku düşürmek ve rüzgarı musallat etmek suretiyle sona erdirdi ve ahzab (müşrik kabileler) çekip gitti."

İbnü'l-Kayyım devamla şöyle der:

"Allah, müşriklerin üzerine rüzgardan bir ordu gönderdi. Bu fırtına onların çadırlarını yerle bir etti. Ne bir kazan ne bir ateş ve ne de bir sığınak bıraktı. Allah (c.c.)'ın meleklerinden oluşan ordusu, onları korkunç şekilde sarsıyor, kalblerine korku ve endişe salıyordu. Resulullah (a.s.), Huzeyfe bin el-Yeman'ı haber getirmek üzere gönderdi. Huzeyfe (r.a.), onların yolculuk için hazırlık yaptıklarını ve bu durumlarını görünce, hemen Resulullah (a.s.)'ın yanına döndü ve müşriklerin gitmek üzere olduklarını haber verdi. Resulullah (a.s.) sabahlayınca, Cenab-ı Allah'ın, düşmanı kendi öfkesiyle defettiğini ve onların hiç bir şey elde edemediklerini gördü. Allah, düşmanların saldırısından O'nu korumuş, vadini yerine getirmiş, ordusunu yüceltmiş, kuluna (Hz.Peygamber'e) yardım edip zafere erdirmiş ve tek başına ahzabı (tüm müşrik kabilelerini) yenilgiye uğratmıştır. Resulullah (a.s.) bunun üzerine Medine'ye girdi ve silahını bıraktı. Ümmü Seleme'nin evinde gusül almakta iken Cebrail (a.s.) gelerek: "Ey Allah'ın Resulü! Silahını çıkardın mı? Melekler henüz silahlarını bırakmadılar. Kalk, onların üzerine yürü (Kurayzaoğulları yahudilerini kasdediyor)" dedi. Hz. Peygamber (a.s.) hemen halka: "İşiten ve itaat eden kişi, ikindi namazını Beni Kurayza yurdundan başka bir yerde kılmasın!" diye seslendi. Müslümanlar zaman kaybetmeksizin yola çıktılar. Kurayza ve Hendek savaşlarında müslümanlardan on kişiye yakın şehid olmuştu.

Kurayzaoğulları, Resulullah (a.s.)'a en çok düşman olan ve küfürde en ileri giden yahudi kabilesiydi. Bundan dolayı diğer yahudi kardeşlerinin başına gelmeyenler, bunların başına geldi.

---

1) Buhari (8/195), 65-Kitab-ı Tefsir, Bab: 42
Müslim: (1/437), 5-Kitabu'l-Mesacid ve Mevadussalat Bab: 36

Kurayzaoğulları gazvesinin sebebi şuydu:

Resulullah (a.s.) Hendek savaşına çıktığı zaman -Kurayzaoğulları henüz barışı ihlal etmemişlerdi- Huyey bin Ahtab, Kurayzaoğullarına gelip onlara şöyle dedi: "Ben size zamanın izzetini ve Kureyş'in ilderini, Gatafan'ın kumandanlarını getirdim. Sizler silah ve güç sahibi kişilersiniz. Geliniz Muhammed'le uğraşalım ve onun işini bitirelim." Kurayzaoğullarının reisi ona: "Vallahi, sen zamanın zilletini ve suyu kurumuş bir bulut getirmişsin. O bulut gürler ve şimşek çakar ama içinde bir şey yoktur" dedi. Huyey, onu kandırmaya çalıştı ve ona bazı vaadlerde bulundu. Sonunda kaleye girmeye razı etti. Resulullah (a.s.)'la olan anlaşmayı bozdular ve ona karşı açıkça harekete geçtiler. Bu haber, Resulullah (a.s.)'a ulaşınca, durumu öğrenmek için bir adam gönderdi. Giden kişi, onların anlaşmayı bozduklarını gördü ve gelip Resulullah (a.s.)'a haber verdi. Bunun üzerine Resulullah (a.s.) tekbir getirip: "Ey müslümanlar topluluğu! Müjdeler olsun!" buyurdu."

Yukarıda geçtiği gibi ahzab (müşrik kabileler) geçip gitti. Resulullah (a.s.) Kurayza'yı kuşatma altına aldı. Kurayza yahudileri sonunda Resulullah (a.s.)'ın kararına razı oldular. Resulullah (a.s.) onlar hakkında Sa'd bin Muaz'ı hakem tayin etti. Sa'd, cahiliyye döneminde onların dostları olan Evs kabilesindendi. Sa'd; erkeklerin öldürülmesini, çocukların esir alınmasını ve mallarının ganimet olarak taksim edilmesini teklif etti. Resulullah (a.s.) onun bu kararını hemen uyguladı."

Kurayza gazvesinden söz ederken, Şeyh Ebu'l-Hasan en-Nedvi, Resulullah (a.s.) ile Kurayzaoğulları arasında bulunan anlaşmaları hatırlatmıştır. Nitekim O, Resulullah (a.s.)'ın yaptığı işin halihazırdaki Tevrat hükümlerinin dışında olmadığını hatırlatmıştır. O, bu hatırlatmayı, yahudileri öne sürebilecekleri eleştiri ihtimalini reddetmek için yapmıştır.

En-Nedvi bu konuda şunları söylemektedir:

" Resulullah (a.s.) Medine'ye geldiği zaman, ensar ile muhacirler arasında yazılı bir metin imzaladı. O metinde yahudiler ile de sözleşip anlaşma yaptı. Resulullah (a.s.) o belgede onların mali ve dini dokunulmazlıklarını kabul etti. Onların şartlarını kabul edip onlara da bazı şartlar koştu. O metinde şu maddeler yer almaktadır:

"Yahudilerden bize tabi olanlar zulme uğramaksızın ve onların düşmanlarıyla yardımlaşmaksızın yardım ve arka çıkmamıza hak kazanacaklardır... Hiç bir müşrik, bir Kureyşli'nin mal ve canını himayesi altına alamaz ve hiç bir mümine bu hususta engel olamaz. Yahudiler, savaşa devam ettikleri sürece mü'minlerle beraber harcama yaparlar. Yahudi kabileleri mü'minlerle birlikte bir toplulukturlar.. Yahudilerin dinleri kendilerine, mü'minlerin dinleri de kendilerinedir. Gerek mevlaları ve gerekse bizzat kendileri buna dahildirler."

Yine aynı belgede şu ifadeler yer almaktadır:

"Bu sahifede gösterilen kişilere savaş açanlara karşı onlar kendi aralarında yardımlaşacaklardır. Onlar, arasında hayırhanlık ve iyi davranış bulunacaktır. Yesrib (Medine)'e saldıracak kişilere karşı onlar (müslümanlarla yahudiler) yardımlaşacaklardır."

Kurayzaoğullarının lideri Ka'b bin Esed el-Kurazi: "Ben Muhamed'den doğruluk ve vefakarlıktan başka bir şey görmedim." dedikten sonra, yahudi Huyey bin Ahtab -Nadiroğullarının reisiydi- Kurayzaoğullarını anlaşmayı bozma ve Kureyş'ten yana olma konusunda ikna etti.

Ka'b bin Esed anlaşmayı bozdu ve Resulullah (a.s.)'la kendi arasında bulunan anlaşmadan uzaklaştı.

Resulullah (a.s.)'ın Kurayzaoğullarına yaptığı bu uygulama, savaş politikasının ve arap kabileleriyle yahudi kabilelerinin karakterlerinin gerektirdiği bir durumdan dolayıydı. Ahidlerle ve sözleşmelerle oynayanlara ceza niteliğinde kalıcı bir ders, kendilerine ve kendilerinden sonrakilere bir ceza olması gerekirdi."

R.V.C. Bodley: 'Peygamber Muhammed'in Hayatı' adlı kitabında şunları söyler:

"Hz.Muhammed (a.s.), arap köylerinde yalnızdı. Bu bölgeler alan bakımından Amerika Birleşik Devletlerinin üçte biri kadardı. Oradaki insan sayısı beş milyona ulaşıyordu... Hz.Muhammed (a.s.) kendi emrine boyun eğen bir ordusu yoktu ve sayısı üçbin askeri geçmeyen bir orduya sahipti. Üstelik bu, tam olarak silahla donatılmış bir ordu değildi. Hz.Muhammed (a.s.) bu davada (Kurayzaoğullarına) zayıflık gösterseydi veya Kurayzaoğullarını cezalandırmadan işledikleri hiyanet suçunu görmemezlikten gelseydi, Arap Yarımadası'nda İslam kalmayacaktı. Yahudileri kılıçtan geçirme operasyonu ani bir şekilde yapılmıştı. Bu olay, dinler tarihinde kendi türünden tek olay değildir. Bu operasyonun, müslümanlar açısından haklı gerekçeleri vardır.

Şimdi arap ve yahudi kabilelerinin bir hiyanete veya antlaşmayı bozmaya girişmeden önce defalarca düşünmeleri gerekmektedir. Çünkü hiyanetin veya ahdi bozmanın kötü sonuçlarını anlamış ve Muhammed (a.s.)'in istediğini yapabilecek bir güce sahip olduğunu gözleriyle görmüş oldular.

Medine'deki yahudi kabilelerinin sonuncusunun da işinin bitirilmesinden sonra, nifak karargahı ve münafıkların sinsi çalışmaları zayıflık psikolojisi içine girmişti. Bu olay, onların maneviyatlarına etki etti ve onlardaki güven umutlarını ortadan kaldırdı. Çünkü Kurayzaoğulları, onların en büyük sığınaklarının sonuncusuydu."

Dr.İsrail Wilfenson, Kurayzaoğulları gazvesi üzerine yaptığı yorumda şun-

ları söylüyor:

"Kurayza savaşından sonra, münafıkların sesleri kısıldı. Artık onların, Peygamberin ashabının iradesine ters düşen ne sözleri, ne de hareketleri kaldı. Halbuki daha önce olmadık şeyler yapıyorlardı.

Kurayzaoğullarının yaptıkları ihanetin cezasını, İsrailoğullarının şeriatındaki savaş kanunu da onaylamaktadır.

Tevrat'ın "Tesniye' bölümünde (Bab: 20/10-15) şunlar yer almaktadır:

"Savaşmak için bir şehre yaklaştığın vakit, oranın halkını barışa çağır. Barışı kabul ederlerse ve kapılarını sana açarlarsa, orada bulunan tüm halk senin emrinin altına girer ve senin hizmetçilerin olurlar. Eğer seninle barış yapmayıp, savaşa girişirlerse, o şehri muhasara et. Tanrın olan Rab, onu senin eline verdiği zaman, onun her erkeğini kılıçtan geçireceksin. Ancak kadınları, çocukları, hayvanları ve şehirde bulunan her şeyi, bütün malı kendin için ganimet olarak alacaksın. Tanrın olan Rabbinin sana verdiği düşmanlarının mallarını yiyeceksin."

İsrailoğullarının, Peygamberler döneminde uyguladıkları adetleri buydu. Yine Tevrat'ta şunlar yer almaktadır:

"Rabbin Musa'ya emrettiği gibi Midyan'a karşı cenk ettiler ve her erkeği öldürdüler. Ve onlardan öldürülmüş olanlar arasında, Midyan kralları, Eviyi, Rakem'i, Tsru, Huru, Reba'yı Midyan'ın beş kralını öldürdüler; Baur oğlu Bel'am'ı da kılıçla öldürdüler. İsrailoğulları, Midyan kadınlarını ve onların çocuklarını esir aldılar, bütün hayvanlarını, sürülerini ve mallarını ganimet ettiler, içinde oturdukları bütün şehirlerini, obalarını ateşe verdiler." (Bab: 31/7-10)

Bunlar, Hz.Musa (a.s.) döneminde ve onun muvafakatı ile olmuştur. Yine Tevrat'ta şu ifadeler yer almaktadır: "Musa ile kahin Elazar ve cemaatın bütün beyleri onları karşılamak için ordugahın dışarısına çıktılar. Ve cenk hizmetinden gelen ordunun zabitlerine, binbaşılara, yüzbaşılara karşı Musa öfkelendi ve onlara şöyle dedi: "Bütün kadınları sağ mı bıraktınız?" (Sayılar: Bab: 31/13-16)

HENDEK SAVAŞI HAKKINDAKİ RİVAYETLER

٤٤٧ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: اِحْتَفَرَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ الْخَنْدَقَ، وَأَصْحَابُهُ قَدْ شَدُّوا الْحِجَارَةَ عَلَى بُطُونِهِمْ مِنَ الْجُوعِ، فَلَمَّا رَأَى ذٰلِكَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «هَلْ دَلَلْتُمْ عَلَى أَحَدٍ يُطْعِمُنَا أَكْلَةً» قَالَ رَجُلٌ: نَعَمْ، قَالَ: «أَمَالا فَتَقَدَّمْ فَدُلَّنَا عَلَيْهِ» فَانْطَلَقُوا إِلَى الرَّجُلِ فَإِذَا هُوَ فِي الْخَنْدَقِ يُعَالِجُ نَصِيبَهُ مِنْهُ، فَأَرْسَلَتِ امْرَأَتُهُ

أَنْ جِئْ فَإِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَدْ أَتَانَا، فَجَاءَ الرَّجُلُ يَسْعَى فَقَالَ: بِأَبِي وَأُمِّي، وَلَهُ مَعْزَةٌ وَمَعَهَا جَدْيُهَا فَوَثَبَ إِلَيْهَا، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «اَلْجَدْيَ مِنْ وَرَائِنَا» فَذَبَحَ الْجَدْيَ وَعَمَدَتِ امْرَأَتُهُ إِلَى طَحِينَةٍ لَهَا فَعَجَنَتْهَا وَخَبَزَتْ فَأَدْرَكَتِ الْقِدْرُ فَتَرَدَّتْ قَصْعَتَهَا فَقَرَّبَهَا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَأَصْحَابِهِ، فَوَضَعَ النَّبِيُّ ﷺ إِصْبَعَهُ فِيهَا فَقَالَ: «بِسْمِ اللَّهِ اللَّهُمَّ بَارِكْ فِيهَا، اِطْعَمُوا» فَأَكَلُوا مِنْهَا حَتَّى صَدَرُوا وَلَمْ يَأْكُلُوا مِنْهَا إِلاَّ ثُلُثَهَا وَبَقِيَ ثُلُثَاهَا، فَسَرَّحَ أُولَئِكَ الْعَشَرَةَ الَّذِينَ كَانُوا مَعَهُ «اَنِ اذْهَبُوا وَسَرِّحُوا إِلَيْنَا بِعِدَّتِكُمْ»، فَذَهَبُوا وَجَاءَ أُولَئِكَ الْعَشَرَةُ فَأَكَلُوا مِنْهَا حَتَّى شَبِعُوا، ثُمَّ قَامَ وَدَعَا لِرَبَّةِ الْبَيْتِ وَسَمَّتَ عَلَيْهَا وَعَلَى أَهْلِ بَيْتِهَا ثُمَّ تَمَشَّوْا إِلَى الْخَنْدَقِ فَقَالَ: «اِذْهَبُوا بِنَا إِلَى سَلْمَانَ» فَإِذَا صَخْرَةٌ بَيْنَ يَدَيْهِ قَدْ ضَعُفَ عَنْهَا، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ لأَصْحَابِهِ: «دَعُونِي فَأَكُونَ أَوَّلَ مَنْ ضَرَبَهَا، فَقَالَ: بِسْمِ اللَّهِ» فَضَرَبَهَا فَوَقَعَتْ فِلْقَةٌ ثُلُثُهَا فَقَالَ: «اَللَّهُ أَكْبَرُ قُصُورُ الرُّومِ وَرَبِّ الْكَعْبَةِ» ثُمَّ ضَرَبَ بِأُخْرَى فَوَقَعَتْ فِلْقَةٌ فَقَالَ: «اَللَّهُ أَكْبَرُ قُصُورُ فَارِسَ وَرَبِّ الْكَعْبَةِ» فَقَالَ عِنْدَهَا الْمُنَافِقُونَ: نَحْنُ نُخَنْدِقُ عَلَى أَنْفُسِنَا وَهُوَ يَعِدُنَا قُصُورَ فَارِسَ وَالرُّومِ.

447- Taberani, İbn-i Abbas (r.a.)'dan şöyle rivayet etmiştir:

"İbn-i Abbas dedi ki: " Resulullah (a.s.) hendeği kazdığı sırada, ashabı açlıktan dolayı karınlarına taş bağlamışlardı. Resulullah (a.s.) bunu görünce:

"Bizi, yemek yedirecek birine götürür müsünüz?" buyurdu. Orada bulunanlardan biri: "Evet" dedi. Peygamberimiz de: "Hayır, sen öne geç bizi ona götür" buyurdu. Doğru adama gittiler. Bir de ne görsünler: Adam gitmiş, hendekte kendi payına düşen yeri açmaya uğraşıyor. Hemen hanımı ona: " Resulullah (a.s.) bize geldi" diye haberci gönderdi. Adam koşarak geldi ve: "Anam, babam sana feda olsun" dedi. Adamın bir keçisi, bir de yanında oğlağı vardı. Adamcağız keçiyi tuttu. Bunun üzerine Hz.Peygamber (a.s.): "Arkamızdaki oğlağı yakala!" dedi. Adam da hemen oğlağı kesti. Hanımı da un öğütüp hamur mayalayarak ekmek pişirdi. Çömleğin içindeki et de pişti. Çanağın içine koyup tirit yaptı ve Resulullah (a.s.)'la ashabına yaklaştırdı. Resulullah (a.s.) parma-

---

447- Taberani, Mucemü'l-Kebir (11/376). Haysemi, Mecma üz-Zevaid: (6/13)

ğını onun içine koyup: "Bismillah, Allah'ım onu bereketlendir. Haydi yiyiniz" buyurdu.

Doyuncaya kadar ondan yediler. Yemeğin üçte birini yemişlerdi, üçte ikisi artmıştı. Resulullah (a.s.) yanında bulunan bu on kişilik gurubu gönderdi ve onlara: "Gidiniz ve sayınız kadar bize adam gönderiniz." buyurdu. Onlar gittiler ve diğer on kişilik gurub geldi. Onlar da doyuncaya kadar yemekten yediler. Sonra Resulullah (a.s.) ayağa kalktı ve ev sahibesini çağırdı. Ona ve ev halkına "Allah'a ısmarladık" diyerek yola koyuldu. Hendeğe doğru yürüdüler.

Peygamber efendimiz: "Bizi Selman'a götürünüz!" diye buyurdu. Birdenbire Selman'ın (Hendekte) önünde bir kaya parçasının olduğunu ve ona karşı aciz kaldığını gördü. Hz. Peygamber (a.s.) "Bırakınız ona ilk vuran ben olayım" dedi. "Bismilah" diyerek kayaya vurdu ve kayanın üçte biri parçalandı. Resulullah (a.s.): "Allahu Ekber! Kabe'nin Rabbine andolsun ki, Bizansın sarayları göründü." dedi. Sonra bir darbe daha indirdi, yine taş parçalandı. Hz.Peygamber (a.s.): "Allahü Ekber! Kabe'nin Rabbine andolsun, İran'ın sarayları göründü" buyurdu. Orada bulunan münafıklar: "Kendimize hendek kazıyoruz, O kalkmış bize, Bizans ve İran'ın saraylarını va'dediyor!" dediler."

٤٤٨ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ عَمْرٍو قَالَ: اَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِالْخَنْدَقِ فَخَنْدَقَ عَلَى الْمَدِينَةِ فَقَالُوا: يَارَسُولَ اللَّهِ ﷺ إِنَّا وَجَدْنَا صَفَاةً لَانَسْتَطِيعُ حَفْرَهَا، فَقَامَ النَّبِيُّ ﷺ وَقُمْنَا مَعَهُ فَلَمَّا اَتَى اَخَذَ الْمِعْوَلَ فَضَرَبَ بِهِ ضَرْبَةً وَكَبَّرَ فَسَمِعْتُ هَدَّةً لَمْ اَسْمَعْ مِثْلَهَا قَطُّ، فَقَالَ: «فُتِحَتْ فَارِسُ» ثُمَّ ضَرَبَ اُخْرٰى وَكَبَّرَ فَسَمِعْتُ هَدَّةً لَمْ اَسْمَعْ مِثْلَهَا قَطُّ، قَالَ: «فُتِحَتِ الرُّومُ» ثُمَّ ضَرَبَ اُخْرٰى وَكَبَّرَ فَسَمِعْتُ هَدَّةً لَمْ اَسْمَعْ مِثْلَهَا قَطُّ، فَقَالَ: «وَجَاءَ اللَّهُ بِحِمْيَرَ اَعْوَانًا وَاَنْصَارًا».

448- Taberani, Abdullah bin Amr (r.a.)'dan şu şekilde rivayet etmiştir:

"Abdullah bin Amr şöyle demiştir: " Resulullah (a.s.) hendek kazılmasını emretti. Medine'nin civarına hendek kazıldı. Sahabe-i Kiram: "Ya Resulullah! Bir taşa rastladık ki, onu parçalayamıyoruz" dediler. Hz.Peygamber (a.s.) ayağa kalktı. Biz de O'nunla kalktık. Oraya gelince, balyozu eline aldı ve ona bir darbe indirdi. Tekbir getirdi, ben tam o sırada bir ses duydum. Şimdiye kadar onun gibisini duymamıştım.

Bunun üzerine, Peygamber Efendimiz (a.s.): "İran'ın kapıları açıldı" buyur-

448- Haysemi, Mecma üz-Zevaid (6/131)

du. Sonra bir darbe daha indirdi ve tekbir getirdi. Ben yine bir ses duydum. Şimdiye kadar öylesini duymamıştım. Hz.Peygamber (a.s.): "Bizans'ın kapıları açıldı" buyurdu. Tekrar bir darbe daha indirdi ve tekbir getirdi. Ben yine bir ses işittim. Asla öylesi bir ses duymamıştım. Bu sefer Hz.Peygamber (a.s.): "Allah gözümümün önüne Himyer'i, (Yemen'de bir şehir) getirdi..." buyurdu."

٤٤٩ــ رَوَى مُسْلِمٌ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ــ قَالَ: أَخْبَرَنِي مَنْ هُوَ خَيْرٌ مِنِّي ــ أَبُو قَتَادَةَ ــ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ لِعَمَّارٍ حِينَ جَعَلَ يَحْفِرُ الْخَنْدَقَ، وَجَعَلَ يَمْسَحُ رَأْسَهُ، وَيَقُولُ: «بُؤْسَ ابْنِ سُمَيَّةَ، تَقْتُلُكَ فِئَةٌ بَاغِيَةٌ» وَفِي رِوَايَةٍ: مَنْ هُوَ خَيْرٌ مِنِّي، وَلَمْ يُسَمِّهِ، وَفِي أُخْرَى وَيَقُولُ: «وَيْسَ، أَوْ يَاوَيْسَ ابْنِ سُمَيَّةَ».

449- Müslim, Ebu Said el-Hudri (r.a.)'den rivayet etmiştir:

"Ebu Said el-Hudri şöyle demiştir: "Bana, benden daha hayırlı olan zat (Ebu Katade) haber verdi: Resulullah (a.s.) hendek kazmaya başladığı zaman Ammar'ın başını eliyle okşayarak: "Ey Sümeyye oğlunun şiddetli musibeti! Seni bağiye (isyancı) olan bir cemaat öldürür." buyuruyordu."

Müslim'in başka bir rivayetinde(1): *"Benden daha hayırlı olan Ebu Katade haber verdi"* şeklindedir. Yine bir başka rivayette: *"Ey Sümeyye oğlunun şiddetli musibeti"* şeklindedir.

Bir Açıklama

Hendek gazvesinde bir çok mucize meydana gelmiştir. Onlardan o dönemde zuhur edenler olduğu gibi sonradan ortaya çıkanlar da olmuştur. Resulullah (a.s.)'ın ashabının gözleriyle gördüğü mucizeler de vardır. Bu mucizeler, o zaman, mü'minleri teskin edip yatıştırıyordu. Kıyamete kadar da mü'minleri teskin edecektir. Cabir (r.a.)'in evindeki yemeği çoğaltma olayı, Hendek savaşı sırasında meydana gelen mucizelerden biridir. Bu olayı, mucizeler babında ele alacağız.

Resulullah (a.s.)'ın kayayı parçalaması ve o esnada söylediği sözler de yine hendek mucizelerindendir. Yine Resulullah (a.s.)'ın Ammar'ı öldürecek olanları ve Kureyş'in tekrar kendileriyle savaşmayacağını haber vermesi de aynı mucizelerden sayılmaktadır.

449- Müslim (4/2235), 52-Kitabu'l-fiten ve eşratussaeh, Bab: 18

1) Müslim (4/2236), Aynı yer.

٤٥٠ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ عَنْ أَنَسٍ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ــ قَالَ: جَعَلَ الْمُهَاجِرُونَ وَالْأَنْصَارُ يَحْفِرُونَ الْخَنْدَقَ حَوْلَ الْمَدِينَةِ، وَيَنْقُلُونَ التُّرَابَ عَلَى مُتُونِهِمْ وَيَقُولُونَ:

نَحْنُ الَّذِينَ بَايَعُوا مُحَمَّدًا عَلَى الْجِهَادِ مَا بَقِينَا أَبَدًا

قَالَ: يَقُولُ النَّبِيُّ ﷺ وَهُوَ يُجِيبُهُمْ وَيَقُولُ: «اَللَّهُمَّ إِنَّهُ لَاخَيْرَ إِلاَّ خَيْرُ الْآخِرَةِ، فَبَارِكْ فِي الْأَنْصَارِ وَالْمُهَاجِرَةِ».

450- Buhari, Enes (r.a.)'den şöyle rivayet etmiştir:

"Enes (r.a.) şöyle dedi: "Muhacirler ile ensar, Medine etrafına hendek kazmaya ve sırtları üzerinde toprak taşımaya başladılar. Bu çalışma sırasında onlar:

"Biz hayatta kaldığımız sürece,

Söz vermişiz Muhammed'e,

İslam üzerinde sebat edeceğimize..." beytini söylüyorlardı.

Resulullah (a.s.) da onlara cevaben:

"Allah'ım! Ahiret hayatından başka hayır olmadığı muhakkak. Onun için Sen bu işi ensar ve muhacirler hakkında bereketli kıl!" diyordu."

Yine Buhari (1) Enes (r.a.)'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:

" Resulullah (a.s.), hendek kazılan yere geldi. Orada muhacirler ile ensarın soğuk bir kuşluk vaktinde hendek kazmakta olduklarını gördü. Onların yanlarında kendileri adına bu işi yapacak köleleri yoktu. Resulullah (a.s.) bunların çektikleri zorluğu ve açlığı görünce:

"Allah'ım; tam yaşama, ahiret yaşamasıdır.

Bunun için Sen ensara ve muhacirlere mağfiret eyle." beytini söyledi. Orada bulunan sahabeler de Resulullah (a.s.)'a cevap vererek:

"Biz hayatta kaldığımız sürece,

Söz vermişiz Muhammed'e

Cihad üzerinde sebat edeceğimize" dediler."

450- Buhari (7/392), 64-Kitabu'l-Meğazi, Bab: 29

1- Buhari (7/392) 64-Kitabu'l-Meğazi, Bab: 29l

٤٥١ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ عَنْ أَنَسٍ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ــ قَالَ: جَعَلَ الْمُهَاجِرُونَ وَالْأَنْصَارُ يَحْفِرُونَ الْخَنْدَقَ حَوْلَ الْمَدِينَةِ، وَيَنْقُلُونَ التُّرَابَ عَلَى مُتُونِهِمْ وَهُمْ يَقُولُونَ:

نَحْنُ الَّذِينَ بَايَعُوا مُحَمَّدًا عَلَى الْإِسْلَامِ مَا بَقِينَا أَبَدًا

قَالَ يَقُولُ النَّبِيُّ ﷺ وَهُوَ يُجِيبُهُمْ: «اَللَّهُمَّ إِنَّهُ لَا خَيْرَ إِلَّا خَيْرُ الْآخِرَةِ، فَبَارِكْ فِي الْأَنْصَارِ وَالْمُهَاجِرَةِ» قَالَ: يُؤْتَوْنَ بِمِلْءِ كَفَّيْنِ مِنَ الشَّعِيرِ، فَيُصْنَعُ لَهُمْ بِإِهَالَةٍ سَنِخَةٍ تُوضَعُ بَيْنَ يَدَيِ الْقَوْمِ وَالْقَوْمُ جِيَاعٌ وَهِيَ بَشِعَةٌ فِي الْحَلْقِ وَلَهَا رِيحٌ مُنْتِنٌ».

451- Buhari, Enes (r.a.)'den şöyle rivayet etmiştir:

"Enes bin Malik (r.a.) şöyle demiştir: "Muhacirlerle ensar, Medine etrafına hendek kazmaya ve sırtları ile toprak taşımaya başladılar. Bu çalışma sırasında onlar:

"Biz hayatta kaldığımız sürece,

Söz vermişiz Muhammed'e,

İslam üzerine sebat edeceğimize." beytini söylerlerdi.

Peygamber de onlara cevap vererek:

"Allah'ım! Ahiret hayatından başka hayır olmadığı muhakkaktır. Onun için Sen işi ensar ve muhacir hakkında bereketli kıl." beytini söyledi."

Enes dedi ki:

"Sahabilere o zaman avucum (yahut iki avuç) dolusu arpa getirilir, akabinde bu onlar için eksikliğinden tadı ve kokusu değişmiş et yağı ile pişirilip yemek yapılır ve topluluğun önüne konulurdu. Topluluk aç oldukları halde bu yağın sertliği ve bozuk tadı boğazda kalırdı. Bu yağın, hoşa gitmeyen bir de kokusu vardı."

٤٥٢ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ــ قَالَ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَوْمَ الْخَنْدَقِ يَنْقُلُ مَعَنَا التُّرَابَ، وَهُوَ يَقُولُ:

وَاللَّهِ لَوْلَا اللَّهُ مَا اهْتَدَيْنَا وَلَا صُمْنَا وَلَا صَلَّيْنَا

451- Buhari (7/39) 64-Kitabu'l-Meğazi, Bab: 29

452- **Buhari**, Bera bin Azib (r.a.)'den şöyle söylediğini rivayet etmiştir:

"Ben hendek kazma günü, Hz.Peygamber (a.s.)'i gördüm. O bizimle beraber toprak taşıyor ve şu beyitleri söylüyordu:

"Vallahi, eğer Allah hidayet etmeseydi,
Biz kendiliğimizden doğru yolu bulamazdık,
Ne namaz kılardık ve ne de oruç tutardık,
Düşmanlarla karşılaşırsak eğer,
Sen bizim üzerimize sekinet indiriver,
Ve ayaklarımızı sabit eyle!
Müşrikler üzerimize saldırmışlar da, bizim
Çekinmekte olduğumuz fitne ve fesadı aramıza
Sokmak istedikleri zaman, biz dayatmışızdır,
Kaçmamışızdır savaştan..." Bu sözlerle, sesini yükseltiyordu."

Müslim'in rivayetinde(1) şu ifade yer almaktadır: *"Toprak O'nun karnının beyazlığını örtmüş olduğu halde bu beyitleri söylüyordu..."*

Yine Buhari(2)'nin Berâ bin Azib (r.a.)'den şöyle bir rivayeti vardır: *"Bera (r.a.) dedi ki: "Hendek günü (toprak kazılırken) Hz.Peygamber (a.s.) toprak taşıyordu. Hatta karnını toprak örtmüş -yahut- karnı toza bulanmıştı..."*

Bir başka rivayette(3) şu fazlalık vardır: *".... Hatta tozlar O'nun karnının derisini benden perdelemişti. Peygamber'in göğsü çokça kıllıydı. İşte Peygamber, o halde toprak taşırken, Abdullah bin Revaha'nın şu kelimelerini şiir şeklinde okumakta olduğunu işittim: "Allah'a yemin ederim ki, biz doğru yolu bulamazdık..."*

Bera bin Azib, Peygamber (a.s.): *"Ebeynâ, Ebeynâ - Kaçmaz, dayatırız! Kaçmaz dayatırız!" kelimelerini söylerken sesini yükseltirdi" demiştir."*

452- Buhari (11/515), 82-Kitabu'l-Kader, Bab: 16
Müslim (3/1455) 32-Kitabu'l-Cihad, Bab: 44
1) Müslim (Aynı yer).
2) Buhari (7/399) 64-Kitabu'l-Meğazi, Bab: 29
3) Buhari (Aynı yer)

DERSLER VE ÖĞÜTLER

1- Komutanların önemli işlerde orduya bizzat katılmak suretiyle onlara yardım etmeleri ve yapmakla mükellef oldukları konularda onlara katkıda bulunmaları çok önemli bir özelliktir. Bu şekilde hareket etmek kendilerine güvenen büyük komutanların eski çağlardan beri süregelen özellikleridir. Bu şekilde davranmak aynı zamanda, komutanların orduyu kontrol etmelerini sağlar. Ama sözkonusu Hz.Muhammed (a.s.) olunca iş tamamen değişik bir şekil alıyor. O, yapmacık bir tavır takınmaya ihtiyaç hissetmiyor ve bunu tabii olarak yapıyor.

Hz.Muhammed (a.s.)'in ashabının ona gösterdikleri güven ve itimadın benzerine tarih şahid olmamıştır. Hendek içinde ashabıyla birlikte çalışması, O'nun sünneti ve yolu olmuştur. O'nun böyle yapması, Allah'a karşı kulluktan, samimiyetinden, saf yaratılışından kaynaklanıyordu. O, yapmacıklıktan ve kendini üstün görmekten uzaktı. Kusursuz bir fıtratın sahibiydi.

2- İş bölümü yapmak, çalışanları neşelendirip, gayretle çalışmalara devam etmek... İşin zorluğuna aldırmaksızın en yüksek gayreti sarfedeceklerine inandığı ashabını sevindirmek ancak ideal idarenin güzelliklerindendir. Şüphesiz biz, bunların hepsini hendek kazıldığı zaman görüyoruz.

İş bölümü yapmak, elde edilmesine çalışılan sonuca varmak demektir. Meşakkatli ve çileli işlerde şiir söylemek, işin sıkıntısını gidermektedir. Resulullah (a.s.), hem şiir söylenmesine izin veriyor, hem de bizzat kendisi buna eşlik ediyordu. Bu olay, İslami hareket liderlerinin örnek almaları gereken güzel bir davranıştır.

3- Liderler çalışma esnasında ordusuna katılsa ve marş okurken onlara iştirak etse ve yine onların arasına sık sık çıksa, ona karşı sevgileri artar ve saygıları sürekli olur. Gerçek bu iken, halkın çoğu şu yanlış düşünce içine girerler: Bir komutan veya lider, halkın arasına karışsa onlara göre rütbesi aşağı iner ve saygısı azalır. Bunu arap düşünürler şu şekilde yorumlamışlardır: *"İnsanları denediğin zaman, içlerindekini sana açtıklarından dolayı onlardan nefret edersin."* Bu son derece yanlış bir görüştür ve ancak halkıyla bütünleşmeyen, sevgi bağı kuramayan liderler için geçerlidir.

Resulullah (a.s.), her ne zaman insanların arasına karışmışsa, sevgi ve saygısı artmıştır. Çünkü O, nübüvvet ve kemal sahibidir. Nitekim Hz.Ali (r.a.), O'nu şöyle tarif etmiştir: *"O'nu ilk defa gören ondan korkardı, O'nunla bilerek düşüp kalkan, onu severdi."(1)*

4- Hendeğin hedefi neydi?

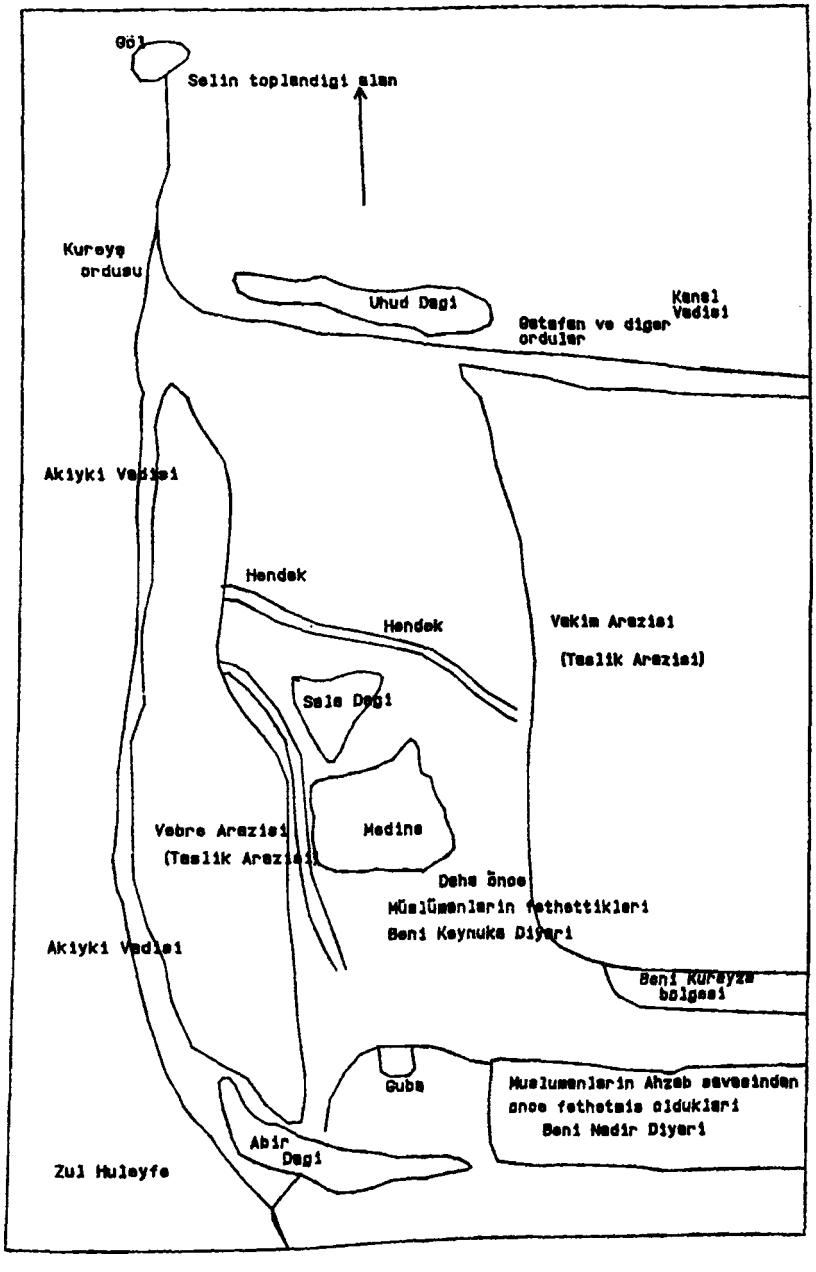
---

1) Tirmizi (5/599), 50-Kitabu'l-Menakıb, Bab: 8

Medine-i Münevvere'nin planını -ileriki sahifede gelecek olan harita onun şeklini göstermektedir- incelediğimiz zaman müşrik ordusunun karşı karşıya savaşmak için girebileceği tek yönün Medine-i Münevvere'nin kuzey yönü olduğunu görürüz. Diğer yönlere gelince, ordunun bir kısmının veya bazı fertlerinin hücum etmeleri ve güçlükle savaşa girmeleri ancak oralardan mümkün olabilirdi. Bu da, savaşta yalnız başına bir problem oluşturmazdı. Resulullah (a.s.), hendek kazmakla, müşrik ordusunu hakikatte savaş alanının dışına çekmiş oluyordu. Küçük çaplı bir hücum ise; çevik hareket ve oklarla geri püskürtülebilirdi. Medine etrafına dağılmış bir orduyla beraber çevik harekete sahip olan birlikleri düşünelim. Tekbaşına, hendeğin varlığıyla birlikte herhangi bir saldırı girişimini önlemek için bu yeterlidir. Ahzab günü bu olmuştur. Ordunün tümünün saldırısı imkansızdır. Bir kısmının veya bazı kişilerin saldırısını önlemek ise kolaydır. Hendeğin tümünü veya bir kısmını geçme veya Medine'ye saldırma girişimleri çok olmakla birlikte, bundan dolayı, hendek komutanlarının uyanıklığı ve hareket kabiliyeti sebebiyle tüm girişimler sonuçsuz kalacaktır.

Fakat yine de bu, Kurayzaoğullarının anlaşmayı geçersiz sayması sebebiyle muhtemel bir tehlikeliyi önlemeyi hedefliyordu. Kurayzaoğulları, arazi hareketinin odak noktasında olduğunda veya Kurayza yahudileri arkadan saldırıya geçmeleri halinde stratejik durum tümüyle değişecekti. Çünkü bu, müşriklerin tüm ordusuna hendeği geçme ve katliama girişme fırsatı verirdi. Müslümanlar ise her taraftan korkunç bir sayıyla kuşatılmış olurlardı. Bunun için Kurayza'nın anlaşmayı bozması, elinde bulunan yerin stratejik konumuyla ilişkiliydi. Aynı zamanda bu anlaşmayı bozma işi, İslam'ın ve müslümanların kökünün kazılması tehlikesini beraber getirecekti. Bu harita iyi incelendiğinde durumun önemi daha iyi kavranmış olur. Bununla beraber, bütün bunların risalet ve nübüvvet ile ilgili olduğu, Allah'ın kendi elçisini ve müslümanları desteklediğini gözardı edemeyiz. Sonuçta müslümanlar bu savaştan kârlı çıkmış, İslam düşmanlarının bütün hileleri boşa gitmiştir...

HENDEK SAVAŞI HARİTASI

٤٥٣ــ رَوَى اَحْمَدُ عَنْ سَعْدِ بْنِ اَبِي وَقَّاصٍ قَالَ: كَانَ يَوْمُ الْخَنْدَقِ وَرَجُلٌ يَتَرَّسُ جَعَلَ يَقُولُ بِالتُّرْسِ هٰكَذَا فَوَضَعَهُ فَوْقَ اَنْفِهِ، ثُمَّ يَقُولُ هٰكَذَا يَسْفِلُهُ بَعْدُ قَالَ: فَأَهْوَيْتُ اِلٰى كِنَانَتِي فَاَخْرَجْتُ مِنْهَا سَهْمًا مُدَمًّى فَوَضَعْتُهُ فِي كَبِدِ الْقَوْسِ، فَلَمَّا قَالَ هٰكَذَا يَسْفِلُ التُّرْسَ رَمَيْتُ، فَمَا نَسِيتُ وَقْعَ الْقِدْحِ عَلٰى كَذَا وَكَذَا مِنَ التُّرْسِ، قَالَ: وَسَقَطَ فَقَالَ بِرِجْلِهِ فَضَحِكَ نَبِيُّ اللّٰهِ ﷺ ، اَحْسَبُهُ قَالَ: حَتّٰى بَدَتْ نَوَاجِذُهُ قَالَ، قُلْتُ: لِمَ؟ قَالَ: لِفِعْلِ الرَّجُلِ.

453- **İmam Ahmed bin Hanbel,** Sa'd bin Ebi Vakkas (r.a.)'dan şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Hendek günü kalkanla korunan bir adam, kalkanını şöyle kaldırıp burnunun üzerine koydu. Sonra da aynı şekilde aşağı indirdi. Bunun üzerine ben, ok torbamın üzerine eğilip, oradan kan akıtıcı bir ok çıkardım. Yayın tam ortasına koydum. Aynı şekilde kalkanı aşağı çekince oku attım."

Ravi diyor ki:

"Okun, kalkanın şurasına mı, burasına mı isabet ettiğini görmedim. Adam düştü. Ayağıyla işaret etti. Bunun üzerine Resulullah (a.s.) güldü."

Ravi dedi ki:

"Sa'd, " Resulullah (a.s.)'ın azı dişleri görününceye kadar güldü" dediğini zannediyorum. Niye gülmüştü diye sormuştu. O da: "Adamın yaptığından dolayı" dedi."

Bezzar'ın rivayetinde(1) ise, Sa'd'ın şöyle dediği nakledilmiştir:

"Yanında iki adet kalkan bulunan bir adam vardı. Sa'd da ok atıyordu. Adam kalkanlarını şöyle şöyle yaparak yüzünü perdeliyordu. Sa'd, bir okla onu adamın yüzünden kaldırdı. Başını kaldırınca ona attı ve tam yüzüne isabet ettirdi..." Hadisin geri kalan kısmı yukarıdaki gibi devam etmektedir.

٤٥٤ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنْ عَبْدِاللّٰهِ بْنِ الزُّبَيْرِ ــ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا ــ قَالَ: كُنْتُ يَوْمَ الْاَحْزَابِ جُعِلْتُ اَنَا وَعُمَرُ بْنُ اَبِي سَلَمَةَ فِي النِّسَاءِ فَنَظَرْتُ، فَاِذَا

453- Ahmed bin Hanbel, Müsned (1/186)

1) Bezzar, Keşfu'l-Estar (2/334, 335). Haysemi, Mecma üz-Zevaid (6/135, 136)

أَنَا بِالزُّبَيْرِ عَلَى فَرَسِهِ يَخْتَلِفُ إِلَى بَنِي قُرَيْظَةَ مَرَّتَيْنِ أَوْ ثَلاَثًا، فَلَمَّا رَجَعْتُ قُلْتُ: يَا أَبَتِ، رَأَيْتُكَ تَخْتَلِفُ؟ قَالَ: أَوَ هَلْ رَأَيْتَنِي يَا بُنَيَّ؟ قُلْتُ: نَعَمْ، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «مَنْ يَأْتِي بَنِي قُرَيْظَةَ فَيَأْتِينِي بِخَبَرِهِمْ؟» فَانْطَلَقْتُ، فَلَمَّا رَجَعْتُ جَمَعَ لِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ أَبَوَيْهِ. فَقَالَ: «فِدَاكَ أَبِي وَأُمِّي».

454- Buhari ve **Müslim**, Abdullah bin Zübeyr (r.a.)'den şöyle rivayet etmişlerdir:

"Abdullah bin Zübeyr şöyle demiştir: "Ahzab günü ben, Ebu Seleme'nin oğlu Ömer ile beraber (çocuk olduğumuzdan) kadınların yanında bırakıldım. Bir de baktım ki, babam Zübeyr, atının üzerinde iki yahut üç kerre Kurayzaoğullarına gidip geliyor. Ben evimize dönüp geldiğimde babama:

"Ey babacığım, ben seni Kurayzaoğulları yurduna gidip gelirken gördüm" dedim. Babam:

"Ey oğulcuğum, sen beni bu şekilde gördün, öyle mi?" dedi. Ben de:

"Evet" dedim. Babam (bu hareketinin sebebini bildirmek için) dedi ki:

" Resulullah (a.s.): "Kurayzaoğullarına kim gider de onların haberlerini bana getirir." dedi. Ben de bu söze (icabet edip) gittim. Gelince Resulullah (a.s.) bana babasıyla anasını bir arada zikrederek: "Zübeyr! Babam anam sana feda olsun!" buyurdu."

Müslim'in rivayetinde(1) de şöyle denilmiştir:

"Hendek günü ben ve Ebu Seleme'nin oğlu Ömer, (küçük olduğumuz için) Hassan'ın kal'asında kadınlarla beraber bulunuyorduk. Orada bir kere Ömer benim için sırtını eğiyor, ben dışarıya bakıyordum. Bir kere de onun için ben sırtımı eğiyordum, o benim üzerimde dışarıya bakıyordu..."

Tirmizi (2) de Abdullah bin Zübeyr (r.a.)'den şunu tahric etmiştir:

" Resulullah (a.s.), Kurayza günü benim için babasıyla anasını bir arada zikrederek: "Anam babam sana feda olsun!" buyurdu."

454- Buhari (7/80), 62- Kitabu-fezailissahabe, Bab: 13
Müslim (4/1879), 44-Kitabu -fezailissahabe, Bab: 6
1) Müslim (4/1879), 44-Kitab-ı Fezalissahebe, Bab: 6
2) Tirmizi (5/646), 50-Kitabu'l-Menakıb, Bab: 23

٤٥٥ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِاللَّهِ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ــ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَوْمَ الْاَحْزَابِ: «مَنْ يَأْتِينَا بِخَبَرِ الْقَوْمِ؟» فَقَالَ الزُّبَيْرُ: اَنَا، ثُمَّ قَالَ: «مَنْ يَأْتِينَا بِخَبَرِ الْقَوْمِ» فَقَالَ الزُّبَيْرُ: انا ثُمَّ قَالَ: «اِنَّ لِكُلِّ نَبِيٍّ حَوَارِيًّا، وَاِنَّ حَوَارِيَّ الزُّبَيْرُ».

455- Buhari, Cabir bin Abdullah (r.a.)'dan şöyle rivayet etmiştir:

"Cabir şöyle demiştir: " Resulullah (a.s.), Ahzab günü:

"Kurayzaoğulları topluluğunun haberini bana kim getirir?" diye sordu. Zübeyr:

"Ben (getiririm)" dedi. Sonra Resulullah (a.s.) yine:

"O kavmin haberini bana kim getirir?" diye sordu. Yine Zübeyr:

"Ben (getiririm)" diye cevap verdi. Sonra Resulullah (a.s.) tekrar:

"O kavmin haberini bana kim getirir?" diye sordu. Yine Zübeyr:

"Ben (getiririm)" diye cevap verdi. Bunun üzerine Resulullah (a.s.):

"Her Peygamber'in bir havarisi (yani halis yardımcısı) vardır; benim havarim de Zübeyr'dir." buyurdu."

Yine Buhari ve Müslim (1)'in bir rivayetlerinde şöyle anlatılır:

"Cabir bin Abdullah dedi ki: " Resulullah (a.s.), Hendek günü insanları bir işe çağırdı. Bu çağrıya Zübeyr icabet etti..."(2)

٤٥٦ــ رَوَى الْحَاكِمُ عَنْ صَفِيَّةَ بِنْتِ عَبْدِالْمُطَّلِبِ اَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهِ وَسَلَّمَ لَمَّا خَرَجَ اِلَى الْخَنْدَقِ جَعَلَ نِسَاءَهُ فِي اُطُمٍّ يُقَالُ لَهُ: فَارِعٌ وَجَعَلَ مَعَهُنَّ حَسَّانَ بْنَ ثَابِتٍ، فَجَاءَ الْيَهُودُ اِلَى الْاُطُمِّ يَلْتَمِسُونَ غِرَّةَ نِسَاءِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهِ وَسَلَّمَ، فَتَرَقَّى اِنْسَانٌ مِنَ الْاُطُمِّ عَلَيْنَا، فَقُلْتُ لَهُ: يَاحَسَّانُ قُمْ اِلَيْهِ فَاقْتُلْهُ، فَقَالَ: وَاللَّهِ مَا كَانَ ذٰلِكَ فِيَّ وَلَوْ كَانَ ذٰلِكَ فِيَّ لَكُنْتُ مَعَ النَّبِيِّ ﷺ ، فَقُلْتُ لَهُ: اِرْبِطْ هٰذَا السَّيْفَ عَلَى ذِرَاعِي فَرَبَطَهُ فَقُمْتُ اِلَيْهِ، فَضَرَبْتُ رَأْسَهُ حَتَّى قَطَعْتُهُ، فَقُلْتُ لَهُ:

455- Buhari (7/406), 64-Kitabü'l-Meğazi, Bab: 29

Müslim (4/1879), 44-Kitab-ı Fezailüssahabe, Bab: 6

1) Müslim (4/1879), 44-Kitabı-ı Fezailüssahebe, Bab: 6

2) Kitab'da hadisin yalnızca giriş kısmı alınmıştır. Fakat biz hadisin tümünü aldık (Çev.)

خُذْ بِأُذُنَيْهِ فَارْمِ بِهِ عَلَيْهِمْ فَقَالَ: وَاللَّهِ مَا ذٰلِكَ فِيَّ فَاَخَذْتُ بِرَأْسِهِ فَرَمَيْتُ بِهِ عَلَيْهِمْ فَتَضَعْضَعُوا وَهُمْ يَقُولُونَ: قَدْ عَلِمْنَا اَنَّ مُحَمَّدًا لَمْ يَكُنْ لِيَتْرُكَ اَهْلَهُ خُلُوفًا لَيْسَ مَعَهُنَّ اَحَدٌ. قَالَتْ: وَكَانَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ اِذَا اشْتَدَّ عَلَى الْمُشْرِكِينَ شَدَّ حَسَّانٌ مَعَ رَسُولِ اللّٰهِ ﷺ وَهُوَ مَعَنَا فِي الْحِصْنِ. فَاِذَا رَجَعَ رَجَعَ وَرَاءَهُ كَمَا يَرْجِعُ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ وَهُوَ ثُمَّ فَمَرَّ بِنَا سَعْدُ بْنُ مُعَاذٍ وَقَدْ اَخَذَ صُفْرَةً وَهُوَ مُعْرِسٌ قَبْلَ ذٰلِكَ بِاَيَّامٍ وَهُوَ يَرْتَجِزُ:

مَهْلاً قَلِيلاً يَلْحَقُ الْهَيْجَا جَمَلْ لاَبَأْسَ بِالْمَوْتِ اِذَا حَلَّ الْاَجَلْ

قَالَتْ عَائِشَةُ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا: فَمَا رَأَيْتُ رَجُلاً اَجْمَلَ مِنْهُ فِي ذٰلِكَ الْيَوْمِ.

456- **Hakim,** Safiyye bint-i Abdulmuttalib (r.a.)'den şu şekilde rivayet etmiştir:

"Safiyye demiştir ki: "Hz.Peygamber (a.s.), Hendek gazvesine çıkınca hanımlarını "Fâri denilen kale'ye yerleştirdi. Hassan bin Sabit'i de onların yanına koydu. Yahudiler geliyor, Hz.Peygamber (a.s.)'in kadınlarının gaflet anını araştırıyorlardı. Bir adam kale duvarından bize doğru yükseldi. Ben Hassan bin Sabit'e:

"Ey Hasan! Kalk, git ve onu öldür!" dedim. O da:

"Vallahi, bu söylediğini yapacak güç bende yoktur. Zaten bende böyle bir güç olsaydı Resulullah (a.s.)'la birlikte olurdum" dedi. Bu sefer ben ona:

"Bu kılıcı koluma bağla" dedim. O da bağladı. Ben hemen kalkıp yahudiye doğru gittim. Kılıcı başına vurdum ve kafasını kestim. Hassan bin Sabit'e:

"Yahudinin başını kulaklarından tut, diğerlerinin üzerine at" dedim. Yine Hassan bin Sabit:

"Vallahi söylediğini yapacak güç bende yok" dedi.

Ben de yahudinin kellesini tutup arkadaşlarına fırlattım. Yahudiler:

"Biz, Muhammed'in hanımlarının yanına hiç kimseyi koymayıp yapayalnız bıraktığını sanıyorduk" diyerek yıkılıp gittiler."

Hz.Safiyye dedi ki:

456- Hakim, Müstedrek (4/50), Kitab-ı Ma'rifetissahebe.
Heysemi, Mecma üz-Zevaid (6/144)

"Resulullah (a.s.), müşriklere karşı güçlenince, kalede bizimle birlikte olan Hassan, Resulullah (a.s.)'a katıldı. Resulullah (a.s.) geri dönünce, o da geri döndü. O arada Sa'd bin Muaz yanımıza geldi. Sa'd, sarı zırh giymişti. Sa'd bundan birkaç gün önce evlenmişti. Bu arada şu maniyi söylüyordu:

"Biraz bekle! Çarpışmaya katıl Cemel!(1)
Ölmek ne güzel şey, gelince ecel!"

Hz.Aişe validemiz de: *"Ben, Hendek günü ondan daha güzel bir adam görmedim"* demiştir.

Bir Açıklama

Hakim'in bu hadisi sahih görmesi ve Zehebi'nin de kabul etmesiyle beraber ve sahabe-i kirama olan hürmet ve saygımızı koruyarak, Süheyli'nin 'er-Ravdu'l-Ünf'de söylediklerini nakletmek istiyoruz:

"Süheyli, Hasan bin Sabit'in kalede çocuklar ve kadınlarla beraber bırakıldığı zaman meydana gelen olayı, Hz. Safiyye'nin yahudiyi öldürdüğünde Hz. Hassan'a söylediği sözü ve onun da Hz. Safiyye'ye söylediğini zikrettikten sonra şunu söyler:

"Bu hadisi, bazı insanlar, Hassan bin Sabit'in çok korkak bir insan olduğuna yormuşlardır. Bazı alimler daha da ileri gidip onu münker saymışlardır. Oysa bu hadisin isnadı münkatidir. Bu doğru olsaydı, Hassan bu yönüyle hicvedilirdi. Çünkü O, Dırar ve İbn-i Zab'ari gibi şairleri hicvediyordu. Onlar da Hassan'a karşı çıkıp cevap veriyorlardı. Halbuki hiçbiri şair Hassanı korkaklıkla ayıplayıp ona korkak lakabını takamamışlardı. Bu da, İbn-i İshak'ın hadisinin zayıf olduğunu gösterir. Şayet bu hadis sahih ise, belki de Hassan o gün savaşa katılmasına engel olan bir sebepten dolayı özürlü idi. Doğrusu da budur. Bu hadisin sahih olduğunu kabul etmeyenlerden biri de Ebu Amr'dır. Ebu Amr bu görüşünü 'Kitabu'd-Dürer' adlı eserinde beyan etmiştir."

٤٥٧ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ عَنْ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ: لَمْ يَكُنْ حِصْنٌ أَحْصَنَ مِنْ حِصْنِ بَنِي حَارِثٍ فَجَعَلَ النَّبِيُّ ﷺ النِّسَاءَ وَالصِّبْيَانَ وَالذَّرَارِيَّ فِيهِ فَقَالَ: إِنْ أَلَمَّ بِكُنَّ أَحَدٌ فَأَلْمِعْنَ بِالسَّيْفِ، فَجَاءَهُنَّ رَجُلٌ مِنْ بَنِي ثَعْلَبَةَ بْنِ سَعْدٍ يُقَالُ لَهُ بَجْدَانَ أَحَدُ بَنِي جَحَّاشٍ عَلَى فَرَسٍ حَتَّى كَانَ فِي أَصْلِ الْحِصْنِ، ثُمَّ جَعَلَ يَقُولُ لِلنِّسَاءِ: انْزِلْنَ إِلَى خَيْرٍ لَكُنَّ فَحَرَّكْنَ السَّيْفَ فَأَبْصَرَهُ أَصْحَابُ النَّبِيِّ ﷺ فَابْتَدَرَ الْحِصْنَ قَوْمٌ فِيهِمْ

1) *Cemel kelimesi bazı metinlerde "Hamel" şeklinde yazılmıştır.*

رَجُلٌ مِنْ بَنِي حَارِثَةَ يُقَالُ لَهُ: ظُهَيْرُ بْنُ رَافِعٍ، فَقَالَ: يَابَجْدَانُ اُبْرُزْ فَبَرَزَ إِلَيْهِ، فَحَمَلَ عَلَيْهِ، فَحَمَلَ عَلَيْهِ فَرَسَهُ فَقَتَلَهُ، وَأَخَذَ رَأْسَهُ فَذَهَبَ بِهِ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ .

457- Taberani, Rafi bin Hadis (r.a.)'den şöyle rivayet etmiştir:

"Rafi demiştir ki: "Hariseoğullarının kalelerinden daha sağlam bir kale yoktu. Resulullah (a.s.) çoluk çocuğu ve kadınları oraya yerleştirmiş, onlara da:

"Sizin yanınıza herhangi bir adam gelirse kılıçla işaret ediniz" buyurmuştu. Sa'lebe bin Sa'doğullarından Becdan(1) adında biri at üzerinde onlara doğru geldi ve kalenin dibinde durdu. Sonra kadınlara:

"Yanıma inmeniz, sizin için daha hayırlı olur" demeye başladı. Kadınlar da kılıç oynatmaya başladılar. Resulullah (a.s.)'ın ashabından bir topluluk onu görünce kaleye doğru koşuştular. Koşanlar arasında Hariseoğullarından, adına Zübeyr bin Rafi denilen biri de vardı. Zübeyr:

"Ey Necdan! Ortaya çık çarpışalım!" dedi. Atını onun üzerine sürüp hemen oracıkta öldürdü. Kellesini alarak doğru Resulullah (a.s.)'ın huzuruna götürdü."

٤٥٨ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ عَنْ نَافِعٍ قَالَ: قِيلَ لِابْنِ عُمَرَ: أَيْنَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يُصَلِّي يَوْمَ الْأَحْزَابِ؟ قَالَ: كَانَ يُصَلِّي فِي بَطْنِ الشِّعْبِ عِنْدَ خِرْبَةٍ هُنَاكَ، وَلَقَدْ اَذِنَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فِي الْإِنْصِرَافِ لِلنَّاسِ ثُمَّ اَمَرَنِي اَنْ اَدْعُوهُمْ فَدَعَوْتُهُمْ.

458- Taberani, Nafi (r.a.)'den şöyle rivayet etmiştir:

"Nafi şöyle demiştir: "İbn-i Ömer'e; " Resulullah (a.s.) Ahzab günü nerede namaz kılıyordu?" diye soruldu. O da: "Şi'b Vadisinde oradaki harab yerin yanında namazını kılıyordu." dedi. Resulullah (a.s.) bazılarına gitmek için izin verdi. Sonra bana onları çağırmamı emretti. Ben de onları çağırdım."

٤٥٩ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِم اَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ــ جَاءَ يَوْمَ الْخَنْدَقِ بَعْدَ مَاغَرَبَتِ الشَّمْسُ جَعَلَ يَسُبُّ كُفَّارَ قُرَيْشٍ وَقَالَ: يَارَسُولَ اللَّهِ مَا

457- Mucemu'l-Kebir (4/268), Heysemi, Mecmaü'z-Zevaid (6/133)

458- Heysemi, Mecmau'z-Zevaid (6/135)

1) Bu adamın adı, Mecmau'z-Zevaid'de "Necdan" olarak geçmektedir. (6/133), (Çev.)

كِدْتُ أُصَلِّي حَتَّى كَادَتِ الشَّمْسُ أَنْ تَغْرُبَ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ : «وَاللَّهِ مَا صَلَّيْتُهَا» فَنَزَلْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ بُطْحَانَ فَتَوَضَّأْنَا لَهَا، فَصَلَّى الْعَصْرَ بَعْدَ مَا غَرَبَتِ الشَّمْسُ، ثُمَّ صَلَّى بَعْدَهَا الْمَغْرِبَ.

459- Buhari ve **Müslim**, Cabir bin Abdullah (r.a.)'dan şu şekilde rivayet etmişlerdir:

"Ömer bin el-Hattab (r.a.), Hendek günü güneş battıktan sonra geldi ve Kureyş kafirlerine sövmeye başladı. Ve bu arada:

" Ya Resulullah! (a.s.) Neredeyse güneş batıncaya kadar ikindi namazını kılamıyordum" dedi. Peygamber (a.s.) de:

"Vallahi ben de kılamadım" buyurdu. Akabinde Peygamber (a.s.)'in beraberinde Bathan Deresi'ne (yani Medine vadisine) indik. Peygamber (a.s.) namaz için abdest aldı, biz de aldık. Daha sonra Hz.Peygamber (a.s.) güneş battıktan sonra önce ikindi namazını, onun ardınan da akşam namazını kıldırdı."

٤٦٠ــ رَوَى الدَّارِمِيُّ وَابْنُ خُزَيْمَةَ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ: حُبِسْنَا يَوْمَ الْخَنْدَقِ حَتَّى ذَهَبَ هَوِيٌّ مِنَ اللَّيْلِ حَتَّى كُفِينَا وَذٰلِكَ قَوْلُهُ: ﴿وَكَفَى اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ الْقِتَالَ وَكَانَ اللَّهُ قَوِيًّا عَزِيزًا﴾ قَالَ: فَدَعَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِلَالاً فَأَمَرَهُ فَأَقَامَ فَصَلَّى الظُّهْرَ كَمَا كَانَ يُصَلِّيهَا فِي وَقْتِهَا، ثُمَّ أَقَامَ الْعَصْرَ فَصَلاَّهَا كَذٰلِكَ ثُمَّ أَقَامَ الْمَغْرِبَ فَصَلاَّهَا كَذٰلِكَ ثُمَّ أَقَامَ الْعِشَاءَ فَصَلاَّهَا كَذٰلِكَ وَذٰلِكَ قَبْلَ أَنْ يَنْزِلَ: ﴿فَإِنْ خِفْتُمْ فَرِجَالاً أَوْ رُكْبَانًا﴾.

460- Darimi ve **İbn-i Huzeyme**, Ebu Said el-Hudri (r.a.)'den rivayet etmişlerdir:

"Biz savaşta idik. Müşrikler gecenin ileri saatine kadar bizi namazdan alıkoydular. Nihayet Allah bize kafi geldi. Cenab-ı Hak bu konuda şöyle buyurdu:

"..... Allah (ın yardımı) savaşta mü'minlere yetti. Allah (c.c.) güçlüdür, mutlak galibdir."(1)

459- Buhari (7/405), 64-Kitabu'l-Meğazi, Bab: 29
Müslim (1/438), 5-Kitabu'l-Mesacid, Bab: 36
460- Darimi, Müsned (1/358). İbn-i Huzeyme, Sahih (3/100)
1) Ahzab Suresi: 25

Ebu Said sözüne devamla dedi ki:

" Resulullah (a.s.) Bilal'i çağırdı. Ona emretti. Bilal de kâmet getirdi. Resulullah (a.s.) öğle namazını tıpkı vaktinde kıldırdığı gibi kıldırdı. Sonra ikindi için kamet getirdi, onu da kıldırdı. Bunun ardından da yatsı namazı için kamet getirdi, onu da aynı şekilde kıldırdı. Bu durum şu ayet-i kerime inmeden önceydi:

"Eğer (herhangi bir şeyden) korkarsanız (namazlarınızı) yürüyerek veya binek üzerinde (kılın). Güvene kavuştuğunuz zaman da tıpkı Allah (c.c.)'ın size bilmediğiniz şeyleri öğrettiği şekilde, O'nu anın (zikredin)."(1)

Resulullah (a.s.)'ın sadece ikindi namazını geciktirdiğini söyleyen rivayetlerle, öğlen, ikindi ve akşam namazlarını geciktirdiğini söyleyen rivayetlerin arasını cem etme konusuna gelince, birincisi bir günde, diğeri ise başka bir günde vuku bulmuştur. Nevevi (r.a.), bu görüştedir.

BU RİVAYETLERİN FIKHİ YÖNÜ

Bu rivayetlerin fıkhi yönü hakkında İbn-i Kesir 'el-Bidaye ve'n-Nihaye'de şunları söylüyor:

"Ulemadan bir gurub, bu hadislerle "orta namazın" ikindi namazı olduğu hükmünü çıkarmışlardır. Nitekim bu hadislerde o açıklanmıştır. Kadi Maverdi hadisin sıhhatinden dolayı Şafii'nin kanaatini bununla ilzam etmiştir. Biz bunu, Cenab-ı Hakkın:

"Namazlara (özellikle) orta namaza devam edin. Saygı ve bağlılık içinde Allah'a kulluk edin"(2) ayetini izah ederken belirtmiştik. Bir gurub da, bununla, savaş özründen dolayı namazı geciktirmenin cevazını çıkarmışlardır. Mekhul ve Evzâi'nin görüşleri bu bağlamdadır. Buhari, bunu Sahih'inde ayrı bir bab yapmış ve bu hadisi, bir de -ileride geleceği gibi- Resulullah (a.s.)'ın Kurayzaya gitmelerini emrettiği gün söylediği şu sözünü delil olarak ileri sürmüştür. Peygamber Efendimiz (a.s.)'in sözü şuydu:

"Hiç kimse, ikindi namazını Kurayzaoğulları yurdundan başka bir yerde kılmasın."(3)

Halktan bazısı ikindi namazını yolda, bazısı da kılmayıp güneş battıktan sonra Kurayzaoğulları yurdunda kılmıştı. Bu olaydan sonra Hz.Peygamber

---

1) Bakara Suresi: 239

2) Bakara Suresi: 238

3) Buhari (7/407), 64-Kitabu'l-Meğazi, Bab: 30
Müslim (3/391), 22-Kitabu'l-Cihad ve's-Siyer: 23

(a.s.), gurublardan hiç birini azarlamamışı. Sahebe-i Kiramdan ve Hz.Ömer (r.a.) zamanında hicri yirminci yıldaki "Tusder" kuşatmasında bulunanlardan nakledilenler bu konuda delil olarak ileri sürülmüştür. Hz.Ömer (r.a.) zamanında Tüsder kuşatmasında savaş özründen ve kalenin düşmesi yakın olduğundan dolayı onlar sabah namazını güneşin doğuşundan sonra kılmışlardı.

Dr.Ramazan el-Buti bu konuda şöyle diyor:

"Yukarıda da gördüğümüz gibi Resulullah (a.s.), ikindi namazını aşırı meşguliyeti sebebiyle kaçırmıştı. Tabii güneş battıktan sonra da kaza etmişti. Mamafih, sahih olmayan bir başka rivayete göre ise, birden fazla namazı geçirmişti. İmkan bulunca da bunları ardı ardına vakti çıktıktan ve eda imkanı kalmadıktan sonra kaza etmişti.

Bu da vaktinde kılınmayan namazın, kazasının caiz ve meşru olacağını gösterir. Ama bu delalete, bazı kimselerin zannettiği gibi, bu türlü büyük meşguliyetler yüzünden namazlarını geciktirmenin caiz olduğu görüşüyle de bir çatışma olmaz. Çünkü bu da "Havf namazı"nın meşru kılınmasıyla neshedilmiştir. Yani savaşın kızışma anında bile müşriklerle çarpışırken binili veya yaya (şartına uygun olarak) namaz kılınır. Çünkü nesh, kazanın meşruiyeti üzerine vuku bulmadı. Belki, meşguliyet yüzünden namazı geciktirmenin sıhhati üzerine oldu. Yani namazı geciktirmenin caiz olduğunun neshi, kazanın meşruiyetinin sabit olduğu üzerine nesh demek değildir. Bunu kesin deliller ortaya koyuyor: Bu da korku namazının bu gazadan önce meşru kılındığına dair delildir. Nitekim Zatü'r-Rika gazasına dair hadisin tahkiki, bunu ortaya koymuştur.

Yine bu deliller cümlesinden olarak, Sahih-i Buhari'de şu hadis-i şerif yer almaktadır:

"Nebi (a.s.), Hendek savaşından Medine'ye dönerken şöyle buyurmuştur: "Hiç biriniz Beni Kurayza yurduna varmadan ikindi namazını -veya öğle namazını- kılmasın!..."

Bunun üzerine bazısı henüz yoldayken namaz vakti girmişti. Bir kısım kimseler: "Biz oraya varmadan namazı kılamayız..." derken, bazıları da: "Hayır biz kılıyoruz! Bizden istenen bu değil...." diyorlardı. Ve birinci gurub Kurayzaoğulları yurduna vardıktan sonra o vakti kaza olarak kılmışlardı.

Öyleyse, farz bir namazı kaçırmakla kazasının farz olduğu sabit olunca; namazı geçirmenin meşru mazereti de uyuya kalmak veya unutmak olabileceği gibi, ihmal ve kasden terk halleri de olabilir. Çünkü genel olarak kaçırılan namazın vücubu üzerine umumi delil sabit olduktan sonra, meşruiyyetinin ferde arız olabilecek bir çok halden bazılarının seçilip hükmün onlara bağlandığına dair bir delil gösterilmemiştir.

Beni Kurayza'ya varıncaya kadar namazı kılmayanlara gelince, uykuda

veya unutmuş falan değillerdi. Bütün bunlara rağmen; kaçırılan farz bir namazın kazasının meşru oluşunu, kasten geçirmiş olmanın dışına tahsis etmek hata olur. Bu şer'i bir tahsis (ölçü ve delil) olmakszın bazı farzları bazısına tercih etmek anlamına gelir.

Bazı kimseler, şu hadisin mefhum-u muhalifi olarak kaza için umumi meşruiyyet delillerinin tahsis edildiğine dair bir delilin sabit olduğu vehmine kapılmış olabilirler. Evet bu, vehimden öteye gitmez, çünkü hadiste:

"Uyuya kalan veya namazı unutan kişi hatırlayınca hemen onu kılsın." buyuruluyor.

Buradan öyle bir zanna kapılmak, basiretli araştırıcılar için yakışık almaz. Zira hadiste sadece unutan veya uyuya kalıp namazı geçiren hedef alınarak öbür durumlar gözardı edilmiyor. Aksine burada bir tesbit ve dikkat çekme vardır. Çünkü metinde: "Onu hatırlayınca" şeklinde geçiyor. Bunun da amacı tenbih etmektir. Yani "Bir kimse herhangi bir sebepten (unutma, uyuya kalma gibi....), namazını geçirdi ise, hatırladığı an hemen kılsın veya kaza etsin" demektir. Artık ikinci gün aynı vakit olsun da kaçırdığı o vakte ait namazı kaza etsin diye fuzuli beklemesin, hatırladığı an kaza etsin..." demek oluyor. Kasıt sadece ve sadece "hatırlama"ya bağlıdır.

Hadisin siyakından da anlaşılacağı gibi, hadis ulemasının ve şarihlerinin de anlattığı üzere Resulullah (a.s.)'ın kastının bu manada olduğunu kavrayınca; artık hadiste mefhumu muhalifiyle kaza, meşruiyetinin uyku hali ve unutma gibi mazeretlere tahsis edilmediğini de kavramış oluyoruz."

Dört mezhebin imamları, unutanın, uyuya kalanın ve kasten terkedinin üzerine kaza etmek vacip olduğu kanaatinde ittifak etmişlerdir.

٤٦١ــ رَوَى الْبَزَّارُ عَنْ اَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: جَاءَ الْحَارِثُ الْغَطَفَانِيُّ اِلَى رَسُولِ اللّٰهِ ﷺ فَقَالَ: يَامُحَمَّدُ! نَاصِفْنَا تَمْرَ الْمَدِينَةِ وَاِلاَّ مَلأْنَاهَا عَلَيْكَ خَيْلاً وَرِجَالاً فَقَالَ: «حَتَّى اَسْتَأْمِرَ السُّعُودَ» ــ سَعْدَ بْنَ عُبَادَةَ وَسَعْدَ بْنَ مُعَاذٍ يَعْنِي يُشَاوِرُهُمَا ــ فَقَالاَ: لاَ وَاللّٰهِ مَا اَعْطَيْنَا الدَّنِيَّةَ مِنْ اَنْفُسِنَا فِي الْجَاهِلِيَّةِ، فَكَيْفَ وَقَدْ جَاءَ اللّٰهُ بِالْاِسْلاَمِ؟ فَرَجَعَ اِلَيْهِ الْحَارِثُ فَاَخْبَرَهُ، فَقَالَ: غَدَرْتَ يَا مُحَمَّدُ قَالَ: فَقَالَ حَسَّانُ:

يَا حَارِ مَنْ يَغْدِرْ بِذِمَّةِ جَارِهِ ... مِنْكُمْ فَاِنَّ مُحَمَّدًا لاَيَغْدِرُ

اِنْ تَغْدِرُوا فَالْغَدْرُ مِنْ عَادَاتِكُمْ ... وَاللُّؤْمُ يَنْبُتُ فِي اُصُولِ السَّخْبَرِ

وَاَمَانَةُ النَّهْدِيِّ حَيْثُ لَقِيتَهَا ... مِثْلَ الزُّجَاجَةِ صَدْعُهَا لاَيُجْبَرُ

قَالَ: فَقَالَ الْحَارِثُ: كُفَّ عَنَّا يَامُحَمَّدُ لِسَانَ حَسَّانٍ فَلَوْ مُزِجَ بِهِ مَاءُ الْبَحْرِ لَمَزَجَهُ.

461- Bezzar, Ebu Hureyre (r.a.)'den şöyle rivayet etmiştir:

"Ebu Hureyre dedi ki: "Gatafanlı Haris, Resulullah (a.s.)'ın yanına gelip: "Ya Muhammed! Ya Medine hurmasını yarı yarıya bölüşürüz, yahut üzerine süvarilerle piyadeleri yığar, doldururum!" dedi. Hz.Peygamber (a.s.) de: "Sa'dlarla istişare edeceğim" buyurdu. "Sa'd'lar" sözüyle, Sa'd bin Ubade ile Sad bin Muaz'ı kasdetmişti. Yani onlarla müşavere edecekti. Sa'd bin Ubade ile Sa'd bin Muaz: "Hayır, Vallahi cahiliyye döneminde biz kendimizi bu kadar alçaltmamıştık. Allah bize İslamı getirmiş olduğu halde, bu nasıl olur?" dediler. Haris dönünce, Resulullah (a.s.) durumu ona bildirdi. O da: "Ya Muhammed, sen verdiğin sözden geri döndün" dedi. Bunun üzerine Hassan bin Sabit şu şiiri söyledi:

"Ey Haris! Sizden kim komşusuna verdiği sözde durmazsa (durmasın)

Şüphesiz Muhammed sözünde durur

Eğer ahde vefasızlık ederseniz, zaten ahde vefasızlık sizin adetinizdir.

Alçaklık ta (ancak sizin bölgenizde yetişen) sahber ağaçlarının diplerinde yetişir.

(Senin kabilen olan) Mürreoğullarına mensup birinin emanetini karşılaştığın yerde (vermelisin).

Cam şişe gibidir, kırılması (halinde) tamir kabul etmez."

Bu şiir üzerine Haris dedi ki: "Ya Muhammed, Hassan'ın bize dil uzatmasına mali ol. Deniz suyu onunla bulanırsa varsın bulansın."

Bu hadisi Taberani(1) de Ebu Hureyre (r.a.)'den rivayet etmiştir:

Ebu Hureyre şöyle dedi: "Haris el-Gatafani, Resulullah (a.s.)'a gelerek: "Ya Muhammed! Medine hurmasını yarı yarıya bölüşürüz." dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (a.s.) de: "Sa'd'larla istişare edeyim" buyurdu. Hemen Hz. Peygamber (a.s.) Sa'd bin Ubade'ye, Sa'd bin Rabi'ye, Sa'd bin Hayseme'ye ve Sa'd bin Mes'ud'a(2) haberci gönderdi. Hz.Peygamber (a.s.) onlara: "Ben ancak bütün arabların sizi tek yaydan oka tuttuğunu, her yandan üzerine saldır-

---

461- Bezzar, Keşfu'l-Estar (2/331), Kitabu'l-Hicre ve'l-Meğazi.

1) Heysemi, Mecmau'z-Zevaid (6/132)

2) Burada Sa'd bin Rebi ile Sa'd bin Hayseme'nin zikredilmesi ravinin vehmidir. Çünkü İbn-i Hayseme Bedir'de, İbn-i Rebi de, Hendek gününden önce Uhud savaşında şehid olmuşlardır.

dığını biliyorum. Haris bin Avf sizden Medine hurmalarını kendisiyle bölüşmenizi istiyor. Eğer bu yılki ürününüzü ona vermek istiyorsanız, şimdi görüşün" buyurdu. Onlar da:

"Ya Resulullah! Bu, sana gökten gelen bir vahiy ise hemen Allah (c.c.)'ın emrine boyun eğeriz. Veya senin bir görüşünden ibaret olan bir şey ise yine de onu yerine getirir ve boyun eğeriz. Eğer bununla bizim hayatımızı korumak, esirgemek istiyorsan, Vallahi, sen bizi onlarla eşit görüyorsun. Onlar misafirlik ve satınalma dışında (şimdiye kadar) Medine'den bir tek hurma yemeyi akıllarından geçirmemişlerdir." dediler.

Bunun üzerine Resulullah (a.s.): "İşte onların ne söylediklerini duyuyorsunuz" dedi. Haris ve arkadaşları:

"Ey Muhammed! Sen bize gadirlik ettin!" dediler. Bunun üzerine Hassan bin Sabit şu şiiri söyledi:

"Ey Haris! Sizden kim komşusuna verdiği sözde durmazsa (durmasın)

Şüphesiz Muhammed, sözünde durur.

Eğer ahde vefasızlık ederseniz, zaten ahde vefasızlık sizin adetinizdir.

Alçaklık ta (ancak sizin bölgenizde yetişen) sahber ağaçlarının dibinde yetişir.

(Senin kabilen olan) Mürreoğullarına mensup birinin emanetini karşılaştığın yerde (vermelisin).

Cam şişe gibidir, kırılması (halinde) tamir kabul etmez!"

DERSLER VE ÖĞÜTLER

Bu hadis, İslam ümmetinin her çağda karşılaştığı meselelerin en önemlilerinden üç tanesini önümüze getiriyor:

Birinci mesele: Mala karşılık barış yapma girişimi.

İkinci mesele: Şûra'nın ve istişarenin önemi.

Üçüncü mesele: Düşman safını dağıtma çabası.

Mala Karşılık Barış Yapma Teklifi

Müslümanlar, herhangi bir bölgede soykırım tehlikesiyle karşı karşıya gelirse, yahut güvenlikleri tehlike altında olursa; bu durumda para ödeme şeklinde bazı maddi tavizler verme hakları ortaya çıkar. Hadisin zahirinden bunun caiz olduğu, fakat farz olmadığı anlaşılmaktadır. Hanefi fukahası bu meseleyi sınırlandırmışlar ve İslamın varlığı, düşman tarafından tehdit edilince düşmana mal (para) ödemeyi caiz görmüşlerdir.

Bu mesele çağımızda çok boyutlu karmaşıklık arzeder. Çünkü günümüzde müslümanlar, bazen gizli bir tehlike içinde olur, bazen de gizli bir tehlikeye hedef olurlar. Bir yönden de bu tehlikeleri berteraf etme gücüne sahip olurlar. Bu, ancak bazı şartlarla oluyor. Şartlar maddi olursa, bunu yerine getirmek, müslümanların elinden çıkmış bir fetva, şura ve maslahat ile olur. Bazan maslahatlar birbirine karışır; ümmetin maslahatıyla, fertlerin maslahatı, yönetenlerle yönetilenlerin maslahatı birbirleriyle çelişir. Bütün bunlar, neticedeki faydayı kararlaştırmak için ehl-i takva nezdinde tartışmayı gerektirir.

Şura ve İstişarenin Önemi

İkinci mesele, şûranın mecburi oluşudur. Burada Resulullah (a.s.)'ın, ensanın temsilcisi olan Sa'd bin Ubade ile Sa'd bin Muaz'ın görüşünü benimsediğini görüyoruz. Bazı rivayetler O'nun bu görüşü benimseyişinin, anlaşmayı yazdıktan sonra olduğunu zikrediyorlar. Fakat Resulullah (a.s.), bu antlaşmayı henüz imzalamamıştı. Aynı şekilde Resulullah (a.s.) Uhud gününde de çoğunluğun görüşünü benimsemişti. İki temsilcinin veya çoğunluğun görüşünü benimsemesi, lider için şuranın zaruretini ortaya koyuyor ve istişarenin kaçınılmazlığını kanıtlıyor. Şura, kitaplarımızın birçok yerinde, açıkladığımız kaidelere boyun eğdiren bir bağlayıcılığa sahiptir. Konu böylesine bağlayıcılığı gerekli gördüğüne göre üzerinde titizlikle durmayı da gerektiriyor. Öyle ise şura, ancak layık olan kişilerden meydana gelecektir. Şûra, layık olan kişilerden teşekkül ederse, zararı giderir ve maslahatı celbetme çoğunluğun görüşününün bağlayıcılığıyla olur.

Bununla beraber lider, şûranın daha alt veya daha üst dairede genelleşmesine fırsat verir, fakat bağlayıcı olan ekseriyetin görüşü olarak kalır. Bütün bunlar, müslümanlar arasında, üzerinde ittifak edilmiş düzenleyici kaidelerdir. Biz bunu zorunlu görüyoruz. Bazı alimler, şuranın, lideri bağlayıcı olduğu görüşünde değildirler. Bağlayıcılık şartı olmayınca, ehil üyelerden şuranın ekseriyetini reddetme hususunda hiç kimsenin dayanağı kalmıyor.

Hz.Peygamber (a.s.) şöyle buyuruyor: *"Müslümanlar, şartların yanındadırlar."*(1)

Şuranın bağlayıcılığını reddedenler için şunu söylüyoruz: Resulullah (a.s.), Uhud günü çoğunluğun görüşüne uydu, halbuki onların görüşünün hatalı olduğunu biliyordu. Burada da ensarın temsilcilerinin görüşüne uydu. Halbuki O, diğer bir bakış açısıyla rücu etmekle birlikte alaka sahibi idiler. En azından, bu alaka sahibi olmak, çoğunluğun görüşüne uymanın sünnet oluşuna delalet eder. Bu usül sünnet olduğuna göre, müslümanların ona uymaları gerekir. Hızır

---

1) Buhari (4/451), 37-Kitabu'l-İcare, Bab: 14. Buhari bu hadisi muallak olarak zikretmiştir.

(a.s.)'dan Hz.Musa'ya -O'nun altında olduğu halde- şart koşmuştur. Ve Musa (a.s.) da buna boyun eğmiştir. Şu söz bunun için yeterlidir: *"Müslümanlar, liderlerine, şûraya uymayı şart koşarlarsa, bu onların hakkıdır"*.

Günümüzde, müslümanların maslahatı da bunu gerektiriyor. Müslümanlar işlerini istedikleri kişiye veya emirlerine havale edebilirler. Sa'd bin Muaz (r.a.)'ın Beni Kurayza hakkında verdiği kararda bu görüşü benimseyen için bir ünsiyet kaynağı vardır.

Düşmanın Saflarını Dağıtma

Hz.Peygamber (a.s.)'in Gatafanlılara, Medine meyvesinin üçte birini vermek üzere anlaşma teklifinin gerekçesini açıklayan: *"Ben ancak bütün arapların sizi tek yaydan oka tuttuğunu, yani her taraftan üzerinize saldırdıklarını biliyorum"* sözü, daha önce: Resulullah (a.s.)'ın siyasi faaliyetinde, düşmanların tek safta birleşmemeleri için gösterdiği çabalar olarak zikredilen yorumların haklılığını göstermektedir. Demek ki, O, her an düşmanın durumunu izliyor, onların birlikteliklerine engel olmaya çalışıyordu. Buradaki sözü bizim bir çok konuda dakkatimizi çekiyor.

1- İslami hareketin bir görevi de, düşman güçlerinin zayıf noktalarını araştırmasıdır. Kendi güvenliğine önem verdiği kadar, düşmanın da açıklarını yakalaması gereklidir.

2- Müslümanların, düşmanların bazılarıyla anlaşmaya girmeleri caizdir ve bunda bir sakınca yoktur. Stratejik hedefte safdışı etmeye gücün yettiğini saf dışı etmektir. Kazanılacak kişiyi yanına almak, sebepler ne olursa olsun aynı duyguyu paylaşanları araştırmaktır. Önce bu konuda Allah (c.c.)'a güvenmek ve O'na tevekkül etmek gerekir.

İslamın ve müslümanların şimdiki ve gelecekteki maslahatı, şurayı ve fetvayı unutmamalarına bağlıdır.

YÜCE ALLAH'IN AHZAB'I YENİLGİYE UĞRATMASI

٤٦٢ــ رَوَى أَحْمَدُ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ قَالَ: قُلْنَا يَوْمَ الْخَنْدَقِ: يَارَسُولَ اللَّهِ هَلْ مِنْ شَيْءٍ نَقُولُهُ فَقَدْ بَلَغَتِ الْقُلُوبُ الْحَنَاجِرَ؟ قَالَ: «نَعَمْ: اَللَّهُمَّ اسْتُرْ عَوْرَاتِنَا وَآمِنْ رَوْعَاتِنَا». قَالَ فَضَرَبَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ وُجُوهَ أَعْدَائِهِ بِالرِّيحِ.

462- İmam Ahmed, Ebu Said el-Hudri (r.a.)'den şöyle rivayet etmiştir:

462- İmam Ahmed, Müsned (3/3)

"Ebu Said el-Hudri şöyle dedi: "Biz Hendek günü: "Ya Resulullah, yürekler gırtlaklara dayanmış bulunuyor. Okuyabileceğimiz bir dua var mı?" dedik. Resulullah (a.s.): "Evet, var" dedi ve "Ey Allah'ım! Açık ve korkulu yerlerimizi kapa! Bizi, bütün korktuklarımızdan emin kıl!" buyurdu. Bunun üzerine Cenab-ı Allah düşmanların yüzüne rüzgarla vurdu."

٤٦٣ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ أَبِي أَوْفَى قَالَ: دَعَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَلَى الْأَحْزَابِ فَقَالَ: «اَللَّهُمَّ مُنْزِلَ الْكِتَابِ سَرِيعَ الْحِسَابِ اِهْزِمِ الْأَحْزَابَ. اَللَّهُمَّ اِهْزِمْهُمْ وَزَلْزِلْهُمْ» وَفِي رِوَايَةٍ: «اَللَّهُمَّ اِهْزِمْهُمْ وَانْصُرْنَا عَلَيْهِمْ».

463- Buhari ve **Müslim**, Abdullah bin Ebi Evfa (r.a.)'dan şöyle rivayet etmişlerdir:

"Abdullah bin Ebi Evfa şöyle demiştir: " Resulullah (a.s.) Ahzab günü, müşrikler aleyhine dua edip şöyle dedi: "Ya Allah! Ey Kur'anı gönderen, (düşmanlarla) hesabı tez olan! Ya Allah! Sen şu düşman kabilelerini bozguna uğrat! Ya Allah! Sen onların topluluklarını kır, iradelerini sars!"

٤٦٤ــ رَوَى الْبَزَّارُ عَنْ حُذَيْفَةَ أَنَّ النَّاسَ تَفَرَّقُوا عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ لَيْلَةَ الْأَحْزَابِ، فَلَمْ يَبْقَ مَعَهُ إِلاَّ اِثْنَا عَشَرَ رَجُلاً، فَأَتَانِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَأَنَا جَاثِمٌ مِنَ الْبَرْدِ، فَقَالَ: «يَا ابْنَ الْيَمَانِ! قُمْ فَانْطَلِقْ إِلَى عَسْكَرِ الْأَحْزَابِ. فَانْظُرْ إِلَى حَالِهِمْ» قُلْتُ: يَارَسُولَ اللَّهِ! وَالَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ مَا قُمْتُ إِلَيْكَ إِلاَّ حَيَاءً مِنَ الْبَرْدِ. قَالَ: «اِنْطَلِقْ يَا ابْنَ الْيَمَانِ، فَلاَ بَأْسَ عَلَيْكَ مِنْ بَرْدٍ وَلاَ حَرٍّ، حَتَّى تَرْجِعَ إِلَيَّ» فَانْطَلَقْتُ حَتَّى أَتَيْتُ عَسْكَرَهُمْ. فَوَجَدْتُ أَبَا سُفْيَانَ يُوقِدُ النَّارَ فِي عُصْبَةٍ حَوْلَهُ، وَقَدْ تَفَرَّقَ الْأَحْزَابُ عَنْهُ، فَجِئْتُ حَتَّى أَجْلِسَ فِيهِمْ، فَأَحَسَّ أَبُو سُفْيَانَ أَنَّهُ قَدْ دَخَلَ فِيهِمْ مِنْ غَيْرِهِمْ، فَقَالَ: لِيَأْخُذْ كُلُّ رَجُلٍ مِنْكُمْ بِيَدِ جَلِيسِهِ، قَالَ: فَضَرَبْتُ بِيَدِي عَلَى الَّذِي عَنْ يَمِينِي فَأَخَذْتُ بِيَدِهِ، ثُمَّ ضَرَبْتُ بِيَدِي عَلَى الَّذِي عَنْ يَسَارِي فَأَخَذْتُ بِيَدِهِ. فَلَبِثْتُ فِيهِمْ هُنَيْهَةً، ثُمَّ قُمْتُ، فَأَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ قَائِمٌ يُصَلِّي، فَأَوْمَأَ إِلَيَّ أَنْ

463- Buhari (6/106), 56-Kitabu'l-Cihad, Bab: 98
Müslim (3/1363), 32-Kitabu'l-Cihad ve's-Siyer, Bab: 7

اَدْنُو. فَدَنَوْتُ حَتَّى أُرْسِلَ عَلَيَّ مِنَ الثَّوْبِ الَّذِي كَانَ عَلَيْهِ لِيُدْفِئَنِي، فَلَمَّا فَرَغَ مِنْ صَلاَتِهِ قَالَ: «يَا ابْنَ الْيَمَانِ! اُقْعُدْ، مَا خَبَرُ النَّاسِ؟» قُلْتُ: يَارَسُولَ اللَّهِ! تَفَرَّقَ النَّاسُ عَنْ اَبِي سُفْيَانَ فَلَمْ يَبْقَ اِلاَّ فِي عُصْبَةٍ يُوقِدُ النَّارَ، وَقَدْ صَبَّ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ الْبَرْدِ مِثْلَ الَّذِي صَبَّ عَلَيْنَا، وَلٰكِنَّا نَرْجُو مِنَ اللَّهِ مَالاَ يَرْجُونَ.

464- Bezzar, Huzeyfe (r.a.)'den şu şekilde rivayet etmiştir:

"İnsanlar Ahzab gecesi Resulullah (a.s.)'ın yanından dağıldılar. Ancak O'nunla beraber oniki kişi kalmıştı. Uykudan diz çökmüş bir vaziyette iken, Resulullah (a.s.) yanıma geldi ve: "Ey Yeman'ın oğlu! Kalk, şu arap kabilelerinin karargahına git. Onların durumuna bak" dedi. Ben de: "Seni hak din ile gönderen Allah'a yemin ederim ki, soğuktan dolayı kalkamıyorum" dedim. Hz. Peygamber (a.s.): "Ey Yemanoğlu, kalk git. Benim yanıma dönünceye kadar ne sıcaktan ne de soğuktan bir zarar görmeyeceksin" buyurdu. Ben de Resulullah (a.s.)'ın bu sözü üzerine, kalkıp onların ordugahına kadar gittim. Ebu Süfyan'ı bir topluluk içinde ateş yakarken buldum. Arap kabileleri onun yanından dağılmışlardı. Gidip onların aralarına oturdum. Ebu Süfyan aralarına bir yabancının girdiğini sezdi ve hemen:

"Her biriniz yanında bulunanın elini tutsun" dedi. Ben de elimi, sağımda bulunan adamın elinin üzerine koyup tuttum. Sonra elimi solumda oturanın elinin üzerine koyup tuttum. Onların arasında kısa bir süre kaldım. Sonra kalkıp, Hz.Peygamber (a.s)'in yanına geldim. O da ayakta namaz kılıyordu. Bana yaklaşmamı işaret etti, ben de yaklaştım. Beni ısıtmak için üzerinde bulunan elbiseyi üzerime örttü. Namazını bitirince: "Ey Yeman'ın oğlu, otur. Müşrikler hakkında ne haber getirdin?" buyurdu. Ben de: "Ya Resulullah, halk Ebu Süfyan'ın başından dağılmış. Hiç kimse kalmamış. Ancak küçük bir topluluk içinde o ateş yakıyor. Allah, bizim üzerimize boşalttığı soğuk gibi onların üzerine de soğuk boşaltmaktadır. Fakat biz buna karşılık Allah'dan onların dilemedikleri ecri dileriz" dedim."

٤٦٥ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ: بَعَثَنِي خَالِي عُثْمَانُ بْنُ مَظْعُونٍ لِاٰتِيَهُ بِلِحَافٍ فَاَتَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ فَاسْتَاْذَنْتُهُ وَهُوَ بِالْخَنْدَقِ فَاَذِنَ لِي، وَقَالَ: «مَنْ لَقِيتَ، فَقُلْ لَهُمْ اِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَاْمُرُكُمْ اَنْ تَرْجِعُوا» وَكَانَ ذٰلِكَ فِي بَرْدٍ شَدِيدٍ فَخَرَجْتُ

464- *Bezzar, Keşfü'l-Estar (2/336), Kitabu'l-Hicre ve'l-Meğazi. Bab'u Gazveti'l-Hendek. Heysemi, Mecma üz-Zevaid (6/136)*

وَلَقِيتُ النَّاسَ فَقُلْتُ لَهُمْ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَأْمُرُكُمْ اَنْ تَرْجِعُوا، قَالَ: فَلاَ وَاللَّهِ مَا عَطَفَ عَلَيَّ مِنْهُمْ اِثْنَانِ اَوْ وَاحِدٌ.

465- Taberani, İbn-i Ömer (r.a.)'den şöyle rivayet etmiştir:

"İbn-i Ömer dedi ki: "Dayım beni Osman bin Maz'un (r.a.)'a kendisine yorgan getirmem için gönderdi. Ben de Resulullah (a.s.)'a gelip izin istedim. Resulullah (a.s.) da Hendek civarındaydı. Bana izin verdi ve şöyle dedi: "Onlara de ki, Resulullah (a.s.), size dönmenizi emrediyor." Şiddetli bir soğuk vardı. Ben çıktım ve halkla karşılaştım. Onlara: " Resulullah (a.s.) size geri dönmenizi emrediyor" dedim."

İbn-i Ömer diyor ki:

"Hayır, Vallahi onlardan bir veya iki kişi dahi benim bu sözüm üzerine geri dönmedi."

Görünen o ki, halk yaşı küçük olduğu için İbn-i Ömer'in sözüne pek iltifat etmedi. Çünkü izin bundan önce doğrudan verilmişti ve soğuk bu emrin verildiğinde de çok şiddetli idi.

٤٦٦ــ رَوَى مُسْلِمٌ عَنْ يَزِيدَ بْنِ شُرَيْكٍ رَحِمَهُ اللَّهُ قَالَ: كُنَّا عِنْدَ حُذَيْفَةَ، فَقَالَ رَجُلٌ: لَوْ اَدْرَكْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ ، قَاتَلْتُ مَعَهُ وَاَبْلَيْتُ، فَقَالَ حُذَيْفَةُ: اَنْتَ كُنْتَ تَفْعَلُ ذٰلِكَ؟ لَقَدْ رَاَيْتُنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ لَيْلَةَ الْاَحْزَابِ، وَاَخَذَتْنَا رِيحٌ شَدِيدَةٌ وَقَرٌّ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «اَلاَ رَجُلٌ يَاْتِينَا بِخَبَرِ الْقَوْمِ، جَعَلَهُ اللَّهُ مَعِيَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ؟» فَسَكَتْنَا، فَلَمْ يُجِبْهُ مِنَّا اَحَدٌ، ثُمَّ قَالَ: «اَلاَ رَجُلٌ يَاْتِينَا بِخَبَرِ الْقَوْمِ، جَعَلَهُ اللَّهُ مَعِيَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ؟» فَسَكَتْنَا، فَلَمْ يُجِبْهُ مِنَّا اَحَدٌ ثُمَّ قَالَ: «اَلاَ رَجُلٌ يَاْتِينَا بِخَبَرِ الْقَوْمِ، جَعَلَهُ اللَّهُ مَعِيَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ؟» فَسَكَتْنَا فَلَمْ يُجِبْهُ مِنَّا اَحَدٌ، فَقَالَ: «قُمْ يَاحُذَيْفَةُ فَاْتِنَا بِخَبَرِ الْقَوْمِ» فَلَمْ اَجِدْ بُدًّا اِذْ دَعَانِي بِاسْمِي اَنْ اَقُومَ، قَالَ: «اِذْهَبْ، فَاْتِنِي بِخَبَرِ الْقَوْمِ، وَلاَ تَذْعَرْهُمْ عَلَيَّ»، فَلَمَّا وَلَّيْتُ مِنْ عِنْدِهِ جَعَلْتُ كَاَنَّمَا اَمْشِي فِي حَمَّامٍ حَتَّى اَتَيْتُهُمْ، فَرَاَيْتُ اَبَا سُفْيَانَ يَصْلَى ظَهْرَهُ بِالنَّارِ، فَوَضَعْتُ سَهْمًا فِي كَبِدِ الْقَوْسِ، فَاَرَدْتُ اَنْ اَرْمِيَهُ، فَذَكَرْتُ قَوْلَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ : «وَلاَ تَذْعَرْهُمْ عَلَيَّ»، وَلَوْ رَمَيْتُهُ لاَصَبْتُهُ،

465- Heysemi, Mecmaüz-Zevaid (6/135)

فَرَجَعْتُ وَأَنَا أَمْشِي فِي مِثْلِ الْحَمَّامِ، فَلَمَّا أَتَيْتُهُ فَأَخْبَرْتُهُ بِخَبَرِ الْقَوْمِ، وَفَرَغْتُ، قُرِرْتُ، فَأَلْبَسَنِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مِنْ فَضْلِ عَبَاءَةٍ كَانَتْ عَلَيْهِ يُصَلِّي فِيهَا. فَلَمْ أَزَلْ نَائِمًا حَتَّى أَصْبَحْتُ، فَلَمَّا أَصْبَحْتُ قَالَ: «قُمْ يَانَوْمَانُ».

466- Müslim, Zeyd bin Şüreyk (r.a.)'den şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Biz, Huzeyfe (r.a.)'nin yanında idik. O sırada bir adam gelerek:

"Eğen ben Resulullah (a.s.)'a erişseydim, O'nun maiyetinde savaşır ve O'na son derece yardım ederdim" dedi. Bunun üzerine Huzeyfe (r.a.):

"Sen hakikaten bunu yapar mıydın? Andolsun ben, kendimizi iyice biliyorum ki, Ahzab gecesinde Resulullah (a.s.)'ın maiyetinde bulunuyorduk. Bizi çok şiddetli ve soğuk bir rüzgar yakaladı. Bu sırada Resulullah (a.s.):

"Bana düşmanın haberini getirecek bir kimse var mı ki, Allah onu kıyamet gününde benimle beraber kılsın?" dedi. Biz sükut ettik, bizden hiçbir kimse ona icabet etmedi. Sonra yine:

"Bana düşman ordusunun haberini getirecek bir kimse var mı ki, Allah onu kıyamet gününde benimle beraber kılsın" buyurdu. Biz yine sükut ettik, bizden hiçbir kimse ona cevap vermedi. Sonra Peygamber (a.s.) tekrar:

"Bana düşman ordusunun haberini getirecek bir kimse var mı ki, Allah onu kıyamette benimle beraber kılsın" buyurdu. Biz yine sükut ettik ve bizden hiç kimse Peygamberin bu talebine cevap vermedi. Bu sefer Peygamber:

"Kalk ya Huzeyfe! Düşmanın haline dair haberi bize sen getir" buyurdu. Beni ismimle çağırdığı için kalkmak zorunda kaldım.

"Git ve bize o kavmin haberini getir. Ve sakın onları (kendin ve dolayısıyla) benim aleyhime tahrik etme" buyurdu. Ben bu vazifeyi yerine getirmek üzere Peygamber (a.s.)'in huzurundan ayrıldığım zaman (bunca şiddetli soğuğa rağmen) hamamda olduğumu sandım. Nihayet düşmanların yakınına sokuldum. Akabinde Ebu Süfyan'ı sırtını ateşe yaslamış ısıtırken gördüm. Hemen yayımın ortasına bir ok yerleştirdim ve onu Ebu Süfyan'a atıp vurmak istedim. Fakat hemen Resulullah (a.s.)'ın: "Ve sakın onları benim üzerime harekete geçirmeyesin!" uyarısı aklıma geldi (de atmaktan vazgeçtim). Eğer oku atmış olsaydım, onu muhakkak vururdum. Daha sonra ben yine hamam gibi bir ortamda yürüyerek döndüm. Nihayet Peygamber (a.s.)'e gelip kavmin haberini ona bildirdim. Ve bu vazifeyi bitirdiğim zaman soğuğu hissedip üşümeye başladım. Resulullah

---

466- Müslim (3/1414) 32-Kitabu'l-Cihad ve's-Siyer, Bab: 36

(a.s.) hemen kendi üzerinde bulunan ve içinde namaz kıldığı fazla bir abayı bana giydirdi. Ben sabah oluncaya kadar uyumaktan kendimi alamadım. Bu vaziyette, sabahlayınca, Resulullah (a.s.): "Kalk artık, ey uykucu!" buyurdu."

٤٦٧ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ صُرَدٍ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ــ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ ــ حِينَ أَجْلَى الْأَحْزَابَ عَنْهُ ــ : «الْآنَ نَغْزُوهُمْ وَلَا يَغْزُونَنَا، نَحْنُ نَسِيرُ إِلَيْهِمْ».

467- Buhari, Süleyman bin Surad (r.a.)'dan rivayet etmiştir:

"Süleyman bin Surad dedi ki: "Ben Peygamber (a.s.)'den işittim, müşrik orduları oradan çıkarıldığı zaman: "Artık şimdiden sonra biz müşriklere karşı gidip onlarla savaşacağız. Onlar bize karşı savaşamayacaklar, biz onlara doğru yürüyeceğiz" buyurdu."

Hafız İbn-i Hacer, 'Fethu'l-Bari'de şunları söylüyor:

"Bu hadiste Peygamberlik alametlerinden biri vardır. Çünkü Hz. Peygamber (a.s.) bir sonraki yılda umre yapmak üzere yola çıktı. Fakat Kureyş onu Kabe'yi ziyaretten alıkoydu. Aralarında barış anlaşması yapıldı. Çok geçmeden müşrikler bu anlaşmayı çiğnediler. Bunun sebebi de Mekke'nin fethi oldu. Durum Hz.Peygamber (a.s.)'in buyurduğu gibi meydana gelmişti."

Cabir bin Abdullah (r.a.)'dan(1) şöyle rivayet edilmiştir:

"Cabir bin Abdullah dedi ki: "Ahzab günü, Resulullah (a.s.) için büyük bir topluluk bir araya gelmişti. Bunun üzerine Resulullah (a.s.): "Artık bundan sonra onlar ebeddiyen size karşı, savaşa çıkamayacaklar. Fakat siz onlara karşı savaşacaksınız." buyurdu."

٤٦٨ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ قَالَ: اسْتُشْهِدَ يَوْمَ الْخَنْدَقِ مِنَ الْأَنْصَارِ أَنَسُ بْنُ مُعَاذِ بْنِ عَبْدِ عَمْرٍو. وَمِنَ الْأَنْصَارِ ثُمَّ مِنْ بَنِي سَلَمَةَ: ثَعْلَبَةُ بْنُ غَنَمَةَ.

468- Taberani, İbn-i Şihab (r.a.)'dan şu şekilde rivayet etmiştir:

"O dedi ki: "Hendek günü, ensardan Enes bin Muaz bin Evs bin Abd-i Amr

---

467- Buhari (7/405), 64-Kitabu'l-Meğazi. Bab: 29

468- Heysemi, Mecmau'z-Zevaid (6/132)

1) Bezzar, Keşfu'l-Estar (3/336) Kitabu'l-Hicre ve'l-Meğazi.
Heysemi, Mecmau'z-Zevaid (6/139)

ve diğerleri, sonra Selemeoğullarından: Salebe bin Ğanem şehid edildi."

İbn-i Kesir 'el-Bidaye ve'n-Nihaye' de şunları kaydeder:

"İbn-i İshak dedi ki: "Hendek günü, Abdul-Eşheloğullarından, Sa'd bin Muaz, Enes bin Evs bin Atik bin Amr ve Abdullah bin Sehl olmak üzere üç kişi, ayrıca Tufeyl bin Numan, Sa'lebe bin Ğaname ve Ka'b bin Zeyd en-Neccari şehid oldular. Ka'b bin Zeyd'e okun sivri ucu isabet etmiş ve onu öldürmüştü."

İbn-i İshak yine dedi ki:

"Müşriklerden üç kişi öldürülmüştü. Münebbih bin Osman bin Ubeyd. Ona bir ok isabet etmiş, bundan dolayı Mekke'de ölmüştü. Nevfel bin Abdullah bin el-Muğire. Atıyla hendeğe girdi ve çıkamadı. Bunun üzerine orada öldürüldü. Müşrikler onu ve Ali bin Ebi Talib'in öldürdüğü Amr bin Abd-i vûd el-Amiri'nin cesetlerini büyük bir parayla satın almak istediler."

İbn-i Hişam, Zühri'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Hendek günü ona Amr bin Abd-i Vûd denildiği gibi Amr bin Abd da denilir."

٤٦٩ــ رَوَى اَحْمَدُ عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: خَرَجْتُ يَوْمَ الْخَنْدَقِ اَقْفُو اٰثَارَ النَّاسِ، قَالَتْ: فَسَمِعْتُ وَئِيدَ الْاَرْضِ وَرَائِي ــ يَعْنِي حِسَّ الْاَرْضِ ــ قَالَتْ: فَالْتَفَتُّ فَاِذَا اَنَا بِسَعْدِ بْنِ مُعَاذٍ وَمَعَهُ ابْنُ اَخِيهِ الْحَارِثُ بْنُ اَوْسٍ يَحْمِلُ مِجَنَّةً قَالَتْ: فَجَلَسْتُ اِلَى الْاَرْضِ فَمَرَّ سَعْدٌ وَعَلَيْهِ دِرْعٌ مِنْ حَدِيدٍ خَرَجَتْ مِنْهَا اَطْرَافُهُ فَاَنَا اَتَخَوَّفُ عَلَى اَطْرَافِ سَعْدٍ، قَالَتْ: وَكَانَ سَعْدٌ مِنْ اَعْظَمِ النَّاسِ وَاَطْوَلِهِمْ، قَالَتْ: فَمَرَّ وَهُوَ يَرْتَجِزُ وَيَقُولُ:

لَبِّثْ قَلِيلاً يُدْرِكُ الْهَيْجَا جَمَلْ مَا اَحْسَنَ الْمَوْتَ اِذَا حَانَ الْاَجَلْ

قَالَتْ: فَقُمْتُ فَاقْتَحَمْتُ حَدِيقَةً، فَاِذَا فِيهَا نَفَرٌ مِنَ الْمُسْلِمِينَ، وَاِذَا فِيهِمْ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ وَفِيهِمْ رَجُلٌ عَلَيْهِ سَبْغَةٌ لَهُ يَعْنِي مِغْفَرًا، فَقَالَ عُمَرُ: مَا جَاءَ بِكِ؟ لَعَمْرِي وَاللّٰهِ اِنَّكِ لَجَرِيئَةٌ، وَمَا يُؤْمِنُكِ اَنْ يَكُونَ بَلاَءٌ اَوْ يَكُونَ تَحَوُّزٌ؟ قَالَتْ: فَمَا زَالَ يَلُومُنِي حَتَّى تَمَنَّيْتُ اَنَّ الْاَرْضَ انْشَقَّتْ لِي سَاعَتِئِذٍ فَدَخَلْتُ فِيهَا، قَالَتْ: فَرَفَعَ الرَّجُلُ السَّبْغَةَ عَنْ وَجْهِهِ فَاِذَا طَلْحَةُ بْنُ عُبَيْدِاللّٰهِ، فَقَالَ: يَاعُمَرُ وَيْحَكَ، اِنَّكَ قَدْ اَكْثَرْتَ مُنْذُ الْيَوْمِ، وَاَيْنَ التَّحَوُّزُ اَوِ الْفِرَارُ اِلاَّ اِلَى اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ، قَالَتْ وَيَرْمِي سَعْدًا رَجُلٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ

مِنْ قُرَيْشٍ يُقَالُ لَهُ ابْنُ الْعَرِقَةِ بِسَهْمٍ لَهُ فَقَالَ لَهُ خُذْهَا وَأَنَا ابْنُ الْعَرِقَةِ فَأَصَابَ أَكْحَلَهُ فَقَطَعَهُ فَدَعَا اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ سَعْدٌ فَقَالَ: اَللَّهُمَّ لاَتُمِتْنِي حَتَّى تُقِرَّ عَيْنِي مِنْ قُرَيْظَةَ، قَالَتْ: وَكَانُوا حُلَفَاءَهُ وَمَوَالِيَهُ فِي الْجَاهِلِيَّةِ، قَالَتْ: فَرَقَأَ كَلْمُهُ وَبَعَثَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ الرِّيحَ عَلَى الْمُشْرِكِينَ فَكَفَى اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ الْمُؤْمِنِينَ الْقِتَالَ وَكَانَ اللَّهُ قَوِيًّا عَزِيزًا، فَلَحِقَ أَبُو سُفْيَانَ وَمَنْ مَعَهُ بِتِهَامَةَ، وَلَحِقَ عُيَيْنَةُ بْنُ بَدْرٍ وَمَنْ مَعَهُ بِنَجْدٍ وَرَجَعَتْ بَنُو قُرَيْظَةَ فَتَحَصَّنُوا فِي صَيَاصِيهِمْ، وَرَجَعَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِلَى الْمَدِينَةِ فَوَضَعَ السِّلاَحَ، وَأَمَرَ بِقُبَّةٍ مِنْ أَدَمٍ فَضُرِبَتْ عَلَى سَعْدٍ فِي الْمَسْجِدِ، قَالَتْ: فَجَاءَهُ جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلاَمُ وَإِنَّ ثَنَايَاهُ لَتَقَعُ الْغُبَارِ، فَقَالَ: أَقَدْ وَضَعْتَ السِّلاَحَ؟ وَاللَّهِ مَا وَضَعَتِ الْمَلاَئِكَةُ بَعْدُ وَإِنَّ ثَنَايَاهُ لَتَقَعُ الْغُبَارِ، فَقَالَ: أَقَدْ وَضَعْتَ السِّلاَحَ؟ وَاللَّهِ مَا وَضَعَتِ الْمَلاَئِكَةُ بَعْدُ السِّلاَحَ، أُخْرُجْ إِلَى بَنِي قُرَيْظَةَ فَقَاتِلْهُمْ. قَالَتْ: فَلَبِسَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لأُمَّتِهِ، وَأَذَّنَ فِي النَّاسِ بِالرَّحِيلِ أَنْ يَخْرُجُوا فَخَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَمَرَّ عَلَى بَنِي غَنْمٍ وَهُمْ جِيرَانُ الْمَسْجِدِ حَوْلَهُ، فَقَالَ: «مَنْ مَرَّ بِكُمْ؟» فَقَالُوا: مَرَّ بِنَا دِحْيَةُ الْكَلْبِيُّ. وَكَانَ دِحْيَةُ الْكَلْبِيُّ تُشْبِهُ لِحْيَتُهُ وَسِنُّهُ وَوَجْهُهُ جِبْرِيلَ عَلَيْهِ السَّلاَمُ، فَقَالَتْ: فَأَتَاهُمْ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَحَاصَرَهُمْ خَمْسًا وَعِشْرِينَ لَيْلَةً، فَلَمَّا اشْتَدَّ حَصْرُهُمْ وَاشْتَدَّ الْبَلاَءُ قِيلَ لَهُمْ: انْزِلُوا عَلَى حُكْمِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، فَاسْتَشَارُوا أَبَا لُبَابَةَ بْنَ عَبْدِالْمُنْذِرِ، فَأَشَارَ إِلَيْهِمْ أَنَّهُ الذَّبْحَ قَالُوا: نَنْزِلُ عَلَى حُكْمِ سَعْدِ بْنِ مُعَاذٍ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «انْزِلُوا عَلَى حُكْمِ سَعْدِ بْنِ مُعَاذٍ» فَنَزَلُوا وَبَعَثَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِلَى سَعْدِ بْنِ مُعَاذٍ فَأُتِيَ بِهِ عَلَى حِمَارٍ عَلَيْهِ إِكَافٌ مِنْ لِيفٍ قَدْ حُمِلَ عَلَيْهِ وَحَفَّ بِهِ قَوْمُهُ، فَقَالُوا: يَا أَبَا عَمْرٍو حُلَفَاؤُكَ وَمَوَالِيكَ وَأَهْلُ النِّكَايَةِ وَمَنْ قَدْ عَلِمْتَ، قَالَتْ: وَإِنَّهُ لاَيَرْجِعُ إِلَيْهِمْ شَيْئًا وَلاَيَلْتَفِتُ إِلَيْهِمْ، حَتَّى إِذَا دَنَا مِنْ دُورِهِمْ الْتَفَتَ إِلَى قَوْمِهِ فَقَالَ: قَدْ أَنَى لِي أَنْ لاَ أُبَالِي فِي اللَّهِ لَوْمَةَ لاَئِمٍ، قَالَ: قَالَ أَبُو سَعِيدٍ: فَلَمَّا طَلَعَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «قُومُوا إِلَى سَيِّدِكُمْ فَأَنْزِلُوهُ» فَقَالَ عُمَرُ: سَيِّدُنَا اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ، قَالَ: أَنْزِلُوهُ فَأَنْزَلُوهُ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَحْكُمْ فِيهِمْ» قَالَ سَعْدٌ: فَإِنِّي أَحْكُمُ فِيهِمْ أَنْ تُقْتَلَ مُقَاتِلَتُهُمْ وَتُسْبَى ذَرَارِيهِمْ وَتُقْسَمَ أَمْوَالُهُمْ. وَقَالَ يَزِيدُ بِبَغْدَادَ: وَيُقْسَمُ: فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ

: «لَقَدْ حَكَمْتَ فِيهِمْ بِحُكْمِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَحُكْمِ رَسُولِهِ» قَالَتْ: ثُمَّ دَعَا سَعْدٌ قَالَ: اَللَّهُمَّ إِنْ كُنْتَ أَبْقَيْتَ عَلَى نَبِيِّكَ ﷺ مِنْ حَرْبِ قُرَيْشٍ شَيْئًا فَأَبْقِنِي لَهَا، وَإِنْ كُنْتَ قَطَعْتَ الْحَرْبَ بَيْنَهُ وَبَيْنَهُمْ فَاقْبِضْنِي إِلَيْكَ، قَالَتْ: فَانْفَجَرَ كَلْمُهُ وَكَانَ قَدْ بَرِئَ حَتَّى مَايُرَى مِنْهُ إِلاَّ مِثْلُ الْخُرْصِ، وَرَجَعَ إِلَى قُبَّتِهِ الَّتِي ضَرَبَ عَلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ قَالَتْ عَائِشَةُ: فَحَضَرَهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَأَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ، قَالَتْ: فَوَ الَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ إِنِّي لَأَعْرِفُ بُكَاءَ عُمَرَ مِنْ بُكَاءِ أَبِي بَكْرٍ وَأَنَا فِي حُجْرَتِي، وَكَانُوا كَمَا قَالَ عَزَّ وَجَلَّ ﴿رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ﴾ قَالَ عَلْقَمَةُ قُلْتُ: أَيْ أُمَّهْ فَكَيْفَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَصْنَعُ؟ قَالَتْ: كَانَتْ عَيْنُهُ لاَتَدْمَعُ عَلَى أَحَدٍ وَلَكِنَّهُ كَانَ إِذَا وَجَدَ فَإِنَّمَا هُوَ أَخِذٌ بِلِحْيَتِهِ.

469- Ahmed bin Hanbel, Hz.Aişe (r.a.)'den şöyle rivayet etmiştir:

"Hz.Aişe der ki: "Hendek günü, savaşan halkın peşinden gittim. Arkamda derinden bir ses geldiğini işittim. Dönünce, Sa'd bin Muaz ile kardeşinin oğlu Haris bin Evs'i gördüm. Bir kalkan taşıyordu. Olduğum yere çöktüm. Sa'd bin Muaz yanımdan geçti. Üzerinde dar bir zırh gömleği vardı. Kolları zırhtan çıkmıştı. Sa'd, açıkta kalan kollarından vurulur diye korkuyordum. Sa'd halkın en iri yapılısı ve uzun boylu olanı idi. Kendisi:

"Biraz bekle! Çarpışmağa katıl Cemel!

Ölmek ne güzel şey, gelince ecel!" şeklinde mani söyleyerek geçip gitti. Kalkıp bir bahçeye girdim. Orada müslümanlardan birkaç kişi bulunuyordu. İçlerinde Ömer bin Hattab'la gözlerinden başka bir yeri görülmeyen miğferli bir zat vardı. Hz.Ömer: "Ne diye geldin? Vallahi, sen çok cüretkar ve cesaretlisin. Bir felakete uğramayacağından nasıl emin olabilirsin?" diyerek bana çıkıştı. O beni böyle kınadığı zaman, yer yarılıp yerin dibine geçmeyi istedim. Miğferli zat miğferini yüzünden yukarı doğru kaldırdı. Meğer Talha bin Ubeydullah imiş. Talha:

"Ey Ömer! Allah senin iyiliğini versin. Sen bugün çok oldun. Doğru ve isabetli görüşlülük veya Yüce Allah'a doğru kaçış nerede kaldı?" dedi. Kureyş müşriklerinden Hibban bin Kays bin Arika adında bir adam, Sa'd'a ok atıyordu. Ok atarken de:

"Al bu da benden! Benim Arika'nın oğlu olduğumu bil!" diyordu. Bu ok

---

469- İmam Ahmed, Müsned (6/141)
Heysemi, Mecmau'z-Zevaid (6/136)

Sa'd'ın 'Ekhal' denilen damarına isabet etmiş ve onu kesmişti. Bunun üzerine Sa'd da Allah'a dua ederek:

"Allah'ım! Kurayzaoğulları yahudilerinin cezalandırıldıklarını görüp gözüm aydın oluncaya ve seviniceye kadar beni öldürme" dedi. Zira Kurayzalılar cahiliyye döneminde Sa'd'ın müttefiki ve dostu idiler.

Hz.Peygamber (a.s.) duasını okuduktan sonra Aziz ve Celil olan Allah, kasırgayı gönderdi. "Allah(ın yardımı) savaşta müminlere yetti. Allah güçlüdür, mutlak galibdir."(1)

Ebu Süfyan ve beraberindekiler Tihame'ye, Uyeyne bin Bedir ve yanındakiler de Necd'e ulaştılar. Bundan sonra Resulullah (a.s.) Medine'ye döndü ve silahını yere koydu. Sa'd bin Muaz için Mescidde deriden bir çadır kurulmasını emretti. O sırada Cebrail (a.s.) geldi. Hala üzerinde savaşın tozları vardı. Cebrail (a.s.), Hz.Peygamber (a.s.)'e: "Sen silahını bıraktın mı? Vallahi, melekler henüz silahlarını bırakmadılar. Kurayzaoğulları'na doğru sefere çık ve onlarla çarpış" dedi. Bunun üzerine Resulullah (a.s.) savaş teçhizatını kuşandı. Halka sefere çıkmaları çağrısında bulundu. Resulullah (a.s.) hemen yola çıktı ve Ğanemoğullarına rastladı. Onlar Mescid komşusu idiler. Peygamberimiz onlara: "Yanınızdan bir kimse geçti mi?" diye sordu. Onlar da: "Evet Ya Resulullah! Yanımızdan Dıhyetü'l-Kelbi geçti" dediler. Dıhyetü'l-Kelbi'nin sakalı, yüzü ve şekli Cebrail (a.s)'e benziyordu.

Resulullah (a.s.) Kurayzaoğulları yurduna geldi ve onları yirmibeş gün kuşatma altında tuttu. Kuşatma uzayıp şiddetlenince, onlara: "Resulullah (a.s.)'ın kararına boyun eğiniz" denildi. Onlar da Ebu Lûbabe bin Abdu'l-Münzir ile istişare ettiler. Ebu Lübabe de onlara boğazlanacaklarını işaret etti. Bunun üzerine onlar: "Biz Sa'd bin Muaz'ın kararına razıyız" dediler. Resulullah (a.s.) da: "O halde Sa'd bin Muaz'ın kararına uyunuz" buyurdu. Onlar da Sa'd bin Muaz'ın kararını kabul edeceklerini bildirdiler.

Resulullah (a.s.), Sa'd bin Muaz'a haber gönderdi. Kavmi Evsliler, merkebin üzerine deriden bir yatak serdikten sonra, onu üzerine bindirerek getirdiler. Kavmi de onunla birlikte geldi. Yolda Sa'd bin Muaz'a: "Ey Ebu Amr! Müttefiklerin hakkında iyi davran!" dediler. Sa'd bin Muaz, onların sözlerine iltifat etmedi. Kurayzalıların yurduna yaklaşınca kavmine dönüp: "Sa'd'ın Allah yolunda hiç bir kınayıcının kınamasına bakmayacağı, kulak asmayacağı an gelmiştir!" dedi.

Sa'd, Peygamberimizin yanına gelince, Hz.Peygamber (a.s.): "Kalkıp büyüğünüzü karşılayınız onu indiriniz!" buyurdu. Hz.Peygamber (a.s)'in bu sözü

---

1) Ahzab Suresi: 25

üzerine Hz.Ömer (r.a.): "Bizim büyüğümüz Aziz ve Celil olan Allah Tealadır" dedi. Fakat Hz.Peygamber (a.s.): "Onu indiriniz!" buyurdu. Orada bulunanlar Sa'd bin Muaz'ı indirdiler. Resulullah (a.s.), Sa'd bin Muaz'a: "Onlar hakkında hüküm ver" buyurdu. Sa'd da, savaşan erkeklerin boyunlarının vurulmasına; mallarının müslümanlar arasında ganimet olarak bölüşülmesine, çocuklarla kadınların esir edilmesine karar verdi. Bu karardan sonra Resulullah (a.s.): "Sen onlar hakkında Yüce Allah'ın ve Resülünün hükmüne göre karar verdin" buyurdu. Bundan sonra Sa'd bin Muaz: "Ey Allah'ım! Eğer Kureyş müşrikleriyle herhangi bir çarpışma daha bırakılmışsa, beni de o çarpışmada bulunmak üzere sağ bırak. Ey Allah'ım, bizimle onlar arasındaki çarpışmayı bu kadarla bırakacaksan, beni manevi huzuruna al" diye dua etti."

Hz.Aişe sözüne devam ederek şöyle anlatıyor:

"Sa'd bin Muaz'ın yarası yeniden deşildi. Halbuki onun yarası iyileşmiş ancak küçük bir halka kalmıştı. Hemen Resulullah (a.s.)'ın kurdurmuş olduğu çadıra geri götürüldü."

Hz.Aişe (r.a.) demiştir ki:

" Resulullah (a.s.) ile Ebu Bekir ve Ömer, Sa'd bin Muaz'ın cenasinde hazır bulundular. Ben de odamda idim. Muhammed'in canı kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, ben Ömer'in Hz.Sa'd'a ağladığını gördüm. Ebu Bekir'in ağladığını da... Onlar Cenab-ı Allah'ın buyurduğu gibi "Kendi aralarında çok merhametli."(1) idiler."

Alkama demiştir ki:

"Ben Hz.Aişe'ye dedim ki: " Resulullah (a.s.) ümmetinden birine nasıl davranıyordu?" O da şöyle cevap verdi: "Onun gözü hiç kimseye yaş akıtmaz, fakat Resulullah (a.s.) onu görünce sakalı şerifini tutmuştu."

Kurayzaoğulları savaşçılarının sayısı hakkında ihtilafa düşülmüştür. İbn-i İshak'a göre onlar altıyüz kişi idiler. Ebu Amr da Sa'd bin Muaz'ın biyoğrafisinde aynı şeyleri söylemiştir. İbn-i Aziz'e göre de yediyüz kişi idiler. Süheyli'nin nakline göre onların sayısı sekizyüz ile dokuzyüz arasındadır. Tirmizi, Nesai ve İbn-i Hibban'daki Cabir hadisinde sahih bir isnadla onların dörtyüz savaşçı oldukları beyan edilmektedir. Rivayetlerin arasını bulma yolunda dörtyüzün dışında kalanların onlara tabi olduklarını söylemek mümkündür. İbn-i İshak, onların sayılarının dokuzyüz olduğunun söylendiğini nakletmiştir.

DERSLER VE ÖĞÜTLER

Kurayzaoğulları kıssasında, müslümanların yararlanacakları pek çok hik-

1) Fetih Suresi: 29

met bulunmaktadır. Sa'd bin Muaz olayı, şehadeti arzu etmenin caiz olduğunu göstermektedir. Yalnız o, ölümü istemenin, genel yasaklamasından ayrı tutulmuştur.

Yine Kurayzaoğulları kıssasında erdemli bir kişinin daha erdemli bir kişi tarafından hakem tayin edilmesinin caiz olduğuna ve Resulullah (a.s.)'ın zamanında içtihad etmenin cevazına işaret vardır. Gerçi bu husus "Usul-u Fıkıh"da ihtilaflıdır ama muhtar olan caiz oluşudur. Resulullah (a.s.)'ın huzurunda oluşu veya olmayışı farketmez. Ancak kesin olma imkanı varken, bunu kabul etmeyen kişi zanna dayanmasını uzak görmektedir. Zaten bunda da bir sakınca yoktur. Çünkü takrir ile kesinlik kazanır. Bunun vuku'u bu olayda olduğu gibi, Hz.Peygamber (a.s.)'in huzurunda da sabit olmuştur. Aynı şekilde ileride geleceği gibi Huneyn ve diğer gazvelerde de sabit olmuştur. Benzeri bir olay Ebu Katade'nin öldürülüşünde Hz.Ebu Bekir (r.a.)'in takındığı tavırda da görülmüştür.

Bu kıssadan Dr.Ramazan el-Buti bazı sonuçlar çıkarmıştır:

"Gelen kişiye karşı ayağa kalkmak. Sa'd bin Muaz, hayvanı üzerinde gelirken Resulullah (a.s.) ona saygı anlamında, ensarın ayağa kalkmasını emretmişti. Resulullah (a.s.)'ın şu sözü bunun gerekçisini göstermektedir: "Kalkıp büyüğünüzü, veya en hayırlınızı karşılayınız." İşte bu ve benzeri nakillere dayanarak, bütün ulema; salih kimselere ve alimlere karşı, alelade ilişkilerde bulunmamayı ve onlar geldiklerinde ayağa kalkmanın meşru olduğunu anlamışlardır."

İmam Nevevi bu hadis üzerine yaptığı yorumda şunları söylüyor:

"Burada faziletli kişilerin yüceltilmesi ve bir yere geldiklerinde onlara saygı göstermek için ayağa kalkılması tavsiyesi vardır. Bu yüzden de cumhur-u ulema böyle bir saygı biçimini müstehab görmüştür."

Kadi şöyle der:

"Yasaklanan ayağa kalkma bu değildir. Yasaklanan ayağa kalkma; kendisi otururken, çevresinde olanlarının sürekli ayakta durmaları şeklidir. Faziletli bir kişinin bir meclise gelmesinde ayağa kalkmak müstehabdır. Nitekim bu konuda hadisler de nakledilmiştir. Hadislerde bunu nehyeden sarih bir ifade de yoktur."

Bu konuya işaret eden bazı sahih hadislere bakalım. Ka'b bin Malik'den ittifakla nakledilen bir hadiste o, Tebuk gazvesinden geri kalışını anlatırken şunları söylüyor:

"Ben, Resulullah (a.s.)'a yeniden beyat için gidiyordum. Gurub gurup insanlara rastlıyordum, onlar da beni hep tevbemin kabulünden dolayı tebrik ediyorlar, "Allah'ın tevbeni kabulünden dolayı seni kutlarız" diyorlardı. Nihayet mescide varınca, Resulullah (a.s.)'ın çevresinde insanlarla oturduğunu gördüm.

Onlardan Talha bin Ubuydullah (r.a.) kalktı, bana doğru koşup, benimle musafaha yaptı ve beni tebrik etti. Vallahi muhacirlerden ondan başka hiç kimse yerinden kalkmadı. Ka'b, Talha'nın bu yaptığını hiç unutmuyordu...."

Tirmizi, Ebu Davud (1) ve Buhari'nin 'Edebü'l-Müred'inde Hz. Aişe (r.a.)'den rivayet ettikleri şu hadis de bunlardan biridir:

"Hz.Aişe demiştir ki: "Şekil, hal ve yol bakımından gerek kalkışında, gerek oturuşunda Resulullah (a.s.)'ın kızı Fatma'dan Resulullah (a.s.)'a daha çok benzeyen bir kimse görmedim. Fatma, Hz.Peygamber (a.s.)'in yanına girdiği zaman Resul-ü Ekrem kalkar, onu öper ve kendi yerine oturturdu. Hz. Peygamber de onun yanına girdiği zaman, Fatıma oturduğu yerden kalkar, Hz. Peygamber (a.s.)'i öper ve onu kendi yerine oturturdu...."

Bütün bunlar, Resulullah (a.s.)'ın sahih hadisinde: *"Kim kendisini karşılamak için kalkılmasını taleb ederse, cehennemdeki yerini hazırlasın."* buyurmasıyla çelişmez. Çünkü fazilet sahibi kimselere saygı göstermek ayrıdır, onların bunu arzu etmesi ayrı... Faziletli ve salih kişiler, zaten alçak gönüllüdürler ve arkadaşlarının böyle hareket etmelerini istemezler.... İslami terbiye fakirleri dilencilikten, zenginlere ihtiyaçlarını anlatmalarını men eder. Ama aynı İslami terbiye zenginlere; böyle iffetli fakirleri arayıp bulmayı ve onlara ikramda bulunmayı, malının fazlasını onlara vermeyi öğütler...

٤٧٠ــ رَوَى التِّرْمِذِيُّ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِاللّٰهِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: رُمِيَ يَوْمَ الْأَحْزَابِ سَعْدُ بْنُ مُعَاذٍ، فَقَطَعُوا أَكْحَلَهُ ــ أَوْ أَبْجَلَهُ ــ فَحَسَمَهُ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ بِالنَّارِ، فَانْتَفَخَتْ يَدُهُ، فَتَرَكَهُ، فَنَزَفَهُ الدَّمُ، فَحَسَمَهُ أُخْرَى، فَانْتَفَخَتْ يَدُهُ، فَلَمَّا رَأَى ذٰلِكَ قَالَ: اَللّٰهُمَّ لَاتُخْرِجْ نَفْسِي حَتَّى تُقِرَّ عَيْنِي مِنْ بَنِي قُرَيْظَةَ، فَاسْتَمْسَكَ عِرْقُهُ، فَمَا قَطَرَ قَطْرَةً حَتَّى نَزَلُوا عَلَى حُكْمِ سَعْدِ بْنِ مُعَاذٍ، فَأَرْسَلَ إِلَيْهِ فَحَكَّمَ: أَنْ يُقْتَلَ رِجَالُهُمْ، وَيُسْتَحْيَا نِسَاؤُهُمْ، يَسْتَعِينُ بِهِنَّ الْمُسْلِمُونَ، فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ: «أَصَبْتَ حُكْمَ اللّٰهِ فِيهِمْ». وَكَانُوا أَرْبَعَمِائَةٍ، فَلَمَّا فَرَغَ مِنْ قَتْلِهِمْ انْفَتَقَ عِرْقُهُ، فَمَاتَ.

470- Tirmizi, Cabir bin Abdullah (r.a.)'dan rivayet etmiştir:

"Cabir dedi ki: "Ahzab (Hendek) savaşında kolundan vurulan Sa'd bin

---

470- Tirmizi (4/144), 22-Kitabu's-Siyer, Bab: 29

1) Tirmizi (5/700), 50-Kitabu'l-Menakıb, Bab: 61

Ebu Davud (4/355), Kitabu'l-Ebed, Bab-ı Mâcâe fi'l-kıyam.

Muaz (r.a.)'ın ekhal (1) veya ecbel (2) damarı kesilmişti. Resulullah (a.s.) ateşle (dağlayıp) kanı kesince, Sa'd'ın kolu şişti. Sonra kanı yeniden akmaya başladı ve bunun üzerine fazla kan kaybederek zayıfladı. Sonra tekrar kanı kesildi ve Sa'd'ın kolu (yeniden) şişti. Sa'd bu durumu görünce:

"Allah'ım! Kurayzaoğullarına karşı gözümün yaşını dindirmeden (yüzümü güldürmeden) canımı alma" dedi. Bunun üzerine Sa'd bin Muaz'ın damarından akan kan kesildi ve Kurayzaoğulları onun hükmüne tabi olmak üzere ininceye kadar bir damla kan akmadı. Sonra Resulullah (a.s.) kendisine haber gönderdi. Sa'd, erkeklerin öldürülmelerine ve kadınların hayatları bağışlanarak (çeşitli hizmetlerde) müslümanların kendilerinden yararlanmalarına hüküm verdi. Resulullah (a.s.): "Onlar hakkında Allah'(ın hükmünü buldun" buyurdu. Dörtyüz kişi idiler. İdamları tamamlanınca Sa'd'ın damarı söküldü ve Sa'd öldü."

٤٧١ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنْ عَبْدِاللّٰهِ بْنِ عُمَرَ ــ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا ــ قَالَ: حَارَبَتْ قُرَيْظَةُ وَالنَّضِيرُ، وَأَقَرَّ قُرَيْظَةَ، وَمَنَّ عَلَيْهِمْ، حَتَّى حَارَبَتْ قُرَيْظَةُ، فَقَتَلَ رِجَالَهُمْ وَقَسَّمَ نِسَاءَهُمْ وَأَوْلاَدَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بَيْنَ الْمُسْلِمِينَ، إِلاَّ بَعْضَهُمْ، لَحِقُوا بِالنَّبِيِّ ﷺ، فَآمَنَهُمْ وَأَسْلَمُوا، وَأَجْلَى يَهُودَ الْمَدِينَةِ كُلَّهُمْ: بَنِي قَيْنُقَاعَ ــ وَهُمْ رَهْطُ عَبْدِاللّٰهِ ابْنِ سَلاَمٍ ــ وَيَهُودَ بَنِي حَارِثَةَ، وَكُلَّ يَهُودِ الْمَدِينَةِ.

471- Buhari ve **Müslim**, Abdullah bin Ömer (r.a.)'den şöyle rivayet etmişlerdir:

"İbn-i Ömer dedi ki: "Resulullah (a.s.)'a karşı (önce) Nadiroğulları (sonra) Kurayzaoğulları savaş açtılar. Bunun üzerine Resulullah (a.s.) Nadiroğullarını yerlerinden sürüp çıkardı. Kurayzaoğullarını ise yerlerinde bıraktı. Ve onlara (bir şey yapmamak suretiyle) lutufta bulundu. Nihayet Kurayzaoğulları da (ahdini bozarak) savaş ilan etti. Resulullah (a.s.) da onların erkeklerini öldürdü; kadınlarını, çocuklarını ve mallarını da müslümanlar arasında bölüştürdü. Ancak onlardan bazıları Peygamber (a.s.)'e katıldılar. Peygamber (a.s.) de bu katılanlara eman verdi, onlar da müslüman oldular. Bu suretle Resulullah (a.s.) Medine yahudilerinin hepsini -ki bunlar Abdullah bin Selam'ın kabilesi olan Kaynukaoğulları ve Hariseoğulları yahudileridir- Medine'den sürgün etti."

471- Buhari (7/329), 64-Kitabu'l-Meğazi, Bab: 14

Müslim (3/1387), 32-Kitabu'l-Cihad ve's-Siyer, Bab: 20

1) Ekhal: Kolun ortasında bulunan bir damarın adıdır ki, kesilmesi çok vuku bulur.

2) Ebcel: Kolun iç damarlarından birinin adıdır.

٤٧٢ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ عَنْ اَنَسِ بْنِ مَالِكٍ ــ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ ــ قَالَ: كَاَنِّي اَنْظُرُ اِلَى الْغُبَارِ سَاطِعًا فِي زُقَاقِ بَنِي غَنْمٍ، مَوْكِبُ جِبْرِيلَ، حِينَ سَارَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ اِلَى بَنِي قُرَيْظَةَ.

472- Buhari, Enes bin Malik (r.a.)'den şu şekilde rivayet etmiştir:

"Enes dedi ki "Resulullah (a.s.), Kurayzaoğulları'na sefer ettiğinde, ben Cibril'in melekler alayının Ganamoğulları sokağından geçtikleri sırada yükselen tozunu bugün bile hala görür gibiyim."

٤٧٣ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ عَنْ كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ ﷺ لَمَّا رَجَعَ مِنْ طَلَبِ الْاَحْزَابِ نَزَعَ لأْمَتَهُ وَاغْتَسَلَ وَاسْتَجْمَرَ، زَادَ دَحِيمٌ فِي حَدِيثِهِ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ : «فَتَبَدَّا لِي جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلاَمُ، فَقَالَ: عَذِيرَكَ مِنْ مُحَارِبٍ، اَلاَ اَرَاكَ قَدْ وَضَعْتَ اللَّأْمَةَ وَمَا وَضَعْنَاهَا بَعْدُ» فَوَثَبَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ فَزِعًا، فَعَزَمَ عَلَى النَّاسِ اَلاَّ يُصَلُّوا الْعَصْرَ اِلاَّ فِي بَنِي قُرَيْظَةَ، فَلَبِسَ السِّلاَحَ وَخَرَجُوا، فَلَمْ يَاْتُوا بَنِي قُرَيْظَةَ حَتَّى غَابَتِ الشَّمْسُ، فَاخْتَصَمَ النَّاسُ فِي غَزْوَتِهَا فِي صَلاَةِ الْعَصْرِ، فَقَالَ بَعْضُهُمْ: قَدْ عَزَمَ عَلَيْنَا اَنْ لاَنُصَلِّيَ الْعَصْرَ حَتَّى نَاْتِيَ بَنِي قُرَيْظَةَ، وَاِنَّمَا نَحْنُ فِي عَزْمَةٍ مِنْ رَسُولِ اللّٰهِ ﷺ فَلَيْسَ عَلَيْنَا اِثْمٌ، فَصَلَّتْ طَائِفَةٌ مِنْهُمُ الْعَصْرَ اِيمَانًا وَاِحْتِسَابًا، وَطَائِفَةٌ اُخْرَى لَمْ تُصَلِّ حَتَّى اَتَوْا بَنِي قُرَيْظَةَ بَعْدَمَا غَابَتِ الشَّمْسُ فَصَلَّوْهَا اِيمَانًا وَاحْتِسَابًا، فَلَمْ يُعَنِّفْ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ وَاحِدَةً مِنَ الطَّائِفَتَيْنِ.

473- Taberani, Ka'b bin Malik (r.a.)'den şunu rivayet etmiştir:

"Ka'b şöyle nakletti: "Resulullah (a.s.), Ahzab savaşından dönünce, techizatını çıkarıp, boy abdestini aldı ve buhurlandı."

Hadisin ravilerinden biri olan Dahim sözlerine şunu ekledi:

"Resulullah (a.s.) şöyle buyurdu: "Cibril (a.s.) bana görünerek: "A! Ey Al-

---

472- Buhari (7/407) 64-Kitabu'l-Meğazi, Bab: 30

473- Taberani, Mucemu'l-Kebir (16/80)
Heysemi, Mecmau'z-Zevaid (6/140)

lah'ın Resulü! Biz henüz silahlarımızı bırakmamışken, senin silahını bırakmış olduğunu görüyorum!" dedi. Bunun üzerine Resulullah (a.s.) sıçrayıp kalktı ve müslümanlara, ikindi namazını başka yerde değil Kurayzaoğulları yurdunda kılmalarını emretti. Resulullah (a.s.) da techizatını kuşandı ve yola çıktılar. Kurayzaoğulları yurduna geldiklerinde güneş batmıştı. Kurayza savaşı sırasında halk ikindi namazı konusunda birbirleriyle tartıştılar. Bazıları:

"Resulullah (a.s.) bize Kurayzaoğullarına gelmedikçe, ikindi namazını kılmamamızı emretti; Bizler Resulullah (a.s.)'ın emrine uymuşuz, bunda bize bir günah yoktur." dediler. Bir gurub inanarak ve sevabını Allah'dan bekleyerek ikindi namazını kıldılar. Diğer gurub ise Kurayzaoğullarına gelmedikçe ikindi namazını kılmadılar ve güneş battıktan sonra inanarak ve sevabını Allah'dan bekleyerek ikindi namazını kıldılar.Resulullah (a.s.) iki gurubtan hiçbirini azarlamadı."

Buhari, İbn-i Ömer (r.e.)'den şöyle rivayet etmiştir:(1)

"İbn-i Ömer şöyle demiştir: "Hz.Peygamber Ahzab günü: "Sizden hiçbiriniz ikindi namazını sakın başka yerde kılmasın, ancak Kurayzaoğulları yurdunda kılsın" buyurdu. Sahabilerin bazıları yolda ikindi namazına erişmişti. Bunlardan bir kısmı Peygamberin emrinin zahirine uyarak:

"Biz, Kurayzaoğulları yurduna varmadıkça ikindi namazını kılmayız," dediler. Bir kısmı da:

"Biz, ikindiyi yolda, vakti içinde kılacağız. Çünkü Peygamber (a.s.) bizden bu emrin zahirini değil, bunun lazımı olan seferde çabuk davranmamızı kasdetmiştir." dediler ve kıldılar.

Sonra bu iki zümrenin birbirine aykırı hareketleri Hz.Peygamber (a.s.)'e nakledildi. Hz.Peygamber (a.s.) bunlardan hiç bir zümreyi ayıplamadı."

Bir Açıklama

İbn-i Hacer el-Askalani 'Fethu'l-Bari'de şunları kaydeder:

"Hiç biriniz ikindiyi kılmasın" şeklindeki Hz.Peygamber (a.s.)'in sözü, Buhari'nin tüm nüshalarında bu şekilde geçmektedir. Müslim'in tüm nüshalarında ise ikindi yerine "öğle" yer almaktadır. Müslim'in rivayeti, Buhari'nin de ittifakıyla tek isnadla bir şeyhden yapılmıştır. Ebu Yâlâ ve diğerleri de Müslim'e muvafakat etmiştir."

Ulemanın bazısı, sahabilerden bir kısmının emirden önce öğle namazını kılmış olmaları, bazısının da kılmamış olmaları ihtimalini göz önünde bulundurarak, iki rivayetin arasını bulma yoluna gitmişlerdir. Bundan ötürü öğle nama-

1) Buhari (7/407), 64-Kitabu'l-Meğazi, Bab: 30

zını kılmamış olanlara: *"Sakın kimse öğle namazını kılmasın!"*, öğle namazını kılanlara da: *"Sakın hiç kimse ikindi namazını kılmasın!"* denilmiştir.

Bazı alimler de sahabe-i kiramdan bir gurubun diğer bir gurubtan sonra gitmiş olmaları ihtimalini göz önünde bulundurarak, birinci guruba öğle namazı için, diğer guruba da ikindi namazı için *"kılmasınlar"* denildi, şeklinde iki rivayetin arasını cem etmişlerdir. Her iki şekildeki rivayetleri cem etmede bir mahzur yoktur.

Süheyli ve bazı alimler: *"Bu hadiste fıkhi bir kaide bulunmaktadır: Bir ayetin veya hadisin zahirini benimseyen kişi ile nasdan kendisini tahsis eden ve mana çıkaran kişi ayıplanamaz"* demişlerdir.

Yine bu hadis-i şerifte müctehidlerden fer'i konularda ihtilafa düşen herkesin isabet ettiğine işaret vardır. Süheyli: *"Bir insan hakkında doğru olan şeyin, bir başka insan hakkında yanlış olması mümkündür. Çünkü tek şahıs hakkında birbirine zıt iki hüküm ile karar vermek mümkün değildir."* demiştir. Yine Süheyli: *"Buradaki temel prensip, engel olmanın ve mübah kılmanın asıl olmadığı ve sıfat olduklarıdır. Tev'il bakımından içtihadında isabet eden, doğruyu bulmuştur"* demiştir. Cumhurun görüşüne göre kesin konularda isabet eden çoğunlukla tek kişidir. Cahız ile Anberi onlara muhalefet etmiştir. Ama kesin olmayan konularda, yine cumhur-u ulema, isabet edenin, tek kişi olduğunu söylemiştir. Bunu Şafii de zikretmiş ve kaydetmiştir.

İmam el-Eş'ari'den şöyle nakledilmiştir:

"Her müctehid isabet etmiştir ve Allah'ın hükmü, müctehidin zannına tabidir."

Hanefiler ile Şafiilerin bir kısmı: *"Müctehid, ictihadıyla isabet etmiştir. Hakikatte isabet etmemiş olsa da, o hata etmiştir, bundan dolayı da ona bir ecir vardır."* demişlerdir.

Bu kıssa ile her müctehidin her konuda isabet edemeyeceğini görüyoruz. Çünkü bu kıssada elinden geleni sarfedip ictihad eden kişinin yanlış ictihadı yüzünden azarlama söz konusu olmamıştır. Bütün gayret ve gücünü sarfettikten sonra hatalı ictihadda bulunan müctehid günahkar sayılamaz.

Bu olaydan şu sonucu çıkarıyoruz:

Sahabe-i Kiramdan bazıları *"hiç kimse ikindi namazı kılmasın"* şeklindeki emri, hakikata hamledip ikinci yasağı birinci yasağa yani namazı geciktirmeyi terketmeye tercih ederek vaktin çıkmasına aldırış etmediler ve Hendek günlerinde yapıldığı gibi savaş işiyle meşgul olanların namazı geciktirmelerinin caiz olduğunu anladılar. Çünkü bu konuda daha önce geçen Cabir hadisinde konu şöyle anlatılmıştı:

"Sahabe-i Kiram, savaş durumuyla meşgul oldukları için, ikindi namazını güneş battıktan sonra kılmışlardı. Bundan dolayı savaş durumuyla ilgili olan her işte, özellikle de zaman teşri zamanı olduğundan bunun genel anlamını caiz gördüler. Sahabe-i Kiram'dan diğer bir kısmı da "hiç kimse ikindiyi kılmasın" şeklindeki yasaklamayı, Kurayzaoğulları yurduna süratlice varmak ve acele etmek olarak anladılar."

Cumhur-u ulema, söz konusu olaylarla ictihad eden kişinin günahkarlıkla suçlanamayacağını söylemişlerdi. Çünkü Resulullah (a.s.) iki guruptan hiçbirini azarlamamıştı. Şayet burada bir günah sözkonusu olsaydı, elbette Resulullah (a.s.) günah işleyenleri azarlardı.

٤٧٤ــ رَوَى أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ عَنْ عَطِيَّةَ الْقُرَظِيِّ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ــ قَالَ: عُرِضْنَا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ يَوْمَ قُرَيْظَةَ فَكَانَ مَنْ أَنْبَتَ قُتِلَ، وَمَنْ لَمْ يُنْبِتْ خُلِّيَ سَبِيلُهُ، فَكُنْتُ مِمَّنْ لَمْ يُنْبِتْ، فَخُلِّيَ سَبِيلِي.

474- Tirmizi ve Ebu Davud, Atiyye el-Kurazi (r.a.)'den şöyle rivayet etmişlerdir:

"Atiyye el-Kurazi demiştir ki: "Kurayza günü biz Resulullah (a.s.)'a takdim edildik. Tüylenmiş (yani kasık yerleri tüyleri çıkmış) olan öldürülüyor ve henüz tüylenmemiş olanlar serbest bırakılıyordu. Ben de, henüz tüylenmemiş olanlardan idim ve serbest bırakıldım."

Nesai'nin Atiyye el-Kurazi (r.a.)'den rivayeti(1) de şöyledir:

"Atiyye el-Kurazi demiştir ki: "Kurayzaoğulları seferi sonunda, Sa'd bin Muaz (r.a.)'ın (kimlerin öldürülüp kimlerin esir edileceğine dair) hüküm verdiği gün, ben de çocuktum. Beni hangi guruba sokacakları konusunda tereddüt ettiler. Fakat benim (ergenlik alameti olan) kıllarımın olmadığını görünce, beni bıraktılar. İşte ben hala aranızdayım."

Bir Açıklama

Hadiste geçen 'enbettü' ifadesi ile kasık yerlerindeki kılların çıkması kasdedilmiştir. Bunlar, ergenlik alameti sayılmıştır. Çoğunluğun görüşüne göre bu husus, şirk ehline had cezası uygulama sırasında göz önüne alınır. Ahmed bin Hanbel (r.a.) şöyle demiştir:

474- Tirmizi (5/145), 22-Kitabu's-Siyer, Bab: 29

Ebu Davud (4/141), Kitabu'l-Hudûd, Babu'l-ğulam yusibu'l-Had.

1) Nesai (6/155), Kitabu't-Talak, Bab: Metâ yakası talakıs-Sabi.

"İnbat - Tüylerin - çıkması" bir yaş sınırıdır ki, onunla had cezası uygulanır."

İmam Malik'den de bunun bir benzeri rivayet edilmiştir. Onu şirk ehline tahsis eden kişiye gelince, o burada bir benzetme yapmıştır: Şirk ehli yaş bakımından buluğ çağlarını doğru bilemezler ve bu konuda onların bilginlerine baş vurma imkanı yoktur. Çünkü onlar ölümden kurtulmak, cizye ödememek ve diğer hükümlerin uygulanmasını önlemek için bu konuda doğru söylemezler. Onların doğum tarihleri ve büluğ çağları ancak bu yolla öğrenilebilir.

٤٧٥ــ رَوَى أَبُو دَاوُدَ عَنْ عَائِشَةَ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ــ قَالَتْ: لَمْ يُقْتَلْ مِنْ نِسَائِهِمْ ــ تَعْنِي بَنِي قُرَيْظَةَ ــ إِلاَّ امْرَأَةٌ، إِنَّهَا لَعِنْدِي تَحَدَّثُ، تَضْحَكُ ظَهْرًا وَبَطْنًا، وَرَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَقْتُلُ رِجَالَهُمْ بِالسُّيُوفِ، إِذْ هَتَفَ هَاتِفٌ بِاسْمِهَا: أَيْنَ فُلاَنَةُ؟ قَالَتْ: أَنَا، قُلْتُ: وَمَا شَأْنُكِ؟ قَالَتْ: حَدَثٌ أَحْدَثَتْهُ، قَالَتْ فَانْطُلِقَ بِهَا فَضُرِبَتْ عُنُقُهَا، فَمَا أَنْسَى عَجَبًا مِنْهَا: أَنَّهَا تَضْحَكُ ظَهْرًا وَبَطْنًا، وَقَدْ عَلِمَتْ أَنَّهَا تُقْتَلُ.

475- Ebu Davud, Hz.Aişe (r.a.)'den şöyle rivayet etmiştir:

"Mü'minlerin annesi Hz.Aişe (r.a.) şöyle demiştir: "Kurayzaoğulları kadınlarından yalnızca bir tek kadın öldürülmüştür. Resulullah (a.s.) onların erkeklerinin başlarını vurdururken, o kadın yanımda bulunuyor benimle konuşuyor, dışından ve içinden gülüp duruyordu. Bir çağrıcı onun ismiyle: "Falanca kadın nerede?" diye seslendi. Ben de kadına: "Sen ne yaptın?" diye sordum. O da: "Bir suç işledim"(1) dedi. Sonra kadın götürülüp boynu vuruldu."

Hz.Aişe (r.a.) sözüne devamla demiştir ki:

"Vallahi o öldürüleceğini bildiği halde, ben onda gördüğüm iç ferahlığına, kaygısızlığına ve bol bol gülüşüne hala şaşıyor ve hiç unutamıyorum"

٤٧٦ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنْ عَائِشَةَ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ــ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: ﴿إِذْ جَاؤُكُمْ مِنْ فَوْقِكُمْ وَمِنْ أَسْفَلَ مِنْكُمْ وَإِذْ زَاغَتِ الْأَبْصَارُ وَبَلَغَتِ الْقُلُوبُ الْحَنَاجِرَ﴾ قَالَتْ: كَانَ ذٰلِكَ يَوْمَ الْخَنْدَقِ.

475- Ebu Davud (3/54) Kitabu'l-Cihad, Bab: Fi katlinnisa.

1) Hattabi, kadının işlediği suçun,Resulullah (a.s.)'a sarfettiği hakaret âmiz sözler olduğunu söylemiştir. İbn-i Hişam ise şöyle demiştir: "O kadın, Sahabe-i Kiram'dan Hallad bin Süveyd (r.a.)'in başına değirmen taşı bırakarak onu öldürmüştü."

476- Buhari ve Müslim, Hz.Aişe (r.a.)'den şu şekilde rivayet etmişlerdir:

"Hz.Aişe (r.a.): "O vakit onlar hem üstünüzden hem altınızdan size gelmişlerdi. O zaman gözler yılmış, yürekler gırtlaklara dayanmıştı. Ve siz Allah'a karşı türlü zanlarda bulunuyordunuz. İşte orada mü'minler imtihana uğratılmıştı. Şiddetli bir sarsıntı ile sarsılmışlardı."(1) ayeti hakkında:

"Bu ayetin içindeki işlerin hepsi Hendek günü oldu." demiştir."

HENDEK SAVAŞI VE KURAYZA GAZVESİNDEN DERSLER VE ÖĞÜTLER

1- Bu iki gazvede peygamberliğin yüksek özellikleri ortaya çıkmaktadır. Yine bu iki gazvede, olağanüstü mucizeler görülmektedir. Mucizeler ve kemâlat, nübüvvet ve risaletin kanıtıdır. İnsanlardan çoğu Hz.Muhammed (a.s.)-'den söz ettikleri halde onu gerektiği biçimde mükemmel bir şekilde sunamazlar. Mucize ve kapasite tüm peygamberlerde uyumlu biçimde kendisini göstermektedir. Bazı peygamberler ya mucizeye göre kapasiteyi ya da kapasiteye göre mucizeyi önplana çıkarıyorlar. Oysa bunların tümü, peygamberlerin seçiminde Rabbani hikmetin ve peygamberlere olan ilahi desteğin bir tezahürüdür. Bunlar, yani mucize ve kemâlat, sebeplerle ilgili Allah'ın yardım ve destekleridir. Ve sebepler alemi peygamberlerin hayatında geniş yer tutmaktadır.

Bu iki savaşta meydana gelen olayların başlangıç ve sonlarında Allah'tan yardım isteme, düşünme ve önlem alma olayları kendini gösteriyor. Olayların bir kısmı özel olarak Resulullah (a.s.)'a aittir. Bazıları da yine Resulullah (a.s.)'a ait mucizelerdir. Resulullah (a.s.)'ın istediklerini Allah'tan istemek her müslüman için mümkündür. Zira Allah'ın fazlı geniştir.

Az olan yemeği çoğaltmak Resulullah (a.s.)'ın bir mucizesidir. Halbuki kendi ordumuza yiyecek önlemi almak bizim görevimizdir. Bu da önderliğin bir kısmıdır.

Rüzgarın esmesi Resulullah (a.s.)'a ait bir mucizeydi. Halbuki biz tahmin etmediğimiz bir şeyle bizi desteklemesi için Allah'a dua ederiz. Zira Allah'ın fazlı geniştir.

2- Dr.Mustafa Sıbai (Allah ondan razı olsun), Hendek savaşı ile ilgili olarak şunları kaydediyor:

476- Buhari (7/399), 64-Kitabu'l-Meğazi, Bab: 29
Müslim (4/2316), 54, Kitabu'l-Tefsir, Hadis No: 3020
1) Ahzab Suresi: 10 - 11

"Hz.Selman el-Farisi (r.a.)'nin arapların daha önce bilmediği bir konu olan hendek kazma önerisi Resulullah (a.s.) tarafından kabul edilmiştir. Bu diğer milletlerin tecrübelerinden yararlanmanın cevazına işarettir. Şüphesiz müslümanların hendek kazmasıyla müşrik saldırılarına karşı Medine'yi savunmaları amaçlanıyordu. Bunda da büyük bir yarar görülmüştü. Resulullah (a.s.)'ın bu öneriyi kabul etmesi, O'nun katı biri olmadığını ve yabancı milletlerde bulunan güzel şeyleri kabul etmeye hazır olduğunu gösteriyor. Resulullah (a.s.) buna benzer işleri bir çok defa yapmıştı.

O, devlet başkanlarına, valilere, krallara mektup göndermek istediğinde, kendisine şöyle denilmişti: "Onların kendilerine gönderilen mektupları, gönderenin ismiyle mühürlenmedikçe o mektubu kabul etmedikleri protokol kuralları vardır" Bunun üzerine Hz.Peygamber (a.s.) hemen üzerinde "Muhammed Resulullah" yazılı bir mühür kazılmasını emretmiş ve mektupları onunla mühürlemişti.

Mekke fethedilip Arap Yarımadasının çeşitli bölgelerindeki kabileler müslüman olmak için elçiler ve heyetler gönderince kendisine: "Ya Resulullah! Krallar ve devlet başkanları gelen elçileri güzel ve azametli giysiler içinde kabul ederler. Bu bir kuraldır" denilmişti. Bunun üzerine Resulullah (a.s.) elçileri karşılarken giymek için güzel elbiseler satın alınmasını emretmişti. Dinlerin sonuncusu ve kıyamete kadar devam edecek olanın Peygamberi bunu yapıyordu.. Her dönem ve her toplumda O'nun izinden gitmeye aday olan müslümanların yapmaları gereken maslahatı budur. Bu maslahat, kendi şeriatlarının hüküm ve kurallarıyla çakışmamak üzere kendilerine faydalı olan adetleri yapabileceklerine dair delillerdir. Bu adetler yabancı milletlerin adetleri bile olsa... Bundan kaçınmak bu gibi şeylere kulak tıkamak bir donukluktur. Ebedi anayasasında şunları söyleyen İslam'ın karakteri bunu kabul etmez:

"Tağut'a kulluk etmekten kaçınıp, Allah'a yönelenlere müjde vardır. (Ey Muhammed!) dinleyip de sözün en güzeline uyan kullarımı müjdele. İşte Allah'ın hidayet edip doğru yola ilettiği kimseler onlardır. İşte onlar akıl sahipleridir."(1)

Diğer milletlerden aldığı güzel şeylerin örneklerini gördüğümüz Allah Resulünün tabiatı işte böyleydi. Bundan dolayı: *"Hikmet mü'minin yitiğidir, onu bulduğu yerde alır."*(2) demiştir.

---

1) Zümer Suresi0 17 - 18

2) Tirmizi (Kitab: 42, Bab: 19) Bunu şu şekilde rivayet etmiştir: "Hikmetli söz, mü'minin yitiğidir, onu nerede bulursa, mü'minin kendisi ona daha layıktır." Tirmizi bu hadisin garib olduğunu söylemiş: "Biz onu yalnız bu vecihten bilmekteyiz" demiştir. İbrahim bin el-Fadl el-Mahzumi, hadisi zayıf olarak ele alınmıştır.

Son asırlar, özellikle de Avrupalıların gerçekleştirdikleri sanayi devriminden sonraki müslümanlar, İslamdaki bu yüce prensibi unuttukları için gerilemişlerdir. Halbuki gerçekleştirilen sanayi devriminden müslümanların alacakları çok şey vardı. Bundan dolayı müslümanlar çağın ve ilerleyen yabancıların çok gerisinde kaldılar. Halbuki Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *"....İşlerin sonu Allah'a varır."(1)*

3- Prof.Dr. Muhammed Gazali 'Fıkhu's-Siyre'de şunları yazıyor:

"Hendek savaşı sıcak savaş değil, bir soğuk savaştır. Yani o, bir sinir savaşıdır. Zire her iki taraftan ölenlerin sayısı bir elin parmakları kadar azdır. Buna rağmen Hendek Savaşı, İslam tarihinin en önemli savaşlarından biridir. Zira bu büyük davanın akibeti büyük bir uçurumun kenarında bulunan ve ip üzerinde yürüyen bir adamın geleceğine benziyor. Bir anlık bir denge bozukluğu ve kendine hakim olamaması, uçurumdan aşağıya yuvarlanıp tüm organlarının parçalanmasına veya paramparça olmasına sebep olur. Müslümanlar sabah akşam kendilerinin bir tufana uğrayacaklarını sanıyorlardı. Zaman zaman savunma konusundaki güçlükleri ortaya çıkıyor ve savunma hattının açılıp açılmadığını kontrol ediyorlardı. Müşrikler, Medine etrafında zayıf bir nokta bulmak için çaba gösteriyor, hiddetlenerek açık bir kapı bulmaya çalışıyorlardı. Kinlerini kusmak ve bu dinin mensuplarını yeryüzünden silmek için saldıracak nokta araştırıyorlardı.

Müslümanlar bu kuşatma eyleminin ötesinde, kendilerini nelerin beklediğini çok iyi biliyorlardı. Bu yüzden yerlerinden ayrılmıyor, yaklaşan düşmanı ok atarak uzaklaştırmaya çalışıyorlardı. Dağlara ve ovalara yayılan, günden güne de cephesi genişleyen bu savunmanın zorluklarına katlanmak zorunda kalıyorlardı. Onların durumu, Cenab-ı Hakk'ın şu ayeti kerimede nitelendirdiği gibiydi:

"Onlar hem yukarınızdan hem aşağı tarafınızdan (vadinin üstünden ve alt yanından) üzerinize yürüdükleri zaman, gözler yılmış, yürekler ağızlara gelmişti ve siz Allah hakkında türlü türlü şeyler düşünüyordunuz. İşte orada iman sahipleri imtihandan geçirilmiş ve şiddetli bir sarsıntıya uğratılmışlardı."(2)

4- Dr.Ramazan el-Buti de 'Fıkhu's-Siyre'sinde şunları yazıyor:

"Bu savaşta müslümanların kullandıkları savaş yöntemlerinden biri de hendek kazma olmuştu. İslam tarihinde olduğu gibi arap tarihinde de bu savaş yöntemi ilk defa Ahzab savaşında oluyordu. Bu savaş yöntemlerini araplar ilk kez kullandıkları halde diğer milletler bunu biliyor ve yapıyorlardı. Nitekim

---

1) Hacc Suresi: 41

2) Ahzab Suresi: 10 - 11

Ahzab savaşında, bunu öneren kişinin İranlı Selman-ı Farisi (r.a.) olduğunu görüyoruz. Yine Resulullah (a.s.)'ın bu savaş yöntemini beğendiğini ve sahabesine hemen bu işin incelenmesini emrettiğini görüyoruz. Bu da gösteryor ki, "Hikmet mü'minin yitiğidir, onu nerede bulursa alır." Ve mü'min buna başkalarından daha fazla layıktır.

İslam şeriatının, müslümanların başka milletleri taklit etmesini men etmekle beraber mü'minleri üstün kılacak güzel buluş ve faydalı işleri yapmalarını da teşvik etmiştir. Böyle hayırlı şeyler onların nerede gözüne ilişirse hemen onu alırlar. İslamın külli kaidesi budur. Yani müslüman hür akıl ve ince tefekkürünü bütün dünya işlerinde eşya ve olaylar üzerinde çalıştırmaktan geri kalmayacaktır. Eşyayı fethetmek ve hayra kullanmak onun için bir görevdir. Öyle ise araştırma yapmadan körükörüne başkasına uymak yerine öz emeği ve öz aklı ile en yeni keşiflere doğru yürümektir esas olan... Pek tabii yapacağı en ileri araştırmalarda bile İslamla bağıntıyı sürdürecek şeriatın prensiplerine aykırı olmadan keşif ve icatlerden en geniş şekilde faydalanacaktır.

Hadis ve siyret alimleri Kurayzaoğulları olayından şu önemli hükümleri çıkarmaktadırlar. Biz onları aşağıda şöyle özetliyoruz:

1- Ahdini bozanların, idam edilmeleri caizdir. Nitekim İmam Müslim bu hükmü, Kurayzaoğulları gazvesine başlık yapmıştır. Demek oluyor ki, barış, muahadelerde müslümanlarla gayrimüslimler arasında güvenlik anlaşması yapma, ancak karşı taraf riayet ettiği sürece uyma ve saygı göstermeyi gerektirir. Eğer aksi davranış söz konusu ise savaş yapmak caiz olur.

2- Müslümanlar bazı meselelerde ve lüzümu halinde hakim tayin edebilirler. Bu caizdir.

İmam Nevevi (Allah rahmet eylesin) şöyle demiştir:

"Bu olayda, müslümanların iş ve önemli olaylarında, hakim tayin etmenin ve bu konularda, adil, hükmüne güvenilir bir müslümanın hükmüne başvurmanın caiz olduğuna işaret vardır."

Nitekim Haricilerin haksızlığında ulemanın icması vardır. Çünkü onlar, hakem olayında Hz.Ali (r.a.)'ye karşı çıkmışlardı. Ulema onlara karşı delil serdetmişti.

Yine bu olaydan, bir köy halkı veya bir kalede oturan halk ile müslüman, adil ve öyle önemli bir işte hakemlik yapabilecek bir kişinin olabileceğini anlıyoruz . Bu ehliyetli ve güvenli kişinin hakemliğinde anlaşma yapmak caiz olur. Ve tabii bu kimse, müslümanların maslahatına uygun bir karar verebilecek özelliğe sahip olacaktır. Hüküm verilince de, o hüküm bağlayıcı olur. Bu hükme ne müslümanların ne de karşı tarafın lideri karşı gelip reddedemez. Dönüş, ancak hükmün verilmesinden önce olabilir.

3- Fer'i meselelerde *içtihadın* caiz, tali meselelerde ihtilafın ise kaçınılmaz olduğu.

Sahabe-i Kiram, Resulullah (a.s.)'ın: *"Beni Kurayza yurduna varmadan hiç kimse ikindi namazını kılmasın!"* şeklindeki sözünde ihtilafa düşmüştü. Buna rağmen Resulullah (a.s.) hiçbirini azarlamamıştı. Bu, yüce şeriatın, yüce prensiplerinden birine işaret etmektedir. O prensip de, feri meselelerde ihtilafın ilke olarak benimsenmesidir. Aynı zamanda burada muhalefet edenlerin de sevaba layık olduğu görülmüştür. Tıpkı şer'i ahkamı içtihat yoluyla çıkarırken konulan prensip gibi. İsterse isabetli hüküm veren tek kişi veya çok sayıda insan olsun farketmez. Yine burada zanni delaletlerden ve kaynaklardan fer'i meselelerdeki ihtilafın tamamiyle giderilmesinin mümkün olmadığına işaret vardır. O durumda Hak Teala Hazretleri kulunu iki tür tekliften biriyle karşı karşıya bırakır:

a- İtikat veya amellerle ilgili açık ve kesin olan emirleri uygulamak.

b- Muhtelif umumi delillerden fer'i hüküm ve prensipleri sezip çıkarmak için gayret ve dikkatle araştırma yapmak...

Çölde, namaz vakti girince bir kimsenin kıbleyi şaşırması halinde, ondan beklenen, Allahu Teala'ya kulluktan başka birşey değildir. Elindeki (akli ve maddi) imkanları ve bütün gücünü harcadıktan sonra kıblenin ne yönde olduğu hususunda edindiği kanaate göre dönüp namaz kılar. Burda, kafi olmayan şer'i naslardan edinen zanni delillerden çıkacak birçok çarpıcı hikmetler bulunuyor. Açık olan bir şey de, değişik içtihatların varoluşu bu içtihatarın hepsi de aynı veya değişik, ama önemli olan meşru ve şer'an mutaber delillere bağlı olması... Bunların da birçok meseleyi halletmiş olmasıdır... Böylece müslümanın şartlar ve ihtiyaçları hangisini almayı gerektiriyorsa ona uymakta muhayyer bulunması... İşte Allah'ın kullarına her asır ve dönemde rahmetini apaçık vermesidir bu....

Şimdi şu gerçeği kabul etmemiz gerekiyor: Fer'i meselelerde ihtilafı kaldırmaya teşebbüs, kanun koymada ilahi tedbir ve Rabbani hikmetlere karşı bir direnmedir. Bu direnme, batıl ve abes bir iştir. Çünkü delil zanni olduğu müddetçe meselelerdeki ihtilafın giderilmesi mümkün olamaz. Eğer bu mümkün olsa daha başlangıç dönemi olan Resulullah (a.s.)'ın çağında tamamlanmış olurdu. Ve yine dininin ilk muhatabları olan sahabe ihtilafa düşmezdi. Peki onlar ne oldu da bildiğimiz ihtilaflara düştüler?

ABDULLAH BİN ATİK SERİYYESİ VE EBU RAFİ'NİN ÖLDÜRÜLMESİ

Ebu Rafi yahudi liderlerinden biri idi. Adı Sellam bin Ebi'l-Hukayk'dır. Nadiroğulları yahudileriyle beraber, Medine'den göç edip Hayber'e yerleşmişti.

İbn-i Kayyım bu konuda şöyle der:

"Ebu Rafi'nin Resulullah (a.s.)'ın aleyhine "Müşrik arap kabilelerini" toplayanlardan biri olduğu bize rivayet edilmiştir. O arkadaşı Huyey bin Ahtab'ın öldürüldüğü gibi Kurayzaoğullarıyla beraber öldürülmedi. Hazreç kabilesi Evs kabilesi ile eşit olmak için Ebu Rafi'yi öldürme konusunda yarışıyordu. Hazreçliler, Ebu Rafi'yi öldürmek için Resulullah (a.s.)'dan izin istediler. Resul-i Ekrem efendimiz de onlara izin verdi. Bunun üzerine onu öldürmek için bir fedai birliği oluştu. Bu birliğin üyelerinin tümü Seleme oğullarındandı. Bu birlik, başlarında Abdullah bir Atik olmak üzere, Abdullah bin Üneys, Ebu Katede el-Haris bin Rıb'i, Mes'ud bin Sinan ve Huzai bin Esved'den oluşmuştu. Onlar Hayber'e kadar yürüyerek geldiler ve onu öldürdüler."

٤٧٧ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ــ قَالَ: بَعَثَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِلَى أَبِي رَافِعٍ فَدَخَلَ عَلَيْهِ عَبْدُاللَّهِ بْنُ عَتِيكٍ بَيْتَهُ لَيْلاً وَهُوَ نَائِمٌ فَقَتَلَهُ.

477- **Buhari**, Bera bin Azip (r.a.)'den şöyle rivayet etmiştir:

"Bera bin Azip demiştir ki: "Resulullah (a.s.) küçük bir topluluğu Ebu Rafi'e gönderdi. Abdullah bin Atik, Ebu Rafi uyumakta iken onun evine girip yanına sokuldu ve onu öldürdü."

477- Buhari (7/340), 64-Kitabu'l-Meğazi, Bab: 16

Yine Buhari'nin bir rivayetinde(1) Bera bin Azip şöyle demiştir:

"Resulullah (a.s.), ensardan bir takım kimseleri yahudi Ebu Rafi'e (onu öldürmeleri için) gönderdi. Bunların başına da Abdullah bin Atik'i komutan olarak tayin etti. Ebu Rafi, Resulullah (a.s.)'a eza eder ve onun aleyhinde (ki hareketlere mali olarak) yardım ederdi. Bu (zengin yahudi), Hicaz toprağında kendisine ait (kuvvetlendirilmiş) bir kalede otururdu. Abdullah bin Atik ile arkadaşları kaleye yaklaştıklarında güneş batmıştı. Oranın insanları (deve, sığır, koyun gibi) yaylım hayvanları ile otlaktan dönmüşlerdi. Bu durum üzerine Abdullah bin Atik, arkadaşlarına:

"Siz yerinizde oturunuz da ben (Ebu Rafi'nin kalesine) gideyim. Ve kale kapıcılarının yüzlerine güleyim. Bu suretle kaleye girebileceğimi zannediyorum" dedi.

Kale kapısına doğru yürüdü. Nihayet kapıya yaklaştı. Sonra (kendisini saklamak üzere) maşhalına büründü. Sanki bir ihtiyacını gideriyormuş gibi davrandı. Artık insanlar tamamiyle kaleye girmişti. Bu sırada kale kapıcısı:

"Ey Allah'ın kulu! Kaleye girmek istersen, hemen gir. Zira ben kapıyı kapatacağım" dedi. Ben de hemen girdim ve (merkeb ahırına) gizlendim. İnsanların tamamı kaleye girince, kapıcı kapıyı kilitledi ve anahtarı bir direğe astı. Ben hemen kalkıp anahtarları aldım ve kapıyı açtım. Ebu Rafi'nin yanında akşamdan sonra gece sohbeti yapılırdı ve bu sohbet kalenin üst katlarında düzenlenirdi. Bu gece sohbeti sona erip dostları Ebu Rafi'nin yanından ayrılınca, ben hemen yanına çıktım. Ve her kapıyı açtıkça, kapıları arkadan sürgülüyordum. Düşündüm ki, eğer Ebu Rafi'nin adamları beni farkederse onu öldürmem için bana fırsat vermezler. Derken, Ebu Rafi'nin yattığı odaya kadar sokuldum. O karanlık bir oda içinde, ailesinin yanında (yatmış) idi. Odanın neresinde olduğunu kestiremedim. Anlamak için:

"Ya Ebu Rafi!" diye seslendim.

"Kim o?" diye cevap verdi. Ben hemen sesin geldiği yere doğru yaklaştım ve kılıcımla ilk darbeyi vurdum. Fakat dehşet içinde idim. Bir şey göremedim. Ebu Rafi haykırdı. Ben hemen odadan dışarı fırladım ve kısa bir süre bekledim sonra odaya (tekrar) daldım ve (sesimi değiştirerek):

"Bu feryat nedir, ya Ebu Rafi?" dedim.

"Anan cehenneme! Sen seslenmeden önce birisi bana odanın içinde kılıçla vurdu" dedi. Ben ona bir darbe daha indirdim, iyice yaraladım. Fakat yine öldüremedim. Sonra kılıcın keskin ucunu onun karnına bastım. Nihayet Ebu Rafi

---

1) Buhari (7/340), 64-Kitabu'l-Meğazi, Bab: 16

arkasına devrildi. Bu defa onu öldürdüğümü anladım ve hemen kapıları birer birer açmağa başladım. (Bu suretle savuşup) kele merdiveninin ta son basamağına varmıştım. Burada yere ulaştığımı sanarak, ayağımı yere attım. (Meğer daha sona gelmemiş olduğumdan) mehtaplı bir gecede merdivenden aşağı düştüm. Baldırım kırıldı. Hemen bir sargı ile kırığı sardım, sonra kapının önüne oturdum. Ve kendi kendime:

"Onu öldürüp, öldürmediğimi iyice öğreninceye kadar bu gecede kaleden çıkmam" dedim. Horozlar ötmeye başlayınca, ölü ilancısı kale surunun üstünde dikildi ve:

"Hicaz ahalisinin taciri Ebu Rafi'nin ölümünü bildiririm." diye ilan etti. Bunun üzerine ben artık arkadaşlarımın yanına gittim. Onlara:

"Artık kurtuluş vardır, Allah, Ebu Rafi'yi öldürdü" dedim. Nihayet Peygamber'in huzuruna vardım. İşi ona anlattım. (Ayağımın kırıldığını duyunca) bana:

"Ayağını uzat" buyurdu. Ben de ayağımı uzattım. Resulullah (a.s.) ayağımı eliyle sıvazladı. Sanki ayağım kırılmamıştı ve hiç ağrı duymuyordum."

Buhari yine Bera bin Azib (r.a.)'dan şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s.) Abdullah bin Atik ve Abdullah bin Utbe'yi beraberindeki bir takım insanlar içinde, yahudi Ebu Rafi'e (Yani onu öldürmeye) gönderdi. Bu topluluk yola koyuldular, Nihayet kaleye yaklaştıklarında başkanları Abdullah bin Atik, arkadaşlarına:

"Sizler yerinizde durunuz! Ben kaleye gidip duruma bakayım" dedi.

Abdullah bin Atik olayı şöyle anlattı:

"Ben gittim ve kaleye girmek için nazik davrandım. Kale halkı eşeklerinden birini kaybetmişti. Kaledekiler alacakaranlıkta dışarı çıktılar, o eşeği arıyorlardı. Ben tanınmaktan korkuyordum. Ben (kendimi saklamak üzere) maşlahımla başımı ve ayaklarımı örttüm. Bir ihtiyacımı giderir gibi davranıyordum. Sonra kapıcı:

"Ben kapıyı kapamadan önce içeri girmek isteyen girsin!" diye seslendi. Ben de hemen içeriye girdim ve kale kapısının yanındaki eşek ahırının içinde saklandım. Adamları Ebu Rafi'nin yanında akşam yemeği yediler ve yanında oturup konuştular. Nihayet vakit ilerledi. Sonra adamları kale içindeki kendi evlerine döndüler. Sesler kesilip de ben hiç bir tıkırtı duymayınca (gizlendiğim yerden) dışarı çıktım."

Abdullah dedi ki:

"Ben kapıcının kale anahtarlarını bir oyuğa koyduğunu görmüştüm. Anahtarları alıp, kalenin kapısını açtım. Kendi kendime: "Kale halkı beni tanırsa..."

diye düşündüm ve yavaşça yürüdüm. Sonra kale içindeki evlerin kapılarına varıp onları içlerindekilerin üzerine kilitledim. Sonra bir merdivan içinde üst kata Ebu Rafi'nin yanına çıktım. Bir de gördüm ki, ev karanlık, evin kandili sönmüş. Adamın nerede olduğunu bilemedim. Bu durumda:

"Ya Eba Rafi" dedim. O da:

"Kimdir o?" dedi."

Abdullah sözüne devamla der ki:

"Ben hemen sesin geldiği tarafa doğru gittim ve ona vurdum. O bağırdı. Fakat darbem bir iş görmedi. Sonra sanki ona yardım ediyormuş gibi geldim ve sesimi değiştirerek:

"Neyin var, ya Ebu Rafi?" dedim. Ebu Rafi:

"Dikkat et, sana hayret ediyorum! Ananın canı cehenneme! Yanıma bir adam girip bana kılıçla vurdu" dedi. Ben yine ona gidip bir kere daha vurdum, fakat vuruşum yine bir iş görmedi. Ebu Rafi bağırdı ve ev halkı ayağa kalktı. Sonra ben sesimi değiştirerek yardım isteyici şeklinde geldim. Onu sırtının üzerine yatmış gördüm, hemen kılıcı karnına sapladım, sonra üzerinde tersine çevirdim. Nihayet kemiğin sesini işittim. Sonra dehşetle dışarı çıktım ve merdivene kadar geldim. Aşağı inmek istiyordum ki merdivenden düştüm, ayağım eklem yerinden çıktı. Hemen ayağımı bir sargı ile sardım. Sonra tek ayak üzerine arkadaşlarımın yanına geldim ve onlara:

"Sizler gidiniz ve Resulullah (a.s.)'a sevinçli haberi bildiriniz! Ben (onun ölümünü haber veren) ölüm ilancısını işitinceye kadar buradan ayrılmayacağım" dedim. Sabah olup tan ağarınca ölü ilancısı yukarı çıktı da:

"Ebu Rafi'nin ölümünü bildiririm" diye ilan etti."

Abdullah bin Atik dedi ki:

"Müteakiben ben, de ayak cihetinden hiçbir ızdırıp olmaksızın yürüdüm. Arkadaşlarımın Peygamber (a.s.)'e gelmelerinden önce, onlara yetiştim ve Peygamber (a.s.)'e o sevinçli haberi (Yani Ebu Rafi'nin öldürüldüğü haberini) verdim."

Buhari'nin (1) Bera bin Azip (r.a.)'den bir başka rivayetinde ise şöyle denilmektedir:

"Bera bin Azib şöyle dedi: "Resulullah (a.s.), ensardan bir takım kimseleri, yahudi Ebu Rafi'i öldürmek için gönderdi. O topluluktan bir adam gidip onların

---

1) Buhari'nin (6/155), 56-Kitabu'l-Cihad, Bab: 155

kalelerinin içine girdi. İçeriye giren bu adam Abdullah bin Atik (r.a.) idi. Abdullah bin Atik dedi ki:

"Ben onların hayvan ahırına girdim. Onlar kalenin kapısını kilitlediler. Sonra kendilerine ait bir eşeği kaybettiler de onu aramak için dışarı çıktılar. Ben de çıkanların arasında çıktım. Ve kendimi onlara, onlarla beraber eşeği arıyorum gibi gösteriyordum. Sonunda eşeği buldular ve içeri girdiler, ben de girdim..."

Abdullah bin Atik olayı yukardaki hadiselerde anlattığı gibi anlattıktan sonra şöyle dedi:

"Merdivenden düştüm, ayağım sakatlandı. Akabinde ben dışarı çıkıp arkadaşlarımın yanına vardım. Onlara:

"Ben bu adamın öldüğünü, ölüm ilancısının sesinden duymadıkça buradan gitmeyeceğim" dedim. Çok beklemedim, nihayet Hicazi ahalisinin taciri Ebu Rafi'nin ölüm ilanını işittim."

Abdullah bin Atik dedi ki:

"Ben, kendimde bir rahatsızlık duymayarak kalktım, sonunda arkadaşlarımla birlikte Hz.Peygamber (a.s.)'e geldik ve Ebu Rafi'nin ölümünü kendisine haber verdik."

İbn-i Hacer el-Askalani, 'Fethu'l-Bari'de şöyle der:

"Bu hadisten çıkan sonuçlarından bazıları şunlardır: Kendisine davet ulaşıp da şirkinde ısrar eden bir müşrik, eliyle, malıyla ya da diliyle Resulullah (a.s.)'ın aleyhinde çalışıyorsa, o kişiyi öldürmek caiz olur. Bu olaydan, savaşan düşmana karşı casusluk faaliyetini yürütmenin, onların liderlerini ele geçirmenin, müşriklerle muharebede şiddete başvurmanın caiz olduğu anlaşılmaktadır.

Yine maslahat için sözü anlaşılmaz hale sokması, müslümanlardan az bir gurubun, sayıca çok bir müşrik guruba saldırıda bulunması caizdir. Bir de delil ve alametle karar vermenin caiz olduğu görülmektedir. Zira Abdullah bin Atik, Ebu Rafi'nin yerini kendi sesiyle tesbit etmiş ve ölüm ilancısının seslenişiyle de onun öldüğüne kanaat getirmiştir. En doğrusunu Allah bilir."

٤٧٨ــ رَوَى مَالِكٌ عَنْ عَبْدِالرَّحْمٰنِ بْنِ كَعْبٍ ــ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا ــ أَنَّهُ قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ الَّذِينَ قَتَلُوا ابْنَ أَبِي الْحُقَيْقِ عَنْ قَتْلِ النِّسَاءِ وَالْوِلْدَانِ؟ قَالَ: فَكَانَ رَجُلٌ مِنْهُمْ يَقُولُ: بَرَّحَتْ بِنَا امْرَأَةُ ابْنِ أَبِي الْحُقَيْقِ بِالصِّيَاحِ، فَأَرْفَعُ السَّيْفَ عَلَيْهَا، ثُمَّ أَذْكُرُ نَهْيَ رَسُولِ اللّٰهِ ﷺ، فَأَكُفُّ وَلَوْلاَ ذٰلِكَ اسْتَرَحْنَا مِنْهَا.

478- İmam Malik, Abdurrahman bin Ka'b (r.a.)'dan şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s.), İbn-i Ebi'l-Hukayk'ı öldürenleri, kadınları ve çocukları öldürmekten men etti. Abdurrahman bin Ka'b dedi ki: "Onlardan biri şöyle anlatıyordu: "İbnü Ebi'l-Hukayk'ın karısı feryad etmekle bizi rahatsız etti. Kılıcımı tam onun üzerine kaldırıyordum ki, Resulullah (a.s.)'ın yasaklamasını hatırladım. Hemen vaz geçtim. Resulullah (a.s.)'ın yasaklaması olmasaydı ondan kurtulmuş olacaktık."

478- İmam Malik, Muvaatta (2/447), 21-Kitabu'l-Cihad, Bab: 3

HZ.PEYGAMBER (A.S.)'İN ZEYNEP BİNT-İ CAHŞ İLE EVLENMESİ

Zeynep bint-i Cahş bin Riab el-Esadiyye, Resulullah (a.s.)'ın halasının kızıdır. Onun annesi, Abdulmuttalib'in kızı Ümeyye'dir. Yüce Allah onu, kanun koyma maslahatı için kendi Peygamber (a.s.)'i ile evlendirdi. Cenab-ı Hak bu konuyu ahzab suresinde açıklamıştır.

٤٧٩ــ رَوَى مُسْلِمٌ عَنْ اَنَسِ بْنِ مَالِكٍ ــ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ ــ قَالَ: لَمَّا انْقَضَتْ عِدَّةُ زَيْنَبَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ لِزَيْدٍ: «اُذْكُرْهَا عَلَيَّ» قَالَ: فَانْطَلَقَ زَيْدٌ حَتَّى اَتَاهَا وَهِيَ تُخَمِّرُ عَجِينَهَا، قَالَ: فَلَمَّا رَأَيْتُهَا عَظُمَتْ فِي صَدْرِي، حَتَّى مَا اَسْتَطِيعُ اَنْ اَنْظُرَ اِلَيْهَا: اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ ﷺ ذَكَرَهَا، فَوَلَّيْتُهَا ظَهْرِي، وَنَكَصْتُ عَلَى عَقِبِي، فَقُلْتُ: يَازَيْنَبُ اَرْسَلَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ يَذْكُرُكِ قَالَتْ: مَا اَنَا بِصَانِعَةٍ شَيْئًا حَتَّى اُوَامِرَ رَبِّي، فَقَامَتْ اِلَى مَسْجِدِهَا، وَنَزَلَ الْقُرْاٰنُ، وَجَاءَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ فَدَخَلَ عَلَيْهَا بِغَيْرِ اِذْنٍ قَالَ: فَقَالَ: وَلَقَدْ رَاَيْتُنَا اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ ﷺ اَطْعَمَنَا الْخُبْزَ وَاللَّحْمَ حِينَ امْتَدَّ النَّهَارُ، فَخَرَجَ النَّاسُ، وَبَقِيَ رِجَالٌ يَتَحَدَّثُونَ فِي الْبَيْتِ بَعْدَ الطَّعَامِ، فَخَرَجَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ وَاتَّبَعْتُهُ، فَجَعَلَ يَتَتَبَّعُ حُجَرَ نِسَائِهِ، يُسَلِّمُ عَلَيْهِنَّ، وَيَقُلْنَ: يَارَسُولَ اللّٰهِ، كَيْفَ وَجَدْتَ اَهْلَكَ؟ قَالَ: فَمَا اَدْرِي، اَنَا اَخْبَرْتُهُ اَنَّ الْقَوْمَ قَدْ خَرَجُوا، اَوْ اَخْبَرَنِي، قَالَ: فَانْطَلَقَ حَتَّى دَخَلَ الْبَيْتَ، فَذَهَبْتُ اَدْخُلُ مَعَهُ، فَاَلْقَى السِّتْرَ بَيْنِي وَبَيْنَهُ فَنَزَلَ الْحِجَابُ، قَالَ: وَوُعِظَ الْقَوْمُ بِمَا وُعِظُوا بِهِ.

479- Müslim, Enes bin Malik (r.a.)'den şöyle rivayet etmiştir:

"Enes dedi ki: "Zeyneb'in (Zeyd bin Harise'den boşandıktan sonra) beklenen iddeti tamam olunca, Resulullah (a.s.) Zeyd'e hitaben: "Kendim için istediğimi Zeyneb'e söyle" buyurdu."

Enes der ki:

"Zeyd gitti, Zeyneb'in yanına varınca Zeyneb, ekmeklik hamurun içine maya koyuyordu."

Zeyd der ki:

"Resulullah (a.s.) onlara evleneceğini zikrettiği için Zeyneb'i görünce, o, günlümde büyüdü, hatta ona bakmağa dayanamıyordum. Hemen topuğumun üzerine geriye dönüp arkamı Zeyneb'e çevirdim ve:

"Ya Zeyneb! Resulullah (a.s.) haber gönderdi, seninle evlenmeyi istiyor" dedim. Zeyneb:

"Ben bu hususta Rabbime isitihare etmedikçe hiç bir şey söyleyemem" dedi ve kalkıp evinde namaz kıldığı yere gitti. Halbuki bu sırada: "....Şimdi madem ki Zeyd o kadından ilişiğini kesti, biz onu sana zevce yaptık. Tâ ki oğullukların kendilerinden kestikleri zevceler(ini anlamakta) mü'minler üzerinde bir güçlük olmasın. Allah'ın emri yerine getirilmiştir."(1) mealindeki Kur'an ayeti nazil olmuştu. Bundan dolayı Resulullah (a.s.) izin almağa lüzüm görmeden Zeyneb'in yanına girdi."

Ravi Enes der ki:

"Biz gördük ki, gün yükseldiği sırada Resulullah (a.s.) bizlere ekmek ve et ziyafeti verdi. Ziyafeti mükeakip halk çıkıp gitti. Ancak davetlilerden bazı kimseler yemekten sonra evde kalıp konuşmağa daldılar.Resulullah (a.s.) dışarı çıktı, ben de onu takip ettim. Resulullah (a.s.) kadınlara ait hücelere bir biri ardınca uğramaya ve onlara selam verip, hal hatırlarını sormaya başladı. Onlar da: "Ye Resulullah! (yeni) aileni nasıl buldun?" diyorlardı.

Nihayet evde kalarak konuşmaya dalan kimselerin çıktıklarını ben mi kendisine haber verdim, yoksa o mu bana haber verdi, bilemiyorum.Resulullah (a.s.) gidip eve girdi. Ben de onunla beraber girdim. Bu sırada kendisiyle benim arama bir perde koyuverdi. Halbuki hicab emri, nazil olmuş ve cemaate de bu hususta öğütlendirildikleri şeylerle öğütler vermişti."

Ravi İbn-i Rafi, şu ayeti hadisine ilave etmiştir:

479- Müslim (2/1048) 16-Kitabu'n-Nikah, Bab: 15

1) Ahzab Suresi: 37

"Ey iman edenler! Bir yemek için size izin verilmiş olması hali müstesna, Peygamber'in evine girmeyin. (Yemeğe çağrılıp ta girdiğiniz vakitte) yemek kabını gözlemeyin. Davet edildiğiniz vakit girin. Yemeği yediğinizde hemen dağılın. (Yemekten sonra) Sohbete dalmayın, çünkü bu hareketiniz Peygamber'i üzüyor, fakat O (size bunu söylemekten) utanıyordu. Ama Allah hakkı söylemekten çekinmez. Peygamber'in hanımlarından birşey istediğiniz zaman perde arkasından isteyin. Bu hem sizin kalbiniz hem de onların kalpleri için daha temiz bir davranıştır. Siz Allah'ın Resulünü üzmeyin ve kendisinden sonra onun hanımlarını nikahlamanız asla caiz olamaz. Çünkü bu Allah katında büyük bir günahtır."(1)

Yine Müslim'in (2) Enes (r.a.)'den bir rivayeti vardır:

"Enes demiştir ki: "Resulullah (a.s.)'ın Zeyneb için yaptığı düğün ziyafeti kadar, diğer kadınlardan herhangi birisi için düğün ziyafeti yaptığını görmedim. Çünkü Resulullah, Zeyneb'in düğün ziyafetinde bir koyun kesmişti."

٤٨٠ــ رَوَى الْحَاكِمُ عَنْ اَنَسِ بْنِ مَالِكٍ ــ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ ــ قَالَ: لَمَّا تَزَوَّجَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهِ وَسَلَّمَ زَيْنَبَ بَعَثَتْ اُمُّ سُلَيْمٍ حَيْسًا فِي تَوْرٍ مِنْ حِجَارَةٍ، قَالَ اَنَسٌ: فَقَالَ لِي النَّبِيُّ ﷺ : «اِذْهَبْ فَادْعُ مَنْ لَقِيتَ مِنَ الْمُسْلِمِينَ» فَذَهَبْتُ فَمَا رَأَيْتُ اَحَدًا اِلاَّ دَعَوْتُهُ قَالَ: وَوَضَعَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهِ وَسَلَّمَ يَدَهُ فِي الطَّعَامِ وَدَعَا فِيهِ، وَقَالَ: «مَاشَاءَ اللّٰهُ» قَالَ: فَجَعَلُوا يَأْكُلُونَ وَيَخْرُجُونَ، وَبَقِيَتْ طَائِفَةٌ فِي الْبَيْتِ فَجَعَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهِ وَسَلَّمَ يَسْتَحْيِ مِنْهُمْ وَاَطَالُوا الْحَدِيثَ فَخَرَجَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ ، وَتَرَكَهُمْ فِي الْبَيْتِ، فَاَنْزَلَ اللّٰهُ: ﴿يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لاَتَدْخُلُوا بُيُوتَ النَّبِيِّ اِلاَّ اَنْ يُؤْذَنَ لَكُمْ اِلَى طَعَامٍ غَيْرَ نَاظِرِينَ اِنَاهُ﴾ يَعْنِي غَيْرَ مُتَحَيِّنِينَ، حَتَّى بَلَغَ: ﴿ذٰلِكُمْ اَطْهَرُ لِقُلُوبِكُمْ وَقُلُوبِهِنَّ﴾.

480- Hakim, Enes bin Malik (r.a.)'den şu şekilde rivayet etmiştir:

"Enes dedi ki: "Resulullah (a.s.) Hz.Zeynep bint-i Cahş (r.a.) ile evlendiği zaman, annem Ümmü Süleym taştan yapılmış bir çanak içinde "Hays" (3) yeme-

---

480- Hakim, Müstedrek (Kitabu't-Tefsir)

1) Ahzab Suresi: 53

2) Müslim (2/1048), 16-Kitabu'n-Nikah, Bab: 15

3) Hays yemeği: Çekirdeksiz hurma, sade yağ, keş ve undan yapılan bir çeşit arap yemeği.

gi gönderdi."

Enes (r.a.) dedi ki:

" Hz.Peygamber bana: "Git müslümanlardan rastladığını davet et!" buyurdu. Ben de gittim, gördüğüm herkesi davet ettim"

Enes (r.a.) sözüne devamla şöyle dedi:

"Resulullah (a.s.) mübarek elini yemek kabının içine koydu ve dua etti. Ve: "Maşaallah!" dedi. Gelen davetliler yemeğe başladılar, karınlarını doyuranlar dışarı çıkıyorlardı. Evde bir gurub kaldı. Resulullah (a.s.) onlardan utanmaya başladı. Onlar da sohbeti uzattılar. Bunun üzerine Resulullah (a.s.) onları evde bırakarak dışarı çıktı. Bunun üzerine Allah (c.c.) şu ayet-i kerimeyi indirdi:

"Ey iman edenler! Bir yemek için size izin verilmiş olması hali müstesna, Peygamber'in evine girmeyin. (Yemeğe çağrılıp da girdiğiz vakit de) yemek kabını gözetlemeyin. Davet edildiğiniz vakit girin. Yemeği yediğinizde hemen dağılın. (Yemekten sonra) sohbete dalmayın. Çünkü bu hareketiniz Peygamber'i üzüyor, fakat O (size bunu söylemekten) utanıyordu. Ama Allah hakkı söylemekten çekinmez. Peygamber'in hanımlarından birşey istediğiniz zaman perde arkasından isteyin. Bu, hem sizin kalbleriniz, hem de onların kalbleri için daha temiz bir davranıştır. Sizin Allah'ın Resulünü üzmeniz ve kendisinden sonra O'nun hanımlarını nikahlamanız asla caiz olmaz. Çünkü bu, Allah katında büyük (bir günah)tır."

Bir Açıklama

Burada Resulullah (a.s.)'ın Hz.Zeynep (r.a.) ile evlenme olayını; O'nun şahsiyetinin bir yanını ve kemalatını anlatmak için ele almış bulunuyoruz. Savaşlarda ve siyasi çalışmalar içinde gördüğümüz bu yüce Peygamber, şahsi meselelerde arkadaşlarına böylesine tahammül ediyor ve onları kırmamak için çekiniyordu. Bu hareket, O'nun insanların en büyüğü olduğunu gösteriyor. O, şahsi bir taleble, onların karşısına dikilmiyordu. Bu iş, kendi şahsıyla ilgili bir iş olduğu için onlara tahammül ediyordu.

O'nun güzel terbiyesi ve muamelesi sayesinde Kur'an ayetlerinin indiğini görüyoruz. Resulullah (a.s.) bu sayede kendisine sıkıntı veren işlerin cenderesinden kurtuluyor ve sahabesine hoş olmayan davranışlardan arınmalarını öğütlüyor.

Nitekim Hz. Zeynep olayında, peygamberlik alemetlerinden birisini ve kemalatının ortaya çıktığını görüyoruz. Yasakları değiştirmenin ve kanun koymanın, ya da bir adete son vermenin, ön çalışmaya ve bazı hazırlıklara ihtiyaç duyduğu görülüyor. Bu konudaki amaç bazan törelere uygun olur, bazan olmaz. Bazan başarılı olur, bazan da başarısız... İşte bu olayda, insanlığın, özellikle de

arapların hayatında derin kökler salmış olan oğul edinme kurumu bir çırpıda yok ediliyor. Hakkında ayetler inmek suretiyle ve Hz.Muhammed (a.s.) kendi oğulluğunun boşadığı zevcesiyle evleniyor. Ve tek bir darbe ile arapların kökleşmiş töresi yerle bir ediliyor. Bu olayla, İslam toplumundaki oğul edinme kurumu ebediyyen sona eriyor...

HİCRİ BEŞİNCİ YIL OLAYLARINDAN DERSLER VE ÖĞÜTLER

1- Daha önce de görüldüğü gibi bu yılın olaylarında da düşmanların oluşturdukları ittifak haberleri ilk önce Resulullah (a.s.)'a ulaşıyordu. Bundan dolayı Resulullah (a.s.) hiçbir sürpriz olayla karşılaşmıyor, düşmanların tezgahladığı bir tertiple yüz yüze gelmiyordu. Bu olağanüstü tedbir ve feraset, savaşta ve barışta önemli bir meseleye dikkatimizi çekiyor. Dikkatimizin çekildiği şey, haber alma sistemi meselesidir... Bugün tüm dünya bunun önemini anlamıştır. Haber alma sistemi ne kadar güçlü olursa, o kadar avantajlar elde edilir ve tehlikeden de o oranda korunma sağlanır. Bu, bazen güçlük de çıkarır. Fakat ne kadar güçlük çıkarırsa çıkarsın, yararı çok büyüktür. Dünyada haber alma örgütlerinin gerçekleştirebildikleri her şey, Resulullah (a.s.) için, bazan sebepler alemi vasıtasıyla bazan da ğayb alemi yoluyla gerçekleşiyordu. Nice komplolar vardı ki, Cibril (a.s.) onları ortaya çıkarmıştı. Ama bununla beraber Resulullah (a.s.) asla gaflete düşmüyor, tedbiri elden bırakmıyordu. Bu O'nun en önemli vasfıydı.

Keşif birlikleri vasıtasıyla, dinlerini gizleyen müslümanlarla ilişki kuruluyor, onların verdikleri bilgiler ışığında ve tahminler yürüterek ve de gizli şeyleri ortaya çıkararak çeşitli kaynaklardan edinilen bilgiler Resulullah (a.s.)'ın yanında toplanıyordu. Bunun sonucunda da Resulullah (a.s.) içten gelebilecek bir komployа ve dıştan başgösterecek tehditlere karşı emniyet içinde oluyordu. Bütün bunlar, çağımızdaki müslümanları meşru sebeplere sarılmakla beraber, her türlü olumsuz gelişmelere karşı dikkatli olmaları gerektiğini ortaya çıkarıyor.

2- Resulullah (a.s.), düşmanların sayıca çok, müslümanların az olmasına rağmen ilk ve son kalesi olan başkenti savunmaya karar veriyor. Bu bize önemli bir kuralı hatırlatıyor. Düşman başkente veye Hz.Peygamber (a.s.)'in son kalesine ulaştığı zaman, Resulullah (a.s.) çarpışma için hazırlıklı değildi. Müşrik ordusuna karşı koyacak gücü de yoktu. Ama O, merkez şehrin savunma yolunu seçiyor, sığınağa veya komutanlığa çekilmeyi uygun görüyor. Bu, bir başka bölgeye ulaşıp mevzi tutma durumudur. Fakat bununla beraber Resulullah (a.s.), kendi ordusundan oldukça güçlü olan bu ordu ile karşılıkla çarpışmaya girmemeye çalışıyor. Bu da bize tümüyle kılıçtan geçirilme tehlikesinden kurtulmak

için en uygun yolu araştırmayı öğütlüyor.

Komutanlığın en önemli işi, yalnızca savaşmak veya savaş için hazırlık yapmak değildir. Aksine komutanlığın en önemli işi kayıpları sıfıra indirgemektir. Biz, Hendek (Ahzab) savaşında müslümanlardan sadece altı kişinin şehid edildiğini görüyoruz. Bundan, kuvvet konusundaki iktisadi prensibin Resulullah (a.s.) tarafından en üst düzeye kadar tatbik edildiğini anlıyoruz. Bunda, evrensel veya bölgesel savaşlarda, zayiatın sayısını umarsamayan liderler için büyük bir ders vardır.

3- Komutanların en kötüsü, tarafgir hareketlerine hakim olamayanlar, tarafgir hareketler batağına saplananlardır. Komutanların en yeteneklisi ise, insanların özelliklerini bilen, herkese hakkını veren, uygun yere uygun insanı yerleştiren ve potansiyel güçleri iyi yönlendirenlerdir.

Resulullah (a.s.), her şeyde zirveydi. O'nun komutanlık yönü de böyleydi. Arap yarımadası tarafgirliğin beşiğiydi. Aile milliyetçiliği ve kabile milliyetçiliği gibi tarafgirlikler vardı. Resulullah (a.s.)'ın ise doğrudan muhatabı, arap kavimleriydi. Bundan dolayı milliyetçi eğilimlere hakim olması, onları tek bir eğilimde eritmesi -ki o da İslamın ve müslümanların taraftarlığıdır- ve ondan sonra da insanların özelliklerinden ve eğilimlerinden istifade etmesi gerekirdi.

Bütün bunların Resulullah (a.s.) için nasıl hazır hale geldiğini görüyoruz. İnsanların içinde bulunduğu batakta saplanıp kalmaları için yahudi ve münafıkların sürdürdüğü çabaların çokluğuna rağmen, O, bir kere bile dizginleri elden bırakmamıştı. Bu özelliği bir çok durumda görebiliriz. Bunun örneklerini altıncı yılın olaylarında da göreceğiz.

Evs ve Hazreç kabilelerinin İslama hizmet etmek suretiyle fazilet yarışına girişmeleri, buna güzel bir örnektir. Hazreç kabilesinin, Ka'b bin Eşref'i öldüren Evs kabilesine eşdeğer olmak için gerçekleştirdiği Ebu Rafi'i öldürme olayı, Resulullah (a.s.)'ın, İslama hizmet ettirmek suretiyle milliyetçilikten yararlanması, O'nun hayatının bir diğer yanını gösteriyor.

4-Siyasi faaliyette ileri sürdüğü teklifler, Resulullah (a.s.)'ın önemli bir yön ve yanını teşkil ediyor. Başarılı bir siyasetçi, hazırlığını tamamladığını anladığı zaman, uygun zamanda süratle karar veren; düşmanı kendisine zarar vermeye yeltendiği zaman hemen düşmanın girişimini bozan kişidir. Halbuki müslüman siyasetçi daima, pak, adalet, şer'i hüküm ve masahat bağı ile bağlıdır. Fakat bu nokta onun, süratli karar verme gücüne, zararlı hasımların çabalarından kurtulma yeteneğine sahip olmasını gerektirir. Bu da ne kadar zordur!... Şunu kaydetmek gerekir ki, Resulullah (a.s.)'ın hayatı, bu tür kararlarla doludur. Kendisiyle Medine halkı arasında ahid-name düzenlemesi, sözleşme girişimlerinde bulunması ve başkalarının hazırlık faaliyetlerine karşı hazırlığa başlaması birer ör-

nektir.

Ahzab olayında, Resulullah (a.s.)'a karşı ordu toplama girişiminde önayak olanların yahudiler olduğunu görüyoruz. Zaten yahudiler, her zaman ve her dönemde komplo düzenlemede çok maharetlidirler. Fakat onların bu girişimleri tersine dönmüş, kendi başlarına bela olmuştur. Bu da Allah'ın kendi elçisine bir yardımıdır. Allah'ın yardımının yanısıra, Resulullah (a.s.)'ın kemalatının bir sonucudur.

İslami hareketin bu tür gelişmelere karşı girişimde bulunması ve düşmanlarının girişimleri karşısında kesin tavır takınması gereklidir.

5- Çok kere, siyasi ve askeri yönetimler, kendileri için gerekli olan ortamlara ihtiyaç hissederler. Bu gibi durumlarda, hain ile emin arasındaki yegane fark güvendir. Güvenen kişi, komutanı veya yöneticisi hakkında "emin", güvenmeyen kişi de onun için "hain" der. Bundan dolayı İslami yönetim için en başta gelen şey güvendir. Bu durumda İslami yönetim iki önemli konuyla karşı karşıya kalır. Ya yönetimden çekilmek, ya da şüphe uyandıracak yerlerden uzak durmak. Her halukarda bu yönetimde en üstü düzeyde güvenin oluşması için tüm gayretlerin sarfedilmesi gerekecektir. Sağlam bir karara ulaşmak için yegane yol budur.

Biz bunu Resulullah (a.s.), Kureyş'ten ayrılmalarına karşılık Medine hurmalarının üçte birini Gatafan kabilesine teklif etmesi münasebetiyle görüyoruz. Doğrusu bu gerçekleşmemiştir. Fakat Resulullah (a.s.)'ın bu teklifi, kendisi hakkındaki güvene hangi ölçüde etki etmiştir? Acaba günümüzde müslüman yöneticilerden zor şartlar altında kafirlere bir teklifte bulunma cesaretini kendi kendine gösterip, sonra da insanının gözünde küçülmeyecek bir lider gösterilebilir mi? İslami hareketin, kendisini bu durumdan kurtarması ve akla uygun bir durum değerlendirmesi yapması gerekir. Ancak bunun ışığı altında uygun kararlar alınır. Bu karar şer'i olduğu ve kendinde de maslahat bulunduğu sürece geçerlidir. İslami hareket saflarının güven üzerine kurulması gerekmektedir. Yönetimlerin de bu güvene layık olmaları...

SONUÇ

Hendek Savaşı, zahir yönüyle iki tarafın beraberliği ile sona ermişti. Fakat işin hakikatı böyle değildi. Resulullah (a.s.) bu gazvede en büyük başarılarından birini kaydetmişti. O, siyasi, askeri propaganda ve psikolojik alanlarda en büyük zaferi kazanmıştı. Sayıları onbin kişiye ulaşan ve o güne kadar Arap Yarımadasının tanıdığı orduların en büyüğü olan Kureyş ordusu, sayıları sadece üç bin kişiye varan küçük ordu karşısında hiçbir şey yapamadan geri dönmüştü. Bu bile şirk ordusunun yenildiğini göstermeye yeterdi.

Müşrik arapların Hz. Muhammed (a.s.)'e karşı birleşmelerinin ilk tecrübesiydi bu. Ve bu başarısız tecrübe bir daha tekrarlanamayacaktı. Bu da ayrı kazançtı müslümanlar adına. Yani Hendek Savaşı, küfür ordusunun bir daha bir araya gelememesinin de bir başlangıcı oluyordu. Buna Kurayzaoğullarının kökünün kazınması da ilave edilecektir. Ve müslümanlar artık bir daha içten saldırıya uğramayacaklardı. Bu da başka bir kazançtır.

Kureyş'in umutsuz bir şekilde geri dönüşü ve böyle bir şeyi bir daha yapamayacağı da vardır. Artık ne iç tehlike kalmıştır ne de dış... Resulullah (a.s.) askeri ve siyasi bakımdan en iyi konumda altıncı yıla girecektir. O'nun bu şartlardan en iyi şekilde istifade edeceğini göreceğiz. Altıncı yılda O, yeni kurulan İslam devletinin tarihinde en büyük başarıya ulaşacaktır....

HİCRETİN ALTINCI YILINDA MEYDANA GELEN OLAYLAR

NECD GAZVESİ

MÜREYSİ GAZVESİ VE İFK OLAYI

FEZARE GAZVESİ

URENİLERE YAPILAN SEFER

HİCRİ ALTINCI YIL OLAYLARINA GENEL BİR BAKIŞ

Hicretin altıncı yılında meydana gelen olayların öncelikle bir olgunluk devresi geçirmesi gerekiyordu. Dünya tarihinde içinde bulunduğu durumu Resulullah (a.s.) kadar olgunlaştırabilen bir insana rastlayamıyoruz. Altıncı yılda meydana gelen olaylar, buna çok güzel bir örnektir. Resulullah (a.s.) daha önceki yıllara oranla o yıl seriyye ve keşif birliklerinin çalışmalarını daha da arttırdı. Böyle yapmakla, kabilelerin tümünü kımıldayamaz hale getirdi. Hepsi oldukları yerde kaldılar. Bu atmosfer içinde O, umre yapmak istediğini açıkladı. Bununla konumunun zirvesine yükseldi. Bütün kabileler yerlerinde mıhlanmış gibiydiler. Umre açıklamasını da hiç kimse reddedemiyordu. Böylece Kureyş, askeri ve siyasi bakımdan en büyük sıkıntıya girmişti. Bu ortamda Kureyş, arapları savaşmak için askere çağırsa, bu çağrıyı kabul edecek hiç kimseyi bulamazdı. Zira Umre yapmak isteyen kişilerle, kimse çarpışmazdı. Yine Kureyş, savaş için ittifak oluşturmak istese bunu de yapamazdı. Çünkü Mekke halkının umrecilerle savaşmak üzere biraraya gelmeleri mümkün değildi. Buna göre Kureyş'in önünde sulh yapmaktan başka çare kalmıyordu. Resulullah (a.s.), bu sulh sayesinde, siyasi başarısının zirvesini gerçekleştirmiş oldu. O, bu sulh sebebiyle şirki başsız ve lidersiz bıraktı. Böylece O, bölgede tek başına, tartışmasız bir lider oldu. Kendi imkanıyla, kendisine karşı çevrenin birleşme endişesinden uzak, dilediği yerden dilediği kabileye vurur duruma geldi. Arap yarımadasının sakinleri O'nun karşısında fertler ve küçük topluluklar haline geldiler. Bu, Hz. Peygamber (a.s.)'e büyük fırsatlar verdi.

HİCRETİN ALTINCI YILINDA MEYDANA GELEN OLAYLAR

BU DÖNEMİN ÖZETİ

● *Hicretin altıncı yılı muherrem ayının onunda, Resulullah (a.s.), Muhammed bin Mesleme komutasında otuz kişilik bir askeri birliği Necd yöresine gönderdi. Birlik Kuruta nahiyesine yürüdü. Kuratalılar, Dariyye (1) nahiyesindeki Bekerat suyunun başına konakladı. Bekerat mevkii Necd topraklarında bulunuyordu. Kurayzaoğulları, soy bakımından Bekir bin Kilaboğullarına dayanıyordu. Askeri birlik onlara hücum edince, kaçıp gittiler. Müslümanlar da onların mallarını ve sürülerini sürüp götürdüler. Resulullah (a.s.)'ı öldürmek için gelen Hanifeoğullarının başkanı Sümame bin Üsal'i de esir aldılar. Sümame sonunda müslüman oldu.*

● *Yine aynı yılın rebiu'l-evvel veya rebiu'l-ahır ayında Resulullah (a.s.) kırk kişilik birliği, Ukkaşe bin Mıhsan komutasında Ğamr'a gönderdi.İslam askeri birliğini gören bu kavim kaçtı. Müslümanlar da ikiyüz deveyi ganimet olarak alıp, Medine'ye döndüler. Sonra aşağıda anlatılacak olan seriyyeler düzenlendi.*

● *Muhammed bin Mesleme'nin seriyyesi,(2) hicri altıncı yılın rebiu'l-evvel veya rebiu'l-ahır ayında Zü'l-Kassa'ya gönderildi. İbn-i Mesleme on kişilik bir gurupla yola çıkıp Sa'lebeoğulları yurdundaki Kassa'ya geldi. Sa'lebeoğulları onlara pusu kurdular. Sayıları*

---

1) Dariyye: Mekke ile Basra arasında bir yerleşim yeri.

2) Mübarek Fûri'nin anlattığına göre.

yüz kişi idi. Müslümanlar uykuya dalınca, onlar, İbn-i Mesleme hariç hepsini öldürdüler. İbn-i Mesleme, yaralı olarak onların elinden kaçıp kurtuldu.

● *Yine aynı yılın rebiu'l-ahır ayında, Ebu Ubeyde bin Cerrah seriyyesi Zü'l-Kassa'ya gönderildi. Resulullah (a.s), Muhammed bin Mesleme'nin arkadaşlarının katledilişinin peşine, bu seriyyeyi göndermişti. Ebu Ubeyde bin Cerrah ve beraberindeki kırk kişi, daha önce şehid edilenlerin katledildikleri yere gitmek üzere yola çıktılar. Mücahidler bütün geceyi yürüyerek geçirdiler ve sabaha karşı Salebeoğullarına eriştiler. Ansızın onlara baskın yaptılar ve onları dağlara kaçmaya mecbur ettiler. Bir kişiyi de esir aldılar. Bunun üzerine esir olan kişi müslümanlığı kabul etti. Mücahidler koyun ve deve sürülerini ganimet olarak aldılar.*

● *Zeyd bin Harise seriyyesi, altıncı yılın rebiu'l-ahir'inde Cemum'a gönderildi. Cemum, Merruzzahran'da Süleymoğullarına ait bir subaşıdır. Zeyd bin Harise, askeri bir birliğin başında Süleymoğullarına doğru yola çıktı. Zeyd oraya varınca, Halime adında bir kadını esir aldı. Halime, İslam mücahidlerine Süleymoğullarının konak yerlerini gösterdi. Onlar da orada bulunan koyun ve deve sürülerini ve bir kısım insanları esir olarak ele geçirdiler.*

● *Yine Zeyd bin Harise (r.a.) altıncı yılın cemaziyelvvelinde yüzyetmiş kişilik bir süvari birliğinin başında el-Iys'a gönderildi. Orada, Kureyş'a ait bir ticaret kervanının mallarına el konuldu. Bu kervanın yöneticisi Hz.Peygamber (a.s.)'in damadı Ebu'l-As idi. Ebu'l-As canını kurtarıp, Hz.Peygamber (a.s.)'in kızı olan hanımı Zeyneb (r.a.)'e gelip, himayesini istedi. Ayrıca onun Resulullah (a.s.)'tan kervanının mallarını kendisine geri vermesi hususunda talepte bulunmasını istedi. Zeyneb de öyle yaptı. Resulullah (a.s.), müslümanlara baskı yapmadan malları geri verme ricasında bulunda. Onlar da az-çok, büyük-küçük demeden tüm malları geri verdiler. Sonunda Ebu'l-As, Mekke'ye döndü. Emanetleri sahiplerine teslim etti. Sonra müslümanlığı kabul edip, Medine'ye hicret etti. Bunun üzerine Resulullah (a.s.) kızı Zeyneb'i üçbuçuk yıl sonra ilk nikahıyla ona iade etti. Çünkü müslüman kadınların kafirlerle evlenmesini yasaklayan ayet, o vakit henüz inmemişti.*

● *Yine hicretin altıncı yılında, Cemaziyelahir ayında Zeyd bin Harise (r.a.) seriyyesi "Tarif" veya "Tarık"a gönderildi. Zeyd, onbeş kişilik bir mücahid gurubuyla Sa'lebeoğullarına doğru yola çıktı. Bunun üzerine bedeviler Resulullah (a.s.)'ın kendi üzerine yürüdüğünü sanarak korkup kaçtılar. Zeyd, Sa'lebeoğullarının yirmi kadar devesini ele geçirdi. Bu sefer, dört gece boyunca sürmüştü.*

● *Yine aynı yılın recep ayında Zeyd Seriyyesi, Vadi'l-Kura'ya gönderildi. Zeyd, oniki kişilik bir mücahid gurubuyla, düşman eğer orada ise, harekatını keşfetmek amacıyla Vadi'l-Kurâ yolunu tuttu. Vadi'l-Kura ahalisi, onların üzerine hücum edip dokuzunu öldürdüler. Aralarında Zeyd bin Harise olmak üzere üç kişi kurtuldu.*

● *Habat Seriyyesi: Bu seriyyenin hicri sekizinci yılın receb ayında olduğu da rivayet ediliyor. Fakat olayın akışı onun Hudeybiye barışından önce olduğunu gösteriyor.*

Cabir bin Abdullah (r.a.) dedi ki: "Hz.Peygamber (a.s.) bizleri üçyüz süvari olarak bir sefere gönderdi. Emirimiz Ebu Ubeyde (r.a.) idi. Kureyş'in bir kervanını gözetliyorduk. Bize şiddetli bir açlık isabet etti. Hatta biz "Habat" denilen deve dikenlerinin yapraklarını, yemişlerini yedik. İşte bundan dolayı bu sefere "Ceyşü'l-Habat" ismi verildi. Bunun üzerine bir adam üç tane dişi deve kesti. Sonra yine üç tane daha dişi deve kesti. Nihayet Ebu Ubeyde onun develerini kesmesini yasakladı. Bundan sonra deniz bize "Anber" denilen iri bir hayvan çıkarıp attı. Biz onun etinden yarım ay yedik ve yağıyla yağlandık. Nihayet açlığımız yatıştı. Bir defa Ebu Ubeyde o hayvanın kaburga kemiklerinden birini alıp dikti. Sonra asker içinde bulunan en uzun kimseye ve en uzun deveye baktı. Müteakiben o uzun kimseyi deve üzerine bindirdi de o kimse binekli olarak dikilen kaburga kemiğinin altından geçti. Ve bizler onun etinden konserve şeklinde yol azığı yaptık. Nihayet Medine'ye dönüp geldiğimizde, Resulullah (a.s.)'ın yanına varıp bu vak'ayı kendisine anlattık. Bunun üzerine Resulullah (a.s.): "O, Allah'ın sizler için çıkardığı bir azıktır. Yanınızda onun etinden bir parça var mı ki bize yediresiniz?" buyurdu. Biz de ondan Resulullah (a.s.)'a gönderdik ve O da bunu yedi."(1)

---

1) Müslim: (3/1536) 34-Kitabu's-Sayd ve'z-Zebaih, Bab: 4
Buhari: (9/615) 72-Kitabu'z-Zebaih ve's-Sayd, Bab: 12

Bu rivayet, bu seriyyenin Hudeybiye barışından önce olduğuna delalet eder. Çünkü müslümanlar, Hudeybiye barışından sonra Kureyş kervanlarına saldırmamışlardı.

● *Hicretin altıncı yılı şaban ayının ikisinde, Resulullah (a.s.)'a Haris bin Ebi Dırar'ın çete hazırlayıp Medine'ye saldırmak istediği haberi ulaştı. Bunun üzerine Resulullah (a.s.), Mustalıkoğullarının üzerine sefer yaptı. Ve aralarında kısa süren bir savaş oldu. Müşrikler kaçtı, müslümanlar da zafer kazandılar. Bu savaşta ifk (Hz.Aişe (r.a.)'ye iftira) olayı meydana geldi. Bu olayı fırsat bilen münafıklar, müslümanların arasına fitne sokmaya çalıştılar. Fakat Allah, müslümanları bu fitneden korudu. Resulullah (a.s.)'ın, Haris'in kızı Cüveyriye (r.a.) ile evlenmesi bu gazvenin sonucunda oldu.*

● *Resulullah (a.s.) müşriklerin üzerine seriyyeler göndermeye devam etti.*

Mübarekfûri şöyle der:

"Abdurrahman bin Avf seriyyesi, hicri altıncı yılın şaban ayında, 'Dûmetü'l-Cendel'de, Kelboğullarının üzerine gönderildi. Hz. Peygamber (a.s.), Abdurrahman bin Avf'ı önüne oturttu. Onun sarığını kendi eliyle başına sardı ve ona savaşta iyi davranışları tavsiye etti. Bir de ona: "Eğer sana itaat edecek olurlarsa kralların kızıyla evlen" buyurdu. Abdurrahman bin Avf, onları üçgün boyunca İslam'a davet etti. Halk müslümanlığı kabul etti. Abdurrahman bin Evf, Asbağ'ın kızı Tümandır'la evlendi. Bu kadın, Ümmü Seleme'nin annesidir. Onun babası da 'Dumetü'l-Cendel' halkının reisi ve kralıydı."

● *Hz.Ali bin Ebi Talib (r.a.) aynı yılın şaban ayında bir askeri birliğin başında, Fedek'deki Sa'd bin Bekroğulları üzerine gönderildi. Sebebi de şuydu: Sa'd bin Bekroğullarının bir topluluk oluşturarak yahudilere yardım etmek istedikleri haberi Resulullah (a.s.)'a ulaşmıştı. Bunun üzerine, Hz.Peygamber (a.s.) onlara ikiyiz kişilik bir askeri birliği, başında Hz.Ali (r.a.) olmak üzere gönderdi. Hz.Ali (r.a.) geceleyin yürüyor, gündüzleri gizleniyordu. Hz.Ali (r.a.) onların bir casusunu yakaladı. Casus, Sa'd bin Bekroğullarının, kendisini Hayber yahudilerine yardım karşılığında Hayber hurmalarının*

Sa'd bin Bekroğullarına tahsisini istemek üzere gönderdiklerini söyledi. Casus onları Sa'doğullarının toplandığı yere götürdü. Hz.Ali (r.a.) onlara baskın düzenledi. Beşyüz deve ile ikibin küçük baş hayvan ele geçirildi. Sa'doğulları, kadınlarıyla birlikte kaçtılar. Onların reisi Veber bin Uleym idi.

● *Hz.Ebu Bekir (r.a.) veya Zeyd bin Harise (r.a.) aynı yılın ramazan ayında Vadi'l-Kura'ya bir askeri birliğin başında gönderildi. Fezare oymağı Medine'ye baskın yapıp Hz.Peygamber (a.s.)'i öldürmek istiyordu. Bundan dolayı Resulullah (a.s.), Hz.Ebu Bekir es-Sıddık (r.a.)'ı oraya göndermişti. Hz.Ebu Bekir (r.a.), onlara ani bir baskın yaptı, öldürebildiklerini öldürdü, geri kalanlarını da esir aldı. Halbuki onların şeytanlarından biri Ümmü Kırfe adındaki bir kadındı. Bu kadın, Resulullah (a.s.)'ı öldürmek amacıyla kendi aile halkından otuz kişilik bir süvari birliği hazırlamıştı. Onların hepsi öldürüldü. Ümmü Kırfe'nin kızı da esir edildi. Resulullah (a.s.) bu esir alınan kızı, Mekke'deki bir kısım müslüman esirleri kurtarmak amacıyla daha sonra fidye olarak verdi.*

● *Kûrz bin Cabir (r.a.), altıncı yılın şevval ayında bir müfrezenin başında Uranilere gönderildi. Bu askeri harekatın sebebi şu idi: Ukl ve Ureyn kabilesinden bir gurup, müslüman olduklarını açıkladılar. Bir süre Medine'de kaldılar ve oranın havasını kendi sağlıklarına uygun bulmadılar. Resulullah (a.s.) da onları mer'adaki develerin yanına gönderdi ve onlara develerin sütlerinden, sidiklerinden(1) içmelerini tavsiye etti. Onlar sağlıklarına kavuşunca, Resulullah (a.s.)'ın çobanını öldürdüler. Bununla da kalmayıp müslümanlıktan tekrar küfre döndüler ve develerini sürüp götürdüler. Bunun üzerine Hz.Peygamber (a.s.) sahabe-i kiramdan yirmi kişilik bir askeri birliğin başında Kürz bin Cabir (r.a.)'i Uranilerin üzerine gönderdi ve onlara şöyle bedduada bulundu:*

"Ey Allahım! Onlara, yollarını kör et! Tek deve yolundan daha dar ve çıkmaz et!" Resulullah (a.s.)'ın bu bedduası üzerine, Allah onların yolunu kör etti de hemen yakalanıverdiler. İşledikleri cürüm sebebiyle ceza olarak onların elleri ve ayakları kesildi, gözlerine

---

1) Develer çölde yavşan ve marsama otu yediği için onların sidikleri ve sütleri, içilecek ilaçların içine konurdu. (İbn Seyyid, Uyunu'l-Eser: C.2, S.90.)

de mil çekildi. Zira onlar çobanı öldürüp, gözlerine de mil çekmişlerdi. Bu mürtedlere cezaları uygulandıktan sonra ölünceye kadar Harre mevkiinde bırakıldılar. Onlar hakkında Enes (r.a.)'den rivayet edilen hadis, Buhari ve Müslim'de yer almaktadır.(1)

Birbirini izleyen operasyonlardan sonra Resulullah (a.s.), zilkade ayının başında Allah'ın evi Kabe'ye gidip umre yapmak istediğini ilan ettiği zaman, müşriklere siyasi darbenin en büyüğünü vurmuştu. Görüleceği gibi siyasi bakış açısından ezici bir zafer olarak değerlendirilen Hudaybiye barışı bu darbenin bir ürünüdür.

Resulullah (a.s.) kendi mübarek şehrine (Medine'ye) döndükten sonra, kendi döneminde bilinen krallara doğrudan Allah'a çağıran mektuplar gönderdi. Sonra yedinci yılın başında Arap yarımadasındaki yahudilerin siyasi otoritelerini yıkmaya yöneldi. O savaş, yedinci yılın başlarında meydana gelen Hayber gazvesi idi. İbn-i Kesir, haccın, bu altıncı yılda farz kılındığını zikreder. İmam Şafii'nin görüşü de böyledir.

Biz bu kısımda, yorum getirmek istediğimiz önemli olaylar için bölümler koyduk. Bazı konuları da kendi bölümlerinde ele alacağımız için burada ayrıntısına girmiyoruz. Haklarında Kur'an ayetleri inen veya inmesine sebep olan siyret olaylarının üzerinde özel olarak durmayı gerekli gördük. Mustalikoğulları gazvesinde meydana gelen iki olay hakkında, Kur'an ayetleri inmiştir. Biz bütün bunları gözeterek bu yılı beş bölüm halinde ele aldık.

1. Bölüm: Necd Gazvesi ve Sümame bin Üsal'in müslüman olması,

2. Bölüm: Müreysi ve Müstalikoğulları Gazvesi,

3. Bölüm: Fezare Gazvesi,

4. Bölüm: Hudaybiye Anlaşması,

5. Bölüm: Resulullah (a.s.)'ın krallara, başkanlara ve valilere gönderdiği mektuplar...

---

1) Buhari: (7/458) 64-Kitabu'l-Meğazi, Bab: 36
Müslim: (3/1296) 28-Kitabu'l-Kasâme, Bab: 2

NECD GAZVESİ VE SÜMÜME BİN ÜSAL'İN MÜSLÜMAN OLUŞU

٤٨١ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنْ اَبِي هُرَيْرَةَ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ــ قَالَ: بَعَثَ النَّبِيُّ ﷺ خَيْلاً قِبَلَ نَجْدٍ، فَجَاءَتْ بِرَجُلٍ مِنْ بَنِي حَنِيفَةَ يُقَالُ لَهُ ثُمَامَةُ بْنُ أُثَالَ، فَرَبَطُوهُ بِسَارِيَةٍ مِنْ سَوَارِي الْمَسْجِدِ، فَخَرَجَ اِلَيْهِ النَّبِيُّ ﷺ فَقَالَ: «مَاذَا عِنْدَكَ يَا ثُمَامَةُ؟» فَقَالَ: عِنْدِي خَيْرٌ يَامُحَمَّدُ إِنْ تَقْتُلْنِي تَقْتُلْ ذَا دَمٍ، وَإِنْ تُنْعِمْ تُنْعِمْ عَلَى شَاكِرٍ، وَإِنْ كُنْتَ تُرِيدُ الْمَالَ فَسَلْ مِنْهُ مَا شِئْتَ. فَتُرِكَ حَتَّى كَانَ الْغَدُ ثُمَّ قَالَ لَهُ: «مَا عِنْدَكَ يَاثُمَامَةُ؟» فَقَالَ: مَا قُلْتُ لَكَ: إِنْ تُنْعِمْ تُنْعِمْ عَلَى شَاكِرٍ. فَتَرَكَهُ حَتَّى كَانَ بَعْدَ الْغَدِ فَقَالَ: «مَا عِنْدَكَ يَاثُمَامَةُ؟» فَقَالَ: عِنْدِي مَاقُلْتُ لَكَ. فَقَالَ: أَطْلِقُوا ثُمَامَةَ. فَانْطَلَقَ إِلَى نَخْلٍ قَرِيبٍ مِنَ الْمَسْجِدِ فَاغْتَسَلَ، ثُمَّ دَخَلَ الْمَسْجِدَ فَقَالَ: أَشْهَدُ أَنْ لاَإِلَهَ اِلاَّ اللَّهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ. يَامُحَمَّدُ، وَاللَّهِ مَا كَانَ عَلَى الأَرْضِ وَجْهٌ اَبْغَضَ اِلَيَّ مِنْ وَجْهِكَ، فَقَدْ اَصْبَحَ وَجْهُكَ اَحَبَّ الْوُجُوهِ اِلَيَّ. وَاللَّهِ مَا كَانَ مِنْ دِينٍ اَبْغَضَ إِلَيَّ مِنْ دِينِكَ، فَأَصْبَحَ دِينُكَ اَحَبَّ الدِّينِ إِلَيَّ. وَاللَّهِ مَا كَانَ مِنْ بَلَدٍ أَبْغَضَ إِلَيَّ مِنْ بَلَدِكَ، فَأَصْبَحَ بَلَدُكَ اَحَبَّ الْبِلاَدِ إِلَيَّ. وَإِنَّ خَيْلَكَ أَخَذَتْنِي، وَأَنَا أُرِيدُ الْعُمْرَةَ، فَمَاذَا تَرَى؟ فَبَشَّرَهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، وَأَمَرَهُ أَنْ يَعْتَمِرَ. فَلَمَّا قَدِمَ مَكَّةَ قَالَ لَهُ قَائِلٌ: صَبَوْتَ؟ قَالَ: لاَ وَاللَّهِ، وَلَكِنْ أَسْلَمْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ، وَلاَ وَاللَّهِ لاَيَأْتِيكُمْ مِنَ الْيَمَامَةِ حَبَّةُ حِنْطَةٍ حَتَّى يَأْذَنَ فِيهَا النَّبِيُّ ﷺ .

481- Buhari ve Müslim, Ebu Hureyre (r.a.)'den şöyle rivayet etmişlerdir:

"Ebu Hureyre, şöyle dedi: "Resulullah (a.s.), Necd tarafına bir süvari birliği göndermişti. Bu birlik Hanifeoğulları kabilesinden Sümame bin Üsal denilen ve Yemame halkının büyüğü olan bir kimseyi esir alıp getirdiler ve onu mescidin direklerinden birine bağladılar. Resulullah (a.s.) mescide geldiğinde, Sümame'ye:

"Ya Sümame, yanında ne var? (Gönlünden ne geçiriyorsun, sana ne iş yapacağımı zannediyorsun.)" dedi. Sümame:

"Gönlümde hayır (umudu) var, ya Muhammed! Eğer sen, beni öldürürsen kanlı bir caniyi öldürmüş olursun ve eğer bana (afu nimeti) ihsan edersen, nimete karşı şükreden bir kimseye n'am etmiş olursun. Eğer (kurtuluş fidyem için) mal istiyorsan, iste... Ondan her istediğin sana verilir" dedi. Bu konuşmadan sonra, Resulullah (a.s.), Sümame'yi bağlı olarak bırakıp gitti. Nihayet ertesi gün olunca yine Resulullah (a.s.), Sümame'ye:

"Ey Sümame! Gönlünden ne geçiriyor, ne umuyorsun?" dedi. O da:

"Benim gönlümde dün sana söylediğim şeyler vardır. Eğer bana afu nimeti ihsan edersen, nimete karşı şükreden kimseye karşı ihsan etmiş olursun. Eğer beni öldürürsen, kanlı bir caniyi öldürmüş olursun. Şayet (kurtulmam için) mal istiyorsan, iste. Ondan ne istersen sana verilir" dedi. Resulullah (a.s.) onu, o halde bırakıp gitti. Ertesi gün olunca yine Sümame'ye hitaben:

"Ya Sümame! Gönlünden ne geçiriyor, ne umuyorsun?" diye sordu. O da:

"Gönlümde dün sana söylediklerim vardır. Eğer bana (afu nimeti) in'am edersen, nimete şükreden bir kimseyi in'am etmiş olursun. Şayet beni öldürürsen bir kan sahibini öldürmüş olursun. Eğer (fidyem için) mal istiyorsan, istediğin malı iste, sana verilecektir" dedi. Bu sefer Resulullah:

"Sümame'yi salıverin" dedi. Sümame bırakılınca, hemen mescid yakınındaki, içinde su bulunan bir hurmalığa girdi ve:

"Eşhedüenlâ İlahe İllallah ve eşhedü enne Muhammeden abdûhu ve resûlûhû" dedi ve şunları söyledi: "Ya Muhammed! Vallahi şu yer üzerinde bana senin yüzünden daha düşman hiç bir yüz yoktu. Fakat bu sabah senin yüzün bana bütün yüzlerin en sevimlisi olarak görüldü. Vallahi dinlerden hiç bir din, bana senin dinin kadar düşman gelmezdi. Fakat bu sabah, senin dinin bana dinlerin en sevimlisi geldi. Vallahi, memleketlerden hiç bir şehir bana senin belden kadar kötü gelmezdi. Fakat bu sabah senin belden benim nazarım-

---

481- Müslim: (3/1386) 32- Kitabu'l-Cihad ve's-Siyer, Bab: 19
Buhari: (8/87) 64-Kitabu'l-Meğazi, Bab: 7

da şehirlerin hepsinden daha sevimli oldu. Ben umre yapmaya niyet ettiğim sırada, senin süvarilerin beni yakalamıştı. Şimdi siz benim hakkımda ne düşünüyorsunuz?" dedi. Resulullah, Sümame'yi (dünya ve ahiret saadetiyle) müjdeledi ve ona umre yapmasını emretti. Sümame, Umre için Mekke'ye varınca, bir sözcü ona:

"Dininden başka bir dine mi döndün?" dedi. O da:

"Hayır, Vallahi ben dinden çıkmadım. Lakin ben Muhammed ile beraber müslüman oldum. Vallahi ben (din dediğiniz şirke) dönmem ve Resulullah (a.s.) o hususta izin vermedikçe, size Yemame'den bir buğday tanesi dahi gelmeyecektir" dedi."

٤٨٢ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ عَنْ سِنَانَ بْنِ وَبْرَةَ قَالَ: كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فِي غَزْوَةِ الْمُرَيْسِيعِ غَزْوَةِ بَنِي الْمُصْطَلِقِ، فَكَانَ شِعَارُهُمْ يَامَنْصُورُ أَمِتْ أَمِتْ.

482- Taberani, Sinan bin Vebre (r.a.)'den şöyle rivayet etmiştir:

"Sinan bin Vebre dedi ki: "Müreysi (Beni Mustalık) Gazvesinde, Resulullah (a.s.) ile beraberdik. Müslümanların parolası: "Ya Mansur! Emit, emit - Öldür, öldür!" idi."

٤٨٣ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَسْحَاقَ قَالَ: حَدَّثَنِي عَاصِمُ بْنُ عُمَرَ بْنِ قَتَادَةَ، وَعَبْدُاللَّهِ بْنُ أَبِي بَكْرٍ وَمُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَ بْنِ حَيَّانَ كُلٌّ قَدْ حَدَّثَنِي بَعْضَ حَدِيثِ بَنِي الْمُصْطَلِقِ قَالَ: بَلَغَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَنَّ بَنِي الْمُصْطَلِقِ، يَجْمَعُونَ لَهُ وَقَائِدُهُمُ الْحَارِثُ بْنُ أَبِي ضِرَارٍ أَبُو جُوَيْرِيَةَ بِنْتِ الْحَارِثِ زَوْجِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَلَمَّا سَمِعَ بِهِمْ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ خَرَجَ إِلَيْهِمْ، حَتَّى لَقِيَهُمْ عَلَى مَاءٍ لَهُمْ يُقَالُ لَهُ: الْمُرَيْسِيعُ مِنْ نَاحِيَةِ قُدَيْدٍ إِلَى السَّاحِلِ فَتَزَاحَمَ النَّاسُ، وَاقْتَتَلُوا، فَهَزَمَ اللَّهُ بَنِي الْمُصْطَلِقِ وَقُتِلَ الْحَارِثُ بْنُ أَبِي ضِرَارٍ أَبُو جُوَيْرِيَةَ، وَقُتِلَ مَنْ قُتِلَ مِنْهُمْ، وَنَفَلَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ ﷺ أَبْنَاءَهُمْ وَنِسَاءَهُمْ، وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَصَابَ مِنْهُمْ سَبْيًا كَثِيرًا، قَسَمَهُ فِي الْمُسْلِمِينَ وَكَانَ فِيمَا أَصَابَ يَوْمَئِذٍ مِنَ النِّسَاءِ جُوَيْرِيَةُ بِنْتُ أَبِي ضِرَارٍ سَيِّدَةُ نِسَاءِ قَوْمِهَا.

482- *Tabarani, Mu'cemü'l-Kebir: (7/101). Haysemi, Mecmaü'z-Zevaid: (6/142)*

483- Taberani, Muhammed bin İshak (r.a.)'dan rivayet etmiştir:

"Muhammed bin İshak dedi ki: "Bana Asım bin Ömer bin Katade, Abdullah bin Ebu Bekir, Muhammed bin Yahya bin Hayyan tahdis etti. Bunların tümü bana, Mustalikoğulları hadisesinin bir kısmını tahdis etti. O dedi ki: "Resulullah (a.s.)'a, Mustalikoğullarının kendisi için adamlar topladığı haberi ulaşmıştı. Komutanları, Resulullah (a.s.)'ın hanımı Cüveyriye (r.a.)'nin babası Haris bin Ebi Dırar idi. Resulullah (a.s.), onların hazırlık haberini duyunca, onlara doğru sefere çıktı. Nihayet Resulullah (a.s.), onlara, kendilerine ait 'Müreysi' denilen suyun başında rastladı. 'Müreysi' denilen yer Kudeyt nahiyesinden sahile doğrudur. Bunun üzerine halk birbirine girdi ve vuruştular. Allah, Mustalikoğullarını yenilgiye uğrattı. Cüveyriye (r.a.)'nin babası Haris bin Ebi Dırak ve ele geçen herkes öldürüldü. Yüce Allah, onların çocuklarını ve kadınlarını savaş esiri olarak Peygamberine verdi. Resulullah (a.s.) onlardan çoğunu esir aldı ve onları müslümanların arasında paylaştırdı. O gün esir alınan kadınların arasında kevminin prensesi Haris bin Ebi Dırar'ın kızı Cüveyriye de vardı."

٤٨٤ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ عَوْنٍ رَحِمَهُ اللَّهُ قَالَ: كَتَبْتُ إِلَى نَافِعٍ أَسْأَلُهُ عَنِ الدُّعَاءِ قَبْلَ الْقِتَالِ، قَالَ: فَكَتَبَ إِلَيَّ: إِنَّمَا كَانَ ذٰلِكَ فِي أَوَّلِ الْإِسْلَامِ، وَقَدْ أَغَارَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَلَى بَنِي الْمُصْطَلِقِ وَهُمْ غَارُّونَ، وَأَنْعَامُهُمْ تُسْقَى عَلَى الْمَاءِ، فَقَتَلَ مُقَاتِلَتَهُمْ، وَسَبَى سَبْيَهُمْ وَأَصَابَ يَوْمَئِذٍ جُوَيْرِيَةَ. وَحَدَّثَنِي هٰذَا الْحَدِيثَ عَبْدُاللَّهِ بْنُ عُمَرَ، وَكَانَ فِي ذٰلِكَ الْجَيْشِ.

484- Buhari ve Müslim, Abdullah bin Avn (r.a.)'dan rivayet etmişlerdir:

"İbn-i Avn şöyle dedi; "Ben, Nafi'ye, savaştan önce davet konusunda mektup yazdım. O da bana şöyle cevap verdi: "Hz. Peygamber (a.s.)Medine'yi basmak isteyen Mustalikoğulları üzerine gece baskını yaptı.Onlar gafil bulunuyorlardı. Yaylım hayvanları da su başında sulanıyordu. Peygamber efendimiz onların savaşa girişenlerini öldürdü, zürriyetlerini esir etti. Hz.Peygamber o gün Cüveyriye'ye de nail oldu." Nafi (mektubunda): "Bu hadisi bana Abdullah bin Ömer tahdis etmiştir; kendisi bu orduda idi" dedi."

Bir Açıklama:

İmam Nevevi: 'Müslim Şerhi'nde şunları söyler:

483- Tabarani, Mu'cemü'l-Kebir: (24/60). Heysemi, Mecmaü'z-Zevaid: (6/142)

484- Buhari: (5/170) 49-Kitabu'l-Itık, Bab: 13

Müslim: (3/135) 32- Kitabu'l-Cihad ve's-Siyer, Bab: Cevazül-ığare ale'l-Küffar...

"Bu hadisi şerifte, kendilerine davet ulaşan kafirlere, uyarıda bulunmadan baskın yapmanın caiz olduğuna işaret vardır. Kadı Iyaz ile Maziri'nin naklettikleri gibi bu meselede üç ayrı görüş vardır:

Birincisi: Mutlaka uyarı gerekir. İmam Malik ve diğerlerinin görüşlerinin görüşü budur. Bu görüş biraz zayıftır.

İkincisi: Mutlak olarak uyarı gerekmez. Bu görüş ondan daha zayıftır ve batıldır.

Üçüncüsü: Eğer onlara tebliğ ulaşmamışsa tebliğ gerekir. Yok eğer onlara davet ulaşmış ise, uyarı gerekmez; fakat uyarı yapmak müstehabdır. Doğru olan görüş de budur.

İbn-i Ömer'in azatlısı Nafi, Hasan el-Basri, Sevri, el-Leys, Şafii, Ebu Sevr, İbn-i Münzir ve cumhur bu görüşü benimsemişlerdir. İlim ehlinin çoğunun görüşü de bu doğrultudadır. Sahih hadis-i şerifler bu görüşü desteklemektedir."

MÜREYSİ GAZVESİ VE İFK OLAYI

٤٨٥ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ قَالَ: كَانَتْ غَزْوَةُ بَنِي الْمُصْطَلِقِ فِي شَعْبَانَ سَنَةَ سِتٍّ وَفِي تِلْكَ الْغَزْوَةِ خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِعَائِشَةَ مَعَهُ، أَقْرَعَ بَيْنَ نِسَائِهِ فَخَرَجَ سَهْمُهَا، وَفِي تِلْكَ الْغَزْوَةِ قَالَ فِيهَا أَهْلُ الْإِفْكِ مَا قَالُوا، فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بَرَاءَتَهَا.

485- Taberani, Muhammed bin İshak (r.a.)'dan şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Mustalikoğulları Gazvesi, hicretin altıncı yılının şaban ayında oldu. Resulullah (a.s.), bu gazveye Hz.Aişe (r.a.) ile birlikte çıktı. Hanımlarının arasında kura çekmiş, kur'a Hz.Aişe (r.a.)'ye çıkmıştı. Bu gazvede ifk ehli (iftirayı ortaya atanlar) Hz.Aişe (r.a.) hakkında söyledikleri iftirayı ortaya attılar. Bunun üzerine, Aziz ve Celil olan Allah onun masum olduğu hakkında ayetler indirdi."

Buhari (1) şöyle der: *"Bu gazve Müreysi Gazvesidir." İbn-i İshak ise: "Bu altıncı yılda oldu" demiştir. Numan bin Beşir de Zuhri'den rivayetle: "İfk hadisesi Müreysi gazvesinde oldu"* demiştir.

485- Tabarani, Mu'cemü'l-Kebir: (23/162)

Heysemi, Mecmaü'z-Zevaid: (6/142)

1) Buhari (7/428) 64-Kitabu'l-Meğazi, Bab: 32

٤٨٦ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنِ الزُّهْرِيِّ: أَخْبَرَنِي سَعِيدُ بْنُ الْمُسَيَّبِ وَعُرْوَةُ ابْنُ الزُّبَيْرِ وَعَلْقَمَةُ بْنُ وَقَّاصٍ وَعُبَيْدُاللَّهِ بْنُ عَبْدِاللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ عَنْ حَدِيثِ عَائِشَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ ﷺ . حِينَ قَالَ لَهَا أَهْلُ الْإِفْكِ مَا قَالُوا. فَبَرَّأَهَا اللَّهُ مِمَّا قَالُوا. وَكُلُّهُمْ حَدَّثَنِي طَائِفَةً مِنْ حَدِيثِهَا. وَبَعْضُهُمْ كَانَ أَوْعَى لِحَدِيثِهَا مِنْ بَعْضٍ. وَأَثْبَتَ اقْتِصَاصًا. وَقَدْ وَعَيْتُ عَنْ كُلِّ وَاحِدٍ مِنْهُمُ الْحَدِيثَ الَّذِي حَدَّثَنِي، وَبَعْضُ حَدِيثِهِمْ يُصَدِّقُ بَعْضًا. ذَكَرُوا؛ أَقْرَعَ بَيْنَ نِسَائِهِ. فَأَيَّتُهُنَّ خَرَجَ سَهْمُهَا، خَرَجَ بِهَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مَعَهُ.

قَالَتْ عَائِشَةُ: فَأَقْرَعَ بَيْنَنَا فِي غَزْوَةٍ غَزَاهَا. فَخَرَجَ فِيهَا سَهْمِي. فَخَرَجْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ . وَذَلِكَ بَعْدَمَا أُنْزِلَ الْحِجَابُ. فَأَنَا أُحْمَلُ فِي هَوْدَجِي، وَأُنْزَلُ فِيهِ، مَسِيرَنَا. حَتَّى إِذَا فَرَغَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مِنْ غَزْوِهِ، وَقَفَلَ، وَدَنَوْنَا مِنَ الْمَدِينَةِ، آذَنَ لَيْلَةً بِالرَّحِيلِ. فَقُمْتُ حِينَ آذَنُوا بِالرَّحِيلِ. فَمَشَيْتُ حَتَّى جَاوَزْتُ الْجَيْشَ. فَلَمَّا قَضَيْتُ مِنْ شَأْنِي أَقْبَلْتُ إِلَى الرَّحْلِ. فَلَمَسْتُ صَدْرِي فَإِذَا عِقْدِي مِنْ جَزْعِ ظَفَارٍ قَدِ انْقَطَعَ. فَرَجَعْتُ فَالْتَمَسْتُ عِقْدِي فَحَبَسَنِي ابْتِغَاؤُهُ. وَأَقْبَلَ الرَّهْطُ الَّذِينَ كَانُوا يَرْحَلُونَ لِي فَحَمَلُوا هَوْدَجِي، فَرَحَلُوهُ عَلَى بَعِيرِي الَّذِي كُنْتُ أَرْكَبُ. وَهُمْ يَحْسَبُونَ أَنِّي فِيهِ. وَكَانَتِ النِّسَاءُ إِذْ ذَاكَ خِفَافًا. لَمْ يُهَبَّلْنَ وَلَمْ يَغْشَهُنَّ اللَّحْمُ. إِنَّمَا يَأْكُلْنَ الْعُلْقَةَ مِنَ الطَّعَامِ. فَلَمْ يَسْتَنْكِرِ الْقَوْمُ ثِقَلَ الْهَوْدَجِ حِينَ رَحَلُوهُ وَرَفَعُوهُ. وَكُنْتُ جَارِيَةً حَدِيثَةَ السِّنِّ فَبَعَثُوا الْجَمَلَ وَسَارُوا. وَوَجَدْتُ عِقْدِي بَعْدَ مَا اسْتَمَرَّ الْجَيْشُ. فَجِئْتُ مَنَازِلَهُمْ وَلَيْسَ بِهَا دَاعٍ وَلاَ مُجِيبٌ. فَتَيَمَّمْتُ مَنْزِلِي الَّذِي كُنْتُ فِيهِ. وَظَنَنْتُ أَنَّ الْقَوْمَ سَيَفْقِدُونِي فَيَرْجِعُونَ إِلَيَّ. فَبَيْنَا أَنَا جَالِسَةٌ فِي مَنْزِلِي غَلَبَتْنِي عَيْنِي فَنِمْتُ. وَكَانَ صَفْوَانُ ابْنُ الْمُعَطَّلِ السُّلَمِيُّ، ثُمَّ الذَّكْوَانِيُّ، قَدْ عَرَّسَ مِنْ وَرَاءِ الْجَيْشِ. فَادَّلَجَ. فَأَصْبَحَ عِنْدَ مَنْزِلِي. فَرَأَى سَوَادَ إِنْسَانٍ نَائِمٍ. فَأَتَانِي فَعَرَفَنِي حِينَ رَآنِي. وَقَدْ كَانَ يَرَانِي قَبْلَ أَنْ يُضْرَبَ الْحِجَابُ عَلَيَّ. فَاسْتَيْقَظْتُ بِاسْتِرْجَاعِهِ حِينَ عَرَفَنِي. فَخَمَّرْتُ وَجْهِي بِجِلْبَابِي. وَوَاللَّهِ! مَايُكَلِّمُنِي كَلِمَةً وَلاَ سَمِعْتُ مِنْهُ كَلِمَةً غَيْرَ اسْتِرْجَاعِهِ. حَتَّى أَنَاخَ رَاحِلَتَهُ فَوَطِئَ

عَلَى يَدِهَا فَرَكِبَتْهَا. فَانْطَلَقَ يَقُودُ بِي الرَّاحِلَةَ. حَتَّى أَتَيْنَا الْجَيْشَ. بَعْدَ مَا نَزَلُوا مُوغِرِينَ فِي نَحْرِ الظَّهِيرَةِ. فَهَلَكَ مَنْ هَلَكَ فِي شَأْنِي. وَكَانَ الَّذِي تَوَلَّى كِبْرَهُ. عَبْدُاللَّهِ بْنُ أُبَيِّ ابْنِ سَلُولِ. فَقَدِمْنَا الْمَدِينَةَ. فَاشْتَكَيْتُ، حِينَ قَدِمْنَا الْمَدِينَةَ، شَهْرًا. وَالنَّاسُ يُفِيضُونَ فِي قَوْلِ أَهْلِ الْإِفْكِ. وَلاَ أَشْعُرُ بِشَيْءٍ مِنْ ذٰلِكَ. وَهُوَ يَرِيبُنِي فِي وَجَعِي إِنِّي لاَ أَعْرِفُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ اللُّطْفَ الَّذِي كُنْتُ أَرَى مِنْهُ حِينَ أَشْتَكِي. إِنَّمَا يَدْخُلُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَيُسَلِّمُ ثُمَّ يَقُولُ: «كَيْفَ تِيكُمْ؟» فَذَاكَ يَرِيبُنِي.

وَلاَ أَشْعُرُ بِالشَّرِّ. حَتَّى خَرَجْتُ بَعْدَ مَا نَقِهْتُ وَخَرَجَتْ مَعِي أُمُّ مِسْطَحٍ قِبَلَ الْمَنَاصِعِ. وَهُوَ مُتَبَرَّزُنَا. وَلاَ نَخْرُجُ إِلاَّ إِلَى لَيْلٍ. وَذٰلِكَ قَبْلَ أَنْ نَتَّخِذَ الْكُنُفَ قَرِيبًا مِنْ بُيُوتِنَا. وَأَمْرُنَا أَمْرُ الْعَرَبِ الْأُوَلِ فِي التَّنَزُّهِ. وَكُنَّا نَتَأَذَّى بِالْكُنُفِ أَنْ نَتَّخِذَهَا عِنْدَ بُيُوتِنَا. فَانْطَلَقْتُ أَنَا وَأُمُّ مِسْطَحٍ، وَهِيَ بِنْتُ أَبِي رُهْمِ بْنِ الْمُطَّلِبِ بْنِ عَبْدِ مَنَافٍ. وَأُمُّهَا ابْنَةُ صَخْرِ بْنِ عَامِرٍ، خَالَةُ أَبِي بَكْرٍ الصِّدِّيقِ. وَابْنُهَا مِسْطَحُ بْنُ أُثَاثَةَ بْنِ عَبَّادِ ابْنِ الْمُطَّلِبِ. فَأَقْبَلْتُ أَنَا وَبِنْتُ أَبِي رُهْمٍ قِبَلَ بَيْتِي. حِينَ فَرَغْنَا مِنْ شَأْنِنَا. فَعَثَرَتْ أُمُّ مِسْطَحٍ فِي مِرْطِهَا. فَقَالَتْ: تَعِسَ مِسْطَحٌ. فَقُلْتُ لَهَا: بِئْسَ مَا قُلْتِ. أَتَسُبِّينَ رَجُلاً قَدْ شَهِدَ بَدْرًا. قَالَتْ: أَيْ هَنْتَاهُ! أَوَلَمْ تَسْمَعِي مَا قَالَ؟ قُلْتُ: وَمَاذَا قَالَ: قَالَتْ، فَأَخْبَرَتْنِي بِقَوْلِ أَهْلِ الْإِفْكِ. فَازْدَدْتُ مَرَضًا إِلَى مَرَضِي. فَلَمَّا رَجَعْتُ إِلَى بَيْتِي، فَدَخَلَ عَلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : فَسَلَّمَ ثُمَّ قَالَ: «كَيْفَ تِيكُمْ؟» قُلْتُ: أَتَأْذَنُ لِي أَنْ آتِيَ أَبَوَيَّ؟ قَالَتْ، وَأَنَا حِينَئِذٍ أُرِيدُ أَنْ أَتَيَقَّنَ الْخَبَرَ مِنْ قِبَلِهِمَا. فَأَذِنَ لِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ . فَجِئْتُ أَبَوَيَّ فَقُلْتُ لأُمِّي: يَا أُمَّتَاهُ! مَا يَتَحَدَّثُ النَّاسُ؟ فَقَالَتْ: يَابُنَيَّةُ! هَوِّنِي عَلَيْكِ. فَوَاللَّهِ! لَقَلَّمَا كَانَتِ امْرَأَةٌ قَطُّ وَضِيئَةً عِنْدَ رَجُلٍ يُحِبُّهَا، وَلَهَا ضَرَائِرُ، إِلاَّ كَثَّرْنَ عَلَيْهَا. قَالَتْ، قُلْتُ: سُبْحَانَ اللَّهِ! وَقَدْ تَحَدَّثَ النَّاسُ بِهٰذَا؟ قَالَتْ، فَبَكَيْتُ تِلْكَ اللَّيْلَةَ حَتَّى أَصْبَحْتُ لاَ يَرْقَأُ لِي دَمْعٌ وَلاَ أَكْتَحِلُ بِنَوْمٍ. ثُمَّ أَصْبَحْتُ أَبْكِي. وَدَعَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَلِيَّ ابْنَ أَبِي طَالِبٍ وَأُسَامَةَ بْنَ زَيْدٍ حِينَ اسْتَلْبَثَ الْوَحْيُ. يَسْتَشِيرُهُمَا فِي فِرَاقِ أَهْلِهِ. قَالَتْ:

فَأَمَّا أُسَامَةُ بْنُ زَيْدٍ فَأَشَارَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ بِالَّذِي يَعْلَمُ مِنْ بَرَاءَةِ أَهْلِهِ، وَبِالَّذِي يَعْلَمُ فِي نَفْسِهِ لَهُمْ مِنَ الْوُدِّ فَقَالَ: يَارَسُولَ اللَّهِ! هُمْ أَهْلُكَ وَلاَ نَعْلَمُ إِلاَّ خَيْرًا. وَأَمَّا عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ فَقَالَ: لَمْ يُضَيِّقِ اللَّهُ عَلَيْكَ. وَالنِّسَاءُ سِوَاهَا كَثِيرٌ. وَإِنْ تَسْأَلِ الْجَارِيَةَ تَصْدُقْكَ. قَالَتْ، فَدَعَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بَرِيرَةَ فَقَالَ: «أَيْ بَرِيرَةُ! هَلْ رَأَيْتِ مِنْ شَيْءٍ يَرِيبُكِ مِنْ عَائِشَةَ؟» قَالَتْ لَهُ بَرِيرَةُ: وَالَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ إِنْ رَأَيْتُ عَلَيْهَا أَمْرًا قَطُّ أَغْمِصُهُ عَلَيْهَا، أَكْثَرَ مِنْ أَنَّهَا جَارِيَةٌ حَدِيثَةُ السِّنِّ، تَنَامُ عَنْ عَجِينِ أَهْلِهَا، فَتَأْتِي الدَّاجِنُ فَتَأْكُلُهُ. قَالَتْ: فَقَامَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَلَى الْمِنْبَرِ. فَاسْتَعْذَرَ مِنْ عَبْدِاللَّهِ ابْنِ أُبَيٍّ ابْنِ سَلُولٍ. قَالَتْ: فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَهُوَ عَلَى الْمِنْبَرِ: «يَا مَعْشَرَ الْمُسْلِمِينَ! مَنْ يَعْذِرُنِي مِنْ رَجُلٍ قَدْ بَلَغَ أَذَاهُ فِي أَهْلِ بَيْتِي. فَوَاللَّهِ! مَا عَلِمْتُ عَلَى أَهْلِي إِلاَّ خَيْرًا. وَلَقَدْ ذَكَرُوا رَجُلاً مَا عَلِمْتُ عَلَيْهِ إِلاَّ خَيْرًا. وَمَا كَانَ يَدْخُلُ عَلَى أَهْلِي إِلاَّ مَعِي» فَقَامَ سَعْدُ بْنُ مُعَاذٍ الْأَنْصَارِيُّ فَقَالَ: أَنَا أَعْذِرُكَ مِنْهُ. يَارَسُولَ اللَّهِ! إِنْ كَانَ مِنَ الْأَوْسِ ضَرَبْنَا عُنُقَهُ. وَإِنْ كَانَ مِنْ إِخْوَانِنَا الْخَزْرَجِ أَمَرْتَنَا فَفَعَلْنَا أَمْرَكَ، قَالَتْ: فَقَامَ سَعْدُ بْنُ عُبَادَةَ، وَهُوَ سَيِّدُ الْخَزْرَجِ، وَكَانَ رَجُلاً صَالِحًا. وَلَكِنِ احْتَهَلَتْهُ الْحَمِيَّةُ. فَقَالَ لِسَعْدِ بْنِ مُعَاذٍ: كَذَبْتَ. لَعَمْرُ اللَّهِ! لاَ تَقْتُلُهُ وَلاَ تَقْدِرُ عَلَى قَتْلِهِ. فَقَامَ أُسَيْدُ بْنُ حُضَيْرٍ، وَهُوَ ابْنُ عَمِّ سَعْدِ بْنِ مُعَاذٍ، فَقَالَ لِسَعْدِ بْنِ عُبَادَةَ: كَذَبْتَ. لَعَمْرُ اللَّهِ! لَنَقْتُلَنَّهُ. فَإِنَّكَ مُنَافِقٌ تُجَادِلُ عَنِ الْمُنَافِقِينَ. فَثَارَ الْحَيَّانِ الْأَوْسُ وَالْخَزْرَجُ. حَتَّى هَمُّوا أَنْ يَقْتَتِلُوا. وَرَسُولُ اللَّهِ ﷺ قَائِمٌ عَلَى الْمِنْبَرِ. فَلَمْ يَزَلْ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يُخَفِّضُهُمْ حَتَّى سَكَتُوا وَسَكَتَ. قَالَتْ: وَبَكَيْتُ يَوْمِي ذٰلِكَ لاَ يَرْقَأُ لِي دَمْعٌ وَلاَ أَكْتَحِلُ بِنَوْمٍ. وَأَبَوَايَ يَظُنَّانِ أَنَّ الْبُكَاءَ فَالِقٌ كَبِدِي فَبَيْنَمَا هُمَا جَالِسَانِ عِنْدِي، وَأَنَا أَبْكِي، اِسْتَأْذَنَتْ عَلَيَّ امْرَأَةٌ مِنَ الْأَنْصَارِ فَأَذِنْتُ لَهَا. فَجَلَسَتْ تَبْكِي. قَالَتْ: فَبَيْنَا نَحْنُ عَلَى ذٰلِكَ دَخَلَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَسَلَّمَ ثُمَّ جَلَسَ، وَلَمْ يَجْلِسْ عِنْدِي مُنْذُ قِيلَ لِي مَا قِيلَ. وَقَدْ لَبِثَ شَهْرًا لاَيُوحَى إِلَيْهِ فِي شَأْنِي بِشَيْءٍ. قَالَتْ: فَتَشَهَّدَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ حِينَ جَلَسَ ثُمَّ قَالَ: «أَمَّا بَعْدُ:

يَاعَائِشَةُ! فَإِنَّهُ قَدْ بَلَغَنِي عَنْكِ كَذَا وَكَذَا. فَإِنْ كُنْتِ بَرِيئَةً فَسَيُبَرِّئُكِ اللَّهُ. وَإِنْ كُنْتِ أَلْمَمْتِ بِذَنْبٍ. فَاسْتَغْفِرِي اللَّهَ وَتُوبِي إِلَيْهِ. فَإِنَّ الْعَبْدَ إِذَا اعْتَرَفَ بِذَنْبٍ ثُمَّ تَابَ، تَابَ اللَّهُ عَلَيْهِ» قَالَتْ: فَلَمَّا قَضَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مَقَالَتَهُ، قَلَصَ دَمْعِي حَتَّى مَا أُحِسُّ مِنْهُ قَطْرَةً. فَقُلْتُ لأَبِي: أَجِبْ عَنِّي رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فِيمَا قَالَ. فَقَالَ: وَاللَّهِ! مَا أَدْرِي مَا أَقُولُ لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ . فَقُلْتُ لأُمِّي: أَجِيبِي عَنِّي رَسُولَ اللَّهِ ﷺ . فَقَالَتْ: مَا أَقُولُ لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ . فَقُلْتُ، وَأَنَا جَارِيَةٌ حَدِيثَةُ السِّنِّ، لاَ أَقْرَأُ كَثِيرًا مِنَ الْقُرْآنِ: إِنِّي، وَاللَّهِ! لَقَدْ عَرَفْتُ أَنَّكُمْ قَدْ سَمِعْتُمْ بِهَذَا حَتَّى اسْتَقَرَّ فِي نُفُوسِكُمْ وَصَدَّقْتُمْ بِهِ. فَإِنْ قُلْتُ لَكُمْ إِنِّي بَرِيئَةٌ، وَاللَّهُ يَعْلَمُ أَنِّي بَرِيئَةٌ، لاَتُصَدِّقُونِي بِذَلِكَ. وَلَئِنِ اعْتَرَفْتُ لَكُمْ بِأَمْرٍ، وَاللَّهُ يَعْلَمُ أَنِّي بَرِيْئَةٌ، لَتُصَدِّقُونَنِي. وَإِنِّي، وَاللَّهِ! مَا أَجِدُ لِي وَلَكُمْ مَثَلاً إِلاَّ كَمَا قَالَ أَبُو يُوسُفَ: فَصَبْرٌ جَمِيلٌ وَاللَّهُ الْمُسْتَعَانُ عَلَى مَاتَصِفُونَ.

قَالَتْ: ثُمَّ تَحَوَّلْتُ فَاضْجَعْتُ عَلَى فِرَاشِي. قَالَتْ: وَأَنَا، وَاللَّهِ! حِينَئِذٍ أَعْلَمُ أَنِّي بَرِيئَةٌ. وَأَنَّ اللَّهَ مُبَرِّئِي بِبَرَاءَتِي. وَلٰكِنْ، وَاللَّهِ! مَا كُنْتُ أَظُنُّ أَنْ يَنْزِلَ فِي شَأْنِي وَحْيٌ يُتْلَى. وَلَشَأْنِي كَانَ أَحْقَرَ فِي نَفْسِي مِنْ أَنْ يَتَكَلَّمَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ فِيَّ بِأَمْرٍ يُتْلَى. وَلٰكِنِّي كُنْتُ أَرْجُوا أَنْ يَرَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فِي النَّوْمِ رُؤْيَا يُبَرِّئُنِي اللَّهُ بِهَا. قَالَتْ: فَوَاللَّهِ! مَارَامَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مَجْلِسَهُ، وَلاَ خَرَجَ مِنْ أَهْلِ الْبَيْتِ أَحَدٌ، حَتَّى أَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَلَى نَبِيِّهِ ﷺ . فَأَخَذَهُ مَا كَانَ يَأْخُذُهُ مِنَ الْبُرَحَاءِ عِنْدَ الْوَحْيِ. حَتَّى إِنَّهُ لَيَتَحَدَّرُ مِنْهُ مِثْلُ الْجُمَانِ مِنَ الْعَرَقِ، فِي الْيَوْمِ الشَّاتِ، مِنْ ثِقَلِ الْقَوْلِ الَّذِي أُنْزِلَ عَلَيْهِ. قَالَتْ: فَلَمَّا سُرِّيَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ ، وَهُوَ يَضْحَكُ، فَكَانَ أَوَّلَ كَلِمَةٍ تَكَلَّمَ بِهَا أَنْ قَالَ: «أَبْشِرِي يَا عَائِشَةُ! أَمَّا اللَّهُ فَقَدْ بَرَّأَكِ» فَقَالَتْ لِي أُمِّي: قُومِي إِلَيْهِ. فَقُلْتُ: وَاللَّهِ! لاَ أَقُومُ إِلَيْهِ. وَلاَ أَحْمَدُ إِلاَّ اللَّهَ. هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ بَرَاءَتِي. قَالَتْ: فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: ﴿إِنَّ الَّذِينَ جَآءُوا بِالإِفْكِ عُصْبَةٌ مِنْكُمْ﴾ عَشْرَ آيَاتٍ. فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ هٰؤُلاَءِ الآيَاتِ بَرَاءَتِي. قَالَتْ: فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ وَكَانَ يُنْفِقُ عَلَى مِسْطَحٍ لِقَرَابَتِهِ مِنْهُ وَفَقْرِهِ: وَاللَّهِ! لاَ أُنْفِقُ عَلَيْهِ شَيْئًا أَبَدًا. بَعْدَ الَّذِي قَالَ لِعَائِشَةَ. فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: ﴿وَلاَ يَأْتَلِ أُولُوا

الْفَضْلِ مِنكُمْ وَالسَّعَةِ أَنْ يُؤْتُوا أُولِي الْقُرْبَى﴾ إِلَى قَوْلِهِ: ﴿أَلاَ تُحِبُّونَ أَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَكُمْ﴾.

قَالَ حِبَّانُ بْنُ مُوسَى: قَالَ عَبْدُاللَّهِ بْنُ الْمُبَارَكِ: هٰذِهِ أَرْجَى آيَةٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ.

فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ: وَاللَّهِ! إِنِّي لأُحِبُّ أَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لِي. فَرَجَعَ إِلَى مِسْطَحٍ النَّفَقَةَ الَّتِي كَانَ يُنْفِقُ عَلَيْهِ. وَقَالَ: لاَ أَنْزِعُهَا مِنْهُ أَبَدًا.

قَالَتْ عَائِشَةُ: وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ سَأَلَ زَيْنَبَ بِنْتَ جَحْشٍ زَوْجَ النَّبِيِّ ﷺ عَنْ أَمْرِي: «مَا عَلِمْتِ؟ أَوْ مَا رَأَيْتِ؟» فَقَالَتْ: يَارَسُولَ اللَّهِ! أَحْمِي سَمْعِي وَبَصَرِي. وَاللَّهِ! مَا عَلِمْتُ إِلاَّ خَيْرًا.

قَالَتْ عَائِشَةُ: وَهِيَ الَّتِي كَانَتْ تُسَامِينِي مِنْ أَزْوَاجِ النَّبِيِّ ﷺ فَعَصَمَهَا اللَّهُ بِالْوَرَعِ. وَطَفِقَتْ أُخْتُهَا حَمْنَةُ بِنْتُ جَحْشٍ تُحَارِبُ لَهَا. فَهَلَكَتْ فِيمَنْ هَلَكَ.

قَالَ الزُّهْرِيُّ: فَهٰذَا مَا انْتَهَى إِلَيْنَا مِنْ أَمْرِ هٰؤُلاَءِ الرَّهْطِ.

486- Buhari ve **Müslim**, Zühri (r.a.)'nin şöyle dediğini rivayet etmişlerdir:

"Bunu Urve ibnu'z-Zubeyr, Said ibnu'l-Müseyyeb, Alkame İbnu Vakkas ve Ubeydullah ibnu Abdullah ibn Udbe ibn Mes'ud, Peygamber (a.s.)'in zevcesi Hz.Aişe (r.a.)'den, iftira sahiplerinin kendisi için söyledikleri zamanki hadisini tahdis ettiler. Bu dört raviden herbiri bana Aişe hadisinden bir kısmını tahdis ettiler. Bunlardan bazısı, Aişe hadisini diğer bazısından daha iyi muhafaza edici ve hadisi aynen getirip nakletmekte daha sağlam tesbit edici idi. İşte ben bu ravilerin her birinden, onların Aişe'den bana tahdis ettikleri bu hadisi iyice belleyip muhafaza ettim. Bunların bazısı her na kadar hadisi diğerinden daha iyi muhafaza edici ise de, bunlardan bazısının hadisi diğer bazısının hadisini tasdik etmektedir. Bunlar dediler ki, Aişe (r.a.) şöyle demiştir:

"Resulullah (a.s.) bir sefere çıkmak istediği zaman, kadınları arasında kur'a çekerdi. Kadınlardan hangisinin kur'ası çıkarsa, Resulullah (a.s.) onu be-

486- Buhari (7/431) 64-Kitabu'l-Meğazi, Bab: 34

raberinde sefere çıkarırdı."

Hz.Aişe dedi ki: *"Resulullah (a.s.), yapacağı bir gazve hususunda da aramızda kur'a çekti ve bu kur'ada benim ismim çıktı. Bunun üzerine ben, hicab ayetinin indirilmesinin ardından Resulullah (a.s.)'ın beraberinde sefere çıktım. Ben hevdecimin içinde taşınır ve (konak yerinde) hevdeç içinde indirilirdim. Bütün yolculuğumuzda bu şekilde yürürdük. Nihayet Resulullah (a.s.) bu gazvesinden ayrılıp da döndüğü ve bizler de dönücüler olarak Medine'ye yaklaştığımızda (bir konak yerine indi, gecenin bir kısmını orada geçirdi, sonra) hareket edilmesini ilan etti. Hareket emrini bildirdikleri zaman ben kalkıp (ihtiyacımı gidermek için yalnız başıma) ordudan öteye yürüdüm. Hacetimi yerine getirdiğim zaman dönüp yerime geldim. Bu sırada göğsümü yokladım. Bir de gördüm ki,Yemen'in göz boncuğundan dizilmiş gerdanlığım kopup düşmüş. Hemen dönüp gerdanlığımı aradım. Fakat onu aramak beni yoldan alıkoydu."*

Hz.Aişe dedi ki: *"Benim yol nakliyatımı yapmakta olan kimseler gelip hevdecimi yüklenmişler ve onu bindiğim deve üzerinde götürmüşlerdi. Onlar beni hevdecin içinde olduğumu sanıyorlarmış. O zaman kadınlar hafif idiler, etlenip yağlanmazlar ve onları et bürümezdi. Çünkü onlar az yemek yerlerdi. Bu sebeple bana hizmet edenler hevdeci yüklenmek üzere kaldırıp taşıdıklarında, hevdecin ağırlık derecesinin farkına varmayarak yüklenmişler. Bilhassa ben o zaman yaşı küçük, taze bir kadındım. Onlar deveyi kaldırmışlar ve yürüyüp gitmişler. Ordu gittikten sonra ben gerdanlığımı buldum. Akabinde ben ordu birliklerinin konakladıkları yerlere geldim, fakat oralarda ne bir çağıran, ne de cevap veren hiç kimse kalmamıştı. Bunun üzerine ben orada evvelce bulunduğum konak yerime geldim. Ve onlar beni hevdeçte bulamazlar da, beni aramak üzere dönüp yanıma gelirler diye düşündüm. Ben bu düşünceyle yerimde otururken gözlerime ağırlık basmış ve uyumuşum.*

Saffan ibnu'l-Muatal es-Sülemi, sonra ez-Zekvani(1) ordunun arkasından gelmekle görevli idi. Bu zat sabah vakti benim beklediğim yerin yanına gelmiş, uyuyan bir insan karartısı görmüş. Beni gördüğü zaman tanımış. Zaten o, hicab (yani perdelenme) emrinin inmesinden önce beni görmüştü. Ben onun beni tanıdığı sırada söylediği: "İlla lillahi ve inna ileyhi raciun - Biz muhakkak Allah'ın mülküyüz ve biz ancak ona dönücüleriz"(2) istirca sözleriyle uyandım. Uyanınca da hemen dış elbisemi bürünüp yüzümü örttüm. Allah'a yemin ediyorum ki, biz onunla tek kelime konuşmadık ve ben ondan "İnna lillahi ve inna ileyhi raci-

---

1) Safvan ibnu Muattal, Selem'lidir.Zevkan'da ikamet etmiştir. Ebu Amr künyesiyle meşhurdur. Kıdemli ve faziletli sahabilerdendi. Bir çok gazvelerde hazır bulunmuştur. Peygamber'in methine mazhar olmuştur. Ömer devrinde hicretin onyedinci yılında Ermenistan fethinde şehid olarak vefat etmiştir.

2) Bakara Suresi: 156

un" istirca sözünden başka bir kelime işitmedim. Çabukça yürüdü, nihayet devesini çöktürdü, binebilmem için devenin ön ayağına bastı. Ben de deveye doğru kalkıp bindim. Safvan bindiğim deveyi önümden çekerek yürüdü. Nihayet biz orduya yetiştik. Ordu, öğlenin evveli, sıcağın şiddet vakti olduğu için konaklamıştı."

Hz.Aişe dedi ki: *"Bu sırada (hakkımda iftira ederek) helak olan helak olmuştu. İftiranın büyüğünü ve çoğunu yapan Selül adlı kadının oğlu Abdullah ibnu Ubeyy olmuş (ve bu iftira, ordu içinde yayılmış)."*

Urvet ibn Zubeyr:

"Bu iftira hadisinin yayıldığı ve bu söz Abdullah ibn Ubeyy'in yanında konuşulur olduğunu öğrendim. Onun bu sözü etrafında ikrar ettirip dinlemek istediği ve bunu açıkca yaymak istediğini gördüm" demiştir."

Ve yine Urve: *"İftira sahiplerinden olan diğer insanlar içinde yalnız Hassan ibn Sabit, Mıstah ibnu Usase ve Hamme bintu Cahş'ın isimleri söylenmiştir. Benim, Yüce Allah'ın buyurduğu gibi onların bir topluluk olduklarından başka, onların isimleri ile ilgili hiçbir bilgim yoktur. "Şüphesiz o günahın büyüğünü, çoğunu üzerine alan kimse, Abdullah ibnu Ubeyy ibn Selül'dür" denilirdi"* demiştir.

Yine Urve dedi ki: *"Aişe kendi huzurunda şair Hassan'a sövülmesini çirkin görür ve:*

"Çünkü Hassan: "Şüphesiz benim babam ve babamın babasıyla, benim şeref ve namusum, Muhammed'in şerefi ve namusu için size karşı muhafazadır" beytini söylemiştir." der idi."(1)

Hz. Aişe dedi ki: *"Bizler Medine'ye geldik. Geldiğim zaman ben bir ay hasta oldum. Bu sırada insanlar iftira sahiplerinin sözlerine dalmışlar. Ben ise bunlardan hiçbirinin farkında değildim. Yalnız hastalığımda beni işkillendiren bir husus vardı: Peygamber (a.s.)'den hastalandığım başka zamanlarda görmekte olduğum lütuf ve şefkati bu hastalığımda görmüyordum. Sadece yanıma giriyor, selam veriyor, sonra da (adımı söylemeden):*

"Hastanız nasıl?" diyordu. İşte bu hal beni şüphelendirip üzüyordu. Fakat ben şerri hissetmiyordum. Nihayet ben hastalığımdan yeni iyileşip, henüz nekahet devresine girdikten sonra dışarıya çıktım. Benimle beraber Mıstah'ların anası da hecet def etme yerlerimiz olan Menası tarafına doğru çıktı. Oraya biz

---

1) Bu iftirayı ilk defa Abdullah bin Ubeyy ortaya atmış, ilk önce o açıkça söylemiş ve halk arasında yaymış idi. Bu yaygaraya aldanan şair Hassan ve fakir Mıstah gibi safdiller iftira cezasına çarpılmışlardır. Hassan İbn Sabit münafık değildi. Daha sonra tevbekar olmuştur.

ancak geceden geceye çıkardık. Bu adet, evlerimizin yakınında helalar edinmemizden önce idi."

Hz.Aişe dedi ki: *"O zamanlar bizim dışarı çıkmaktaki halimiz iptidai arapların sahradaki çukurlar yönüne çıkıp temizlenmelerine benziyordu. Biz evlerimizin yakınında helalar edinmekten eziyetlenip incinirdik."*

Hz.Aişe dedi ki: *"İşte ben Mıstah'ın anasıyla dışarıya çıkıp gittim. Bu kadın, Ebu Ruhm ibnu'l-Muttalib ibn Abdi Menaf'ın kızıdır. Annesi de Sahr ibn Amir'in kızıdır ki, bu kadın da Ebu Bekir es-Sıddık'ın teyzesidir. Ebu Ruhm kızının oğlu da Mustah ibnu Usasate' ibni Abbad ibn Muttaliptir. Orada hacetimizi gördükten sonra ben ve Ebu Ruhm kızı evimize doğru dönüp gelirken, Mıstah'ın anasının ayağı yün çarşafı içinde sürçtü. (Araplar arasında felaket zamanında söylenmesi adet olan "Düşmanın helak olsun!" duası yerine) bu kadın:*

"Mıstah helak olsun! diye oğluna beddua etti. Ben de ona:

"Ne fena söyledin! Bedir'de hazır bulunan bir kimseye mi sövüyorsun?" dedim. Kadın bana:

"Ah şu saf taze! Sen onun söylediği sözü işitmedin mi?" dedi. Ben:

"O ne dedi ki?" diye sordum. Bunun üzerine o bana iftira sahiplerinin sözünü söyleyip haber verdi"

Hz.Aişe dedi ki: *"Artık hastalığım üstüne bir hastalık daha geldi. Evime dönünce yanıma Resulullah (a.s.) geldi. Selam verdikten sonra:*

"Hastanız nasıldır?" diye sordu. Ben de kendisine:

"Babamla anamın yanına gitmem için bana izin verir misin?" dedim."

Hz.Aişe: *"Ben orada bu haberi babamla anam tarafından tahkik etmek istiyordum."* demiştir.

Hz.Aişe dedi ki: *"Resulullah (a.s.) bana izin verdi. Ben de ebeveynimin yanına geldim ve anam (Ümmü Ruman)'a:*

"Ey anneciğim! İnsanlar (benim hakkımda) ne konuşuyorlar?" dedim. Annem:

"Ey kızcağızım! Kendini üzme, sen kendini ve sağlığını düşün. Vallahi bir erkeğin yanında sevgili, parlak, güzel bir kadın olsun ve onun birçok ortakları bulunsun da onun aleyhinde çok laf etmesinler. Bu, pek nadirdir" dedi. Ben de:

"Subhanallah! İnsanlar bunu mu konuşmaktalarmış?" dedim."

Hz.Aişe dedi ki:

"Ben bunun üzerine bütün gece ağladım. Sabaha kadar gözümün yaşı dinmiyor, uyku uyuyamıyordum. Sonra ağlayarak sabahı ettim."

Hz.Aişe dedi ki: *"Resulullah (a.s.) da o sabah Ali İbn Ebi Talib'i ve Usametu'bnu Zeyd'i yanına çağırmıştı. Vahy gecikince ailesiyle ayrılması konusunda onlarla istişare ediyordu."*

Hz.Aişe dedi ki: *"Usame ibnu Zeyd'e gelince, o, Peygamber (a.s.)'in ailesinden bilip durduğu beraeti ve ehli beyt için gönlünde besleyip duyduğu sevgiyi Resulullah (a.s.)'a tavsiye ve işaret etti de:*

"Ya Resulullah! Onlar senin ehlindir. Biz onlar hakkında hayırdan başka bir şey bilmeyiz" dedi. Ali ibn Ebi Talib'e gelince, o da:

"Allah sana dünyayı dar etmemiştir. Aişe'den başka kadınlar çoktur. Maamafih Aişe'nin cariyesi Berire'ye de sor, o da sana doğru söyler" demişti. Bunun üzerine Resulullah (a.s.), Berire'yi çağırıp:

"Ey Berire! Aişe'de sana şüphe veren bir hal gördün mü?" diye sordu. Berire'de:

"Seni Hakk Peygamber olarak gönderen Allah'a yemin ederim ki, ben Aişe'den kendisini ayıplayabileceğim bir kusur olmak üzere katiyyen şundan başka birşey görmüş değilim: Aişe yaşı küçük, taze bir kadındı. Ailesi hamuru yoğururken uyurdu da evin besi koyunu gelir, hamuru yerdi" demiş."

Aişe dedi ki: *"Bunun akabinde Resulullah (a.s.) o gün minber üzerinde ayağı kalktı ve iftirayı en evvel ortaya çıkaran Abdullah ibn Ubeyy'den dolayı söz söylemekte mazur tutulmasını isteyerek, mimber üzerinde olduğu halde hitap edip:*

"Ey müslümanlar topluluğu! Ev halkım hususunda bana ezası ulaşan bir şahıstan dolayı kim bana yardım eder? Vallahi ben ehlim hakkında hayırdan başka bir şey görmüş değilim. Bu iftiracılar bir adamın ismini ortaya koydular ki, bu zat hakkında da ben hayırdan başka bir şey bilmiyorum. Bu ismi söylenen kimse şimdiye kadar benimle beraber olmak müstesna, ailemin yanına girer değil" demişti."

Hz. Aişe dedi ki: *"Bunun üzerine ensarın Evs kabilesinden Abdu'leşheloğullarının kardeşi Sa'd ibnu Muaz ayağa kalkmış ve:*

"Ya Resullullah! O kimseye karşı sana ben yardım edeceğim. Eğer bu iftirayı çıkaran Evs'den ise ben onun boynunu vururum. Eğer Hazreç kardeşlerimizden ise, yapılacak işi sen bize emredersin, biz de yerine getiririz" demiştir.

Hz.Aişe dedi ki: *"Bu defa Hazreç kabilesinden bir adam ayağa kalkmış. Hassan ibn Sabit'in anası onun soyundan olup, amcasının kızı idi. İşte ayağa kalkan bu zat, Hazrec kabilesinin seyyidi olan Sa'd İbnu Ubade'dir."*

Hz.Aişe dedi ki: *"Sa'd İbn Ubade bu vakadan evvel iyi bir adamdı. Fakat bu defa kabile asabiyeti onu Sa'd İbn Muaz'ın sözlerinden dolayı öfkeye sürük-*

ledi, Sa'd İbn Muaz'a karşı:

"Yalan söyledin. Allah'ın ebediliğine yemin ediyorum ki, sen onu (yani Abdullah İbn Ubeyy'i) öldüremezsin ve onu öldürmeğe muktedir olamazsın. O, senin cemaatinden biri olmuş olsaydı sen onun öldürülmesini istemezdin" demiş.

Bu defa da Sa'd ibnu Muaz'ın amcasının oğlu Useyd ibnu Hudayr ayağa kalkarak, Sa'd ibnu Ubade'ye karşı:

"Allah'ın ebediliğine yemin ediyorum ki, sen yalan söylüyorsun. Vallahi bunu elbette öldürürüz. Sen muhakkak münafıksın ki, münafıklar hesabına bizimle mücadele ediyorsun!" demiş."

Hz.Aişe dedi ki: *"Bu suretle Evs ve Hazreç kabileleri ayaklanmışlar, hatta birbirleriyle vuruşmaya niyetlenmişler. Resulullah (a.s.) ise minber üzerinde dikiliyormuş."*

Hz.Aişe dedi ki: *"(Bana gelince:) Ben o günümün tamamında hep ağladım. Ne gözümün yaşı dindi, ne de gözüme bir uyku girebildi. Babamla anam benim yanımda sabahladılar. Ben iki gece ve bir gün devamlı ağladım. Gözümün yaşı dinmiyor ve gözüme uyku girmiyordu. Hatta ben ağlamaktan ciğerlerimin parçalanacağını sanıyordum. Bu şekilde ebeveynimin benim yanımda oturdukları, ben de ağlamakta bulunduğum bir sırada ensardan bir kadın benim yanıma girmek için izin istedi. Ben o kadına izin verdim. O da oturup benimle ağladı."*

Hz.Aişe dedi ki: *"Biz bu hal üzere iken, Resulullah (a.s.) yanımıza girdi. Selam verdikten sonra oturdu."*

Hz.Aişe dedi ki: *"Halbuki Resulullah (a.s.), bundan evvel hakkımda dedikodu başladığı günden beri yanımda oturmamıştı. Ve Resulullah (a.s.) bir ay beklediği halde kendisine benim hakkında bir şey vahyolunmuyordu."*

Hz.Aişe dedi ki: *"Resulullah (a.s.) oturduğu zaman şahadet kelimelerini söyledikten sonra:*

"Amma ba'du, Ya Aişe! Hakkında bana şöyle sözler erişti. Eğer sen bu isnatlardan beri isen, Allah seni yakında beri kılacak ve sen temizliğini ilan edeceksin. Yok eğer böyle bir günaha yaklaştınsa Allah'dan mağfiret iste ve tevbe et. Çünkü kul, günahını itiraf ve sonra da tevbe edince Allah da onun tevbesini kabul eder" dedi."

Hz.Aişe dedi ki: *"Resulullah (a.s.) bu hutbesini bitirince (musibetin şiddetli hararetiyle) gözümün yaşı kesildi, hatta gözyaşından bir damla bulamıyordum. Hemen babama:*

"Resulullah (a.s.)'ın söylediği söz hususunda benim tarafımdan cevap ver" dedim. Babam:

"Vallahi Resulullah (a.s.)'a ne diyeceğimi bilmiyorum" dedi. Sonra anama:

"Resulullah (a.s.)'ın söylediği söze benim adıma cevap ver" dedim. O da:

"Ben Resulullah (a.s.)'a ne diyeceğimi bilmiyorum" dedi. Bunun üzerine ben henüz Kur'andan delil okuyamayan küçük yaşta bir taze olduğum halde, şöyle dedim:

"Vallahi ben kesin olarak anladım ki, siz bu dedikoduyu işitmişsiniz. Hatta bu söz sizin gönüllerinizde yerleşmiş ve siz ona inanmışsınız. Şimdi de size "Ben ondan beriyim" desem, benim muhakkak beri olduğumu Allah bilip dururken, sizler benim bu sözümü tasdik etmeyeceksiniz. Ve eğer benim muhakkak beri olduğumu Allah bilip dururken, ben sizlere fena bir iftirayı kabullensem, sizler beni hemen tasdik edeceksiniz. Vallahi ben bu vaziyette kendim için ve sizin için başka bir şey diyemiyorum. Ancak Yusuf'un babası Yakub'un "o sıkıntı içinde" söylediği şu sözünü söyleyeceğim: "Fe sabrun cemilun v'allahu'l-Mustasaanu alâ mâ tasifun "(Artık bana düşen) güzel bir sabırdır. Sizin şu söylediklerinize karşı yardımına sığınılacak, ancak Allah'tır."

Ben bu sözü söyledikten sonra dönüp yatağıma yattım. Allah o zaman benim beri olduğumu biliyordu ve Allah muhakkak benim beri olduğumu ortaya koyacaktı. Lakin vallahi ben Allah'ın bana ait bir iş için okunacak bir vahiy indireceğini zannetmiyordum. Ve şanımda haddizatında bana ait bir meselede Allah'ın bir emirle tekellüm etmesinden çok hakir idim. Lakin ben Resulullah (a.s.)'ın uykusunda bir rüya görmesini ve Allah'ın da bu rüyayi benim temizliğimi ortaya koymasını umuyordum. Vallahi Resulullah (a.s.) oturduğu yerden kalkmamıştı. Ev halkından hiç bir kimse dışarı çıkmamıştı. Nihayet üzerine vahiy indirildi. Ona vahiy inerken olagelen hal hemen gelip onu kaplayıverdi ki, kış gününde bile üzerine indirilen sözün ağırlığından dolayı kendisinden inci taneleri gibi terler dökülüyordu."

Hz.Aişe dedi ki: *"Resulullah (a.s.)'dan vahiy hali gidip de açılınca, kendisi, kendi sevincinden gülüyordu. Tekellüm ettiği ilk söz:*

"Ya Aişe! Allah seni kati olarak temize çıkarmıştır." demesi oldu".

Hz.Aişe dedi ki: *"Bunun üzerine anam bana:*

"Kızım, Resulullah (a.s.)'a doğru kalk da teşekkür et" dedi. Ben: "Hayır vallahi, ben ne ona doğru kalkarım, ne de beri olduğumu indiren Aziz ve Celil Allah'dan başkasına hamd ederim." dedim."

Hz.Aişe dedi ki: *"Yüce Allah: "O uydurma haberi getirenler, içinizden bir zümredir. Onu sizin için bir şey sanmayın. Bilakis o sizin için bir hayırdır. Onlardan herkese kazandığı günah vardır. Onlardan günahın büyüğünü üzerine alan o adama da büyük bir azab vardır..." İşte sonunda Allah bu ayetleri benim temizliğim hakkında indirmişti."*

Babam Ebu Bekir es-Sıddık, akrabalığından ve fakirliğinden dolayı nafaka vermekte bulunduğu Mıstah ibnu Gusase için:

"Kızım Aişe'ye bu iftirayı söyledikten sonra vallahi bende Mıstah'a verilecek birşey yoktur" diye yemin etti.

Bunun üzerine Yüce Allah: "Sizden faziletle servet sahibi olanlar, akrabasına, yoksullara, Allah yolunda hicret edenlere vermelerinde kusur etmesin, affetsin, aldırış etmesin. Allah'ın size mağfiret etmesini arzu etmez misiniz? Allah çok mağfiret edici, çok merhamet eyleyicidir" ayetini indirdi. Bu ayetin inmesi üzerine Ebu Bekir es-Sıddık:

"Vallahi ben Allah'ın beni mağfiret etmesini elbette severim" dedi ve Mıstah'a verdiği nafakayı tekrar vermeye başladı ve:

"Ben bu nafakayı ondan ebediyyen koparmam" dedi."

Hz.Aişe dedi ki: *"Resulullah (a.s.), zevcesi Zeyneb bintu Cahş'a benim halimden:*

"Ya Zeyneb! Aişe hakkında ne bilirsin ve ne gördün?" diye sormuştu. Zeyneb cevaben:

"Ya Resulullah (a.s.), ben kulağımı ve gözümü işitmediğim, görmediğim şeylerden muhafaza ederim. Vallahi Aişe hakkında hayırdan başka bir şey bilmem" diye güzel şahitlik etmiştir."

Hz.Aişe dedi ki: *"Zeynep, Peygamber (a.s.)'in kadınları arasında güzelliği ve Peygamber (a.s.)'in yanındaki konumu itibariyle bana rekabet eden tek kadındı. Fakat Allah onu vera ve takvası sebebiyle korudu. Kız kardeşi Hamne bintu Cahş ise o iftiraya taassupla tutunmaya ve iftiracıların söylediklerini hikaye etmeye başladı da, bu sebeple helak olanlar içinde yer aldı."*

Ez-Zühri: *"İşte bu, o zümrenin işinden bize ulaşmış olan hadistir" demiştir. Sonra Urve şöyle dedi: "Aişe dedi ki: "Vallahi hakkında dedikodu yapılan o adam (Safvan ibn Muatal):*

"Subhanallah! Nefsim elinde olan Allah'a yemin ederim ki, ben hayatımda hiç bir dişinin elbisesini asla açmamışımdır. (yani hiç bir kadınla cinsi yaklaşma yapmamışımdır)" der dururdu. Sonra o zat (yani Safvan ibn Muattal) bu işlerin ardından Allah yolunda şehid olmuştu..."

Ebu Usame şöyle rivayet etmiştir:(1)

"Hişam ibn Urve şöyle demiştir: "Bana babam Urve bin Zübeyr haber verdi ve dedi ki: "Aişe (r.a.) şöyle demiştir: "Benim hakkımda dedikodular, söy-

---

1) Buhari (8/487) 65-Kitabu't-Tefsir, Bab: 11. Bu hadis el-Esas fi's-Sünne'de muhtasar olarak yer almaktadır. Biz hadisin Buhari'deki tam metnini aldık. (Çeviren)

lendiği ve ben de hiçbir şeyin farkında olmadığım zaman, Resulullah (a.s.) konuşmak üzere ayağa kalktı, kelime-i şehadet getirip Allah'a hamd edip layık olduğu şekilde övdü. Ve daha sonra:

"Ammâ ba'du: Ailemi töhmet altına sokan ve bundan ötürü insanlar hakkında yapılması gereken uygun işi, bana söyleyiniz. Allah'a yemin ederim ki, ben ailem üzerinde hiç bir kötülük görmüş değilim. Ailem hakkında kendisiyle töhmet isnad edilen kimseye gelince, yine Allah'a yemin ederim ki, ben o adam üzerinde de asla hiçbir kötülük görmemişimdir. O zat benim evime, benim bulunmam dışında asla girmemiştir. Ben bir seferde bulunup evimde gayubet etmişsem, o zat da muhakkak benim mahiyetimde, benimle beraber gayubet etmiştir" dedi. Bunun üzerine Sa'd ibn Muaz ayağa kalkıp:

"Ya Resulullah (a.s.), bize izin ver de onların boyunlarını vuralım" dedi. Buna karşın Hazreçoğulları'ndan bir adam ayağa kalktı -Hassan ibn Sabit'in anası bu adamın topluluğundan idi- ve Sa'd ibn Muaz'a hitaben:

"Sen yalan söyledin. Dikkat et! Allah'a yemin ederim ki, eğer o iftirayı söyleyenler Evs kabilesinden olsalardı, sen onların boyunlarının vurulmasını istemez, buna sevinmezdin" dedi. Nihayet mescidin içinde Evs ile Hazrec kabileleri arasında bir kötü şeylerin olması ihtimali başgösterdi."

Hz.Aişe dedi ki:

"Ben bu iftirayı henüz öğrenmiş değildim. Bu günün akşamı olunca, ihtiyaç için dışarıya çıktım. Beraberimde Mıstah'ın anası da vardı. Yürürken bu kadının ayağı tökezledi de:

"Mıstah helak olsun!" dedi. Ben de ona:

"Ey ana! Sen bunu oğluna mı söylüyorsun?" dedim. Kadın sustu. Sonra kadın ikinci defa ayağı takılıp sürçtü ve yine:

"Mıstah helak olsun!" dedi. Ben yine kendisine:

"Sen bunu oğluna mı söylüyorsun?" dedim. Sonra kadın üçüncü kere ayağı takılıp sürçtü, bu kere de yine:

"Mıstah helak olsun!" bedduasını söyledi. Ben de kendisini azarladım. Bunun üzerine kadın:

"Vallahi ben Mıstah'a ancak senin yüzünden sövüyorum" dedi. Ben de:

"Benim hangi halim hakkında?" diye sordum. Kadın bana aid olduğu söylenen olayı anlattı. Ben:

"Bu söz hakikaten söylendi mi" dedim. Kadın:

"Evet Vallahi" dedi."

Hz.Aişe dedi ki:

"Akabinde ben evime döndüm, öyle bir halde idim ki, içine düştüğüm dehşetten dışarı çıkmış olduğum ihtiyaçtan ne az ne de çok bir şey bulamıyordum.(1)

Bunun üzerine daha çok hasta oldum, Resulullah'a:

"Beni babamın evine gönder" dedim. O da beni, beraberimde bana hizmet edecek bir oğlanla gönderdi. Ben eve girdim. Annem Ümmü Ruman'ı evin alt katında, babam Ebu Bekir'i de evin üst katında okur halde buldum. Annem:

"Ey kızcağızım, seni buraya getiren sebeb nedir?" diye sordu. Ben de kendisine sebebini söyledim ve iftiracıların benim hakkımda söyledikleri sözü ona anlattım. Anladım ki, bana ulaşan gamın benzeri anama ulaşmamış. Annem bana:

"Ey kızcağızım, bu işi kendi üzerinden at (kendini üzme). Allah'a yemin ederim ki, bir erkeğin yanında sevmekte olduğu güzel bir kadın olsun ve bunun bir çok kadın ortakları bulunsun da kadınlar ona hased etmesinler ve onun hakkında söz edilmesin, bu pek nadirdir" dedi. Gördüm ki, bana ulaştığı derecede anama gam ulaşmamıştı. Ben anama:

"Bunu babam da duymuş mu?" diye sordum. O:

"Evet (bilmektedir)" dedi.

"Resulullah da bilmiş mi?" dedim.

"Evet (o da bilmiştir)," dedi. Ben "Resulullah" sözünü söyletmek istedim ve ağladım. Bu sırada evin üst katında okumakta olan babam Ebu Bekir benim sesimi işitti, aşağıya indi ve anama:

"Aişe'nin nesi var?" dedi. Anam:

"Hakkında söylenilen şey kendisine ulaşmamış" dedi. Bunun üzerine babamın iki gözünden yaşlar akmaya başladı.

"Senin üzerine yemin ediyorum ki, ey kızcağızım, sen muhakak kendi evine döneceksin" dedi. Bunun üzerine ben (hemen evime) döndüm. Resulullah (a.s.) da benim odama girmiş ve hizmetçi kıza hakkımda sorular sormuş. Cariyem de:

"Allah'a yemin ederim ki, ben Aişe üzerine hiçbir ayıp şey bilmiş değilim. Ancak şu var ki, o uyuyup kalıyordu da nihayet koyun içeriye giriyor ve onun ekmeklik hamurunu, yani ekmeklik ma'cûnu yiyordu" dedi. Cariyemin bu sözleri üzerine Peygamber (a.s.)'in sahabilerinden bazısı onu azarladılar ve:

---

1) "Yani o kadar şiddetli bir dehşete düştüm ki, beni kaplayan gamın şiddetinden dolayı evimden çıktığım zaman, ne için çıktığımı bilemez oldum." Halbuki Hz.Aişe (r.a.), hacetini yerine getirmiş bulunuyordu. Nitekim böyle olduğu daha önceki hadiste geçmişti.

"Ey kadın! Resulullah (a.s.)'a doğru söyle!" dediler. Hatta sahabiler Berire'ye o çirkin işi açıkça söylediler. Bunun üzerine cariyem Berire:

"Subhanallah! Allah'a yemin ederim ki, ben Aişe üzerine, kuyumcunun halis altını üzerinde bilmekte olduğu bilgiden başka birşey bilmemişimdir" dedi. Bu iş, kendisi hakkında söylenilmiş olan adama da ulaştı. O da:

"Subhanallah! Allah'a yemin ederim ki, ben hiçbir dişi kimsenin elbisesini açmış değilim (yani ben hayatımda hiçbir kadınla asla cinsi münasebet yapmadım) demiştir."

Hz.Aişe: *"Ve o zat Allah yolunda şehid olarak öldürüldü." dedi."*

Hz.Aişe devamla şöyle dedi: *"Anamla babam hiç ayrılmadan benim yanımda sabahladılar. Nihayet mescidde ikindi namazını kıldırmış olduğu halde Resulullah (a.s.) benim yanıma girdi. O esnada anam ile babam benim sağımda ve solumda duruyorlardı. Ben ikisinin arasında idim. Resulullah (a.s.) içeriye girince Allah'a hamd edip övdü. Sonra "Amma ba'du" diyerek şunları söyledi:*

"Ya Aişe! Eğer bir kötülük yapmış isen, yahud nefsine zulmetmişsen Allah'a tevbe et. Çünkü Allah, kullarından tevbeyi kabul eder" dedi."

Hz.Aişe dedi ki: *"Bu sırada ensardan bir kadın gelmişti ve kapıda oturuyordu. Ben Resulullah (a.s.)'a:*

"(Onun anlayışına göre hareminin şanına layık olmayan) bir şeyi zikretmeye şu kadından haya etmez misin?" dedim. Resulullah va'zını yaptı. Ben de babama:

"Resulullah (a.s.)'a cevap ver!" dedim. Babam:

"Ben ne söyleyeyim?" dedi. Bunun üzerine ben anama yöneldim ve:

"Resulullah'a sen cevab ver!" dedim. O da:

"Ben ne söylerim?" dedi.. Böylece onların ikisi de Resulullah (a.s.)'a cevap vermeyince ben, şahadet getirdim. Allah'a hamd ettim ve O'nu layık olduğu sıfatlarla senâ edip övdüm. Sonra "Amma Ba'du" deyip şunları söyledim:

"Vallahi eğer ben, sizlere "Ben hiçbir günah işlemedim" desem -Aziz ve Celil olan Allah benim muhakkak doğru söyleyici olduğuma şehadet edip dururken- benim sözüm, sizin nazarınızda bir şey ifade etmeyecektir. Yemin olsun, sizler bu iftirayı konuşmuşsunuz ve bu sizin kalblerinizde yer etmiş. Ve eğer ben, Allah benim böyle bir iş yapmadığımı bilip dururken, sizlere "Ben bunu yaptım" desem, sizler muhakkak "Aişe bu işi nefsine karşı ikrar etti" diyeceksiniz. Vallahi ben bu vaziyette kendim için başka bir mesele bulamıyorum. Tam burada aklıma Ya'kub'un adı geldi. Fakat onun adını tam hatırlayamadım. Ancak Yusuf'un babasını biliyorum ki, o zaman Yusuf'un babası şöyle demişti:

"Artık bana düşen güzel bir sabırdır. Sizin şu söylediklerinize karşı, sığınılacak da ancak Allah'tır" dedim. Ve tam zamanında Resulullah (a.s.) üzerine vahiy indirildi. Bizler sükût ettik. Akabinde O'ndan vahiy hali kaldırıldı. Ben O'nun yüzündeki sevinci apaçık görüyordum. Resulullah (a.s.) alnındaki terleri eliyle siliyor ve:

"Sevin ya Aişe! Allah senin tertemiz olduğunu kesin surette indirmiştir" dedi."

Hz.Aişe dedi ki: *"Ben olduğumdan daha şiddetli bir şekilde öfkelenmiştim. Ebeveynim bana:*

"Resulullah (a.s.)'a doğru kalk" dediler. Ben de:

"Vallahi ben ne O'na doğru kalkarım, ne de O'na ve size hamd ederim; lakin ben, benim beraetimi indirmiş olan Allah'a hamd ederim. Yemin olsun ki, sizler o iftirayı işittiniz de onu inkar etmediniz ve değiştirmediniz!" dedim.

Hz.Aişe (r.a.) şöyle der:

"Cahş kızı Zeyneb'e gelince, Allah onu dini sebebiyle (yani dindarlığı sebebiyle) korudu da o, hakkımda hayırdan başka birşey söylemedi. Ama onun kardeşi Hamne'ye gelince, işte o, helak olanlar içinde helak oldu. O iftira hususunda kelam edenler ise, Mıstah ile Hassan ibnu Sabit'tir. Münafık olan Abdullah ibnu Ubeyy ise bizzat bu iftirayı eşelemek ve yayılmasını sağlamak suretiyle ortaya çıkarmakta olan kimsedir. İşte o, "Zümreden günahın büyüğünü üzerine alan", odur. Ve Hamne'dir."

Hz.Aişe dedi ki: *"Bu sebebden Ebu Bekir, Mıstah'ı ebeden hiçbir fayda verici şeyle faydalandırmayacağına yemin etti. Bunun üzerine Aziz ve Celil olan Allah: "Sizden fazilet ve servet sahibi olanlar, vermelerinde eksiltme yapmasınlar..." ayetini sonuna kadar indirdi. Bununla Allah (c.c.), Ebu Bekir'i kastedmiştir. "Bolluk (yani servet) sahibi olanlar, hısımlık sahibi bulunanlara ve fakirlere, vermelerini eksiltmesinler" Bununla da Allah, Mıstah'ı kastediyor. "Allah'ın size mağfiret etmesini arzu etmez misiniz? Allah çok mağfiret edici, çok merhamet eyleyicidir" kavline kadar indirdi. Nihayet Ebu Bekir:*

"Evet, vallahi ey Rabbimiz, bizler şüphesiz Senin bize mağfiret etmeni elbette sever, arzu ederiz" dedi ve Mıstah'a veregeldiği nafakayı tekrar vermeye başladı."

Yine İfk olayı ile ilgili olarak Buhari'nin(1) bir rivayeti de şöyledir:

"Bize Ma'mer bin Raşid haber verdi ve dedi ki: "Zühri şöyle demiştir: "Velid bin Abdulmelik bana:

---

1) Buhari: (7/435) 64-Kitabu'l-Meğazi, Bab: 34

"Ali bin Ebi Talib'in Aişe'ye iftira atanlar içinde olduğu haberi sana ulaştı mı?" diye sordu. Ben de ona:

"Hayır (Ali iftiracıların sözünün benzerini söylemekten münezzehtir.). Fakat senin kavmin Kureyş'ten olan şu iki zat; Ebu Seleme Abdurrahman ile Ebu Bekir bin Abdurrahman ibn-i Haris, Aişe'nin kendilerine "İftira işi hakkında Ali susmaktaydı." dediğini bana haber vermişlerdir." dedim."

Müslim'in(1) bir rivayeti de şöyledir:

"İftiracılardan yalnızca İbn-i Übeyy, Hassan bin Sabit, Mıstah ve Hamne'nin ağızları kapatıldı. Hz.Aişe (r.a.) kendi huzurunda şair Hassan bin Sabit'e sövülmesini çirkin ve kerih görüp: "Çünkü Hassan "Şüphesiz benim babam, babamın babası ile benim şeref ve namusum Muhammed'in şerefi için size karşı muhafazadır" beyitini söylemiştir" der idi."

Buhari'nin(2) bu konuyla ilgili bir başka rivayeti şöyledir: *"Mesrug şöyle demiştir: "Biz Aişe'nin huzuruna girdik. Yanında Hassan bin Sabit vardı, Hassan kendine ait olan bir takım beyitlerle teşbih yaparak şiir okuyor ve:*

"Hiç şüphe ile itham edilmeyen tam akıllı ve iffetlidir. İffetli kadınların etlerinden yemediği için aç olarak sabahlar." diyordu. Hz.Aişe de ona:

"Fakat sen böyle değilsin (yani sen gıybet ettin ve iftiracıların sözlerine daldın)" dedi. Mesruf dedi ki: "Ben Hz. Aişe'ye: Hassan'ın senin yanına girmesine neden izin veriyorsun? Halbuki Yüce Allah "Onlardan onun büyüğünü üzerine alan kimseye büyük bir azab vardır"(3) buyurmuştur." dedim. Bunun üzerine Aişe:

"Hangi azab körlükten daha şiddetli ve daha büyüktür?" dedi ve onun lehine: "Şüphesiz Hassan, Resulullah (a.s.) adına İslam'ı koruyan yahut müşriklerin hicivlerine karşılık verendir." dedi."

Buhari'nin(4) bir diğer rivayeti de şöyledir:

"Ebu Vail şöyle demiştir: "Bana Mesrug ibnu'l-Ecda tahdis edip şöyle dedi: "Bana Aişe'nin annesi Ümmü Rüman tahdis edip dedi ki: "Ben, Aişe ile otururken, birden ensardan bir kadın girdi ve (iftiraya karışanları kasdederek):

"Allah falan kimseyi şöyle yapsın! Falan kimseyi şöyle yapsın!" dedi. Ümmü Ruman bu ensariyye kadına:

"Senin neyin var?" diye sordu. O kadın da:

---

1) Müslim: (4/1237) 49-Kitabu't-Tevbe, Bab: 10

2) Buhari: (7/436) 64-Kitabu'l-Meğazi, Bab: 34

3) Nur Suresi: 11

4) Buhari: (7/436) 64-Kitabu'l-Meğazi, Bab: 34

"Bu sözü söyleyenler içinde oğlum da var" dedi. Ümmü Ruman tekrar:

"Ne sözü?" diye sordu. O kadın (iftiracların sözlerini kastederek):

"Bunlar şöyle şöyle demişlerdir" dedi. Hz.Aişe kadına:

"Bu sözleri Resulullah (a.s.) işitti mi?" diye sordu. Kadın:

"Evet, dedi. Hz.Aişe tekrar:

"Bunları Ebu Bekir de işitti mi?" dedi. Kadın yine:

"Evet (o da işitti)" diye cevap verince, Aişe bayılıp yere düştü."

Ümmu Ruman diyor ki: *"Sonunda Hz.Aişe ateş içinde titrer halde kendine geldi. Ben üzerine kendi elbiselerimi örttüm. Bu sırada Hz.Peygamber geldi ve:*

"Bunun nesi var? diye sordu." Ben:

"Ya Resulullah! Aişe'yi titreten bir ateş yakaladı." dedim. Resulullah (a.s.):

"Muhtemel ki, bu konuşmakta olduğu bir söz içinde olmuştur." buyurdu. Ümmü Ruman:

"Evet (öyle oldu)," dedi. Bunun akabinde Aişe oturdu ve:

"Vallahi, eğer ben bu ithamdan beriyim diye yemin etsem, sizler beni onaylamayacaksınız. Ben size yeminle söylesem de sizler benim özrümü (yani beriliğimi) kabul etmeyeceksiniz. Benimle sizin meseleniz Yakup Peygamber (a.s.)'le oğullarının meselesi gibidir. Yakub o imtihanı sırasında şöyle demişti: "Artık (bana düşen) güzel bir sabırdır. Sizin şu söylediklerinize karşı yardım istenilecek olan ancak Allah'tır."(1) Ümmü Ruman: "Resulullah (a.s.) bana bir şey söylemeden döndü. Bu sırada Aişe'nin beriliğini anlatan ayetler nazil oldu.(2) Bunun üzerine Aişe, Peygamber'e hitaben:

"Allah'ın hamdıyla (Hamd ederim) başka kimsenin hamdıyla değil; senin hamdın ile de değil" dedi."

İFK (İFTİRA) OLAYINDAN ÇIKAN SONUÇLAR

Muhakkiku'l-Câmi, ulemanın bu hadisden şu manaları çıkardıklarını söylemiştir:

Bu hadisi şerif, bir cemaatden kısa, özlü ve düzgün sözlerle bahsetmenin cevazına işaret etmektedir. Bu hadisde kadınlar arasında dahi kur'a çekmenin,

---

1) Yusuf Suresi: 18

2) Nur Suresi: 11 - 12

onlarla yolculuğa çıkmanın ve kadınlarla sefere çıkmanın, hatta onlarla savaşta bulunmanın meşruiyyetine cevaz vardır.

Kişinin başına gelen içinde insanları övme veya yerme unsuru bulunsa da anlatmakta bir beis yoktur. Ancak bu, anlatan kişiden bir kusuru giderme hususiyeti taşımalı ve önce düşenlerin düştüğü çukurlara düşmemek için bunu anlatan kişi nasihat amacı gütmeli... Başka bir kişiyi günaha girmekten kurtarmaya özen göstermek, bir günaha sokan terkten daha evladır. Ecir kazanmak başı belaya giren kişiye aittir.

Kadının örtünmesi hususunda 'hevdec'(1)'in ev yerine geçtiği ve yine kadının deve üzerinde hevdece binmesinin caiz olduğu anlaşılmaktadır. Bu kendine meşakkatli olsa da caizdir, çünkü bunu yapmağa gücü yeter bir haldedir. Yine bu hadiste yabancıların, hicab arkasından bir kadına hizmet etmesinin, kadının bedenine bitişik olmayan bir şeyle örtünmesinin cevazına işaret vardır. Kadının tek başına tuvaletini yapmak için gitmesi ve bu iş için kocasından özel izin almasına gerek olmadığı anlaşılmaktadır. Hatta genel örfe dayanan genel bir izin vardır bu konuda.

Kadının seferde gerdanlık ve benzeri süs eşyalarını, az dahi olsa malını yanında taşıması caizdir. Hatta bu hadis malı kaybetmenin yasaklığını da içermektedir. Çünkü Hz.Aişe (r.a.)'nin gerdanlığı altından olmadığı gibi kıymetli taştan da değildi. Bu hadiste mala karşı hırsın uğursuzluğuna işaret vardır. Çünkü Hz.Aişe (r.a.) onu aramakla vakit geçirmeseydi, çabucak geri dönerdi. İhtiyaçtan fazla olursa macera tercih edilmiş olur.

Yine bu hadiste, komutanın izni üzere ordunun duraklaması, musibet anında: *"İnna lillahi ve inna ileyhi raciun - Biz Allah için varız ve biz sonunda ona döneceğiz."* ibaresinin söylenmesi, kadının yüzünü yabancı erkeklerin bakışından örtmesi, üzüntülü kişiye yardım etmek, yolda kalmışa el uzatmak, yolunu kaybetmişi kurtarmak, değerli kişilere ikramda bulunmak ve onları bineğe bindirmek, bundan dolayı meşakkat çekmek, yabancılara, özel olarak ta kadınlara kibar davranmak, özellikle de kimsenin olmadığı yerlerde, kadının yürüyüşü sırasında açılacak yerlerinin erkek tarafından görülmesi endişesinden emin olması ve gönlünün rahatlaması için erkeğin önde yürümesi hususlarına işaret vardır. Yine bu hadiste erkeğin hanımına iyi davranmasına ve onunla şakalaşmasına, gerçekleşmese de kusuru gerektirecek şeyi etrafa yayma onun da bundan vazgeçmesine işaret vardır. Bunun faydası durumun değiştiğini anlamak, bundan dolayı özür dilemek veya itiraf etmektir. Hasta sahiplerinin, hastalığın daha fazla artmaması için hastanın rahatsızlığını ona bildirmemeleri gerekir. Bu hadiste hastayı sorma, söz ve şakalaşma yolu ile küsme derecelerine işaret vardır. Kadının bir ihtiyaç için dışarı çıktığı zaman güvendiği hizmetçilerinden veya

1) *Hevdec: Kadınların deve üzerine bindikleri, mahfeden ayrı kubbeli çadır.*

dostlarından birini yanına arkadaş olarak alması gerektiğine delalet var. Bir müslümanın bir başka müslümanı, özellikle de fazilet sahibi kişilerden birini savunmasına, Bedir savaşına katılanların faziletinin beyanına işaret vardır.

Yine bu hadiste, kötü bir iş etrafa yayıldığı zaman onu araştırmak, dedikoduyu nakleden kişinin durumunu tahkik etmek sureti ile haberin doğruluğunu veya yanlışlığını öğrenmenin gerekli olduğunu bildiriyor. Daha önce iyi olarak tanırken ve araştırma sonucu da suçsuzluğunu ortaya koyunca kötülükle itham edilen kişiyi dost edinmenin gereğine işaret vardır.

Yine bu hadis Mıstah'ın annesinin güçlü bir fazilete sahip olduğunu göstermektedir. Çünkü o, Hz.Aişe (r.a.) hakkında yanılgıya düşen oğluna hiç meylet-medi, aksine ona hakarete varan sözler söyledi.

Yine bu hadis kişinin yalan olduğuna inandığı şeyi duyduğunda "Subhanallah" diyerek tesbih getirmesinin meşru olduğunu göstermektedir.

Yine kadının kocasının izni olmadan ana babasının evine gidemeyeceğine, kendi evinden çıkamayacağına işaret vardır. Söylenen sözü araştırmak ve doğru dahi olsa "haber-i vahid" üzerinde biraz durmak, onun zan düzeyinden kesinlik düzeyine yükselmesini beklemek gerektiğine işaret vardır. Haber-i vahid kısım kısım geldiği takdirde kesinlik ifade eder. Hz.Aişe (r.a.)'nin bu konudaki sözü şöyle: *"Ben bu haberin babamla anam tarafından tahkik edilmesini istiyorum."* Bu hadiste, kişinin akrabalık veya başka bir bağla bağlı bulunduğu kişilerden bir sırdaş ile istişare etmesine ve görüşünün doğruluğu denenmiş kişilerin bu iş ile görevlendirilmesine, bir şeyle itham edilen kişinin durumunun araştırılmasına ve konuyu ortaya çıkarmak için bu işin anlatılmasına, bunun da gıybet sayılmamasına işaret vardır. Yine birini temize çıkarmak maksadıyla *"Biz onun hakkında hayırdan başka birşey bilmeyiz"* sözünü kullanmaya ve bunun da adaletiyle tanınmış kişi hakkında yeterli olacağına işaret var. Şahedetin sübut bulmasına önemli olay karşısında liderin zekasına, yabancılara karşı hususi dostlarından yardım istemesine, cezalandırılacak veya kınanacak kişinin özür beyan etmesine, üst makamda bulunan bir kişinin aşağıdakilerle istişare etmesine, kendisinden bir kişinin durumunu açıklaması istenen kişinin, onda bulunan kusuru eğer biliyorsa onu açıklamasına işaret vardır. Nitekim Beriri, Hz.Aişe (r.a.)'nin yaşının küçüklüğünden dolayı hamur yuğururken uykuya daldığını söylerken onun bir kusurunu açıklamıştı.

Yine bu hadis, Hz.Peygamber (a.s.)'in kendi kendine, ancak vahyin inişinden sonra karar verdiğine işaret etmektedir. Çünkü Hz.Peygamber (a.s.)'in vahiy inmeden önce, olay hakkında kesin bir bilgisi yoktu.

Yine bu hadiste, Allah ve Resulü için gösterilen taassubun kınama konusu olmadığı, Hz.Aişe (r.a.)'ye, ana-babasına, Safvan'a, Ali bin Ebi Talib'e, Üsame'ye, Sa'd bin Muaz'a ve Eseyd bin Hudayr'a ait faziletler bulunduğu vurgu-

lanmaktadır. Bu hadiste ehl-i batılın taassubunun iyi ve yararlı olmadığına, batıl ve yalanın peşine takılana, kötü söz söylemenin caiz olduğuna, eğer hakikatte böyle bir şey yoksa, bu sözün kendisine döneceğine, *"yalan"* kelimesinin *"hata"* anlamına kullanılabileceğine, *"Allah'ın ebediliğine yemin ediyorum"* sözü ile yemin edebileceğine, husumetin ortadan kaldırılmasına, fitne kargaşasının yatıştırılmasına ve fitneye yol açacak şeylerin engellenmesine işaret vardır.

Yine bu hadis, iki zarardan en büyük olanını gidermek suretiyle hafif olanına katlanmaya ve eziyetlere sabretmeye işaret etmektedir. Yakın dost olsa da Resulullah (a.s.)'a muhalefet edenden uzaklaşmaya, söz yahut fiil ile Hz. Peygamber (a.s.)'e eziyet eden kişinin öldürülebileceğine işaret vardır. Çünkü Sa'd bin Muaz bunu teklif etti, Resulullah (a.s.) da buna karşı çıkmadı.

Yine bu hadiste başına acıklı, hüzünlü ve ağlamaklı bir bela gelen kişiye yardımcı olmaya, Hz.Ebu Bekir (r.a.)'in önemli işlerde aceleci davranmadığına işaret vardır. Çünkü Hz.Ebu Bekir (r.a.)'den, bir aydan daha fazla devam eden bu olay sırasında bir kelime bile nakledilmemiştir.

Yine bu hadis önemli işlerde söze teşehhüd (şehadet getirerek) ile hamd ve sena ile "Emma ba'dü - imdi" sözünü söylemek suretiyle konuşmaya başlamaya işaret etmektedir. "Keza ve keza - şöyle şöyle" sözünün sayılardan kinaye olduğu gibi durum ve hallerden de kinaye olarak kullanıldığına, yalnızca sayılara tahsis edilemeyeceğine işaret vardır.

Tevbenin meşru olduğuna, samimi ve kesinkes vazgeçen bir kişiden tevbesinin kabul olacağına, tek başına itirafın kafi gelmeyeceğine, vuku bulmayan bir şeyi, tasdik edileceğini bilse de itiraf etmenin caiz olmayacağına, bilakis hakkı söylemek veya susmak gerektiğine, sabrın sonunun selamet olduğuna, sabreden kişiye de gıbta edildiğine, konuşmaya önce büyüklerin başlamasına, konu kendisine karışık gelen kişinin konuşmayıp beklemesine, yeniden nimete kavuşan veya başından belayı atan kişinin müjdelenmesine, o sırada sevinç eseri belirtip gülebileceğine, sıkıntı zamanında rahatsız olan kişinin yaşının küçüklüğünden veya benzer sebeplerden dolayı mazur görüleceğine, kocasına, ana ve babasına nazlanmasına, başına bir felaket gelen kişinin, aklanması haberini ansızın açıklayıp aşırı heyecanlanmaması ve ölümüne sebep olmaması için, bu felaketten kurtulduğu haberinin yavaş yavaş verilmesine işaret vardır.

Yine bu hadis, bir sıkıntı ortaya çıktığı zaman, ardından da bir ferahlığın geleceğine, işi Rabbi'ne havale eden kişinin faziletine, bunu başaran kişinin de, gam ve kederleri umursamayacağına, hayır yolunda, özellikle de sıla-ı rahim (akraba ziyareti) konusunda harcama yapmaya teşvike, kendisine kötülük eden kişiye iyilik yapanın veya onu bağışlayanın bağışlanacağına, hayır yapmamaya yemin edenin, yeminini bozmasının müstahab olduğuna, musibetler hakkında Kur'an ayetlerini şahit getirmenin cevazına, Peygamberlerden ve diğer büyük

kişilerden başlarına gelen felaketlere üzülmenin caiz olduğuna işaret etmektedir.

Yine bu hadis şaşkınlık anında ve iş ağır geldiği zaman "Subhanallah" diyerek tesbih getirmeye, gıybet etmenin ve gıybeti dinlemenin kötülüğüne, işlemediği bir fiil sebebiyle mü'mini itham eden kişinin cezalandırılmasına, çirkin şeyleri yaymanın kötülüğüne ve Hz.Aişe (r.a)'nin suçsuzluğu hakkında şüpheye düşmenin haramlığına işaret etmektedir.

Zamahşeri şöyle diyor:

"Kur'an-ı Kerim'de ifk (iftira) olayında olduğu kadar hiç bir günah hakkında en doyurucu ve en veciz ifadeyle ağır bir üslub kullanılmamıştır. Çünkü o şiddetli bir tehdidi, ağır bir cezayı, katı br tutumu içermekte, ağır bir ifadeyi kullanmakta inandırıcı bir üslubla ve çeşitli yollarla rezaleti ortaya dökmektedir. Hatta puta tapanlar hakkında vuku bulan tehdit bunun altında kalmaktadır. Bu da, Resulullah (a.s.)'ın makamının yüceliğini ortaya koymak ve böyle bir yolla onun ailesinden birini temize çıkarmak içindir."

İFK OLAYI VE SAD BİN MUAZ'IN DURUMU

Sa'd bin Muaz (r.a.)'ın ifk hadisesinde adının geçmesi hususunda İbn-i Hacer, 'Fethu'l-Bari'de şunları söyler:

"Yukarıda Buhari'nin rivayet ettiği ifk hadisinde yer alan: "Sa'd bin Muaz el-Ensar, kalktı" ifadesi aynı şekilde, Ma'mer'in ve Zühri'nin ashabından çoğunun rivayetinde de yer almaktadır. Salih bin Keysan'ın rivayetinde: "Abdu'l-Eşheloğullarının kardeşi Sa'd kalktı" şeklinde yer almıştır. Felih'in rivayetinde de: "Sa'd kalktı" şeklindedir ve sebebi zikredilmemiştir. Yukarıdaki rivayetlerde yer aldığı şekliyle bu kişinin "Sa'd bin Muaz" olduğu ortaya çıkmaktadır. Ama şeyhlerimizin şeyhi el-Kutbu'l-Halebi'nin sözüne gelince, o şöyle demiştir:

"Bizim dinlediğimiz nüshada: "Sa'd bin Muaz kalktı" şeklinde, bir başka yerde de: "Abdu'l-Eşheloğullarının kardeşi Sa'd kalktı" şeklinde yer almıştı. Buna göre bu Sa'd'ın, Sa'd bin Muaz'ın dışında başka bir Sa'd olması ihtimali vardır. Çünkü Abdu'l-Eşheloğullarında sahabe-i kiramdan her birine Sa'd ismi verilen bir cemaat vardı. Onlardan biri de Bedir savaşına katılmış ve Necd'te satılan Kureyzaoğulları esirlerinin başında bulunmuş olan Sa'd bin Zeyd el-Eşheli'dir. Bir çok haberde onun adı zikredilmiştir. O haberlerden biri de Resulullah (a.s.)'ın vefatı sırasındaki hastalığında irad buyurduğu hutbesidir."

Halebi demiştir ki:

"İfk olayında konuşanın o olması muhtemeldir."

Bir Açıklama

Kadı İyaz ve diğer ilim ehlinin rivayet ettiği gibi Sa'd bin Muaz'ın bu ifk hadisesinde isminin zikredilişinde bir karışıklık bulunuyor. Bu üç rivayette de Sa'd bin Muaz'ın tahriç edilişi kabul edilebilir bir durum değildir. Burada Kadı İyaz'ın sözünü ve cevabını ele almak yerinde olur:

Kadı İyaz şöyle der:

"Bu ifk hadisinde Sa'd bin Muaz'ın zikredilmiş olmasında karışıklık vardır. Müslümanların hiç birisi onun aleyhinde bir söz söylememiştir. Gene şeyhlerimizin hiç birisi onun aleyhinde bir beyanda bulunmamıştır."

Ayrıca İfk hadisesi Mureysi gazvesinde olmuştu. Halbuki Mureysi gazvesi, İbn-i İshak'ın beyanına göre, hicretin altıncı yılında meydana gelmiştir. Yine İbn-i İshak'a göre, Sa'd bin Muaz, Hendek savaşı sırasında kendisine atılan bir oktan dolayı ölmüştü. Kendisine ok isabet ettiği zaman Allah'a dua etmiş, bunun üzerine Cenab-ı Hak onu, Kurayzaoğulları hakkında hüküm verinceye kadar hayatta bırakmıştı. Sonra yarası deşilmiş ve bundan dolayı da vefat etmişti. Bu da cumhura göre hicretin dördüncü yılında olmuştu. Yalnız bu görüşe muhalefet eden Vakıdi, onun hicretin beşinci yılında öldüğünü iddia etmiştir.

Kadı İyaz diyor ki:

"Bütün bu değerlendirmelere göre Sa'd bin Muaz'ın ifk olayında adının geçmesi doğru değildir. İfk hadisesinde adı geçenin başka birine benzediği ortaya çıkıyor. Bundan dolayı İbn-i İshak, kendi rivayetinde Sa'd bin Muaz'ın adını anmamıştır. Yine İbn-i İshak'a göre konuşma Üseyd bin Hudayr ile Sa'd bin Ubade arasında geçmiştir."

Kadı İyaz sözüne şöyle devam eder:

"Şeyhlerimizden bazıları bana dedi ki: "Müreysi gazvesinin tarihi konusunda ihtilaf olduğuna göre, Sa'd'ın Mureysi gazvesinde bulunmuş olması doğrudur. Buhari, Musa bin Ukbe'den Mureysi gazvesinin dördüncü yılda olduğunu nakletmiştir. Yine Hendek gazvesi de dördüncü yılda olmuştu. Buna göre Mureysi gazvesinin Hendek'ten önce olması doğru olur. Çünkü İbn-i İshak, Mureysi gazvesi, şaban ayında, Hendek savaşı'nın da şevval ayında olduğunu kesin olarak söylemektedir. Eğer iki gazve de aynı yılda olduysa, Müreysi Gazvesi'nin Hendek'ten önce meydana geldiği doğrulanmış olur. Öyle ise Sa'd bin Muaz (r.a.)'ın Müreysi Gazvesi'nde bulunmuş olması mümkündür."

Musa bin Ukbe'nin, Mureysi Savaşı'nın hicri beşinci yılda olduğu yolundaki rivayetin doğruluğunu ele almıştık. Buhari'de yine Musa bin Ukbe'den onun dördüncü yılda olduğunu nakletmişti. Evet tercih edilen görüş, İbn-i İshak'ın hilafına, Hendek Savaşı'nın hicri beşinci yılda olduğudur. Buna göre yukarıdaki

cevap doğrudur. Müreysi Savaşı'nın beşinci yılda olduğunu söyleyenlerden biri de Taberi'dir. Fakat buna göre bir şey bulanık kalıyor ki, ona da asla değinilmemiştir. Oysa ki İbn-iÖmer (r.a.) kendisinin Mustalıkoğulları Gazvesinde -o aynı zamanda Mureysi Gazvesi'dir- onlarla beraber olduğunu, Meğazi'de geçen hadisinde zikretmiştir. Yine Buhari ile Müslim'de, İbn-i Ömer'in Uhud günü Resulullah (a.s.)'a sunulduğu, ama Resulullah (a.s.)'ın izin vermediği sabittir. İbn-i Ömer önce Hendek savaşında bulunduğuna göre ve onun Mureysi gazvesine katıldığı da sabit olunca, Müreysi'nin Hendek'ten sonra olması gerekir. Bu duruma göre de karışıklık tekrar ortaya çıkar. Buna şöyle cevap vermek mümkündür: İbn-i Ömer'in Mustalıkoğulları gazvesinde onlarla beraber olması, savaşa katılmak için izin verilmiş olmasını gerektirmez. Savaşa doğrudan katılmadan, babasının yanında bulunmuş olabilir.

Nitekim Cabir'den sabit olmuştur ki o, Bedir günü Ashab-ı Kirama su dağıtıyordu. Halbuki ittifakla onun Bedir'e katılmadığı bilinmektedir.

Beyhaki, Hendek savaşının Mureysi'den önce olduğu görüşüne göre, problemin temeli hakkında başka bir cevap öne sürmekte ve şöyle demektedir:

"Sa'd bin Muaz'ın yarasının Kurayzaoğulları olayının hemen peşinde patlamamış olması mümkündür. Hatta bir zaman geçtikten sonra patlamıştır. Onun ifk olayında söze karışması bu sırada olabilir. Belki de o, hastalığından dolayı Müreysi Gazvesi'ne katılmamıştır. Fakat bu onun ifk olayında Resulullah (a.s.)'a cevap vermesine engel değildir."

Kadı İyaz'ın iddiasına gelince; O şöyle diyordu: *"Öncekiler sözkonusu müşkil (problem) üzerine söz söylemediler."*

Ama biz Kadı İyaz'ın kasteddiği kişilerin kimler olduğunu bilmiyoruz. Eskilerden İsmail Kadı ona değinerek şöyle demiştir:

"Hz.Aişe (r.a.)'den nakledilen sahih hadise göre, Müreysi Gazvesinin, Hendek'ten önce olduğu daha tercihe layıktır."

İbn-i Haz, Hendek gazvesinin Müreysi'den önce olduğu kanaatini taşıdığı için onu karışık bulmaktadır.

İbn-i Abdulberr de buna değinerek şöyle demiştir: *"Sa'd bin Muaz'ın ifk hadisesinde Sa'd bin Ubade'ye söz vurduğunu nakledilen kişilerin rivayeti vehim ve hatadan ibarettir."*

Zira İbn-i İshak'ın beyanına göre Sa'd bin Ubade, Üseyd bin Hudayr'a söz vurmuştu. Doğru olan da budur. Çünkü Sa'd bin Muaz, Kurayzaoğulları gazvesinden dönerken vefat etmişti. Bu hususta ihtilaf edilmemiştir. Buna göre Sa'd bin Muaz ne Mureysi gazvesine kavuşmuş ne de ona katılmıştır. İbnu'l-Arabi'de bu konuda şöyle demiştir:

"Raviler, Sa'd bin Muaz'ın ifk olayında zikredilişinin vehim olduğu üzerinde ittifak etmişlerdir."

Kurtubi de bu konuda mutlak olarak ona tabi olmuştur.

٤٨٧ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: وَقَعَدَ صَفْوَانُ بْنُ الْمُعَطَّلِ لِحَسَّانِ بْنِ ثَابِتٍ بِالسَّيْفِ فَضَرَبَهُ ضَرْبَةً، فَقَالَ صَفْوَانُ لِحَسَّانَ فِي الشِّعْرِ حِينَ ضَرَبَهُ:

تَلَقَّ ذُبَابَ السَّيْفِ مِنِّي فَإِنَّنِي ... غُلَامٌ إِذَا هُوجِيتَ لَيْسَ بِشَاعِرِ

وَلٰكِنَّنِي أَحْمِي حِمَايَ وَأَنْتَقِمْ ... مِنَ الْبَاهِتِ الرَّامِي الْبَرَاةِ الطَّوَاهِرِ

ثُمَّ صَاحَ حَسَّانُ، فَاسْتَغَاثَ النَّاسَ عَلَى صَفْوَانَ، فَلَمَّا جَاءَ النَّاسُ فَرَّ صَفْوَانُ، فَجَاءَ حَسَّانُ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاسْتَعْدَاهُ عَلَى صَفْوَانَ فِي ضَرْبَتِهِ إِيَّاهُ، فَسَأَلَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يَهَبَ لَهُ ضَرْبَةَ صَفْوَانَ إِيَّاهُ فَوَهَبَهَا لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَعَاضَهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَائِطًا مِنْ نَخْلٍ عَظِيمٍ وَجَارِيَةً رُومِيَّةً، وَيُقَالُ قِبْطِيَّةً تُدْعَى سِيرِينَ فَوَلَدَتْ لِحَسَّانٍ ابْنَهُ عَبْدَالرَّحْمٰنِ الشَّاعِرَ.

487- Taberani, Hz.Aişe (r.a.)'den şöyle rivayet etmiştir.

"Hz.Aişe dedi ki: "Saffn bin Muattal (kendisine iftirada bulunanlara uyan) şair Hassan bin Sabit'in önünü kesip, kılıçla ona bir darbe indirdi. Darbeyi indirirken de Hassan'a şöyle dedi:

"Sen, benim keskin kılıcımın ağzından sakın!

Ben nihayet bir kulum. Yerildiğim vakit,

Şair değilim; amma koru'mu korurum.

Kötülükten uzaklığı aşikar olan bir kişiye iftira atandan korunurum."

Bunun üzerine Hassan çığlık attı ve halktan Saffan'a karşı yardım diledi. İnsanlar gelince Saffan kaçtı. Hassan da doğru Resulullah (a.s.)'ın yanına gelerek kendisine kılıçla vurmasından dolayı, Saffan'ı ona şikayet etti. Resulullah (a.s.) da ondan Saffan'ı bağışlamasını istedi. O da Resulullah'ın hatırı için Saffan'ı bağışladı. Bunun üzerine Resulullah (a.s.) Hassan bin Sabit'e etrafı duvar-

---

487- Tabarani, Mu'cemu'l-Kebir: (23/113)
Heysemi, Mecmau'z-Zevaid: (9/234)

la çevrili hurma bahçesi ile Siyrin adındaki kıpti cariyeyi verdi. Hassan'ın Abdurrahman adındaki şair oğlu ondan doğmuştu."

٤٨٨ــ رَوَى الْبَزَّارُ عَنْ عَائِشَةَ أَنَّهُ لَمَّا نَزَلَ عُذْرُهَا قَبَّلَ أَبُو بَكْرٍ رَأْسَهَا فَقَالَتْ: أَلاَ عَذَرْتَنِي؟ فَقَالَ: أَيُّ سَمَاءٍ تُظِلُّنِي أَوْ أَيُّ أَرْضٍ تُقِلُّنِي إِنْ قُلْتُ مَالاَ أَعْلَمُ.

488- Bezzar, Hz.Aişe (r.a.)'den şöyle rivayet etmiştir:

"Hz.Aişe'yi temize çıkaran vahiy inince, Hz.Ebu Bekir (r.a.) onun başını öptü. Hz.Aişe ona: "Beni mazur görmüyor musun?" dedi. O da:

Bilmediğim bir şeyi söyledim ise hangi sema beni gölgesi altında barındırır, yahut hangi arz beni üstünde barındırır" dedi."

٤٨٩ــ رَوَى الْبَزَّارُ وَالطَّبَرَانِيُّ فِي الْأَوْسَطِ عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: لَمَّا رُمِيتُ بِمَا رُمِيتُ بِهِ، أَرَدْتُ أَنْ أُلْقِيَ نَفْسِي فِي قَلِيبٍ.

489- Bezzar ve **Taberani**, Hz.Aişe (r.a.)'den şunu rivayet etmişlerdir:

"İftiraya uğradığım vakit kendimi bir kuyuya atmak istemiştim."

MUHACİRLER İLE ENSAR ARASINDA KOPAN FİTNE

٤٩٠ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنْ جَابِرٍ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ــ قَالَ: غَزَوْنَا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَقَدْ ثَابَ مَعَهُ نَاسٌ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ حَتَّى كَثُرُوا. وَكَانَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ رَجُلٌ لَعَّابٌ، فَكَسَعَ أَنْصَارِيًّا، فَغَضِبَ الْأَنْصَارِيُّ غَضَبًا شَدِيدًا حَتَّى تَدَاعَوْا، وَقَالَ الْأَنْصَارِيُّ: يَا لَلْأَنْصَارِ، وَقَالَ الْمُهَاجِرِيُّ: يَا لَلْمُهَاجِرِينَ، فَخَرَجَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: «مَا بَالُ دَعْوَى أَهْلِ الْجَاهِلِيَّةِ؟» ثُمَّ قَالَ: «مَا شَأْنُهُمْ؟» فَأُخْبِرَ

488- *Bezzar, Keşfu'l-Estar (3/242) Kitab-ı alamet'in-Nübüvvet. Bab-ı Menakıb-ı Aişe(r.a.)*
Heysemi, Mecmaü'z-Zevaid (9/240)

489- *Bezzar, Keşfu'l-Estar: (3/241)*
Heysemi, Mecmaü'z-Zevaid (9/240)

بِكَسْعَةِ الْمُهَاجِرِيِّ الْأَنْصَارِيَّ قَالَ: فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ : «دَعُوهَا فَإِنَّهَا خَبِيثَةٌ» وَقَالَ عَبْدُاللَّهِ بْنُ أُبَيِّ بْنِ سَلُولٍ: أَقَدْ تَدَاعَوْا عَلَيْنَا؟ لَئِنْ رَجَعْنَا إِلَى الْمَدِينَةِ لَيُخْرِجَنَّ الْأَعَزُّ مِنْهَا الْأَذَلَّ، فَقَالَ عُمَرُ: أَلاَ نَقْتُلُ يَانَبِيَّ اللَّهِ هٰذَا الْخَبِيثَ؟ لِعَبْدِاللَّهِ. فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ : «لاَ، يَتَحَدَّثُ النَّاسُ أَنَّهُ كَانَ يَقْتُلُ أَصْحَابَهُ».

490- Buhari ve Müslim, Cabir (r.a.)'den şöyle rivayet etmişlerdir:

"Cabir (r.a.) şöyle dedi: "Biz, Peygamber (a.s.)'in beraberinde gazveye (Müreysi seferine) çıkmıştık. Muhacirlerden bir takım insanlar da toplanmış, Hz.Peygamber (a.s.)'in beraberinde sefer etmişti. Hatta muhacirler (ensardan) çok oldular. Muhacirlerden şakacı bir kimse vardı. Bu zat ensardan birisinin kıçına (şaka olarak) vurmuştu. Ensari bundan aşırı derecede öfkelendi. Nihayet (kavga başladı) iki tarafta kendi kabilelerini imdada çağırdılar.

Ensardan olan kişi:

"Ey Medineliler, imdadıma koşunuz!" diye feryat etti. Muhacir şakacı da:

"Ey muhacirler, imdadıma yetişin!" diye bağırdı. Bu sesler üzerine Hz.-Peygamber (a.s.) çıktı ve:

"Cahiliyet ahalisinin çığlığı ile bağırmak da ne oluyor?" buyurdu. Sonra da:

"Onların işe nedir? (neden cahiliyye adeti ile çağrışıyorlar)?" diye sordu. "Bir muhacirin ensardan birisine şaka ile vurduğu kendisine haber verildi."

Ravi dedi ki:

"Bunun üzerine Hz.Peygamber (a.s.):

"O cahilliyet çığlığını bırakınız! Soyunu çağırmak (onunla hak kazanmak) kötü bir şeydir." buyurdu. (Münafıkların başı olan) Abdullah bin Ubeyy bin Selül de:

"Şunlar bizim Medine halkı üzerine muhacirleri ayaklandırmak mı istiyorlar? Yemin olsun ki, eğer biz Medine'ye dönüp varırsak, Medine'nin en azik olanı (güya kendisi), onlardan en zelil olanı (güya Peygamber'i) elbette ve muhakkak Medine'den çıkarırız" dedi. Bunun üzerine Hz.Ömer (r.a.), İbn-i Ubeyy için:

"Ey Allah'ın elçisi! Şu pis herifi öldürmez miyiz?" dedi. Hz.Peygamber (a.s.) de:

490- Buhari (6/546) 61-Kitabu'l-Menakıb, Bab: 8
Müslim (4/1998) 45-Kitabu'l-Birr ve's-Sıla, ve'l-Adab, Bab: 16

"İnsanlar içinde, Muhammed ashabını birbirine kırdırtıyor diye dedikodu ederler" buyurdu."

Tirmizi (1)'nin rivayet ettiği hadiste, Abdullah bin Ubeyy bin Selül'ün oğlu Abdullah bin Abdullah babasına: *"Vallahi kendinin zelil ve Resulullah'ın aziz olduğunu inker etmeden (Medine'ye) dönemezsin!" dedi ve o da buna yaptı."*

٤٩١ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمَ: خَرَجْنَا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي سَفَرٍ أَصَابَ النَّاسَ فِيهِ شِدَّةٌ، فَقَالَ عَبْدُاللَّهِ بْنُ أُبَيٍّ لأَصْحَابِهِ: لاَتُنْفِقُوا عَلَى مَنْ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ حَتَّى يَنْفَضُّوا مِنْ حَوْلِهِ، وَقَالَ: لَئِنْ رَجَعْنَا إِلَى الْمَدِينَةِ لَيُخْرِجَنَّ الأَعَزُّ مِنْهَا الأَذَلَّ، فَأَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَخْبَرْتُهُ، فَأَرْسَلَ إِلَى عَبْدِاللَّهِ بْنِ أُبَيٍّ فَسَأَلَهُ فَاجْتَهَدَ يَمِينَهُ مَا فَعَلَ، قَالُوا: كَذَبَ زَيْدٌ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَوَقَعَ فِي نَفْسِي مِمَّا قَالُوا شِدَّةٌ، حَتَّى أَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ تَصْدِيقِي فِي: ﴿إِذَا جَآءَكَ الْمُنَافِقُونَ﴾ فَدَعَاهُمْ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِيَسْتَغْفِرَ لَهُمْ فَلَوَّوْا رُءُوسَهُمْ، وَقَوْلِهِ: ﴿خُشُبٌ مُسَنَّدَةٌ﴾ قَالَ: كَانُوا رِجَالاً أَجْمَلَ شَيْءٍ.

491- Buhari ve Müslim, Zeyd bin Erkam (r.a.)'dan rivayet etmişlerdir:

"Zeyd bin Erkam (r.a.) şöyle dedi: "Biz, Hz.Peygamber (a.s.)'le beraber bir sefere çıktık. Bu seferde insanlara bir sıkıntı ve zorluk isabet etti. Abdullah bin Ubeyy, kendi arkadaşlarına hitaben:

"Resulullah'ın yanında bulunan kimselere nafaka vermeyin, taki etrafından dağılıp gitsinler" dedi." Ve yine o:

"Andolsun ki, eğer Medine'ye dönersek en şerefli ve kuvvetli olan, oradan en hakir olanı elbette çıkaracaktır" dedi.

Hemen ben, Hz.Peygamber (a.s.)'e gelerek bu sözleri kendisine haber verdim. Hz.Peygamber (a.s.) Abdullah bin Ubeyy'e haber gönderip bu sözleri ona sordu. Abdullah bin Ubeyy de bir şey yapmadığına bütün gücüyle yemin etti. Ensar:

"Zeyd, Allah'ın Resulüne yalan söyledi" dediler. Onların söylediği bu sözlerden dolayı benim gönlüme bir sıkıntı düştü. Nihayet Aziz ve Celil olan Allah:

491- Buhari (8/647) 65-Kitab-ı Tefsiri'l-Kur'an, Bab: Münafikun suresi.

1) Tirmizi (5/418) 48- Kitab-ı Tefsiri'l-Kur'an, Bab: 64

"Münafikun" suresinde, beni doğrulayan ayetleri indirdi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (a.s.) onların lehine mağfiret istemek için onları çağırdı. Onlar da başlarını büktüler.

"Onlar giyindirilmiş odunlar gibidir."(1) kavli hakkında, Abdullah bin Ubeyy ile arkadaşları, "en güzel giyimli, iri vücutlu ve yakışıklı adamları" dedi."

Tirmizi'nin(2) bir rivayeti de şöyledir:

"Zeyd bin Erkam (r.a.)'dan rivayet edilmiştir. Dedi ki: "Resulullah (a.s.) ile birlikte gazaya çıkmıştık. Suya koşardık ve bedeviler bizden önce suya varırdılar. Derken bir arabi (bedevi) arkadaşlarını geçti. Bedevi geçiyor, havuzu dolduruyor, onun etrafını taşla çeviriyor ve arkadaşları gelinceye kadar onun üzerine deriden bir örtü atıyordu. Bu esnada ensardan bir adam bedeviye geldi ve içsin diye devesinin yularını çekti. Fakat bedevi onu bırakmak istemedi. O sırada su bendi bozuldu. Bunun üzerine arabi bir odunu kaldırıp ensarın başına vurdu ve başını yaraladı. Ensari, münafıkların başı Abdullah bin Ubeyy'e gelerek (durumu) ona anlattı. Kendisi de onun adamlarındandı. Abdullah bin Ubeyy kızdı ve sonra şöyle dedi:

"Peygamberin yanında olanlara, yani arabilere yardım etmeyin ki, onun etrafından dağılsınlar". Arabiler yemek vaktinde Resulullah (a.s.)'ın yanına gelirlerdi. Abdullah: "Onlar Muhammed'in yanından dağıldıkları vakit Muhammed'e yemek getirir; kendisi ve yanında bulunanlar yerlerdi." dedi. Sonra adamlarına şöyle konuştu: "Medine'ye dönersek, sizden güçlü olan güçsüz olanı kapı dışarı etsin!"

Zeyd dedi ki: "Ben Resulullah (a.s.)'ın arkasında idim. Abdullah bin Ubeyy'i işittim ve amcama haber verdim. O da varıp Resulullah (a.s.)'a bildirdi. Bunun üzerine Resulullah (a.s.) ona haber saldı. Fakat o, yemin ve inkar etti. Bunun üzerine Resulullah (a.s.) onu doğrulayıp beni tekzib etti. Sonra amcam bana gelip şöyle konuştu:

"Maksadın ne idi?" Nihayet Resulullah (a.s.) sana kızdı. O ve bütün müslümanlar seni tekzib etti." Üzerime hiç kimsenin üzerine çökmeyen bir sıkıntı çöktü. Nihayet ben, Resulullah (a.s.) ile seferde seyrederken sıkıntıdan başım titriyordu. Derken Resulullah (a.s.) yanıma geldi, kulağımı ovarak yüzüme güldü.

Bunun (Resul-i Ekrem'in bu iltifatının) yerine bana dün-yada ebedi kalmak verilseydi, beni bu kadar sevindiremezdi. Sonra Ebu Bekir (r.a.) bana ulaştı ve

---

1) Münafikun Suresi: 4

2) Tirmizi (5/415) 48-Kitab-ı Tefsiri'l-Kur'an, Bab: 64

"Resulullah (a.s.) sana ne söyledi?" diye sordu. Dedim ki: "Bana bir şey söylemedi. Ancak kulağımı ovdu ve yüzüme güldü."

Ebu Bekir: "Sevin!" dedi. Sonra Ömer (r.a.) bana ulaştı ve ona da Ebu Bekir'e söylediğimi aynen söyledim. Sabaha vardığımızda Resulullah (a.s.) "el-Münafikun" suresini okudu. "

Tirmizi'nin bir başka rivayetinde bunun Müstalikoğulları gazvesinde olduğu nakledilmiştir.

٤٩٢ــ رَوَى مُسْلِمٌ عَنْ سَلَمَةَ بْنِ الْأَكْوَعِ قَالَ: غَزَوْنَا فَزَارَةَ وَعَلَيْنَا أَبُو بَكْرٍ أَمَّرَهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَلَمَّا كَانَ بَيْنَنَا وَبَيْنَ الْمَاءِ سَاعَةٌ أَمَّرَنَا أَبُو بَكْرٍ فَعَرَّسْنَا، ثُمَّ شَنَّ الْغَارَةَ فَوَرَدَ الْمَاءَ فَقَتَلَ مَنْ قَتَلَ عَلَيْهِ وَسَبَا، وَأَنْظُرُ إِلَى عُنُقٍ مِنَ النَّاسِ فِيهِمُ الذَّرَارِي، فَخَشِيتُ أَنْ يَسْبِقُونِي إِلَى الْجَبَلِ، فَرَمَيْتُ بِسَهْمٍ بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ الْجَبَلِ، فَلَمَّا رَأَوُا السَّهْمَ وَقَفُوا، فَجِئْتُ بِهِمْ أَسُوقُهُمْ، وَفِيهِمُ امْرَأَةٌ مِنْ بَنِي فَزَارَةَ عَلَيْهَا قِشْعٌ مِنْ أَدَمٍ (قَالَ: الْقِشْعُ النِّطْعُ)، مَعَهَا ابْنَةٌ لَهَا مِنْ أَحْسَنِ الْعَرَبِ، فَسُقْتُهُمْ حَتَّى أَتَيْتُ بِهِمْ أَبَا بَكْرٍ فَنَفَّلَنِي أَبُو بَكْرٍ ابْنَتَهَا، فَقَدِمْنَا الْمَدِينَةَ وَمَا كَشَفْتُ لَهَا ثَوْبًا، فَلَقِيَنِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي السُّوقِ فَقَالَ: «يَا سَلَمَةُ هَبْ لِي الْمَرْأَةَ» فَقُلْتُ: يَارَسُولَ اللَّهِ وَاللَّهِ لَقَدْ أَعْجَبَتْنِي وَمَا كَشَفْتُ لَهَا ثَوْبًا، ثُمَّ لَقِيَنِي مِنَ الْغَدِ فِي السُّوقِ، فَقَالَ لِي: «يَا سَلَمَةُ هَبْ لِيَ الْمَرْأَةَ لِلَّهِ أَبُوكَ» فَقُلْتُ: هِيَ لَكَ يَارَسُولَ اللَّهِ، فَوَاللَّهِ مَا كَشَفْتُ لَهَا ثَوْبًا، فَبَعَثَ بِهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى أَهْلِ مَكَّةَ فَفَدَى بِهَا نَاسًا مِنَ الْمُسْلِمِينَ كَانُوا أُسِرُوا بِمَكَّةَ.

492- Müslim, Selcme bin el-Ekva (r.a.)'dan şöyle rivayct etmiştir:

"Seleme dedi ki: "Başımızda Ebu Bekir (r.a.) olduğu halde Fezareoğulları gazvesine gittik. Ebu Bekir'i bize emir olarak Resulullah (a.s.) tayin etmişti. Bizimle suyun arası bir saat olunca, Ebu Bekir (r.a.) bize emretti, gecenin sonun-

---

492- Müslim (3/375) 32-Kitabu'l-Cihad ve's-Siyer, Bab: 14

da istirahat etmek için konakladık. Sonra Ebu Bekir, baskın yapacak atlıları ayırdı ve düşman üzerine hücum etti. Derhal suyun başına vardılar. Ve artık onun üzerinde öldüren öldürdü, esir alan esir aldı. Bu arada ben içlerinde kadınlar ve çocuklar bulunan bir insan topluluğunu görüverdim. Onların dağ tarafına doğru beni geçip gitmelerinden endişe ettim. Onlarla dağ arasına ok atışı yaptım. Okları gördükleri zaman durdular. Daha sonra ben onları önüme katarak sürüp getirdim. Bu topluluk arasında Fezareoğullarından bir kadın vardı ki, bu kadının üzerinde deriden eski bir kürk örtü, beraberinde de arap güzeli bir kız vardı. Ben bu kafileyi sürüp sevkettim ve nihayet onları Ebu Bekir'e getirdim. Ebu Bekir, o kadının kızını bana (hususi) ganimet olarak verdi. Ben o kızın hiçbir elbisesini açmamış olarak (yani onunla cinsel ilişki kurmadan) Medine'ye geldik. Resulullah (a.s.) çarşıda bana rastgeldi ve:

"Ya Seleme! O kadını bana hibe et" dedi. Ben de:

"Ya Resulullah! Allah'a yemin ederim ki, o kızın güzelliği beni hayran ettiği halde, ben onun hiçbir elbisesini açmadım" dedim. Sonra ertesi günü Resulullah (a.s.) bana çarşıda rastladı ve yine:

"Ya Seleme! O kadını bana hibe et! Senin gibi bir oğlan meydana getirdiğinden dolayı babanın mükafatını ancak Allah versin (yani ona aşkolsun)" dedi. Ben de:

"O kadın senin olsun ya Resulullah! Allah'a yemin ederim ki, ben o kadının hiç bir elbisesini açmadım" dedim. Bunun üzerine Resulullah (a.s.), o kadını Mekke ahalisine gönderdi de ona mukabil Mekke'de esir edilmiş olan müslümanlardan bir gurup insanı kurtardı."

Müslim'i şerheden İmam Nevevi, bu hadisle ilgili olarak şunları söylüyor:

"Bu hadis-i şerifde esirleri karşılıklı olarak fidyeleşmenin, kafir kadınları verip de onlara karşılık erkekleri kurtarmanın caiz olduğuna dair işaret vardır. Yine bu hadisde buluğ çağına gelmiş çocukla anasının arasını ayırmanın, cevazına işaret vardır. Bize göre bunun cevazı hakkında bir ihtilaf yoktur. Ayrıca bu hadisde, İmam (devlet başkanı)'nın ordudakilerden aldıkları ganimetlerden bir kısmını, fidye vermek suretiyle bir müslümanı kurtarmak veya müslümanların yararı için harcamak, ya da Resululah (a.s.)'ın burada ve Huneyn ganimetlerinde yaptığı gibi maslahat bakımından gönülleri kazanılması gerekenleri kazanmak için kendisine hibe etmesini istemenin cevazına işaret vardır. Yine bu hadise göre insanın başkası için "Babana aşk olsun" demesi de caizdir."

Bu Gazvenin Sebebi:

Fezare oymağı Hz.Peygamber (a.s.)'e suikast yapıp O'nu öldürmek istiyordu. Bundan dolayı Resulullah (a.s.), Ebu Bekir (r.a.)'i onların üzerine gönderdi.

Ebu Bekir (r.a.) de onların üzerine baskın yapıp bir kısmını öldürdü, bir kısmını da esir aldı. Resulullah (a.s.)'a komplo düzenleyip öldürmek için aile halkından otuz kişilik bir süvari birliği kuran Ümmü Kırfe adındaki kadın, onların baş şeytanıydı. Fakat onun hazırladığı bu süvari birliği kılıçtan geçirildi ve kızı da esir edildi. Fazla bilgi için 'er-Rahiku'l-Mahtum'a müracaat edilmelidir.

KÜRZ BİN CABİR EL-FİHRİ'NİN URENİLER'E YAPTIĞI SEFER

Vakidi der ki:

"Resulullah (a.s.)'ın çobanını öldürüp sürüleri götüren Urenilere, Kürz bin Cabir el-Fihri'nin yaptığı sefer, hicretin altıncı yılının şevval ayında idi. Resulullah (a.s.) onların peşine hemen Kürz bin Cabir (r.a.)'i yirmi kişilik bir süvari birliğinin başında gönderdi. Birlik onları yakalayıp geri getirdi."

٤٩٣ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنْ أَنَسٍ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ــ حَدَّثَهُمْ أَنَّ نَاسًا مِنْ عُكَلٍ وَعُرَيْنَةَ قَدِمُوا الْمَدِينَةَ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ وَتَكَلَّمُوا بِالْإِسْلَامِ، فَقَالُوا: يَا نَبِيَّ اللَّهِ إِنَّا كُنَّا أَهْلَ ضَرْعٍ وَلَمْ نَكُنْ أَهْلَ رِيفٍ، وَاسْتَوْخَمُوا الْمَدِينَةَ. فَأَمَرَ لَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِذَوْدٍ وَرَاعٍ، وَأَمَرَهُمْ أَنْ يَخْرُجُوا فِيهِ فَيَشْرَبُوا مِنْ أَلْبَانِهَا وَأَبْوَالِهَا. فَانْطَلَقُوا، حَتَّى إِذَا كَانُوا نَاحِيَةَ الْحَرَّةِ كَفَرُوا بَعْدَ إِسْلَامِهِمْ، وَقَتَلُوا رَاعِيَ النَّبِيِّ ﷺ ، وَاسْتَاقُوا الذَّوْدَ. فَبَلَغَ النَّبِيَّ ﷺ ، فَبَعَثَ الطَّلَبَ فِي آثَارِهِمْ، فَأَمَرَ بِهِمْ فَسَمَرُوا أَعْيُنَهُمْ وَقَطَعُوا أَيْدِيَهُمْ، وَتُرِكُوا فِي نَاحِيَةِ الْحَرَّةِ حَتَّى مَاتُوا عَلَى حَالِهِمْ.

493- Buhari ve Müslim, Enes (r.a.)'den şöyle rivayet etmişlerdir:

"Enes (r.a.) onlara şöyle tahdis etti: "Ukl ve Ureyn kabilelerinden bir takım insanlar, Medine'ye Hz.Peygamber (a.s.)'in huzuruna geldiler ve İslam kelimesini söylediler, yani kelime-i tevhidi telaffuz edip İslam'a girdiklerini açıkladılar. Daha sonra:

493- Buhari (7/458) 64-Kitabu'l-Meğazi, Bab: 36
Müslim (3/1297) 28-Kitabu'l-Kasame, Bab: 2

"Ey Allah'ın Resulü! Bizler sürü sahipleri idik, ekin ve mahsul sahipleri değildik" dediler.

Medine'nin havasını sıhhatlerine uygun bulmadılar. (Ve burada da kalmak istemediler.) Resulullah (a.s.), onlara zekat develerinin ve çobanının bulunduğu yerlere gitmelerini, o develerin arasına girip onların sütlerinden ve sidiklerinden içmelerini emretti. Onlar oraya gittiler ve onlardan içtiler. Nihayet Harre tarafında bulundukları (sağlıklarına kavuşup semizlendikleri ve renkleri kendilerine geldiği) zaman İslam'a girmelerinin ardından kafir oldular. Hz. Peygamber (a.s.)'in çobanını öldürdüler ve develeri önlerine katıp götürdüler. Bu iş Hz.Peygamber (a.s.)'e ulaşınca arkalarından arayıcılar gönderdi. Gönderilen seriyye onları yakalayıp getirdi. Hz.Peygamber (a.s.) onlara kısas yapılmasını emretti. Akabinde o canilerin gözlerini çıkardılar, ellerini kestiler ve kendi halleri üzere ölünceye kadar Harra tarafına terkettiler."

Buhari'nin(1) bir başka rivayetinde şöyle denilmektedir:

"...Hz. Peygamber, onların izleri üzerine onlara arayıcılar gönderdi. Gündüz yükselmeden onlar yakalanıp getirildiler. Hz.Peygamber (a.s.) demir çubuklar getirilmesini emretti. Demir çiviler ateşle kızdırıldı. Bunlarla onların gözlerini çıkarttı, ellerini ve ayaklarını kestirdi, kesilen yerlere karşı dindirici bir dağlama tedavisi uygulamadı. Sonra bu caniler Harre denilen kara taşlık mevkiine atıldılar. Bunlar orada su istediler, fakat kendilerine su verilmedi, nihayet öldüler..."

Buhari'nin(2), Enes (r.a.)'den bir başka rivayeti de şöyledir:

"Enes (r.a.) dedi ki: "....Ben onlardan bir adam gördüm ki, ölünceye kadar diliyle yeri yalayıp ısırıyordu..."

Buhari,(3) Ebu Kılabe'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"İşte bunlar hırsızlık yapmışlar, insan öldürmüşler, imana girmelerinin ardından kafir olmuşlar, bu cürümleri işlemekle beraber Allah'a ve Resulüne de savaş açmışlardır."

Müslim(4), Sahih'inde Enes (r.a.)'den şunu rivayet etmiştir:

"Enes dedi ki: "Hz. Peygamber (a.s.) bu haydutların gözlerini çıkarttı, çünkü onlar da çobanların gözlerini çıkarmışlardı."

---

1) Buhari (12/111) 86-Kitabu'l-Hudud, Bab: 17

2) Buhari (10/141) 76-Kitabu't-Tıb, Bab: 5

Ebu Davud (4/131) Kitabu'l-Hudud, Bab'u Macae fi'l-Muharebe.

3) Buhari (1/335) 4-Kitabu'l-Vuzu, Bab: 66

4) Müslim (3/1298) 28-Kitabu'l-Kasame, Bab: 2

İÇİNDEKİLER

ÜÇÜNCÜ KISIM

Medine'de Resulullah (a.s.)'ın Vefatına Kadar Süren İstikrar Dönemi ... 9
Hicretle Başlayan Dönem ... 11

HİCRETİN BİRİNCİ YILINDA MEYDANA GELEN OLAYLAR

Hicretin Birinci Yılında Meydana Gelen Olayların Özeti ... 15
Hicri Birinci Yılda Meydana Gelen Olaylar ... 17
Seyfü'l Bahr Seriyyesi ... 18
Rabiğ Seriyyesi ... 18
Harar Seriyyesi ... 18
Hicret Esnasında Medine'nin Durumu ... 19
Yahudiler ... 19
Evs ve Hazreç ... 22
Medine'nin doğal yapısı ... 23
Medine'de dini ve sosyal hayat ... 24
Medine'de iktisadi ve medeni hayat ... 26
Resulullah (a.s.)'ın Medine'de karşılaştığı problemler ... 28
Tarihin Hicretle Başlaması ... 29
Ensarın muhacirleri coşkuyla karşılamaları ve Peygamber (a.s.)'i kabuldeki üstünlükleri ... 31
Önce Mescid ... 37

Ensar ve Muhacirler Arasındaki Kardeşlik 45
Anayasal Düzenlemeler 53
Kadınların Biatı 63
Savaşa ve Askeri Harekata İzin Verilmesi 67
Hicretin Birinci Yılında Meydana Gelen Çeşitli Olaylar 73
Abdullah bin Selam'ın müslüman oluşu 73
Medine'nin veba hastalığından kurtulması 77
Hz.Peygamber (a.s.)'in Hz.Aişe (r.a.) ile evlenmesi 78
Ezanın meşru kılınması ve namazın tamamlanması 79
Sahabilerin Resulullah (a.s.)'ı korumaları 81
Birinci yıl sonunda durumun düzeltilmesi 83

HİCRETİN İKİNCİ YILINDA MEYDANA GELEN OLAYLAR

Hicretin İkinci Yılı 87
İkinci yılın antlaşmaları 87
Askeri harekatlar 88
Ebva ya da Veddan Gazvesi 88
Buvat Gazvesi 88
Sefvan Gazvesi 89
Zil Uşayre Gazvesi 89
Nahle Gazvesi 89
Sevik Gazvesi 90
Abdullah bin Cahş (r.a.) Seriyyesi 93
Kıblenin Değiştirilmesi 99
Hz.Peygamber (a.s.)'in gazvelerinin sayısı 102
Bedir Savaşı 105
Bedir savaşının hazırlıkları 107
Bedir savaşından bazı önemli sahneler 116
Enfal suresi üzerine bazı açıklamalar 160
Bedir ehlinin fazileti 168
Bedir'de bulunmayıp Bedir ehlinden sayılanlar 172
Bedir Savaşı esirleri 173
Bedir Savaşı ile ilgili ayetler 184
Bedir Savaşı'nın sonuçları 188

Bedir Savaşı'nın ardından 189
Bedir Savaşı'nda Allah'ın ayetleri 195
Beni Kaynuka yahudilerinin sürgün edilmesi 196
Hicri ikinci yıl sonlarında durumun düzeltilmesi 200

HİCRETİN ÜÇÜNCÜ YILINDA MEYDANA GELEN OLAYLAR

Hicretin Üçüncü Yılı Olaylarının Özeti 203
Ka'b bin Eşref'in Öldürülmesi 209
Uhud Savaşı 223
Uhud Savaşı hakkında genel bilgiler 225
Müşrik kuşatması karşısında Peygamber (a.s.)'in kahramanlığı 231
Müslümanların dağılması 232
Çarpışmanın Resulullah (a.s.)'ın etrafında şiddetlenmesi 232
Müşriklerin baskısının artması 233
Resulullah (a.s.)'ın savaşa devam edip durumu kurtarması 233
Müşriklerin son hücumları 234
Müşriklerin durum tespiti 235
Uhud Savaşı Öncesi 239
Uhud Savaşı'nın kızışması 251
Uhud Savaşı'ndan sonra 288
Uhud Savaşı'nın fıkhi yönü 306
Hamrau'l Esed Gazvesi 309
Hicri üçüncü yılın sonunda durum değerlendirmesi 315

HİCRETİN DÖRDÜNCÜ YILINDA MEYDANA GELEN OLAYLAR

Hicretin Dördüncü Yılında Meydana Gelen Olayların Özeti 319
Hz.Peygamber (a.s.) döneminde arap kabileleri 323
Ebu Seleme Seriyyesi 325
Abdullah Bin Atik Seriyyesi 326
Er Raci' Faciası 329
Bir'i Maune Dramı 339
Nadiroğullarının Sürgün Edilmesi 357

Liyhanoğulları ve Zatür Rika Gazveleri 373
Lihyanoğulları Gazvesi 373
Zatür Rika Gazvesi 375
Son Bedir Gazvesi 387

HİCRETİN BEŞİNCİ YILINDA MEYDANA GELEN OLAYLAR

Hicretin Beşinci Yılında Maydene Gelen Olayların Özeti 395
Dumetül Cendel Gazvesi 399
Hendek Savaşı ve Beni Kurayza Gazvesi 401
Hendek Savaşı hakkındaki rivayetler 406
Hendek Savaşı haritası 415
Hendek Savaşı rivayetlerinin fıkhi yönü 423
Yüce Allah'ın Ahzab'ı yenilgiye uğratması 429
Abdullah bin Atik Seriyyesi ve Ebu Rafii'nin Öldürülmesi 453
Hz.Peygamber (a.s.)'in Zeynep bint-i Cahş ile Evlenmesi 459

HİCRETİN ALTINCI YILINDA MEYDANA GELEN OLAYLAR

Hicretin Altıncı Yılı Olaylarına Genel Bir Bakış 469
Hicretin Altıncı Yılı Olaylarının Özeti 471
Necd Gazvesi ve Sümame bin Üsal'ın Müslüman Oluşu 477
Müreysi -Beni Mustalık- Gazvesi 481
Müreysi Gazvesi ve İfk olayı 483
İfk olayından çıkacak sonuçlar 501
İfk olayı ve Sad bin Muaz'ın durumu 505
Muhacirler ile ensar arasında kopan fitne 509
Fezare Gazvesi 515
Kürz bin Cabir' el Fihri'nin Urenilere yaptığı sefer 519
İçindekiler 521